

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

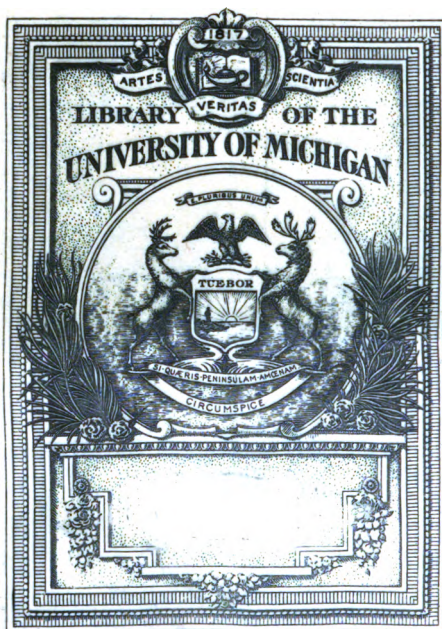
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

THE GIFT OF
Alex. Lubinski, R.N.

BT
70
P75

Pohl, J. J. J.
INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ
DOGMATICÆ

AB

ILLUSTRI ADMODUM REVERENDO DOMINO

ANDREA POHL

IN TOTO ROSSIACO IMPERIO PRÆSEBITORUM SÆ-
CULARIUM CONGREGATIONIS MISSIONIS VISITATORE

CONSCRIPTÆ

ET.

*Ad usum, atque commodum Ecclesiastico-
rum Virorum*

TYPIS IMPRESSÆ

TOMUS I.

VILNÆ IN LITVANIA

Ad Domum Congr. Miss. Montis SS. Salvatoris

Anno 1809.

Institutiones Theologiæ Dogmaticæ, ad usum Ecclesiasticorum conscriptas, Typis mandari posse censeo. Vilnæ in Ædibus Academicis 8. Februarii 1808. —

Ph: N. GOLANSKI S. P.

Per Diae: & in Imper: Univer: Libr: Censor
mpr:

IMPRIMATUR
JOANNES EPISCOPUS

mpr:

ILLUSTRISSIMO EXCELLENTISSIMO

AC REVERENDISSIMO DOMINO

STANISLAO

A
BOHUSZ

SIESTRZENCEWICZ

METROPOLITANO ECCLESiarum

ROMANO-CATHOLICARUM

IN TOTA ROSSIA

ARCHI-EPISCOPO MOHILOVIENSI

PRÆSIDENTI COLLEGII ROMANO-CATHOLICI

PRIMI DEPARTMENTI.

EQUITI ORDINUM S. ANDRÆ, ALEXANDRI NE-

VENsis, AQUILÆ ALBÆ, S. JOANNIS

JEROSOLIMITANI, M. CRUCIS &c

S. STANISLAI EP: MARTYRIS

ILLUSTRISIME, EXCELLENTISIME,

AC REVERENDISIME DOMINE,

PROTECTOR GRATIOSISIME!

*944
Alex. Lubinski, R. N.
8-24-31*

*Eo maxime sublimitas, ac Celsitudo ILLUSTRIS-
SIMI EXCELLENTISIMI, AC REVERENDISIMI DO-
MINI elucet, ac splendescit ubique, quod in sub-
limi positus, ima, & humilia non dispicis, sed
gratanter respicere ac intueri dignaris. Minima
Congregatio Missionis S. Vincentii à Paulo, TUIS
EXCELLENTISIME DOMINE obsequiis semper de-
dita, TE quoque semper gaudens, & exultans ve-
nerabatur, sed & TUA semper perfruebatur gra-
tiosissima protectione, multis à TE cumulata be-
neficiis, quorum semper memor, semperque ex ani-
mo grata, in publicum eximia suæ erga TE
ILLUSTRISIME EXCELLENTISIME AC REVEREN-
DISIME DOMINE, utpote suum gratiosissimum
PROTECTOREM gratitudinis testimonium, hoc opus
Theo.*

*Theologicarum Institutionum; minimi quidem præ
tiii, sed non posterioris necessitatis; TIBI ILLU
STRISIME AC EXCELLENTISIME DOMINE offert
ac dedicat, pro magnanimitate TUA ac summa
benevolentia TUA respice ac suscipe illud, no
stramque minimam Congregationem cujus Magna
semper fuisti PROTECTOR. sicut ab initio cæpisti,
ita in finem protegere ac tueri digneris —*

ILLUSTRISIMI, EXCELLENTISIMI
AC REVERENDISIMI DOMINI

Humillimus, ac obsequentissimus servus

ANDREAS POHL Visitator
Congr. Miss.

E L E N C H U S

Eorum, quæ in hoc opere continentur.

Prolegomena Theologiæ.

CAPUT I. *De Natura ac divisione Theologiæ, deq; varijs veritatum generibus ac errorum gradibus qui in Theologicis rebus contingere possunt.* 1

ARTICULUS I. *De Natura ac divisione Theologiæ.* ibid:

Quæres 1. Quid sit Theologia? ibid:

Quæres 2. Quomodo Theologia dividitur? 2

ARTICULUS 2. *de Varijs veritatum generibus, quas Theologia complectitur.* 2

Quæres I. Quotuplices sunt veritates quas Theologia complectitur? ibid:

Q. 2. Quot plicis generis sunt veritates revelatæ? ibid:

Q. 3. Quot modis aliquid in veritatibus immediate, revelatis contineri possit? 3

Q. 4. An utriusq; generis prænominatæ propositiones ad fidem pertineant? ibid:

Q. 5. Quotuplicis generis sunt articuli fidei? 4

Q. 6. Quid de Propositionibus Theologicis sentiendum sit? ibid:

ARTICULUS 3. *De Varijs errorum gradibus in Theologia occurrentibus, eorumq; notis ac censuris.* ibid:

Quæres 1. Quot sunt notæ seu censuræ quibus errores in rebus Theologicis occurrentes perstringuntur? ibid:

Q. 2. Quid sit Propositio Hæretica? 5

Q. 3. Quid sit propositio erronea, temeraria? ibid:

Q. 4. Quid sit propositio scandalosa, male sonans, piarum aurium offensiva? 6

De Locis Theologicis.

CAPUT I. *De Natura Sacræ Scripturæ, ejus argumento atq; scopo, deq; ipsius Authore.* 7

ARTICULUS 1. *de Natura Sacræ Scripturæ, ejus argumento, atq; ipsius Scopo.* ibid:

Quæres 1. Quibus Nominibus Sacra Scriptura ejusque libri solent denotari? ibid:

Q. 2. Quæ sunt præcipuæ Sacrorum Librorum autes? 8

Q. 3. Quomodo Sacra Scriptura definitur? - ibid:

Q. 4. Quod est Sacrae Scripturae Argumentum? - 9

Q. 5. Quis sit finis seu Scopus Sacrae Scripturae? - ibid:

ARTICULUS 2. *De Authore Sacrae Scripturae* - 11

Quaeres 1. Quis sit Author Sacrae Scripturae? - ibid:

Q. 2. Quotuplici modo possit Deus censi Author Sacrae Scripturae? - ibid:

Q. 3. Quotuplicis generis sunt ea quae in Sacris Scripturis continentur? - ibid:

Q. 4. Qua igitur ratione Deus est Author Sacrae Scripturae? - 12

CAPUT 2. *de Autoritate Sacrae Scripturae* - 15

ARTICULUS 1. *de Genuitate Librorum Sacrae Scripturae* - ibid:

Quaeres 1. Quando liber censi debet genuinus? - ibid:

Q. 2. Libri Sacrae Scripturae, quos habemus, an sint genuini? - ibid:

ARTICULUS 2. *de Integritate Librorum Sacrae Scripturae* - 20

Quaeres 1. Quid sit Sacrorum Librorum integritas, & quid illi opponitur? - ibid:

Q. 2. An Libri Sacrae Scripturae sint integri ac incorrupti? - ibid:

Q. 3. Nonne saltem quoad accidentalia, naves aliquos, atq; menda in Sacris Libris reperire licebit? - 24

ARTICULUS 3. *de Veracitate Sacrorum Librorum* - ibid:

Quaeres 1. Quid per veracitatem Sacrorum Librorum intelligi debeat? - ibid:

Quaeres 2. Libri Sacrae Scripturae an omnino veram in se contineant historiam? - 25

ARTICULUS 4. *De Divinitate Librorum Sacrae Scripturae* - 26

Quaeres 1. Qua ex causa Libri Sacrae Scripturae haberi debeant ut Divini? - ibid:

Q. 2. Libri Sacrae Scripturae an sunt vere Divini Divinaeque Autoritatis. - 27

ARTICULUS 5. *De Numero Librorum Sacrae Scripturae* 31

Quaeres 1. Qui nam Libri pro Sacris ac Divinis habendi sunt? - ibid:

Quaeres 2. Quos ergo Libros Ecclesia vere Sacros ac Divinos esse declaraverat? - 32

Q. 3. An merito Concilium Tridentinum hos omnes libros declaravit esse Sacros ac Divinos? - 33

CAPUT 3. *De Scripturae Sacrae Sensu* - ibid:

ARTICULUS 1. *De varijs Scripturae Sacrae sensibus* - ibid:
Quaeres

Quæres 1. Quot sunt Sacræ Scripturæ sensus? . ibid:
 Q. 2. Ex quo sensu haberi potest aliquid Divina fide cre-
 dendum? . 34

ARTICULUS 2. *An sensus Sacræ Scripturæ sit ubiq,
 clarus* . 35

Quæres 1. Quid de Sacræ Scripturæ claritate moderni sen-
 tiunt Hæretici? . ibid:

Q. 2. An Scripturâ Sacra sit ubique clara? . ibid:

Q. 3. Unde ista oritur Scripturæ Sacræ obscuritas? 36

Q. 4. Ad quem pertinet genuinum Sacræ Scripturæ sen-
 sum tradere ac definire? . 37

CAPUT 4. *de Traditionibus.* . 39.

ARTICULUS 1. *Quid sit & quotuplex Traditio?* . ibid:

Quæres 1. Quid sit Traditio? . ibid:

Q. 2. Quotuplices sunt Traditiones? . 40

Q. 3. Quis discernere debeat Traditiones? . 41

Q. 4. Nonne suppetunt aliquæ regulæ, ex quibus & ipsi
 aliquomodè de Traditionibus diiudicare possimus? . ibid:

ARTICULUS 2. *De existentia & autoritate Traditio-
 num.* . 42

Quæres 1. An convenit inter omnes dari Traditiones? . ibid:

Q. 2. An revera dantur & admitti debeant Traditiones? 43

Q. 3. Ad quid Traditiones necessariæ esse possunt? 44

Q. 4. Cuius Autoritatis sunt Traditiones Divinæ. . 46

ARTICULUS 3. *de Autoritate Sanctorum Ecclesiæ Pa-
 trum.* . 49

Quæres 1. Qui Sanctorum Patrum loco habendi sunt? . ibid:

Q. 2. In quot ætates distingvi debeant Ecclesiæ Pa-
 tres? . ibid:

Q. 3. Quotupliciter spectari possunt Patres? . 50

Q. 4. In rebus fidei & morum qualis sit Ecclesiæ Patrum
 autoritas? . ibid:

Q. 5. Quæ sit autoritas Sanctorum Patrum in rebus na-
 turalibus, Philosophicis & indifferentibus? . 52

De Conciliis.

CAPUT 1. *De Natura & Forma Conciliorum* . 53

ARTICULUS 1. *De Natura Conciliorum* . ibid:

Quæres 1. Quid sit Concilium? . ibid:

Q. 2. Conciliorum usus estne in Ecclesia antiquus? . ibid:

Q. 3. An Concilia sint absolutè necessaria? . 54

Q. 4. Quotuplicia sunt Concilia? . ibid:

Q. 5. Quot modis Concilium dici, & esse possit Gene-
 rale? . ibid:

Q. 6. In quot classes dividuntur Concilia Generalia? 55

Q. 7. Quæ necessaria sunt, ut Concilia legitima censuan-
 tur? . ibid

- Q. 8. Qualis diligentia Examini requiritur? - ibid:
 Q. 9. Cur in Concilijs requiritur libertas Suffragij - 56
 Q. 10. Qua ratione certo nobis constare potest Concilium
 quoddam Generale esse ac legitimum - ibid:

ARTICULUS 2. de *Forma Conciliorum* - 57

- Quæres 1. Quæ ad formam Conciliorum spectare ac per-
 tinere censentur? - ibid:
 Quæres 2. Ad quem pertinet Concilia convocare? - ibid:
 Q. 3. Potestas Concilia Generalia convocandi cui ex Præ-
 sulibus Ecclesiæ competit? - 59
 Q. 4. An non possit dari casus, in quo Concilium Gene-
 rale ab alio, quam à Romano Pontifice possit con-
 vocari? - 61
 Q. 5. Quinam debent ad Concilia vocari? - ibid:
 Q. 6. Qui ut Judices ex Divina institutione jus habent in
 Concilijs decisivum ferendi Suffragium - ibid:
 Q. 7. Ad Concilium Generale quot Episcopi debent vo-
 cari? - 63
 Q. 8. Num requiritur, ut omnes prorsus totius Ecclesiæ
 Episcopi Concilio Generali intersint - 64
 Q. 9. Quis in Concilio Generali præsidere & illi præesse
 debeat? - ibid:

CAPUT 2. de *Conditionibus ad Concilium Generale requi-
 sitis, illiusque autoritate*, - 69

ARTICULUS 1. de *Conditionibus ad Concilium Generale
 requisitis* - ibid:

- Quæres 1. Quot sunt conditiones ut aliquod Concilium
 Generale sit? - ibid:
 Q. 2. Qualis ista debet esse Convocatio? - ibid:
 Q. 3. Quid ad legitimam Concilij Generalis celebrationem
 requiritur? - ibid:
 Q. 4. Cujus præsentia necessaria est ut Concilium Gene-
 rale sit legitimum? - 70
 Q. 5. Qualis acceptatio requiritur ut Concilium & Gene-
 rale sit, & legitimum censeatur? - ibid:
 Q. 6. Cur præsertim Romanæ Ecclesiæ acceptatio & con-
 sensus requiritur? - 71
 Q. 7. Unde constare nobis potest, conditiones ad Conci-
 lium Generale requisitas, ut ipsum legitimam sit,
 omnes fuisse observatas? - 72

ARTICULUS 2. de *Autoritate Conciliorum*. - ibid:

- Quæres 1. Quæ sit Autoritas Conciliorum Particula-
 rium? - ibid:
 Q. 2. Concilia Generalia cujus sunt autoritatis? - ibid:
 Q. 3. An etiam Concilia particularia possint esse æqualis
 autho-

- authoritatis, ac sunt Concilia Generalia? - 75
- Q. 4. Unde repetenda est Conciliorum Generalium infallibilitas? - 78
- Q. 5. Quæ sit authoritas Conciliorum Generalium in rebus, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent, definiendis? - 79
- Q. 6. Quale est discrimen inter fidei & morum decreta, quæ in Conciliis Generalibus definiuntur, & statuta quæ ad disciplinam spectantia conduntur? - ibid:
- Q. 7. An omnia quæcunque in Conciliis Generalibus proferuntur, res fidei tractando, ad fidem pertinere censeri debent? - 80

De Iudice Controversiarum.

CAPUT 1. de Supremo Controversiarum fidei Iudice, quem moderni statuunt Hæretici. - 81

ARTICULUS 1. de Ratione naturali, atque privato Spiritu. - ibid:

- Quæres 1. In quem modum moderni Hæretici statuunt rationem naturalem velut controversiarum fidei Iudicem? - ibid:
- Q. 2. Utrum per Divinam revelationem possint proponi fide credenda, quæ sunt supra humanam rationem? ibid:
- Q. 3. An illa quæ à Deo revelata sunt, eo ipso sint contra rationem, quia sunt supra rationem? - 83
- Q. 4. Utrum humana ratio possit esse Iudex in fidei controversijs dirimendis? - 85
- Q. 5. Quid per Spiritum privatum intelligi debeat, quem moderni Hæretici velut Iudicem statuunt in dirimendis fidei controversijs? - 86

Q. 6. Spiritus privatus estne legitimus Scripturæ Sacræ interpres, ac fidei controversiarum Iudex? - 87

ARTICULUS 2. de Sacra Scriptura, utrum ipsa possit esse Iudex controversiarum fidei? - 90

- Quæres 1. Qua ratione moderni Hæretici affirmant Sacram Scripturam esse fidei controversiarum Iudicem? ibid:
- Q. 2. Sola Scriptura Sacra potestne esse Iudex controversiarum fidei? - ibid:

CAPUT 2. de Legitimo controversiarum fidei Iudice, quem Catholici agnoscunt. - 93

Quæres 1. Quis apud Catholicos est legitimus controversiarum fidei Iudex? - ibid:

ARTICULUS 1. de Suprema Ecclesiæ authoritate in decidendis fidei morumque controversiis. - ibid:

Quæres 1. An Ecclesia supremam habeat authoritatem fidei, dei,

dei, ac morum controversias decidendi? - ibid:
 Q. 2. Potestas definiendi fidei ac morum controversiarum
 cui in Ecclesia competere censetur? - 9

**ARTICULUS 2. de Infallibilitate Ecclesiae in definiendis
 fidei ac morum controversijs.** - 9

Quæres 1. Ecclesia in definiendis fidei & morum contro-
 versijs estne infallibilis? - ibid:

Quæres 2. Ecclesiae infallibilitas in definiendis fidei ac mo-
 rum controversijs quibus competat? - 10

Q. 3. In rebus fidei ac morum communis Episcoporum
 per Ordinem dispersorum sensus estne infallibilis? - 10

Q. 4. Judicium Romani Pontificis in definiendis fidei a
 morum controversijs estne infallibile? - 10

**ARTICULUS 3. De his in quibus definiendis Ecclesiae in
 fallibilitas agnoscenda sit.** - 10

Quæres 1. In quibus rebus agnoscenda sit Ecclesiae infal-
 libilitas? - ibid:

Q. 2. An in ijs recipiendis atq; credendis, quæ ab Ecclesia
 definita sunt, aliqua indifferentia, & tollerantia admit-
 ti possit? - 10

Q. 3. Utrum omnia fidei ac morum dogmata ab Eccle-
 sia definita, recipi ab omnibus, ac firmiter credi
 debeant? - ibid:

Q. 4. In definiendis quibusvis factis quæ est Ecclesiae
 authoritas? - 11

CAPUT UNICUM De Symbolis Fidei Catholicæ. - 11

Quæres 1. Quid sunt Symbola fidei Catholicæ? - ibid:

ARTICULUS 1. de Symbolo Apostolorum. - 11

Quæres 1. Quid sit Symbolum Apostolorum? - ibid:

Q. 2. Symbolum hoc, quod Apostolorum esse creditur,
 an reipsa opus est Apostolorum? - ibid:

ARTICULUS 2. de Symbolo Constantinopolitano - 11

Quæres 1. Quid est Symbolum Constantinopolitanum? - ibid:

Q. 2. Quis fuerit Symboli Constantinopolitani usus? - ibid:

Q. 3. Cur Ecclesia Symbolum Apostolorum submissa non
 nisi recitat voce, Constantinopolitanum vero publi-
 ce & solemniter decantat? - ibid:

ARTICULUS 3. De Symbolo vulgo Athanasiano.

Quæres 1. Quodnam Symbolum vulgo Athanasianum vo-
 citatur? - ibid:

Q. 2. Utrum S. Athanasius Symboli Quicunque sit verus
 ac genuinus Author? - 11

Q. 3. Quis ergo Symboli Quicunque verus est Author? - 12

Q. 4. Præter tria prænominata Symbola, suntne alia pu-
 blica auctoritate comprobata? - ibid:

TRA-

TRACTATUS DE RELIGIONE.

CAPUT 1. De Natura Religionis, ejus existentia, atque necessitate? 121

ARTICULUS 1. De natura Religionis, atque ipsius existentia ibid:

Quæres 1. Quid sit Religio? ibid:

Q. 2. Quomodo Religio dividi soleat? ibid:

Q. 3. Quotuplex est cultus quem Deo debitum Religio præscribit? 122

Q. 4. Quod est Religionis objectum? ibid:

Q. 5. Existitne reipsa Deus qui ab hominibus colatur? ibid:

Q. 6. An & qualis Deo debetur cultus? 123

Q. 7. Utrum semper extiterit Religio? ibid:

Q. 8. Quis Religionem instituit? 124

ARTICULUS 2. de Necessitate Religionis. 127

Quæres 1. Quid de Religionis necessitate sentiunt Increduli? ibid:

Q. 2. Religio estne hominibus utilis ac necessaria? ibid:

Q. 3. Religio privatis etiam hominibus estne omnino necessaria? 128

Q. 4. An liberum sit quamcumque amplecti ac sequi Religionem? ibid:

Q. 5. Qui sunt characteres veræ Religionis? 130

Q. 6. Quis est ergo finis hominis, & quæ ipsius vera felicitas? 131

ARTICULUS 3. De Religione naturali atque revelata ibid:

Quæres 1. Quid sit Religio naturalis? ibid:

Q. 2. Quid sit Religio revelata? ibid:

Q. 3. In quibus Religio naturalis ac revelata inter se differant ac discrepant? 132

Q. 4. An semper extitit & nunc etiam existit Religio naturalis? ibid:

Q. 5. Utrum in Mundi exordio Deus præter naturalem Religionem, aliam etiam positivam superaddiderit, ac hominibus manifestaverit? 133

Q. 6. Religio sive naturalis interius hominibus inspirata, sive positiva exterius ab ipso manifestata, an diu pura & incontaminata permanserit? 134

Q. 7. In tanta veræ Religionis contaminatione quid egerit misericordissimus Deus? 135

ARTICULUS 4. De insufficientia Religionis Naturalis & necessitate Religionis Revelatæ 137

Quæres 1. Quid hodie Increduli sentiunt, ac docent circa Religionis naturalis sufficientiam? ibid:

Q. 2.

Q. 2. Utrum sine superna Dei revelatione omnia Rel
nis naturalis præscripta cognosci possint?

Q. 3. An igitur Religio naturalis sufficit homini ad
sequendam suam felicitatem, atque veram adipis
dam beatitudinem?

Q. 4. An igitur omnino necessaria sit Religio supernat
lis, quæ non nisi Dei revelatione innotescere potest?

CAPUT 2. *De existentia Religionis Revelatæ.*

Quæres 1. Quid de existentia revelatæ Religionis mo
ni sentiunt Philosophi?

ARTICULUS 1. *De Possibilitate & existentia Divinæ velationis*

Quæres 1. Utrum possibilis est Divina revelatio?

Q. 2. Utrum reipsa revelata Religio existat?

Q. 3. Religio à Deo revelata potestne continere Myst
quæ nostram rationem longe superent?

ARTICULUS 2. *De veræ Religionis criteriis*

Quæres 1. Quid & quotuplicia sunt veræ à Deo revel
Religionis criteria?

Q. 2. Quæ sunt intrinseca veræ à Deo revelatæ Reli
gis criteria?

Q. 3. Quæ sunt extrinseca Religionis à Deo revelatæ
teria?

Q. 4. Miracula & Vaticinia quid probant ac evincunt?

Q. 5. Utrum Miracula sint certum & indubitatum à
revelatæ Religionis criterium?

Q. 6. Utrum Vaticinia sint certissimum veritatis ac
Divinitatis criterium?

CAPUT 3. *De Veteri Judæorum & Nova Christiano Religione.*

Quæres 1. Quid intelligi debeat per veterem Judæor
& novam Christianorum Religionem?

ARTICULUS 1. *De Veteri Judæorum Religione?*

Quæres 1. An reipsa Moyses extiterit?

Q. 2. Utrum Moyses revera Pentateuchum scripserit?

Q. 3. Utrum scripta Moysis ad nos integra ac incor
pta pervenerint?

Q. 4. Utrum Vaticinia per Moysen edita, ac per ips
patrata miracula, sint plane certa?

Q. 5. Utrum Moyses vere à Deo missus fuerit, Reli
gionemque Judæis tradendam ab eo accepit?

Q. 6. Vetus Judæorum Religio estne reipsa Divina ac
pernaturalis?

ARTICULUS 2. *De nova, quæ est Christianorum, R gione?*

Quæ

Quæres 1. Utrum Lex vetus aliam futuram atque perfectiorem promittebat, ac præhæntiabat Religionem? ibid:

Q. 2. An reipsa abrogata veteri Judæorum lege, nova lex ac Religio constituta fuit? 184

Q. 3. Quis sit Author Religionis Christianorum? 185

Q. 4. Utrum Apostoli & Evangelistæ sint veri Authores Scriptorum, quæ iis à Christianis tribuuntur? 186

Q. 5. Utrum Apostoli ac Evangelistæ sinceritatis ac veracitatis characteribus præditi fuerint? 187

Q. 6. Utrum scripta Apostolorum ac Evangelistarum, integra ac incorrupta ad nos pervenerant? 188

Q. 7. Utrum scripta Apostolorum ac Evangelistarum omnia vera contineant? 189

Q. 8. Utrum Scripta Apostolorum ac Evangelistarum fuerint ex Divinæ revelatione, ac inspiratione conscripta? 191

Q. 9. Doctrina Religionis Christianæ qualis censeri debeat, & quod de ipsa ferendum sit Judicium? 192

Q. 10. Quos effectus produxit Doctrina Christiana? 193

Q. 11. Doctrina Religionis Christianæ quali modo propagata fuerit? 196

Q. 12. Utrum Religio Christiana sit vere & certissime Divinitus revelata? 197

Q. 13. Quod est præcipuum Christi Miraculum, quo ejus Divina Doctrina, ac instituta Religio corroboratur? 202

CAPUT 4. De cæteris à Christiana diversis Religionibus. 207

Quæres 1. Quæ sunt aliæ à Christiana diversæ Religiones? ibid:

ARTICULUS 1. De recenti Judæorum Religione, ibid:

Quæres 1. Quis sit status recentis Judæorum Religionis? ibid:

Q. 2. Unde ortum habent Rabbanitæ & Karei? 203

Q. 3. Quæ sit sors modernorum Judæorum? 209

Q. 4. Quæ sint Dogmata modernorum Judæorum? ibid:

Q. 5. Qui sunt errores Judæorum? 210

Q. 6. Quid igitur sentiendum est de moderna Judæorum Religione? ibid:

ARTICULUS 2. De Religione Gentilium 211

Quæres 1. In quo sita est Religio Gentilium? ibid:

Q. 2. In quot clases dividebantur Dii Gentium? 212

Q. 3. Qua ratione Gentiles adorabant Idola sua? ibid:

Q. 4. Quando cæpit Idololatria? 213

Q. 5

Q. 5. Quid de Gentilium Religione sentiendum sit? *ibid*
ARTICULUS 3. De Religione Persarum, Indorum, atque Sinensium. 215

Quæres 1. Quæ & qualis est Religio Persarum? *ibid*: 215

Q. 2. In quo sita est Religio Indorum? 216

Q. 3. Quæ & qualis est Religio Sinensium? *ibid*: 217

ARTICULUS 4. De Religione Mahumedana 217

Quæres 1. Quis sit Author Religionis Mahumedanæ? *ibid*: 218

Q. 2. Qui sunt præcipui Religionis Mahumedanæ errores? 218

Q. 3. Qualis fuit progressus Religionis Mahumedanæ? *ibid*: 219

Q. 4. Utrum Religio Mahumedana sit vera & Divinitus manifestata? 219

EPILOGUS. Quæres. Ex adductis Religionibus, quæ unice vera ac Divina est? *ibid*: 219

TRACTATUS DE DEO.

CAPUT 1. De Dei Essentia atque illius Existentia. 221

Quæres 1. Quid Nomine Dei intelligendum sit? *ibid*: 221

ARTICULUS 1. De Dei existentia *ibid*: 222

Quæres 1. Utrum Dei existentia demonstrari possit? *ibid*: 222

Q. 2. Qui Deum esse minime consentiunt, quomodo vocitantur? 222

Q. 3. Quæ & quales sunt istæ demonstrationes, quibus Dei Existentia comprobatur? 223

Q. 4. Quomodo primum instituitur argumentum, ad demonstrandam Dei existentiam? *ibid*: 225

Q. 5. Quod est secundum argumentum, quo Dei existentia demonstratur? 225

Q. 6. Quale sit tertium morale argumentum ad Dei existentiam comprobandam? 229

Q. 7. Utrum esse possit, Deum ab aliquo hominum invincibiliter, & inculpate ignorari? 232

ARTICULUS 2. De variis Atheorum Systemmatibus. 233

Quæres 1. Ad impugnandam Dei existentiam, quæ & qualia Athei excogitarunt Systemmata? *ibid*: 234

Q. 2. Quod est alterum Atheorum Systemma? 234

Q. 3. Quæ sunt alia Atheorum Systemmata? 235

Q. 4. Quondam est recens Atheorum Systemma? 236

ARTICULUS 3. De Dei Essentia. 238

Quæres 1. Quis sit præcipuus circa Divinam Essentiam error? *ibid*: 238

Q. 2. Qua ratione prædictum Spinosæ Systemma refellitur? *ibid*: 238

Q. 3.

- Q. 3. In quo sita sit Divina Essentia? - 240
- Q. 4. Quid illud in Divina Essentia primum sit, quod cæ-
terarum omnium perfectionum sive attributorum
quasi radix censei debeat? - 241
- Q. 5. Quid & quotuplicia sunt Dei attributa? - ibid.
- Q. 6. Quid sit & quotuplex perfectio? - 242
- Q. 7. An inter attributa Divina admitti debeat distin-
ctio? - ibid.
- Q. 8. Qua tandem ratione attributa Dei inter se & ab Es-
sentia Divina distinguantur? - 243
- CAPUT 2. *De præcipuis Dei Attributis.* - 245
- Quæres 1. Quæ sint præcipua Dei Attributa? - ibid.
- ARTICULUS 1. *De Dei Unitate* - ibid.
- Quæres 1. An Deus unus est? - ibid.
- Q. 2. Quinam circa Dei unitatem erraverint? - 246
- Q. 3. Quid sentiendum sit de Idolorum cultu quem Gen-
tiles exhibebant? - 247
- Q. 4. Duo Summa principia bonum et malum suntne ad-
mittenda? - 248
- ARTICULUS 2. *De Immaterialitate ac simplicitate
Dei.* - 250
- Quæres 1. Quid et quotuplex est simplicitas? - ibid.
- Q. 2. An Deus ita sit simplicissimus, ut natura illius etiam
Metaphysicam excludat compositionem? - 251
- Q. 3. Estne Deus Immaterialis ac Incorporeus? - ibid.
- Q. 4. Cum Deus sit immaterialis estne etiam Incorrupti-
bilis? - 252
- ARTICULUS 3. *De Dei Immensitate, æternitate, atque
immutabilitate.* - 253
- Quæres 1. Quid sit Immensitas? - ibid.
- Q. 2. An revera Deus sit ubique substantialiter præ-
sens? - ibid.
- Q. 3. Quid est æternitas? - 254
- Q. 4. Utrum Deus sit æternus? - ibid.
- Q. 5. An soli Deo competit æternitas? - 255
- Q. 6. Cum Deus sit æternus, estne etiam immutabilis? - ibid.
- CAPUT 3. *De Intellectu atque Divina voluntate.* - 256
- Quæres 1. Utrum in Deo sit Intellectus ac voluntas? - ibid.
- ARTICULUS 1. *De scientia Dei.* - ibid.
- Quæres 1. An Deo insit scientia & qualis est? - ibid.
- Q. 2. Quomodo scientia Dei dividitur? - 257
- Q. 3. An Deus cognoscit omnia possiblea atque existen-
tia? - ibid.
- Q. 4. An Deus certissime cognoscat absolute futura, con-
tingentia & libera? - 258

- Q. 5. Utrum Deus certo cognoscit futura libera conditionata 260
- Q. 6. In quo medio Deus præsentia, præterita ac futura, cognoscat ac prævideat? 261
- Q. 7. Utrum præscientia Divina tollat rerum contingentiam, ac humanam lædat libertatem? 262
- Q. 8. Qua ratione scientia Divina dicitur causa rerum? 264
- ARTICULUS 2. *De Divina voluntate* 265
- Quæres 1. Quid & quotuplex sit Divina voluntas? ibid:
- Q. 2. Divina voluntas estne libera? 266
- Q. 3. Quæ & qualis sit efficacia Divinæ voluntatis? 267
- Q. 4. Circa illa quæ libera sunt, utrum voluntas Divina semper impletur? ibid:
- Q. 5. Voluntas Dei conditionata an semper impletur? 268
- Q. 6. Quomodo se habet voluntas Divina circa salutem hominum? 269
- Q. 7. Utrum pro solis prædestinatis, atque electis Christus mortuus sit, & illorum tantummodo Deus vere ac sincere salutem velit? ibid:
- Q. 8. Utrum omnium omnino hominum salutem Deus velit, & Christus pro omnibus omnino hominibus mortuus sit? 272
- Q. 9. An Deus vere ac sincere velit æternam salutem illorum etiam parvulorum quî infelicitè ex hac vita sine Baptismo decedunt? 276
- Q. 10. Qualis est ista in Deo voluntas, qua omnium ac singulorum hominum vult salutem? 277
- Q. 11. Erga salutem electorum, atque prædestinatorum quomodo se habet Divina voluntas? 278
- CAPUT 4. *De Dei Providentia.* 280
- Quæres Quid sit & quotupliciter consideratur Dei Providentia? ibid:
- ARTICULUS 1. *De Providentia Divina in ordine naturali.* ibid:
- Quæres 1. Utrum extiterint, qui negarunt Divina Providentia regi mundum? ibid:
- Q. 2. An revera Deus sua Providentia res omnes creatas administrat? 281
- Q. 3. Utrum æqualis sit circa omnia Divina Providentia? 282
- ARTICULUS 2. *De Providentia Divina in ordine supernaturali.* 284
- Quæres 1. Qui sunt effectus Divinæ Providentiæ in ordine supernaturali? ibid:
- Q. 2. Utrum omnibus ac singulis hominibus Deus præpara-

raye-

raverit media, ad consequendam salutem sufficientia? ibid:

Q. 3. Qualis sit prædestinatio electorum ad cælestem gloriam? 285

ARTICULUS 3. *De Reprobatione.* 293

Quæres 1. Quid & quotuplex sit reprobatio, qui circa illam errores ac opiniones sint? ibid:

Q. 2. An Deus aliquem positive reprobet ex solo suo beneplacito? 294.

Q. 3. Quæ sit causa reprobationis negativæ? 296

Q. 4. Utrum propter solum peccatum Originale Deus à Cælesti reprobet gloria? 297

Q. 5. Infantes qui sine baptismo moriuntur, utrum propter solum originale peccatum reprobantur? ibid:

Q. 6. In adultis quæ causa sit reprobationis? ibid:

ARTICULUS 4. *De prædestinationis & reprobationis effectibus.* 298

Quæres 1. Qui sunt effectus tum prædestinationis tum reprobationis? ibid:

Q. 2. An prædestinatio sit certa? ibid:

Q. 3. An major sit prædestinatorum numerus quam reproborum? 299

TRACTATUS DE PRÆCIPUIS OPERIBUS DEI.

Quæres Quæ sint præcipua Dei opera? 300

CAPUT 1. *De Creatione, de statu & conservatione, deque fine huius Mundi.* ibid:

ARTICULUS 1. *De Mundi Creatione.* ibid:

Quæres 1. Quid sit Creatio? ibid:

Q. 2. Quis Mundum cæteraque omnia quæ in mundo sunt creavit? ibid:

Q. 3. Utrum Mundus ab æterno à Deo creatus fuerit 302

Q. 4. Quis fuerit scopus Dei in huius mundi creatione? 303

Q. 5. Quo ordine creatus à Deo fuerit Mundus? ibid:

ARTICULUS 2. *De Mundi statu ipsiusque creatione.* 304

Quæres 1. Utrum mundus à Deo creatus perfectus sit? ibid:

Q. 2. An Deus mundum hunc regit ac gubernat? 305

Q. 3. Utrum Deus res à se creatas conservat? 306

ARTICULUS 3. *De fine huius mundi.* 307

Quæres 1. Utrum hic mundus finem aliquando sit habiturus? ibid:

Q. 2. Qua ratione mundus hic aspectabilis finem recipiet? 303

Q. 3. Utrum appropinquante fine mundi aliqua ipsius consumationem præcedent signa? ibid:

Q. 4.

Q. 4. Quid hodierni Hæretici de Antichristo senserunt
aut etiamnum sentiant? 3

Q. 5. Appropinquante fine huius mundi, quid tandem
contingere debet? 3

CAPUT 2. De Creatione & lapsu Angelorum. 3

Quæres. Quid Nomine Angeli intelligendum sit? ibi

ARTICULUS 1. de Existentia & tempore quo creati su
Angeli, deque Ipsorum natura. ibi

Quæres 1. An re ipsa existunt Angeli? ibi

Q. 2. Quo tempore à Deo creati Angeli fuerint? 3

Q. 3. Quæ & qualis sit natura Angelorum? 3

Q. 4. Utrum Angeli corporei aut incorporei sunt? ibi

Q. 5. Quæ sint præterea dotes Angelorum? 3

ARTICULUS 2. de Lapsu Angelorum. 3

Quæres 1. In quo statu creati fuerint Angeli? ibi

Q. 2. Utrum re ipsa Angeli in peccatum prolapsi à gra
tia Sanctificante exciderunt? ibi

Q. 3. Quod erat peccatum Angelorum peccantium? 3

Q. 4. Quid factum sit cum Angelis peccantibus? ibi

Q. 5. Peccatum malorum Angelorum, quæ consecuta e
pœna? 3

Q. 6. Quomodo Spiritus incorporei corporeis ipsis flar
mis torqueri possunt? 3

ARTICULUS 3. de Artibus atque Insidiis Dæmonum. ibi

Quæres 1. An Dæmones hominibus insidiantur? ibi

Q. 2. Utrum Dæmones quandoq; hominum corpora ob
dent? 32

Q. 3. Quid de artibus magicis atque cum dæmone con
mercij sentiendum sit? 3

ARTICULUS 4. de Angelis bonis. ibi

Quæres 1. Quot sunt Chori Angelorum? ibi

Q. 2. Utrum hi Angelorum Ordines tantummodo nom
nibus distinguuntur? 3

Q. 3. Quando facta est hæc Angelorum distinctio? 3

Q. 4. Quæ sint bonorum Angelorum munia? ibi

Q. 5. Qualis sit istiusmodi erga homines Angelorum cu
& custodia? ibi

CAPUT 3. de Creatione Hominis. 3

Quæres A quo, & quando creatus est homo? ibi

ARTICULUS 1. de Primævo statu hominis creati. 3

Quæres 1. Utrum omnium hominum primus creatus fu
rit Adam? ibi

Q. 2. Qua ratione dicatur homo ad imaginem & similitu
dinem Dei factus? 32

Q. 3. In quo statu creatus est primus homo? ibi

Q. 4.

- Q. 4. Qualis fuerat primigenius Protoparentum nostrorum status? 331
- Q. 5. Utrum status innocentiae fuerit Protoparentibus debitus? 332
- Q. 6. Potuitne homo creari à Deo in puris Naturalibus? 333
- ARTICULUS 2. de *Lapsu Protoparentum Nostrorum.* 334
- Quæres 1. An diu perduraverit status Innocentiæ? ibid:
- Q. 2. Quomodo contingit istiusmodi Protoparentum nostrorum lapsus? ibid:
- Q. 3. Historia Lapsus Protoparentum à Moyse descripta, utrum allegorice non sit intelligenda? 335
- Q. 4. Quas pœnas inflixerit Deus Protoparentibus nostris propter illorum lapsum? 336
- Q. 5. Utrum peccatum Protoparentum nostrorum in omnes qui ab illis descendunt, posteros propagatur? 337
- Q. 6. Præter allegata Sacrae Scripturae Testimonia, nonne etiam aliis argumentis potest transfusio peccati originalis probari? 339
- Q. 7. Utrum etiam ratione naturali existentia peccati originalis probari possit? 340
- Q. 8. Quomodo Peccatum Originale Protoparentum nostrorum in nos transfunditur? 341
- CAPUT 4. de *Statu naturæ lapsæ, & per Christum reparatione.* 342
- Quæres Quis sit status naturæ lapsæ ac per Christum reparatione? ibid:
- ARTICULUS 1. de *ijs quæ concernunt statum naturæ lapsæ.* ibid:
- Quæres 1. Utrum, ab omnibus qui modo nascuntur hominibus peccatum originale contrahatur? ibid:
- Q. 2. Utrum etiam Filij fidelium contrahunt peccatum originale? 343
- Q. 3. Quibus post mortem subiacent miseriis parvuli in peccato originali ex hac vita decedentes? 344
- Q. 4. An non saltem aliqui ex hominibus à peccato originali immunes fuerant? 345
- Q. 5. Quos præcipuos peccatum originale peperit effectus? 346
- ARTICULUS 2. de *Lapsæ naturæ reparatione.* 347
- Quæres 1. Post infelicem Protoparentum nostrorum lapsum, inflictasque à Deo pœnas, quid tandem contigit? ibid:
- Q. 2. Utrum hæc futuri Liberatoris Protoparentibus nostris facta promissio, posteris ipsorum innotuerit? 348
- Q. 3. Cur non statim post factam à Deo promissionem Divinus venerat Liberator? 349

Q. 4. An-

Q. 4. Antequam Divinus Liberatoꝝ venisset, quid inte-
factu opus erat hominibus, ut æternam salutem
consequerentur? ibi

CAPUT 5. *de futura hominis vita.*

Quæres. In quo status futuræ vitæ consistit? ibi

ARTICULUS 1. *de futuræ vitæ existentia.* ibi

Quæres 1. Utrum post mortem hominis altera detur vita? ibi

ARTICULUS 2. *de statu humanarum animarum in fu-
ra vita.* 3

Quæres 1. Utrum post mortem hominis anima maneat
perstes? ibi

Q. 2. Unde habent animæ humanæ, ut post mortem
minis superstites maneant? 3

Q. 3. Utrum in futura vita dantur pænæ ac præmia,
nis malisque præparata? 3

Q. 4. Istiusmodi pænæ ac præmia quæ in futura vita
nis atque malis præparata sunt, eruntne æterna? 3

ARTICULUS 3. *de Conditione corporum humanorum
futura vita.* 3

Quæres 1. Utrum possibile sit, ut mortua hominum co-
pora resurgant. ibi

Q. 2. Utrum aliquando futura sit mortuorum hominu-
resurrectio? 3

Q. 3. An reipsa omnes omnino homines resurgent? ibi

Q. 4. An eum iisdem corporibus homines resurgent,
quibus vixerunt? 36

Q. 5. Nonne saltem aliqua erit differentia, atquæ discer-
pantia inter corpora, cum quibus resurgemus, ac
la quæ modo portamus? 36

CAPUT 6. *de Hominis Beatitudine.* 36

Quæres 1. Quid sit Beatitudo? ibi

Q. 2. Quotuplex considerari possit hominis beatitudo. ibi

ARTICULUS 1. *de Temporalis hominis beatitudine.* ibi

Quæres 1. Beatitudo Temporalis quotuplex censeri po-
sit? ibi

Q. 2. Utrum aliquod bonum creatum possit plene homi-
nem satiare? ibi

Q. 3. In quo ergo constituenda est vera hominis beatitu-
do? 36

Q. 4. Utrum aliqua est præsentis vitæ beatitudo? 36

Q. 5. In quo consistit præsentis vitæ beatitudo? ibi

ARTICULUS 2. *de æterna hominis beatitudine, quæ in
futura percipitur vita.* 36

Quæres 1. In quo consistit futuræ vitæ beatitudo? ibi

Q. 2. Quid sit illa visio Dei intuitiva in qua tota futura
vita

- vita reponitur beatitudo? - ibid;
- Q. 3. In futura beatitudine, eruntne aliqua visioni intuitivæ superaddita? 369
- Q. 4. Quid sit ista aëreola quæ quibusdam beatis conceditur? - ibid;
- Q. 5. Utrum Sanctorum Beatitudo in futura vita æqualis omnium erit? 370
- Q. 6. Quando nam hæc cælestis beatitudo in futura vita justis confertur? 371
- Q. 7. Quid sit illud millenarium Regnum, quod quidam post universalem mortuorum resurrectionem, futurum effixerunt? 374
- Q. 8. Quid sentiendum sit de hoc mille Annorum Regno? - ibid;
- Q. 9. Quid sentiendum sit de animabus hominum, quæ morte à corporibus separantur quibusdam adhuc minoribus peccatorum maculis inquinatæ? - 377

TRACTATUS DE SS. TRINITATE.

CAPUT I. de Mysterio SS. Trinitatis 379

Quæres. In quo consistit Mysterium SS. Trinitatis? ibid:

ARTICULUS I. De iis quæ ad intelligendum Mysterium Trinitatis, scitu sunt necessaria. - ibid:

Quæres I. Ad intelligendum Mysterium Trinitatis, quæ sunt scitu necessaria? - ibid:

Q. 2. Quid sit essentia, substantia & natura? 380

Q. 3. Quid sit persona, hypostasis? - ibid:

Q. 4. Quid Nomine substantiæ ac suppositi intelligendum sit? 381

Q. 5. Quid sit circuminsessio? - ibid:

Q. 6. Quinam circa Mysterium SS. Trinitatis emergerunt errores? - ibid:

Q. 7. Quæ & qualis cautio adhibenda est in loquendo, cum de Mysterio SS. Trinitatis sermo instituitur? 383

ARTICULUS 2. de Fide & agnitione Mysterii SS. Trinitatis. 384

Q. 1. Utrum Mysterium SS. Trinitatis lumine naturali cognosci possit? - ibid:

Q. 2. Utrum Judæis Mysterium SS. Trinitatis notum fuerit. 386

Q. 3. Gentilium Philosophis an aliquo modo innotuerit Mysterium Trinitatis? 387

Q. 4. Quibus ergo argumentis ex revelatione desumptis Mysterium SS. Trinitatis probatur? 388

Q. 5. Utrum Mysterium SS. Trinitatis sit articulus fidei 388

ad salutem omnino necessarius?

ARTICULUS 3. de *Divinis processibus, relationibus, missionibus.*

Quæres 1. Quid in Divinis nomine processiois intelligitur?

Q. 2. Utrum admittendæ sunt Divinæ processiones?

Q. 3. Quot sunt in Divinis processiones?

Q. 4. Quæ sunt præcipuæ Divinorum processiois proprietates.

Q. 5. Quomodo istæ Divinæ nominantur processiones?

Q. 6. Quodnam sit principium Divinarum processiois?

Q. 7. Quid & quotuplices sunt Divinæ relationes?

Q. 8. Utrum relationes personales sunt reales perfectæ?

Q. 9. Quomodo Divinæ relationes distinguuntur?

Q. 10. Quid per Divinas notiones intelligendum sit.

Q. 11. Quid in Divinis missio significat?

CAPUT 2. de *Divinis Personis.*

Q. Quot sunt Divinæ Personæ.

ARTICULUS 1. de *Divina Persona Patris.*

Quæres 1. Quot nominibus prima SS. Trinitatis personæ soleat designari?

Q. 2. Utrum Pater secundum se sit Deus.

ARTICULUS 2. de *Divina Filii Personæ.*

Quæres 1. Quibus nominibus designatur secunda SS. Trinitatis Persona?

Q. 2. Utrum 2da SS. Trinitatis Persona, quæ Filius est Patris, sit verus Deus Patri consubstantialis?

Q. 3. Utrum recte Patres Concilii Nicæni voce *Consubstantialis* usi sunt ad definiendam Christi Divinitatem?

ARTICULUS 3. de *Divina Spiritus Sancti Personæ.*

Quæres 1. Utrum Spiritus S. sit persona Divina?

Q. 2. Utrum Spiritus S. verus sit Deus, Patri & Filio consubstantialis?

Q. 3. Utrum Spiritus S. à Patre & Filio procedit.

Q. 4. Quando & à quo particula *Filioque*: Symbolo Constantinopolitano fuerit adiecta.

Q. 5. Utrum particula *Filioque*: Symbolo Constantinopolitano jure ac merito fuerit addita?

TRACTATUS DE INCARNATIONE VERBI DIVINI ET OPERE REDEMPTIONIS HUMANÆ.

CAPUT 1. de *Natura Incarnationis Verbi Divini, eiusque nobis*

possibilitate, convenientia, atque necessitate.

ARTICULUS 1. de Natura, possibilitate, atque convenientia Incarnationis Divinae.

Quæres 1. Quid sit Incarnatio Divina. . . . . ibid:

Q. 2. Utrum Incarnatio Verbi Divini sine Dei revelatione sola naturali ratione cognosci possit. 418

Q. 3. *Mysterium Incarnationis continetne in se aliquam repugnantiam.* . . . . ibid:

Q. 4. Utrum *Mysterium Incarnationis Verbi Divini expeditabat, atque conveniens fuerit.* 428

ARTICULUS 2. de Existencia Incarnationis Verbi Divini, ipsiusque necessitate? 429

Q. 1. Utrum *Mysterium Incarnationis Verbi Divini reipsum adimpletum jam fuerit?* . . . . . ibid: 430

Q. 2. *Antequam impletum esset Divinae Incarnationis Mysterium, quibusnam illud innotuerat?* . . . . . ibid:

Q. 3. Utrum aliqua necessitate adstringebatur Deus, Filium suum mitteret in mundum, qui humanam assumeret naturam? 423

Q. 4. *Supposito lapsu humani generis in peccatum, in hypothesis condignæ exigendi satisfactionis, Incarnatio Verbi Divini fuitne absolute necessaria?* 424

Q. 5. *An reipsa Deus pro peccatis hominum condignam exigebat satisfactionem?* 425

Q. 6. *Quis fuit finis Incarnationis Verbi Divini?* . . . . . ibid:

CAPUT 2. de Promissione, & adventu Messia Salvatoris, ac Redemptoris humani generis? 426

ARTICULUS 1. de Divinis promissionibus Venturi Messia? . . . . . ibid:

Quæres 1. *Nomine Messia quis intelligi debeat?* . . . . . ibid:

Q. 2. *Quando & quibus Deus venturum appromisit Messiam?* 427

Q. 3. *Promissio de venturo Messia à Deo tum primis Parentibus nostris, tum Patriarchis facta, fuitne inter Gentes propagata & conservata?* 429

Q. 4. *Quibus modis notitia venturi Messia propagata, & conservata fuit?* 431

ARTICULUS 2. de Adventu Messia? 433

Quæres 1. *Utrum jam Messias advenerit?* . . . . . ibid:

Quæres 2. *Quodnam est illud Jacobi Patriarchæ Vaticinium, ex quo Messia adventus comprobatur?* . . . . . ibid:

Q. 3. *Ex Prophetia Danielis quale eruitur argumentum*

ut ostendatur Messiam jam adventisse? 443

Ex alijs Prophetis quodnam adduci potest argu-

men.

entum ad probandum Messiam jam pridem ad-
 esse? 4
 nis est iste, Messias, qui jam dudum venerat? 4
 ex quibus præterea signis ostendi potest Christum
 esse verum esse Messiam? 4

3. de Jesu Christo, ipsius Natura atque P

quæ præcipuæ erant erroneæ de Jesu Chris-
 tione, atque hæreses? ibi

US 1. de duplici Christi Natura Divina & h

trum Christus Divinam habuit naturam? ibi
 præterea argumentis evincitur Christum
 esse Deum, non autem purum hominem? 4
 an Christus verus sit homo? 4

an igitur duæ sint in Christo naturæ? 46

Cum in Christo duæ sint naturæ, utrum etiam di-
 sint voluntates, atque operationes? 4

ARTICULUS 2. De Christi persona, deque unione utri- usque in illo naturæ Divinæ ac humanæ? 46

Quæres 1. Quid & quotuplex est unio? ibi

Q. 2. Qualis est in Christo unio duarum naturarum Divi-
 næ & humanæ? 47

Q. 3. An ergo una est in Christo persona? 47

Q. 4. Qualis sit in Christo persona? 47

Q. 5. Cum in Christo una sit persona Divina, estne et-
 am Christus unicus Dei Filius? 47

Q. 6. Christus qualis est Filius Dei, an naturalis, an ad-
 optivus tantummodo? 47

Q. 7. Christi Mater B. V. M. quomodo appellari debeat
 an Deipara, an tantummodo Christipara? 47

Q. 8. Ex hac mirabili Divinæ & humanæ in Christo na-
 turarum unione quid consequitur? 47

Q. 9. Ad plenierem notitiam hujus admirabilis unionis Di-
 vinæ & humanæ in Christo naturæ, quæ prætere-
 scienda atque tenenda sunt? 47

CAPUT 4. De Anima, atque Christi Carne? 47

Quæres. Ex quibus Christi constat humanitas? ibi

ARTICULUS 1. De humana Christi Anima. ibi

Quæres 1. Utrum Verbum Divinum veram assumpseri
 animam humanam? ibi

Q. 2. Utrum anima Christi post ipsius mortem in Infer-
 num descenderit? 48

Q. 3. Anima Christi qualem & quantam habuit scien-
 tiam? 48

Q. 4.

- Q. 4. Animæ Christi competebatne etiam omnimoda Sanctitas, atque impeccantia? 483
- Q. 5. Utrum Christus in subeunda Crucis morte fuerit liber? 485
- ARTICULUS 2. de Carne Christi? 485
- Quæres 1. Utrum Verbum Divinum veram humanam assumpserit carnem? ibid:
- Q. 2. Utrum Christus carnem sumpserit ex B. V. Maria? 487
- Q. 3. Utrum Verbum Divinum carnem humanam assumpserit ex Maria, Virginitate ipsius inviolata permanente? 488
- Q. 4. Utrum etiam post partum Christi B. Maria semper Virgo permanserit? 489
- Q. 5. Utrum Christus vere in Carne humana dolores cruciatusque passus fuerit? 490
- Q. 6. Utrum triduo mortis Christi, Verbum Divinum neque à corpore neque ab anima ipsius recesserit? ibid:
- CAPUT 3. de Opere Redemptionis Nostræ. 491
- Quæres 1. In quo consistit opus Redemptionis nostræ? ibid:
- Q. 2. Qui circa opus Redemptionis nostræ erraverunt. 492
- ARTICULUS 1. de Christi satisfactione pro peccatis nostris præstita? 493
- Quæres 1. Quid & quotuplex est satisfactio? ibid:
- Q. 2. Utrum satisfactio pro peccatis nostris Deo præstanda opus fuerit? ibid:
- Q. 3. Satisfactio pro peccatis nostris Deo præstanda an ab ipso Christo præstari debuit? 494
- Q. 4. Utrum Christus pænas peccatis nostris debitas in se suscipiens, debita nostrorum peccatorum persolvit, prætium sanguinis sui Deo Patri pro nobis offerendo? ibid:
- Q. 5. An ergo Christus verè pro nobis satisfecit? 497
- Q. 6. Utrum satisfactio Christi pro peccatis nostris præstita fuerit æquivalens & superabundans? 498
- ARTICULUS 3. de Nostra Redemptione, atque cum Deo reconciliatione? 499
- Quæres 1. Quid sit, & in quo posita est nostra Redemptio, atque cum Deo per Christum facta reconciliatio? ibid:
- Q. 2. Utrum Christus verè nos redemit, peccata nostra expiavit, ac Deo Patri nos reconciliavit? ibid:
- Q. 3. Utrum Christus verè nobis promeruit vitam æternam, ac remedia ad illam consequendam opportuna? 501
- Q. 4. Utrum Christus pro omnibus omnino hominibus mortuus fuerit, ac omnes omnino redemerit. 502

Q. 5. Quibus titulis insignitus est Christus?

TRACTATUS DE ADORATIONE, INVOCATIONE, CULTUQUE RELIGIOSO, CHRISTO, SACRIS IMAGINIBUS AC RELIQUIIS EXHIBENDO.

CAPUT 1. *De Christi Adoratione ac Mariæ Matris veneratione deque contrariis erroribus.*

ARTICULUS 1. *Notiones præviæ Adorationis, cultus Religiosi explanantur, ac errores recensentur?*

Quæres 1. Quid sit Adoratio & quotuplex?

Q. 2. Quæ sunt in Adoratione distinguendæ?

Q. 3. Quotuplex est cultus Religiosus?

Q. 4. Qui circa cultum Religiosum à nobis exhiben errarunt?

Q. 5. Qui circa cultum Sanctarum Reliquiarum errarunt?

Q. 6. Quinam Sanctorum Imaginibus cultum abnuntiant?

ARTICULUS 2. *de Christi Adoratione ac Mariæ Matris ejus veneratione?*

Quæres 1. Christus ut homo, seu humana Christi natura quo cultu adoranda est?

Q. 2. Utrum Crux Christi, adoranda sit?

Q. 3. An consuetudo signandi frontem signo crucis laudabilis atque utilis sit?

Q. 4. Utrum B. V. M. peculiari cultu honoranda sit?

Q. 5. An non solum adoranda sed etiam invocanda B. V. Maria?

Q. 6. Utrum Festorum ac Confraternitatum in honorem B. V. Mariæ institutio licita sit?

CAPUT 2. *de Cultu et Invocatione Sanctorum.*

ARTICULUS 1. *de Invocatione Sanctorum?*

Quæres 1. Utrum Sancti in Cælis degentes pro nobis apud Deum intercedant?

Q. 2. Utrum Deus ad præces Sanctorum nobis suafert beneficia?

Q. 3. Utrum licitum sit, ac utile Sanctos invocare?

Q. 4. Utrum Sancti particulares etiam necessitates nostras sciant, atque præces nostras audiant?

Q. 5. In honorem Sanctorum licetne Missarum Sacrificia celebrare?

Q. 6. Quomodo Sancti à Deo nobis necessaria impetrant?

Q. 7.

Q. 7. Præter merita Christi, dantur etiam merita San-
ctorum? 518

Q. 8. Invocatio Sanctorum nonne derogat titulo Media-
toris, qui Christo competit? 519

ARTICULUS 2. de Cultu, & veneratione Sanctorum. 520

Quæres 1. Utrum Angeli ac Sancti in Cælis regnantes ho-
nore ac nostra veneratione digni sint? ibid:

Q. 2. Cultus Sanctorum atque Angelorum estne licitus? ibid:

Q. 3. Qualis sit iste cultus quem Sanctis exhibemus? 522

Q. 4. Utrum Invocatio ac veneratio Sanctorum aliqua le-
ge præcepta sit? 523

CAPUT 3. de Cultu ac Veneratione Imaginum, atque Sa-
crarum Reliquiarum. 525

ARTICULUS 1. de Cultu Sanctarum Imaginum. ibid:

Quæres 1. Quid Nomine Imaginis intelligendum sit? ibid:

Q. 2. Primis tribus Ecclesiæ sæculis fuitne frequens Ime-
ginum usus? ibid:

Q. 3. Imaginum usus estne licitus? 526

Q. 4. Utrum etiam Dei, ac SSmæ Trinitatis Imagines
efficiendæ ac retinendæ sint? 527

Q. 5. Usus Sanctarum Imaginum affertne aliquibus Fide-
libus utilitatem? 528

Q. 6. Utrum Sacris Imaginibus honor ac veneratio exhi-
beri debeat? ibid:

Q. 7. Qualis Sacris Imaginibus exhiberi potest cultus? 529

ARTICULUS 3. de Cultu ac veneratione SS. Reliquiarum. 532

Quæres 1. Utrum veneratio Sacrarum Reliquiarum licita,
& Religioni nostræ conveniens sit? ibid:

Q. 2. Qua ratione eoli debeant Sanctorum Reliquiæ? 534

Q. 3. Quæ fuerit in Ecclesiâ circa Sacrarum Reliquiarum
venerationem observata disciplina? ibid:

Q. 4. An Sanctorum Reliquiæ licite & utiliter in publicis
Supplicationibus deferuntur, fidelium conspectui ex-
ponuntur, in Altaribus reponuntur, atque ægris &
energumenis applicantur? 535

Q. 5. Utrum Religiosæ Peregrinationes ad Sacras Imagi-
nes Reliquiasque licitæ & utiles sint? 536

TRACTATUS DE DIVINA GRATIA.

CAPUT 1. de Notione, divisione Gratiæ, erroribusque op-
positis. 537

ARTICULUS 1. de Notione ac Divisione Gratiæ. ibid:

Quæres 1. Quid nomine gratiæ intelligendum sit? ibid:

Q. 2. Quotuplices sunt gratiæ supernaturales? 538

Q. 3. Gratia gratum faciens quomodo dividitur? ibid:

- Q. 4. Quotuplex est Gratia Redemptoris? ibid:
 Q. 5. Quæ est præcipua actualis Gratiæ divisio? 539
 Q. 6. Sed in quo consistit natura Divinæ Gratiæ? 540
 Q. 7. Quid sit ista motio voluntatis ad bonum, in qua præcipue Christi Gratia consistit? ibid:
 Q. 8. Gratia estne æqualis in omnibus? 541

ARTICULUS 2. *de Erroribus circa gratiam exortis.* ibid:

Quæres 1. Ex antiquioribus qui circa Gratiā errarunt? ibid:

- Q. 2. Utrum Gratia Divina sit homini omnino necessaria? ibid:
 Q. 3. Utrum Gratia Christi non solum in genere ad salutariter agendum necessaria sit, sed etiam ad singulos actus salutes requiratur? 544
 Q. 4. An etiam justis ad singulos actus salutes Gratiæ Dei sit necessaria? 544
 Q. 5. An non ergo in justis ad bene operandum sufficit Gratia habitualis? 544
 Q. 6. Utrum etiam ad fidem atque ad ipsum quibque fide initium, gratia Dei sit necessaria? ibid
 Q. 7. Qualis est ista Gratia, quæ ad opera salutaria omnino necessaria esse dicitur? 54
 Q. 8. Forte Gratia Divina non ad simpliciter salutariter operandum, sed ad facilius opera salutaria perficiendum erit necessaria? 55
 Q. 9. Ut homo in bono usque ad finem vitæ perseverare estne Gratia necessaria? ibi
 Q. 10. Perseverantia in bono usque ad finem vitæ estne donum Dei speciale? 51
 Q. 11. Utrum per ordinaria Gratiæ dona, per totam vitam potest quis omnia etiam venialia evitare peccata? 5
 Q. 12. Singulare Dei Privilegium, omnia, toto vitæ tempore, etiam venialia evitandi peccata, cui concessum fuerat? 5

ARTICULUS 2. *de necessitate Gratiæ Divinæ ad bona opera ordinis naturalis.* ib

- Q. 1. Utrum homo sine Gratia Divina, viribus naturæ possit bonum ordinis naturalis & cognoscere & pericere? ib
 Q. 2. Utrum homo viribus naturæ sine Divina Gratia, bonum, & Dei præcepta observare possit. i
 Q. 3. Sed potestne homo viribus naturæ Deum super omnia diligere? il
 Q. 4. Utrum ad superandas tentationes Gratia Divina omnino necessaria? i

Q. 5. Potestne homo viribus naturæ se ad Gratiâ dispos-
nere? 566

Q. 6. Utrum Deus prædictarum dispositionum, Gratiâ
prævenientium, aliquam rationem habeat? ibid:

CAPUT 3. de Gratiâ efficaci & sufficienti. 562

ARTICULUS 1. de Gratiâ efficaci. ibid:

Quæres 1. Utrum admittenda sit Gratiâ efficax? ibid:

Q. 2. Gratiâ efficax infertne aliquam voluntati humanæ
necessitatem? ibid:

Q. 3. Qualis sit ista efficacia Gratiæ & in quo reponi illa
debet? 565

Q. 4. Cur ergo semper difficilis visa est concordia huma-
næ libertatis cum Divina Gratiâ? 566

ARTICULUS 2. de Gratiâ Sufficiente. ibid:

Quæres 1. Utrum datur Gratiâ sufficiens? ibid:

Q. 2. Quid Nomine Gratiæ sufficientis intelligendum
sit? 568

Q. 3. Qui sunt effectus & quæ adjuncta Gratiæ Sufficien-
tis? 570

Q. 4. Utrum omnibus Gratiâ Sufficiens à Deo tribuatur? 571

Q. 5. Utrum iustis aliquando desit Gratiâ Sufficiens? 572

Q. 6. An peccatoribus obduratis, & excæcatis detur à
Deo Gratiâ sufficiens? 573

Q. 7. An Infidelibus etiam dentur gratiæ sufficientes? 574

CAPUT 4. De Gratiâ habituali, ejusque effectibus, justi-
ficatione & merito. 575

ARTICULUS 1. De Gratiâ habituali. ibid:

Quæres 1. Quid sit Gratiâ habitualis? ibid:

Q. 2. Utrum Gratiâ habitualis à Charitate distinguitur? 576

Q. 3. Utrum gratia habitualis sit æqualis omnibus ju-
stis. ibid:

Q. 4. Quid gratiæ habituali annexum sit? 577

Q. 5. Utrum gratia habitualis necessaria sit ad bene operan-
dum? ibid:

ARTICULUS 2. de Justificatione Impiorum. 580

Quæres 1. Qui circa justificationem impiorum errarunt. ibid:

Q. 2. An soli fidei adscribenda sit Justificatio impij? ibid:

Q. 3. Qualis est ista Fides, quæ inter cæteras dispositiones
ad justificationem prærequiritur? 582

Q. 4. Quæ igitur sunt dispositiones ad justificationem con-
sequendam omnino necessariæ? 583

Q. 5. Utrum in justificatione peccata vere deleantur, ac
remittantur? 584

Q. 6. Per quid Peccatores justificantur? 585

Q. 7. An non in sola remissione peccatorum consistit opus
græ

stra justificatio?

Q. 8. Utrum sine speciali Dei revelatione potest quæ
sua justificatione certus esse?

Q. 9. Utrum semel adepta justitia amitti possit?

ARTICULUS 3. *De merito bonorum operum.*

Quæres 1. Quid & quotuplex est opus bonum.

Q. 2. Quid & quotuplex est meritum?

Q. 3. Qui circa bona nostra opera eorumque merita
raverint?

Q. 4. Utrum dentur opera humana quæ vere bona sint?

Q. 5. Utrum sine fide opus moraliter bonum fieri
sit?

Q. 6. Potestne homo sine influxu actualis charitatis re
ac laudabiliter operari?

Q. 7. Utrum bona opera, ad salutem æternam consequi
dam sint necessaria?

Q. 8. Bona hominis opera, suntne etiam meritoria?

Q. 9. In quo fundantur merita nostrorum operum?

Q. 10. Quæ conditiones ad meritum sive de congruo,
de condigno requirantur?

Q. 11. Quæ requiruntur conditiones ad meritum de co
digno & quæ ad meritum de congruo?

Q. 12. Quid homo apud Deum mereri possit?

Q. 13. Utrum justi verè merentur vitam æternam?

Q. 14. Utrum licitum sit agere intuitu solius merced
ac beatitudinis æternæ?

Q. 15. Quæ non possunt mereri?

Q. 16. Quæ non possunt promereri de condigno?

Q. 17. Quæ præterea possunt promereri de congruo?

TRACTATUS DE ECCLESIA CHRISTI

CAPUT 1. *De Ecclesiæ institutione, ejusque Hiera
chia.*

Q. 1. Quid sit Ecclesia?

Q. 2. Quotuplex præcipue est Christi Ecclesia?

ARTICULUS 1. *De Ecclesiæ Christi institutione illiusque foundatione?*

Quæres 1. Utrum Christus in terris Ecclesiam instituerit,
ac fundaverit?

Q. 2. Utrum Christus constitutus a se Ecclesiæ potesta
tem jurisdictionis & auctoritatem regiminis contu
lerit?

Q. 3. Potestas Regiminis, ac jurisdictionis auctoritas, &
Christo Ecclesiæ concessa, quibus competit?

Q. 4.

- Q. 4. Auctoritas, Ecclesiae ac Ministris ipsius à Christo concessa, in quo consistit? 607
- Q. 5. Auctoritas atque Ecclesiae potestas ad quam se extendit? 608
- Q. 6. Qui subiecti esse censentur potestati ac jurisdictioni Ecclesiae? ibid:

Q. 7. Utrum ergo fideles omnes, in omnibus Ecclesiae atque Ministris ipsius obtemperare teneantur? 609

ARTICULUS 2. de Hierarchia Ecclesiastica. 610

Quæres 1. Quid sit Hierarchia Ecclesiastica? ibid:

Q. 2. Utrum sit in Ecclesia à Christo constituta Hierarchia? ibid:

Q. 3. Nonne septuaginta duo Discipuli Apostolis æquales erant? 611

Q. 4. Utrum Christus inter Apostolos Petro primatum atque præminentiam contulerit? 612

Q. 5. Primatus Petro à Christo concessus, an honoris solum & directionis fuerit, an etiam potestatis & Jurisdictionis? 617

Q. 6. S. Petrus reliquitne sui Primatus Successores? 620

Q. 7. Qui sunt in primatu Ecclesiae Petri Successores? ibid:

Q. 8. Ergo Romanus Pontifex in tota Christi Ecclesia obtinet Primatum honoris & iurisdictionis? 622

Q. 9. Quo iure competit Romano Pontifici primatus honoris & iurisdictionis? 625

Q. 10. Quæ competunt Romano Pontifici ratione ipsius Primatus? 626

Q. 11. Cæteri præter Christum Apostoli qualem habebant à Christo sibi collatam in Ecclesia auctoritatem? 627

Q. 12. Qui sunt ergo Apostolorum Successores? ibid:

Q. 13. In quibus posita est auctoritas Episcoporum quam successione ab Apostolis accipiunt? 628

Q. 14. Auctoritatem suam Episcopi an immediate à Deo accipiunt, an à Romano Pontifice? 629

ARTICULUS 3. De cæteris Hierarchiæ Ecclesiasticæ membris? 630

Quæres 1. Præter Episcopos ex quibus insuper constat, atque coalescit Hierarchia Ecclesiastica? ibid:

Q. 2. Quæ sit origo Præbyterorum? 631

Q. 3. Præbyteri suntne Episcopis æquales? ibid:

Q. 4. Præter Episcopos & Præbyteros denturne insuper in Ecclesia alii Ministri? 636

Q. 5. Diaconi suntne institutionis Divinæ? 637

Q. 6.

Q. 6. Utrum Diaconi sint Episcopis atque Præbysiteris inferiores? 638

Q. 7. Cæteri in Ecclesia usitati ordines, quemadmodum Subdiaconi, Acolithi, Exorcistæ & alii utrum pertineant ad Ecclesiasticam Hierarchiam? ibid:

Q. 8. Ex his quæ de Ecclesiæ institutione ipsiusque Hierarchia posita atque probata sunt, quæ depromenda sit genuina veræ Christi Ecclesiæ notio? ibid:

CAPUT 2. *De notis ac Characteribus veræ Christi Ecclesiæ?* 639

ARTICUS 1. *De Ecclesiæ notis generatim spectatis?* ibid:

Quæres 1. Quid sit Ecclesiæ nota? ibid:

Q. 2. Præter veram Christi Ecclesiam suntne aliæ spuria ac falsæ Ecclesiæ? ibid:

Q. 3. Quæ requiruntur ut aliquid pro nota veram Christi Ecclesiam denotante assignetur? 640

Q. 4. Quot & quæ assignantur notæ veram Christi Ecclesiam demonstrantes? ibid:

Q. 5. Veritas doctrinæ Christianæ & legitimus Sacramentorum usus, possuntne statui pro notis veram Christi Ecclesiam designantibus? 640

Q. 6. Quæ sunt igitur veræ Christi Ecclesiæ notæ? 642

ARTICULUS 2. *De veræ Ecclesiæ notis, unitate scilicet & Sanctitate.* ibid:

Quæres 1. In quo consistat hæc unitas quæ pro nota veræ Christi Ecclesiæ assignatur? ibid:

Q. 2. Prædicta unitas estne proprius veræ Christi Ecclesiæ Character ac nota ipsius? ibid:

Q. 3. Unitas quæ proprius est veræ Christi Ecclesiæ character ac ipsius nota, excluditne omnes omnino errores, ac hæreses ab Ecclesia damnatas? 644

Q. 4. Ad unitatem veræ Christi Ecclesiæ conservandam, estne necessaria subiectio legitimis Pastoribus? 646

Q. 5. Quod est unitatis Ecclesiasticæ centrum? 647

Q. 6. Unitas quæ pro nota atque proprio veræ Christi Ecclesiæ Characterē statuitur, cui re ipsa competit Ecclesiæ? ibid:

Q. 7. Hæc unitas quæ est proprius veræ Christi Ecclesiæ Character, potestne aliquo modo competere Ecclesiæ Protestantium aut Reformatorum? 649

Q. 8. Sanctitas quæ pro nota veræ Christi Ecclesiæ assignatur in quo consistit? 652

Q. 9. Istiusmodi Sanctitas cui Ecclesiæ competit? ibid:

ARTICULUS 3. *De cæteris veræ Christi Ecclesiæ notis :*

Q. 1. Quæ sint præterea veræ Christi Ecclesiæ notæ? ibid

Q. 2.

- Q. 2. Utrum Ecclesia Christi reipsa debuerat esse universalis per totum orbem diffusa? . . . . . ibid:
- Q. 3. Catholicitas, sive universalitas cui Ecclesiae convenit? 655
- Q. 4. Apostolicitas estne propria veræ Christi Ecclesiae nota? 657
- Q. 5. Apostolicitas cui competit Ecclesiae . . . . . ibid:
- Q. 6. Quæ ergo vera est Christi Ecclesia? 658
- Q. 7. Utrum extra Christi Ecclesiam Romano-Catholicam salus æterna obtineri possit? 659
- Q. 8. Nonné ad salutem sufficit in Christum credere, in Eo sperare, & quamcumque tandem Christianam sequi Religionem, quamcumque tenere Ecclesiam? 660
- CAPUT 3. *De Capite & membris veræ Christi Eccl.* 662
- ARTICULUS 1. *De Capite veræ Christi Ecclesiae.* ibid:
- Q. 1. Quod est Caput Ecclesiae Christi? . . . . . ibid:
- Q. 2. Quod est Caput Ecclesiae supremum & invisibile? . . . . . ibid:
- Q. 3. Quod est visibile caput Ecclesiae Christi? . . . . . ibid:
- Q. 4. Utrum Regimen Ecclesiae penes solum sit Romanum Pontificem? 663
- Q. 5. Præter Romanum Pontificem ad quos insuper pertinet Ecclesiae regimen? 665
- Q. 6. Quale est Ecclesiae regimen? . . . . . ibid:
- ARTICULUS 2. *De Membris Ecclesiae Christi.* 666
- Q. 1. Quid nomine Membrorum Ecclesiae intelligi debeat? . . . . . ibid:
- Q. 2. An soli prædestinati sint Ecclesiae membra? 667
- Q. 3. Utrum ex solis iustis ac perfectis constet Ecclesia? 669
- Q. 4. Hæretici suntne in Ecclesia? 670
- Q. 5. Hi qui abiecta interius fidei, in externa manent Ecclesiae societate suntne veræ Ecclesiae membra? 671
- Q. 6. Utrum Schismatici sunt in Ecclesia? . . . . . ibid:
- Q. 7. Excommunicati suntne in Ecclesia? 672
- CAPUT 4. *De potioribus Ecclesiae Christi proprietatibus ac privilegiis.* . . . . . ibid:
- Quæres 1. Quæ sunt potiores Ecclesiae Christi proprietates atque privilegia? . . . . . ibid:
- ARTICULUS 1. *De visibilitate & indefectibilitate Christi Ecclesiae.* . . . . . ibid:
- Quæres 1. Ecclesia Christi estne visibilis & omnibus conspicua? . . . . . ibid:
- Q. 2. Utrum hæc visibilis conspicuitas maximè competit Ecclesiae Romano-Catholicæ? 674
- Q. 3.

- Q. 5. Utrum Ecclesia Christi perpetuo duratura sit? 675
- ARTICULUS 2. *De infallibilitate Ecclesiae Christi.* 676
- Quaeres 1. In quibus Ecclesia Christi est infallibilis? ibid:
- Q. 2. Quid sentiendum sit de Romanorum Pontificum in materia fidei aut morum factis definitionibus? 678
- Q. 3. Quando Romani Pontificis definitio censeri debeat esse dogmatica? 679
- Q. 4. Quodsi definitioni dogmaticae Romani Pontificis, accesserit expressus vel tacitus Ecclesiae totius consensus, cuius tunc ipsa auctoritatis erit? 680
- Q. 5. Utrum Ecclesiae competat potestas decretorie pronuntiandi de sensu librorum, propositionum, illasque censura notare? ibid:
- Q. 6. In condemnandis propositionibus, quem sensum respicit Ecclesia? 681
- Q. 7. Utrum Ecclesia in censura librorum, propositionumque sit infallibilis? ibid:
-

PROLEGOMENA THEOLOGICÆ

CAPUT PRIMUM

*De natura ac divisione Theologiæ, deque variis
veritatum generibus ac errorum gradibus, qui in
Theologicis rebus contingere possunt.*

ARTICULUS PRIMUS

De Natura ac divisione Theologiæ:

Quæres I. Quid sit Theologia?

Resp: Theologia, si rem ipsam spectemus: Est scientia veritatum à Deo revelatarum. — Revelatio Divina, quam in genuinis ac canonicis veteris novique Testamenti libris, necnon in Divinis, et Apostolicis traditionibus contineri certissimum est, complectitur omnes veritates ad salutem obtinendam necessariās, sed variis in locis dispersas, prout nempè eas Spiritus Sanctus variis Scriptóribus, variisque occasionibus et temporibus dictare voluit, et prout etiam SS. Patres Traditionis custodes, et testes, easdem pro diversis enatis circumstantiis scripto consignarunt — Hæc simul colligere, atque in ordinem certa methodo redigere non solum utile, sed et necessarium plane videbatur; undè Theologiæ ortus, ac progressus, necnon necessitas illius apparent — Et si nulli unquam fuissent homines perversi, qui has veritates corrumpèrent, breves suffecissent Catecheseon libri; nunc vero, quoniam omnia ferimè Religionis nostræ dogmata fuerint ab Hæreticis vel omnino negata, vel saltem graviter corrupta, hinc apparet necessariam esse Theologi-

am, qua eadem dogmata non exponantur solum, sed omni argumentorum genere confirmantur, atque ab Hæreticorum cavillationibus vindicantur.

Quæres 2. Quomodo Theologia dividitur?

Resp: Quoniam veritates revelatæ, aliæ ad solam cognitionem, et fidem spectant; aliæ verò ad actionem, et praxim ordinantur, unde nata est primò divisio Theologiæ in Dogmaticam et Moralem, quarum prima in dogmatis tradendis, et confirmandis tota occupatur, altera verò in exponendis morum regulis versatur.

Theologia quæ Dogmatica dicitur, etiam Polemica appellatur, quando quasi bello cum Hæreticis suscepto, eorum tela contra Religionis nostræ dogmata fidei clipeis repellit, atque ejusdem fidei armis, ipsorum errores confodit — Scholastica etiam audit: quando ex principiis revelatis conclusiones deducit ad fidei dogmata illustranda — Porro Theologia Scholastica quæ non caret utilitate, quando sobrie ac temperanter tractatur; est autem inutilis, imo quandoque noxia, cum rationi et curiositati habendæ laxantur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De variis veritatum generibus, quas Theologia complectitur.

Quæres 1. Quotuplices sunt veritates, quas Theologia complectitur?

Resp: Duplicis sunt generis, aliæ siquidem ad fidem per se, et directè pertinent, et illæ sunt, quæ expresse ac perspicue, à Deo manifestatæ sunt, cujusmodi sunt mysteria Trinitatis, Incarnationis et alia; aliæ ad fidem pertinent nonnisi indirectè, quia eas inficiari nemo potest, quin aliquod principale fidei dogma simul inficietur: ut si quis neget Isaacum fuisse Abrahamæ filium, et alia quæ in Sacris Litteris narrantur; indirecte enim tunc Sacrarum Litterarum Divinitatem atque veracitatem everteret — Primas autem veritates tenemur explicitè credere, alias autem sufficit implicitè confiteri, scilicet; sic animo dispositi esse debemus, ut credere parati simus, quodquod Deus in Sacris Litteris revelavit.

Quæres 2. Quotuplicis generis sunt veritates revelatæ?

Resp:

Resp: Duplicis sunt generis veritates revelatæ; Aliæ sunt immediate à Deo revelatæ, quæ scilicet expressè, et in se ipsis manifestatæ sunt e x g: Christum duas habere naturas, humanam nimirum et Divinam: Aliæ sunt revelatæ mediâtè tantum, quia videlicet in iis quæ expressè, et in se manifestatæ sunt, continentur, et ex quibus necessaria ac evidenti consecutione derivantur e x g: in Christo duas esse voluntates, ac operationes divinam nimirum ac humanam; quod necessaria ac evidenti consecutione fuit ex veritate illa immediâtè revelata; scilicet, Christum habere duas naturas divinam et humanam. Et istiusmodi veritates, quamquam nonnisi mediâtè, et prout in aliis continentur a Deo sint revelatæ, quia tamen cum veritatibus immediâtè ac expressè revelatis intinè connectuntur, pariter sicut et illæ ad fidem pertinent, nequè negari possunt, quin fides abnegetur.

Quæres 3tio. Quot modis aliquid in veritatibus immediâtè revelatis contineri potest?

Resp: Duobus modis: 1mo. veluti pars in toto: hoc modo revelata dicitur hæc propositio: Petrus peccatum originale contraxit: quia hæc propositio particularis, continetur tanquam pars in hac generali propositione revelata: omnes peccaverunt in Adam. 2do modo, veluti effectus in causa, aut proprietas in essentia — Hoc modo istæ propositiones — Christus habuit liberum arbitrium — Pollebat facultate ridendi; in illa generali propositione expressè revelata, Christus est verus homo, veramquè humanam habuit naturam: continentur, quia nimirum utraq; facultas, proprietas est humanæ naturæ, quam in Christo perfectam fuisse revelatio nos edocet.

Quæres 4to. An utriusquè generis prænominatæ propositiones ad fidem pertineant?

Resp: Putant aliqui primi duntaxat generis propositiones ad fidem pertinere, quia scilicet in veritatibus revelatis continentur formaliter veluti pars in toto; non autem secundi generis, quia in veritatibus revelatis non continentur nisi virtualiter — Verum ista distinctio nimis subtilis esse videtur, quare et secundi generis propositiones ad fidem pertinere dicendæ sunt; attamen ut ad eas certa fide credendas adstringamur, requiritur Ecclesiæ definitio, qua nondum existente, qui tales propositiones negaret, in fide erraret, sed hæreticus dici non

posset, hæreticum enim non solus error facit, sed in errore pertinacia — Quare communiter Theologi distinguunt dogmata quæ ad fidem spectant, ab his quæ certa fide credere oportet — Primi ordinis sunt ea omnia, quæcunque à Deo nobis, sive immèdiatè et explicitè, sive mediatè et implicitè revelata sunt; alterius autem ordinis sunt omnia dogmata, quæ Ecclesia infallibili suo iudicio, atquè auctoritatè credenda proponit.

Quæres 5to. Quotuplicis generis sunt articuli fidei?

Resp: Articuli fidei duplicis generis à Theologis esse censentur, alii puri, alii mixti — Articuli fidei puri, ex sola Divina revelatione descendunt ex g: fuisse à verbo Divino humanam naturam assumptam — Articuli mixti, colliguntur ex Divina Revelatione et simul ex evidenti aliqua ratione, sic ex g: quoniam ex Divina Revelatione constat in Christo fuisse humanam naturam perfectam, consequitur etiam in eo fuisse humanam voluntatem, liberum arbitrium, quandoquidem ratio naturalis nos docet, hæc omnia ad hominis essentiam pertinere.

Quæres 6to. Quid de Propositionibus Theologicis sentiendum sit?

Resp: Si de Theologia Dogmatica sermo sit, facile liquet, eas omnes aliquo modo ad fidem spectare — Si autem de Theologia Scholastica quæstio instituatur — ea potest dici propositio Theologica, quæ deducitur quidem ex principiis revelatis, sed ratiocinio non omnino certo nec evidenti, vel etiam ex testimoniis Sacrarum Scripturarum, quarum tamen germanus sensus ab Ecclesia nondum determinatus est — Taliū propositionum pleni sunt Scholasticorum libri, neque omnes inutiles sunt; multæ enim Dogmatibus Ecclesiæ illustrandis plurimum inserviunt, et Theologiæ Dogmaticæ appendices vocari possunt — Magna tamen Theologo adhibenda est diligentia, ut ea quæ Fidei sunt, ab opinionibus hominum, etiam quam certissimis, discernat.

ARTICULUS TERTIUS

De variis errorum gradibus in Theologia occurrentibus, eorumq; notis ac censuris.

Quæres 1mo. Quot sunt notæ sive censuræ quibus errores in rebus Theologicis occurrentes perstringuntur?

Resp:

Resp: Post quam Concilium Constantiense variis ac diversis censuris propositiones Wiclefi et Joannis Hus perstrinxit, usus invaluit, in aliis quoque similibus occasionibus easdem notas distinguendi, imo etiam multiplicandi; quare etsi Concilium Constantiense nuntiis septem notas adhibuerit, aliæ posterioribus temporibus adjectæ sunt — Unde propositio quandoque notatur ut Hæretica, Hæresi proxima, Hæresim sapiens, suspecta de Hæresi, quandoque ut erronea, blasphema, impia, scandalosa, temeraria, periculum aurium offensiva, quandoque etiam ut falsa, male sonans, contumeliosa, seditiosa — Præcipuas censura notatas propositiones, hic referemus atque breviter explicabimus.

Quæres 2do. Quid sit propositio Hæretica?

Resp: Propositio Hæretica est illa, quæ directe opponitur revelationi expressæ et immediatæ factæ, in Sacris Litteris vel Traditione perspicuè contentæ, atque ab Ecclesia definitæ — Talis est propositio, quia Filius Divinus Patri consubstantialis esse negatur, quæ omnium Judicio, Hæretica est.

Propositio proxima Hæresi est illa, quæ non adversatur quidem revelationi expressæ factæ, neque Ecclesiæ definitioni contrariatur, attamen talis est, ut ex illa evidenter Theologico ratiocinio sequatur corruptio alicujus articuli Fidei, sic exg: Hæresi proximum esset, negare Christum habuisse ridendi facultatem, quia licet si Christum ridendi habuisse facultatem, neque in Sacris Litteris expressè revelatum inveniatur, neque ab Ecclesia definitum sit, verum si id negetur, hoc contrariatur articulo Fidei, quo credimus Christum verum fuisse hominem.

Propositio sapiens Hæresim est illa, quæ licet in se spectata, aliquo sensu tollerari possit, et sine piaculo enunciari, tamen propter circumstantias loci, personæ, temporis, vel denique ex contextu magnam parit suspicionem Hæreseos, et in prævum detorqueatur sensum: sic ista propositio, Christus est Patre minor: Catholicè potest quidem intelligi ratione humanitatis, sed ab eo prolata, qui malè de Christi Divinitate sentit, Hæresim Arianam sapit.

Quæres 3tio. Quid sit propositio erronea, temeraria?

Resp: Propositio erronea est illa, quæ communi Patrum et Doctorum sententiæ, illisque contrariatur veritatibus, quæ licet Fidei non sint, illas tamen universa tenet Eccle-

Ecclesia — Sic ista à Concilio Constantiensi damnata est propositio aut erronea — Speciales orationes uni personæ applicatæ, non magis prosunt quam generales: quia nimirum communi SS. Patrum, ac omnium fidelium, totiusquæ Ecclesiæ sensui adversatur.

Propositio temeraria est illa, quæ in rebus ad Religionem quoquo modo spectantibus, receptis in Ecclesia opinionibus sine ullo aut saltem sine gravi fundamento contrariatu. — Quare temeritatis arguendi sunt illi qui Assumptionem B. V. M. unâ cum corpore in cælum negant, aut multas Sacras Historias, vel miracula communiter recepta, sinè grâvibus momentis rejicere audent. — Quod malum in dies augetur.

Quæ res 4to. Quid sit propositio scandalosa, male sonans, piarum aurium offensiva?

Res p: Propositionem scandalosam ex effectu nominant Theologi, quia scandalum parit, et est infirmis causa ruinæ Spiritualis — Ut si quis incaute diceret, ex votis, jeuniis, plura sequi incommoda, ac mala — Ita etiam qui Sanctorum Patrum expositis, ubi necesse non est, et sæpe exaggeratis eorum hævis, eorum auctoritatem, et venerationem minuunt, cum tamen æquitas postulet, ut quoad fieri potest eorum errores excusentur, atque pietatis ipsorum ac doctrinæ gloria, veluti contegantur.

Propositio malè sonans, est illa, quæ quamquam in se vera sit, rejici quandoquæ meretur, propter malum sonum, ac perversum sensum, quem prima fronte præsefert, et propterea dicitur malè sonans — Sic ista propositio. — Deus concurrit ad hominum mala opera: quæ quamquam vera in se sit, si intelligatur de malis operibus in se physicè spectatis, absolute tamen prolata, dicitur malè sonans, quia sensum obvium exhibet malum, et qui facile ad errorem detorqueri potest.

Propositio piarum aurium offensiva est illa, quæ licet in se vera sit, continet tamen aliquid absonum, quibus piorum aures offenduntur — Sic in nonnullis Theologis moralistis multa reprehensa sunt de peccatis obscænis explicata, quia piorum aures offendeabant.

DE LOCIS THEOLOGICIS

CAPUT PRIMUM

*De Natura Sacrae Scripturae, ejus argumento atque
Scopo, deque ipsius Authore.*

ARTICULUS I. mus.

*De Natura Sacrae Scripturae, ejus argumento, atque
ipsius Scopo.*

Quæres I. Quibus nominibus Sacra Scriptura, ejus-
quæ Libri solent denotari?

Resp: Scriptura Sacra, ejusquæ Libri, sæpe appellantur Biblia Sacra — Sacri Códices — Litteræ Sacrae — Sacer textus — Dicitur etiam aliquando Instrumentum pacti, seu fæderis Deum inter & Hominem initi, quo Deus gratias & felicitatem promittit, homines verò ad virtutis exercitium se obligant. Libri Sacrae Scripturae non raro vocantur Testamentum, hoc est voluntas Dei solemniter manifestata, temporalem & æternam hæreditatem instituens. Voluntas illa Dei, ante Christum hominibus manifestata, dicitur Vetus Testamentum, & post Christum promulgata, Novum Testamentum vocatur. Appellantur insuper Canonici Libri, quia per Canones & definitiones Ecclesiae continentur in Canone seu Cathalogo Sacro, quo Libri Sacri sècernuntur à Prophanis.

Sacra Scriptura appellatur tandè simpliciter Scriptura, quia verbum Dei litteris consignatum in se continet, dicitur verò Sacra. imò: Ratione principii, quia à Deo profluit. 2do: Ratione eorum quæ continet, Mysteria scilicet & ea, quæ sanctificandis hominibus inserviunt. 3to: Ratione finis, quia ad Dei honorem & hominum salutem ordinatur.

Quæ-

Quæres 2. Quæ sunt præcipuæ Sacrorum Libræ dotes?

Resp: Tres sunt præcipuæ Sacrorum Librorum dotes, scilicet, sanctitas, jucunditas, atque utilitas. Et quidem imp: Libri Sacri sunt cæteris sanctiores, ac venerabiliores, ob dignitatem Myriorum, quæ in iis revelantur; nullibi enim tam sublimiter reperiuntur; ob antiquitatem scriptioris, Moyses enim omnium qui supersunt Scriptorum est antiquissimus; tandem ob certitudinem factorum, maxima enim certitudine gaudent ea omnia, quæ in illis exarata sunt, quod Divina nittuntur authoritate. 2. Sunt cæteris Libris jucundiores, ratione Historiarum quæ præclarissimæ sunt, ratione oraculorum, quorum quàm plurima nitida, ac perspicua sunt; ultimo ratione exemplorum, congruent namque sunt ad omnia vitia fugienda, et ad colendas virtutes. 3. Denique Libri Sacri sunt cæteris utiliores, quavis enim non fuerint simpliciter necessarii, cum Deus aliis médiis subvenire potnerit hominum institutioni et reveræ Religio sine illis Libris ante Moysen diu steterit, attamen Libri isti Sacri, sunt utilissimi ad conservandam Historiæ Sacræ memoriam, ad Mysteria Sacra celebranda, ad docendos et convincendos Infidèles, ad arguendos Hæreticos, ad corripiendos peccatores, ad erudiendos indoctos, tandem ad corda hominum illuminanda convertenda, sananda, inflamanda, et corroboranda.

Quæres 3. Quomodo Sacra Scriptura definitur?

Resp: Sacram Scripturam breviter definit S. Chrysostomus Homil: 2. in Genesim cum dicit: esse Litteras et Epistolas Deo dictante exaratas, et ad Homines missas. Communiter nunc definitur: Verbum Dei Spiritu Sancto specialiter afflante ab homine conscriptum. Ita S. Paulus in Epistola 1. ad Thess: Cap: 2. Scripturam Sacram definierat scribens: Gratias agimus Deo, quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed sicut est vere verbum Dei. Dicitur 1. Verbum, seu Sermo Dei, quia Deum habet Authorem; Spiritu Sancto specialiter afflante, quia ut ait S. Petrus Epist: 2. cap: 1. mo Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines. Dicitur 2. ab homine conscriptum, tum quia excepto Decalogo, nihil habemus digito Dei sine hominum ministerio exaratum, tum ut distingvatur verbum Dei scriptum

ptam quod continetur in Scriptura, à verbo Dei tradito, quod continetur in Traditionibus.

Quæres 4. Quod est Scripturæ Sacræ Argumentum?

Resp: Scripturæ Sacræ Argumentum, si Litteram ipsius spectemus, est Historia mundi conditi, rerumque à mundo condito gestarum gerendarumque non tantum usque ad consummationem sæculi, sed et in futuro sæculo. Ab ipso namque Scripturarum exordio, describitur creatio Cæli et Terræ, lapsus hominis in peccatum, cui mox semen benedictum Christus promittitur. Post peccatum sequitur omnis carnis corruptio, ob quam Deus universum genus humanum diluvio perdidit, Noe tantum cum familia servato. Inde enarratur propagatio generis humani per filios Noë, nascitur Abraham, Jsaac & Jacob, quibus Deus appetitus cæpit promittere semen in quo benedicendæ essent omnes Gentes. Jacob cum familia descendit in Egyptum, ubi ante mortem Filiis suis benedicens prædixit Salvatorem nasciturum de Tribu Filii sui Juda. Posterius Jacob, durissima servitute in Aegypto oppressi, tandem Duce Moyse per signa et prodigia liberantur, & lege à Deo in monte Sinai accepta, consummatisque quadraginta annis perægrinationis suæ in deserto, terram promissionis ingrediuntur. Describitur deinde status populi Israelitici sub Ducibus & Regibus usque ad captivitatem Babylonicam. Sub Regibus vixerunt Prophetæ qui apertissime Salvatorem, & omnia quæ pro salute humani generis facturus, docturus, ac passurus erat, ejusque Ecclesiam apertissime prænuntiarunt.

Post reditum populi Israelitici ex Babylonica captivitate, quæ deinceps sub Ducibus & Sacerdotibus contigerunt usque ad Christum Salvatorem describuntur. Sequitur deinde Testamentum novum, ubi Christus ejusque Ecclesia exhibetur, primo quidem in quatuor Evangeliorum Libris, deinde vero in Actibus Apostolorum, atque Epistolis quas nonnulli ex Apostolis conscripserunt. Ecclesiæ tandem Christi decursum, & rerum in illa gerendarum seriem, usque ad consummationem Sæculi habemus in Apocalypsi Joannis, ubi etiam describuntur ea, quæ in venturo Sæculo, perficientur. Et hoc est totius Sacræ Scripturæ Argumentum.

Quæres 5. Quis sit finis, seu Scopus Sacræ Scripturæ?

Resp: Scripturæ Sacræ finis, atque Scopus est iste, hominem ad ignorantia, & infirmitatis suæ agnitionem adduce-

ducere, ut iis agnitis ad Christum Salvatorem confugiat, imploratque gratiam, quâ, victâ ignorantia & cupiditate, per charitatem præcepta adimpleat, & vitam consequatur æternam. Hunc Scopum insinuat Apostolus dum ait; *Finis legis Christus*; ad justitiam omni credenti. Rom. cap. 10. *Finis præcepti est caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* 1. ad Timoth. cap. 1. *Omnis Scriptura utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit Homo Dei ad omne opus bonum instructus.* 2. ad Timoth. 3tio. *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per consolationem Scripturarum, spem habeamus.* Rom. 15. In istum scopum collimare totam Scripturam, facile deprehendet, quisquis universam, illius faciem diligentius intuebitur. Is enim non tantum ante legem, plus quam per duo annorum millia, sed & tempore legis tum veteris tum novæ, descriptas ubique in Scriptura inveniet Gentes, quæ, ut loquitur Apostolus, ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum. Eph. 4. Quis autem finis Spiritus Sancti, dum etiam nobis Gentilium ignorantiam exhibet, nisi, ut inde discamus, in quantas tenebras homo per peccatum præcipitatus sit, agnitâque cæcitate nostrâ, aspiremus ad Salvatorem; qui gratia sua illuminet eos qui in tenebris, & umbra mortis sedent ad dirigendos pedes illorum in viam pacis. Deinde in Scriptura inveniet descriptos Judæos, qui etsi jam per Legem instructi essent, in intellectu illuminati, adeo tamen adhuc infirmi erant in voluntate, ut non tantum legem non impleverint, sed occasione etiam legis, magis peccatores effecti sunt ipsumque tandem Salvatorem, qui gratiam ipsis ad legem implendam daturus venerat, crucifixerunt. Quorsum ergo iterum tantam Judeorum prolapsionem exhibet nobis Scriptura, nisi ut admoneat nos infirmitatis nostræ, doceatque confugiendum esse ad Salvatorem, qui non tantum tenebras nostras illuminet, ad legem cognoscendam, sed & voluntatem, ad eam implendam caritate inflammet. Cætera item omnia, quæ in Sacris Litteris continentur, quo tendunt, nisi ut per ea doceamur, arguamur, corripiamur, erudiamur in justitia, ut perfectus sit homo, ad omne opus bonum

bonum instructus, ut charitatem, quæ finis præcepti est, adipiscamur; ut spem habeamus, ac tandem vitam æternam consequamur.

ARTICULUS 2dus.

De Authore Sacræ Scripturæ.

Quæres 1. Quis sit Author Sacræ Scripturæ?

Resp. Deus ipse est Author Sacræ Scripturæ, quia verbum Dei sunt, ipsius Epistolæ sunt, ut loquuntur Sancti Patres, Chrisostomus, Augustinus, atque Gregorius Magnus: ab illo dictatæ, compositæ, earum Scriptores fuisse velut calamos, quibus Spiritus S. tanquam primarius Author, usus est. Deinde quæcunque in Sacra Scriptura continentur, aut à Deo Sacris Scriptoribus revelata, aut inspirata sunt. Est ergo eorum omnium ac proinde totius Scripturæ Sacræ Author.

Quæres 2. Quotuplici modo possit Deus censeri Author Sacræ Scripturæ?

Resp: Triplici modo, revelatione, inspiratione & assistentiâ.

Revelatio: est rei antea ignotæ divinitus facta manifestatio, aut nova menti exhibitio, quasi antea fuisset ignota. Deus itaque est Sacræ Scripturæ Author revelatione, si omnia quæ in illa continentur Scriptoribus hand prorsus incognita manifestavit, aut de novo illa, quasi antea ignota menti illorum exhibuit.

Inspiratio, est incitatio, qua Deus Scriptorem movet ad scribendum ea, quæ jam aliunde noverat, & ad delectum eorum quæ vult ut ab eo scribantur, impellit; Hoc autem fieri poterat, vel suggerendo res solas verbis ad placitum Scriptoris selectis exprimendas, vel etiam ipsa Verba omnino proponendo ac dictando. Quocunque modo se habuerit Deus erga Sacros Scriptores, sive res solas scribendas ipsis suggerendo, sive & verba dictando, Deus erit Auctor Sacræ Scripturæ inspiratione.

Assistentia, est specialis directio, seu singulare Divini Spiritus auxilium, quo fit ut Scriptor Sacer nihil unquam falsi scribere possit.

Quæres 3. Quotuplicis generis sunt illa, quæ in Sacris Scripturis continentur?

Resp. Triplicis generis nimirum, res, verba, & Stylus. Res seu sententiæ verbis expressæ, sunt autem vel

vel dogmata, quæ fidem & mores spectant, vel præteritorum temporum historiæ, vel prædictiones futurorum, vel leges, ac præcepta. Verba sunt ipsæ voces, quibus Sacri textus mens, ac sensus exprimitur. Stylus denique est verborum ordo, series, structura & conformatio.

Quæres 4. Qua igitur ratione Deus est Author Sacre Scripturæ?

Resp. 1. Quæ prius Sacris Scriptoribus ignota erant, hæc per revelationem, seu novam ostensionem, ipsis à Deo manifestata sunt, alias hæc ab illis non potuissent. Litteris commendari: talia sunt Religionis Mysteria, Leges & Mandata Divina, Propheticæ prædictiones; sed & quædam sunt historiæ, quibus conscribendis revelatio seu nova manifestatio videtur fuisse necessaria v. g. creationis mundi, & eorum quæ gesta sunt ab antiquis Patriarchis. Quamvis enim & traditione, & primorum hominum longevitate plura ad Moysen pervenerint, tamen difficile est, ut omniâ quæ scripsit, nosse potuerit, nisi Deo Authore didicisset.

Quæ vero Sacri Authores jam noverant, sive propria experientia, ac studio, sive aliorum certa relatione, aut ex lumine naturali, ea scripta sunt ab eis sine nova revelatione, quæ in hoc casu fuisset inutilis. Certè quod Sacri Authores sua interdum scientia usi sint, patet exemplo S. Lucæ qui cap. I. sui Evangelii, asserit se ea scribere, quæ assecutus est à fide dignis Authoribus. Unde S. Hieronymus Libr. de Scriptor. Eccles. cap. 17. de illo ait: Evangelium sicut audierat scripsit, Acta verò Apostolorum, sicut viderat ipse composuit. Qua propter ad singula, quæ in Sacris Scripturis reperiuntur, non est admittenda peccularia Dei revelatio, quia, ut commune fert adagium, sicuti Deus non deficit in necessariis, ita non radundat in superfluis. Porro supervacanea videtur specialis revelatio eorum, quæ Scriptores Sacri propriis inspexerunt oculis, ut Moyses Egyptiorum plagas, S. Joannes Apostolus Christum pendentem in Cruce, unde idem S. Evangelista Epist. I. cap. I. viam, qua scribenda noverat indicans, non revelationem, sed aliud omnino assignat, proprium scilicet visum, auditum, atque contactum. Quod fuit ab initio, inquit, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod magis nostræ contrectaverunt testamur & annuntiamus vobis.

Resp.

Resp. 2. Ut Deus censeatur esse Author Sacrarum Scripturarum non sufficit specialis Spiritus Sancti assistentia. Quia hujusmodi assistentia sufficit quidem ad scripti veritatem, non vero ut Scriptura aliqua dicatur, ac vere sit verbum Dei; quia scilicet assistentia illa in Scripta ipsa nihil infuit, alias & ipsi Ecclesiæ Canones essent Scriptura Divina, in eis siquidem condendis non deest specialis Spiritus Sancti assistentia.

Resp. 3. Admittenda est itaque vera, & proprie dicta inspiratio, ut Deus Sacrarum Scripturarum Author censeatur esse, ac re ipsa sit. It ex ipsis Sacris Scripturis manifestissime evincitur Epist. 2. Petri cap. 1. dicitur: Omnis Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu S. inspirati locuti sunt Sancti Dei Homines, & ad Timoth. 2da cap. 3. Omnis Scriptura Divinitus inspirata utilis est ad docendum. Porro si omnem Prophetiam quæ continetur in Sacra Scriptura, Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Prophetæ, recte colligitur, quod & cætera etiam omnia, quæ in Scriptura continentur, Spiritu Sancto inspirati locuti sunt alii Scriptores Sacri, cum, non de Prophetiis solum, sed de omni Scriptura dicat Paulus, illam divinitus inspiratam esse. Id quoque constat ex perpetua SS. Patrum traditione, qui unanimiter docent, Scriptores Sacros ad scribendum fuisse à Spiritu Sancto motos, impulsos, excitatos, inspiratos. Hæc autem inspiratio extendi debet, non tantum ad ea, quæ ad fidem, & mores informandos pertinent, sed etiam ad singula, quæ in Scripturis continentur. Si enim vel minimum esset, de quo dubitari possit, an Spiritu Sancto inspirante fuerit scriptum, nullum foret Scripturæ caput, de quo idem dubium esse non posset, sicque tota Scripturarum vacillaret Autoritas, sicque & fides nostra titubaret. Falsi suspicio in nonnullis, in ea quæ vera sunt, præjudicium esset, atque inde increduli ansam sumerent de illis etiam factis dubitandi, quibus tota nostra Religio innititur. Quis enim discernet, an factum aliquod sit cum Religione conjunctum, necne? Quis definiet an res aliqua Religionem spectet, an Philosophiam solum, leges morum Christianas, an politicam scientiam & gubernationem? Itaque valde periculosum foret supponi, posse errores in Scripturis, cujuscunque tandem generis sint, reperiri, ita ut non omnia quæ continentur, à Deo sint inspirata. Nullum ergo ne levissimum

num quidem errorem, aut memoriæ lapsum in Scripturis Sacris admitti posse exploratissimum est.

Resp. 4. Omnia & singula verba, quibus exprimuntur Myſteria, Prophetiæ, aliaque ſimilia, quæ ſuperant captum hominis, fuerunt à Spiritu Sancto inſpirata & dictata. Quia ad exponenda ea, quæ nimium ab humanis ſenſibus remota ſunt, naturalis loquendi facultas ſufficere non videtur. In rebus vero facilioribus, quæ rationi & ſenſibus perviæ ſunt, dici poſteſt verborum delectum, eorumque ſtructuram ſeu ſtylum, uniùs cuiuſque Scriptoris Sacri ingenio, ac indoli permiſſum fuiſſe, ità tamen, ut Deus non permiferit illos in verborum delectu labi, ſed ipſos in illis de igendis ſemper direxerit.

Verosimilius itaque eſt ad omnia, ac ſingula Sacræ Scripturæ verba, illorumque Stylum, ſpecialeſm ac immediateſm Spiritus Sancti inſpirationem non adfuſſe, ſed id magna ex parte, ingenio atque indoli Scriptoris Sacri permiſſum fuiſſe. Ad authoritatem ſiquidem Sacræ Scripturæ ſufficit, quod veritates & ſententiæ in illa contentæ, non ſemper habita ratione Verborum, ac Styli, à Deo inſpiratæ ſunt. Et certe id ità ſe habere ipſæ evincunt Scripturæ: Nempe ſicut veritatis unitas, quæ reperitur in Sacrorum Librorum ſententiis, unum arguit Authorem, nempe Spiritum Sanctum, ſic & Styli, verborumque diverſitas, diverſitatem Authorum reſpectu Styli verborumque delectum, indicat, atque oſtendit. Merito itaque ſcripſit Hieronymus: Par quidem in omnibus ſcientiis, quia idem in eis Spiritus loquebatur, at non idem ubique Stylus, & eadem dicendi ratio. Discrimen illud Spiritui Sancto non poſteſt tribui, ſed Scriptoribus, quibus velut Organis uſus eſt. Hinc Amos paſtor ovium humili ſermone uſus eſt, contra, Iſaias, vir nobilis & eloquens, in ſuo ſermone diſertus eſt, non habens quidquam ruſticitatis admixtum. Ezechielis vero, qui de genere Sacerdotali erat, oratio, nec ſatis diſerta eſt, nec admodum ruſtica. Pariter inter Scriptores novi Teſtamenti, S. Lucas, quia græce peritus erat, elegantius ſcribit quam Sancti Marcus & Joannes— Unde S. Auguſtinus Libro de Conſenſu Evangelistarum cap. 21. de iſdem ſcripſit: Spiritus Sanctus Evangelistarum mentem gubernans, alium ſic, alium ſic narrationem ſuam ordinare permiſit. Imo etiam idem Sacer Scriptor, & eaſdem res iteato narrans, aliis atque aliis verbis, alioque ordine nonnunquam eas deſcribit, ut

Moy-

Moyſes Exodi cap. 20. & Deuteronomii 5. alio verborum delectu Decalogum refert. Author vero Libri². Machabeorum cap. 1. aſſerit ſe opus illud multo labore confeſſiſſe, Capite autem ultimo dubitans num eventus votis reſponderit, ſic opus concludit: Et ſiquidem bene, & ut hitoriæ competit, hoc & ipſe vellim, ſin autem minus digne, concedendum eſt mihi. Labor autem iſte Sacri Scriptoris ordinandi ſermonis, ſtudio, curamque ipſius designat, & quod veniam petat, non falſitatis aut alicujus erroris indicium eſt, ſed minus accurati tantum ipſius ſermonis argumentum præbet. — Utrumque vero non in Spiritus Sancti injuriam redundat, ſed Scriptoris Sacri indoli atque ingenio tribuenda ſunt.

CAPUT SECUNDUM

De Authoritate Sacræ Scripturæ.

Authoritas hic ſumitur pro exigentia fidei, ſignificatque pondus ſermonis alicujus, propter quod aſſenſum præbemus iis quæ proponuntur.

Ut ſua ſtet Scripturæ Sacræ Authoritas, atque ideo firmiſſimum aſſenſum præbeamus iis omnibus quæ in Sacris Libris continentur, quatuor accuratè præſtanda ſunt: 1. Oſtendendum eſt libros illos ex quibus Sacra coaleſcit Scriptura eſſe genuinos non ſuppoſititios. 2. eſſe integros non corruptos. 3. in omnibus veraces. 4. tandem illos Divinos eſſe.

ARTICULUS I^{mus}

De genuitate Librorum Sacræ Scripturæ.

Quæ res 1. Quando Liber cenſeri debet genuinus?

Reſp. Liber aliquis tunc cenſeri debet eſſe genuinus, quando convenit perſonæ, loco & tempori, quibus attribuitur, quare Liber ſuppoſititiuſ eſt, qui dolose ab aliquo confictuſ eſt ſub illius nomine, quo nunc conſignatur, & longe tardiuſ quam conſcriptuſ putatur, divulgatuſ fuit.

Quæ res 2. Libri Sacræ Scripturæ, quos habemus, an ſint genuini?

Reſp.

Res p. Libri Sacrae Scripturae, quos habemus genuini sunt, & non supposititii. Id evincitur, fide humana. Illi siquidem Libri vere genuini & non conficti debent aestimari, qui unanimi consensu ab omnibus proxime & deinceps continuata serie sequentibus aetatibus, usque ad nos constanter pro genuinis habiti sunt, sine ulla contradictione semper iis attribuebantur Authoribus, quorum nomina praeserunt, eodemque tempore censebantur conscripti, quod indicant, alias omnis historiae & traditionis humanae fides everteretur. Porro ita se habere Sacrae Scripturae libros certissimum ac exploratissimum est. Et quidem quod attinet libros Veteris Testamenti. Ab omni aeo, maxime vero, ex quo formam regiminis acceperunt Israelitae, Libri Veteris Testamenti unanimi consensu crediti sunt ab omnibus Israelitis, tanquam genuini, idque etiam post divisionem Tribuum temporibus Jeroboam factam. Judaei qui Moysis aetate vixerant, Pentateuchum ab eo acceptum suis posteris traderunt, tanquam illius opus. Qui Prophetis coetanei fuerunt, eorum libros, tanquam ab illis scriptos, natis suis ac popularibus commendarunt, a quibus summa cura fuerunt servati. Deinde statim a primordiis Christianae Religionis cum Apostoli caelesti gratia perfusi, ac roborati novae legis mysteria Judaeis primum, deinde universo Orbi promulgarent, multaque ex Libris veteris Testamenti adducebant, atque laudabant, iidem Libri tanquam genuini crediti sunt ab omnibus Judaeis atque Christianis. Idem dicendum est de Libris novi Testamenti. Ab omnibus certe Christianis ad nostra usque tempora pro genuinis semper habiti sunt. Tertulianus in Libro de Praescriptionibus testatur suam adhuc aetate aliquot Sacrorum Librorum archetypa extitisse, quae in Ecclesijs servabantur ad quas fuerant directi. Julianus quoque Imperator apud S. Cyrillum Libro 10. aperte fatetur Petri, Pauli, Mathaei, Marci, Lucae esse ea, quae Christiani legunt eorundem nominibus inscripta, genuini ergo sunt. Et vero omnes Sacri Libri veteris & novi Testamenti sibi mutuo testimonium redunt. A veteri Testamento novum praenuntiatur, & in novo conspicitur eorum eventus, quae per Prophetas praedicta sunt. A Moyse, & Prophetis, Jesus Salvator annuntiatus fuit, ipse autem Libros eorum laudavit. Idem praestiterunt Apostoli, & alij Christi Discipuli. Mutuum autem illud utriusque foederis testimonium maximi momenti est, ut Scripturarum genuinitas, ac veritas astruatur.

tur. Certè non magis, imò minus dubitari potest genuinos esse Libros, quos tota Gens Israëlitarum & omnes Christianorum populi sine opinionum diversitate crediderunt esse genuinos, quam dubitari potest de genuitate, atque sinceritate Librorum, Iliades ab Homero, AEneidos à Virgilio, Orationum Tullii, à Cicerone conscriptarum. Porro merito irrideretur, qui Libros istiusmodi Authoribus quibus tribuuntur abjudicare vellet, risu pariter excipiendus est, qui Libros veteris aut novi Testamenti abnegare vellet, iis Authoribus Sacris à quibus tota antiquitas conscriptos illos fuisse semper tenuit, ac credidit. Quemadmodum itaque certissimum atque indubitatum est, leges à Numa Pompilio Romanis, à Solone Atheniensibus, à Lycargo Lacedemoniis fuisse traditas, ita pariter certissimum ac indubitatum sit oportet, leges in Pentateucho pro Israëlitis à Moyse fuisse conscriptas & in Evangelio pro Christianis à Jesu Christo constitutas.

Præterea idem esse debet iudicium de cæteris Sacræ Scripturæ Libris ac de Pentateucho, sive quinque Libris Moysis qui sunt fundamentum cæterorum omnium veteris Testamenti Librorum, ac quasi summarium totius Religionis Judaicæ: & de Evangelio, secundum quatuor Evangelistas, quod est basis omnium aliorum novi Testamenti Librorum; cæteri namque posteriores Libri sunt tantum appendices priorum. Porro duo hæc volumina, Pentateuchum scilicet & Evangelium genuina sunt, i. Quidem Moyses certè fuit Author Pentateuchi, totamque legem, atque res historicas Gentis Judaicæ ab ipso fuisse scriptam, infinitis Scripturarum testimoniis comprobatur. Authores omnes Judæi, Samaritani & inter Christianos Catholici & Hæretici id appertè confitentur omnes, sed & prophana historia in hujus rei confirmationem accedit, quotquot enim prophani Authores Gentis Judaicæ mentionem fecerunt, Moysen tanquam primum ejusdem nationis legislatorem & historicum esse pro certò habuerant; quod argumentum immensa prorsus eruditione Daniel Huetius, in Démonstratione Evangelica illustravit. Id ipsum constat de Libris Sacrosancti Evangelij: innumeri siquidem sunt scriptores coætanei, ac posteriores continua serie usque ad nos descendentes qui eos testantur scriptos fuisse, ab Authoribus quorum præseferunt nomina. Sic S. Clemens Romanus Petri discipulus, in sua Epistola ad Corinthios, Ignatius Martyr, qui tertius post Petrum Antiochenus fuit Episcopus, Polycarpus Joannis

Evangelistæ discipulus, Papias, Polycarpi Sodalis, Justinus Martyr, Athenagoras, Iræneus, cæterique quam plurimi.

Tandem Libri Sacri sive veteris, sive novi Testamenti sunt genuini; quia non sunt conficti nec suppositi. Quis enim illos confingere & supponere potuit. Non Ethnici; hi enim aut ignorabant historiam & mysteria Israelitarum, Christianorumque, aut saltem illa non probabant, sed aspernabantur. Non Judæi; nam Libri veteris Testamenti, referunt scelera eorum immanissima, objurcationes Dei nomine factas amarissimas, & castigationes à Deo ipsis inflictas adeo acerbis. Porro quis credat integram gentem adeo desipuisse ut in confictionem eorum omnium conspirarent. Libros denique Sacros confingere non poterant Christiani. Non Libros veteris Testamenti, illi enim longe ante Christum extiterunt. Non Libros novi Testamenti, obstitissent enim Judæi, atque Gentiles, mendacij eos accusassent, & illorum accusatio ad nos usque pervenisset. Atqui tamen nemo unquam extitit, qui historiam aut veteris, aut novi Testamenti in dubium vocaverit, illam oppugnaverit, falsitatis redarguerit; Libri ergo in quibus illa continentur non sunt conficti nec suppositi, sed omnino genuini.

Obiicies. Attribuebantur etiam Libri Andreæ, Thomæ & aliis Apostolis, qui tamen non erant genuini sed conficti & suppositi. 2. Item Sybillis multa de Christo & Religione Christiana vaticinantibus, cum tamen Libri illi spurij sunt. 3. Plures Librorum Sacrorum Authores ignorantur, uti Libri Ruth, Job, Tobiae, imo dubitatur de tempore, quo scripti fuerunt, quomodo ergo genuini esse possunt.

Resp. ad 1. m. Discrimen magnum est. Libri siquidem Andreæ, Thomæ, aliisque attributi, constanter à Catholicis rejecti sunt ut spurij, & statim eorum fictio, atque suppositio detecta fuit, & modo etiam facile apprehendi potest. Siquidem & à nullo è vetustioribus Scriptoribus laudati sunt, inanibus fabulis referti sunt, doctrina, sententiæ, atque etiam verba, quæ in illis reperiuntur, omnino discrepant à genuinis Apostolorum Scriptis: de his sic loquitur Eusebius Lib. 3. Hist: Eccles: cap: 27. Hos libros nullus, qui continuam ab Apostolis successionem in Ecclesia docuit, in Scriptis suis commemorare dignatus est, sed & ipsum scribendi genus, ab Apostolica simplicitate discre-

discrepat, sensus quoque ipse, & quæ ibidem traditur fides, cum a vera & Catholica doctrina plurimum abhoreat, hæc hæreticorum Hominum figmenta manifeste coarguit. Quemadmodum igitur libri illi spurij, ac supposititij esse detecti sunt, ita Libri Sacri genuini esse dignoscuntur, ac comprobantur.

Ad idum: De Libris Sybillinis prout nunc extant aliqui existimant, omnino supposititios esse, alii illos saltem textus qui paucim apud SS. Patres leguntur, genuinos esse arbitrantur; cæteros aut rejicientes, aut saltem inter dubios reliquentes. Sed quidquid sit, nec hi, cum Sacris Libris comparari possunt, Libri enim Sybillini perierunt in incendio Capitolii Romæ, centum circiter annis ante Christum, non mirum, si postea adulterati & fabricati prodierunt: at Libri Sacri perpetua ac constanti traditione incorrupti ad nos usque pervenerant. Tandem Libri Sybillini non erant magni momenti, non omnium manibus terrebantur, non enim erant fundamenta, & fontes totius Religionis sicut Sacri Libri veteris ac novi Testamenti, proterant corrumpi, deperdi, adulterari.

Ad 3tium: Ignorantia hæc non evincit suppositionem Libri. Etiam Authorem Libri de bello Cazzaris Alexandrino ignoramus, illum tamen ad confictos atque supposititios non amandamus, sicut & alios profanos, dummodo constet Authorem, quisquis ille sit, vera scripsisse, atque eodem circiter tempore vixisse, ad quod referri potest liber ille conscriptus. Cum igitur ij qui scripserant Libros Sacros, ad idem tempus referri debeant, quorum gesta, factaque describunt, & certè vera scripserint, quod ex eo constat, quia consentiunt cum aliis nobis bene notis Authoribus, qui de ijsdem rebus scripserunt, & genuini ab initio, ex quo in publicam lucem prodierant; ab omnibus unanimiter ad nostrà usquè tempora, reputati sunt, nulla itaque illis potest suppositionis nota iniri.

Dices: Plures Hæretici repudiaverunt quosdam Libros Sacros ex: Manichei vetus Testamentum rejiciebant, Marcionistæ solum Evangelium secundum Lucam recipiebant. Certum quoque est non multo post Apostolorum Aevum, plurimas exortas esse de Sacris Libris controversias: quomodo ergo constans traditio pro genuinitate illorum laudari potest.

Resp: Hæ ipsæ controversiæ de Librorum Sacrorum Authenticitate olim exortæ, clare indicant, non clausis ocu-

lis, sed re quam diligentissime disculsa, fuisse Sacros Libros à spuriis secretos, & tanquam genuinos agnitos; quæ quidem in re antiqui Patres traditionem maximopere attenderant. Qui ex Hæreticis aliquos Sacræ Scripturæ Libros rejiciebant paucissimi erant, tota in oppositum stante turba Catholicorum, & alia plerumque nulla eos Libros repudiandi illis aderat causa, nisi hæc unica, quia eorum erroribus opponebantur.

A R T I C U L U S 2dus.

De integritate Librorum Sacræ Scripturæ.

Quæres 1. Quid sit Sacrorum Librorum integritas, & quid illi opponitur?

Resp: Liber censetur esse integer, si talis sit nunc, qualis è manibus sui prodiit Authoris; ac proinde si omnia, & eo modo descripta dispositaque contineat, quæ & quomodo ab Authore in illo exarata sunt. Integritati Libri opponitur illius corruptio, depravatio, quæ fit, si aliqua ex Libro expungantur, mutantur, transponantur, in alium sensum transmutentur, nova addantur. Hæc autem Libri corruptio, sive depravatio, potest esse vel in substantiis, si contingat in iis quæ substantiam Libri constituunt, materiam illius principalem afficiunt; vel in accidentibus, si fiat in iis tantum, quæ ad substantiam Libri minime spectant, sola ejus adjacentia afficiunt, sine quibus liber stare & esse potest.

Quare Libri Sacri integri censi debent ac minime corrupti, neque depravati, si in illis nihil sit immutatum, expunctum, adjectum, transpositum. Cum vero Sacrorum Librorum substantia consistat in Historia, rebusque gestis, legibus, præceptis, Mysteriis, Prophetiis, cum hæc omnia salva atque intacta permaneant, substantialiter sunt integri, nulla in illis substantialis corruptio, aut depravatio suspicari potest. Quodsi quædam in illis adjecta, aut immutata sunt, quæ eorum substantiam non tangunt, menda erunt accidentalia.

Quæres 2. An Libri Sacræ Scripturæ sint integri ac incorrupti?

Resp: Libri Sacræ Scripturæ tum veteris, tum novi Testamenti sunt substantialiter integri ac incorrupti. Si enim Libri Sacri non essent integri, sed corrupti, hæc corruptio vel facta fuisset à Judæis vel à Christianis.

Porro

Porro neutrum dici potest. Et i m o quidem Judæi Libros veteris Testamenti non corruperant, quia Christus et Apostoli nunquam ipsis hanc perfidiam obijciunt, immo Christus ad Scripturas veteris Testamenti scrutandas remittit Judæos. Et si Judæi Scripturas veteris Testamenti ex industriâ corrupissent, id fecissent sine dubio in vaticiniis de Christo, & in iis locis atque textibus, ubi de præcipuis Christianæ Religionis Mysteriis agitur. Id autem non fecerunt, quia integra adhuc hæc manent vaticinia, & quæ inter Hebræos & Græcos, aut Latinos Codices discrepantia intercedit, levis est, & sæpius Christianis lectio Hebraica magis favet. Certe Libri publici, continentestam Religionem, nobilitatis titulos, Gentis & privatorum originem, Leges ac Cæremonias, non poterant vitari, nec corrumpi, nequē à privato quopiam, neque à tota societate, cūm populus Judæorum semper tenacissimus, fuerat ac scrupulosissimus, ad ultimum usque apicem Sacra Volumina integerrime conservando, ut testantur Josephus & Philo Judæi. 2do: Christiani etiam non poterant corrumpere Libros veteris Testamenti, alias Judæi vehementissime obstitissent, & aliquod de eo scriptum superelset, nihil tamen horum superest.

2do: Quod vero attinet Libros novi Testamenti & hos a depravatione immunes esse certissimè constat. Quando enim Libri isti depravati fuissent: Non stante adhuc vita Apostolorum, aut brevi post illorum mortem, quæ statim reclamassent ipsi Apostoli, ac cæteri Fideles, Judæi verò & Pagani, istam corruptionem exprobrassent, restituisent etiā Hæretici, quorum jam tunc exstabant plurimæ Sectæ. Veteres etiā Christiani accuratissimi fuerunt in describendis Sacris Libris, ut testatur Eusebius Hist: Eccle: Lib: 5. cap: 15. verba Irenæi adducens. Viventibus etiā Apostolis multa jam Sacrorum Librorum extabant exemplaria per Europam, Asiam, Aegyptum, ubi vigebat Sermo Græcus, per alias verò Regiones sparsa sunt in varias lingvas conversa, quæ simul vitari & corrumpi nullatenus poterant, vitata verò facile potuissent ex ipsis Archetypis corrigi, atque emendari, quæ Tertuliani temporibus adhuc exstabant.

Non poterant quoque Libri novi Testamenti corrumpi aliquot post Apostolorum mortem sæculis, quia Libri novi Testamenti, quos modo habemus idemque prorsus sunt cum illis quos antiqui Patres legerant, ut patet ex eorum scriptis, in quibus eadem sententiæ, &

voles

voces ipsæ laudantur, quæ nunc in nostris Codicibus guntur, nec pauca solum aliqua, aut quæ levis summenti, sed graviora & ferè omnia. Præterea quantò ab Apostolis anni elapsi sunt, tantò plura conscripta exemplaria quæ vitari omnia non potuerant, singulorum singulis apprimè convenire semper reperta sunt, tò quoque plures extiterunt Fideles, immò & Hæreses diversi, qui nunquam simul cum Catholicis in id facpotuissent conspirare, ut Sacros Libros vitare, ac rumpere vellent.

Obijciēs 1. Tot sæcula decurrerunt, Scripturæ bri in tot lingvæ translati sunt, & à viris tam diversatientibus, Judæis, Paganis, ac pugnantium Sectarum Christianis tractati, moraliter igitur impossibile est, Anuensium inscitia aut malitia non fuisse corruptos. 2. Multa nunc in Scripturis desiderantur, quæ antiqui Patres illis legerant, & quædam nunc extant in Scripturæ libris quæ olim in eis non legebantur. Sic S. Clemens Romanus in Epist. ad Corinth. ut Christi laudat verba sequentia. Si fueritis mecum collecti in Sinu meo, non feceritis Præcepta mea abiciam vos: & is quæ refert Clemens Alexandrinus Libr. 3. Stromatu Veni ad dissolvendum opera feminæ: & illa quæ laudat Libr. 1. Efficiamini boni trapesitæ, aliquidem reprobantes, quod autem bonum est timentes. Ethæc modò in Sacris Scripturis non reperiuntur. Jam verò duodecim postremi versus Evangelij Marci, in quibus narratur Jesu Christi Resurrectio, & Cælum Ascensio. In Epis. S. Joannis cap: 5. versiculus illi Tres sunt qui testimonium dant in Cælo Pater Verbum, & Spiritus S. desunt in Codicibus Græcis, sicut nec legitur in ipsius Evangelio historia mulieris adulteræ. Quæ tamen modò in Sacris Libris reperiuntur Ergo frustra contendimus Libros Sacræ Scripturæ nunquam integros esse.

Resp: ad 1. m. Ex iisdem rationibus evincitur corruptionem Sacræ Scripturæ contingere non potuisse Siquidem quò plura elapsa sunt Sæcula, quò plures in lingvæ versi sunt Scripturæ Libri, eò plura conscripta sunt eorum exemplaria, quæ idcirco omnia non poterant vitari. Tantò plures etiam extiterant fideles, qui Sacros Libros, ut regulam Fidei & morum, quemadmodum fundamentum suæ spei venerabantur nec potuissent unum jota in ijs præmitti, vel addi, tantò plures etiam

exor.

exortæ sunt Sectæ, quæ sibi invicem contrariæ, reclamassent, si vidissent Scripturæ textum ab aliquo corrumpi. Sic reclamatum est à Catholicis, quondò Marcionistæ ausi sunt ex Evangelio Lucæ quædam resecare. N. tam est quâ virtute S. Spiridion in Triphilum Episcopum insurrexerit, quod in laudando Sacro textu vocem unam, quæ si elegantior alteri substituisset. Aetate S. Augustini circa unum Scripturæ verbum quam multæ excitatæ sunt in Africa contentiones. Quotò majores tumultus accidissent, si gravioris momenti facta, vel dogmata quis immutare tentasset. Non poterant ergo Libri Sacri vitari, nec corrumpi. Sed & concedamus Libros Sacræ Scripturæ sive ab Hæreticis sive Amanuensibus aliquandò vitiatos fuisse sed non omnia exemplaria, quæ totum repleverant mundum. Ecclesia namque, cui Libri Sacræ Scripturæ sunt concrediti eorum integritati diligentissimè semper invigilavit, efficiendo ne prava eis dogmata, aut falsæ narrationes infererentur, ab Hæreticis præsertim vitiatos Libros statim observavit, integros verò suos in Apostolicis & majoribus Ecclesijs accurate semper custodivit, ex quorum exhibitione, atque collatione, mutationes ab Hæreticis, aut certè Amanuensibus factæ deprehendebantur, atque emendabantur, sicque continuo integritati Librorum Scripturæ consulebatur.

Ad 2dum: Ista & similia, quæ laudarunt veteres Patres, ut verba Christi, vel ex traditione habuerunt à Christo fuisse prolata, vel ex Evangeliiis apocryphis excerpserunt, in quibus ut fabulosa nonnulla, sic multa vera continebantur, vel quoad sensum tantum ex Scripturis extraxerunt orationi suæ accommodantes, non autem quoad verba illa excerpserant—Falsum verò est, ea quæ in objectione adducta sunt, Sacris Exemplaribus addita fuisse, nec in antiquis manuscriptis codicibus reperiri—Duodecim siquidem postremi Evangelij S. Marci versus, in omnibus Codicibus Latinis, Syriacis & Arabicis constanter leguntur—Historia quoque mulieris adulteræ pariter à Græcis & Latinis ut genuina recipitur—Textus quoque Joannis Tres sunt &c. si deest in aliquibus manuscriptis per oscitantiam Librariorum emissus, in longè pluribus & antiquioribus & melioris notæ Codicibus reperitur.

Dices. Certum est omnia Scripturæ veteris Testamenti Exemplaria perisse, sive cum Templum Salomonis à Chaldeis incensum & combustum fuit, sive in generali illa devastatione Urbis Jerusalem, quæ contigit sub Antiocho, qui

qui ergo nunc extant Libri Sacri veteris Testamenti supposititii sunt.

R e s p: In Templi Salomonis incendio, fortè aliqui Libri Sacri veteris Testamenti combusti sunt, sed omnia illorum Exemplaria, quæ ubiquè manibus privatorum, ac maximè Sacerdotum terebantur, comburi nullatenus potuerant — Pari modo in devastatione Jerusalem sub Antiocho multi Sacri Libri igne combusti sunt, ut scriptum est Libr: I. Mach: Cap: I. sed non omnes, statim enim post istam devastationem Canite 3. dicitur quod Judæi qui Machabæis se adjunxerunt — Expanderunt Libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulacrorum suorum — Ergo apud multos conservati sunt.

Quæres 3. Nonne saltem quoad accidentalia, nævos aliquos, atquè menda in Sacris Libris reperire libebit?

R e s p: Nullum extare ex antiquis Sacræ Scripturæ Codicem, qui ab omnibus etiam levissimis mendis purgatus sit — Sed menda ac nævi illi nullius pene mementi sunt, nequè consultò in textum Sacrum inducti sunt, sed textui ex Amanuensium incuria advenerant — Hæc tamen longè minus impediunt, quin dicatur integros extare Sacros Libros, quam menda in Virgilij, aut Ciceronis Operibus sparsa, impediunt, quin Opera Ciceronis, aut Virgilij ad nos integra pervenisse dicantur — Atquè omnibus, quæ in Sacris Libris reperiri possunt diligentissime collectis mendis, ac nævis nullum esse qui fidei, morumquè regulis, aut Historicæ veritati, aliquomodo obesse possit — Ex quo planum efficitur Scripturas Sacras, quoad partes substantiales, hoc est in rebus ad fidem & mores pertinentibus, vel etiam in historicis factis, in sententiis, non fuisse vitiatas nec corruptas.

A R T I C U L U S 3^{tius}

De Veracitate Librorum Sacræ Scripturæ.

Quæres 1. Quid per Veracitatem Sacrorum Librorum intelligi debeat?

R e s p: Verax Liber ille censetur, qui vera omnia narrat, falsa, fabulosa, conficta nulla in se continet — Veraces igitur censerì debent Sacræ Scripturæ Libri, cum vera omnia describunt, historia eorum veritati in omni-

omnibus consona est, nihilquæ falsi, fabulosi, aut mendaciter conficti in se contineant.

Quæres 2. Libri Sacræ Scripturæ, an omninò veram in se contineant historiam?

Resp: Historia Sacrorum Librorum est verissima — Illa siquidem historia censeri debet verissima quam conscripserunt Authores omninò veridici, qui nec falli nec fallere potuerant — Parrò tales erant Authores Sacri; imò falli non potuerant, erant enim plerique testes oculati eorum quæ scripserunt, erant prudentes, sagaces, exquisiti, veritatis indagatores accurati. Sic Moyses in omni AEgyptiorum sapientia exercitatus, plurima quæ scripsit propriis oculis conspexit, cætera antè suum AEgyptum gesta, à longævis suis Patribus acceperit — Sic Josue, sic Prophetæ, præsertim Isaias, Jeremias, Daniel; Sic tandem Sancti Evangelistæ — Quemadmodum Joannes in Epistola sua ima cap: 1. docet, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt, annuntiamus. 2. dō fallere non poterant, tum quia erant candidi, simplices, probi, integerrimæ vitæ, & famæ, ab omni spe lucri temporalis, aut gloriæ humanæ captandæ desiderio alienissimi, facile etiam argui, & convinci falsitatis poterant, probrò & ignominia affici, si mendaces fuissent, scribebant enim, ac scripta sua propalabant innumeræ hominum multitudini, non raro factorum, ac prodigiorum, à se conscriptorum testibus oculatis — Sed & veritatem historiæ Librorum Sacrorum comprobatur similis rerum gestarum apud profanos Authores narratio — Palsim apud Poetas & Philosophos Ethnicos reperitur Summa creationis mundi, quàm Moyses descripsit — Homerus & Hesiodus meminerunt lutū ex quò primus homo formatus est, Berosus & plures alij primorum hominum longævitatē, commemorant — Adami & Evæ nomina cum historia serpentis, & ligni prohibiti apud Græcos ac plerosque Orientales populos perccehuerant, sicut & diluvij universalis memoria, quæ etiam ad Gentes barbaras penetravit — Apud Berosum, Obydenum, Lucianum & Plutarchum legitur quomodo homines pauci, cum selectis animantibus à morte servati sunt per arcam, cujus fractæ reliquæ Theophilo Antiocheno teste diu commonstratæ sunt in Armeniæ montibus, ubi à Moyse scribitur requievisse. Fabulam Gygantum, qui cælum conscendere conati sunt, clarum est à Poetis confictam fuisse occasione tur-

ris

ris Babel, quam tollere in altum nitebantur Noe filij antequam in universas terras dividerentur — Diodorus, Strabo, Tacitus incendium Sodomæ & aliarum Urbium referunt. Abraham, Isaac, Jacob, & Joseph historiae apud Berosum, Hæcatenum, Nicolaum, Damascenum legébantur, & apud plures alios qui à Josepho passim & Eusebio Libr: 9. Præparationis Evangelicæ laudantur — Hi ferè omnes Scriptores Moysen commemorant, & quomodo ab aquis servatus, Israelitas ex AEGYPTO eduxerit, atque in monte Sinai duas legis tabulas à Deo receperit — Immo Eusebius Præpar: Evang: Cap: 10. 11. & 12. ostendit, illustriores & doctiores nationes, Græcos præsertim ex Moysi Libris, aliisque Sacris Scripturis deprompsisse, quidquid sapientius, ac magis rationi consonum de mundi genesi, de hominis fine, & officiis, de bonorum præmio, ac malorum supplicijs tradiderunt —

Illà pariter quæ in novi Testamenti Libris continentur, simili narratione ab Ethnicis referuntur — Ortum Jesu Christi Bethleemi contigisse, ex publicis Romani Censu ab Augusto imperati commentariis, constat æpèrtissimè — Narrat Calcidius Commen: in Timæum, nec diffitetur apud Cyrillum Jullianus Apostata, nascente Jesu sydus novum apparuisse, & ab Oriente Magos in Jeddæam venisse, Deum recens natum requirentes — Macrobius Libr: 2. Saturnalium cap: 4. cædiæ infantium ab Herode imperatæ meminit — Phlegon Adriani Imperatoris libertus, in suis Chronicis, Jesu Christi, ac Discipulorum ejus, præsertim Petri miracula commemorat — Idem refert portentosam Solis defectionem quæ in plenilunio contigit Anno Tiberij Cesaris decimo octavo, quando Jesu moriente Sol obscuratus est horâ diei Sextâ, ita ut dies in noctem conversus fuerat, & Stellæ in Cælo visæ sunt — Idem legere est, apud Thallum in Syriacis — Ex ipsa igitur historia profana, historiam Sacram, quæ in Libris veteris ac novi Testamenti continetur, verissimam esse comprobatur —

ARTICULUS 4tus

De Divinitate Librorum Sacræ Scripturæ.

Quæres 1. Quâ ex causâ Libri Sacræ Scripturæ haberi debeant ut Divini?

Resp. Libri Scripturæ Sacræ, ut Divini haberi debent

hent ex eo quod Deus illorum primarius fuerit. An illo inspirante atque dictante conscripti sunt, hæc enim de causâ & Divini sunt, & Divinam habent auctoritatem.

Quæres 2. Libri Sacræ Scripturæ an sunt verini Divinæque auctoritatis?

Resp. Libros Sacræ Scripturæ tum veteris, novi Testamenti, esse Divinos, Divinæque auctoritatis. Id variis invictissimis argumentis comprobatur:

Et quidem imo. In Sacris Libris innumera sunt Scripta, quæ nonnisi Deo revelante, & dictante sciri, & ubi poterant, tales sunt prædictiones futurorum, quibus omnes ferè Libri Sacri plenissimè repleti sunt. Enimvero prædicant futura contingentia, à causis liberis provenientia, & alia, quæ à solo Deo dependent, hæc autem Scriptores Sacri nec scire, nec scribere poterant nisi à Deo revelante ac inspirante. Nullum autem majus esse potest Divinitatis argumentum, quam certa futurorum prædictiones. Inde Isaia cap. 4. dicitur: Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dei estis verbi. Porro notum omnibus est libros Sacros prædictionibus futurorum refertos esse, quæ reverà contigerunt, eo modo quo longè ante prænuntiata sunt. Sic prædictæ sunt captivitas Judæorum, captivitas illorum Babylonica, quæ per septuaginta duravit annos. Prædictum Cyri nomen, fortuna centum annis ante ipsius nativitatem, simul & populi Judaici ipso agente restitutio. Alexandri Magni victoriæ, & bella posteriorum ejus. Imperia Assyriorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum, eorum successiones ac varii status graphice describuntur. Prænuntiatur Regni Israëliticæ totalis eversio, & Jeruzolimorum ultimum exitium, multarum Urbium eversio, Regnorum, Provinciarumque vastatio. Quæ omnia tempore & modo, quæ & quando futura prædicta sunt contigerunt ut ex prophetis etiam Authoribus compertum est. Quare non potest melius Sacrorum Librorum probari Divinitas quam istiusmodi prædictionibus. 2do. Ipsi Scriptores Sacri testantur ea, quæ scribunt se à Deo accepisse, & illo mandante ejusque Spiritu afflante Litteris commendasse. In singulis penè Librorum Moysis paginis, ista leguntur: Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Dixit Dominus ad Moysen. De Josue cap. I. Libri ipsius scriptum est: Factum est ut loqueretur Dominus ad Josue, & diceret ei; cap. 4. Dixit Dominus ad Josue.

Josue, & sic in aliis ejusdem Libri locis. Libro 2. I gum cap. 23. de se ipso David, ita loquitur: Spirit Domini locutus est per me, & sermo ejus p linguam meam. Quod in Psalmis quos cecinit ma me animadvertitur. Ex libro quoque 3. Regum, co stat altissimam Salomonis Sapientiam, Divinam omnin & à Deo inspiratam fuisse. In scriptis autem Prophetaru passim legitur: Factum est verbum Domini a me. Hæc dicit Dominus: Irruit in me Spirit Domini. Verba Jeremiæ: Quod factum est ve bum Domini ad eum. Cæteri quoque Prophetæ Isias, Ezechiel, Oseas & alii, omnes visiones Domini se ha buisse & illas descripsisse testantur. Hæc igitur satis oster dunt ipsos Deo inspirante, atque revelante, & scripsisse & locutos fuisse. Unde Zacharias ait Luc. cap. imo: Be neditus Dominus Deus Israel. Sicut locutu est per os Sanctorum qui à sæculo sunt Prophe tarum ejus. Idem testatur S. Paulus Hebr. cap. imo dicens: Multifariam multisque modis olim De us loques Patribus in Prophetis novissime die bus istis, locutus est nobis in Filio. Quod vero spectat ad Scriptores novi Testamenti. Paulus de seipso dicebat in Epist. ad Galat. Evangelium quod prædicabat, se non ab hominibus accepisse, sed per revelationem Je su Christi. Omnem quoque prædicationem suam, non, ver bum hominum, sed verè verbum Dei esse testatur in Epist. 1. ad Telsal. cap. 2do. Christum in se loqui, scribit Epist. 2da ad Corint. cap. 13. Et Petrus Apostolus in sua 2da Epist. cap. 3. testatur Paulum in omnibus scripsisse Epi stolis, secundum datam sibi sapientiam, illasque comparat cum cæteris Scripturis, quas indocti ad suam depravant perditionem. Joannes Apostolus scripsit Apocalypsim Je su Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quemadmodum in principio capitis primi scriptum inven nitur. Et certè omnibus non solum veteris, sed etiam novi Testamenti Scriptoribus competit, quod Petrus in Epist. 2da cap. imo affirmat scilicet Spiritu Sancto in spiratos locutos fuisse Sanctos Dei homines, & secundum Paulum in Epist. 2da ad Timoth. cap. 3. illorum scripta, librosque verè esse Sacras Scripturas, quas ipsius discipu lus Sanctus Timotheus, ab infantia didicerat atque Divi nitus inspiratas fuisse asserit. Sed præterea firmissimè te nendum est SS. Apostolos cæterosque Christi discipulos, sive in prædicando, sive in scribendo, juxta Sanctissimi

Ma-

Magistri sui promissionem, à Spiritu Sancto omnem tatem edoctos fuisse, Joann. 16. omniaque ipsis fuisse. Joann. 14. Unde clarum est Apostolos ceteri Christi discipulos, quando prædicabant à Deo fuisse iustos, & impletum in eis fuisse id, quod illis prædixit Christus. Math: cap. 10. Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Porro si à Deo inspirati fuerant quando voce docebant, quanto magis cum ea scriptis mandata quæ postea tanquam fidei, morumque Regula, ac totius Religionis fundamentum habenda erant.

Porro illud Sacrorum sive veteris, sive novi Testamenti Scriptorum Testimonium, quod ipsi affirmant ea omnia quæ scripserunt se à Deo accepisse, ejusque afflante Spiritu litteris commendasse, & certissimum est, & omnem mercedem fidem; siquidem veteres Sacri Scriptores maxima ex parte erant veri Dei Prophetæ, ac præclaris facinoribus viri; velut Moyses, Samuel, David, Josue, Salomon, toto orbe ob Divinam sapientiam qua fuit illustris non Esdras in Lege Dei Scriba velox. Moyses, Josue Prophetæ signis etiam indubitatis, ac patratis miraculis à Deo missos comprobârunt, non potest ergo illis fides negari. Scriptores etiam novi Testamenti, fuerunt, Vetus Apostolici, non solum singulari sanctitate & sapientia virtutis accepta; sed virtute miraculorum clarissimi. Tales autem viros mendacij suspicio nullo modo cadere potest. Cum itaque Sacri Scriptores, in omnibus lumine veritatis sunt, summamque fidem digni, si autem testantur se quæ scripserunt à Deo accepisse, eo mandante, ejus Spiritu afflante Litteris commendasse; igitur Libri eorum Sacri Divinæ sunt authoritatis. Sed & Sacros Scriptores Divinò afflante Spiritu scripsisse, & omnia quæ ab ipsis scripta sunt, Deo dictante Litteris consignata fuisse, eorumque Sacrorum Librorum inspectione evidentissimè constat. Doctrina namque ipsa quæ à Sacris Scriptoribus traditur, nequit esse nisi Divina, est enim ubique sublimis purissima, ac sanctissima, cælestem atque altissimam ubique manifestat sapientiam, præcepta tradit æquissima, per ipsam recondita in Deo revelantur Mystéria, miranda ejus consilia, atque opera palam enarrantur, nullusque hominum attentâ & religiosâ mente sacros poterit pervolvere Libros, quin illic Divinò irradiatus lumine, ex ipsa lectione cælestem in illis comprehensam deprehendat doctrinam. Hæc certe non nisi Divinâ revelatione scire; & De-

di-

dictante & inspirante conscribi poterat. Prophetiæ quæ, prædictiones, vaticinia, quibus omnes Sacri Libri bundantissimè repleti sunt, ubiquè eadem in nullo sibi contraria, ab eodem Spiritu Sancto ubiquè, & omnibus Scriptoribus dictata atque inspirata fuisse evincunt. Sed historia Sacra & prophana, quæ in Sacris Libris descripta legitur, invariabilis, constans, sine errore, semper verax, Scriptorum manus Divino dirigente Numine fuisse exactas evincit. Et certe tametsi in diversis locis, & diversis temporibus conscripti sunt libri Sacri, ab hominibus aliquando imperitis, aliquando doctis, tamen omnia in omnibus ita inter se concordant, ut ab eodem calamis orti videantur. Eadem narrant facta, eadem continent vaticinia, eadem credenda inculcant, eadem dant præcepta, eadem minantur & promittunt. Ex quò manifestissime consequitur, ab eodem primario Authore Spiritu videlicet Divino, omnia omnibus Scriptoribus Sacris dictata atque inspirata fuisse.

3. Libros Sacræ Scripturæ, tum veteris, tum novi Testamenti esse Divinos, Divineque Authoritatis, continuæ & communis, à Religionis nostræ primordiis, ad nos usque derivata, testatur traditio. Et quidem imò, quod attinet Libros veteris Testamenti. Josephus Libr. imò contra Appionem clarissimè docet, Libros Sacros eo præstare cæteris quod singulari Dei influxu essent exarati. Eadem sensit Philo, is enim Libro 2do de vita Moysis, ubi Septuaginta interpretum describit historiam, hanc iis versionem à Deo ad verbum dictatam esse perspicue docet, atque inde in tanta græcæ Linguae copîa, ac verborum synonymorum ubertate, mirabilem concentum ortum fuisse affirmat. Quodsi tantam de translatione habuit opinionem, certissimè præsumendum est, longè majorem de ipso authographo æstimationem tenuisse. Sed hæc de Sacris Libris opinio, atque existimatio, non privatorum tantum, sed & communis totius Judaici populi fuit, quod luculenter patet tum ex historia Machabæorum, qui pro Divinorum Librorum observantia cruciatus innumeros perpessi sunt, tum ex Christi Apostolorumque ad Judæos habitis sermonibus, in quibus libros veteris Testamenti ut Divinos, ab omni errore imminues citant, atque ad illustranda, probandaque sua dogmata allegant, quod certe ab iis fieri haud potuisset, nisi certi persvasique fuerint à Judæis illos Libros ut Divinos haberi ac credi. Sed & Ecclesiæ Catholicæ non solum sacros libros veteris, ve-

rum

rum etiam novi Testamenti Divinitus scriptos fuisse, à primis exordiis persvasum fuit, & creditum est. Hoc antiquissimorum Patrum, atque Conciliorum testimonio facile est evincere. Verum hæc ipsa veritas non humanam tantum, sed & Divinam stabilitur fide. Etenim vi promissionis Christi, fieri haud potest, ut tota omnino Ecclesia in iis, quæ fidei sunt, fallatur. Cum igitur universa Ecclesia semper pro certo habuerit, atque etiamnum habeat, omnes sacros libros à Spiritu Sancto dictatos, ex ejus influxu conscriptos fuisse, ambigi nullatenus potest illos revera Divinos esse, Divinamque habere authoritatem.

Objicies. Si Authores Sacrorum Librorum Deo afflante scripsissent, dubitanter non loquerentur, nec tam frequenter intererentur particulis, quasi, fere, circiter.

Resp. Si quandoque prædictis particulis utantur Scriptores Sacri, hoc non arguit ignorantiam eorum, sed communem loquendi ac scribendi modo in hoc sese accommodabant.

A R T I C U L U S 5tus

De numero Librorum Sacræ Scripturæ.

Quæres imo. Qui nam Libri pro Sacris ac Divinis habendi sunt?

Resp: Jlli Libri pro Sacris ac Divinis habendi sunt, quos Ecclesia tales esse declaravit. Ecclesia siquidem inexpugnabilis columna veritatis est, ipsi concredita sunt eloquia Dei, quos ergo Ecclesia Libros, tanquam Divinos ac Sacros tenet, atque proponit, ij certo Divini ac Sacri reipsa sunt, & ut tales ab omnibus recipiendi ac tenendi sunt; Et hoc est fundamentum, cui potissimum omnes innituntur fideles, juxta Augustini effatum: Ego Evangelio non crederem nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret authoritas. Atque ad hanc Regulam provocant omnes Patres antiqui, contra Hæreticos agentes, ut Sacri Libri ac Divini, à non sacris & apocryphis discernentur. Sanctus Irenæus Lib. 3. quatuor, nec plura esse vera Evangelia, hæc unâ probat ratione, quod quatuor tantum nec plura, Ecclesia per totum orbem diffusa recipiat. Tertulianus passim contra Marcionem, & Clemens Alexandrinus Lib. 3tio Stromatum, eodem utuntur argumento, ut ostendant, ille Marcionis, hic Aegyptiorum Evangelia non esse vera, eo quod ut ipsi inquit,

unt, Ecclesiæ Apostolicæ, & Patrum traditio, quæ duntaxat Evangelia, agnoscant: Hujus regulæ necessitatem, præ ceteris asseruit S. Augustinus Lib. primo contra Faustum cap. 2do. Ibi enim fusè ostendit Scripturæ Sacre Libros, ex uno Ecclesiæ Testimonio posse comprobari; quæ ita demum concludit: Vides quid in eo valeat Ecclesiæ Catholicæ authoritas ex quo per Apostolos Cathedræ constitutæ sunt, non interrupta Episcoporum successione, & populorum consensu perseverans.

Et certe alia regula discernendi Scripturam Divinam à profana non datur præter auctoritatem Ecclesiæ, neque enim ad privatum Spiritus Sancti testimonium, quemadmodum moderni prætendunt Hæretici, hac in re recurri potest, id quippe latam viam aperiret, ut unusquisque pro libitu, sicut dogmata fidei, sic & Sacros libros admitteret, vel rejiceret. Standum est ergo judicio Ecclesiæ, & veri Scripturæ Sacre Libri à prophanis discernantur.

Quæres 2. Quos ergo libros Ecclesia verè sacros ac Divinos esse declaraverat?

Resp. Ecclesia in Concilio Tridentino congregata Sess. 4ta sequentes libros verè Sacros, ac Divinos esse declaravit: Veteris Testamenti quinque Mosis id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Aesdræ primus & secundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum cum 150. Psalmorum, Parabola, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias cum Barruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores, id est: Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum primus & secundus— Testamenti novi quatuor Evangelia, secundum Mathæum, Marcum, Lucam, & Joannem— Actus Apostolorum à Luca Evangelista conscripti, quatuordecim Epistolæ Pauli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philipenses, ad Colossenses, duæ ad Thesalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hæbræos, Petri Apostoli duæ, Joannis Apostoli tres, Jacobi Apo-

stoli una, Judæ Apostoli una, & Apocalypsis Joannis Apostoli— Hos omnes & integros libros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia legi consueverant, Synodus Tridentina pro Sacris decrevit & declaravit.

Quæres 3. An merito Concilium Tridentinum hos omnes libros declaravit esse Sacros ac Divinos.

Resp. Merito: Libri enim illi jam dudum in Ecclesia ut Sacri legebantur, tam in Bibliis, quam in Officiis Divinis. Dudum etiam in Cathalogum Sacrorum fuerant relati, nempe à Conciliò Carthaginensi circa annum 397. à Concilio Romano septuaginta Episcoporum sub Gelasio 1mo, ab Innocentio 1mo in Epistola ad Exuperium, ab Augustino Libr. 2do de Doctrina Christiana: cap. 8. ab Iunilio apud Cassiodorum, & ab ipso Cassiodoro, ab Isidoro Hispalensi, Rabano Moguntino, & aliis deinceps. Patres quoque plurimi ex antiquioribus, depromant testimonia ex præfatis Libris, tanquam ex Sacris fontibus: unde in majori Ecclesiarum parte, ac præsertim in Romana, quæ mater & magistra cæterarum est, semper viguit Apostolica Traditio de horum Librorum Divinitate, adeoque illa duce, merito Patres Tridentini illos ut vere Sacros, atque Divinos habendos esse, ac ab omnibus recipiendos esse statuerant.

C A P U T T E R T I U M

De Scripturæ Sacræ Sensu.

A R T I C U L U S 1mus

De variis Sacræ Scripturæ Sensibus.

Quæres 1. Quot sunt Sacræ Scripturæ Sensus?

Resp. Duplex generatim Scripturæ distinguitur Sensus, nempe litteralis & mysticus. Sensus litteralis est ille, quem proximè & immediatè verba ipsa significant, si ve propriè sive metaphoricè ipsa verba sumantur, unde Sensus Litteralis rursus duplex est, nempe proprius, cum verba in propria significatione, seu secundum consuetam loquendi rationem sumuntur, & figuratus, seu metaphoricus, cum verba figuratè & tropicè usurpantur: ut cum Apocalyp. cap. 5to dicitur: Vicit Leo de tribu Juda,

C

da,

da, ibi enim Leonis nomine Christus per metaphoram significatur.

Sensus mysticus ille est, qui non significatur xime per Verba, sed per rem vocibus expressam. quæ narrantur Genes. cap. 22. literaliter de Isaac sacrificium offerendo, mysticè de Christo explicantur. Sensus autem mysticus sæpius invenitur in veteri Testamento, rarius in novo. Sensus mysticus subdividitur in goricum, anagogicum, & tropologicum, seu morale. legoricus est, dum verba Scripturæ præter Sensum teralem, quem preferunt, significant aliquid ad fidem ad Ecclesiam militantem pertinens. Sic quod legitur duobus Abrahamæ filiis, quorum unus de Ancilla; alter libera natus est; interprete Paulo Apostolo, duo Testamentum vetus & novum significat.

Anagogicus est, dum Verba Scripturæ præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens, ad futuram vitam, quam speramus. Tale est, quod scribitur Ps. 94. Quibus juravi in ira mea, si introibunt requiem meam. Siquidem secundum litteram intelliguntur Verba hæc de terra promissionis in Palestina, Anagogicè verò ab Apostolo Hebr. 4. intelliguntur de verna, ubi vera requies invenitur.

Tropologicus, seu moralis est, quando præter sensum litteralem, aliquid significatur pertinens ad moralem informationem, quomodo illud Deut. cap. 25. Non aigabis os bovi trituranti, quod I. Corinth. 9. moraliter intelligitur de Evangelii Ministris, qui non debent impediri quominus à fidelibus sustentationem accipiant.

Quæres 2. Ex quo sensu haberi potest aliquid litterale fide credendum?

Resp. Ex solo sensu litterali haberi potest aliquid fide Divina credendum, non autem ex Sensu mystico, nisi ille à Spiritu Sancto, vel in Scripturis Sacris, vel in Traditione declaratur; quia non potest aliter constare a sensus ille mysticus sit à Spiritu Sancto intentus. Unde Augustinus Epist. 48. contra Donatistas scripsit: Qui non pudenter nitatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat & manifesta testimonia, quorum lumine illustrentur obscura. Idem docet Hieronymus in caput 13. S. Math. dicens: Nunquam parabolæ, & dubia AEnigmatum intelligentia, potest ad Authoritatem dogmatum proficere.

AR.

ARTICULUS 2dus.

An Sensus Sacræ Scripturæ sit ubique clarus.

Quæres 1. Quid de Scripturæ Sacræ claritate moderni sentiunt Hæretici?

Resp: Moderni Hæretici Scripturam Sacram per se ita facilem, ac claram esse putant, ut nullius explanatione indigeat, unde illam & vilissimis hominibus dijudicandam permittunt. Contrâ Catholici contendunt Scripturam Sacram, quamvis in aliquibus locis clara sit, in multis tamen obscurissimam esse: quapropter interpretæ opus esse, qui reconditum illius sensum aperiat, & proponat. Unde—

Quæres 2. An Scriptura Sacra sit ubique clara?

Resp: Scriptura Sacra non est ubique clara, sed in multis obscura; quare Christus Dominus Lucæ cap. 24. Discipulis suis apernit sensum ut intelligerent Scripturas: duobus enim euntibus in Emaus, incipiens à Moyse & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant. Ipsique confessi sunt, quod cor eorum ardens in ipsis erat, dum loqueretur in via, & aperiret Scripturas. Eunuchus quoque Reginae Aethiopum interrogatus à Philippo, an intelligeret Isaiam Prophetam quem legebat candide respondit: Quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi. Act. 8. Sanctus etiam Petrus in 2da Epist. cap. 3tio fatetur in Epistolis Pauli, quædam esse difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam perditionem. Sed & ex ipsa lectione constat, Psalms, Prophetas, Canticum Canticorum, Apocalypsim, aliasque Scripturæ Sacræ partes obscurissimas esse, ita ut vel doctissimorum ingenia semper exercuerant, & etiamnum exerceant. Sancti Patres id ipsum affirmant: Alii enim expressè Scripturas Sacras profundas esse ajunt, obscuras & obstrusas, ita Clemens Alexandrinus, & S. Augustinus, qui etiam in Epist. xix. profitetur, se post summum diuturnumque studium, pauca in illis intellexisse. Alii docent Scripturas Sacras esse Librum signatum, & agrum in quo thesaurus est absconditus sapientiæ Divinæ, ita Origenes & S. Chrisostomus, Alii scribunt eas sine Magistro & Doctore non posse intelligi, ita SS. Basilius & Gregorius Nazianzenus.

Alii

Alii

Alii tandem asserunt eas esse abyssum quæstionum, & re in quo sensuum sit profunditas, ita Sanctus Chrysostomus, & Ambrosius: verum præstat ea de re audire S. Hieronymum, qui in Epistola ad Paulinum sic loquitur cap. 4to. Velamen non solum in facie Moysis, sed in Evangelistis, & Apostolis, positum est. 1. cap. 7mo. Isaiam, Jeremiam, Ezechielem & Danielelem quis potest intelligere, vel exponere Ezechiel principium & finem habet tantis obscuritatibus involuta, ut apud Hæbreos istæ partes, cum Exordio Geneseos ante annos triginta non legantur: Jacobus, Petrus, Joannes, Judas, septem Epistolas ediderant breves in Verbis, longas in sententiis, ut rarus sit, qui non in earum cœcutiat lectione: Apocalypsis Joannis, tot habet Sacramenta quot Verba.

Quæres 3. Unde ista oritur Scripturæ Sacræ obscuritas?

Resp: Hæc obscuritas Scripturarum oritur, tum ex parte rerum, quas proponit, tum ex parte modi, quo eas exprimit. Res quas continet Scriptura sæpe sunt Prophetiæ, & fidei mysteria, quæ cum humanum longæ excedant captum, non possunt a nobis facile percipi. Modus etiam quò ista traduntur, & ipse obscurus est, quia in Scripturis frequenter inveniuntur tropi, hyperbolæ, metaphoriæ, allegoriæ, in quibus tanquam in volucris multæ latent veritates, quæ non ita facile possunt detegi.

Objicies. Verbum Dei sapissimè in Psalmis vocatur lux, præceptum lucidum illuminans oculos, lux autem obscuritatem expellit. Apostolus etiam Paulus in Epist. 2. ad Corinth. cap. 3. ait: Quod si opertum est Evangelium nostrum, in illis qui pereunt, est opertum. ergo Scripturæ claræ sunt saltem Sanctis ac Fidelibus.

Resp: In Psalmis verbum Dei lucidum dicitur, ac mentem nostram cœlesti lumine perfundere, dum rectè intelligitur, non autem quando perversè accipitur. Porro Scripturæ Sacræ textus, & rectè ab aliquibus intelligi, & perversè ab aliis accipi posse, manifestissimum est. Unde lux quidem se ipsam prodit, nec patitur tenebras, nisi adsint impedimenta, quæ lucis diffusioni obfiant, & quæ sapissimè legentibus Sacras Scripturas occurrunt. Unde etiam Christus exprobravit Judæis, quod errarent, nescientes Scripturas, quamvis illas legerint, & scrutari illas mandavit, ut rectè intelligantur, quia certè non omnibus,

ne.

nequē in cunctis claræ ac perspicuæ sunt. Quare Apostolus Paulus in textu citato dicit opertum esse Evangelium in iis, quorum Deus propter scelera eorum excæcavit mentes, ut non fulgeat in illis illuminatio Evangelii, non inde tamen sequitur opertum esse Evangelium cæteris omnibus, ex se, & sola ipsius lectione, nam & ii ad intelligendas Scripturas opus habent Magistris, qui non ambulant in astutia, ut ibidem loquitur Paulus: nequē adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis, commendant semetipsos, sine horum auxilio, atque adminiculo: & ipsis opertum erit Evangelium.

Quæres 3. Ad quem pertinet genuinum Scripturæ Sacræ, sensum tradere, ac definire?

Resp. Soli Ecclesiæ, per Pastores ac Præpositos, incumbit genuinum Scripturæ Sacræ sensum certè tradere, ac infallibiliter definire. Id apertissime docet Paulus Apostolus in Epistola sua ad Ephæsiōs cap. 4. inquiens de Christo: Ipse dedit Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. Quibus verbis clare pronuntiat Apostolus, Christum hoc modo consummisse fidelibus suis ne circumferantur omni vento doctrinæ, atque ut non circumveniantur variis erroribus, quod posuerit in Ecclesia Pastores, atque Doctores, à quibus quævis veritas quærenda, & recipienda sit. Quare ab ipsis incunabulis Religionis Christianæ, omnes quæstiones fidei ac morum, ex Scripturarum Sacrarum oraculis, per Pastores ac Rectores Ecclesiæ decidebantur; sic quemadmodum in Actis Apostolorum legitur cap. 15. mota quæstione de observantia legalium veteris Testamenti, res tota ad Apostolos delata est, atque adductis Scripturarum testimoniis decisa atque definita fuit. Idem postea semper observatum fuit, atque practicum. Ecclesiæ siquidem Pastores, ac Rectores, orta aliquâ controversiâ vel Synodice congregati, vel per orbem dispersi, scrutantes Scripturas quid tenendum aut respuendum esset, declarabant. Solis certe Apostolis, ut scribit Sanctus Paulus in Epistola i. ad Thesal: cap: 2do eorumque Successoribus concreditum est à Deo Evangelium, unde secundum eundem Apostolum Epist: Ima ad Corinth: cap: 12. quosdam Deus posuit in Ecclesia primò Aposto-

etolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, d
indē genera lingvarum, interpretationes Se
monum. Ex quo infert non omnes esse Apostolos, n
omnes Prophetas, non omnes Doctores, non omnes pos
interpretari. Quemadmodum ergo docere, ita & interpr
tari non omnibus sed solis Ecclesiæ Pastoribus, ac Rect
ribus demandatum est; Ipsi ergo solis incumbit doctri
nam salutarem fidelibus proponere, ac genuinum Scriptu
ræ Sacræ sensum definire.

Idem constanter docent Sancti Patres, S. Iræneu
Lib. 4. adversus hæreses cap: 35. sic loquitur: Ibi di
scere oportet veritatem apud quas est ab Apo
stolis Ecclesiæ successio, illi fidem nostram
custodiunt, & scripturas sine periculo nobis
exponunt. Tertulianus libro de præscriptionibus cap:
15. docet, primum inquirendum esse veram Ecclesiam,
ut postea ex illius autoritate germanus Scripturæ Sensus
habeatur: Ubi inquit apparuit esse veritatem di
sciplinæ, & fidei Christianæ, illic erit & veri
tas Scripturarum, & expositionum, & omnium
Traditionum Christianarum. Denique ut innume
ros alios omittamus Vincentius Lirinensis Commonitoria
sui, cap: 2. postquam observavit Scripturam Sacram pro
sui sensus altitudine, non uno eodemque sensu ab omnibus
accipi, ut pene quod homines sunt, tot illic sententiæ
erui viderentur, ita concludit: Idcirco multum ne
cesse est propter tantos, tam varii erroris an
fractus ut Prophetica & Apostolica interpre
tationis linea, secundum Ecclesiastici sensus
normam dirigatur.

Quod verò Ecclesia in definiendo ac determinando
sensu Sacræ Scripturæ infallibilis sit, certissimum est;
quia juxta promissionem Christi, portæ inferi, ac pro
inde errorum etiam spiritus adversus eam prævalere non
possunt, & secundum Apostolicam doctrinam, ipsa est co
lumna ac firmamentum omnis veritatis. Unde S. Augu
stinus libro contra Cresconium cap: 23. scripsit. Quo
niam Sacra Scriptura fallere non potest, quis
quis falli metuit; Ecclesiam consulat, quam
eine ulla ambiguitate Scriptura demonstrat.

Dices: Multæ à variis traduntur Regulæ, quibus
verum, genuinumque Sacrarum Scripturarum sensum de
tegere, atque dignoscere possumus, non ergo necessarium
ad Ecclesiæ definitionem recurreret?

Resp.

Resp: Istius modi Regulæ ad Sacrarum Scripturarum intelligentiam plurimum valent, sed non omnino illæ sufficiunt, nisi insuper aliquod adsit lumen tum Traditionis, tum maxime Ecclesiasticarum definitionum, ut de vero genuinoque Scripturarum Sensu certi omnino esse possimus. Igitur per istiusmodi regulas sensum Sacrarum Scripturarum, probabilitate, atque etiam aliqua humana certitudine, dignoscere, ac determinare possumus, seclusa autem Ecclesiæ autoritate omnimoda quæ fidei nostræ basis esse queat, nullatenus habere possumus.

Obijcies. Si Ecclesia de Scripturis iudicat, Ecclesia est supra Scripturam. Pariter si Scripturæ sensus sine interpretatione Ecclesiæ non est certus; ergo Scriptura Sacra firmitatem ab Ecclesia accipit, quod dici nequit?

Resp: Ecclesiæ tanquam certissimum habet, ea omnia vera esse quæ in Scripturis Sacris continentur, iudicat duntaxat de legitimo Scripturæ Sensu, idque non pro nutu, sed juxta Traditionem, unde non sequitur Ecclesiam esse supra Scripturam, sed tantum eam esse supra privatorum hominum iudicia, sic vel aliter Scripturas interpretantium. Jam vero dum Ecclesia de veritate eorum, quæ in Scripturis continentur non iudicet, sed de vâriis qui ipsis affigitur sensu, constat Scripturam nihil ab Ecclesia roboris trahere, quippe Scriptura verior non est, quia sic ab Ecclesia exponitur, sed talis interpretatio Scripturæ est certior, quando ab Ecclesia confirmatur. Alia bene multa, quæ de Sacra Scriptura scitu digna sunt, in Hermeneutica traduntur.

CAPUT QUARTUM

De Traditionibus.

ARTICULUS I^{us}

Quid sit? Et quæ sit Traditio.

Quæres. I. Quid sit Traditio?

Resp: Traditionis nomen, si generatim accipiatur, significat doctrinam ab uno alteri communicatam, sive voce solum, sive etiam scripto. Si vero strictè sumatur, prout hic summi debet, per Traditionem intelligitur doctrina, quæ ab uno alteri, viva tantum voce communi-

cata

cata fuit, licet postea successu temporis, scriptis et inserta sit.

Quæres 2. Quotuplices sunt Traditiones?

Resp: Triplices præcipue sunt Traditiones, Divinæ scilicet Apostolicæ, & Ecclesiasticæ.

Traditio simpliciter Divina, est doctrina quæ v tantum voce ab ipsomet Christo Apostolis communicata fuit, & Apostoli illam sine scripto ad posteros transmissunt.

Traditio Apostolica est doctrina, quam Apostoli acceperunt non immediate ab ipso Christo, sed immediate à Spiritu Sancto, ex ipsius scilicet instinctu, quam postea sine scripto Ecclesiæ communicarunt. Et hæc quoque Traditiones Divinæ sunt, quia ipsarum Author Spiritus Sanctus est, verum quia illæ exterius ex ore ipsius à Christo prodierunt, istæ vero non nisi ex ore Apostolorum dimanarunt, ideo illæ Divinæ, istæ Apostolicæ vocitantur. Duplex autem hoc genus Traditionum Divinarum expressit Concilium Trid: Sess: 4. Decreto de Canone Scripturæ ubi ait: omnem salutarem veritatem contineri in libris scriptis, & sine scripto Traditionibus quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu S. dictante, quasi per manus traditæ ad nos usque pervenerunt. Sed & inter Apostolicas Traditiones, quæ scilicet ab ipsis Apostolis emanarunt, distingvendum est, aliæ enim sunt Divino Apostolicæ, quas modo definivimus, & quæ in se continent doctrinam ad fidem moresque spectantem, à Spiritu Sancto Apostolis inspiratam & ab illis viva voce pronuntiatam: aliæ vero sunt purè Apostolicæ quæ continent leges & præcepta, quæ Apostoli proprio nomine, tanquam Ecclesiarum Rectores constituerunt vg. Quadragesimæ observatio. Dup hæc ipsæ Paulus Apostolus distingvit in Epistola 1^a ad Corinthios cap: 7mo: ubi versu 10. ait. Præcipio non ego sed Dominus, uxorem à viro non discedere. Ver: autem 12. ait. Ego dico non Dominus, si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Quod si infidelis discedit, discedat non enim inervituti subjectus est frater, aut for for in huiusmodi.

Traditio Ecclesiastica, est doctrina ab ipsamet Ecclesia dimanans, quæ proinde non est à Deo revelata.

Traditiones simpliciter Divinæ, & Divino Apostolicæ

æ, respiciunt fidem & mores, unde ipsæ continent doctrinam à Deo revelatam, quæ fidei ac morum est Regula. Traditiones verò pure Apostolicæ, vel Ecclesiasticæ, respiciunt tantum disciplinam ac Ritus quibus res Sacræ peragendæ sunt.

Quæres 3. Quis discernere debeat Traditiones?

Resp: Ecclesiæ competit jus discernere, ac judicare quascunque Traditiones. Quemadmodum enim Ecclesiæ competit discernere libros Sacros à profanis, sensum illorum genuinum determinare, ita etiam Ecclesiæ est Traditiones discernere ac illas judicare. Traditiones siquidem Divinæ ab Apostolis apud Ecclesijs depositæ, ab illa fideliter custodiuntur, ad ipsam ergo indubie, cum de aliqua illarum movetur quæstio, spectat judicare sitne Divina, an non. Unde Iræneus Libr: 3tio contra Hæreses. Non oportet quærere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli quasi in depositarium dives, plenissimè in eam contulerint omnia, quæ sunt veritatis. Et Tertulianus Libr: de præscrip: cap: 21. Quid prædicaverint Apostoli, id est quid illis Christus revelaverit, & hic præscribam, non aliter probari debere, nisi per Ecclesias, quas Apostoli condiderunt.

Quæres 4. Nonne suppetunt aliquæ Regulæ, ex quibus & ipsi aliquomode de Traditionibus judicare possimus?

Resp: Revera suppetunt nobis istiusmodi Regulæ, quas hic breviter enarrabimus.

Prima. Quando in Ecclesia universa creditum est aliquod dogma ut fide tenendum, quod in Sacris litteris non est expressum, certum est illud non aliunde quam ex Traditione Divina manare: quia articuli fidei, non habentur nisi ex Divina revelatione, quæ olim facta est, vel per Scripturam vel per Traditionem, nam novæ revelationes jam non fiunt. Igitur si dogma illud, quod universa Ecclesia credidit ut fide tenendum, non sit in Sacris Litteris expressum, superest, ut non aliunde habeatur, quam ex Traditione Divina. Tale est Dogma de septenario numero Sacramentorum, de cultu et invocatione Sanctorum, de Purgatorio, quæ non ita clare in Sacris Scripturis expressa sunt, ut ex illis solis erui & credi possint.

Secunda. Quod in Universa Ecclesia, tanquam ad fidem ac Religionem pertinens servatum fuit, quodque hu-

ma-

humanam excedit potestatem, illudque in Sacris Litteris non invenitur, hoc Divina institutionis esse per Traditionem certè dignoscitur. Sic Ecclesia universa Baptizandos, at concedere potestatem Baptizandi parvulis qui nullam fidei, aut piæ dispositionis actum habere possunt, humanam excedit potestatem, neque illa potestas Sacris Litteris Ecclesiæ conceditur; Traditione igitur certissimum est, id ut ita fiat, jam ab ipso Christo institutum esse.

Tertia. Quando omnes Sancti Patres unanimi consensu tradunt dogma aliquod, ut fide tenendum, quod in Sacris Litteris expressum non est, credi debet illud non aliunde quam ex Traditione Divina haberi. Quia unanimis Sanctorum Patrum consensus, sensus ipsius Ecclesiæ est, Ecclesiæ autem dogmata fide tenenda, non accipit, nisi ex Revelatione Divina, quæ facta est, vel per Scripturam, vel per Traditionem. Proinde si dogma illud ex Revelatione per Scripturam facta non habetur, illud Ecclesiæ accepit ex Revelatione per Traditionem notitiam; unde Tertianus, libro de præscriptionibus ait Quod apud multos invenitur, non est erratum sed traditum.

Quarta. Si quid universa servat Ecclesia, quod in omnibus retrò temporibus servatum fuisse reperitur, etiamsi illud humanam non excedat potestatem, merito creditur ab Apostolis institutum fuisse. Hanc regulam Sanctus Augustinus sæpius urget contra Donatistas, maxime libro 21.º cap. 3.º. Quod universa tenet Ecclesia, nec a Concilijs institutum, sed semper receptum est, non nisi auctoritate. Apostolica traditum rectissime creditur. Talis est Quadragesimæ observatio; si vero sursum ascendendo & originem ejuspiam instituti inquirendo, deprehendamus, non semper illud in Ecclesia servatum fuisse, non est nisi Traditionis Ecclesiasticæ, quia tales consuetudines variis pro temporum conditione mutationibus obnoxie semper erant.

A R T I C U L U S 2.º

De Existentia & auctoritate Traditionum.

Quæstio I. An convenit inter omnes dari Traditionem?

Respon-

Resp: Non est sermo de Traditionibus Ecclesiasticis, has dari inter omnes convenit, omnesque illas admittunt, sed controvertitur de Traditionibus Divinis. Hæretici communiter Traditiones Divinas rejiciunt, quas suis novitatibus contrarias esse sentiunt, & nihil volunt admittere, nisi quod in Scripturis expressæ legitur: ita olim Valentiniani, & Marcionitæ, de quibus S. Iræneus ita scribit lib. 8. cap. 2do. Cum autem ad eam Traditionem, quæ est ab Apostolis, quæ per Successiones Presbyterorum in Ecclesijs custoditur, provocamus eos, adversantur Traditioni. Ita etiam postremis hæc sæculis, Sociniani Calvinistæ Lutherani, qui communiter Traditiones Divinas respuunt, Ex adverso Catholici omnes docent præter Scripturam Sacram dari, & admittendas esse Traditiones Divinas.

Quæres 2. An revera dantur, & admitti debeant, Traditiones Divinæ?

Resp: Dantur & admittendæ sunt Divinæ Traditiones, quod ex pluribus Scripturæ Sacræ locis evinci potest. In Epist. 1ma ad Corinth. cap. 11. sic loquitur Apostolus Paulus: Laudo vos fratres, quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, Præcepta mea tenetis: & in fine ejusdem capitis inquit: Cætera cum venero disponam: ordinabo, constituam: quibus ostenditur ab Apostolis multa fuisse vivâ voce traditâ, & ordinatâ, quæ in eorum scriptis non continentur, unde infert S. Basilius lib. de Spiritu S. cap. 29. Traditiones non scriptas necessario admittendas esse, nam sic inquit: Arbitror Apostolicum esse etiam non scriptis Traditionibus inhærere. Idem quoque Apostolus in Epist. 2da ad Thesal. cap. 2. hæc habet. Itaque fratres, state, & tenete Traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram: & cap. 3tio ait: Denuntiamus autem vobis, fratres in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum Traditionem, quam acceperunt à nobis. Hic distinguit Apostolus doctrinam scriptam, à doctrina quam vivâ voce proposuerat, utramque vero vult ab ipsis eodem modo recipi, & servari. Unde S. Chrisostomus in hunc locum ita scribit. Patet quod non omnia per Epistolam tradiderit, sed multa etiam sinè litteris, eadem verò fide digna sunt, tam illa, quam

quam ista. Tandem in Epist: 1ma ad Timoth: hæc scribit: o Timothee! depositum custodians profanas vocum novitates: jam Epist: 2da cap: 1mo eundem ita admonet. Forme sanorum verborum quæ à me audisti & in dilectione in Christo Jesu, bonum situm custodi per Spiritum S. Hic per de S. Paulus intelligit doctrinam, quæ Traditione con nec enim solas Scripturas, sed multa alia Timothæa voce commendaverat, istud autem doctrinæ tum custodiendum esse præcipit, & adhortatur. iterum cap: 2do ait: Quæ audisti à me per testes, hæc commenda fidelibus hominibus idonei erant & alios docere. Et cap: 3tio. Tuo rō permane in ijs quæ didicisti, & credita tibi, sciens à quo didideras. Quibus verbis innuit Paulus, sanam Christi doctrinam voce quam scripto ab Apostolis tradi solitam fuisse, atque star depositi sollicitè à primis Pastoribus custodiri ac conservandam esse, ut quasi per manus ad Successores integra transmittatur. Indubie ergo Divinæ Traditionis agnoscendæ & admittendæ sunt.

Id ipsum testantur Sancti Patres: S. Ignatius Eusebio teste libr: 3tio Hist: cap. 36. cum Romanis militibus duceretur singulas hortabatur Ecclesie ut Apostolorum Traditionibus tenaciter irerent; quas etiam ad certiore posteritatis notatione testimonio suo confirmatas, scriptis mandare, necessarius duxit. Tertulianus librō de Corona Militis cap: 3tio mat exstare exempla observationum, quæ nē ullius Scripturæ instrumento, solius Traditionis titulo, & exinde consuetudinis patriam vindicamus. S. Epiphanius Hæresi 6r. sic loquitur: Oportet & Traditione uti non enim omnia à Divina Scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in Traditione Sancti Apostoli recondiderant. Denique ut innumeros alios omittamus S. Augustinus Libr: 5to de Baptismo contra Donatistas cap: 23. hæc habet: Sunt multa, quæ universa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur; quanquam scripta non reperiantur. Communis igitur Patrum consensus est, dari & admitti debere Divinas Traditiones.

Quæres 3. Ad quid Traditiones necessariae esse possunt? Resp

Resp: Traditiones Divinæ, sive in Ecclesiæ Canonibus, & Patrum Scriptis consignatæ sunt, sive per Episcoporum Successionem vivâ voce transmissæ, ad multa omnino necessariæ sunt. Et quidem 1°: Ut constet nobis, de Sacrorum Librorum numero; ejusque Sacri Libri autoritate, illorumque integritatē. Ista enim ex Traditione duntaxat haberi possunt, nullibi siquidem scriptum legitur, quatuor duntaxat esse Evangelia, & quatuor Esdræ libris duos tantum esse Canonicos, quatuordecim Epistolas Pauli Sacras esse, reliquas verò quæ circumferuntur Apocryphas. 2do: Ut genuinus habeatur Scripturæ sensus, dùm de eo dubium aliquod suboritur, tunc enim Ecclesiæ Traditio consulenda est, ut ex ejus inspectione revincantur Hæretici, qui Scripturis alium sensum affingere solent ab eo, quem revera in se continent. 3^{ti}o. Ut plurima teneantur ac probentur dogmata e. g. Sanctam Deiparam semper fuisse Virginem, videlicet ante & post partum. Parvulos esse baptisandos ante usum rationis. Valere baptismum datum ab Hæreticis, & aliis impiis hominibus. Horum enim omnium, & aliorum quam plurimorum dogmatum, nulla mentio fit in Scripturis, sed tantum in Traditione.

Objicies 1°: Scriptura Deuter: cap: 4to prohibet ne quid verbo Dei addatur. 2do: S. Paulus ad Galat: cap: 1mo anathematizat eum, qui evangelizaverit aliquid præter id, quod ab eo evangelizatum est. 3^{ti}o: Idem Apostolus in Epist: 2da ad Timoth: cap: 3^{ti}o docet Scripturam Sacram utilem esse ad docendum, erudiendum. Ergo inutilis Traditio. 4to: SS. Patres Traditiones respuunt, illasque Hæreticis exprobrant, quemadmodum Iræneus, Tertulianus, alii verò docent ad veritatis ostensionem solas sufficere Scripturas. Non sunt ergo admittendæ Traditiones.

Resp: Ad 1um: Scriptura prohibet ne verbo Dei addatur aliquid, per quod corrumpatur, à Verbo Dei alienum, ipsi contrarium; non verò prohibet ne verbo Dei addatur aliquid per quod illud explicetur, ac defendatur. Unde & Christus falsim Judæos increpat quod admitterent Traditiones sed vanas, superstitiosas, & quibus Divina præcepta corrumpabant, atque enervabant. Porro Traditiones Divinæ, quas admittendas esse probamus, verbum Dei non corrumpunt, sed potius illud illustrant, suntque illius quasi complementum. Non sunt superstitio-

sæ, aut vanæ, sed rationabiles, atque salutares, & Divinis legibus, ac oraculis conformes.

Ad 2dum: Quæ Paulus prædicavit, atque scripsit, alia scripto exarata fuerunt, et in ejus Epistolis continentur; alia tantummodo ore tradita ab ipso, & orali Traditione conservabantur, omnia ergo secundum Evangelium, ac prædicationem ipsius, non contraria. Deinde ut observat S. Ambrosius particula, per quam ibi Apostolus utitur, idem eo loci significat anathematizat igitur Apostolus eum tantum, qui quid evangelizaret contrarium Evangelio, quod ipse prædicaverat: Traditiones autem quas defendimus sunt contrariæ Evangelio, ab ipso prædicato, sed in his illi conformes, unde & ipse Thesalonicensibus pergit in Epistola 2da Tenete Traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.

Ad 3tium: Docet S. Paulus eo loci, Sacramentum esse utilem, ad docendum, arguendum, sed dicit illam esse sufficientem, ac omnia complectens; Traditiones non excludit, quas alibi multum commendat.

Ad 4tum: S. Iræneus & Tertulianus respondent Traditiones falsas, illasque Hæreticis exprobrant, quas in suis Hæresiarchis acceperant, easque loco Scripturarum Traditionum Apostolicarum obtrudere conabantur.

Ad 5tum: Docent SS. Patres, Scripturas Sacras sufficere in aliquibus quidem, sed non in omnibus. Principua siquidem fidei nostræ Dogmata, ex solis Scripturis possunt probari adeo, ut necesse non sit alia proferre argumenta. Verum alia aut nullatenus, aut non nisi obscure in Scriptura sunt expressa, ad illa itaque illustranda, atque stabilienda, Divinæ Traditiones sunt necessariae.

Quæres 3. Cujus Authoritatis sunt Traditiones divinæ?

Respons: Sunt Divinæ authoritatis, ac paræ cum authoritate Sacræ Scripturæ, Id ex supra adductis, in Epistola ad Thesal: S. Pauli Apostoli verbis manifestissimum evidetur. Iubet namque ut Thesalonicenses, stabiliter, immobiliter teneant doctrinam, quam ab ipso sive per Epistolam ac proinde Scripturam, sive per sermonem ac propterea ore tenens acceperunt, ejusdem igitur authoritatis erat doctrina sive Scriptura, sive solo sermone tradita. Unde S. Basilius libr: de Spiritu S. cap: 27. hæc habet Dogmata & instituta quæ in Ecclesia prædicantur,

thi, quædam habemus è doctrina scripta, quædam rursus ex Apostolorum Traditione in occulto tradita recipimus, quarum utraqûe parem vim habent, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuitèr expertus est, quæ sunt Jura Ecclesiastica. Idem quoquè ex sensu Ecclesiæ certissimum est, semper namque Ecclesiæ in condendis fidei definitionibus non solum Scripturam, sed etiam Traditionem, consuluit: & adhibuit. Sic tertiò Ecclesiæ Sæculò S. Stephanus Papa rebaptisantibus solam opposuit Traditionem scribens. Nihil innovetur, quod traditum est, servetur. In Concilio Nicæno imò juxta Athanasium, atquè Theodoretum Arij impietas, non solum ex Scripturis, quas iste Hæresiarcha eludere conabatur, sed ex perpetua Ecclesiæ & Patrum, qui præcesserant Traditione proscripta fuit. In Concilio quoquè Chalcedonensi Eutychiana Hæresis damnata est, postquam veterum Ecclesiæ Patrum mens, & antiqua Traditio diligenter investigata fuit, prout in Decreto ex Epistola Leonis exprimebatur. Imò solâ præeunte Traditione, sine Scripturarum testimoniis in Concilio Ephæsino nomen Deiparæ quod nullibi in Scripturis reperitur, Beatæ Mariæ Virgini contra Nestorium assertum fuit: & in Concilio Nicæno 2do usus ac veneratio Sacrarum Imaginum, ex sola Traditione contra Iconoclastas definitus, atquè Decretus fuit. Quare in Concilio Constantinopolitano 4to Canone imò dicitur. Ut rectam Divinæ justitiæ viam sine erroris offensa teneamus, Sanctorum Patrum decreta sequenda sunt. Traditiones enim sive per sermonem, sive per Epistolam majorum nostrorum acceptas, magnus Apostolus tenendas monet. Unò verbò omnium Hæresum, profanæ novitates ex inscriptione, & collatione Traditionum semper fuerunt convictæ, & damnatæ. Igitur Traditio non minus est regula fidei & morum, quam Scriptura Sacra, quia non minus quam ipsa, verbum Dei censi debet, æqualis est ergo authoritatis. Unde etiam novissimè Synodus Trid: Sels: 4ta. Orthodoxorum Patrum exempla secuta, Traditiones tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel vetenûs à Christo vel à Spiritu S. dictante, & continuâ Successione in Ecclesiâ Catholica conservatas pari pietatis affectu, ac reverentiâ suscipere, ac venerari, se professæ est.

His

His omnes Sancti Patres suffragantur. S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos cap: 4to hæc habet. Etiam si Scripturæ authoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instauræ præcepti obtineret; nam & alia multa quæ per Traditionem in Ecclesiis observantur auctoritatem sibi scriptæ legis usurparunt. Et S. Chrysostomus in Epistolas Pauli scribens, Homiliâ 4tâ postquam docuit fidei dogma esse non solum ea quæ Apostoli per Epistolam docuerunt, sed etiam illa, quæ sine scriptis tradiderunt, solam Traditionem sufficere concludit. Est Traditio, nihil amplius quære. Merito itaque S. S. Cyrillus Jerosolimitanus Cath: gr̃a admonet. Videte itaque fratres, ut servetis Traditiones quas accepistis, & in latitudine cordis, eas describite, & cum pietate illas custodite, ne quando vacillantes aliquos inimicus dissolvat, ne quis hæreticus, ex his quæ tradita sunt, aliquid evertat.

Obijciēs imò: Traditionum usus magnam præbet erroris occasionem, nihil enim fuit, & est familiaris errantibus hæreticis, quàm Traditionem prætexere: quare Traditionibus non semel abusi sunt Hæretici. 2do: Testimonium humanum non est ejusdem cum verbo Dei authoritatis. Traditio autem humanum duntaxat. est testimonium, ipsa enim eruitur ex Scriptis Patrum, qui homines fuerunt. 3tio: Certum est multas olim in Ecclesia obtinuisse Traditiones, quæ postea obsoleverunt, quemadmodum usus lactis, & mellis prægustandi à baptisatis, trina immersio in Baptismate, communio sub utraque specie, & aliæ multæ.

Resp: Ad 1. Traditiones illas, quas Hæretici in confirmationem suorum errorum, adducebant, fictas fuisse ac commentitias, non autem veras ac Divinas ab Apostolis acceptas, quod ex judicio Ecclesiæ constat quæ illas repudiavit, quamquam igitur Traditionibus abutentur Hæretici non inde consequitur illas rejiciendas esse, nam & Sacris Scripturis abusi sunt Hæretici, ex male intellectis, aut perversè illas interpretantes, errores suos procuderunt, non propterea tamen repudianda est Scriptura.

Ad 2. Licet Traditio ex humano Patrum, Pastorumque consensu nobis innotescat, non idèo tamen humanum testimonium dici potest, sed est verè verbum Dei.

Di-

Divinamque complectitur doctrinam, quæ vivâ voce promulgata, ad posteros etiam transmissa fuit.

Ad 3. Aliæ sunt Traditiones Divinæ, ad fidem & mores pertinentes; istæ constantes sunt, nec una ex illis afferri potest, quæ temporis vetustate obsoleverit. Aliæ verò sunt Ecclesiasticæ ad disciplinam pertinentes, quæmodum sunt illæ, quæ in objectione laudantur. Istæ mutabiles sunt & pro temporum circumstantiis variari possunt ac permutari.

ARTICULUS 3^{tius}

De Authoritate Sanctorum Ecclesiæ Patrum.

Quæres 1. Qui Sanctorum Patrum loco habendi sunt?

Resp: Non quivis Scriptores Ecclesiastici Sanctis Patribus accensendi sunt, sed ij soli, qui communis Ecclesiæ consensu recipiuntur tanquam fidei, morumque Doctores, qui singulari Dei Providentiâ Ecclesiæ dati sunt, ut in ea doctrinam à Christo Domino, & ab Apostolis traditam conservarent, atque ad posteros illibatam transmitterent. Porro è Patribus alij Latini sunt, alij Græci. Latini sunt præcipui: Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius Magnus. Græcorum præcipui sunt: Ignatius, Justinus, Irenæus, Origenes, Athanasius, Basilias, Gregorius Nanzianzenus, Joannes Chrysostomus, & alij bene multi, utriusque Ecclesiæ Doctores.

Quæres 2. In quot ætates distingvi debeant Ecclesiæ Patres?

Resp: Ecclesiæ Patres in tres potissimam ætates distingvi debent. Prima ætas continet tria priora Ecclesiæ Sæcula. Secunda, tria subsequentia complectitur. Tertia ætas extenditur ab initio sæculi septimi, usque ad initium decimi tertij, quò Scholas occupare ceperunt, qui dicuntur Scholastici. Patribus primæ ætatis, tantò plus venerationis debemus, quantò viciniore sunt Apostolis, qui sunt fontes ac origines Divinarum Traditionum, quarum custodes ac testes sunt Sancti Patres. Non minor etiam veneratio tribuenda est Patribus secundæ ætatis, in rebus fidei, ac morum, quas tradunt. Tertiæ ætatis Patres etsi nec antiquitate, nec eruditione, nec eloquentia pares sint præcedentibus, tamen in ijs, quæ ab ipsis acceperunt tradendis, quodammodo illis equiparantur.

D

Quæ-

Quæres 3tio. Quotupliciter spectari possunt P

Resp: Ecclesiæ Patres spectari, atque consi-
pōnunt duplici modo: vel seorsim & singuli ab aliis
ratim, vel simul & conjunctim cum cæteris omnibus,
ut in eandem doctrinam tradendam, aut contestandi-
mul conspirant. Doctrina verò illorum, vel est de
ad fidem & mores pertinentibus, vel de rebus indiff-
tibus, Philosophicis, ac naturalibus.

Quæres 4to. In rebus fidei & morum quali
Ecclesiæ Patrum autoritas?

Resp. 1mo: Ecclesiæ Patrum unanimis conse-
in rebus fidei ac morum, est irrefragabilis autori-
Quia non est possibile illos omnes simul sumptos eri-
Siquidem Sancti Patres post Apostolos singulari Provi-
tia, Ecclesiæ à Deo dati sunt, ut illam illustrent, &
omni errore præservent, quod verbis Apostoli Pauli
culentissime comprobatur, qui in Epistola sua ad Eph-
os cap: 4to hæc habet: Ipse dedit quosdam quid
Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios
rò Evangelistas, alios autem Pastores, &
ctores ad consummationem Sanctorum in o-
ministerii, in ædificationem corporis Chris-
ut jam non simus tanquam parvuli fluctuant
& circumferamur omni vento doctrinæ,
nequitia hominum, in astutia ad circumvent-
nem erroris. Igitur post Prophetas, Apostolos, &
Evangelistas, posuit Deus in Ecclesia sua Pastores,
Doctores, & non aliò fine id præstitit nisi in opus n-
ministerii, quod est prædicare, docere, in ædific-
tionem Corporis Christi, quod est Ecclesia, cu-
membra sunt fideles, ut ipsi salutari doctrina pascantur
atque alantur, & jam non simus tanquam parvu-
fluctuantes, & non circumferamur omni ve-
to doctrinæ in nequitia hominum. Porro si & ip-
Pastores, Doctores, se ipsos fallentes nos decipiant, & l-
ducant, jam totò inveniri veritas non poterit, jam co-
tinuò ut parvuli fluctuabimus, omni vento doctrinæ ci-
cumferemur in nequitia hominum, & vix erit aliqu-
efficax remedium evitandi ne circumveniamur in astuti-
erroribus. Hæc cum Divinæ repugnant Providentiæ, Chri-
stique promissioni, qua pollicitus est se nobiscum esse us-
que ad consummationem sæculi, credendum est omnes si-
mul sumptos Patres atque Doctores, cum unanimi con-
sensu aliquid in rebus fidei ac morum docent errare vix
posse.

posse. Unde egregiè Vincentius Lirinensis scripsit: Ob id ergo post Prophetas, Apostolos, Evangelistas, Sanctos quoque Doctores accepimus, quorum Catholicam, hoc est, universalem intelligentiam, tanquam Ecclesiæ regulam à Deo præscriptam, sequeremur. Cùm itaque Sanctorum Patrum ac Doctorum universalis intelligentia, doctrina ac sensus illorum communis, sit regulà à Deo Ecclesiæ præscripta, quam sequi oportet, quemadmodum hæc regula falli nequit, ita neque illorum universalis intelligentia decipere nos potest.

Id ipsum evincitur ex mente Ecclesiæ. Ipsa enim in Conciliis congregata, dum aliquid fide credendum definivit, profitetur se Patrum sequi sententiam, atque fidem; nihilque unquam in Conciliis statutum fuit, nisi prius Sanctorum Patrum examinatis scriptis. Sic in Concilio Nicæno imò vox consubstantialis quamquam in Scripturis non reperiretur, quia tamen à veteribus Patribus usurpata fuerat, ad hæresim Arianam condemnandam adhibita fuit. In Concilio Chalcedonensi lecta S. Leonis ad Flavianum Epistola conclamatum fuit. Hæc est Patrum fides, omnes ita credimus. Synodus igitur Generalis definivisse se omnia asserit, quæ tradita sunt tam à Divinis Scripturis, quam à Sanctorum Patrum doctrina. In Viennensi Concilio Clemens igitur dixit: Nos ad Sanctorum Patrum, & Doctorum communem sententiam, Apostolicæ considerationis aciem convertentes, Sacro approbante Concilio declaramus. Merito igitur Synodus Tridentina: Orthodoxorum Patrum exempla secuta, Traditiones ad fidem & mores pertinentes suscepit, & districtè prohibuit, ne quis contra unanimem Sanctorum Patrum sensum Sacram Scripturam interpretari audeat. Mens igitur Ecclesiæ hæc semper fuit, omnes simul Ecclesiæ Patres ac Doctores in a quo fidei ac morum dogmate consentientes, ne utique falli. Certè ex communi Sanctorum Patrum consensu, certò nobis innotescit, doctrinam quam tradunt, communem fuisse Ecclesiæ Catholicæ fidem, ipsamque ab Apostolis revera descendisse. Ergo quod omnes simul Sancti Patres unanimi consensu tanquam fidei, morumque dogma tradiderant, id pro dogmate certo tenendum est.

Objicies imò: Ecclesiæ Patres falli possunt, quia homines sunt, & si possunt singuli, seorsive falli, possunt alii & omnes simul, ac re ipsa multi in multis errarunt.

Da

ado.

2do. Non potest nobis constare de unanimi Patrum sensu, quia veterum, qui primis Ecclesiae Sæculis runt, pleraque scripta perierunt. 3tio. Inter scripta nomine Sanctorum Patrum edita, multa, sunt supposita, quæ verò genuina dicuntur, interpolata sunt. Et si nullum certum argumentum deduci potest.

Resp. Ad 1mum: Ecclesiae Patres, si singulativè considerentur falli possunt, quia homines nulliquè donum infallibilitatis attributum est, quod soli Ecclesiae à Christo concessum fuit: si verò collectivè mantur, & simul aliquod dogma communi consensione, fieri nequit ut fallantur, & fallant, inde enim Ecclesia ipsa maximum pateretur detrimentum, quæ Patres ac Doctores quemadmodum Custodes, ac testes Divinae doctrinae semper venerata est. Et quanquam singulorum, errare potuerint, non inde sequitur, omnes qui simul sumptos errare posse, Divinae siquidem contraria est Providentiae, tot ac tantos testes in errorem simul spirare. Et revera in aliquibus nonnulli ex Sanctis Patribus errarunt, maxime in rebus ad Religionem minime pertinentibus, sed omnes simul in aliquo dogmate illos esse ostendi non potest.

Ad 2dum: Unanimis Patrum consensus non de summi mathematici, & non est necesse, ut ne unus quidem desit, cujus testimonium non proferatur, sed sufficit moraliter tantum, ad quod sufficit, si diversarum nationum ac temporum, præcipui in assertionem alicujus veritatis, conveniant. Sat etiam multa nunc supersunt opera Patrum qui primis Ecclesiae sæculis floruerunt, ostendatur ipsos non aliud docuisse, quam quod persequentium sæculorum Patres edocti sumus, qui certè ut ipsi id solum prædicarunt, atque scriptis consignarunt, quæ ab antiquioribus didicerunt, & acceperunt.

Ad tertium: Licet quædam sint opera Patribus supposita, tamen innumera sunt, quæ genuina esse nulli jure negaverit. Quod verò spectat loca, quæ dicunt interpolata, ea paucissima sunt, & levioris momenti, quæ etiam ope critices, ex veterum manuscriptorum ad invicem collatione, resarciuntur atque emendantur.

Quæres 5to. Quæ sit autoritas Sanctorum Patrum in rebus naturalibus, philosophicis ac indifferentibus?

Resp. Sanctorum Patrum autoritas, sive paucorum, sive etiam plurium, in quæstionibus Philosophiarum aliarumque scientiarum naturalium, certa argumenta non
sup-

sappeditat, sed tantum valet, quantum persuadet ratio naturalis. Neque enim Sanctorum Patrum studium fuit, in scientiis naturalibus perscrutandis, sed ubi quaestiones istiusmodi incidant, ibi opiniones, sententiasque quibus imbuti erant supponunt, ac sequuntur, non eas an veræ sint operose examinant. Pari modo autoritas Sanctorum Patrum, in eo genere quaestionum Theologicarum, quæ ad fidem moresque non pertinent, certum argumentum non præbet. Siquidem quaestiones istiusmodi, cum neque in Scriptura Sacra neque in Divinis Traditionibus expressæ sint, adæoque eas tanquam Divinitus acceptas tradere non potuerunt, quidquid verò Sancti Patres non tradiderunt, tanquam Divinitus acceptum, id solâ rationatione humanâ assecuti sunt, quod verò sic assecuti sunt, id omnino certum, ac infallibile non est.

Plura de usu atque autoritate Sanctorum Patrum in Patrologia videri possunt.

DE

CONCILIIS

CAPUT PRIMUM

De natura & forma Conciliorum.

ARTICULUS PRIMUS

De natura Conciliorum.

Quæres 1.º Quid sit Concilium?

Resp: Concilii nomine idem significatur in Ecclesia, quod Comitiorum appellatione in Regnis denotatur. Et quemadmodum Regni Comititia nihil aliud sunt, quam Principum, ac Procerum Regni, in unum locum congregatio ut de negotiis Regni tractent, ita etiam Ecclesiæ Concilium nihil est aliud, quam Præsulum Ecclesiæ in unum locum convenfus, ut de rebus Ecclesiæ agent.

Quæres 2.º Conciliorum usus estne in Ecclesia antiquus?

Resp: Usus Conciliorum in Ecclesia est antiquissimus, & ab ipsis Apostolis usurpatus. Siquidem ortâ Antio-

tiocliæ dissensione circa legalium observationem, ut habetur Actorum cap. 15. statutum est ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ad Apostolos & Seniores qui convenerunt videre de verbo hoc; postquam autem facta esset maxima disquisitio, Petrus & Jacobus sententiam dixerunt, & synodice definitum fuit; Gentibus ad Christum conversis nihil ultra operis imponendum esse, quam hæc necessaria, ut abstinerent ab immolatis, & sanguine & suffocato, & fornicatione. Deinceps frequenter in Ecclesia Concilia celebrata sunt, ut patet ex eorum collectione, quæ multis constat voluminibus.

Quæres 3tio. An Concilia sint absolute necessaria?

Resp: Absolute, & in omni casu, quamquam agatur de quæstionibus valde obscuris, & intricatis, Concilia non sunt necessaria. Quia Ecclesia dispersa non minus, quam in Concilium congregata, fruitur Privilegio inerrantæ, ac supremæ autoritate res fidei controversas definiendi, quam à Christo accepit, unde multo plures hæreses sine Concilio quam in Concilio proscriptæ sunt.

Resp: 2do. Necessaria attamen interdum sunt Concilia, ex quibus utilitatis plurimum in Ecclesiam universam redundat. Namque Concilium est medium ordinarium definiendis controversiis accomodatissimum, unde licet Apostoli seorsim potuissent definire controversiam de legalium observatione, tamen ne viderentur negligere medium ordinarium à Christo ipso demonstratum, non sine Concilio controversiam illam definire voluerunt, ex quo tempore semper fuit in Ecclesia ista consuetudo, ut ad res dubias explicandas Concilia Episcoporum haberentur. Quod autem semper, & ab omnibus factum est, necessarium interdum esse nemo negare potest.

Quæres 4to. Quotuplicia sunt Concilia?

Resp: Quadruplicia sunt Concilia: Generalia, ad quæ totius Orbis convocantur Episcopi. Nationalia, ad quæ conveniunt unius Regni, aut Nationis Præsules. Provincialia, in quibus sub Metropolitano reperiuntur unius tantum Provinciæ Episcopi. Diocesana, quæ ab Episcopo celebrantur cum Clero suæ Diocesis.

Quæres 5to. Quot modis Concilium dici, & esse possit generale?

Resp: Duobus præcipue modis: 1. Celebratione est Generale Concilium, in quo tantus fuit Episcoporum numerus ut verè in se Ecclesiam universalem representaverit.

rit. 2. Acceptatione est Concilium Generale, in quo etiam tantus non fuerit Episcoporum numerus, quantus ad representandum universam Ecclesiam est necessarius, postea tamen ab universa Ecclesia tanquam Generale acceptatum fuit. Quocunque modo Concilium generale fuerit, ejusdem semper est autoritatis, & æqualis firmitatis, quia in primo casu Ecclesiam universam repræsentat, in altero ab Ecclesia universa receptum est.

Quæ res 6to. In quot classes dividuntur Concilia Generalia?

Resp: In duas dividuntur classes: Alia siquidem sunt legitima, alia illegitima. Concilium illud censetur esse legitimum, quod habet omnes condiciones, ad rite juxta Divinas & Ecclesiasticas Sanctiones celebrandum Concilium prærequisitas. Illegitimum Concilium illud erit, quod contra Divinas, Ecclesiasticasque Sanctiones celebratum fuit.

Quæ res 7. Quæ necessaria sunt, ut Concilia legitima censeantur?

Resp: Duo præ ceteris necessaria sunt, videlicet diligentia Examini & libertas Suffragij.

Quæ res 8. Qualis diligentia Examini requiritur?

Resp: In Concilijs prærequisitur, ac omnino necessaria est diligentia examinis, ut scilicet invocato celesti auxilio adhibeatur omnis humana industria in veritate conquirenda. Deus enim qui omnia suaviter moderatur, viâ supernaturali apertâ ac manifestâ non adest Concilijs, sed occultâ Spiritûs subministratione, quæ certè inertibus, ac etiosis & negligentibus non conceditur. Neque etiam Episcopis Conciliariter sedentibus, nova aliqua fit revelatio, sed quod in purissimis Scripturæ ac Traditionis fontibus diligenti facta inquisitione jam à Deo revelatum fuisse detegunt ac dignoscant, id sit dogma credendum statuunt, ac fidelibus proponunt. Quare in ipsâ etiam Apostolorum Concilio de legalibus magnam factam fuisse disquisitionem legimus, quod etiam à Patribus 5^{ti} Concilij Act: 8va observatum fuit, ubi sic inquirunt. Licet Spiritûs S. gratia circa singulos abundaret, & non indigerent alieno consiliò ad ea quæ agenda erant, non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur definire, priusquam communiter congregati Divinarum Scripturarum testimonijs unusquisque sua dicta confirmaverit. Unde in omnibus quocunque hucusque celebrata sunt,

sunt, Conciliis, quæstiones fidei ac morum propositæ diligentissimè examinabantur, Scripturæ ac Sanctorum Patrum testimonia, scriptaque illorum in medium adducebantur, disputationes instituebantur, ac re maturè perpensâ atque summâ deliberatione discussâ, unanimi Episcoporum consensu finiebatur, ac decisa terminabatur.

Quæres 9. Cur in Conciliis requiritur libertas suffragij?

Resp: Idèò in Conciliis requiritur libertas suffragij, quia ubi libertas non est, ibi Episcopi non quod sentiunt ipsi, sed quod vi aut metu ab ipsis extorquetur, pronuntiant: hinc præclare Athanasius ad solitarios inquit. Quæ per tormenta extorta sunt eajam non metuentium, sed cogentium voluntates sunt. Quare Liberius Papa, sic respondit Eusebio Eunuchò ab Imperatore, ad se misso, ut ibidem scribit Athanasius: fiat Ecclesiastica Synodus longè à Palatio, ubi nec Imperator præsto est, nec Comes se ingerit, nec Judex minatur, & ubi solus timor Dei ad omnia sufficit, & Apostolorum institutio. Itaque ubi Episcopi in ferendo Suffragio liberi non sunt, sed per vim illud ab ipsis extorquetur, de jure nullum est Concilium, nec dici potest in nomine Christi congregatum. Idèò plura sub Constantio habita Concilia meritò reprobantur, et si numerosissima fuerint, quod in his omnia per vim ad nutum Imperatoris fierent, tale fuit Mediolanense trecentorum Episcoporum, & Ariminense quadringentorum, eadem sors fuit Concilij Ephesini 2di, quod meritò Latrocinium appellatur, nam in eo per vim & contra omne fas gesta sunt omnia.

Quæres 10. Quâ ratione certè nobis constare potest, Concilium quodpiam Generale esse ac legitimum?

Resp: Concilia Generalia, ac legitima esse, atque ad juris regulas celebrata fuisse, fide humanâ certò nobis constare potest, adèò ut nemo cordatus id in dubium revocare possit. Evidens namque esse potest ad illa ex varijs Provinciis convenisse Episcopos, ab illo, qui auctoritatem habet, convocatos fuisse, eos communibus votis libere in illa quæ definita fuerant, conspirasse. De his & similibus, quæ ad Concilium generale, ut legitimum sit, necessario prærequiruntur, quemadmodum de cæteris quibusvis historicis factis fide humanâ certò nobis constare possunt, atque hæc ratione Concilia & generalia & legitima esse, certi esse possumus. Quod si quædam sint Concilia de
quæ

quibus prudenter dubitari possit, an ritè ac legitime celebrata sint, tunc Ecclesiæ iudicium attendendum est. Si enim universalis Ecclesiæ consensione recepta sint, argumentum est, ea fuisse ritè peracta. Si verò è contra, universalis Ecclesiæ consensus illis non Suffragatur, hòc ipso è Conciliorum Generalium numero expungi debent, quare illa tantum Concilia, tanquam generalia, ac legitima habenda sunt, quæ ut talia, per unanmem consensum Ecclesia acceptavit: ea verò pro generalibus, ac legitimis habenda non sunt, quæ Ecclesia per unanmem consensum non acceptavit. Hæc ratione S. Athanasius in Epistola ad Episcopos Africæ probat Concilium Nicænum et generale & legitimum esse, ita scribens: Huc certe Concilio universus orbis assensum præbuit, & quamquam multæ habitæ sunt Synodi, hanc agnoverant & admiratæ sunt, & subscriptione approbârunt. Et S. Leo Magnus in Epist. 75. docet, Statuta Concilij Generalis Chalcedonensis convelli non posse, sed illis inhærendum esse, quia illas universalis Ecclesia amplexa est. Unanimis itaque Ecclesiæ universæ consensus, atque illius acceptatio, certissima, atque tutissima est regula, quâ Concilia ritè celebrata, ab alijs discerni possint.

ARTICULUS 2dus.

De forma Conciliorum.

Quæres 1. Quæ ad formam Conciliorum spectare ac pertinere censentur?

Resp: Ad formam Conciliorum pertinent, Convocatio eorum, & in illis Præsidentia.

Quæres 2. Ad quem pertinet Concilia convocare?

Resp: Concilia convocare ad solos pertinet Præsules Ecclesiæ. Enimverò convocare & celebrare Concilia ad Spirituale Fidelium, & Ecclesiasticum regimen pertinet. Nec enim aliam ob causam Concilia congregantur, quam ut fidei morumque vel Ecclesiasticæ disciplinæ capita præscribantur. Porro Spirituale & Ecclesiasticum regimen solis Præsulibus Ecclesiæ competit. Illis enim solis dedit Christus potestatem ligandi & solvendi, illos solos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei: saculares, quamvis supremi Principes, nullas in his habent, nec habere possunt partes. Ergo non ad illos, sed
ad

ad Ecclesiæ Præsules, tanquam fidelium Pastores, ac Rectores pertinet Concilia convocare & celebrare. Quare ab initio statim nascentis Ecclesiæ Christi, ortâ de legalibus contentione, Convenerunt Apostoli, & Seniores videre de verba hoc, quemadmodum legitur Actorum Cap: 15. & prius adhuc ad eligendos Diaconos, dūdecim Apostoli convocaverant multitudinem discipulorum, ut habetur Act: cap: 6to Deinceps verò per tria priora Ecclesiæ Sæcula, ad ætatem Constantini Magni, celebrata sunt quam plurima Concilia, quæ non à Principibus Sæcularibus fuerunt convocata, sed ab Ecclesiæ Prælatiis, quia proinde tunc illò jure fruebantur. Constantinus verò Magnus, & alij Principes fidem amplexi, jus quod Ecclesiæ Præsulibus inerat non abrogarunt, nequè Spiritualem hac in re Ecclesiæ libertatem sustulerunt. Unde Valentinianus Imperator, quemadmodum scribit Sosomenus Libro 6to cap 7mo Episcopis petentibus facultatem cogendæ Synodi respondit. Sibi, qui unus è Laicorum numero erat, non licere seejusmodi negotijs interponere, & idèò Sacerdotes & Episcopi, quibus hæc jura sunt sèorsum per se, ubicunque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant. Quibus verbis permittit quidem Synodum fieri, sed convocandos Synodos sibi non competere potestatem ultrò fatetur, ac proinde ipsis Episcopis, id jus convenire agnoscit.

Obijcies: Octo priora Concilia, à Nicæno primo inchoando usquè ad Constantinopolitanum 4tum, Imperatores Romani convocarunt. Ergo ad illos pertinet Concilia etiam Generalia convocare.

Resp: Hæc Concilia convocarunt Imperatores Romani non propriò marte, sed ad petitionem, & de consensu Episcoporum, maxime verò Romani Pontificis. De Nicæno legitur Act: 18. Synodi Sextæ generalis, illam à Summo Pontifice Silvestro, pariter & ab Imperatore Constantino fuisse congregatam: Constantinopolitanum 1mum à Damaso Papa fuisse indictum, satis significant, ejusdem Concilij Patres in sua ad eundem Pontificem Epistola. Ephesinum 1mum de Cælestini Summi Pontificis consensu, ipsoquè sciente fuisse convocatum ex Act: 3tia apparet, ubi dicitur, antequam hæc Synodus conveniret, Cælestinum per litteras suas indicasse Cyrillo Episcopo, & ut vices ejus subiret, commisisse. Chalcedonense sinè dubio ex decreto S. Leonis indictum fuerat. Quantum Concilij

cilium pariter annuente Vigiliâ Papâ ad postulationem Episcoporum fuit convocatum atque celebratum, qui quavis Concilio, propter quasdam rationes, causasque sibi bene visas, adesse præsens noluit, ut tamen celebraretur annuit, atque consensit. De sexto, septimo, atque octavo Conciliis idem dici debet, constat enim ex variis Epistolis, quæ Actis horum Conciliorum præmittuntur, ipsâ nonnisi re prius cum Episcopis, ac præsertim cum Romano Pontifice communicata, convocata fuisse. Unde cum in antiquis monumentis legitur, octo priora Concilia Generalia ex Imperatorum Sanctione convocata fuisse, id non debet ita intelligi quasi autoritate regiminis, quæ ad solos Ecclesiæ Præsules pertinet, Imperatores illa Concilia convocaverint, sed quia ad illorum convocationem ac celebrationem, suum auxilium, præsidium, Imperiali potestate contulerint, illaque convocare ac congregare suis in Urbibus permiserint. Episcopi siquidem tunc temporis paupertate pressi, non poterant magnas itinerum expensas sustinere, necesse itaque erat, ex publicis sumptibus alimenta, & vehicula illis suppeditare, & quia Civitates in quas pro celebrando Concilio conveniendum erat, Imperatoris ditioni subiciebantur, legibusque cautum erat, ne absque Imperatoris licentia conventus fierent, idè sine Imperatoris consensu nullum generale præsertim Concilium haberi, neque locus pro ipso celebrando assignari potuit. His de causis quando ex Episcoporum, maxime Romani Pontificis iudicio, Concilium Generale ad bonum Ecclesiæ necessarium videbatur, apud Imperatores agebant, ut omnes Imperij Episcopos vellet ad aliquam Civitatem convocare. Hoc & Imperatores, Prælatorum Ecclesiæ votis obsequendo, præstabant, sed propter eâ jus Concilia pro nutu suo congregandi sibi arrogare non poterant. Quodsi aliquando Imperatores jus istud sibi usurparunt, atque Concilia absque Episcoporum consilio & assensu convocaverant, semper illa infelicem exitum habuerunt, & novas in Ecclesia turbas excitarunt, ne dum antea exortas sopirent.

Quæres 3. Potestas Concilia Generalia convocandi cui ex Præsulibus Ecclesiæ competit?

Resp: Potestas ordinaria convocandi Concilia Generalia soli Romano Pontifici convenit. Illius siquidem est generalia Concilia convocare, qui potest singulis orbis Catholici Episcopis præcipere ut ad Concilium conveniant. Solus vero Romanus Pontifex potest Episcopis totò orbe dis-

dispersis præcipere, ut ad Concilium conveniant, quia solus in tota Ecclesia Primatum honoris & jurisdictionis obtinet, à Christo supremus omnium, sine ullo discrimine, fidelium Pastor & Rector est institutus ac ipsi in Beato Petro pascendi, & gubernandi universalem Ecclesiam plena potestas Divinitus concessa fuit, cæterorum verò, etiam Patriarcharum jurisdictio, intra singulares Dioceses, & Provincias limitata est. Nempe ut scribit S. Bernardus Lib: 2do de Consideratione cap: 8vo Eugenium Papam alloquens, Habent illi assignatos sibi greges, singuli singulos, tibi universi crediti sunt, nec modò ovium, sed & Pastorum, tu unus omnium Pastor. Sicut ergo Pastori convenit oves sibi commissas congregare, sic Summi Pontificis est, Generalia Concilia convocare. Sed & ipsa Concilia jus illud Romane Pontifici luculenter asserunt. Actione una Concilij Chalcedonensis, Dioscorus Alexandrinus Patriarcha ejiciendus dicitur eo, quod Synodum generalem ausus esset facere sine Apostolicæ Sedis auctoritate, quod nunquam licuit, nunquam factum est. Act. 6ta. Concilij 7mi Generalis exinde ostenditur irritam esse Synodum à Leone & Constantino Imperatoribus congregatam; quod Adjutorem non habuerit illius temporis Romanorum Papam, quemadmodum lex dicat Conciliorum. Summi quoque Pontifices, plaudente Ecclesiâ, nedum reclamante, jus illud sibi vindicant. Pelagius adus Epist: una ad Orientales ita scribit: Synodorum generalium convocandi auctoritas Apostolicæ Sedi Beati Petri singulari Privilegio est tradita, & nulla unquam Synodus rata legitur, quæ Apostolicâ auctoritate non fuerit fulta. Nicolaus unus Epist: 38. hæc habet. Generale Concilium sine Apostolicæ Sedis Præcepto nulli fas est vocandi. Et revera constat octo priora Concilia Generalia in Oriente ex Summi Pontificis consensu fuisse convocata: quæ verò deinceps in Occidente celebrata sunt, ex illius decreto conversisse, nemo inficiari potest, ac proinde jus illud, quod nemine contradicente, imò consentientibus omnibus Catholicis per tot sæcula Romanus Pontifex exercuit, Romanæ Sedi competere certissimum est. Ex hoc manifestè consequitur, quod etsi daremus Romanorum Imperatores aliquando in Oriente Concilia Generalia convocasse, id nullatenus potest præjudicare juri quod Romani Pontifices habent, ut ipsi soli Concilia Generalia

con.

convocent, quia facta à jure debent accuratè secerni, nec sequitur illi jus in aliquam rem statim convenire, quia illam sibi vindicaverit; constat verò Græcos Imperatores aliquando plus sibi in negotijs Ecclesiasticis vindicasse, quam ipsis re ipsa conveniret, qua in re nec ipsi Summi Pontifices semper Imperatoribus, ob bonum pacis obsistebant, & sæpius de Jure suo aliquantulum remittebant, ut facilius ipsorum præsidium, ac protectionem, pro fidei atque Ecclesiæ emolumento, demererentur.

Quæres 4. An non possit dari casus, in quo Concilium Generale ab alio, quam à Romano Pontifice possit convocari?

Resp: Duo sunt casus in quibus sinè Romani Pontificis convocatione possit generale convenire, & celebrari Concilium. Primus: Quando duo vel plures contendunt de Papatu, quorum nullus est in possessione illius, nec aliter quam per Concilium generale lis et contentio dirimi, ac finiri possit. Tunc enim Concilium Generale aliter congregandum est, quam per Romanum Pontificem, cum nullus ex contendebus Pontificibus sit in possessione Papatus, ac propterea Sedes Apostolica vacare censenda est. Secundus. Dum ex pluribus de Papatu contendebus Pontificibus, is qui est in possessione illius, non vult generale Concilium convocare, quo lis et contentio dirimatur ac terminetur, tunc enim cum necessitas postulat, ut Ecclesiæ de Summo Pontifice certò constet, & per Concilium generale tantum, huic necessitati, quæ maximi est momenti congruenter ac opportunè provideri possit, aliter istud quam per Romanum Pontificem convocare necesse est.

Quæres 5. Quinam debeant ad Concilia vocari?

Resp: Ad Concilia vocari debent, qui ad eorum celebrationem necessarij sunt. Illi autem vel Judices sunt, qui suffragium decisivum ferunt, vel Consultores, qui disputando quæstiones controversas examinant.

Quæres 6. Qui ut Judices ex Divina institutione jus habent in Concilijs decisivum ferendi suffragium?

Resp: Soli Episcopi ex Divina institutione habent jus in Concilijs decisivum ferendi suffragium, Scripturæ namquæ Sacræ solis Apostolis et eorum Successoribus Episcopis tribuunt regendæ atque gubernandæ Ecclesiæ potestatem, jus docendi atque prædicandi, ipsisquæ solis assistentia Divina promissa est. Solis Apostolis præcepit Christus, ut docerent Gentes, dicens eis Math: cap: 28:

Eun-

Euntes doceate omnes Gentes: illis assistentiam suam usque ad finem mundi duraturam appromisit, Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consumationem sæculi: unde Petrus Apostolus in Epist. Ima cap: 5to Episcopos admonet. Pascite qui in vobis est gregem Dei. Et Apostolus Paulus Actu: cap: 26. Episcopos graviter hortatur dicens: Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Cum itaque ad solos Episcopos ex Divina institutione pertineat docere, & doctrina gregem Domini pascere, Ecclesiam Dei regere ac gubernare, ipsi ergo soli ex Divina institutione j'is habent in Conciliis decisivum ferrè suffragium. Idem evincitur ex Concilijs, quæ passim testantur ac definiunt, solos Episcopos de jure Concilijs interesse, tanquam Judices decretis in illis latis subscribere, & in eis suffragium decisivum habere. Actio: Ima Concilij Chalcedonensis, Episcopi adversus quosdam Clericos qui Synodum ingredi volebant, sic exclamarunt; Synodus Episcoporum est, non Clericorum, superfluos foras mittite, Synodus Episcoporum est. In Synodo Constantinopolitana sub Flaviano celebrata refertur Monasteriorum Præpositos, imprimis verò Martium Presbyterum, Euticheti ipsorum subscriptionem emendicanti respondisse. Non est meum subscribere, sed Episcoporum tantum, quibus verbis agnoverunt, illi Religiosi Presbyteri non sibi, sed solis Episcopis concessam esse potestatem de fidei & Ecclesiæ negotiis dijudicandi. Quare Decreta Conciliorum, quibus cum Episcopis etiam Presbyteri interfuerunt, solis tantummodo Episcopis attribuantur. Sic Nicæna definitio sæpius vocatur trecentorum octodecim Patrum fides, & non neupatò centum quinquaginta Patrum Conciliò, Constantinopolitanum primum statim ab omnibus intelligebatur, licet plures Nicænæ & Constantinopolitanæ Synodo interfuerint Presbyteri; certè in tota retrò antiquitate, soli semper Episcopi, seu fidei Judices, & traditionum Divinarum interpretes habebantur. Hegesipus qui 2do Ecclesiæ sæculo florebat, Eusebiò teste lib. 4to hist. cap. 21. itinere versùs Romam suscepto eam multis Episcopis sermonem contulit, & unam eandemque accepit ab omnibus doctrinæ institutionem. Sanctus quoque Iræneus lib. 4. cap. 34. ad solos Episcopos remittit; ut eorum Judicio, & uniformi prædicatione veritas habeatur.

In

In Ecclesia Presbyteris obedire oportet, qui successionem habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus, successionem charismata veritatis certum acceperunt. Quare Synodus Alexandrina ad Nestorium scripsit: Sentias & doceas quæ nos universi, sive per Orientem sive per Occidentem Episcopi credimus & docemus. Soli igitur Episcopi, sive per Orbem dispersi, sive in Concilio congregati sunt fidei Iudices, ipsi ergo soli in Conciliis decisivum habent suffragium.

Obijcies. In multis Conciliis, etiam Generalibus Presbyteri simplices, non modo interfuerunt, sed subscripserunt, & sententiam dixerunt.

Resp: Verum est multis Conciliis interfuisse simplices Presbyteros, sed alii Clerici illis interfuerunt, Episcopos adjuvando in refellendis, atque convincendis Hæreticis, cum iis disputando, errores illorum detegendo, documenta ad probandam ac corroborandam veram fidei morumque doctrinam, proferendo, illustrando, verbo interfuerunt multis Conciliis simplices Presbyteri, ut Consultores non ut Iudices. Sic, S. Athanasius adhuc Diaconus in Synodo Nicæna maximam partem Concilii quemadmodum in oratione funebri scribit S. Gregorius Nazianzenus, contra Arium suâ doctrinâ, eruditione ac eloquentiâ sustinuit. Aliquando simplices Presbyteri in Conciliis & sententiam dicunt sed consultivam & doctrinalem, quomodo factum in Synodo Romana sub Siricio Papa legimus, qui in Epist. 2da ad Ecclesiam Mediolanensem sic loquitur: Adversus Jovinianum omnium nostrum, tam Presbyterorum & Diaconorum, quam etiam totius Cleri fuscitata fuit sententia. Aliquando Decretis, Statutis subscribunt, sed insignum obedientiæ, & submissionis, quomodo sæpius legitur Laicos ipsos Conciliis præsentibus subscripsisse. Demum aliquando etiam suffragium ferunt, sententiam dicunt, sed ex concessione Ecclesiæ Episcopis annuentibus, vel etiam ex commissione, & loco Episcoporum, quorum legatione in Conciliisungebantur, verum nunquam Jure ac nomine proprio res fidei aut morum decidebant.

Quæres 7mo. Ad Concilium Generale qui Episcopi debent vocari?

Resp: Ad Concilium Generale omnes debent vocari Episcopi totius Ecclesiæ. Omnes enim Episcopi à Deo positi sunt in Ecclesia Pastores & Rectores, atque Doctores

res

res gregis Domini, ipsis concreditum est depositum
 ctrinæ Christi, ad eos spectat videre de omni verbo
 quemadmodum illis, atque Spiritui Sancto visum fuer
 eo statueret, quare omnes Divina institutione Judices
 & non modo ligandi atque solvendi, sed & docendi
 guendi potestatem à Christo acceperunt, omnes itaque
 tius Ecclesiæ vocandi sunt Episcopi, quatenus in G
 rali Concilio Ecclesiæ atque Religionis bono ipsi co
 lant, nullusque qui venire voluerit excludi potest. (C
 re legitimum non erit Concilium Generale, ad quod
 non omnes vocati sunt Episcopi, vel non omnes, qui
 nire voluerant, admissi fuerant.

Resp: Certum est, non requiri ut omnes pro
 totius Ecclesiæ Episcopi Concilio Generali intersint,
 enim impossibile est, & in nullo unquam Concilio pra
 catum fuit. Neque etiam necesse est, ut intersit; ma
 media aut tertia Episcoporum pars, nullusque determi
 tus numerus assignari potest, sed ut legitimum sit C
 cilium, tot ex omnibus Provinciis convenire debent E
 scopi, ut Ecclesiam universalem suo cætu representare
 leant, quod certè fieri potest, licet ad Concilium cong
 gati Episcopi, multo pauciores sint eis, qui à Concilio
 sunt, dummodo tamen ex variis Provinciis, & diversis
 bis partibus aliqui adsint, tum enim totius moraliter E
 clesiæ sensus haberi potest. Quodsi pauci nonnisi Con
 cilio Episcopi adessent, ac fere omnes ex eadem Prov
 cia, cæteris præsertim ne adessent legitime, impedit
 Concilium illud pro Generali non haberetur.

Quæres 9no. Quis in Concilio Generali præside
 & illi præesse debeat?

Resp: Romanus Pontifex & quidem solus, jus
 dinarium habet, præsidendi Conciliis Generalibus. Rom
 nus siquidem Pontifex S. Petro succedit in Primatu, &
 iis omnibus quæ ad Generalem totius Ecclesiæ statum
 regimen pertinent. Porro S. Petrus jure à Christo
 concessò Pastorem Ecclesiæ præerat congregationi, ip
 enim à Christo dictum fuit Joannis cap: 20. Pasce ag
 meos, pasce oves meas; hoc est interprete S. Chri
 sostomo in hunc locum: Esto præpositus loco meo
 & caput fratrum tuorum. Jus ergo idem Romano co
 venit Pontifici, atque ex Primatu quem in universa tenet
 Ecclesia, necessario consequitur, ut ejus pleniorém in
 ter omnes sibi vindicat auctoritatem. Si enim in Repu
 blica Princeps Comitibus præest, Romanus Pontifex Ec
 cle.

eclesiae caput, & Pastorum Princeps à Christo constitutus, debet iis Conventibus praeesse, quae universalem Ecclesiam repraesentant. Atque illud exemplò suo S. Petrus comprobavit, ipse enim in tribus illis Apostolorum Conciliis, quae in Actibus à S. Luca referuntur, praefuit ac primus sententiam dixit, praesertim in tertio, quod Actorum cap. 15. describitur, quippe ut observat S. Hieronymus Epist. 111. ad S. Augustinum: Primus surrexit, primus locutus est, primus quaestionem definivit, & omnes sententiam ejus secuti sunt.

Idem ex usu Conciliorum comprobatur, quae Romano Pontifici jus praesidentiae concorditer asserunt, & in quibus ille semper praesidebat; in Concilio Nicæno primo nomine Silvestri Papae praefuerant Osius Cordubensis Episcopus, Vitus & Vincentius Praesbyteri. Hi enim tres omnium primi subscripserunt. S. Athanasius in Apologia sua de fuga, Osius Synodi Nicænae Praesidentem, & Principem vocat, Socrates lib. 1. mo hist. cap. 9. ubi Nicæni Patres recenset, primum locum Osiò, Vito, & Vincentio tribuit, secundum Alexandrino, tertium Antiocheno, juxta ordinem in Canonibus Nicænis definitum; At quæ ratione Osius mediocris in Hispania Ecclesiae Episcopus id honoris habuisset præ Patriarchis, Alexandrino & Antiocheno, quibus hæc ipsa Synodus Nicæna secundum & tertium à Romano Pontifice locum assignat, nisi primæ Sedis Romanæ scilicet, vices egisset. Idem de Vito & Vincentio Praesbyteris dici debet, qui nunquam primi sedissent, & subscripsissent ante ipsos Episcopos, & Patriarchas, nisi locum tenuissent Romani Pontificis, à quo Nicænam missi fuerant.

Concilio Ephesino Generali 3tio praefuit S. Cyrillus nomine, & vice Coelestini Summi Pontificis. Id constat ex Act. 1. ma ejusdem Concilii, ubi Cyrillus dicitur Coelestini locum obtinuisse, sed & Coelestinus ipse in sua Epistola ad Cyrillum, ipsi vices suas in toto Nestorii negotio committit, sic scribens: Quam ob rem nostræ sedis auctoritate adscita, nostraque vires, & loco cum potestate usus, ejusmodi non absque exquisita severitate sententiam exequeris. Insuper ab eodem Coelestino directi sunt Ephesum duo Legati Arcadius & Philippus, qui speciali ratione, non derogando juri quod Cyrillus prius acceperat, ipsum in Concilio repraesentabant, quare ipse ante ceteros Romani Pontificis legatos primus subscripat Concilii Actis, atque in toto
 E ipsi.

ipsius tractu, præsertim Actione 3tia, 7ma. Cyrillus Cœlestini locum obtinere dicitur, Præses & Princeps vocatur.

In Chalcedonensi Concilio, quod fuit Generale 4tum per Legatos suos præfuit, S. Leo Summus Pontifex, sic enim ipse in Epistola ad Patres Concilii loquitur suos mittens Legatos, Paschasinum nempe Julianum & Bonifacium; In his fratribus qui ab Apostolica Sede directi sunt, me Synodo fraternitas vestra existimet præsidere, & in Epistola ejusdem Concilii ad S. Leonem, ita Patres inquit de iisdem illius Legatis: Tu quidem sicut membris caput præeras in his qui tuas vices obibant. Et revera S. Leonis Legati in singulis illius Concilii Actionibus primi nominantur, primi sedent, ac loquuntur, subscribunt primi in Dioscorum, nomine Summi Pontificis, ac totius Concilii sententiam ferunt.

Sexto & septimo Concilio Generali præfuisse Summos Pontifices Agathonem & Adrianum 1m, inde patet, quia eorum Legati in omnibus Actionibus illorum Conciliorum, primi semper nominantur, loquuntur & subscribunt: Idem de 8vo Generali Concilio dici debet, ad cujus calcem Donatus Adriani II. Papæ legatis his verbis subscripsit. Ego Donatus Dei gratiâ Episcopus Ostiensis, locum obtinens Domini mei Adriani universalis Papæ, huic Sanctæ & universali Synodo præsidens omnia quæ superius leguntur promulgavi, & manu mea subscripsi.

Inutile vero foret ea recensere Concilia quæ in Occidente celebrata sunt, quia convenit inter omnes Summos Pontifices plerisque eorum per se ipsos, aliis autem per legatos præfuisse, ac proinde ex constanti Ecclesiæ praxi manifestum fit, in Conciliis Generalibus ordinarium jus præsidendi Romano Pontifici convenire.

At inquit. Certum est Concilio Generali secundo, & quinto, neque per se, neque per Legatos Romanum præfuisse Pontificem.

Resp: Concilium Generale secundum quod est Constantinopolitanum I. illud in se prout Constantinopoli celebratum est, non fuisse Generale, cum nullus illic adfuerit Episcopus Occidentalis, nec aliquis Ecclesiæ Occidentalis Legatus, quia eodem tempore Damasus Papa Occidentalium Episcoporum Romæ Synodum celebrabat, sed postea accedente Occidentalium Episcoporum unanimi con-

sensu,

sensu, illud Orientale factum est Generale, maxime cum ipsum Damasus Romanus Pontifex suae autoritatis pondere confirmaverat.

Quod verò attinet Concilium primum Constantinopolitane similiter celebratum, eundem Eutichius Patriarcha Constantinopolitanus, & non Vigilius Papa, qui tunc etiam Constantinopoli aderat, illi praefuit, quia ipse notuit, & omnino recusavit, sed jus habuit, & revera si voluisset praesidere potuisset, unde & Eutichius ipse, & omnes illius Concilii Patres multoties professi sunt Vigilio Summo Pontifici Praesidentiam debitam esse, si Concilio interesse voluisset, & ut hoc faceret, tum per honorificas legationes, tum per Epistolam nomine Concilii scriptam invitatus & rogatus fuit, in qua haec habentur. Petimus praesidentiae nobis Vestrae Beatitudinem communi tractatu eadem Capitula in medio proponenda. Sed Concilii precibus non annuit Vigilius, responditque Patribus Synodi, ut illi Act. 2da retulerant, non posse unam nobiscum convenire, eo quod plurimi hic sunt Orientales Episcopi, pauci vero cum eo. Itaque licet Concilio quinto Vigilius Papa non praefuerit, jus tamen praesidendi habuit. Sed & propterea quod istud Concilium a solis Orientalibus Episcopis celebratum fuerit, Vigilio Romano Pontifice, aliisque Episcopis Occidentalibus dissentientibus, multae Ecclesiae diu recusabant illud recipere, & revera non fuit Generale, nisi postquam Vigilius ejusque successor Pelagius Romani Pontifices cum universa Ecclesia ei adhaeserunt, ipsi quoque confirmarunt ac roborarunt.

Obijcies. In plerisque Conciliis Generalibus quae prioribus Ecclesiae saeculis celebrata sunt, Imperatores praefuerant. Ergo jus illud non soli Romano Pontifici competit.

Resp: Imperatores nihil possunt in ijs, quae ad internum Ecclesiae regimen pertinent, sed tantum in illis quae spectant ad rerum ab Episcopis definitarum executionem, auxilium praestare, opem ferre possunt ac debent. Illorum pariter erat in Conciliis res ordinare, tumultibus obviare, ut omnia pacate, atque ordinate sine strepitu, turbis ac violentiis ab Episcopis ne peragentur. Protectores itaque ac defensores atque etiam Executores Conciliorum erant, & quia etiam propter suam dignitatem eminentiorem in illis semper obtinebant locum, propterea aliquando Concilii praefuisse dicuntur, hoc sensu, teste Eu-

vebio lib: 4to de vita Constantini cap. 24. dicebat iste Magnus Imperator. Episcopos in ijs, quæ intra Ecclesiam, se autem in ijs, quæ extra geruntur Deo Episcopum esse constitutum. Certe quodammodo Constantinus dici potest Concilio Nicæno præsedere, qui & humilem in illo post omnes Episcopos sibi erigit Sedem nec prius sedere voluit, quam Episcopi annuissent.

Imperatores etiam Theodosius junior & Valentianus dum ad Concilium Ephesinum Candidianum Committunt, ut illi præsideat, simul per literas significant illum mittere ea lege & conditione, ut cum quæstionibus & controversiis quæ circa dogmata fidei incidunt, nihil quidquam commune habeat. Verum ut diligenter prospiciat, ne quæ gravior dissensio veritatis indagationem obambret, ut omnibus & singulis quæ dicuntur ritè perceptis singuli inoffense, quod visum fuerit, in medium proponere queant. Marcianus quoque Theodosii Successor ad Chalcedonense Concilium loco sui Indices delegavit, sed eundem taxat fine, ut quæ à Patribus decernerentur, statim currerent executioni demandare, quod ab iis factum esse ex Actis ejusdem Concilij manifestum est; nam actione 4ta sic inquit. Quod placuit venerando Concilio, ipsum nos doceant & rursum Rogamus, vestram Reverentiam docere quid de ijs placuerit, moxquæ Paschasino sedis Apostolicæ legato, & Concilij Præsidente sententiam dicente concludunt Sanctissimi Paschasini firmum sit judicium. Constantinus tandem Rogatus qui præsedisse dicitur Concilio 6to Generali, ita scribit ad Gregorium Papam in Epistola, quam idem Gregorius refert in Ante-actis ejusdem Concilij. Neque enim cum illis tanquam Imperator sedebo, aut imperiose loquar, sed tanquam unus ex illis, & prout statuerint Pontifices, ego exequar. Ex his apparet aliter Principem Ecclesiasticum, aliter Civilem dici in Conciliis præsedisse, ille enim quæstionibus fidei, morum, ac disciplinæ Ecclesiasticæ definiendis præest, hic verò externo Concilij regimini, ut quæstiones illæ ab Episcopis ordinate sine turbis, sine violentia ac liberè definiantur.

CAPUT SECUNDUM

De Conditionibus ad Concilium Generale requisitis, illiusque auctoritate.

ARTICULUS I^{us}

De Conditionibus ad Concilium Generale requisitis.

Quæres 1. Quot sunt Conditiones ut aliquod Concilium Generale sit?

Resp: Ut Concilium Generale sit, ac legitimum, quatuor præcipuæ sunt conditiones. Convocatio, Celebratio, Præsidentia, & acceptatio.

Quæres 2. Qualis ista debet esse Convocatio?

Resp: Debet esse Canonica, & Universalis, ad hoc autem necesse est imo: ut fiat à Romano Pontifice ad quem ordinarie jus convocandi Concilium Generale pertinet. 2do: ut per omnes Christiani nominis majores Provincias innotescat, id enim constat semper servatum fuisse, adèò ut 7ma Synodus Act: 6ta idèò judicaverit Concilium Constantinopolitanum contra Sacras Imagines celebratum, non fuisse Generale, quia non exiit sonus ejus in universam terram.

Quæres 3. Quid ad legitimam Concilij Generalis celebrationem requiritur?

Resp: Necesse est ut ex diversis orbis Christiani Provinciis conveniat, et adsit tanta Episcoporum multitudo, quæ sufficiens sit ad repræsentandam Ecclesiam universalem. Nullus Episcopus nisi sit Excommunicatus à Concilio excludatur, neque expellatur, nam omnes à Spiritu Sancto positi sunt regere Ecclesiam Dei, atque ut Beatus Cyprianus ait, singuli tenent in solidum partem Episcopatus, cui potestas judicandi de rebus Ecclesiasticis annexa est. Quod etiam de Titularibus Episcopis intelligi debet, ac de iis qui Episcopatu renuntiaverunt, modò non fuerint juridice depositi, siquidem & ipsi dignitatem Episcopalem retinent, quæ ad Ecclesiæ regimen à Christo fuit instituta,

Jam vero si Concilium Generale fiat in Oriente ad id semper visum est sufficere, si ex omnibus Orientis Provinciis multi Episcopi conveniant, ex toto autem Occidente mittan-

mittantur aliqui à Summo Pontifice, qui aliorum locum suppleant & è contra si celebretur in Occidente, conveniant ex omnibus Occidentis Provinciis multi, ex Oriente pauci aliqui veniant nomine aliorum, sic in Concilio Nicæno imò ex Occidente fuerunt solum duo Ecclesiæ Romanæ Presbyteri, unus Episcopus ex Gallia, unus ex Hispania, unus ex Africa, è contra verò ad Concilia Occidentis exg: Lateranense sub Innocentio 3^{io}. Lugdunense sub Gregorio 10. & nuper ad Tridentinum venerunt Episcopi frequentes ex toto Occidente, ex Oriente verò nonnisi pauci quidam. Neque etiam necesse est ad Concilium Generale, ut in unum eundemque locum Episcopi tum Orientis, tum Occidentis simul congregentur sed fieri potest ut Orientis Episcopi in unam Civitatem, Occidentis verò in alteram eodem tempore conveniant, & utriusque Synodi simul habitæ consensus & conspiratio pro Concilio uno Generali habeatur. Hæc ratione Concilium Constantinopolitanum unum, ad quod soli Episcopi Orientales conveniunt, fuit Generale, simul enim tunc Romæ sub Damaso habitæ est à tera Occidentalium Synodus, quæ cum Constantinopolitana in ejusdem fidei Confessione circa Divinitatem Spiritûs Sancti convenerat.

Quæres 4. Cujus præsentia necessaria est, ut Concilium Generale sit legitimum?

Resp: Præsentia Romani Pontificis est necessaria, quia ad illum de jure pertinet, ut Conciliis Generalibus præse, vel per suos Legatos præsit, maximè cum præcipuæ sint illis partes in causis fidei & morum, quæ in Conciliis Generalibus tractantur.

Quæres 5. Qualis acceptatio requiritur ut Concilium & Generale sit & legitimum censeatur?

Resp: Ut Concilium & Generale sit, & legitimè celebratum censeatur, necesse est ut præcipuè per Orbem Ecclesiæ, præsertim verò Romanam illi suum assensum præbeat. Cum enim omnes & singuli Episcopi re ipsa Conciliis non intersint, sed aliqui duntaxat ex singulis Provinciis, aut Nationibus, Ordo, & æquitas postulat, ut à cæteris absentibus Episcopis, qui Judices pariter sunt, in causis fidei morum, ac disciplinæ, acceptentur illa, quæ à Concilio statuta sunt. Quæ tamen Synodus convocatio, ac celebratione verè & certò Generalis est, non idèò acceptatione indiget, ut robur & auctoritatem recipiat, cum eam sibi vindicet ex Privilegio Divino, eo ipso quod sit Generalis, illam habeat, sed idèò tantum requirit accepta-

ptationem, quia consensus ille Ecclesiarum signum & argumentum velut à posteriori quo declaratur Concilium Generale legitimum fuisse. Quare si nonnullæ insigniores Ecclesiae cuidam Concilio consentire recusarent, signum esset illud penitus absolutum, & obsignatum non esse, nec ejus decretis fideles teneri, antequam Ecclesiarum præcipuarum, maxime verò Romanæ accessisset consensus.

Quæres 6. Cur præsertim Romanæ Ecclesiæ acceptatio, & consensus requiritur?

Resp: Idèò Romanæ Ecclesiæ præsertim requiri consensum, quia ipsa inter alias omnes Ecclesias jure Divino Primatum tenet, & à Concilio Tridentino, dicitur cæterarum Ecclesiarum Mater, & Magistra, unde Innocentius in sua decretali ad Africanos Epistola, quæ inter Augustini numero 93. habetur, sic loquitur. Patres non humana sed Divina decrevere sententia ut quidquid in remotis Provinciis ageretur, non prius ducerent definiendum, quam ad illius Sedis notitiam perveniret ubi tota ejus authoritas, juxta quæ fuerit pronuntiatio firmaretur. Hinc Justinianus Imperator novella 197. inquit. Nulla unquam Synodus rata legitur quæ ab Apostolica Beati Petri Sede non fuerit fulta. Et in Capitularibus Caroli Magni ex Epistola 8va Pelagij II. de promissum istud legitur. Authoritas Ecclesiastica, atque Canonica docet non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari. Idèoque Julius Irmus apud Socratem lib: II. cap: 13. ad Episcopos Concilij Antiocheni scripsit eos contra Canonem Ecclesiæ egisse, quia ipsum ad Concilium non invitârunt. Ecclesiastico inquit: Canone jubente non oportere præter sententiam Romani Episcopi Canones condere Ecclesiis, & apud Sossomenum lib: 2do cap: 9no legitur scripsisse. Else legem Sacerdotalem, quod irrita declarantur quæcunque fiunt præter sententiam Romani Episcopi. Nimirum Romanus Pontifex caput est Ecclesiæ, totius unitatis Ecclesiasticæ centrum, ac proinde ex perfecta Episcoporum cum ipso conjunctione, resultat definitio quæ universalis Ecclesiæ consensum repræsentat. Et id satis innunt Concilia non particularia modò, sed etiam Generalia, quando sua Decreta postulant à Romanis Pontificibus confirmari. Hic sufficit laudare quintum Generale, quod non prius inter generalia receptum fuit, quam Vigilus Papa ei consensisset. Unde etiam

etiam ad Leonem Chalcedonensis Concilij Patres ita scripserunt. Rogamus ut tuis decretis, nostrum honores iudicium, & firmitas tua filiis quos docet adimpleat, quod & S. Beo libenter præstitit, gesta per Concilium approbando, uno excepto Canone, quem suâ auctoritate irritum fecit.

Quæres 7. Unde constare nobis potest, conditiones ad Concilium Generale requisitas, ut ipsum legitimum sit, omnes fuisse observatas?

Resp: Ex quo Ecclesia per Orbem diffusa Concilij alicujus Generalis definitiones acceptavit, hæc ipsa acceptatio certissimum nobis est, à posteriori ut ajunt, argumentum, omnes conditiones ad Concilium generale ritè celebrandum requisitas adamussim observatas fuisse, videlicet omnia in eo ordinatè peracta fuisse, satis mutare omnia discussa, & examinata, libere constituta sunt, unanimi consensu decisa fuisse, ac propterea legitimum esse, illius decreta, ac Statuta, ut firma atque rata ab omnibus recipienda esse & tenenda.

ARTICULUS 2dus

De Auctoritate Conciliorum.

Quæres 1. Quæ sit auctoritas Conciliorum particularium?

Resp: Concilia particularia, Provincialia aut Nationalia, infallibilis non sunt auctoritatis, quia universam Ecclesiam non repræsentant, sed quasdam duntaxat particulares Ecclesias, quæ errare possunt, & nonnunquam de facto erraverant, ut patet de Africana Ecclesia, quæ agente S. Cypriano pluribus in Concilijs definiverat baptismum collatum ab Hæreticis, tanquam nullum iterandum esse. Inde tamen nescio inferre potest, lata per illa Concilia decreta, ac sanctiones spernendas esse, nam non mediocris sunt auctoritatis, pleraquæ istiusmodi Concilia, extirpandis erroribus multum contulerant, & ab ipsis etiam Concilijs generalibus cum honore laudata sunt, atque suscepta, quamobrem non leve ex ipsius pro fide, & moribus argumentum erui potest.

Quæres 2. Concilia Generalia cujus sunt auctoritatis?

Resp: Concilia Generalia Divinæ sunt, & infallibilis Auctoritatis. Id ex Scriptura clarissimè evincitur Math: cap:

cap: 18. ita loquitur Christus. Ubi duo sunt vel tres congregati in Nomine meo ibi sum in medio eorum. Hæc verba juncta cum superioribus ibidem positæ argumentum à minori ad majus validissimum pro Generalium Conciliorum infallibilitate subministrant. Nimirum Conventus illi errare non possunt, quibus adest ipse Christus, auxilium & auctoritatem ipsis præbet. Porro Christus adest Concilijs Generalibus, & auctoritate & auxilio, quia illa repræsentant Corpus Ecclesiæ quod sine primario quamcumque invisibili capite suo esse non potest, & si Christus adest privatis hominibus, qui in ejus nomine congregantur, ipsisque lumen ac sapientiam cæteraquæ quæ petunt sibi necessaria elargitur, quanto magis aderit multis Episcopis, qui in nomine ipsius, atquæ ejus auctoritate conveniunt ad ea decernenda, atquæ statuenda quæ ad totam Ecclesiam dirigendam spectant, lumen cæleste sapientiamquæ desuper ipsis impertiendo, ne in communibus Ecclesiæ negotijs definiendis à veritate aberrant. Hæc certe ratiocinatio ipsiusmet Christi esse videtur, ac magis conventus Ecclesiæ respexisse credendus est, quam conventus privatorum. Dixerat siquidem Christus cap: 18. apud Mathæum versu 17mo Ecclesiam seu primos Pastores sub Anathematis pœna audiendos esse. Si Ecclesiam non audierit sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus; & statim versu 18. illis promittit potestatem ligandi, atquæ solvendi. Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cælo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo. Et consequenter ad exercendam prædictam ligandi ac solvendi potestatem, in totius Ecclesiæ gubernatione, atquæ regimine se semper auxilio ijsdem Pastoribus ad futurum appromittit versu 20. inquit: Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Hoc sensu prædicta Christi verba exponunt Concilium Chalcedonense in Epistola ad S. Leonem, Concilium 6tum Generale Act: 17ma, Celestinus in Epistola ad Concilium Ephesinum; & Cyrillus Alexandrinus in Expositione Symboli Nicæni atquæ in illis Ecclesiæ Conventibus, seu Concilijs generalibus singularem præsentiam ab ipso appromissam viderunt, ac intellexerunt. Merito igitur ex adducto textu Conciliorum maxime Generalium, innerrantiam, atquæ infallibilitatem probamus, ac inferimus.

Et certè Ecclesiæ Pastoribus singulariter se ad futurum Christus appromissit. Apostolos suos & eorum aliosque
Succel-

Succesores Math: cap. 28. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Et hanc Christi promissionem non solos Apostolos spectare exinde evidentissimum efficitur, quia illi usque ad consummationem Sæculi victuri non erant, eorum igitur respicit Succesores, qui quemadmodum Ecclesia ad consummationem Sæculi durare ac permanere debent, at istam Christus suam præsentiam Apostolis eorumque Successoribus appromisit ne docendo errarent: Docete inquit, omnes gentes, & ecce ego vobiscum sum, idque illi præstant præcipiunt in Conciliis congregati, quid sit credendum, tenendum ac faciendum definiunt, indubium igitur est, tunc illis vel maxime adesse Christum, lumen sapientiamque illis de super impertiendo, ne & ipsi fallantur, & gregem docendo decipiant.

Confirmatur hæc eadem veritas Joannis cap: 14. Christus alloquens Apostolos sic inquit. Ego rogabo Patrem, & alium Paraclætum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis. Oratio Christi non fuit inanis, & vacua quæ promiserat hæc & adimplevit. Promissio autem ista ad Apostolorum etiam Succesores extendi debet ac proinde semper adimpletur, in Pastoribus Ecclesiæ quos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Pastores igitur Ecclesiæ, maxime dum in nomine Christi conveniant, præsentem & assistentem sibi habent Spiritum Sanctum, Spiritum veritatis qui suggerit illis omnia, omnemque illos edocet veritatem. Non ergo falli, neque errare possunt. Quare ad primum celebrandum Concilium quod Act: cap: 15. describitur, congregati Apostoli atque Seniores in causa legalium, suam definitionem tanquam infallibile Spiritus Sancti oraculum protulerunt. Visum est Spiritui Sancto: & nobis. Cumque istiusmodi Concilium, cæterorum omnium norma ac regula fuerat, ut observant Patres Concilij 5ti Generalis Act: 8va. idem iudicium esse debet de cæteris omnibus Concilijs Generalibus, ac de primo illo, quod Apostoli celebrarunt. Sed illud assistentiam Spiritus Sancti, ne erraret habuit. Ergo & cætera illa præsentia gaudere debent, neque enim minus alijs posterioribus quam Apostolicis temporibus Ecclesiæ opus est Spiritu Sancto, à quo veritatem in Concilijs edoceatur, sequè ipsam, ac fideles suos ab erroribus immunem conservet. Quemadmodum igitur Concilium, quod Apostoli celebrarunt, Divinæ fuit Auctoritatis, ita & cætera omnia Concilia

cilia generalia infallibilia sint necesse est. Unde S. Basilius Epist: 114. Patres Nicænos ait, non sinè Spiritus Sancti afflatu locutos fuisse. Et S. Leo in Epist: 63. ad Leonem Augustum de iis, quæ circa fidem in Concilio Chalcedonensi, fuerunt definita sic loquitur. Nulla perimitatis retractatione pulsari, quia in illo Concilio per Spiritum Sanctum congregato tam plenis atque perfectis definitionibus cuncta firmata sunt, ut nihil eiregulæ, quæ ex Divina inspiratione prolata est addi possit vel minui. In id etiam conspirant Omnes Sancti Patres S. Ambrosius lib: 3tio de fide cap: 7. decreta Conciliorum generalium appellat. Hæreditaria signacula, nullius temeritate violanda. Nicolaus I. emissa à Conciliis decreta, in Epistola ad Michælem Imperatorem scribit esse Divinitus inspiratas sententias S. Gregorius magnus lib: 1mo Epist. 24. inquit: Sicut Sancti Evangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me profiteor.

Sed & Theologico argumento idem evincitur Ecclesiâ in causis fidei & morum definiendis errare non potest. Porro Concilium Generale per Episcopos qui conveniunt, universam Ecclesiam repræsentant, quælibet siquidem Societas representatur per eos, qui illius regendæ autoritatem habent, Ecclesiæ autem regendæ autoritas in Episcopis residet. Nequit igitur Concilium Generale in causis fidei ac morum definiendis errare. Unde tanta erat apud veteres de Conciliorum Generalium infallibilitate persuasio, ut fideles omnes pro eorum definitionibus bonorum expollationem, exilia & mortem ipsam tollerare non dubitaverint. Ad hoc satis est legere, quæ Catholici pro tuenda fidè Nicæna à Wandalis in Affrica perpessi sunt. Quapropter Ambrosius scribit Epist: 32. Sequor tractatum Concilij Nicæni, à quo me nec mors, nec gladius poterit separare. Illi verò qui Synodorum Generalium decretis contumaciter parere detrectabant tanquam Hæretici excommunicati, atque ab Ecclesia præcisi, per Catholicos semper habiti sunt.

Quæres 3. An etiam Concilia particularia possint esse æqualis autoritatis, ac sunt Concilia Generalia?

Resp: Concilia particularia per Sedem Apostolicam confirmata, & aliarum per Orbem Ecclesiarum expresso, vel tacito consensu recepta, ejusdem sunt cum Generalibus Concilijs autoritatis. Enimverò Conciliorum Generalium
autho-

authoritas inde præsertim sumitur, quod universam Ecclesiam repræsentent. Porro hoc ipsam convenit Concilij particularibus, quæ Summi Pontificis, & Ecclesiæ dispersæ consensu firmata sunt, nimirum Ecclesia etiam per Orbem dispersa errare non potest, erraret verò, si probaret, imò si non rejiceret Synodus in c. jus nosset decreta sanæ doctrinæ esse contraria. Quare ex Ecclesiæ praxi constat multas Hæreses particularium Conciliorum Ecclesiæ per Orbem dispersæ consensu firmatorum a thoritate repressas, & irreformabili j. dicio damnatas fuisse. Sic sub finem Sæculi secundi celebrata in Asia Concilia contra Montanistas summæ fuerant authoritatis eo, quod universa per Orbem Ecclesia consensisset, ut refert Eusebius lib: 5to: hist: cap: 16. Nec minoris ponderis fuerant Concilia, quæ tertio Sæculo contra Novatianos habita sunt, & toto Orbe per Cornelium lapam promulgata fuerunt, quemadmodum scribit idem Eusebius lib: 6to hist: cap: 43. Quarto Sæculo Siricius in Synodo Romana, & S. Ambrosius in Mediolanensi Joviniani doctrinam velut Christianæ legi contrariam proscripserant, nec ultra progressa est ad alias Synodos ista disquisitio. Quinto Sæculo Innocentius 1. duo Africæ Concilia contra Pelagianos habita confirmavit, de quibus sic loquitur Augustinus Sermone 2do de verbis Apostoli. Jam de hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam, inde etiam rescripta venerunt, causa finita est, utinam aliquando finiatur error. His addi debet Concilium Arausicanum 2dum, cujus Canones de gratia per Apostolicam Sedem confirmati, cæteris per Orbem Ecclesiis non recalcantibus, sed consentientibus, pro suprema fidei regula contra Semipelagianorum errores habiti sunt. Igitur Concilia particularia, quibus accedit Romani Pontificis confirmatio, & aliarum per Orbem Ecclesiarum expressus vel tacitus consensus, ejusdem sunt cum Conciliis Generalibus auctoritatis.

Obijcies 1. Ex Conciliis generaliter receptis, nonnulla sibi mutuo contradicunt etiam in fidei Canonicis. Sic vox substantialis rejecta à Synodo Antiochena, quæ a Paulum Samosatenum damnavit, à Nicæna verò generali solemniter consecrata fuit. Ephesinum 2dum approbavit doctrinam Eutichetis, Chalcedonense damnavit. Concilium etiam 5tum è diametro pugnat cum Concilio Chalcedonensi, hoc enim Theodoretum, & Ibas in suam communionem, ut Catholicos recepit, contra verò Synodus 5ta utram-

utramque cum Theodoro Mopsveteno proscripsit, necesse est ergo alterutram Synodum errasse. In duobus quoque Conciliis Constantinopolitanis rejectus fuit cultus Inanimum in Nicæno 2do approbatus. 2. Sanctus Gregorius Nanzanzenus Epist: 55. ad Procopium scribit nullius Concilij finem lætum se vidisse, mala non imminuta, sed multiplicata, nullius ergo momenti sunt Concilia. Et S. Augustinus libr. 2do de Baptismo cap: 3tio asserit Concilia plenaria priora à posterioribus emendari, quod autem emendari potest, supponitur errori obnoxium esse.

Resp: ad 1mum. Nullum potest proferri Concilium Generale, aut etiam particulare ab Ecclesia approbatum, quod aliis legitimis in fide vel moribus contradicat. Sic Nicæna Synodus non pugnat cum Antiochena, hæc enim, vocem consubstantialis rejecit in Sensu duntaxat Pauli Samosatani, qui perversè Filium Patri consubstantialem dicebat, vel quod Pater & Filius nonnisi duo sint nomina unius atque ejusdem substantiæ vel quod Pater & Filius forent duæ substantiæ, quarum una esset ab altera derivata ac decisa. Primò Sensu Trinitatem Personarum tollebat, secundò unitatem Divinitatis inficiabatur, quia ergo Paulus Samosatenus, voce consubstantialis abutebatur, in ejus perverso sumpta sensu, à Synodo Antiochena rejecta est, in sensu verò Catholico, ad significandum Filium cum Patre esse ejusdem, atque unius Divinæ substantiæ, à Concilio Nicæno usurpata, atque consecrata fuit. Concilium Ephesinum 2dum tanquam latrocinium ab omnibus diffamatur, in illo namque vi & armis Dioscorus omnia Jura subvertit, S. Flavianum interfecit, Legatos Summi Pontificis fegavit, Orthodoxos Episcopos non admisit, ipse proscripsit, ipsam Eutichetis hæresim approbavit, Unde à S. Leone Papa fuit primo cassatum, & à Concilio Generali Chalcedonensi iterum reprobatum.

In Synodis 5ta Generali, & Chalcedonensi diversa causa agitata fuit. In Chalcedonensi actum est de Personis, & quia Theodoretus & Ibas penitentiae & sinceræ fidei signa exhibuerunt, ad Communionem & pristinum honoris gradum admisi sunt. Nihil etiam contra Theodorum Mopsvestenum actum est, quia in pace Ecclesiæ jam obierat. In Synodo autem 5ta solummodo eorum scripta ad trutinam revocata sunt, quod in Chalcedonensi factum non fuerat, & quia erroribus spatebant, meritò condemnata fuerant, duo itaque hæc Concilia non sunt sibi contraria.

Duo

Duo quoque Concilia Constantinopolitana adversus Imagines collecta, nusquam pro legitimis habitata, imo tanquam spuria semper ab Ecclesia reprobata, ac tandem à Concilio 7mo Generali damnata non solum propter imbecillitatem erroris, quem approbata sed etiam quia sine Romani Pontificis consensu celebrata fuerunt.

Ad 2dum. S. Gregorius Nanzianzenus non tam fructu celebrari Concilia Generalia, & ea constantina sunt, certam fidem facere, ipse enim & Nicæ primum summis laudibus commendat, & in Constantinopolitano primo contra Macedonium magnam partem stinuit; reprobata itaque non nisi Concilia sub Imperatore Constantio Ariano celebrata, in quibus Ariani pferque dominabantur, & quorum dicit merito faustum tum non fuisse, qualia fuerunt Mediolanense, Syrmianse, Ariminense, per quæ Fides Catholica consolidata, la Ecclesiæ multiplicata sunt. Frequenter Concilia nationalia ac Provincialia plenaria, atque etiam, universocitantur, ex his priora per posteriora emendari potest indubitatum est, non verò Generalia totius Orbis, tamenque errare in fide & doctrina morum nequeunt. Dicit autem S. Augustinus affirmat Concilia plenaria priora posterioribus emendari posse, non loquitur de Conciliis Generalibus totius Orbis, quorum irrefragabilis auctoritas est, atque irreformabilis, sed loquitur de Conciliis plenariis totius nationis, sermo enim ipsi ibi est de Concilio Africæ à S. Cypriano celebratis, quæ certe non erant plenaria totius Orbis, sed tantummodo nationalia, quæ propterea errore Rebaptisantium lapsa sunt, quibus & Stephanus Papa obstitit, deinceps à Concilio Nicæno reprobata Generali emendata fuerunt.

Quæres 4. Unde repetenda est Conciliorum Generalium infallibilitas?

Resp: Conciliorum Generalium inerrantia, atque infallibilitas repetenda est ex Spiritûs Sancti assistentia quam nunquam Ecclesiæ suæ defuturam repetita sapientia Jesu Christi promissio nos certos faciunt.

Dices: Multi docent infallibilitatem Conciliorum Generalium, à Pontificis Romani confirmatione pendere non ergo à seipsis illam Concilia habent?

Resp: Quidquid sit de hac quæstione, quæ inter Catholicos salva fidei unitate agitur, illud omnibus ratum fixumque est, Concilia Generalia à Pontifice Romano confirmata infallibilia esse, cujusmodi sunt ea omnia quæ si-

nè controversia pro legitimis ac Generalibus habentur. Quanquam enim nonnullorum Theologorum sententia Concilia Generalia legitime celebrata ante Summi Pontificis confirmationem ut infallibilia habeantur, omnes tamen unanimiter fatentur Summi Pontificis confirmationem, saltem tanquam solemnem supremi Ecclesiæ capitis acceptationem, majus robur iisdem Conciliis addere, per eam namque magis luculenter apparet capitis cum toto corpore consensio & insuper sufficiente Summi Pontificis confirmatione, saltem dubitari meritò posse an Concilium sit Generale, & legitimum universalem Ecclesiam representans.

Quæres 5. Quæ sit authoritas Conciliorum Generalium in rebus, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent, definiendis?

Resp: Multa in Conciliis Generalibus definiri ac statui solent ad disciplinam Ecclesiasticam pertinentia, pro certo autem habendum est, in his etiam nunquam contingere posse, ut aliquid statuatur legi Dei, & Evangelio contrarium. Nam & istas definitiones non sine speciali Spiritûs S. assistentia fieri colligitur ex decreto primi illius Concilij Jerosolymis celebrati, verba quippe illa. Visum est Spiritui Sancto & nobis non minus doctrinam spectant, quàm statutum fuit, Legalium vim nullam amplius esse, quam disciplinam quæ Gentilibus ad fidem conversis præceptum est, ut à sanguine & Suffocato abstinere. Certè ut Theologicum fert axioma: Deus non deest Ecclesiæ in necessariis cuiusmodi certe est exterior ipsius disciplina. Fieri ergo nequit ut in ea ordinanda atque constituenda Ecclesia erret.

Quæres 6. Quale est discrimen inter fidei & morum decreta, quæ in Conciliis Generalibus definiuntur, & statuta quæ ad disciplinam spectantia conduntur?

Resp: Latum est inter hæc discrimen. Nam fidei & morum decreta sunt immutabilia & omnes omnino fideles obligant, quia jus ipsum Divinum, Divinæque in se continent revelationem, quæ respectu omnium eodem modo se habent, unde semel ea de re in receptis ab universa Ecclesia Concilij constituta, semper inconvulsa fuerunt Ecclesia nunquam passa est illa retractari, nec sine hereticos nota potuerant ab ullo impugnari. At verò statuta disciplinæ, Ecclesiastici duntaxat sunt juris & varia esse possunt pro temporum & locorum diversitate, mutari igitur possunt, ac penitus abrogari, non quidem ut mala,

sancita & noxia, cum Ecclesia nihil possit noxium statuere, vel proponere, sed quia mutatis circumstantiis, jam non sunt necessaria. Imo fieri potest illasâ fide, & salvâ quæ debetur Conciliis Generalibus reverentiâ, ut quædam disciplinæ capita à nonnullis particularibus Ecclesiis non observentur; non quod sufficiens non sit in Concilio Generali ad obligandum omnes Ecclesias potestas, sed quod meritò credatur Concilii mentem non esse, ut particulares Ecclesiæ ad ea adstringantur observanda, quæ judicant suis moribus, tempori, & genio talis nationis non convenire.

Quæres 7. An omnia quæcunque in Conciliis Generalibus proferuntur, res fidei tractando. ad fidem pertinere censi debent?

Resp: Ea, quæ in disputationibus, colloquiis & concertationibus proferuntur, ut Canonibus sancientis via pareretur, probationes, argumenta & à fortiori quæ dicuntur obiter, & extra materiam inquisitioni subjectam, ad fidem non pertinent, & quamvis magni sint ponderis, non tamen cogimur, ut illa velut Spiritûs Sancti oracula veneramur, ac recipiamus. Sed hoc unum velut fidei dogma haberi debet ab omnibus, quod à toto Concilio in fidei Symbolis, & Canonibus proponitur firmâ fide credendum.

Porro censi debet, ut fide credendum à Conciliis proponi, & pro dogmate fidei constitutum esse. 1. Cum contrarium asserentes pro Hæreticis declarantur. 2. Si aliquid expressè à Fidelibus firmiter, tanquam dogma fidei Catholicæ accipiendum statuatur, contrarium Evangelio, doctrinæ Apostolicæ repugnans dicatur. 3. Si quidpiam dici, doceri, sentire, sub anathemate prohibeatur, vel in eos qui statuto decreto contradixerint excommunicationis sententia proferatur.

D E

JUDICE CONTROVERSIARUM

CAPUT PRIMUM.

*De Supremo Controversiarum fidei Judice, quem
moderri statuunt Hæretici.*

Quæres. Quid modernî Hæretici pro Supremo Controversiarum fidei Judice statuunt?

Resp: Moderni Hæretici pro Supremo Controversiarum fidei Judice statuunt alij naturalem rationem, alij Spiritum privatum, alij denique solam Scripturam Sacram.

ARTICULUS I. mus.

De ratione naturali, atque privato Spiritu.

Quæres. 1. In quem modum moderni Hæretici statuunt rationem naturalem velut controversiarum fidei Judicem?

Resp: Hæretici modernî in hunc modum rationem naturalem statuunt pro Controversiarum fidei Judice, quia nimirum docent illi nihil credendum esse, quod virtutem intellectus humani excedit, ac proinde omnia Religionis nostræ Mysteria explodunt, docentes hoc solum credi oportere quod rationis nostræ oculis verum perspicue visum fuerit, proinde in Sacrarum Scripturarum interpretatione primas rationi naturali dandas esse contendunt, atque rationem naturalem unicam volunt esse Sacræ Scripturæ interpretandæ regulam, atque omnium fidei Controversiarum Judicem.

Quæres. 2. Utrum per Divinam revelationem possint proponi fide credenda, quæ sunt supra humanam rationem?

Resp: Per Divinam revelationem possunt proponi fide credenda quæ sunt supra humanam rationem. Certe re

R

ipsa

ipsa Sacra Scriptura multa in se complectitur, quæ Dei essentiam, ipsius attributa, ac ejus opera spectant, ista omnia infinita sunt, & modis infinitis debile & limitatum rationis nostræ ingenium excedunt, quare veluti enigmata nobis videntur, credenda attamen sunt, quia à Deo revelata sunt, qualia sunt Mystéria maxime Religionis nostræ, cui intellectus nostri obsequium præstare omnibus modis tenemur atque obligati sumus. Sanè si in rebus naturalibus multa reperiuntur, quæ non perspicimus, in Divinis longè plura sunt quæ abscondita cum sint, intelligi à nobis nequeunt: quod si illa naturalia quia sensus nostros feriunt, humanâ fide agnoscimus, licet causas proprietatesque earum ignoremus; longè plùs hæc Divina, quia à Deo qui suprema veritas est manifestata sunt nobis, fide Divinâ credere debemus, quanquam illa minime perspecta habemus. Quæ prout in se sunt noscere liceret, nihil illa in se continere cerneremus, quod cum principiis per se notis non exactissimè congruere videremus, sed ipsa quoque Religionis nostræ Mystéria talia non essent, si possent nostrâ ratione utrinque comprehendì. Quemadmodum igitur in ordine rerum naturalium non rejicimus ea, quæ nostram intelligendi vim effugiunt, non etiam in ordine rerum supernaturalium repudianda sunt illa, quæ ipsi non percipimus & quemadmodum Deo auctori naturæ credimus in iis quæ videmus, audimus, quamvis illorum causas rationes, connexiones ignoremus, ita pariter Deo fidei nostræ auctori firmiter credendum, quamvis ea quæ ipse nobis revelat, non percipiamus. Unde merito scripsit Augustinus: Credimus ut cognoscamus, non cognoscimus ut credamus. Quid est enim fides, nisi credere quod non vides. Tract: 20. in Joan:

Objicies 1. Religio utpote omnibus communis, debet esse evidens, ut omnibus exclusis Mystèriis à quolibet intelligi posset. 2. Mystéria si non intelligantur, nihil aliud erunt quam soni sine sensu, verba quæ non intelliguntur. 3. Fides nostra debet esse rationale obsequium, qui verò credit Mystéria, credit sine ratione. 4. Deus noster non est Deus tenebrarum, sed lucis, neque nos intellectu instruxit, ut nihil intelligeremus, neque revelare, neque nos credere possumus, nisi quod verum esse cognoscimus.

Resp: ad 1. m. Religio debet esse evidens, non quidem evidentia intrinseca, quantum ad ipsorum Mysteriorum essentiam clare percipiendam, sed tantum eviden-

tia

tia extrinseca quantum ad ipsius existentiam attinet, ut scilicet claris & evidentibus argumentis constet, Deum qui nec falli, nec fallere potest, Religionem instituisse, Mysteria revellasse, hoc enim ipso certi omnino sumus, ea esse vera, quanquam eorum essentiam intrinsecam non concipiamus.

Ad 2dum. Quanquam Mysteria quantum ad essentiam sint incomprehensibilia, non tamen dici possunt omni sine sensu, videlicet etsi non omnino perspicue, satis tamen cognoscitur quid per terminos enuntiatur, quibus Mysteria exprimuntur, licetsi lateat modus, quo termini simul connectuntur, unde recte Apostolus Paulus 1. Corinth. 13. dixit: ex parte cognoscimus, ex parte prophetamus. Si exg. Mysterium est, Deum esse unum in essentia, & trinum in Personis neminem fidelium latet, quid nomine naturæ significetur, quid verò nomine personæ, quantum igitur hæc à nobis cognosci possunt, ex hac parte Mysterium Trinitatis etiam à rudibus intelligitur; At vera nemo est, qui comprehendere valeat, quomodo in unica natura Divina possint tres subsistentiæ inveniri, quibus tres personæ constituantur. Et sic Mysteria ex parte saltem cognoscimus.

Ad 3tium. Mysteria Religionis nostræ rationabiliter creduntur, non quod ratio humana intrinsecam eorum constitutionem attingat, hoc enim est impossibile, sed quia evidentibus credibilitatis motivis ad hoc rationabiliter adducitur, ut credat ea à Deo, falli, & fallere nescio esse revelata.

Ad 4tum. Deum non esse Deum tenebrarum, si in se spectetur, attamen respectu nostri lucem inaccessibilem inhabitat, cujus vim imbecilles oculi nostri, ferre nequeunt. Hinc etiam in Scripturis vocatur. Deus absconditus & is dicitur qui posuit tenebras latibulum suum: Donavit nobis intellectum, rationisque lumen, non ut omnia intelligeremus, perfecteque cognosceremus, sed ut iis uteremur revelationi obsequentes, non ei reluctantes.

Quæres 3. An illa quæ à Deo revelata sunt, eo ipso sint contra rationem, quia sunt supra rationem?

Resp: Inter hæc duo, esse supra rationem, & esse contra rationem magnum est discrimen. Illud est supra rationem quod mente attingere, illud percipere non valemus, adeoque coram nobis absconditum, nobis plane ignotum est; contra rationem illud est, quod cum iis quæ nobis nota, ac bene perspecta sunt pugnat, iisque quæ nobis

his certissima, ac indubitata sunt adversatur, ac contrariatur. Quæ itaque à Deo nobis revelata sunt; quemadmodum Religionis nostræ Mystéria, quæ amvis sint supra humanam rationem, quia nostrum excedunt captum, non sunt tamen contra rationem. Etenim quemadmodum illa, quæ naturaliter rationi nostræ sunt insita, verissima esse constat, adeo ut falsa esse possibile non sit, ita etiam id quod fide tenetur verum non esse, aut falsum censi nequit, cum evidenter Divinitus confirmatum sit. Cum autem solum falsum vero contrarium sit, impossibile est illis principiis, quæ ratio humana naturaliter cognoscit, veritatem fidei esse contrariam. Certe cognitio principiorum, quæ naturaliter nobis nota sunt, Divinitus est nobis indita, cum ipse Deus naturæ nostræ author sit. Hæc etiam principia, Divina sapientia continet. Quidquid igitur principii huiusmodi contrarium est, est quoque Divinæ sapientiæ contrarium; non igitur à Deo esse potest. Quare quæ ex revelatione Divina per fidem tenentur, non possunt naturali rationi, esse contraria. Postremo ut aliquid propriæ rationi repugnare dicatur, necesse est, duas claras distinctasque concurrere ideas, secum ipsis adversâ fronte pugnant. Id autem impossibile est, ubi de Mysteriorum Religionis nostræ agitur, quorum claram, distinctamque notionem nemo habere potest. Quare quis audeat asserere Personarum Trinitatem, Divinæ naturæ adversari unitati, cum neque naturam, neque Divinas Personas clare & distincte cognoscat. Merito itaque scripsit S. Cyrillus Alexan: Lib. 2do in Julianum. Oportet quæ supra nos sunt fide venerari, non ratione inquirere, imbecillior quippe mens hominis est, quam ut intelligentia ista capere possit. Igitur ea omnia quæ supra rationem humanam sunt, cum idè minime à nobis percipiantur, non nisi cæco quodam abrupti æstu, contra rationem illa esse affirmare non possumus.

Obiicies. Mystéria Religionis nostræ non sunt humanæ rationi consentanea. Sed quæ rationi humanæ consentanea non sunt, contra rationem sunt. Igitur Mystéria Religionis nostræ sunt contra rationem.

Resp. Quod est supra rationem humanam, neque potest dici consentaneum esse rationi humanæ, neque illi dissentaneum. Nam illa tantummodo possunt dici, & esse secum consentanea, vel dissentanea, quæ sunt ejusdem ordinis, quia inter ipsa datur convenientia, congruentia, aut etiam oppositio, & discrepantia. Cum itaque Mystéria

ria

ria Religionis nostræ sint ordinis multo excellentioris, quam ratio nostra imaginari possit, propter eam neque ipsa possunt dici rationi humanæ consentanea, neque dissentanea. Rationis siquidem humanæ ductum sequentes, neque cognoscimus modum, quo Mysteria Religionis nostræ cum principiis nobis benè notis, ac perspectis cohæreant, unde non possumus dicere ea rationi nostræ congruere ac consentanea esse, neque etiam è contra videre possumus, aliquam veram eorundem cum iisdem principiis oppositionem, quia intrinseca prædictorum Mysteriorum essentia nos omnino latet, unde iterum rationi humanæ dissentanea esse asserere non valeamus. Tria proinde distingvenda sunt, unum cum ratione humana esse consentaneum, alterum illi esse dissentaneum, tertium nec consentaneum neque dissentaneum; & hoc Mysteriis Religionis nostræ conveniens est, quia ergo diversi à ratione humana, & longe superioris ordinis sunt, supra rationem humanam sunt, illamque excedunt, sed contra rationem dici nequeunt.

Quæres 4. Utrum humana ratio possit esse Iudex in fidei controversiis dirimendis?

Resp: Omnino absurdum est, humanam rationem, fidei Controversiarum constituere Iudicem. Id ex Sacris evincitur Scripturis, Apostolus Paulus ad Hæbr: cap. 11. fidem sic describit. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, rerum nempe quæ nullo rationis argumento probari possunt. Hac verò solâ fidei definitione luculenter apparet, eos qui rationem in fidei Controversiis Iudicem statuunt, perinde facere ac eum, qui ortâ de coloribus litte cæcum constitueret ejusdem arbitrum. Sed & Christus Dominus Math: cap. 11. Patri gratias agens dixit. Confiteor tibi Pater Domine Cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis, & cap: 16. ad Petrum sic locutus est. Beatus es Simon Barjona quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in Cælis est. Quibus verbis non aliud insinuatur, nisi doctrinam Christi esse supra rationem, supra carnem & sanguinem, sapientiæ, ac prudentiæ humanæ minime subjectam totam cælestem à Patre luminum, & ex ipsius revelatione procedentem, quare turpiter falluntur, qui illam ad rationis humanæ iudicium exigendam esse putant, eam è contra juxta doctrinam Apostoli Pauli 2. Corinth: cap: 10. omnem intellectum nostrum in obsequium fidei redige-

re

se teneamur, alias omnia humanæ rationis consilia, & omnis altitudo, atque sublimitas, adversus scientiam Dei se extollens destruetur atque deprimetur, ut ibidem inquit Apostolus. Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitio-
nem, consilia destruentes, & omnem altitudi-
nem extollentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium fidei.

Id ipsum communi calculo confirmant Sancti Patres. S. Basilius Homil: in Psal. 113. qui fidem dicit esse. A sensum nullâ præviâ inquisitione nitentem, & libro 2do adversus Eunom: post multa egregiè in hanc rem disputata concludit. Si cuncta intelligentiâ nostrâ mensurare voluerimus, & quod mente non capimus, id nihil omnino esse putaverimus, amittetur profectò fidei, amittetur etiam spei remun-
eratio. S. Joannes Chrysostomus Homil: 24. in Joan: ideo inquit: Nos fideles appellamur, ut humanarum cogitationum veritate contempta, ad fidei
astutudinem evadamus. Tandem notissimâ est illa S. Gregorij M. sententia. Nec fides habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, Homil: 26. in Evang:

Obijciēs 1. Ecclesiastici cap. 19. Spiritus Sanctus nos admonet ne facile credamus, nam qui citò credit levis est corde. Nihil ergo credendum est nisi quod certa, ac evidenti ratione constat. 2do Apostolus etiam ad Romanos scribens cap: 20. vult obsequium nostrum rationabile esse.

Resp: ad 1m. Non temere nos credimus, nec citò, cum Sacris Litteris sinè disquisitione rationis credimus, harum enim Divinam auctoritatem evidentissimis argumentis prius compertam habemus.

Ad 2dum. Est rationabile nostrum obsequium, quia sinè evidentibus credibilitatis motivis Dei revelationem non admittimus, sed hac semel admissa, ac constituta, ipsa sana ac recta ratio dicat, ut quidquid Deo placuerit revelare, sinè dubitatione credamus, etiamsi nostræ mentis aciem longè superet, sic tamen plura in se habet Deus, quam nos possumus solâ ratione cognoscere, ita etiam plura revelare potuit, quæ nostram intelligendi capacitatem superant.

Quæres 5. Quid per Spiritum privatum intelligi debe-

debeat, quem moderni Hæretici velut -Judicem statuunt in dirimendis fidei Controversiis.

Resp: Sunt multi inter modernos Hæreticos, qui putant Spiritum Sanctum unicuique verum, germanumque Scripturæ Sacræ sensum interne manifestare, eò fere modò, quò Scriptoribus Sacris primitus revelando dictavit. Non aliam ergo Regulam sive ad discernendos Libros sacros à prophanis, sive etiam ad verum & legitimum eorum Sensem dignoscendum admittere volunt, quam internam Spiritus Sancti motionem, seu cujusque Spiritum privatum, quem proinde in dirimendis quibusvis fidei controversiis velut Judicem constituunt.

Quæres 6. Spiritus privatus estne legitimus Scripturæ Sacræ interpres, ac fidei controversiarum Iudex?

Resp: Spiritus privatus nec est legitimus Scripturæ Sacræ interpres, neque Controversiarum fidei Iudex esse potest. Hoc è Sacra Scriptura imprimis evincitur. S. Petrus Apostolus in Epistola 2da cap. 1. sic inquit: Omnis Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit, non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sanctò inspirati locuti sunt Sancti Dei homines. Porro hoc nomine Prophetia, quæ voluntate humanâ non est allata, aliud non intelligitur nisi expositio Scripturæ, unde ex prædicto textu sic arguendum est. Cum non voluntate humanâ, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines, neque etiam voluntate humanâ, seu propriâ interpretatione explicatio Scripturæ fieri debet. Ex quo manifestissimè colligitur privatum nostrum sensum, neque nostrum arbitrium, pro explanandæ Scripturæ Sacræ regula statui posse, nec proinde ad dirimendas fidei Controversias Iudex legitimus esse valet.

Sed & argumentis Theologicis comprobatur Spiritum privatum non posse esse legitimum Sacræ Scripturæ interpretem, neque in dirimendis fidei Controversiis Judicem. 1. Enim legitimus Scripturæ Sacræ interpres, ac Controversiarum fidei Iudex debet supremam atque infallibili polleere autoritate, ut nos de veritate certos, peccatosque reddat, porro ejusmodi non est Spiritus privatus, nemo enim ignorat fuisse sapiens Prophetas, & interpretes Spiritu mendacij deceptos, quibus per Ezechielem dicitur Cap 13. Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur Spiritum suum, & nihil vident, alia igitur opus erit regula certa, clara, & aperta, qua dignoscere

pos-

possimus inter Spiritum veritatis, & Spiritum mendacii, nihil itaque constitui, ac definiri poterit per Spiritum privatum. Quod ipso etiam experimento comprobatur. Qui enim Spiritum privatum in rebus fidei se sequi gloriantur, non solum cum Catholicis, sed etiam secum ipsis in Scripturæ interpretatione, & in gravissimis fidei capitibus acerrime digladiantur ac longum esset omnia enarrare paradoxa, atque monstrosas opiniones quæ apud ipsos enascuntur, quasque ex Scriptis Spiritu privato male intellectis probare nitentur, cumque veritas una est, fieri quod idem potest, ut ex tot diversis sententiis nulla sit vera, sed fieri non potest, ut omnes sint veræ, consequenter necesse est Spiritum privatum falli, quis autem tunc litem dijudicabit? cum Spiritui privato unius, alter eum quoque privatum Spiritum opponet. 2. vel Spiritus privatus est Judex tantum discretivus & fallibilis, vel decisivus, & infallibilis. Si primum cum nemo teneatur alterius privato Spiritui sese submittere, tot emergent sententiæ, & Sectæ quod capita, quod & reipsa contigit, nam de illorum qui Spiritu privato reguntur inconstantia, luculentissimum argumentum præbent totillæ Sectæ quæ ex Sacris Litteris secundum privatum uniuscuiusque Spiritum intellectis natæ sunt, & novæ in dies nascuntur. Si verò Spiritui privato infallibilis decisivi Judicis autoritas tribuatur, id unicuique mulieritribuendum erit, quod ridiculum, atque insanissimum est. 3. Tandem Judex decisivam habens auctoritatem, debet à partibus litigantibus videri, audiri, debet habere potestatem coactivam, alioqui nihil prodesset ipsius iudicium. Hæc autem omnia Spiritui privato nec conveniunt, nec convenire possunt. A partibus litigantibus nec videtur, nec auditur, cogere illos ut suo pareant iudicio nequit, ad nihil ergo prodest, supervacaneus est.

Objicies. Per Isaiam atque Jeremiam Prophetas promisit Deus tempus fore, in quo omnes ab ipso immediate internâ illustratione doceantur. Jam verò huiusmodi promissionem in novo Testamento adimpletam esse Christus testatur Joannis Cap: 6. dicens. Scriptum est in Prophetis; Eterunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit venit ad me. Uterius S. Joannes Epist. 1. cap: 2. affirmat fideles unctionem habere à Spiritu Sancto, & nosse omnia neque opus esse ut aliquis illos doceat, jubet quoque cap: 4. ejusdem suæ Epistolæ, sed utrum Spiritus ex Deo sit, probent, ac de-

mum

num S. Paulus Apostolus 1. Corinth: cap: 2do docet hominem animale non percipere ea, quæ sunt Spiritus, Spiritualem vero omnia judicare. Agnoscendus est itaque Spiritus privatus, qui omnia novit, omnia judicat, & ipse à nemine judicatur.

Resp: Promissionis à Deo per Jsaïam atque Jeremiam Prophetas factæ hunc esse sensum, venturum scilicet tempus, in quo non amplius Prophetarum ore, Deus populum suum docebit, sed ore filij sui, quem in mundum se missurum contestatur, quod adimpletum Christus affirmat, & Paulus Apostolus in Epist: Ad Hæbr: cap: 1. clarius exponit dicens. Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio. Per unctionem autem, quam fideles habere testatur Joannes Apostolus, non intelligitur Spiritus privatus unumquemque docens, sed gratiæ interioris infusio, quâ illuminamur ut cognoscamus omnia, quæ prædicatione & ministerio Pastorum edocemur, quia ut inquit Augustinus tract: 3. in hunc locum ubi interior Christi inspiratio, & unctio illius non est forinsecus inaniter verba perstrepunt. Addit S. Apostolus illos ad quos scripserat nosse omnia, non quidem Spiritu privato, sed prædicatione, & doctrinâ, quam ab ipso acceperant, unde non est necesse ut aliquis illos doceret, quoniam ab illo edocti erant omnem veritatem, quare illos admonet, ut semel acceptæ fidei stabiliter adhæreant, atque in ea permaneant.

Tandem idem Apostolus Joannes præcipit fidelibus ut non omni Spiritui credant, sed utrum Spiritus ex Deo sit probent, vitandos Pseudo-Prophetas præcipit, quos etiam dignoscendos esse ibidem docet, non ex privato Spiritu, sed ex doctrinæ professione, si inquam spargant doctrinam veritati Catholicæ contrariam unde dicit. In hoc cognoscitur Spiritus Dei, omnis Spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est, & omnis Spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Anti-Christus. Doctrina itaque vera, & Catholica non privato instinctu dignoscenda est, & discernendus Spiritus Dei, Spiritus veritatis, à Spiritu Diaboli, Spiritu erroris & seductionis; unde ibidem subdit. Qui novit Deum audit nos, qui non est ex Deo non audit nos, in hoc cognoscimus Spiritum veritatis & Spiritum erroris. Postremo verum est, hominem Spiritualem; hoc est in lege Dei optime instru-

structum omnia judicare non quidem secundum suum privatam Spiritum judiciò decisionis, sed prout ab Ecclesia edoctus est, judiciò discretionis, veritatem à falsitate discernendo, & talis certe spiritualis homo, à nemine qui non sit æque spiritualis, in doctrina fidei æqualiter instructus, judicari poterit, sed à doctiore, atque magis erudito judicari poterit, uterque autem ab Ecclesia judicandus, cujus irreformabile semper est judicium, unde ibidem subiungit Paulus. Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum. Nos autem sensum Christi habemus. Nemo itaque Spiritu privato sensum Domini, qui nos verbo suo instruit cognoscere potest, sed magisteriò Apostolorum, atque eorum qui illorum Successores sunt, quoniam ji soli Spiritum Christi habent, & verum ipsius sensum optime norunt.

ARTICULUS 2dus

De Sacra Scriptura, utrum ipsa possit esse Index Controversiarum fidei.

Quæres 1. Quâ ratione moderni Hæretici affirmant Sacram Scripturam esse Judicem Controversiarum fidei?

Resp: Moderni Hæretici Sacram Scripturam adeò ex se claram, ac perspicuam esse dicunt, ut ad dirimendas fidei Controversias nullò alio Iudice opus sit ac proinde unicuiquè libertatem examinis concedunt, ut illud sequatur quod in scripturis verum perspexerit, ex quo inferunt, solam Sacram Scripturam, Judicem esse, normam ac regulam ad quam omnia fidei dogmata exigenda sunt, omnes fidei controversiæ per ipsam. dijudicandæ.

Quæres 2. Sola Scriptura Sacra potestne esse Index Controversiarum fidei?

Resp: Sola Sacra Scriptura nequit esse supremus, ac sufficiens controversiarum fidei Index. Is enim non potest esse supremus ac sufficiens omnium fidei controversiarum Index, cujus sententia non ita in omnibus clara est, ac perspicua, quin possit ab alterutra litigantium parte eludi. Porro hujusmodi est Sacra Scriptura, quia obscura est. Id SS. Patres tanquam certissimum habuerant, & propterea eorum plurimi magnò labore, Sacras Scripturas commentariis illustrare studuerunt. Sed & moderni Hæretici velint, nolint, hanc Scripturæ obscuritatem agno-

agnoscere, & fateri coguntur. Si enim esset per se clara, & aperta omnibus, quomodo in ipsa interpretanda tantum inter se dissentiunt, unde inter ipsos, dum Scripturæ perspicuitatem tantoperè deprædicant, tanta oriri potest errorum & opinionum diversitas. Certè videtur Deum voluisse sensibili funestaquæ experientia eos, qui Scripturæ claritatem deprædicant confundere permittendo ut de omnibus ferè Religionis Dogmatibus, quæ evidenter in Scripturis contineri jactant, mirè inter se dissidentes luctarentur, omnesquæ fermè jam obsoletas hæreses suscitant. Cum igitur obscura sit Scriptura Sacra, ut ipsa nos edocet experientia, nequit illa pro Iudice constitui ad dirimendas quascunque fidei controversias.

Verum etiamsi Sacra Scriptura ubiquè esset clara, & perspicua tamen dirimendis omnibus fidei quæstionibus non sufficeret, quod & ipsò quotidiano usu compertum est quàm maximè. Nemo enim ignorat ingentem illam controversiarum segetem, quæ tum inter Catholicos & Hæreticos, tum inter ipsos Hæreticos, longò jam temporis intervallo vigent, quælibet litigantium pars Scripturas sibi patrocinari gloriatur, quæ testimonia clara videntur uni ab altero reputantur obscura, quæ ab istis in sua causa patrocinium afferuntur, ab aliis diverso, & sæpe contrario sensu explicantur, cum dissidia hæc sola Scriptura compescere nequeat, quia mortua est, & ipsa silet cum in varios detorquetur sensus, nulla proinde affulget spes futurum aliquando harum Controversiarum finem, quia nulum moderni Hæretici supremum, vivum, ac visibilem Iudicem agnoscere volunt, qui de vero ac legitimo Scripturarum Sensu, sententiam irrevocabilem ferat. Hanc rationem disertè proponit Vincentius Lirenensis in Commonit. cap: 2do sic inquit. Forsitan requireret aliquis, cum sit perfectus Scripturarum canon, sibi què ad omnia satis, superquè sufficiat, quid opus est ut ei Ecclesiasticæ intelligentiæ jungatur auctoritas? Quia videlicet Scripturam Sacram pro ipsa sua altitudine non uno, eodemque sensu universi accipiunt. Sola igitur Scriptura Sacra nequit esse supremus ac sufficiens Iudex in fidei controversiis dirimendis.

Obiicies. I. Ad solam Scripturam in fidei quæstionibus definiendis confugiendum esse, Sacra ipsa Scriptura docet. Nam Joan: cap: 5. Christus ad finiendam controversiam de se ipso cum Judæis exortam, illos ad Scripturas

ras remittit. Scrutamini Scripturas, illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Unde etiam Beroenses, ut habetur Actor: cap: 17. Erant quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent. 2. Sancti Patres, exortis Controversiis, non ad alium Judicem provocabant, quam ad Sacras Scripturas. Sola igitur Sacra Scriptura est Iudex Controversiarum fidei.

Respectu ad primum. Christus doctrina, & miraculis, atque testimonio Joannis Baptistæ Divinam suam missionem comprobaverat, sed frustra, quapropter Judæos incredulos provocat ad Scripturas, quibus solis se inhærere profitebantur, ut ex Prophetiis in iis contentis tandem convincantur, ipsum esse Messiam. Sed & dici potest, Christum ibi non loqui modo imperativo quasi præcipiens Judæis, ut scrutentur Scripturas, sed modo indicativo, quasi exprobandis ipsis quod Scripturas scrutarentur, & illas non intelligerent, veluti diceret. Scrutamini atque consulētis Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam se habere, et ubi cæci ipsi non videtis, quia illæ sunt quæ testimonium perhibent de me, quare nullo modo arbitrari possumus Christum Scripturas Judæis proposuisse velut controversiarum Judicem.

Quod verò attinet Beroenses, dicimus. Aliud esse Scripturas scrutari iudicio discretionis, ut magis in fide consolidemur, ex quo videmus ea, quæ Ecclesia definiente credimus, esse Scripturæ omnino consentanea, aliud est id facere iudicio definitionis, quasi supra Ecclesiam sapientes, ejus decisiones in dubium revocare velimus. Hoc secundum Beroenses non fecerunt qui cum aviditate verbum Dei à Paulo & Sila prædicatum susceperunt. Scrutabantur igitur Scripturas non quod dubitarent de veritate eorum, quæ ipsis annunciata sunt, sed ut Prophetica Scripta, cum Apostolorum Pauli et Silæ verbis conferendo magis magisque in veritate confirmarentur, atque etiam haberent unde alios convincere possent.

Ad 2dum. Id merito à Sanctis Patribus factum esse, & à nobis id ipsum etiam fieri, quotiescunque controversia est cum Hæretici, qui in Ecclesiæ definitionibus acquiescere renūnt, & solas Scripturas audire volunt, oportet enim cum illis de aliquo principio convenire, ex quo argumenta desumantur ad eos convincendos. Id tamen non probat Sanctos Patres fuisse persvasos solas Scripturas esse legitimam ac sufficientem in dirimendis controversiis fidei Judicem, cum semper & constanter in iis definiendis infallibilem Ecclesiæ auctoritatem agnoverint, ac venerati sint.

CAPUT SECUNDUM

De Legitimo Controversiarum fidei Iudice, quem Catholici agnoscunt.

Quæ res .i. Quis apud Catholicos est Legitimus Controversiarum fidei Iudex?

Resp: Catholici omnes unanimiter docent Ecclesiam esse legitimum Controversiarum fidei Iudicem, quod ut clarè & ordinatè demonstrent, .i. probant Ecclesiæ inesse supremam potestatem Controversias fidei decidendi .2. Ecclesiam in decidendis fidei, ac morum Controversiis esse infallibilem. 3. tandem nemini licere citra salutis dispendium, fidei dogmata quæcumquè illa sint, ab Ecclesia definita rejicere, jisque contradicere.

ARTICULUS Ius

De suprema Ecclesiæ authoritate in decidendis fidei morumquè Controversiis.

Quæ res .i. An Ecclesia supremam habeat auctoritatem fidei, ac morum Controversias decidendi?

Resp: Ecclesia supremam habet potestatem, auctoritatemquè fidei ac morum controversias decidendi. In ipsa etenim veteri etiam lege, erat aliquod supremum Tribunal, ad quod omnes causæ graviores, maxime in materia Religionis deferbantur, ut liquet ex Deuter: cap: 17. quod etiam innuit Christus Mat: cap: 23. dicens: Super Cathedram Moysis sederunt Scribæ & Pharisei, omnia ergo quæcumquè dixerint vobis servate, & facite. In lege autem nova luculentius id apparet. Exortà siquidem celebri Controversiâ de legalium observatione, Apostoli rem ad Ecclesiam deferri voluerunt Actor: cap: 15. Conveneruntquè Apostoli, & Seniores videre de verbo hoc: quæstione autem diligenter examinata, tandem decretum protulerunt, his verbis. Visum est Spiritui Sancto, & nobis. Ex eo autem tempore quotiescunque controversiæ majoris momenti exortæ sunt, Ecclesiæ Præsules Apostolorum vestigia, præ-

nientes, vel in Conciliis peculiaribus, vel si commodè fieri poterat, in Conciliis Generalibus congregati, easdem definiiebant. Sic in causa Arii Concilium Nicæm coactum est; in causa Macedonii Constantinopolitanum, Ephesinum contra Nestorium, Chalcedonense contra Eutychetem, & ita demum usque ad Concilium Tridentinum, quod ad definiendas Controversias, à Lutherò, Calvino, aliisque Novatoribus suscitatas celebratum fuit.

Idem probatur ex Sanctis Patribus S. Iræneus lib: 2. adversus Hæreses cap: 4to inquit: Non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli quasi in depositarium dives plenissimè contulerint omnia, quæ sunt veritates. Cum itaq; è omnia quæ ad veritatem pertinent in Ecclesia reposita sint, nequè alibi illa quærenda sint, sola igitur Ecclesia de omni judicat veritate, in sola Ecclesia inveniri potest. S. Augustinus lib: de utilitate credendi cap: 17. hæc habet. Non dubitemus nos condere in Ecclesiæ gremio, quæ ab Apostolica fide per Successiones Episcoporum auctoritatis obtinuit, cui nolle primas dare vel summæ impietatis est vel præcipitis arrogantia. Culmen auctoritatis habet Ecclesia, supremus igitur ipsa est Judex in omnibus definiendis quæstionibus, nolle illi primas dare, adversus ipsam se extollere, ipsius iudicio nolle acquiescere summæ impietatis est, aut præcipitis arrogantia, & meritò sic censuit Augustinus, quia in omnibus quæ doctrinam fidei ac morum spectant, iudicium Ecclesiæ infallibile ac irreformabile est, scilicet ut idem Augustinus Epist: 119. affirmat. Quæ sunt adversus fidem, & mores Ecclesia nec approbat, nec tacet, nec facit.

Et certè aliquem debere esse Controversiarum fidei Judicem adèo certum est, ut res hæc nec disputatione digna videatur, si enim in exploranda Scripturæ intelligentia, nullus sit in Ecclesia certus Judex profectò nulla erit Respublica miserabilius constituta. Porro neque sola Scriptura, neque Spiritus privatus, neque humana ratio potest esse ille Judex à quo Controversiarum decisio expectetur. Restat ergo ut hic Judex sit Ecclesia, à qua & Scripturas recipere debemus, & germanam ac rectam illarum intelligentiam haurire.

Objicies 1. S. Paulus hanc supremam res fidei definiendi potestatem in Ecclesia non agnovit, inquit enim
Epist:

Epist. 2. Corinth: cap: 1. Non dominamur fidei vestræ. 2. Tertulianus in Apolog: cap: 4to unicuique viam examinis apertam probat, inq̄ addit. Suspecta lex est quæ se probari non vult. improba autem si non probata dominetur. Certè jure naturæ unusquisque & potest, & debet ea, quæ ad salutem suam spectant diligenter examinare, non igitur fideles cogi possunt, ut iudicio Ecclesiæ acquiescant. 3. Non potest suprema iudicandi Controversias Ecclesiæ tribui potestas, nisi manifeste in circulum vitiosum incidamus. Etenim esse in Ecclesia hanc potestatem non nisi ex Scriptoris probari potest, at verò quænam sint Scripturæ Sacræ, quinam illarum sensus non nisi ab Ecclesiæ definitione pendet, unde Ecclesia definit, se definiendo authoritatem habere, quod pura est petitio principii. Sanè suprema Ecclesiæ authoritas creditur à nobis, ut fidei articulus, porro nullus est articulus fidei, nisi qui fuerit ab Ecclesia definitus, ergo hæc etiam Ecclesiæ authoritas debet esse ab Ecclesia definita, quod circulum vitiosum continet, & suprema Ecclesiæ definiendi authoritas per eandem ipsissimam authoritatem probatur.

Resp: ad 1. m. u. Verè dici posse Ecclesiam non dominari fidei nostræ, quia quæ nobis credenda proponit, non ab ejus arbitrato procedunt, sed à Spiritu Sancto, qui in Sinu Ecclesiæ totum revelationis depositum collocavit. Hinc Spiritus Sanctus fidei nostræ dominatur, & Ecclesia quasi organo ad nos instruendos utitur.

Ad 2. d. u. Id. à Tertuliano. de legibus humanis est dictum, quæ erroribus sunt obnoxie. Ipsius enim scopus erat ut gentiles adduceret ad eam legem examinandam, quam contra Christianos Imperatores tulerant, eamque retractandam esse persuaderè conatur, cum injusta apparuerit, neque enim inquit ibidem de cælo ruit ut propter eam infallibilis credatur. Jam verò unumquemque posse, & debere diligenter examinare ea, quæ ad ipsius salutem pertinent, id non est verum, quotiescunque hominis præsiidiis non est instructus, quæ ad examen ritè instituendum requiruntur sic exg: egrotus artis Medicinæ ignarus male præsumeret de medicinis sibi à perito medico porrectis judicare. Porro homo quàmvis doctissimus arroganter faceret, si eo lumine se instructum putaret, ut sine ullo erroris periculo verum Scripturæ Sensus semper attingeret, melius certè sapientiusque faceret, si Ecclesiæ definitionibus adhereret, sciens enim una cum summa judi-

judicandi potestate, etiam inerrantiæ Privilegium fuisse à Christo concessum.

Ad 3^{ti}um. Nullum hac in re esse circulum vitiosum. 1. Enim quando cum Hæreticis de Ecclesiæ potestate in definiendis fidei Controversiis disputamus, illas afferimus Scripturas de quarum Divinitate nulla cum ipsis est controversia, undecunque eorum Divinitas certa sit, quæ de re tunc præcudinus. Quamobrem omni vitio circuli dedinato, fundamenti loco id assumimus, quod utrique parti certissimum est, ut inde probemus Ecclesiæ in definiendis fidei controversiis authoritatem. 2. Quando ex Scripturis aliqua proferimus testimonia, ad supremam in rebus fidei, Ecclesiæ probandam authoritatem, non ea in eo Sensu intelligenda esse contendimus, quia Ecclesia ita intelligenda definivit, quod certè esset probare idem per idem, sed quia hunc esse illorum legitimum ac obvium Sensum: ex omnibus Hermeneuticæ legibus luculenter eruimus, in quo iterum vitiosus circulus prorsus excluditur. 3. Supremam Ecclesiæ authoritatem in definiendis fidei ac morum quæstionibus non solum ex Scriptura, sed aliis etiam probamus argumentis, potissimum autem ex constanti omnium Sæculorum usu. Nam ab Apostolorum temporibus, usque ad nostra, hæc semper in Ecclesia praxis obtinuit, ut graviorum controversiarum decisio ab Ecclesia fieret, adèo ut quamvis nullæ essent Sacræ Litteræ, vel ex hoc solo colligere deberemus fuisse ab Apostolis in Ecclesia constitutum, quod in qualibet bene ordinata Republica esse debet, supremum ac inappellabile Tribunal. Tandem suprema Ecclesiæ authoritas in decidendis fidei atque morum quæstionibus, non pendet à definitione Ecclesiæ. In Religione siquidem nostra quædam sunt veritates fundamentales, quæ ab Ecclesiæ definitione non pendent, sed ipsi præsupponuntur, & vocari solent articuli præambuli ad fidem. Hujus generis sunt Dei existentia, existentia quoque Religionis, non solum naturalis, sed etiam supernaturalis, & à Deo revelatæ, talis quoque est existentia unius veræ Ecclesiæ, quam Christus doctrina & miraculis fundavit, & veritatis magistram instituit. Hæc à definitione Ecclesiæ non pendent, sed ipsi præsupponuntur, & aliunde probantur quam per Ecclesiæ definitionem, non ergo hic est circulus vitiosus.

Quæres 2. Potestas definiendi fidei ac morum Controversias, cui in Ecclesia competere censetur?

Resp. Potestas definiendi fidei ac morum Controversias

sias solis in Ecclesia competit Episcopis. Id luculentissimè testantur Sacræ Scripturæ Math. cap. 28. omnibus Apostolis dixit Christus. Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in terra, euntes ergo docete omnes Gentes. Marci cap. 16. Prædicæ Evangelium omni creaturæ Joan. cap. 20. Sic ut misit me Pater, & ego mitto vos. Ex quibus sic licet argumentari: Christus Apostolos misit in mundum universum ut Evangelium prædicarent omni creaturæ, ut omnes Gentes docerent, & propterea appromisit se illis adfuturum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, dicens. Et ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi, Eandem præterea ipsis concessit potestatem, quam ipse à Patre acceperat, quapropter omnibus fidelibus præcepit ut illos tanquam se ipsum audirent, atque ipsis obtemperarent. Lucæ cap. 10. Qui vos audit, me audit. Quare Apostolorum munus erat, Christi Evangelium prædicare, ac proinde etiam à Pseudo-Evangelio illud suo iudicio discernere, veram Christi doctrinam omnes Gentes edocere, ac propterea quoque suâ auctoritate à noxiis erroribus illam discriminari, atque tutari, & in his Apostolos tanquam ipsum Christum audire, atque ipsis obtemperare, omnes fideles fuisse obligatos, adstrictosque nemo in dubium vocare potest. Quapropter penes Apostolos erat tota auctoritas exortas in fidei morumque doctrina quæstiones definiendi, nascentesque errores supprimendi, qua etiam statim ab incunabulis Ecclesiæ Christianæ illos usos fuisse compertissimum est. Porro hæc eadem quæ Apostolis competeabant, Episcopis quoque utpotè eorum in officio & munere Successoribus insunt, quod Sanctorum Patrum testimonio facile est comprobare. Namque Sanctus Iræneus lib. 3tio adversus Hær. cap. 3tio expresse affirmat, ab Apostolis, constitutos esse in Ecclesiis Episcopos, quos & Successores relinquebant suum ipsorum locum magisterij illostrantes. S. Cyprianus in Epist. 79. de Christo sic habet. Dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt. Qui vos audit me audit. Hieronimus Epist. ad Evagrium inquit: Cæterum omnes Episcopi Apostolorum sunt Successores. Itaque quemadmodum Apostolis, ita & Episcopis competit potestas atque auctoritas in doctrina fidei & morum exortas definire, ac decidere controversias, contrarios errores iudicio suo comprime.

mere. Sed ex Epistolis Pauli id multo clarius, ac luculentius brevi evincitur argumento. Christus namque ut scribit Apostolus in Epist: ad Ephes: cap: 4to. Dedit quosdam quidem Apostolos, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ut non simus parvuli fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinae, ad circumventionem erroris, quare iisdem Pastoribus praecipit Paulus dicens Actor: cap: 20. Attendite vobis & Universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei; idque non alia de causa illis mandat nisi hac sola, quoniam intrahant post discessionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi, & ex vobis exurgent, viri loquentes perversa. Igitur Episcopis veluti Pastoribus, ac Doctoribus convenit gravissimum onus strictaque obligatio fideles in veritate doctrinae confirmare ne simus velut parvuli fluctuantes quae recta ac justa sunt ostendere, ab omni errore defendere, ac praemunire, in vera fide solidare, ut non circumveniamur in nequitia hominum. Ipsorum est gregi Christi attendere, Dei Ecclesiam regere ac gubernare, opus Ministerij sibi a Spiritu Sancto concrediti fideliter adimplere. In aedificationem Corporis Christi, ad consummationem Sanctorum, ut omnes occurramus in unitatem fidei; quemadmodum in eadem Epistola loquitur Paulus. Ad hanc igitur tutandam fidei unitatem, ad praecavendos fideles ab omni circumventionem erroris, & nequitiae, ad consolidandum in veritate adversus falsitatis contrarios ventos, ad eos praemuniendo adversus lupos rapaces, & adversus illos qui loquuntur perversa, ut abducant discipulos post se, inesse omnino debet Episcopis potestas, & omnimoda autoritas decidendi ac definiendi quascunque fidei & morum exortas lites, ac controversias. Haec certe nisi adsit Episcopis ac Ecclesiae Pastoribus, opus Ministerii eorum inanè erit, & vacuum, semper tanquam parvuli erimus fluctuantes, omni vento doctrinae circumferemur, & facile circumveniri poterimus errore in nequitia hominum, loquentes perversa discernere non poterimus, contra lupos rapaces qui saepe ad nos in pellibus ovium veniunt, nemo securos nos faciet. Nihil autem horum pejùs dici, aut deterius quidpiam cogitari potest.

Idem probatur ex Ecclesiae continua praxi, à primis siquidem institutionis ipsius temporibus, omnes fidei & morum

moram quæstiones, ac exortæ quæcunque Controversiæ per Episcopos decidebantur, illi in Conciliis tanquam Iudices omnia definiabant, per ipsos innumeri conditi sunt Canones ad fidem & mores pertinentes. Ergo Episcopis inest potestas atque auctoritas fidei ac morum Controversias definiendi.

A R T I C U L U S 2dus

De infallibilitate Ecclesiæ in definiendis fidei ac morum Controversiis

Quæres 1. Ecclesia in definiendis fidei ac morum Controversiis estne infallibilis?

Resp: Ecclesia in definiendis fidei, ac morum controversiis est prorsus infallibilis. Insignis ad hanc veritatem demonstrandam est locus Apostoli Pauli in Epist: 1. ad Timoth: cap: 3tio: ubi post nonnulla monita Timotheo data ita concludit. Hæc tibi scribo, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi; columna & firmamentum veritatis. Ecclesia itaque firmamentum est et columna veritatis, à veritate igitur deflectere, errori subiacere nequit, est ergo infallibilis. Unde Augustinus Serm: 1. in Psalmos prædicta Apostoli verba sic exponit. Firmus eris semper, si ab illo firmo fundamento non recedas. Non inclinabitur in sæculum sæculi. Ipsa Ecclesia est prædestinata columna & firmamentum veritatis. Sed multò plus faciunt ipsiusmet Christi verba Math: cap: 16. quibus sic alloquitur Petrum. Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalēbunt adversus eam. Igitur contra Ecclesiam Christi, quemadmodum hactenus infernus non prævaluit, neque quando Tyrannos ad illam persequendam excitavit, neque quando per Hæreticos eam corrumpere conatus est, sic & deinceps adversus ipsam nec vi & persecutione, nec fratribus, aut errorum insidiis prævalere poterit, quia cum ipsa Christus est usque ad consummationem Sæculi semper interpellans ad Patrem ut non deficiat fides ipsius. Sed & pro Apostolis eorumque Successoribus, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, Christus precatus est Patrem, ut Paracletum daret ipsis, Spiritum veritatis,

qui in æternum manens cùm ipsis omnem illos edoceret veritatem. Ego rogabo Patrem inquit Joan: cap: 14to & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis. Manet igitur in Ecclesia atque in æternum manebit Spiritus veritatis, Pastores Ecclesiæ ipse omnem edocens veritatem, omniaque illis suggerens, non poterunt itaque errare, & Ecclesia quæ per ipsos à Spiritu Sancto regitur ac gubernatur nec falli, nec fallere potest.

Huic veritati concinunt Sancti Patres S. Joannes Chrysostomus Homil: 4ta in Isaiam. Ecclesia firmioribus quàm cælum ipsum, defixa radicibus hæret. Facilius est solem extingvi, quàm Ecclesiam deleri. S. Hieronimus ad Caput 4tum Isaiæ. Supra Petram fundata Ecclesia nullâ tempestate concutitur, nullo turbine, ventisque subvertitur. Et S. Augustinus in Psal: 60. Non vincetur Ecclesia, non eradicabitur nec cedet quibuslibet temptationibus, donec veniat hujus Sæculi finis. Deum addi & istud potest, etiam Ecclesias à Romana communione separatas, Græcorum scilicet Nestorianorum, Aethyopum in articulo infallibilitatis Ecclesiæ, ut in pluribus aliis nobiscum concordare. Certè toties moderni provocati Hæretici, qui infallibilitatem Ecclesiæ abnegant, ut ostenderent Epocham in quâ Ecclesia ab avita Apostolorum doctrina defecerit, nunquam illam indigitare potuerant; quia in illa semper immobilis permansit, & usque ad finem Sæculi permanebit.

Obicies 1. Ecclesia Universalis de nulla re judicat, nihil definit, neminem docet, hæc enim omnia non nisi ab Ecclesiis particularibus, seu illarum Pastoribus fiunt, qui falli & decipi possunt. 2. Si ista est in Ecclesia Catholica suprema judicandi autoritas, atque infallibilitas, cur in ea tot, ac tantæ vigent controversiæ. 3. Posita Ecclesiæ in judicando infallibilitate, poterit quilibet in sua Secta tranquillus quiescere, quia illam veram esse Ecclesiam credit.

Resp: ad 1mum. Nihil magis falsum dici potest. Imprimis enim Ecclesia Universalis in Conciliis Generalibus congregata, judicat; definit, docet. Id factum est in Nicæno, id in aliis usque ad Tridentinum, quod omnium postremum est. Deinde quando Ecclesiæ particulares, earumque Pastores doctrinam Ecclesiæ particularis proponunt, Ecclesia ipsa Universalis per eorum ora loqui censetur,

setur, & si aliquando illos labi contingat, Ecclesia ipsa Universalis, animadvertit, ac corrigit.

Ad 2 dūm. Ecclesia justis de causis plerumque definitivam sententiam suspendit, quam si eo factis formalis pronuntiaret, omnes illico sublatae essent Controversiae, non est autem nostrum istiusmodi indagare causas, pie credendum omnia ab Ecclesia justè ac prudenter ordinari.

Ad 3 tūm. Aliud est credere Ecclesiae infallibilem in iudicando auctoritatem, aliud est credere hanc Sactam esse illam veram Ecclesiam quae infallibili iudicandi auctoritate pollet. Quantum ad hoc secundum examine opus est, quod & facile ab unoquoque institui potest, & quod si ritè instituatur, facile erit veram Ecclesiam, cui Christus semper assistit à falsis Hæreticorum Sectis discernere.

Quæ res 2. Ecclesiae infallibilitas in definiendis fidei ac morum Controversiis quibus compètat?

Resp: Ecclesiae suprema ac infallibilis auctoritas in definiendis fidei ac morum controversiis imprimis competit Conciliis Generalibus legitime congregatis. Generalia siquidem Concilia legitime congregata universalem Ecclesiam repræsentant, atque exhibent in suis definitionibus sensum totius Ecclesiae exprimunt, specialem Spiritus Sancti assistentiam habent; unde ea tantummodo in quæstionibus fidei & morum decernunt, quæ ipsis & Spiritui Sancto benè visa fuerint, quare quoniammodum universalis Ecclesia in decidendis fidei ac morum controversiis infallibilis est ita pariter & Concilia Generalia legitime congregata, quapropter omnes Conciliorum Generalium in materia fidei & morum decisiones, definitiones, tanquam irrefragabilia dogmata ab omnibus fidelibus in universa Ecclesia habebantur, firmiterque credebantur, qui verò illa recipere, sese ipsis submittere detrectabant pro Hæreticis semper habiti sunt, à communionem fidelium præscindebantur.

Dices. Si Ecclesia dirigente Spiritu Sancto in suis definitionibus foret infallibilis, paris essent ponderis, atque auctoritatis illius decreta, cum Scripturæ Sacrae libris, quod ideò tantum ut Sacros veneramur, quod Spiritu Sancto afflante exarati sunt. Porro ista consecutio absurda est, & ab omnibus exploditur.

Resp: Licet Ecclesia sit infallibilis, attamen inter ipsius decreta, & Sacros Libros magnum intercedit discrimen. Scriptores Sacri Deo revelante, vel inspirante singula scripserunt, nunc verò Ecclesia Pastoribus ac Epi-

copis in Concilium congregatis, nova non fit revelatio, nec inspiratio, per quam suas definitiones con tituant, sed tanquam Judices ea proponunt, quæ in Scriptura ac Traditione continentur, assistit duntaxat eis Spiritus Sanctus, qui singulari quadam providentia præcavet, ne à verò deflectant & omnia sic attemperant, ut revelatam veritatem semper detegant, & certò ad credendum proponant.

Quæres 3. In rebus fidei ac morum communis Episcoporum per Orbem dispersorum sensus estne infallibilis?

Resp: In rebus fidei ac morum, sensus ac Judicium notoriè majoris partis Episcoporum per orbem dispersorum, paucis licet contradicentibus est infallibilis. Christus siquidem Math: cap: 28. mittens Apostolos in totum mundum, ut omnes docerent Gentes suam ipsis appromissit præsentiam. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem Sæculi, quod & Episcopis, qui per omnes Gentes dispersi sunt competit; eodem siquidem & ipsi gaudere debent privilegio; unde Hieronimus in Caput ultimum Math: hæc habet: Qui usque ad consummationem sæculi cum discipulis se futurum esse promittit, & illos ostendit semper esse victuros, & se nunquam à credentibus recessurum. Præterea Christus antequam in Cælum ascenderet, iterum Apostolis promisit Spiritum Sanctum se daturum, ut illò instructi ac roborati essent ipsius testes, & ad ultimum terræ. Accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos, & eritis mihi testes in Jerusalem & omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ. Actor: cap: 1. & hoc certè ad Apostolorum Successores, Episcopos videlicet extendi omnino debet, quia & ipsorum munus est prædicare & testificari, ipsos quoque Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, cum illis etiam in æternum permanere debet Spiritus veritatis, edocens illos omnem veritatem. Major itaque numerus Episcoporum, qui per Orbem dispersi sunt, in tradenda Christi doctrina à veritate aberrare nequit. Unde Tertullianus lib: de Præscrip: cap: 28. hæc habet. Age quoniam omnes erraverint, nullam respexerit Spiritus Sanctus Ecclesiam, ut eam in veritate deduceret, ad hoc postulatus à Patre, ut esset Doctor veritatis. Neglexerit officium Dei vilicus, Christi Vicarius sine Ecclesiis aliter intelligere, aliter credere quod ipse

ipse per Apostolos prædicabat, Ecquid vero simile est, ut tot actantæ in unam fidem erraverint. Quibus verbis aperte affirmat Tertulianus per Orbem dispersas Ecclesias errare non posse, idcirco quod ipsis semper adsit Spiritus Sanctus. Ergo illorum quoque Rectores, Episcopi nimirum à veritate nunquam deviare poterunt. Quare planum ac probatum efficitur, sensum communem, ac dogmaticum iudicium majoris partis Episcoporum, qui per Orbem dispersi sunt infallibile ac irrefragabile esse. Merito itaque S. Basilius Epist. 75. scripsit. Justum est res judicari non ex uno vel altero qui non rectè ambulant ad veritatem, sed ex multitudine Episcoporum per Orbem terrarum conjunctorum per gratiam Christi.

Et certe idèo juxta Apostolum Paulum in Epistola ad Ephesios cap: 4to dati sunt à Christo in Ecclesia Pastores, ut fideles non circumferantur omni vento doctrinæ, nec per astutiam erroris circumveniantur. Porro finem illum Christi Providentia non asequeretur, si Episcoporum societas, totò Orbe dispersa posset erroneum aliquod dogma fidelibus proponere, imo tum opus ministerij eorum cederet in ruinam ovium, non in ædificationem sed in destructionem Ecclesiæ. Dicendum igitur est, Christum cujus sapientia attingit à fine ad finem fortiter & omnia disponit svaviter, optimè providisse, ne Societas Ecclesiæ Pastorum, atque Episcoporum, totò Orbe dispersorum in docendo à veritate aberraret, alioquin tunc & tota Ecclesia à veritate deficeret, eò quod à Christo & Spiritu Sancto per Episcopos regatur. Hoc autem cum fieri nequeat, nequit etiam admitti; ut tota societas Episcoporum in fidei & morum quæstionibus erret. Sanè non minùs Ecclesia per Orbem dispersa est infallibilis, quam in Concilio congregata. Episcopi in suis sedibus manentes non minùs sunt Iudices doctrinæ, positi à Spiritu Sancto ad regendam Ecclesiam Dei; Christus non minùs promissit se tum futurum cum illis, quam ipsi Synodicè sunt congregati. Imo multa sunt Concilia quorum idèo tantum suprema est auctoritas, quia per Ecclesiam dispersam recepta sunt ex g: Arausicanum secundum; dum è contra, quædam longe numerosiora auctoritate destituantur, eò quod sint per Ecclesiam totò Orbe dispersam rejecta, ut Ephesinum secundum. Itaque per Ecclesiæ dispersæ auctoritatem absque Generali etiam Concilio, Controversiæ fidei, ac morum definiri possunt. Episcoporum ergo per Orbem

Orbem dispersorum unanimis consensus, illorum dogmaticum Judicium infallibile est.

Objicies 1. Singuli Episcopi in suis sedibus existentes falli possunt & fallere. 2. Et reverâ Liberius Romanus Pontifex quadringinti circiter Episcopi Occidentales Arimini congregati, cum Orientalibus apud Seleuciam subscribentes formulæ per quam fides Nicæna damnabatur; in fide pessimè erraverunt, unus fere Athanasius cum Hilario, & paucis aliis huic prævaricationi restiterunt 3. S. Augustinus lib. 2do de Baptismo contra Donatistas credidit Controversias inter Christianos agitatas in Conciliis duntaxat plenarijs posse dirimi, loquens enim de rebaptisationis quæstione, quæ multos Episcopos cum S. Stephano Romano Pontifice commiserat, asserit se de ea re adhuc fore ancipitem, nisi à Concilio plenariò fuisset definita. 4. ut judicium dogmaticum legitime fiat, examen requiritur, quod extra Concilium vix fieri potest, neque enim Episcopi seorsim sumpti possunt de sensu definitionis dogmaticæ definire. 5. tandem incertum est, quid per majorem Episcoporum numerum sit intelligendum, an qui uno tantum suffragio mediam partem excedit, an qui duplici parte, aliam partem vincit. Ergo major ille Episcoporum numerus idem sentientium ac docentium pro certa fidei regula, statui nequit.

Resp. ad 1. m. Singuli Episcopi, sibi relictii falli & fallere possunt, sed illorum societas, ac multitudo quatenus à Spiritu Sancto diriguntur nec falli, nec fallere potest. Porro Societas & multitudo Episcoporum quando de rebus fidei & morum decidendis agitur, assistentem sibi Spiritum S. habet, ab eo dirigitur, illuminatur ac instruitur, propterea nec falli nec fallere potest.

Ad 2. d. Quæ vi, metu, dolo, fraudibus extorta sunt, veritati præjudicare nequeunt, nulliusque sunt momenti. Si Liberius Romanus Pontifex, si Episcopi Ariminenses, & Seleuciani formulæ fidei ab Ariana sibi porrectæ subscripserunt, id ab ipsis vi, metu, dolo, fraudibus extortum fuit; allegari ergo non potest. Præterea bona fide, & ex intima persuasione formalam fidei sibi porrectam Catholicam esse arbitantes subscripserunt, quare detectis dolo & fraudibus reclamârunt. Tandem etsi verum esset, Liberium Romanum Pontificem, & postea Ariminenses & Seleucianos Patres errasse, semper tamen certum est, eorum errori longè majorem numerum Episcoporum, qui per totum Orbem dispersi erant, obstiterisse.

Ultima

Ultimo totam historiam lapsus Liberij Romani Pontificis, atque Ariminensium Episcoporum, dubiam ac prorsus incertam esse:

Ad 3^{ium}. S. Augustinus asserit quidem se absque Ecclesiæ autoritate non ausurum esse quidquam circa re-baptisationis quæstionem asserere sed non dicit hanc auctoritatem in solo plenario Concilio residere, imo contrarium docet dum affirmat S. Cyprianum rebaptisantium acerrimum Patronum ante mortem universi Orbis auctoritati, patefactâ veritate, licet nullum tunc plenarium celebratum fuerit Concilium, celsisse.

Ad 4^{tum}. Episcopi singuli in suis sedibus, vel per Provincias Synodicè congregati, extra Generale Concilium, possunt examen illud facere, ad hoc enim sufficit inspectio Scripturæ Sacræ & Traditionis, quæ ubique præsto est, & ubique consuli potest. Facile quoque est illos de sensu dogmaticæ definitionis convenire definitionem purè & simpliciter in sensu naturali & obvio accipiendi, quod etiam extra Concilium fieri commodè potest.

Ad 5^{tum}. Per majorem Episcoporum numerum, ea intelligi debet pars, quæ notoriè aliam excedit, & quam certum est alteri nec parem esse & nec inferiorem. Nam juxta Christi promissiones vox Ecclesiæ in suis Pastoribus ita semper eminebit, ut & ab omnibus facilè ubique audiri possit, & cuilibet errantium parti prævaleat, sicut semper reverà prævaluisse evidentissime constat.

Quæres 4to: Judicium Romani Pontificis in definiendis fidei & morum quæstionibus estne infallibile?

Resp: In definiendis fidei & morum quæstionibus Romani Pontificis Judicium, cum sciente & non improbante Ecclesiâ latum fuerit, est infallibile ac irreformabile. Enim vero in quæstionibus fidei & morum Romanum Pontificem ratione Primatus quem in universa Ecclesia obtinet, judicium suum interponere obligatum esse, certissimum est, ipse enim est supremus omnium Fidelium etiam Episcoporum Pastor, unde Christus ad Petrum, & ad illius in Primatu Successores dixerat Joan: cap: 21. Pasce agnos meos, pasce oves meas. & Lucæ cap: 22. Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converteris confirma fratres tuos. Romani itaque Pontificis est, & agnos & oves pascere, Fratres suos confirmare. Merito itaque Felicem Papam in Epist: sua sic alloquitur S. Athanasius. Vos, prædecessoresque vestros Præsules in summitatis arce constituit Deus

Deus omniumque Ecclesiarum curam habere præcepit. Quare ipsius munus est, in omnibus Controversiis, atque exorthis quæstionibus iudicium suum interponere, quod etiam semper Romani Pontifices præstiterunt. Ita Victor Papa in contentione orta circa diem celebrandi Pascha, Stephanus in Controversia circa Baptismum ab Hæreticis collatum, Julius in causa S. Athanasij, quæ cum orthodoxa fide maximè connexa erat, Celestinus in causa Nestorij, Leo magnus in causa Eutychetis. Neque hoc mirum videri debet, quia circa fidei & morum quæstiones, Romanus Pontifex, ut supremus Ecclesiæ Pastor, ex toto Orbe semper consulebatur, ejusque Judicio standum esse Sancti Pastores docuerunt. Instar omnium sint Præsules Africani in tribus Conciliis congregati, qui in Epistola ad Theodorum Papam sic loquantur. Antiquis regulis Sancitum est, ut quidquid quamvis in remotis ageretur Provinciis, non prius accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ Sedis fuerit deductum, ut hujus auctoritate, justa pronuntiatio firmaretur, indeque sumerent cæteræ Ecclesiæ velut de natali fonte prædicationis exordium, & per diversas totius mundi Regionēs, puritatis incorruptæ maneant fidei Sacramenta salutis. Hòc certè testimonio nihil potest illustrius proferri, ut ostendatur Romani Pontificis auctoritatem in fidei ac morum quæstionibus toto orbe valere, imo & præcipuam esse. Quod verò Romani Pontificis iudicium dogmaticum accedente Ecclesiarum Consensu infallibile ac irreformabile sit, multis evincitur argumentis.

Et quidem Math: cap: 16: sic Christus Petrum allocutus est. Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Iudicium itaque cui error subesse nequit, infallibile est ac irreformabile, porro Iudicio dogmatico, quod favente ac obsequente Ecclesiâ circa fidem, ac mores à Romano Pontifice profertur, error subesse non potest. Si enim id contingeret, portæ Inferi sive hæreses, erroresque contra fidem ac bonos mores, à dæmone suscitandi prævalerent contra Ecclesiam, quæ in Petro fundata est, dum ipsa Pontifici errorem docente obsequeretur. Ex Christi verò promissione fieri non potest, ut portæ inferi prævaleant adversus Ecclesiam, quæ iuxta Petrum fundata est, & cui ut caput, vice Petri Romanus præsidet Pontifex, quoties ergo ipse de rebus-

bus ad fidem & mores pertinentibus, non contradicente imo consentiente Ecclesiâ iudicium dogmaticum profert, toties illud infallibile ac irrefragabile est. Et hoc sensu, Sancti Patres asserunt, Beatum Petrum fidei columnam, & Catholicæ Ecclesiæ fundamentum, in suis semper successoribus vivere, & iudicium exercere, quærentibus fidei veritatem præstare, & fidei damna resarcire per sanam doctrinam, quam Romana Ecclesia cum aliis perseveranter conjuncta semper tenuit ac tenet.

Et certe ipsa generalia Concilia Romani Pontificis de Ecclesiæ consensu circa fidem & mores lata decreta semper ut rata ac fixa habuerunt. Sic Concilium Ephesinum Celestini, Chalcedonense Leonis Magni, Constantinopolitanum tertium Agathonis, Nicænum secundum Adriani I. & Constantinopolitanum 4tum Nicolai I. & Adriani II. Romanorum Pontificum, Iudicium ac decreta in rebus fidei ac morum ante prædictorum Conciliorum celebrationem, atque ante definitionem ab illis conceptam, atque statutam, lata atque promulgatâ non solum firma ac rata esse censuerunt, sed & pro fidei ac morum regulis illa habuerunt.

Tandem exemplis bene multis constat, multas hæreses, pro damnatis supremo Iudicio ab omnibus reputatas fuisse, quæ à solo nonnisi Romano Pontifice, Ecclesiâ non improbante, sed tacite consentiente confixæ sunt. Sic Zephirinus Papa Montanistas damnavit. Jovinianus solò Siricij Papæ decreto proscriptus fuit, Pelagianorum causa ex rescriptis, Innocentij primi finita fuit. Pariter Semipelagianorum Controversiæ, postquam Episcopi quatuordecim, à Felice 4to ad se missos Canones receperunt, & à Bonifacio 4to illorum Synodus confirmata fuit, sopitæ sunt. Sed & posterioribus Sæculis errores Berengarii, Lutheri, & Calvini, ante celebrata Concilia, à Romanis Pontificibus, annuente Ecclesia damnati, tanquam Hæreses ab omnibus habiti, ac rejecti sunt. Ultimo errores Baij, Jansenij, Romanorum nonnisi Pontificum decretis protriti sunt, quibus Ecclesiæ accessit consensus.

Denique omnino necesse est, ut in Ecclesia sit Tribunal permanens, & semper subsistens, per quod nata circa fidem ac bonos mores Controversiæ illico dirimi possent, ne simus tanquam parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinæ, alias Christus securitati Ecclesiæ non sufficienter providisset. Porro illud Tribunal tam necessarium aliud esse non potest, nisi Romani Pontificis.

ificis dogmaticum Judicium non contradicente, sed tacite saltem annuente Ecclesia prolatum, ac promulgatum. Per multas siquidem temporum circumstantias, sæpe diu non licet Concilium generale celebrare, expressus quoque & solemnibus Episcoporum omnium consensus vix dabilis est, tacitus itaque eorum consensus sufficere debet, ut dogmaticum Romani Pontificis Judicium pro infallibili, ac irreformabili habeatur.

Objicies 1. Multi olim doctrinâ & sanctitate illustres Viri Romanis Pontificibus in rebus ad fidem & mores pertinentibus restiterunt. Ita Polycrates cum Asiaticis Episcopis, Victori Papæ circa diem celebrandi Paschatis, & S. Cyprianus cum Africanis, Stephano circa Baptismum ab Hæreticis collatum. 2. Error Monothelitarum, qui unam in Christo voluntatem, & operationem admittebant. ab Honorio Papa in Epistola ad Sergium Constantinopolitanum Patriarcham missa approbatus fuit, unde etiam Honorius a Concilio Generali 6to inter Hæreticos damnatus fuit. 3. Bonifacius 8. & Gregorius 7. jus sibi in temporalia Regum appropriaverunt. 4. Romanus Pontifex quoniam ex se fallibilis sit, posset decreto suo dogmatico fideles in errorem inducere. Judicium ergo illius non est infallibile.

Resp: ad 1. m. Quando Polycrates, & Cyprianus Romanis Pontificibus Victori ac Stephano restiterunt, tunc ipsi non noverant quid de eorum decretis sentiret Ecclesia, at ubi rescierunt, ea non improbari, credi debet ipsos obsecuturos fuisse quemadmodum illorum a seclæ obsecuti sunt. Sic Asiatici Episcopi paucis Annis post latum à Victore decretum à sua consuetudine circa diem celebrandi Paschatis recesserunt, & decreto Victoris obtemperarunt. Certum quoque est Africanos Episcopos, decretum Stephani amplexos fuisse, ut testatur S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, & S. Augustinus lib: 2do contra Donatistas cap: 4to expressè asserit Cyprianum ante mortem patefactâ veritate, eidem celsisse.

Ad 2. dum. Communiter Honorius Papa à labe hæreseos vindicatur, tum ex ejus ad sergium scripta Epistola, in qua clare Catholicum dogma de duobus in Christo distinctis operationibus ac voluntatibus confitetur, tum ex testimonio Scriptorum præcipue S. Maximi, & Joannis Abbatis, qui Epistolam ad Sergium nomine Honorij scripsit. Unde cum Patres Concilii 6ti Generalis anathema Honorio cum aliis Hæreticis dixerunt, id ex eo factum est, quia ipsum suâ agendi, ac loquendi ratione, errori favisse.

arbi-

arbitrati sunt. Præterea Epistola Honorij ad Sergium scripta, fuit privata Epistola, ad solum Sergium directa, omnibus ignota non fuit, consulta prius locali Synodo, ut semper Romanorum Pontificum mos erat conscripta, neque ad omnes Episcopos directa, ac proinde non fuit illa decretum dogmaticum, nihil ergo Romanis Pontificibus præjudicare potest.

Ad 3tium. Bonifacij 8. & Gregorij 7. Bullæ atque decreta non erant in Ecclesia recepta, Episcopi majori ex parte illis resisterant, sesequæ opposuerant.

Ad 4tium Utrum Romanus Pontifex seorsive consideratus, independenter à tacito vel expresso Ecclesiæ consensu in fidei & morum definiendis quæstionibus sit infallibilis, vel non, liberum est unicuique sentire prout ei placuerit, sed Romani Pontificis in materia fidei, ac morum dogmaticum decretum, accedente tacito vel expresso Ecclesiæ seu notoriæ majoris partis Episcoporum consensu infallibile esse, ac irreformabile, certissimum est, ac indubitatum. Si enim tunc Romanus Pontifex erraret, error ipsius totius esset Ecclesiæ, ut enim Felix 3tius Papa ad Acacium scribens ait: Error cui non resistitur, approbatur, & veritas quæ non defensatur, opprimitur. Cum verò nullus error in rebus fidei ac morum Ecclesiæ attribui possit, & præterea principium ab Augustino in Epist. 119 ad Iannarium immobile sit dicentis. Ecclesia Dei quæ sunt contra fidem, vel bonam vitam nec approbat, nec tacet, manifestè inde consequitur Romani Pontificis in materia fidei & morum dogmaticum decretum accedente tacito vel expresso Ecclesiæ consensu erroneum esse non posse.

A R T I C U L U S 3tius

De his in quibus definiendis Ecclesiæ infallibilitas agnoscenda sit.

Quæres. 1. In quibus rebus agnoscenda sit Ecclesiæ infallibilitas?

In his omnibus rebus agnoscenda est Ecclesiæ infallibilitas quæ à Deo revelata sunt, ac proinde quæ vel in Sacris Litteris, vel in Divinis continentur Traditionibus. Cum vero illa omnia quæ ad ædificationem Ecclesiæ in fidei ac bonis moribus necessaria sunt, abundè Apostolis reve-

revelata sunt, ab iis autem Ecclesiæ Pastoribus comendata, scripta, vel ore, in omnibus ergo quæ ad rectam fidem ac bonos mores pertinent Ecclesia infallibilis est. Iam autem in rebus purè Philosophicis Ecclesiæ definitiones non esse infallibiles apud omnes receptum est. Cum enim Ecclesia non sit infallibilis nisi in iis definitionibus, in quibus infallibilis Divinæ revelationis fax ipsi præcet, & veritates pure Philosophicas Deo revelare non placuit, in ipsis itaque definiendis Ecclesia non censetur esse infallibilis.

Quæres 2do: An iis recipiendis atque credendis, quæ ab Ecclesia definita sint aliqua indifferentia, & tolerantia admitti possit?

Resp: Moderni Hæretici varias Religiones, quæ, doctrinam à Deo revelatam sectari se profitentur, tametsi secum ipsis omnino pugnent, indifferenter tollerandas esse volunt, non solum tolerantia civili, sed etiam theologica, ita ut possit unusquisque in sua secta vivere, & salutem consequi. Qui hunc indifferentismum vel tolerantismum profitentur, non omnino inter se concordant, alij arctioribus limitibus eum definiunt, docentes eos solos tollerandos esse, qui non solum in confitenda Religione Christiana, sed etiam in præcipuis quibusdam ejusdem Religionis articulis, quos fundamentales vocant, inter se consentiunt exg; Trinitatem in Deo Personarum, Consubstantialitatem Filij cum Patre confitentes, alij vero id latius extendentes, ea solum dogmata de necessitate salutis volunt esse credenda, de quibus omnes ad unum consentiunt Christiani, ea vero de quibus aliqua est dissensio, pro indifferentibus reputanda esse arbitrantur.

Quæres 3tio: Utrum omnia fidei ac morum dogmata ab Ecclesia definita, recipi ab omnibus, ac firmiter credi debeant?

Resp: Omnia fidei ac morum dogmata, ab Ecclesia definita firmiter credenda sunt, quare sine salutis dispendio ne uni quidem dogmati refragari licet. Id vel ipsa unitas fidei manifestissime evincit, ac probat de qua Apostolus Paulus Ephes: cap: 4to hæc habet: Unum corpus, & unus Spiritus, unus Dominus, una fides, unum Baptisma, & ad Philip: Implete inquit gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem, habentes, unanimes id ipsum sentientes. Hujusmodi autem fidei nostræ, centrum est Ecclesia, cujus proinde definitionibus nemo refragari potest, secundum
Chri-

Christi ipsius effatum Math: cap: 18. Si Ecclesiam non audierit sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus, quare Apostolus ad Titum cap: 3tio: hæreticum hominem fugiendum esse præcipit. Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita: propterea certe, quia Ecclesiam audire nolens subversus est, & proprio suo iudicio condemnatus. Qua propter perpetuo Ecclesiæ usui constat eos semper pro Hæreticis fuisse habitos & condemnatos, qui ab Ecclesiæ doctrina in quibusvis Articulis dissentiebant. Sic Novatiani tanquam ab Ecclesia segregati habebantur, quia in persecutione lapsi veniam denegabant: & Canon 8. Concilij Nicæni illos ad Ecclesiam redeuntes recipere prohibet, nisi errore deposito, in scriptis profiteantur, quod adhærebunt & sequentur Catholicæ Ecclesiæ decreta. Eodem plane modo in Concilio Constantinopolitano primo Canone 7mo: ab Arianis, Macedonianis, Sabbatianis, Novatianis, Quartodecimanis, atque Apollinaristis scripto exigebatur professio fidei, qua omnem hæresim anathemalizarent, quæ non sentit, sicut Sancta Catholica & Apostolica Ecclesia. Porro si sunt aliqui in solis Articulis non fundamentalibus errantes, certe erant præter Novatianos, Sabbatiani, Quartodecimani, nihilominus tamen hi etiam à Catholicæ Ecclesiæ gremio præcisi pro Hæreticis habebantur. In omnibus itaque dogmatibus, ac quibusvis articulis ab Ecclesia definitis, illi obtemperare, ac obedire necesse est.

Eadem fuit ab ipsis Ecclesiæ incunabulis Sanctorum Patrum sententia Clemens Alexandr: lib: 7mo Stromat: Nro. 17. postquam plures Hæreses enumerasset, eas omnes à vera Ecclesia, quæ una est, excludit, dicens. In unius sortem coaptatur Ecclesia, quæ est una, quam conantur hæreses in multas discindere. Post autem illas hæreses, quæ Ecclesiam Dei conantur discindere enumerat, scilicet Valentini, Marcionis, Basilidis, Peraticorum, Phrygum, Enoralitarum, Docitarum, & Hæmatitarum, Caianistarum, Ophianorum, & Eutycharum, quas certè in solis fundamentalibus articulis errasse nemo dixerit. Origenes autem in Epistolam Pauli ad Titum scribens, Hæreticos quoscunque à salute omnino excludit dicens: Sicut hi, qui fornicationibus, immunditiis, atque impudiciis, & idolorum cultibus maculati sunt, regnum Dei non possidebunt, ita & hi, qui in hæresim declinaverunt.

Auctor

Auctor quoque Constit: Apost: lib: 6to cap: 18. hæc habet. Impios Hæreticos resipiscere nolentes deducite, à fidelibus separate, & Ecclesia Dei palam expellite & cap: 10. diversa Hæreticorum genera enumerans. Quidam eorum inquit docent non esse nubendum & abstinendum esse à carne, & vino, circumcisionem ex lege usurpandam. Atque hi omnes Diaboli instrumenta sunt & filij iræ. Longum esset alios subsequentes adferre Patres, quia omnes unanimiter cujuscunque generis Hæreticos, ab Ecclesia præcisos esse docent, & propterea eos ad Christi præmia pervenire non posse, profanos esse, hostes, Anti-Christi Synagogas, alienos esse à numero filiorum Dei, nec illos habere posse Deum Patrem, cum noluerint Ecclesiam habere Matrem. Ita Cyprianus, Augustinus, Hieronimus. Igitur sine salutis æternæ dispendio, ne in uno quidem fidei dogmate licet Ecclesiæ refragari definitioni, quare futilis prorsus, & e mentita est, illa distinctio Articulorum in fundamentales & non fundamentales, cum omnia prorsus fidei & morum dogmata ab Ecclesia definita firmiter credi debeant.

Et certè hucusquè nulla certa regula constitui potuit, qua sine omni controversia articulorum fundamentalium cathalogus constitueretur. Quos enim una Secta in fundamentalibus ponit, eosdem altera penitus explodit, unde semel inventa ista tollerantia, nulla jam erunt errorum monstra quæ æquo Jure sibi Asylum in Ecclesia non vindicent, & salutem non appromittant.

Obijcies imo: In exordio nascentis Ecclesiæ multi erant judicantes contententes observantiam Mosaicæ legis esse ad salutem necessariam, contra ac in Concilio Jerosolimitano fuit definitum, at vero hi omnes ubique fuerant tollerati, 2do durum & inhumanum est infinitam propemodum hominum multitudinem, ex eo præcise condemnare, quòd à Catholica Ecclesia errore mentis, cordis tamen simplicitate dissentiant. Certè si Deus nonnisi unam Religionem esse voluisset, easdem omnibus circa eam ideas indidisset, 3tio etiam in Ecclesia Catholica infinitæ propemodum sunt controversiæ, ac dissensiones circa fidei dogmata, & tamen id sine ullo salutis dispendio fieri putatur. Quidni etiam Heterodoxis eadem licentia in tolevioris momenti Articulis concedatur.

Resp: ad 1mum. In exordio Ecclesiæ eos fuisse toleratos, qui legis, cæremonias ad sufficientem usque Evan-

geli

gelij promulgationem ita observarunt, ut tamen eas necessarias ad salutem esse non dicerent, nam in Concilio Jerosolimitano fuerat quidem definitum, Gentiles ad legis Mosaicæ observationem non teneri, non autem fuerat legis observantia interdicta. Quando autem universæ Ecclesiæ consensu, observatio legalium interdicta fuit, nemini amplius citra piaculum id facere licuit.

Ad 2dum: Id crudele ac inhumanum sine blasphemia dici nequit, quod ex inscrutabili Divinorum Iudiciorum abyſso est constitutum. Apostolus Paulus inter opera carnis, quæ à regno Dei excludunt, etiam Hæreses & Sectas recenset, Apostolo suffragatur tota Ecclesiæ Traditio, hoc sufficit, ut id certo certius esse credamus, utut incomprehensibile sit, alioqui multa alia negari posset impunè, ut peccati originalis transfusio, parvulorum sine Baptismo morientium damnatio, pænarum æternitas, aliæque id genus, quæ fide credimus comprehendere non valemus. Nihil vero magis falsum, quam in nostrâ potestate non esse, Dei gratiæ opitulante veram Religionem dignoscere posse; siquidem & rectas de ipso ideas unicuique Deus subministrat, & intanta perspicuitate illam constituit, qualis ad hominis suæ salutis sollicitum plenè convincendum sufficere possit, ac debeat, ut proinde merito iis vitio vertatur, qui eam non credunt, utatur itaque quilibet, eâ quâ par est, in re tanti momenti diligentia, & nullus dubitò inveniri poterit, qui Dei fretus auxiliò, omnibus explosis erroribus, veram & unicam Religionem non cognoscat, sanctè amplectatur, atque in ea perseveret.

Ad 3tium: Inter Catholicos salvâ fidei unitate de iis disputare licet, quæ Ecclesiæ definitione nondum determinata sunt, dummodo id fiat cum ea animi dispositione, ut omnis controversia celsset, quam primum Ecclesiæ oraculum prolatum fuerit. At verò Tolerantes effrenem sibi licentiam postulant, cum ea etiam in controversiam vocare se præsumant, quæ infallibili Ecclesiæ definitione rata & firma jam sunt. Quæ licentia si daretur, nulla jam essent fidei dogmata, quamvis capitalia quæ pari Jure in controversiam vocari non possint. Atque aperta semel hac ianuâ, eo usque Tolerantismus excurreret, ut quælibet Secta, nedum Christianorum, sed & Judeorum, Mahometanorum, atque ipsorum Gentilium tolerari debeat.

Quæres 4. In definiendis quibusvis factis quæ est Ecclesiæ auctoritas?

Resp: Facta triplicis sunt generis, imo: facta sunt,
H reve-

revelata & expresse in Scripturis contenta exg: quod Christus Dominus sit in Bethleem natus, à Magis adoratus, quod fugerit in Ægyptum, quod passus sit, crucifixus, ac mortuus. Atque in hujusmodi factis definiendis, sicuti in cæteris rebus revelatis decidendis Ecclesiam esse infallibilem, nemo ambigere potest, quia in his præluet Ecclesiæ infallibilis Divina revelatio, 2do: facta sunt pure personalia, minime revelata, quorum nulla est neque in Sacris Litteris, neque in Divinis Traditionibus mentio, ut quod extiterit Hieronymus, Augustinus, hæc & illa scripserint. Et in hujusmodi factis purè personalibus, judicium Ecclesiæ non esse irrefragabile inter omnes convenit. Omnes siquidem tanquam immobilem ac indubitatam hanc admittunt regulam Juri Canonico insertam Cap: Nobis de Sent Excom: Judicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur. Judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit & falli. Propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus, & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sententia sit innodatus. 3tio: facta dogmatica quæ sunt cum doctrina conjuncta exg: an Jansenij liber contineat in se quinque propositiones ab Innocentio X. damnatas an non. Et in istiusmodi factis dogmaticis decidendis atque definiendis utrum judicium Ecclesiæ infallibile sit? non convenit inter Theologos; Alij docent in definiendis atque decidendis factis dogmaticis Judicium Ecclesiæ esse infallibile, alij verò id negant, omnes tamen unanimi consensu affirmant, in his etiam definiendis factis Judicio Ecclesiæ firmiter esse obtemperandum —

C A P U T U N I C U M.

De Symbolis Fidei Catholicæ.

Quæres 1mo: Quid sunt Symbola fidei Catholicæ? Resp: Symbola fidei sunt telseræ quibus præcipua nostræ Religionis capita continentur. Symbolum enim, inquit S. Maximus Taurinensis est telsera & signaculum quo inter fideles perfidosque discernitur. Homil. in Symbolum. Porro de Singulis Symbolis, quæ vel à Sanctis Patribus, vel in Ecclesiis particularibus confecta sunt, disserere non est necesse, aliqua tantum de illis dicemus, quæ in tota Ecclesia usui sunt, & publicâ pollent auctoritate, unde etiam OEcumenica appellari solent.

Quæ

Quæres 2do: Quot sunt Symbola OEcnomenica?

Resp: Symbola OEcnomenica, tria præcipua sunt, videlicet Apostolorum, Constantinopolitanum, & Athanasij vulgo dictum.

ARTICULUS I. mus.

De Symbolo Apostolorum.

Quæres 1mo: Quid sit Symbolum Apostolorum?

Resp: Symbolum Apostolorum est illud, quod in quotidianis precibus à Fidelibus recitari solet, ideo autem Apostolorum vocatur, quod Apostolos habere Auctores creditur. De hoc Symbolo ita scribit Rufinus in Præf: exposit Symboli, ad Laurentium. Tradunt majores nostri, quod Apostoli discessuri ab invicem, normam sibi prius futuræ prædicationis, incommuni constituerunt, ne forte alij alio adducti diverſum aliquod his, qui ad fidem Christi invitabantur exponerent. Omnes igitur in uno positi, & Spiritu Sancto repleti breve istud futuræ sibi, ut diximus, prædicationis indicium, in unum conferendo, quod sentiebat unusquisque, componunt, atque hanc credentibus dandam esse regulam statuunt.

Quæres 2do: Symbolum hoc, quod Apostolorum, esse creditur, an re ipsa opus est Apostolorum?

Resp: Non solum multi ex Hæreticis, sed etiam aliqui ex Catholicis intemperantiores Critici, Symbolum hoc Apostolis abjudicant, contententes non aliâ ratione hoc Symbolum posse Apostolorum nuncupari, nisi quia doctrinam ab Apostolis initio prædicatam in se continet. Verum communior & verior sententia est, Symbolum quod Apostolorum dicitur, verè esse ab Apostolis conditum, & fidelibus traditum. Et id quidem apertissimè testatur Rufinus, qui etsi quarto nonnisi floruit sæculò, antiquam tamen hujus rei adducit Traditionem, inquit: Tradunt majores nostri; Sed & hujus antiquæ Traditionis à Rufino commemoratæ, alia habemus vestigia apud antiquos Patres, atque Ecclesiasticos Scriptores. S. Iræneus lib: 1mo: cap: 10. hæc habet: Ecclesia per univèrsam Orbem usque ad fines terræ seminata, & ab Apostolis & à Discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in unum Deum omnipotentem &c. Tertul: lib: de veland: Virg: cap: 1. hæc scribit: Regula fidei una omnino est, sola immobilis & irreformabilis, credendi scilicet in unum Deum omnipotentem mundi conditorem, & in Filium ejus Jesum Christum, atque ibidem præcipuos recitat Symboli Apo-

stolici articulos. Hanc verò fidei regulam, Ecclesiam ab Apostolis, Apostolos à Christo accepisse, testatur libro de Præscriptione. His accedit Lucifer Calaritanus, qui libro 2do adversus Constantium; Symbolum hoc appellat: Formam disciplinæ, & regulam fidei, per Apostolos traditam. Quæ testimonia si cum superioribus Rufini verbis conferantur, argumentum efficiunt satis firmum, ac validum. Et verò Rufini auctoritati vim plurimum addit, aliorum SS. Patrum auctoritas, qui Rufino aut supiores, aut paulo posteriores fuerunt. Nam S. Ambrosius Serm: ult: de Eliæ jejunio sic loquitur. Duodecim Apostolorum Symbolo Fides Sancta concepta est, qui veluti periti artifices in unum convenientes clavim suorum Symbolo conflaverunt. Et iterum lib: 1. Epist: 42. inquit. Quod si doctrinis non creditur Sacerdotum, credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intermeratum semper custodit & servat. S. Hieronymus hac in parte Rufino consentiens est, namque in Epist: 38. ad Pammach: hæc habet. Symbolo fidei & spei nostræ quod ab Apostolis traditum est. S. Cælestinus Romanus Pontifex in Epistola ad Nestorium, Symbolum hoc vocat: Symbolum ab Apostolis traditum. S. Leo Epist: 27. ad Pulcheriam Symbolum is ad dicit, brevem & perfectam confessionem, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis. Similiter & Cassianus lib: 6to de Incarn: cap: 3tio Symbolum hoc nominat, collatum ab Apostolis Domini totius Catholicæ legis fidem. Tandem S. Maximus Taurinensis Homil: de Tradit: Symboli sic inquit: Apostoli Ecclesiæ Dei Mysterium Symboli tradiderunt, ut quia sub uno Christi nomine credentium futura erat diversitas, signaculum fidei inter fideles, perfidosquæ discerneret. Ac demum Regula est, à S. Augustino constituta, & à cordatioribus Criticis probata. Ut quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis constitutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum certissime credatur. At verò Symbolum Apostolorum à nullo Concilio confectum est, cum ante Nicænam Synodum omnium primam, in Ecclesiis jam legeretur. Opus igitur Apostolorum est.

Objicies 1. Symboli Apostolorum apud S. Lucam qui Acta Apostolorum descripsit, nulla mentio. SS. Patres hoc

hoc Symbolo ad revincendos Hæreticos non utuntur. 2. Si Apostoli ad fidei unitatem conservandam Symbolum confecissent, debuilset ubique locorum idem esse, & invariabilem servari. Porro incredibile est ipsius pro Ecclesiarum diversitate varietas. 3. Si ab Apostolis fuisset Symbolum totidem planè verbis, ac sententiis confectum, deberet ut Sacra Scriptura haberi ac venerari. Quod tamen non fit.

Resp: ad 1um. Cum multa alia in Sacris Litteris fuerint prætermissa, mirabile videri non debet, si nulla à S. Luca Symboli mentio facta sit, præcipuè quia ut S. Hieronymus ait Epist: 38. non erat scribendum in charta, aut atramento, sed in tabulis cordis carnalibus. Nihil verò magis à veritate alienum est, quam SS. Patres hoc Symbolum ad revincendos Hæreticos non adhibuisse, namque S. Ambrosius Hæreticos Mariæ Virginitatem negantes ex hoc Symbolo confutat lib: 1mo: Epist: 42. S. Iræneus, & Tertulianus locis supra citatis id ipsum præstant.

Ad 2^{dum}. Ex allato S. Ambrosii testimonio patet, Symbolum Apostolorum in Ecclesia Romana fuisse internum aservatum, in aliis verò Ecclesiis nonnulla identidem fuerunt adjecta, quæ tamen implicitè jam in eodem Symbolo continebantur, hæc verò adjectio facta contigit, propter hæreses in illis Ecclesiis exortas, unde Rufinus in exposit: Symboli sic inquit: Commonendum puto, quod in diversis Ecclesiis aliqua adjecta inveniuntur, in Ecclesia tamen Urbis Romæ hoc non deprehenditur, propter eam quod ne hæresis ulla illic sumpsit exordium, & mos inibi servatur antiquus, eos qui gratiam baptismi suscepturi sunt, publicè, id est, fidelium populo audiente Symbolum reddere. Præter eam cum Symbolum non in charta, & atramento scriberetur, sed solum memoriæ à fidelibus mandaretur, mirabile videri non debet, quasdam in illud irrepsisse mutationes. Sane si in ipsas Sacras Scripturas tot variantes lectiones innectæ sunt, multò minùs in rari quis debeat, in Symbolo memoriæ solum commendato, multa fuisse mutata.

Ad 3^{tium}. Symbolum Apostolorum non est Scripturis Sacris annumerandum, quia traditum est, non ut scribatur in charta, & atramento, sed ut tabulis cordis per auditum inscripatur. Verumtamen Symbolum Apostolorum est fidei nostræ Regula, sicuti cæteræ omnes Divinæ Traditiones.

AR-

ARTICULUS 2dus.

De Symbolo Constantinopolitano.

Quæres 1. Quid est Symbolum Constantinopolitanum?

Resp: Symbolum Constantinopolitanum est illud, quod à Sacerdotibus in Misa recitari solet. Hoc à Symbolo Apostolorum non differt nisi in paucis. Scilicet imprimis in Concilio Nicæno, ad condemnandam Arii Hæresim, quædam ad Symbolum Apostolorum adjecta fuerunt, deinde verò in Concilio Constantinopolitano, ad profligandos Macedonij errores iterum alia addita sunt. Duo itaque Symbole Nicænum & Constantinopolitanum à Symbolo Apostolorum re seu quantum ad substantiam non discrepant, tantummodò pauca, quædam ad hæreses Arii ac Macedonij condemnandas addita, atque adjecta in se continent.

Quæres 2. Quis fuerit Symboli Constantinopolitani usus?

Resp: In Ecclesia Orientali Catechumenis Symbolum Nicænum, & postea Constantinopolitanum potius quam Apostolorum tradebatur, ut contra Hæreses Arii atque Macedonii quæ ibi maxime grassabantur, præmunirentur, non tamen Symbolum Apostolorum planè omisum fuerat, quoniam illud fideles memoriæ mandare tenebantur, ut constat ex S. Cyrillo Cath: 5ta. Ecclesiæ tamen Occidentales constantes in antiqua disciplina perseveraverunt, & Apostolorum Symbolum Catechumenis ad discendum, atque profitendum tradebant.

Quæres 3tio: Cur Ecclesia Symbolum Apostolorum, submissâ nonnisi recitat voce, Constantinopolitanum vero publicè, & solemniter decantat?

Resp: Communis opinio est, Symbolum Apostolorum submissâ voce ab Ecclesia recitari solere ad designanda persecutionum tempora, in quibus ab Apostolis conditum, & in Ecclesiis propagatum fuit. Constantinopolitanum autem publicè recitari, immo solemniter cantari, quia eò tempore fuit confectum, quò Ecclesia extinctis Tyrannis, sub Constantino Imperatore Christiano, suam fidem palam profiteretur. Ceterum Ecclesia multo frequentius Symbolum Apostolorum, quam Constantinopolitanum recitat. Hoc enim nonnisi aliquando, & in Misa solum, illud autem quotidie, & sæpius in Officio adhibet.

ARTICULUS 3tius.

De Symbolo vulgo Athanasiano.

Quæres 1. Quodnam Symbolum vulgo Athanasianum vocitatum?

Resp: .

Resp: Symbolum quod vulgo Athanasianum nuncupatur illud est, quod Dominicis diebus ad Hora: Canonicas à Clericis recitari solet, & incipit. Quicumque vult salvus esse: ideo autem Athanasianum nuncupatur, quod communis olim esset opinio, illius Auctorem fuisse S. Athanasium Patriarcham Alexandrinum. Huic autem communi opinioni sese opposuit magna recentium Criticorum cohors, qui tamen vehementer inter se dissentiunt, cum de illius Symboli auctore determinando agitur.

Quæres 2. Utrum S. Athanasius, Symboli Quicumque: sit verus ac genuinus Auctor?

Resp: Nullò firmò argumentò probari potest S. Athanasium Symboli Quicumque: esse verum ac genuinum Auctorem. Enimverò altum est hujus Symboli silentium apud Auctores S. Athanasio coævus, aut propinquiores ætate. Nihil de eo habent Theoporetus, Socrates & Sozomenus, qui ejusdem tamen commemorandì occasionem habuerunt, dum de Concilio Romano in causa Athanasij coacto verba faciunt. Nihil in vetustioribus S. Athanasij tum Græcis, tum Latinis codicibus. Nec S. Cyrillus, nec Ephesina Synodus, neque S. Cælestinus, neque Calsianus contra Nestorianos, neque Patres Chalcedonenses, contra Eutichianos hoc Symbolum adhibuerunt, cum tanten utraque hæc Hæresis, clarè atque explicatissime in eo profligata reperiuntur. Sanctus autem Leo in Epistola ad Leonem Imperatorem verba quidem S. Athanasij ex Epistola ad Epictetum allegat, Symboli autem quod ad rem multo magis facere potuisset, ne quidem meminit. Imo nec Latini ante Gregorium IX. id est ante Annum 1232. hoc Symbolo contra Græcos usi sunt, ut Phocianos Spiritus S. processionem à Filio negantes tantì Ecclesiæ Græcæ luminis auctoritate confunderent. Præterea, Latina potius videtur esse, quam Græca prima hujus Symboli origo, quod vel eò solum constat, quod in Græcis Exemplaribus magna habetur varietas, contra vero in Latinis summa consensus, hæc autem Græcorum exemplarium varietas non nisi ex diverso Interpretum genio oriri potuit. Quamquam verò S. Athanasius inter Latinos aliquandiu commoratus fuerit, vix tamen est credibile, eum etate jam provectum, ita bene latinæ litteras didicisse, ut opus hoc elucubrare potuerit. Hæc omnia sin minus divisim, latè simul sumpta, verisimiliter ostendunt Symbolum, Quicumque: non esse S. Athanasij genuinum opus.

Obijcies 1. Sanctus Gaudentius Episcopus Brixien-
sis Commentarium in hoc Symbolum edidit. S. Augustinus Enarrat: in Psal: 120 istud Symbolum citat, inquiens Pater. Athanasius Alexand: Episcopus ita pul-
chrè

chré locutus est. Filius inquit, à Patre solo est non factus nec creatus, sed genitus. Deinde Synodus Augustodunensis Anno 670. Toletana 4ta Anno 632. habita, huius Symboli expressam mentionem sub nomine Athanasij habent. Tandem in antiquis manuscriptis Psalteriis, & vetustissimis codicibus hoc Symbolum, nomen Athanasij præferens, continetur.

Resp: S. Gaudentij, in Symbolum Athanasij editus Commentarius nullus est, neque in Bibliotheca Patrum, neque apud alios probatos Auctores invenitur. Verba autem S. Augustini mox citata, in omnibus Manuscriptis ejusdem S. Patris operibus, ac in probatoribus editionibus non reperiuntur. Quod verò in quibusdam Synodis, Psalteriis ac vetustis codicibus Symbolum Quicumque: nomine S. Athanasij insignitum habeatur, laudetur, non est mirum, siquidem à Sæculo 6to jam hoc Symbolum, sub fictio Athanasij nomine exstabat, quare concludendum est, suppositionem hujus Symboli esse antiquissimam, unde plures Auctores etiam ex vetustioribus re minimè discussa, illud sub nomine S. Athanasij laudaverunt.

Quæres 3tio: Quis ergo Symboli Quicumque: verus est Auctor?

Resp: Verisimilior est opinio illorum qui censent verum Auctorem Symboli Quicumque: esse Vigilium Tapfeniensem in Africa Episcopum, qui Sæculo 5to claruit. Hoc enim ille Symbolum à se elucubratum sub nomine S. Athanasij in lucem publicam emisit, ut majorem illi auctoritatem conciliaret, quod non semel ab eo factitatum fuisse observant viri eruditi. Sed quidquid sit de vero istius Symboli auctore, certum est hoc Symbolum veram Ecclesie doctrinam, maxime de Trinitatis & Incarnationis Mystério continere, magnanquè apud omnes habere auctoritatem.

Quæres 4. Præter tria prænominata Symbola, suntne alia publicè auctoritate comprobata?

Resp: Præter prænominata tria Symbola, sunt alia nonnulla publicè Ecclesie auctoritate commendata, atque comprobata. Nimirum Symbolum Lateranense, in Concilio Lateranensi Anno 1215. conditum. Viennense in Concilio Viennæ Allobrogum Anno 1311. conditum. Professio fidei, seu Instructio pro Armenis facta ab Eugenio 4to. Papa statim post absolutam Synodum Florentinam, ac demum celebris professio fidei à Pio IV. Romano Pontifice post Concilium Tridentinum Anno 1564. edita, quam committere tenentur, quotquot ad beneficia Ecclesiastica, aut ad publicum docendi munus assumuntur.

TRA.

TRACTATUS

DE

RELIGIONE

CAPUT PRIMUM

De natura Religionis, ejus existentia, atque necessitate.

ARTICULUS PRIMUS

De natura Religionis, atque ipsius existentia.

Quæres 1. Quid sit Religio?

Resp: Religio a *religando* dicta, in hoc posita est, quod hominem Deo obstringat, undè rectè definitur: *Modus, seu ratio colendi Deum, ipsi debitum honorem atque obsequium convenientissimum exhibendo* Hinc patet evidenter cultum à Religione præscriptum, debere esse Divinæ naturæ, ejusquæ attributis maxime consentaneum, alias non erit Religio, sed superstitio. Religioni itaque opponitur superstitio, quâ cultus Deo exhibetur quidem, sed eò modò qui ipsius naturam dedecet, aut etiam non vero Deo, sed illis præstatur, quibus non debetur.

Quæres 2. Quomodo Religio dividi solet?

Resp: Religio dividi solet in *naturalem, & revelatam*. *Naturalis* illa solum complectitur officia erga Deum, homines, ac nosmetipsos, quæ solius rationis humanæ ope investigare, ac cognoscere possumus. *Revelata* ea continet, quæ limitatæ nostræ rationi impervia sunt, & singulari nonnisi modò nobis à Deo manifestata sunt. Verum Religio unica est, eaque tota a Deo revelata, primo quidem ab exordio mundi solâ Traditione, post autem Scripto etiam propagata, attamen in Religione sunt quædam veritates væ naturales dicuntur, quatenus naturales humanæ rationis

onis vires non excedunt, alia vero supernaturales nominantur, quia nonnisi supernaturalis revelationis ope, innotescere poterant; cuiusmodi sunt Mysteria Fidei, & plura positiva Præcepta, à Deo hominibus imposita atque huiusmodi veritatibus naturalibus, ac supernaturalibus, una, & Sancta Religio constituitur.

Quæres 3. Quotuplex est cultus quem Deo debitum Religio præscribit?

Resp: Cultus quem Deo debitum Religio præscribit duplex est, alius *internus*, isque in Religione præcipuus, qui in cordis interioribus affectibus situs est, maxime vero in actibus Fidei, Spei, & Charitatis; alius *externus*, cum cæremoniis ac ritibus quibusdam exterioribus obsequium Supremo Numini debitum exhibemus.

Quæres 4. Quod est Religionis objectum?

Resp: Præcipuum Religionis objectum est ipse Deus, secundarium verò est cultus Deo exhibendus. Tota siquidem Religio eo occupatur ut Deus colatur, honoretur, sed semper ratione, ac modò, qui Divinæ naturæ congruit atque convenit, unde Religionis officium ac munus est Divinum cultum rectè ordinare, ac præscribere.

Quæres 5. Existitne reipsa Deus, qui ab hominibus colatur?

Resp: Deum existere certissimum, ac indubitatum est, id evincitur ex omnium rerum quæ in hoc mundo cernuntur conditione. Omnia siquidem contingentia esse, vel ipsa experientia constat, quare à se ipsis illa esse non possunt, sed ab alia aliqua causa producta sunt, cum verò in causarum serie procedi non posset in infinitum, necesse tandem est, ut ad aliquod ens parveniamus in productum; & necessitate naturæ suæ existens, à quo cetera omnia originem traxerint, hoc autem ens aliud esse non potest, nisi Deus. Sed & ipsa totius universi contemplatio ostendit Deum existere. Tanta siquidem in eo relucet puritas, concinnitas, & in perpetua rerum variatione constantia, ut vel ratione eum carere necesse sit, qui eam non considerat, vel cum ratione insanire, qui eam sine Omnipotente, sapientissimaque causa esse, aut conservari posse eominiscatur. Quando etiam ad nos ipsos cogitationem convertamur, animique nostri naturam consideremus, cujus tanta est in cogitando facilitas, in intelligendo subtilitas, in volendo libertas, tantusque aliarum perfectionum cumulus, ut rectè fuerit homo appellatus, miraculum omni miraculo majus, quis ergo inde non debeat concludere.

Deus

Deum esse tam admirabilis operis artificem. Postremo omnium Gentium Barbarum, atque excultarum, omnium fere hominum tam Sapientium, quam indoctorum unanimis, ac perpetuus consensus, validissimum pro existentia Dei suppeditat argumentum, in quo plurimam vim ponebat Cycero, libro de natura Deorum Cap: 17mo dicens: *de quo omnium natura consentit id verum esse necesse est.* Omnes autem tam doctos quam indoctos in confitenda aliqua suprema Divinitate inter se consentire, in omnibus etiam gentibus, quamquam agrestibus, ac immanissimis, Dei notionem, cultum, ac timorem semper viguisse, ac etiamnum vigere, nec unquam obliterari, delerique potuisse, autoritate Philosophorum, atque Historicorum, quam plurimum ac experientia ipsa luculentissime comprobatum est.

Quæres 6. An? & qualis Deo debetur cultus?

Resp: Internus æque ac externus Deo debetur cultus. Deum siquidem cultu interno colendum esse nemo eorum dubitavit, qui Deum nostrum esse & principium, & finem confitentur, ex eo namque summi amorem, obsequium, ac summam illi deberi à nobis servitutem evidentissimè consequitur. Porro his cultus interior constituitur, & nemo nisi Athens sit, negare potest Deum nostrum esse principium & finem. Ergo internus Deo debetur cultus. Sed & externus, pariter ipsi exhibendus est. Namque exhibendo Deo non solum spiritualia, sed & corporalia obsequia, eum per hæc confitemur non solum animæ, sed & corporis nostri Auctorem, ac Dominum esse. Et quoniam mens nostra per sensibilia quædam signa, facilius elevatur ad spirituales actus, quibus Deo conjungitur, igitur si necesse est Deum actibus internis colere, oportet etiam actibus externis ipsum venerari. Quare ubicunque invaluit aliqua Religio, invaluit & exterior aliquis Dei cultus, seu per preces publicæ persolutas, seu per Sacrificia oblata, quibus testabantur homines Deum esse supremum vitæ & mortis arbitrum. Nativa autem hæc hominum in exteriorum Dei cultum propensio nonnisi à natura esse potest; atque à primis statim hominibus dimanavit ad ceteros omnes, ac hucusque perseverat. Uterque itaque cultus tam internus, quam externus Deo omnino debetur.

Quæres 7, Utrum semper extiterit Religio?

Resp: Inter omnes Gentes quæ per totum orbem diffusæ sunt, etiamsi sint ferocissimæ, dari aliquam Religionem indubitum est apud omnes, nullæ siquidem sunt nationes

nationes Atheæ, apud omnes viget agnitio alicujus Dei: qui verò qualemcumque tandem agnoscent Deum, illi cultum præstant, Sacrificia offerunt eum adorant, invocant, reverentur. Sed et ab exordio statim mundi, semper Religionem extitisse comprobatissimum est. Quicumque enim Deum agnoverunt, illi debitum cultum nunquam denegaverunt, nulla verò unquam fuit Gens, quæ Deum non agnoverit, nulla quoque fuit, quæ ipsum non coluerit, ac proinde non aliquam tenuerit Religionem. Et de primis quidem ab exordio mundi nationibus, ac populis, antiquissimus Scriptor testatur Moyses in suis libris, quem hic nominavi ut historicum consideramus, quare statim ab incunabulis mundi, Cain de fructibus terræ munera Domino offerebat, Abel vero de primogeniti gregis sui, et de adipibus eorum, & secundus post Adam Enos, cæpit invocare nomen Domini: quia scilicet cultum eius Publicum ordinaverat. Noë quoque egressus de Arca, ædificavit Altare Domino, & tolens de cunctis pecoribus, & volucris obtulit holocausta super altare. Melchisedech quoque Sacerdos erat Dei altissimi, panem & vinum in Sacrificium obtulit. Quam celebratissime fuerit Religio cultusque Dei magnificentissimus apud Judæos nemo ignorat, verum & apud alias nationes AEgyptiorum, Chaldeorum, Græcorum, Romanorum, fuisse Tempia, Sacerdotes, Altaria, Sacrificia, ji testantur, qui eorum historiam conscripserant. Merito itaque Tullius in oratione pro Flacco dixit: *Sua cuique Civitati Religio est, Deum quippe natura venerari novit, nec quisquam est homo, qui lege, quæ hoc præcipiat careat.* Semper igitur, et ubique viguit qualiscunque tandem Religio, & sinè omni prorsus Religione nulla unquam extitit natio, neque ulla modò existit.

Quæres 8. Quis Religionem instituit?

Resp. Deus ipse mundum ex nihilo creans, & hominem de limo terræ efficiens, Religionem statim instituit. Certè illud Deus ab exordio mundi instituit, quod in ipsa mundi creatione necessario intendere debuit. Porro Deus in ipsa mundi creatione cultum sui tam interiorem, quam exteriorem in quo tota consistit Religio intendere necessario debuit. Enimvero Deus mundum creando ab homine cognosci, amari, atque timeri voluit, voluit ut animi demissione in omnibus ei obtemperaret atque in eo spem suam totam collocaret. Quorsum, enim Deus in cælo et in terra sapientiæ, & magnificentis suæ divitias ostendit, nisi ut crea-

creaturâ rationalis operibus tam eximii attendens, agnosceret quis esset horum artifex, & à magnitudine speciei creatorem horum intelligeret, ac veneraretur. Quorsum etiam cœlestia, & terræna insolius hominis gratiam condidit, nisi ut is tot bonorum Authorem tenere diligeret. Quod si intonuit de cœlo Deus, & Altissimus dedit vocem suam, non aliò prorsus fine, nisi ut timeat Dominum omnis terra, & contremiscant omnes inhabitantes terram, eique in omnibus obsequantur. Certè vel Deus creando hominem voluit his, aliisque similibus actibus ab ipso necessario coli, vel omnia illis indifferenter permisit, ut ipsi essent omnia licita, & ex æquo rationi congrua. Sed hanc consequentis impietatem & ratio, & natura demonstrant, quæ æternos inter bonum & malum, virtutem inter & vitia limites constituerant, ita ut antecedenter ad positivam quamcunque legem, amor Dèi rationi congruat, ipsius autem odium ab ea omnino dissonet. Mirito itaque Paulus in *Epist.* ad Romanos Cap: i. mo acriter insectatur, ac inexcusabiles pronuntiat Græciæ sapientes, qui cum per ea, quæ facta sunt, sempiternam Dei virtutem cognovissent, eum tamen non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed in cogitationibus suis evanuerunt, nefanda quæque perpetrantes, & hoc modò perfracte supremæ rationis legem conculcaverunt. Quodsi Deus creando hominem quibusdam internis actibus voluit ab eo Religiose coli, voluit etiam exterius ab ipso venerari, scilicet homo ut animam sic & corpus Deo debet, ergo & Sacrificium utriusque ab homine Deus exigere & potuit, & quodammodo debuit, animæ quidem ut illum præceteris omnibus homo diligeret, corporis vero ut per exteriora signa testificaretur substantiam suam tantquam nihilum coram ipso esse, seque summam illius Majestatem omnibus venerari modis.

Et vero potuit Deus cultum sui hominibus præcipere, habet siquidem supremum in omnes creaturas Dominium, unde potest ab ipsis exigere quidquid æquum, ac justum ipsi videbitur, & hæc adimplere omni jure tenetur homo, & quò plus opere præstat Deo, eò plus & mercedis expectat. Quemadmodum igitur Pater familias, ut filiorum amorem & obedientiam exploret, quædam identidem exigit, sic & Deum fecisse omnino credendum est, quædam hominibus præcepisse ut illorum erga se amorem ac obedientiam exploratam haberet. Potuit ergo Deus cultum sui hominibus præcipere. Sed & reipsa id Deum fecisse, sui que cultum hominibus imperasse indubita-
tum

tum est. Voluit siquidem Deus ab hominibus coli cultu Sancto, ac legitimo sibi; grato, ne itaque in illo exhibendo homines à Divinæ sapientiæ, justitiæ, ac Sanctitatis regulis aberrarent, ipse eum instituit, atque præcepit. Deus igitur mundum ex nihilo creans, & hominem de limo terræ, efficiens, Religionem instituit, & cultum sui legitimum, ac Sanctum præscripsit.

Objicies amo Cultus prorsus Deo inutilis est, quia solus cum sit summe beatus obsequiis mortalium non indiget, 2do. Si Deus cultum aliquem ab hominibus exigeret, cultum hunc ubique gentium unum, & consimilem indixisset. Porro Deus uniformem sui cultum non indixit, unde tot fere extiterunt colendi Deum rationes, ac modi quot Nationes. Ergo nullum prorsus sui cultum Deus instituit.

Resp. ad 1. Voluit Deus creare mundum, & ipsum reipsa effecit, ex nihilo produciens omnia quanquam nihilo horum indigerit, sine his ab æterno Beatissimus existens, parimodo obsequiis nostris non indiget Deus; cultus, quem ipsi exhibemus, Deo necessarius non est, inde tamen minime sequitur illum non instituisse, quia & nobis summe utilis, & pernecessarius est & summa æquitatis ratio eum expostulabat. Certe Deus cultum sui eo ferè modò instituit, ac hominibus præcepit, quò Princeps de terra suscitavit inopem, solam ab ipso exigens gratitudinem, non ut bonum quò ditetur ipse, aut perficiatur, sed ut tributum, quod propter accepta beneficia rependi suprema iubet ratio, & quò plura ipse apud Principem mereatur, atque obtineat. Sapienter itaque pronuntiavit Augustinus quæstia ad Paganos. *Nobis prodest colere Deum, non ipsi Deo:* quia inquam Deum colendo, & debitam gratitudinem pro acceptis beneficiis illi exhibemus, & maiora per hoc promeremur bona.

Ad 2dum. Diversitas ac varietas in modo colendi Deum, Religioni minime contrariatur, dummodo nihil indecori, ac superstitiosi habeat. Ut enim Deus cultu exteriori legitime honoretur, sufficit ut homo suam in illum observantiam testetur per signa quæ Divinæ ipsius congruunt naturæ. Hæc porro signa pro Regionum indole varia ac diversa sunt, ubique tamen Sacrificia, exterior corporis demissio, quando Deus invocatur, atque exoratur, pari consensu recepta fuerunt; amor autem Supremi Numinis, gratiarum actio, quæ primarium Dei cultum constituunt, pari viguerunt modò, ubicunque vox naturæ audita est.

Qua-

Quare unanimi populorum consensu, quoad substantiam una eademque Religio semper agnita & observata fuit.

ARTICULUS 2dus

De Necessitate Religionis.

Quæres 1. Quid de Religionis necessitate sentiunt Increduli?

Resp: Increduli atque Religionis hostes quemadmodum in cæteris rebus, ita etiam hac in re vehementer sibi insis renugnant. Aliqui enim Religionem non à Deo datam, sed à Politicis inventam esse comminiscuntur, quare retinendam esse putant utpotè utilissimam ad continendos in officio homines: alij verò ab opposito, eam tanquam inutilem, imo & perniciosam abolere conantur, verum & primi turpissimè errant, & secundi pessimè falluntur.

Quæres 2. Religio estne hominibus utilis, ac necessaria?

Resp: Religio hominum societati est maximè utilis. Nihil siquidem efficacius esse potest ad vitia impedienda, quæ cujusvis societatis pestes sunt, & ad virtutes quibus homines invicem colligantur promovendas fortius, quam amor & timor Dei, quæ ad Sanctissimas ipsius Leges, Societati humanæ maximè utiles observandas, etiam illi permoventur, qui temporalia supplicia non timent, aut præmia non sperant, quales certè inter homines non pauci sunt. Quare civilis Societas absque Religione stare non potest, si namque illa solvantur principia, quæ Religio docet, & quibus ipsa innititur, quibusvis sceleribus latissimus aperietur aditus, ac proinde quævis periclitabitur ac ruet humana Societas: ad conservandam igitur humanam Societatem Religio maximè utilis est.

Obijcies 1. Etiam admissa Religione adhuc innumera mala grassantur, quæ Societatem humanam infelicem reddant 2. Quæcunque de Religione circumferuntur, à præjudiciis orta sunt, quia juvenibus passim judicia Dei inculcantur; præjudicia autem infantiae spernere oportet.

Resp: ad 1. Qui à Religione in officio non continentur, eam illi nonnisi verbis profitentur, factis autem negant. Deinde certum est, sin minùs omnia, saltem quam plurima vitia à Religione impediri. Quot enim sunt homines, qui temporales pœnas aut non timent, aut effugere se posse sperant, timent verò supplicia alterius vitæ, quibus se obnoxios in futurum certò credunt.

Ad

Ad 2. Quæ de Religione juvenibus inculcantur, præjudicia dici nequeunt, quia illa semper recta ratio dicat, ac inculcat, atque sinè educatione facilè ab unoquoque detegi possunt; per intimæ conscientiæ sensum, atque naturale lumen, nihil siquidem principiis naturæ, ac rationis magis consonum, quam Religionem admittere, & illam quæ vera est sectari.

Quæres 3. Religio privatis etiam hominibus, estne omnino necessaria?

Resp: Religio privatis etiam quibusvis hominibus, est omnino necessaria. Homines siquidem cum à Deo creati sunt, ad aliquem finem ab ipso prædestinati atque præordinati sunt: finis autem hominum aliud esse non potest nisi ipse Deus possidendus, atque perfruendus, cætera siquidem omnia homini ignobiliora, finis illius esse nequeunt. Debent igitur dari media, quæ ad illum finem ab homine assequendum optimè conducunt, hæc congrua media Religio manifestat, detegit ac præscribit. Quemadmodum igitur quibusvis hominibus summè necessarium est, ut finem suum assequantur, quia sinè illo felices esse nequeunt, ita Religio ipsis omnino necessaria est, quia sinè illa finem suum homines assequi nequeunt. Et verò Religio Dei amorem, ac timorem præcipuè inculcat, his verò nihil magis hominibus salutare esse potest, nam his & ad bona, virtutesquæ sectandas svaviter excitantur, & à malis vitiisque efficaciter deterrentur, meritò itaque pronuntiavit Lactantius lib: 3tio Divin: inst: cap: 28. *Nihil est in vita quò ratio, quò conditio nostra nititur, nisi Dei qui nos generavit agnitio ac religiosus & pius cultus.*

Quæres 4. An liberum sit quamcunque amplecti ac sequi Religionem?

Resp: Neque liberum neque licitum est, quamcunque amplecti Religionem, sed quilibet tenetur veram inquirere atque amplecti. Multæ siquidem numerantur Religiones inter se diversæ ac sibi non solum in præscriptis ritibus, sed etiam in dogmatibus ac præceptis morum planè Contrariæ, ac invicem oppositæ: cum igitur omnes veræ esse nequeunt, necesse est ut una vera sit, cæteræ omnes falsæ. Porro falsam amplecti, ac sequi Religionem nemo liberum aut licitum esse arbitrabitur, falsa siquidem Religio, superstitio est & sæpius manifestissima impietas, quæ Deum irritat, offendit, non honorat, neque veneratur. Quodsi liberum ac licitum esset, sinè ullo delectu quamcunque amplecti ac sequi Religionem, facilè prætermis-

missa vera, seligetur falsa impia ac superstitiosa, quò nihil potest esse perniciosius & damnrabilius. Tenetur itaque homo omni conatu veram Religionem inquirere illamque sequi, nec quamlibet amplecti liberum aut licitum esse potest. Et verò Religio in hoc posita est, ut recta de Deo sentiamus, cultu debito eum honoremus, ipsius præcepta observemus. Porro quot Religiones in Orbe numerantur, tot de Deo opiniones sibi contrariæ, tot diversi Deum colendi modi: quæ una Religio à Deo prohibita, hæc aliâ permittit esse censet, quæ una à Deo præcepta esse statuit, hæc aliâ indifferentia esse censet. Incredible etiam est, liberum atque licitum esse hominibus quæcumque de Deo sentire, ac opinari, sive rectas ac veras, sive falsas ac perversas de ipso foveri opiniones, hoc vel illò, honestò vel turpi, rationabili sive superstitiosò eum venerari cultu, quæ ab illo præcepta, aut prohibita sunt vitare; vel perpetrare, adimplere vel negligere. Neque hæc Deus indiscriminatim omnia homini permittere, neque erga hæc omnia indifferenter se habere potuit, necessario siquidem falsa, mala, reprobata, vera, recta ac bona approbat. Pariter etiam incredibile est, licitum ac liberum homini esse quæcumque amplecti ac sequi Religionem. Cumque Deus id omnino ab homine exigat, atque expostulet, ut recta de ipso sentiat, cultu congruò atque competente illum honoret, præcepta atque præscripta Ejus observet, & hæc non nisi in vera continentur Religione, ipsam omni conatu quilibet inquirere atque amplecti tenetur. Certè primaria hominis obligatio est, ut Religionem à Deo institutam amplectatur ac sequatur. Id Deus ipse ab homine exigat ac postulat, & hoc debitum ipsi impendisse censendus est; alias in vanum Religionem ipse instituisset. Omnes quæ in mundo sunt Religionem, Deum instituisse, repugnat; contraria siquidem, sibi opposita, ac secum pugnantia Deum instituisse, Divinæ Ipsius veracitati, ac sapientiæ repugnat, ac omnino contrariatur, non nisi ergo quæ vera, justa, recta, ac Sancta est Religio hanc Deus instituit, hæc siquidem sola Divinæ Ipsius congruit sapientiæ, justitiæ, ac sanctitati, hanc igitur homo inquirere, ac sequi tenetur, quamlibet amplecti impium, ac imprudentissimum est.

Postremo Religio est unicuique medium, quò homo felix ac beatus esse possit. Porro ad hanc felicitatem omnes quotquot sunt in Orbe Religionem ex æquo hominem perducere nequeunt, cum in substantialibus etiam, ac pri-

mariis capitibus sibi contrariantur. Ergo maximi interest, ut homo seriò inquirat, quænam illa sit Religio, quæ infirmam ad desideratissimam felicitatem tuto perducere potest. Quemadmodum igitur homo erga suam felicitatem obtinendam, quam invitus etiam exoptat indifferens esse nequeat, sive illam asequatur sive non, ita etiam circa Religionem amplectendam, ac sequendam indifferens esse nequit, & non quamlibet indiscriminatim, sed illam eligere tenetur, quæ tuto ac securè illum felicem ac beatum efficere potest.

Obijcies. Deus in omni Religione æque colitur, ubi enim par est cordis intentio, ibi etiam si animus aherret, par est moralitas. Qui autem in quacunque Religione Deum colunt, id unum intendunt ut Deum venerentur, quamquam igitur in modo colendi errent, verè tamen Deum colunt, ac proinde stat immobilis illorum Religio.

Resp: Nihil hoc refugio magis miserum ab Incredulis afferri potuisse. Si enim verum esset in omni Religione Deum coli, tum & illi Deum colebant, qui Diis Filios suos immolarunt, qui hortorum siorum legumina oblato thure venerabantur, aut etiam Veneris adoratores, qui in illius honorem, tot pudori, ac modestiæ contraria perpetrabant. His certè colere non potest Deus, quia ipsa aspernatur, illis offenditur. Et quamquam intentio errori invincibili conjuncta, hominem in malefactis à culpa liberet, opus ex se malum, bonum ac Deo gratum efficere, ipsa nequit, alias immanissima scelera ex intentione colendi Deum perpetrare liceret, quod vel cogitare impiissimum est.

Quæres. 5. Qui sunt characteres veræ Religionis?

Resp: Tres præcipui sunt veræ Religionis characteres.

1us. Religio vera debet Deum ipsum habere auctorem, ac proinde Divina esse debet. Deus siquidem solus eum cultum in sui gloriam atque honorem potest præscribere ac præcipere: quem ipse sibi ab hominibus vult exhiberi, quapropter omnis Religio quæ non est à Deo instituta sed à solis hominibus excogitata, tanquam vera nunquam haberi poterit.

2us. Religio vera, verè Dei cultum proponere debet ac proinde verum Deum ipsa manifestare debet, & de Illius excellentiâ, atque perfectionibus ea docere, quæ Ens supremum ac perfectissimum omnino decent. Debet præterea eum cultum tradere qui non sit alienus à veri

Dei

Dei sanctitate, nihil proinde honestati contrarium continere debet.

3tius. Religio vera, debet veram hominis felicitatem, atque proprium Ipsius proponere finem, media quoque ad illum consequendum congrua suppeditare quibus & finem præstitum certo obtinere, & veram felicitatem suam consequi valeat.

Quæres 6. Quis est ergo finis hominis, & quæ ipsius vera felicitas?

Resp. Finis hominis, & vera Ipsius felicitas, est ipse Deus. Cum enim omnia quæ nos circumdant hujus universi bona, & longè inferioris conditionis sint homine, qui ea infinito propemodum præcellit gradu, et caduca atque fluxa illa esse vel ipsa constat quotidiana experientia, conatum hominis propriæ felicitatis desiderium explere nequeunt, quare nec finis hominis esse possunt, nec veram ipsius felicitatem parere valent, solus vero Deus utpote Ens infinitum, ac perfectissimum, æternum atque immutabile omni sit bonum stabile ac ærium propterea & conatum hominis propriæ felicitatis desiderium explere valet, & finis illius esse debet. In solo ergo Deo quærenda est ab homine vera felicitas, atque in illo solo finis est constituendus.

ARTICULUS 3tius.

De Religione naturali atque revelata.

Quæres 1. Quid sit Religio naturalis?

Resp. Religio naturalis est congeries veritatum & præceptorum, quæ Deus cordibus nostris insculpsit atque mentibus nostris infudit, quibus continentur officia quæ Deo, proximo, ac nobismetipsis debemus. Naturalis itaque Religio verè Divina est, Deum habet Auctorem, quia ipse Deus illam mentibus hominum inspiravit, atque digito suo cordibus eorum insculpsit.

Quæres 2. Quid sit Religio revelata?

Resp. Religio revelata est compendiosa collectio tum sublimiorum veritatum quas homo naturali intelligendi vi nullatenus assequi valet, tum etiam præceptorum, quæ positiva dicuntur, & quæ Deus præter naturalem legem, ex liberrima sua voluntate hominibus imposuit. Religio itaque revelata pariter ac naturalis est à Deo, atque utraque Divina. Finis autem illarum is est unicus ac solus,

Iz.

ut

ut homines addiscerent rectè ac justè vivere Deum piè ac sanctè colere, atque hoc modò temporalem ac æternam felicitatem assequi valeant.

Quæres 3. In quibus Religio naturalis ac revelata inter se differunt, ac discrepant?

Resp: Religio naturalis ac revelata in his à se invicem differunt, ac discrepant. Religio naturalis complectitur veritates morales rationi nostræ maxime conformes, & accomodas, quarum quasi semina quædam Deus mentibus nostris infudit, atque naturæ nostræ indidit, quæ propterea homo solò lumine naturali percipere ac intelligere valet. Jam verò Religio revelata, continet veritates sublimiores, quæ naturalem mentis nostræ capacitatem excedunt, atque superant, quas ipse proinde Deus utpotè Sapientiæ suæ arcana, per se ipsum hominibus manifestare dignatus est. Præterea Religio naturalis continet præcepta purè naturalia, in ipsamet natura fundata, quorum dictamina homo intimè nolens etiam præsentit. Religio autem revelata complectitur præcepta positiva quæ à sola Dei libera voluntate, Ipsiusquæ sanctissimo arbitratu dependent. Quare Religio revelata haberi debet velut complementum ac perficientia Religionis naturalis, quia nimirum revelatione, & cognitio veritatum moralium ampliatur, & legibus naturæ, præcepta positiva à Deo supperranduntur. Unde Religio naturalis est nobis connata, veritates ipsius mentibus nostris infusæ, præcepta cordibus nostris insculpta. Religio revelata, est naturæ nostræ supperaddita, ex solo Dei arbitrio profecta, exterius modò quòdam speciali hominibus à Deo manifestata.

Quæres 4. An semper existit, & nunc etiam existit Religio naturalis?

Resp: Religio naturalis semper existit, & nunc etiam existit. Quivis siquidem homo etiam nolens intus admonetur, se & amorem & grati animi sensum debere Enti Supremo, à quo & benignè creatus est, & jùgiter conservatur. Id etiam quilibet à natura didicit curandum sibi sedulo esse, ut à se id omne propellat quod in alijs jure ac merito redarguit, atque ideò abstinendum esse, a crapula, & ebrietate, ne illis corpus obruat, & mentem suam quæ ad superna nativò quòdam impetu assurgit; ad ima & belluina deprimat. Quocunque tandem se vertat homo, clamosam hanc naturæ vocem, ubique totis excipit auribus, quod tibi fieri non vis, vide ne faceris alteri.

ri. Ex quo manifestissimum efficitur inesse naturæ nostræ quædam dictamina quibus admonemur de jis, quæ Deo, nobis, & proximo debemus; atque obligamur. His porro tota naturalis Religio constituitur. Indubie igitur existit ac semper existit. Et certè dantur aliquæ normæ nobis à Deo inditæ, juxta quas vitam nostram instituere tenemur, & quibus justum ab injusto, honestum à turpi discernimus. Dantur quoque leges à Deo cordibus nostris insculptæ; quas à nobis adimpleri Deus omnino vult, atque exigit, alias si Deus hominem exlegem creasset, illumque suo reliquisset genio, operis sui præcellentissimi planè oblitus censeretur. Hoc autem cogitare cum nefas sit, fatendum est inesse nobis aliquas normas à Deo inditas, juxta quas vitam instituere tenemur, & honestum à turpi dijudicamus, leges quoque quasdam coæternas esse, quibus ad quædam nobis, Deo atque proximo præstanda adstringimur. Hæc verò quemadmodum indelebilem naturæ legem fundant, sic et Divinam naturalem constituent Religionem.

Quæres 5. Utrum in mundi exordio Deus præter naturalem Religionem, aliam etiam positivam superaddiderit, ac hominibus manifestaverit?

Resp: Pro certo tenendum est, Deum in ipso mundi exordio præter naturalem Religionem, aliam etiam positivam superaddidisse, ac hominibus revelasse, proindeque quædam ad cultum sui præscripsisse, atque ordinasse, quæ à natura imperata non sunt. Ratio eadem humanà, solò naturali lumine nos dubitare non sinit Deo debitum esse cultum, sed quando agitur de determinando, quis & qualis hujusmodi cultus esse debeat, tunc ratio caligat, & à Deo ipso illustrari postulat; quare supposita Dei revelatione, aut nullatenus aut certò cognosci nequit, quis aut qualis cultus sit Divinæ Majestati conveniens. Quod si Principes constituere solent, quibusnam obsequij atque observantiæ signis, se velint à Subditis coli, quanto magis ad summum Deum spectabit, illum cultum decernere, & hominibus manifestare, quò ab ipsis volebat honorari. Quod & satis clarè innuitur sapientiæ cap: 9. ubi dicitur. *Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis, & sic erectæ sint semitæ eorum, qui sunt in terris, & quæ tibi placita sunt didicerint homines.* Hoc & Plato agnovit, cui in Epinomide ait: *neminem pietatem docere posse, nisi Deus quasi Dux & magister præiverit,* & rursum in Alcibiade. 2. Socræ-

Socratem adducit, qui post multa hac de re dicta sapienter concludit, *nihil tutius atque consultius esse quam quiescere & expectare*, donec aliquis didicerit quò animo & erga Deos & erga proximos esse oporteat. Nemo autem sibi persuadere poterit, Deum sapientissimum rerum omnium provisorem, qui cuncta etiam minutissima ad Gloriam suam ordinat, atque disponit, hominum arbitrio permittere voluisse, ut quem quisque vellet, ipsi cultum exhiberet. Sapientiæ itaque ac bonitati Divinæ omnino congruentissimum fuit, cultum sibi convenientissimum præscribere, illumque hominibus manifestare. Quod & ipsum re ipsa in ipso mundi exordio facisse certò tenendum est. Neque enim intelligi potest, quomodo factum sit, ut omnes Orbis populi in offerendis Deo Sacrificiis unanimi voto conspiraverint, nisi præverit, quæ hanc cultus speciem imperaret. Divina revelatio, indubitatum quoque est Deum se, suaque placita veteribus Patriarchis manifestasse, quare qui propè rerum originem attingebant, quò unitatem Dei & cultum ejus cognoscerent, sola indigebant Traditione, quæ ab Adami ac Noemi temporibus vigeat. Hinc diu in Oriente stetit notitia & unius Dei & puræ Religionis, ut patet Exemplis Melchisedech, Abimelech, Job, & aliorum, ex quibus luculenter apparet, statim ab initio mundi viguisse positivam aliquam Religionem à Deo hominibus manifestatam, qua cultus ipsi debitus, atque conveniens, ex Divino illius arbitrio præscribebatur.

Quæres 6to. Religio sive naturalis, interius hominibus inspirata, sive positiva exterius ab Ipso manifestata, an diu pura & incontaminata permanserit?

Resp. Hanc utramque Religionem naturalem, ac positivam, commentitiis fabulis, perniciosis erroribus, ac demum hominum vitiis contaminatam ac quasi penitus abolitam fuisse, indubitatum est; ante diluvium siquidem cum multa malitia hominum esset in terra, ut habetur Genesis cap: 6to. *& cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, omni tempore ex hoc corrupta est terra, & repleta iniquitate*, quare pœnituit Deum quod fecisset hominem, unde constituit delere illum à facie terræ, quod & factum est; deleti omnes præter Noe, qui invenit gratiam coram Domino. Paulo post diluvium, non minus certum, quam mirabile est, veram Dei Religionem quam Noe filiis ac Nepotibus suis, sine dubio purissimam tradidit, factâ superstitione fuisse corruptam, quod vel ex ipsis Ethnicis Scriptoris apertissime comprobatur, quorum insania ac delira-

lirationes, si vel leviori oculo inspiciantur, patebit illos longè & fœdissimis sceleribus inquinatos, & in turpissimos errores prolapsos fuisse. Omnes siquidem orbis populi, solis exceptis Judæis, quibus per revelationem, Deus, atque ipsius legitimus ignotuerat cultus, Idololatriæ servierunt, ita ut alij Sidera, alij Genios, & Dæmones, alij Hæroas illustres, sed ut plurimum sceleratos, alij plantas vel bruta animalia, alij pavorem, febrim ipsamque impudentiam adorabant. Chaldæi draconem venerabantur, Tyrij Herculem suum, Græci Jovem, Bacchum, Venerem & alia id genus portenta colebant. Neque felicius circa legitimi cultus rationem senserunt. Bacchus placebat ebrietas, Veneri luxuria, furtum Mercurio. Florales ludi cum omni lascivia celebrabantur. Quin & aquæ instar pluebat humanus sanguis, alij idolo Moloch filios suos flammis cremabant, alij Saturno quoscunque homines immolabant, alij decimum quenique e filiis suis mactabant. Sed & sanctiores Ethices regulas subverterunt: Persæ, proprias Matres ducebant in matrimonium. In AEGypto, & Athenis frater sorori nupsit, apud Hiliopolim promiscuæ erant mulieres. Hircani Parentes suos canibus ac volucribus ad dilaniandum præbebant. Romani & Græci feralibus gladiatorum spectaculis pascebant oculos, prolemque suam, quam enutrire dedignabantur, variò mortis genere interimiebant.

Tandem ipsa quoque Sapientum ac Philosophorum quæ inter Gentes floruerant, moralis doctrina, nihil aliud spirat quam errorem, & tenebras. Pyrrhonij omnia æternâ suâ dubitatione subvertebant, Epicurei otio diffuentes, nec de humanis rebus sollicitos Deos amittebant. Aristoteles Providentiam ultra cælestia non protendebat, circa immortalitatem animæ anceps hærebat. Stoici ineluctabile agnoscebant fatum, quo humana libertas, & cum libertate virtus tollebatur. Plato Astris & Dæmonibus Divinam tribuit essentiam, ebrietatem in Bacchanalibus permisit, fæminarum communem usum approbavit. Hæc verò omnia monstruosa paradoxa: veræ Religionis contraria ac opposita esse nemo non videt. Ex quo, evidētissimè consequitur Religionem sive naturalem, sive positivam à Deo hominibus in mundi exordio traditam, atque inspiratam, commentitiis fabulis, perniciosis erroribus, ac demum hominum vitis fuisse contaminatam, ac quasi penitus abolitam.

Quæres 7. In tanta veræ Religionis contaminatione, quid egerit misericordissimus Deus?

Resp:

Resp: Quanquam Deus nefandam sui oblivionem, Religionisquæ à se institutæ abolitionem omnimoda desertione homines ulcisci potuisset non tamen quemadmodum edixit Paulus Actor: cap. 15. *sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens de cælo, dans pluvias & tempora fructifera*, quibus & verum Deum agnoscere, & debitum Ipsi cultum exsolvere poterant. Verum exsuperabundanti bonitate, ac misericordissimæ clementiæ suæ erga humanum genus beneficentissimus Deus ut hominem è densissimis tenebris, erroribusquæ quibus implicatus erat educeret, atque è profundissimo vitiorum cæno in quibus immersus jacebat, eriperet, novæ Divinæ revelationis suæ lumine mundum illustrare constituit, volensquæ purissimam à se in mundi exordio constitutam renovare Religionem, quæ ex hominum mentibus evanuit, quamque iniquitas inquinavit, Abraham ac posteros ejus, totamquæ Judæorum gentem præelegit, atque illis per Moysen eloquia sua concedidit, singulari studio in Præceptis suis excoluit, cultum sui edocuit, Religionem Sanctam, puram, ac sublimem illis constituit, sapientiæ suæ arcana revelavit, & non solum cæremonias, ritusquæ, quibus eum exterius colerent præscripsit, sed & leges interioris pietatis plenas ipsis tradidit, morum æquissimas Regulas, mandata justitiæ plena præscripsi, pulcherrimarum virtutum normas tradidit. Sed & à cæteris nationibus misericordiam suam non avertit, idem siquidem Divinæ revelationis lumen quod Deus misericordissimè concesserat Judæis, aliis etiam populis ex parte affulsit. Constat siquidem Judæorum Religionem pluribus nationibus palam illuxisse. An non enim Pharaos, quemadmodum etiam Aegyptij omnes stupenda Moysis viderunt miracula? quæ Dei nomine patravit toto ingemente Aegypto, finitimi quoque Israelitarum Populi certo certius sciebant unum ab ipsis coli Deum, Cæli & terræ Conditorum. Longe latequæ percrebuit rumor tum sapientiæ, tum religiosi cultus quem Salomon Deo exhibebat Jonas Propheta missus est ad Niniven ut pænitentiam ageret. Toties captivitate oppressi à variis Gentibus Judæi, illorum Religio omnino ipsis innouit, diu permixti Babiloniis vixerunt Prophætæ Daniel, Ezechiel, alijquæ virtute celebres non pauci, qui vitæ sanctitate, doctrina atque etiam miraculis veri Dei & notitiam, & cultum Gentibus deprædicabant, quare merito piissimus Tobias sic allocutus est filios Israël cap. 13. *Ideo dispersit vos inter Gentes, quæ ignorant eum ut vos enarretis mirabilia Ejus. & jaciatis scire eos, quia non*

est

est alius Deus Omnipotens præter Eum. Præterea antiquissimos Gentilium Scriptores ac Philosophos ex commercio cum Judaicæ Gentis sapientibus multa eos didicisse, sin minus undeque æque certum, saltem admodum probabile est, hinc mundi creationem, diluvium, & alia historię Sacræ capita in Poetarum fabellis vestigia conspici licet. Ultimo græca septuaginta Interpretum Sacræ Scripturæ versio, librorum Sacrorum, in quibus tota Religio Judæis à Deo tradita, atque manifestata continebatur, iis omnibus qui græce noverant, facilem & commodam reddidit. Itaque non solum Judæis sed & cæteris Gentibus Deus lumen claritalis suæ misericordissime concessit, illis ergo non defuit Divina revelatio, qua veram, puram, sanctam Religionem edoceri potuerant; sed ipsi vitiiis obcæcati, Divinæ defuerunt revelationi, evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Sed et his minime contenta Divina bonitas, misit Deus Filium suum in mundum, ut illuminaret sedentes in tenebris & scientiam salutis daret omnibus Gentibus, & re ipsa quàm primùm Christus Salvator cepit prædicare Evangelium Regni Cælestis, lux magna orta est hominibus, mittensque discipulos suos in totum mundum, ut docerent, omnes Gentes doctrinæ Divinæ splendoribus, densissimas ignorantie ac errorum dispulit tenebras universas, atque sic factum est, ut primitiva Religio à Deo hominibus tradita planè restauraretur, illustraretur, & ad summum perfectionis culmen perveniret.

A R T I C U L U S 4tus

De insufficientia Religionis naturalis, & necessitate Religionis revelatæ.

Quæres 1. Quid hodie increduli sentiunt, ac docent circa Religionis naturalis sufficientiam?

Resp: Increduli, quorum hodie magnus est numerus, qui & naturalistæ vocitantur, rejecta quacunque supernaturali revelatione, in religionis negotio humanam tantummodo rationem audiendam, ac sequendam esse volunt. Totam itaque Religionem in sola legis naturalis observantia consistuunt Divinam revelationem, non solum ut supervacaneam, ac falsam, sed etiam ut noxam, utpote quæ enthusiasmo, aut callidis hominum imposturis viam aperit repudiantes, illa tantummodo Religionis Officia suscipiunt.

piunt, quæ ratio naturalis præscribit. Oppositum unanimi consensu Catholici Doctores docent atque invictis argumentis probant, Divinam revelationem ad puram completamque Religionem omnino esse necessariam, ac moraliter impossibile esse, ut sola ratione omnia naturalia etiam Religionis præcepta, sine erroris periculo, remota Dei revelatione cognoscantur.

Quæres 2. Utrum sine superna Dei revelatione omnia Religionis naturalis præscripta cognosci possint?

Resp: Sine superna Dei revelatione omnia Religionis naturalis præscripta, & quæ ex illis Deo, nobis ac proximo debemus officia, solâ ratione humana perfectè, & sinè errore cognosci nequeunt. Id luculentissimè demonstrat ipsa experientia: certissimùm siquidem est, summos qui omni ætate foruerunt gentiles Philosophos, quamvis fuerunt summò ingenio præditi, maximamque adhibuerunt diligentiam in hominis investigandis officiis, in multos tamen gravissimosque prolapsi sunt errores. Stoici commendabant, quasi viri fortis esset, in summis malis vitam sibi adin ere. Cato cum multis aliis fornicationem, veluti remedium ad vitanda adulteria permitti voluit. Plato ebrietatem, & communem fæminarum usum probavit. Cicero mendacium ac perjurium excusabat, illud dictum ab Euripide laudans, *juravi lingua, mentem injuratam gero*. Vindictam fere omnes ut maximè honorificam prædicabant. Veritates quoque in Religione gravissimas, veluti de immortalitate animæ, de suppliciis alterius vitæ, quibus & ad virtutes incitatur, & à vitiis deterremur, ut dubias atque incertas habebant, multis quoque fabulis illas immacularunt, & alij omnino eas negarunt. Superstitiosum Deorum cultum approbârunt, exemploque suo confirmârunt, ipsa scelera virtutibus adnumeraverunt. Pyrrhò negabat quidquam esse honestum, aut turpe, justum vel injustum, Chrysippus cum matribus & filiabus congregari licitum esse existimavit: Theodorus furto, adulterio, sacrilegio, cum tempestivum fuerit, vacare permittebat. Et ut multa alia omittamus, concludere possumus cum Cicerone lib: 2do de Divinatione, *nihil tam absurde dici posse, quod non dicatur ab aliquo Philosophorum*; Porro sine unus inventus est; qui soli s rationis lumine non turpissimè erraverit, atque in gravissimis Religionis capitibus cæcutierit, imò in monstruosa paradoxa prolapsus non fuerit, quis opinari poterit? sine Divina revelatione omnia Religionis naturalis præscri-

scripta inveniri, & solâ humanâ ratione sinè errandi periculo cognosci ac perscrutari posse.

Verum & tristis admodum experientia modernorum incredulorum, evincit, & plûs quam certum facit; sinè præseunte Divinæ revelationis lumine, vix fieri posse ut sola naturali ratione, ea omnia officia cognoscamus, quæ ex præscripto Religionis, Deo, nobis & proximo debemus. Nuperi siquidem naturalistæ postquam ex doctrina revelata multas veritates morales hauserunt quas ratione postea confirmârunt, dein postquam revelatione deserta, rationi habenas laxarunt, in varios errorum scôpulos inciderunt, & fæcilissimis erratis publicæ etiam indignationi sese exposuerunt. Sed etiam ex nostris Catholicis multi, quos Probabilistas vocamus, dum à revelatis principiis recesserant, suæ rationi plus æquò confisi, Ethicæ doctrinam tradere conati sunt, illam turpissimè dehonèstarunt, atque ideò à veritate enormiter aberrârunt, quin deserta tutissima revelationis via incertôs rationis ductus sequi maluerunt. Constans itaque, perpetua ac universalis experientia invictissimum præbet argumentum, quam debilis, quam infirma sit ratio humana, ad investiganda atque cognoscenda Religionis præscripta. Hanc naturæ, atque humanæ rationis infirmitatem, ipse Ethnicus Cicero vidit, eamquæ lib. 3. Tuscul. Quærit descriptis. *Simul atque editi in lucem, & suscepti sumus, in omni continuo pravitate, & in summa opinionum perversitate versamur, ut pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Cum vero Parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tam ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas, & opinioni confirmata natura ipsa cedat.*

Objeçies 1. Lumen naturale Deus hominibus concessit, & legem cordibus nostris insculpsit, supervaccanea igitur est revelatio 2. Si humana ratio ad assequendas veritates morales, etiam ordinis naturalis impar esse censeatur, tunc Pyrrhonismus, ac Scepticismus invehitur, proindequæ de omnibus erit dubitandum 3. Tum veteres Gentium Philosophi veluti Socrates, Plato, Cicero, Seneca, Epictetus, Plutarchus, tum & recentiores naturalistæ, solius naturalis rationis ope, seposita omni revelatione, plenam absolutamquæ moralem doctrinam tradiderunt. Ergo sola humana ratio sufficit ad inventenda ac dignoscenda quævis hominis officia.

Resp: ad 1mum: Lumen naturale à Deo hominibus concessum, esse obnubilatum, & passionum vehementia ita irtransversum actum, ut sæpe sæpius quasi extingvatur, lex quæ.

quoque cordibus nostris insculpta prout pravas consuetudines, corruptos habitus, malas persuasiones obruitur, ac sensus ipsius suffocantur, unde peccata, etiam contra naturam commissa, non amplius vitia reputantur. Opus igitur est vividiore lumine, & potentiore stimulo, ut officia nostra ratione certò & plenè cognoscamus, & efficaciorè voluntate adimpleamus. Adest equidem in nostra ratione aliquod crepusculum lucis, quò utcumque obscurè scilicet & non omnia cognosci possunt Religionis præscripta, hoc tamen lumine revelationis augeri postulat, ut omnia juris etiam naturalis præcepta, perspicuè, plenè & certò sinè errore perspiciamus. Sentimus quoque dictamina legis in cordibus nostris scriptæ, sed hæc creberrimè ab inordinatis passionibus ac cupiditatibus adeò obruuntur, ut illarum vox vix audiatur, majores itaque à Divina revelatione expectandi stimuli, efficaciora incitamenta, quibus ad adimplendam naturæ legem adigamur.

Ad 2dum. Lumen rationis ad dignoscendas veritates Religionis etiam naturalia, non dicimus esse nullum, sed debile & in plerisque incertum, quare ad vitandum Scepticismum, illi aliud lumen multò clariùs, & undequaque certissimum Divinæ scilicet revelationis adjungendum esse putamus. Multas certò ex solo rationis lumine veritates morales solidè confirmamus, sed fateri cogimur, illas puras ac defæctas vix à ratione inveniri potuisse, nisi lumen revelationis præcessisset, quæ etiam ita à revelatione corroborantur, ut nullam ampliùs superesse poterit dubium.

Ad 3tium. Et veteres Gentilium Philosophos, & modernos etiam Naturalistas, qui vel revelatione destituti erant, vel ductum ipsius sequi noluerunt, in maximos prolapsos esse errores indubitatum est. Verum antiquos Philosophos omni prorsus revelatione caruisse affirmari nequit, primæ namque, quæ in mundi exordio facta est, revelationis vestigia habere potuerunt, quanquam hominum perversitate obscurata, & ulterius ex lectione librorum Sacrorum, & commercio cum Gentis Judaicæ Sapientibus multa cognoscere, atque addiscere potuerunt. Occasionem autem rerum notitias hauriendi à Judæis dederunt Gentilibus, non solum commercia Judæorum cum aliis Nationibus atque versio Sacrorum Librorum in linguam Græcam, sed etiam missio Prophetarum in terras Gentium, atque ipsorum Philo-sophorum itinera in varias Orientis regiones, veluti Pythagoræ & Platonis qui discendi causa peregrina-

ti sunt. Multo autem plura ji discere potuerunt, qui post Evangelium promulgatum floruerunt, quare Epictetus, Plutarchus, Marcus Aurelius, Maximus, Tyrius, & alij in minores absurditates, quam eorum Magistri prolapsi sunt, quia videlicet ex luce Evangelij plurimum profecerunt, unde observatum est Senecam, Epictetum, ipsa non raro verba ex Sacris Christianorum libris excerpisse. Quod verò attinet modernos Naturalistas, qui & ipsi Philosophi appellari volunt, atque isti postquam ex sacris Literis omnia deprompserunt quæ ipsis placuerunt, gloriantur ea rationi ando invenisse, quas procul dubio ignorassent, si solam rationem magistram habuissent, quare etiam quotiescunque rationem revelationi præferre voluerunt, turpiter & ipsi in pessimos errores prolapsi sunt.

Et verò dum instituitur quæstio de sufficientia humanæ rationis in negotio Religionis, non est considerata ratio prout illa est in Philosophis Christianis, qui revelationis lumine adjuti philosophati sunt, sed prout illa existit in Philosophis illis, qui carebant lumine revelationis, non enim quæritur quid valeat ratio hominis, doctrina Religionis revelatæ imbuti, sed quid valeat ratio hominis sibi relictæ. Porro quàm debilis, quàm infirma sit ratio humana sibi relicta ad detegenda Religionis naturalis præcepta, liquido comprobant errores crassissimi antiquorum Philosophorum. Sed etiam apud populos quibus lux salutaris Evangelij non illuxit, eadem Gentilismi tenebræ, jdem crassi errores, quibus antiquæ Gentes, ac Philosophi captivi detenti erant, obtinebant, omni tempore, atque hodie etiam obtinent, ex quo magis ac magis comprobatur, sinè Divina revelatione humanam rationem non posse ea omnia officia planè perspicere, quæ Deo, Nobis, atque etiam aliis debemus.

Quæres 3. An igitur Religio naturalis sufficit homini ad consequendam suam felicitatem, atque veram adipiscendam beatitudinem?

Resp: Naturalistæ moderni existimant nihil præclarè in Religione revelata Christianorum dici, quod ratio humana sibi relicta invenire non possit, atque si am Religionem naturalem ad obtinendam felicitatem etiam æternam omnibus abunde sufficere arbitrantur, unde rejecta revelatione Divina, atque Religione, ex principiis revelationis determinata, docent Deum solo naturæ ac rationis lumine, cognoscendum atque colendum esse. Sed nullus damnabilior ac pestilentior error unquam fingi poterat, qua-

quare firmissimè tenendum est, solam Religionem naturalem. quam moderni tradunt Philosophi sinè Divina revelatione non sufficere homini ad consequendam felicitatem temporalem ac æternam. Religio namque ad consequendam hominì temporalem ac æternam felicitatem sufficiens omnium captui accommodata esse debet, puerorum videlicet qui à teneris annis timorem Dei, ac justas veri & æqui leges cognoscere tenentur, plebeiorum qui vitia à virtutibus secernere debent, rudium deniquè ac tenuioris ingenij, qui etiam nulli Religionis officio deesse debent. Porro Religio naturalis quemadmodum tradunt Philosophi non est captui omnium hominum accommodata, quomodo enim homines rudes, & indocti, præterea tot vitæ humanæ negotiis distracti illam addiscent, ubi eam inquirere poterunt, an in libris Philosophorum? at hi sunt Ipsis inaccessibiles, atque imperceptibiles: an in solo rationis lumine? sed illud in eis adeò debile est, ut ultra sensibilia non assergant. Verùm fingamus omnes homines esse maximò ingenij acrimine præditos, sufficienti frui otio, ut in Religionis indagatione omnem operam diligentiamquè impendant, nihilquè deesse eorum quæ ad officia Religionis detegenda, atque cognoscenda necessaria sunt, quod rarissimè contingere potest, si tamen consideremus humanæ rationis imbecillitatem, atque tenebras, quas illi passionibus offundunt, opinionum veritatem, ac difficultates non leves, quæ in omni occurrunt disquisitione, nemo prudens diffitebitur in multis rebus veram aut nullatenus inveniri posse, aut saltem non posse eam certitudinem & evidentiam haberi, quæ in materia tanti momenti desideratur, agitur enim de officiis quæ proximis nostris, nobismetipsis potissimum autem Deo Creatori, & universorum Domino debemus, & in quibus error semper est perniciosus.

His accedit, longò ac pertinaci labore ad id opus esse, ut Religionis officia solius inquisitionis ope inveniamus, adeo ut Lactantio observante ipsi *Doctores ante fuerint senectutē, ac morte confecti, quam constituerint quomodo vivere deceat.* Contrà verò revelatio viam nobis invenientæ veritatis ostendit, non solum tutam, sed & facilem, atque expeditissimam adeò ut adolescentes nostri, in revelata Religione, qua par est diligentia instructi, multo plus de Religionis officiis sciant, quam sciverunt veteres illi, & consummati Philosophi: quare Ipsa etiam experientia comprobatum manet, revelatione Dei facile omnibus esse,

se, omnia Religionis officia, sine ulla erroris admixtione certo cognoscere, inquisitione autem, quæ humana industria, labore, ac sagacitate instituitur, aut certe nullatenus, aut non omnia, non plene, neque complete, non certo neque indubitanter, non denique sine errore percipi posse. Præterea & si daremus homines capaces, atque idoneos esse, ad addiscendam, atque comprehendendam Religionem naturalem, quam tam magnifice deprædicant hodierni Philosophi, sed quoniam in illorum Systemmatibus innumeræ navi, ac paradoxa reperiuntur, de omnibus, fere Religionis suæ capitibus, acriter inter se disputant, unde tot inter illos dissensiones, tot contradictiones, in rebus etiam maximè necessariis, quis igitur ex his Religionem completam, certam atque tutam, qua ad exoptatam felicitatem perveniri possit, sibi construere queat, maximè quia in his nullus statuatur arbiter, nullus Judex qui controversias decidere valeat. Quis enim erit? an naturalis horum Philosophorum ratio? sed prius ostendere debent titulos quibus possint se Judices, eosque infallibiles constituere, atque cæterorum omnium hominum intellectum ad suæ rationi subiiciendum, adigere. Si vero dicatur unumquemque posse, ac debere suæ rationis lumen consulere, ac sequi, tunc tolletur Religionis unitas, & tot erunt Religiones, quot hominum capita, & Epicurei atque Athæi non minùs, quàm Naturalistæ, ad propriam rationem, tanquam ad supremum tribunal provocabunt. Tandem Religio, utpotè universos obligans debet esse constituta ineluctabili autoritate, quæ omnium conscientias liget. Jam verò Religio naturalis modernorum Philosophorum non alteri innititur auctoritati, quàm humanæ, eorum scilicet qui ipsam ex suæ rationis lumine se tradere gloriantur. Porro quidquid ab homine prodit, etiamsi cæteros omnes sapientia superet, & vincat; ne unius quidem hominis, multò minùs omnium conscientias ligare potest, homo siquidem semper errori subiacet, & uti verum dare, ita etiam id, quod fallum est proponere valet. Unde meritò de præceptis Philosophorum scripsit Lactantius lib. 3tio Divinar: Instit: cap. 37. *Nihil ponderis habent, illa præcepta, quæ sunt humana, & auctoritate majore, id est Divinâ illa carent. Nemo igitur credit, quia tam se hominem putat esse, qui audit, quam est ille qui præcipit.* Cum itaque Religio naturalis quàm hodie tradunt Philosophi ut omnium hominum ingenio non sit accommodata, debitâ destituatur auctoritate, vel ex hoc capite insufficiens censeri debet.

Et

Et verò Religio, quæ maximè necessariis destituta est, pro sufficienti haberi nequit. Porro Religio naturalis maximè necessariis caret. Flebilis & nunquam satis deplorandæ corruptionis naturæ nostræ, intimè omnes concitij sumus. Quilibet namque probe sentit illam pugnam, quæ inter animi nostri partem superiorem, & inferiorem perpetuò committitur. Ratio se dominam agnoscit, interea tamen passionum impetu abripitur, voluntas etiam verum bonum, in quod naturali pondere fertur, sæpè relinquit, ut falsum & apparens assequatur, unde illud Poetæ *video meliora proboque, deteriora sequor*: facile autem est intelligere, hominem ita corruptum, non potuisse à manu Dei Creatoris sui prodire, aliunde autem quærenda est huius corruptionis, & contrarietatis, quæ in nobis reperitur origo & causa, huius verò causæ atque originis cognitio, remedium quibus tanto malo medicina adferatur, notio, præ omnibus ad Religionis naturalis cognoscenda, atque adimplenda officia necessaria est. Hanc porro notionem humana ratio non suggerit nobis, neque illam suppeditare potest, sed ex sola Divina revelatione haberi, ipsa potest. Præterea in quotidiana peccata, sive naturæ nostræ fragilitate, sive ignorantia culpabili, sive etiam diabolica malitia infelicitè prolabimur. Porro attenta infinita Dei bonitate credimus omnino aliquod esse remedium, quò huiusmodi peccata deleri queant, quodnam verò illud sit, solò rationis lumine certò cognoscere non possumus, sola Divinâ revelatio istud nobis manifestat, ac certò ostendit. Maximè itaque necessaria Religioni naturali desunt, scilicet medium ad delenda quotidiana peccata, remedia quibus malo corruptionis nostræ medicina adferri possit. Ergo firmissimè tenendum ipsum sine Divina revelatione non esse sufficientem, ad obtinendam temporalem ac æternam felicitatem.

Obijcies 1. Religio naturalis omnium cordibus à Deo inscripta non potest non esse perfecta, atque ad salutem sufficiens, 2. indignum est homine valedicere rationi, & libertati cogitandi, quam tollit revelatio, & inter Catholicos Theologos dantur opinionum varietates, ac quidquid boni docet revelatio, Religio naturalis id continet, cætera ad rixas & contentiones excitandas tantum inserviunt, 3. hæc intestina contrarietas, pugna atque corruptio est homini connaturalis, 4. pænitentia cum vitæ prioris emendatione, precibus & aliis bonis operibus peccata deleri possunt, & Deus pro quotidianis nostris culpis internò ani-

mi

mi nostri dolore, facile placari potest, quia benignus, ac misericors est.

Resp: ad 1. Perfectum illud dicimus, quod consentit cum suo fine, & religio naturalis eò sensu omnino perfecta est, quod cum fine ad quem à Deo creatus est homo, optimè consentit, & ad illum obtinendum tantùm confert, quantum per se conferre debet, atque potest. Verum cum Deus infirmitati humanæ per revelationem suam succurrere statuerit, nihil obstat quod Religio naturalis in præsentis hominum statu dicatur, & sit reipsa insufficiens. Certè liberum Deo erat, dare aut sufficiens lumen rationis, aut lumini insufficienti rationis aliud revelationis suæ adjungere lumen, & sibi reservare nonnulla ulterius manifestanda, sinè quorum intelligentia homines, beati esse non possunt. Deinde ex eo quod Religionis naturalis præcepta, augeantur, illustrantur & conformentur præceptis Religionis revelatæ, Religio naturalis nihil inde amittit, neque celsat ipsa, neque in aliam transit, & consequenter eadem manet immutabiliter secundùm naturam suam.

Ad 2. Quemadmodùm testimonio humano ritè fundato, in vitæ humanæ negotiis, & factis historicis fidem habere non est valedicere rationi, & libertati cogitandi, ita multò minùs est valedicere rationi & libertati cogitandi, si Deo loquenti fidem habeamus, atque in iis etiam rebus, quas non comprehendimus; Deus verò manifestat, fallibilem rationem nostram, infallibili Divino submittimus testimonio. Profecto ita agere, est agere secundùm sanam rationem, atque rectè uti libertate cogitandi, quæ certè se eòusque non extendit, ut pro libitu Dei testimonia agnoscamus, aut illa repudiemus.

Dari inter Catholicos Theologos, quasdam dissensiones verum est, sed quid inde? utique in substantialibus omnes consentiunt, non ergo obsunt dissensiones istæ veritati inveniendæ, & Religionis Catholicæ satis luculentantur criteria. Denique Religio revelata longe majoribus hominem communit præsidis, & incitamentis ad Dei, atque proximi amorem, ad omne opus bonum perficiendum officia implenda cum omni certitudine atque claritate edocet, ex quo liquido patet in Religionem naturalem neutiquam id omne contineri quod doctrina revelata comprehendit.

Ad 3. Nihil potest esse minùs verosimile, quam dicere hoc intestinum hominis bellum, contrarietatemque esse illi connaturalem. Anima siquidem hominis, utpote simplex, partes sibi contrarias, & inter se pugnantem ex-

K

natu-

natura sua habere non potest, nec Deus infinite bonus, & sapiens eam ita condere potuit, ut bonum eodem tempore cuperet, & averfaretur, nisi fingatur ipsum ordinis, simul & deordinationis auctorem esse. Sane hanc internam animi nostri pugnam, ipsamque naturæ nostræ corruptionem, non esse nobis connaturalem, ipsi etiam Ethnici Philosophi animadverterunt, unde Cicero lib: 3tio de Repub: hominem dicebat *non ut à matre, sed ut à noverca natura in lucem editum*. Alij vero Philosophi, ut Pythagorei, & Platonici dixerunt *nos ob aiqua scelera suscepta in vita superiore pœnarum tuendarum causa natos esse*: quemadmodum refert S. Augustinus lib: 4. contra Julianum cap: 13. alij duas in nobis esse animas, sibi contrarias, bonam & malam fabulati sunt, ut Manichæi. Alii alia commentitia Systemmata excogitarunt, ut internæ nostræ corruptionis aliquam probabilem causam redderent. Et omnes hi naturæ nostræ corruptionem viderunt, ejus autem causam ignorarunt, quam sola revelatio nos edocet, peccatum scilicet originale hujus infelicis depravationis unicam causam esse.

Ad 4. Pœnitentia & interno animi dolore Deum placari, id quidem certum est ex Divina revelatione, illa autem remota, certum istud omnino esse non potest. Nulla enim necessitas Deum cogit ut pœnitentibus peccata condonet, imo si solam consulamus rationem, metuendum fortasse erit, ne sicut humanis legibus scelera puniuntur, non obstante quacunque rerum pœnitentia, ita etiam Deus nulla nostra pœnitentia placetur, quare etiam Ethnici non interna solum pœnitentia, sed externis etiam quibusdam sacrificiis ad Deum placandum opus esse existimarunt. Et licet pœnitentiæ juncta sit vitæ prioris emendatio, ac vitæ novæ sanctitas, preces atque bona opera, nihilo tamen minus remissionem peccati, ejusque pœnarum certò sperare non possumus, quia propterea nihil singulare præstamus, sed tantum agimus, & vivimus ea ratione, secundum quam aliunde vivere, & agere obligamur, etiamsi sinè omni reatu essemus. Preces quoque, & alia bona opera, partem pietatis Deo debitæ constituunt. His accedit, quod post peractam etiam aliquoties pœnitentiam, nullus mortalium vitam omni ex parte probam instituat, & quivis in peccatum iterum, iterumque relabatur, quomodo ergo homo, dum ita continuo peccat, operare potest pœnitentia sua, quæ novis peccatis continuo interrumpitur, peccata expiari. Manifestum itaque est, Religionem naturalem

ralem nihil habere, quo peccatorem contra conscientiam remorsus, iraque Divinae minas tutari valeat; insufficiens ergo ipsa est.

Dices. Deus neque peccatis; offenditur; neque illa necessario punit, non multum ergo curandum est de remedio quo peccata expiantur.

Resp. Deus verè peccatis hominum offenditur, quia homo peccator agit; contra Divinam voluntatem, contra Divinas leges, ac propterea se opponit Dominio; & imperio Dei, ipsi debitam abnuat præstare obedientiam, subjectionem; timorem, atque amorem, atque ita agendo Deo suum non tribuit; imò illud rapit; & hoc modo homo peccator verè Deum lædit; offendit; atque injuriam illi infert. Quare Deus peccata, nisi debitæ præstetur satisfactio nunquam impunita remittit; alioqui legum Divinarum auctoritas sarta; tectaque minime maneret; omni quæ impietati late pateret porta. Et certè cum Deus verè peccatis offēditur; ut læsus honor ipsius resarciatur, non potest non punire peccatores. Vi quoque suarum perfectionum Deus non potest peccata impunita dimittere. Deus siquidem non est sine interna perfectionis ac sanctitatis reguli; vi cuius omne malum morale, omni modo eoque perfectissimò aversatur, porro nisi puniret peccatores; manifestè ostenderet, quod præcepisset aliquid sine ratione sufficiente, quodque æque potest omitti, aut fieri, hoc autem infinitæ Ejus sapientiæ adversatur atque repugnat. Præterea Deum peccatores pænis prosequi, communis & naturalis omnium hominum consensus demonstrat; unde enim illi in peccantibus conscientiae stimuli; unde terrores illi; nisi ex intima pervasione matris justitiæ Divinae. Hinc Sacrificia Gentilium pro irato numine placando; libri eorum justitiam; severitatemque Dei erga malos plenissimè exhibent. Quemadmodum igitur Deus cum actionibus bonis semper connectit præmia, ita cum malis pænas conjungit.

Quæres 4. An igitur omnino necessaria sit Religio supernaturalis, quæ nonnisi Dei revelatione innotescere potest.

Resp. Religio supernaturalis, quæ nonnisi Dei revelatione innotescere potest, omnino necessaria est. Religio siquidem completa, atque ad consequendam temporalem, ac æternam felicitatem homini plene sufficiens, per solum naturale lumen haberi nequit; ergo ad illam adsequendam Divina revelatio est omnino necessaria. Immenstæ siquidem

dem distantia est Deum inter & hominem, ratione igitur humanâ liquido haud cognosci potest, quid deceat Deum, ejusque conveniat perfectionibus, eò magis quòd nullus mortalium perfectiones Divinas omnes, earumque nexum ita clarè perspiciat, ut quid iis sit conveniens, quid Deum secundum perfectionum suarum normam agere oporteat, per solam rationem naturalem, certò & indubitanter intelligere non possimus. Quare peropportunum esse videtur ut Deus in ijs perspiciendis suâ revelatione infirmitati succurat humanæ. Præterea quoniam Deus optimus ita sollicitè prospicit de iis quæ temporalem hominis concernunt felicitatem etiam ejusdem bonitati convenire videtur, in iis quæ spectant felicitatem ipsius æternam ritè providere, cumque Divinæ sapientiæ maximè conveniat ad finem optimum, optima seligere media, & Religio naturalis non est medium sufficiens homini ad temporalem & æternam felicitatem assequendam, Divinæ itaque sapientiæ, ac bonitati maximè congruebat ad utrumque adipiscendum lumen revelationis concedere, & supernaturalem hominibus tradere Religionem.

Et verò quamvis antiqui Philosophi lumine naturali nonnulla recta de cultu Dei præceperunt, nemo tamen illorum eo pervenit, quò nos Religio revelata perduxit, ut scilicet Deum solum tanquam ultimum finem nostrum diligamus, alia autem quæcumque bonâ, ad Deum ipsum referamus, ut amemus etiam nosmetipsos, sed nonnisi propter Deum, amemus alios homines, sed etiam in Deo, quo fit, ut vel ipsos inimicos in Deo diligere teneamur. Hinc illud magnum discrimen toties à S. Augustino notatum inter virtutes Christianorum, & Gentilium Philosophorum, quanquam enim extrinsecis officiis videantur eadem, finibus tamen admodum distinguuntur, nec dubitabat S. Doctor bona quæque hominum officia, nisi ad Deum referantur, vitia potius appellare, quam virtutes.

Quanta insuper apud illos, qui solâ ratione Religionem statuebant, in precibus ad Deum fundendis ignorantia, quarum objectum ferè nullum aliud, quam bona temporalia, iminò apud Gentiles, ut vel ipsa furta, adulteria, aliaque peïora facinora feliciter patrare possent, fiebant, supernaturalis autem Religio, & cælestis illius Magister noster, primum nobis quærendum esse docuit Regnum Dei, & justitiâ ejus, nullus Philosophorum tam excellentem orationem invenit, qualem ille nos edocuit. Et quæ de oratione dicta sunt, dici pariter debent de gratiarum actione

one, quemadmodum enim antiqui Philosophi in suæ rationis tenebris rectum orandi modum ignorabant, ita etiam Deo pro acceptis beneficiis, ut par est gratias nunquam reddere didicerunt, unde illud Cottæ apud Cicero- nem lib: 3tio de natura Deorum *virtutem* nemo unquam acceptam Deo retulit. Vel ipsum itaque cultum Dei interiore completum ratio naturalis non perspexit, sola revelatio Divina edocuit. Sed quantum attinet ad cultum exteriorem, adhuc luculentius inde revelationis necessitas demonstratur. Et quidem illum etiam Deo debere ratio ipsa persvadet, verum seposita revelatione Divina, aut nullatenus aut saltem certo cognosci nequit, quis & qualis Divinæ Majestati sit conveniens, quare à solo Deo manifestari, atque determinari postulat, unde vel ipsi inter Ethnicos, qui externum Religionis cultum invehere voluerunt, necessarium arbitrati sunt, supernam aliquam revelationem simulare, id ab Aegyptiis factum fuisse narrat Plato, idem refertur de Nummia Pompilio, Mīnos Cretensis frequenter accedebat montem Dicten, fingens se Jovis præcepta ibi audire, ac demum Lycurgus Delphum perrexit, ut ab oraculo Appolinis leges disceret, quas Lacedemonis daturus erat. Et hæc omnia figmenta ostendunt, animis hominum semper insitum fuisse leges religiosi cultus, non ab hominum ratione, sed à Dei ipsius voluntate proficisci debere. Ergo Religio supernaturalis, quæ nonnisi Dei revelatione innotescere potest, omnino necessaria est.

Objicies 1. Revelatio ad constituendam Religionem completam, est medium extraordinarium obscurissimis arcanis ac Mysteriis refertum, non itaque videtur esse accommodatum naturali hominum vivendi modo, qui potius ratione dirigi postulant. 2. Hoc medium imposturis & deceptionibus obnoxium est, facile enim hoc modo homines vel ab aliis, vel etiam à se-ipsis decipi possunt. 3. Hæc revelatio si omnino est necessaria omnibus & singulis hominibus fieri deberet. Quod tamen non est factum.

Resp: ad 1m: Probatum est, tum ex rationis infirmitate, tum ex Religionis naturalis insufficientia Divinam revelationem omnino necessariam esse. Scilicet necessaria ipsa est, ut quæ naturalis rationis lumine nullatenus detegi, et sciri possunt, addiscamus, quibus ad finem supernaturalem nobis præstitum pervenire possimus, quæ vero ratione humana nonnisi difficulter investigari possunt, facilius & certius revelatione nobis innotescant. Habet quidem Religio revelata quædam Mysteria, quæ propter suam
exce-

excellentiā captū nostrum superant unde nobis obscura esse videntur, verū tota ac integra doctrina ipsius moralis, leges, præcepta, consilia, regulæ, effata clarissima, maximè perspicua, ac cuiusvis captū ad intelligendum accommodatissima sunt.

Ad 2dum: Circa revelationem possibiles esse imposturas, ac fraudes, negari haud potest, eas tamen adhibitā diligentia evitari posse pariter certum est, dantur enim criteria ex quibus revelationem veram à spuria discernere possumus. Quodsi aliqui nonnunquam decepti sunt, aut alios falsis revelationibus deceperunt, non inde tamen efficitur veram revelationem abnegandam esse, aut inutilem, atque minù necessariam esse, alioqui concludere oporteret nē illam etiam nobis à Deo dari debuisset rationem, quia illa & pauci & raro benè utuntur, plurimi verò ratione peccant, illaque abutuntur.

Ad 3tium: Onus non est, ut Deus humano generi Religionem revelans, omnibus ac singulis hominibus eandem immediate manifestet, finis namque revelationis est, dare hominibus notitiā sufficientem Religionis, quā ad felicitatem pervenire valeant, finis autem iste obtineri potest, si quibusdam tantum hominibus Deus sese immediate manifestet, eā tamen lege, ut haustam Divinitus Religionis notitiā aliis communicent, & ad illam cæteris communicandam, sufficientibus instruantur viribus, & requisitis præditi sint dotibus. Quare nihil est ineptius quam contendere, hanc revelationem omnibus ac singulis hominibus internā quodam in se inctū à Deo tribui debere. Placuit namque Deo eam cæteris hominibus impertiri, eandemque indubis notis, & characteribus insignire, ut singuli homines, si prudentia uti velint, suæque salutis esse solliciti, eam facile cognoscere queant.

De 4to: Summa Religionis revelatæ in amore Dei, & proximi consistit, utrumque autem æque docet Religio naturalis. Præterea Deus omni cultu contentus est, dummodo principiis Religionis naturalis non opponatur, omnium autem optimum esset, se legibus vel usibus locorum accommodare, neque enim alia ratione exterior cultus est institutus, nisi ut membra alienius societatis in publica Professione unius Religionis simul uniantur.

Resp: Quod summa Religionis naturalis illorum qui revelationis lumine destituti erant, constiterit in amore Dei, & proximi, id siquid falsum est, & probari nullatenus potest: quod verò summa Religionis naturalis, quam hodie

ni

si profitentur Philosophi in Dei & proximi amore constitutur, id non negamus, sed cum isti Christiani sint, aut à Christianis sua lumina hauserunt, id non rationi humanæ, sed revelationi tribui debet.

Quod verò dicitur Deum omnî cultu contentum esse, falsum est, tunc enim Deo accepta fuerant horrenda etiam illa Sacrificiorum monstra, quæ antiqui Gentiles Supremo Numini offerre consueverant, & humanæ hostiæ, quales apud Seythas, Persas, olim immolabantur ac demum cultus omnium pessimi Tauro & Capro dicati, aut florales ludî, in quibus pudor humanus Diis offerebatur. Porro nihil est dictu facilius, quam abominabiles hujusmodi ritus, & superstitiosa Sacrificia, cum ratione ipsa pugnare, sed istud non nisi supposito revelationis lumine facili demonstratur, quod si rationem solam consulere velimus, non derunt, qui hanc repugnantiam non videant, ut enim ecitè observatum est a Bosveto, mores hi, qui nobis absurdissimi videntur, non apud barbaras tantum, sed apud omnium cultissimas Nationes quondam obtinuerunt, non ergo jis cum recta ratione pugnantibus visi sunt, quemadmodum nobis videntur.

Neque etiam concedi potest, quod naturalistæ post veteres Philosophos contendunt, debere nos in externo Religionis ritu, legibus ac consuetudinibus locorum accommodare. Id enim si verum foret, sequeretur calida nos simulatione uti posse, atque turpiter mentiendo exterius eos ritus exercere, quos interiori ridiculos absurdosque putamus, quod certè rectæ rationi, honestati ac veritati omnino adversatur. Eadem ratione exploditur illud postremum, scilicet, non alia de causa fuisse externos Religionis ritus inventos, quam ut membra alicujus Societatis simul uniantur, sed potius ut Deo integri hominis obsequium, & cultus tribuatur, quamobrem etiamsi quis extra Societatem solitarii videret, attamen Deum tam interne, quam externe colere adhuc adstringeretur.

CAPUT SECUNDUM

De existentia Religionis revelatæ.

Quæres. Quid de existentia revelatæ Religionis, morum sentiunt Philosophi?

Resp: Moderni Philosophi, quos Naturalistas vocamus

mus omnem Divinam revelationem anilibus fabulis accensent, & contra illam debacchantur nihilquē ipsis magis invisum, quam Mysterij nomen; quod à Religione omnino eliminatum vellent, quare revelationem non solum ut existentem agnoscere renuunt, verum etiam ut impossibilem, noxiam, atque inutilem aspernantur.

A R T I C U L U S I m u s .

De possibilitate & existentia Divinae revelationis.

Quæres 1. Utrum possibilis sit Divina revelatio?

Resp. Divina revelatio plane possibilis est. Neque enim in Deo, neque in homine, quidpiam deprehenditur, quod impediatur, quominus veritates antea ignotæ, homini à Supremo Numine manifestentur. Potest sanè Deus, qui vires cogitandi homini concessit, easdem, ubi expedire judicaverit, quibusdam datis accessioneibus adaugere, nec quidquam est in homine, quod obstat, quominus ejusdem cognitio naturalis Divinitus ampliatur, atque ad majoris perfectionis gradum evehatur, eo magis, quod omnes quas mente concipimus ideæ cognitionis argumentum admittant; Ipsequē Deus Omnipotens ita sese hominibus manifestare potest, ut hi Deum sibi locutum esse, citra ullum deceptionis periculum certò agnoscant. Planè ergo possibilis est Divina revelatio, ac propterea Religio à Deo revelata minimè repugnat.

Dices. Ille cui fit revelatio, certè scire neutiquam potest, an verè cæleste lumen hauserit, an verò undecunque deceptus non sit?

Resp. Dubitare nemo potest Deum ita sese homini manifestare posse, ut certè sciat à Deo sese has vel illas veritates eductum esse, quare quibus Deus sua arcana manifestat, vel inviti etiam sentiunt, à Deo revelationem se habuisse, unde etiam revelationis sibi concessæ à vulgaribus sensationibus ac imaginationibus discrimen clarè atque nitidè percipiunt.

Quæres 2. Utrum reipsa revelata Religio existat?

Resp. Religio revelata reipsa existit. Deus siquidem ter optimus, maximus, operi suo in necessariis non deest. Porro Religio revelata hominibus, qui sunt, præstantissimum Deitatis opus, indequaque necessaria erat. Ergo illam Deus hominibus tradidit, itaque reipsa existit Religio revelata. Et verò & Judæis quondam per Moy-

sen

sen datam & etiam à Jesu Christo Salvatore nobis traditam Religionem ex Divina promanasse revelatione undequaque certum est. Ergo reipsa existit Religio revelata.

Obijcies. Divina revelatio toti ferè mundo ante Christum defuit, & adhuc multis populosisimis Nationibus deest, quod si omnino necessaria ipsæ foret, hoc, minime coherere videretur cum infinità Dei bonitate, & providentia, quæ necessaria omnibus hominibus semper suppeditat.

Resp: Certum est, revelationis alicujus lumen ab exordio mundi extitisse, ac proinde diu ante tempora Moysis Religionem aliquam præter naturalem, à Deo hominibus fuisse propositam, quæ continuò apud posteros Seth & Noe usque ad Abraham, & deinceps in ejus familia conservabatur, qui omnes unius Dei cultores erant, cujus beneficio potuerant id omnes, quod fecerunt plurimi, hoc est à vero & recto non deflectere.

Post Moysen pluribus aliis Gentibus, ac Nationibus præter Hæbreos Divinam revelationem innotuisse, & in quasunque mundi partes dispersi Judæi fuerunt, ubique secum & veri Dei notitiam, & traditam ab ipso Religionem asportarunt, unde multi ex variis etiam Nationibus, qui etsi universæ legi Mosaicæ sese non subdiderunt, attamen veri Dei legitimum à Judæis edocti cultum, illum constanter profitebantur.

Christi quoque Divina Religio ubique ac ferè in toto mundo annuntiata fuit, mittens siquidem Apostolos in mundum universum, præcepit eis ut ipsius Evangelium prædicarent omni creaturæ & docerent omnes Gentes servare ea omnia quæcumque mandaverat eis, & factum est ita, in omnem terram exivit sonus prædicationis eorum, & in fines orbis verba illorum. Non itaque Gentibus defuit Divina revelatio, sed ipse Gentes defuerunt Divinæ revelationi, & quibus tandem omnino denegata est, justò judiciò id factum est, quia ipsi oculos claudabant, ne supernum lumen viderent, superbia tumidi, in cogitationibus suis evanuerunt, apertiora naturæ jura violabant, his ergo meritò Divina denegata fuit revelatio.

Dices. Religionem revelatam tantæ utilitatis habuisse, multorum Christianorum ignorantia, & malitia docet. Præterea quomodo poterant homines inculti, & Sylvestres ad hujus supernaturalis revelationis cognitionem pervenire quomodo vere revelatam Religionem à falsa secernere, an poterant omnes Sectas ad examen vocare, & de illis judicare. Incredibile igitur est Religionem revelatam omnino ad salutem necessariam esse.

Resp:

Resp: Ignorantia Christianorum in negotio Religionis falso obijciunt. Sanè pueri & rudes in agro, pleniorẽ Religionis Deo debitæ notitiam habent, quam sapientissimi Gentilium Philosophi, quos tamen semper laudibus efferunt moderni Naturalistæ, habuerunt. Quod verò vitæ probitatem attinet, & hæc longè est major inter Christianos, quam inter Gentiles, atque etiam hodie inter Naturalistas: quorundam verò Christianorum malitia, non oritur ex insufficientia doctrinæ, sed ex abusu libertatis, quæ contraria est optimis legibus, quas ignorabant Gentiles, & hodie dum adhuc ignorarent Philosophi nisi easdem à Christianis didicissent.

Quod si ex eo religio revelata repudianda foret, quia ut ajunt Naturalistæ in cultis & aggestibus hominibus inaccessibleis est, pari de causa rejicienda foret Religio naturalis, quoniam major hominum pars non in remotis tantummodo & barbaris nationibus, sed in nostra etiam Europa solo rationis lumine Religionem naturalem constituere nequit, neque decernere an ipsa ad benè beatèquè vivendum homini sufficiat, sed & hoc etiam constituto, restaret ad inquirendum in quo ista Religio naturalis sita sit, quænam ejus præcepta, & officia erga homines, tum maxime erga Deum, quinam hominis finis, quæ ipsius vera felicitas. Certè si hæc unusquisque sua ratione investigare, ac invenire deberet, adeo longa esset, ac difficilis hæc inquisitio, necesse foret immensa Philosophorum volumina pervolvere, longis peregrinationibus mundum perlustrare, ut tuto de his judicium feratur. Et tandem cum de his omnibus tam veteres, quam novi Philosophi in tanta sunt dissensione constituti, quis poterit omnia uniuscujusque partis argumenta perpendere, ut suam sententiam jure pronuntiet. Ut igitur immobilis stet Religio naturalis, sitque omnibus hominibus, quemadmodum Philosophi volunt universalis, tandem concludendum erit, maximam hominum multitudinem, paucorum Sapientum authoritati qui & falli, & fallere possunt, sinè examine fidem exhibere debere, si id in Religione naturali, dum ipsa sola subsisteret, omnino necessarium foret, cur id ipsum non debeat admitti in Religione revelata.

Verum sicuti ut veros nummos cognoscamus, necesse non est, omnes adulterinos cognoscere, & cum veris conferre, ita non est opus, omnes fallas Sectas ad Examen vocare, quia tot, tantaque sunt credibilitatis motiva, quibus nostra Religio revelata fulcitur, ut quilibet etiam

idio-

idiota, modo serio attendere velit, Divinos ejus characteres agnoscere posset. Miracula enim insignia, & certa in hujus revelationis confirmationem facta, homines etiam illiteratos convincere possunt. Sed & si quis comparatione instituta alias Sectas ad Examen vocare vellet, expensis cujuslibet Sectæ motivis, nullus reperiri poterit, quin statim ab hominum imposturis vere Divinam Religionem discernere queat.

Quæres 3. Religio à Deo revelata potestne continere Mysteria, quæ nostram rationem longè superent?

Resp: Religionem à Deo revelatam posse continere Mysteria quæ nostram rationem longè superant. Divina siquidem revelatio multa nobis proponit, quæ ipsius Dei essentiam, attributa, voluntatem, decreta, præcepta, atque opera spectant, nihil igitur facilius contingere poterat, quam quædam revelari, quò manifestetur ipsorum existentia, non autem modus, quò existunt declaretur, unde nobis hæc totidem ænigmata videantur, hujusmodi autem sunt, quæ Religionis Mysteria appellantur. quatenus eorum existentiam credimus propter Divinam revelationem, modum autem quo existunt non videmus, quia illum nobis manifestare Deo non placuit. Et verò in ipso etiam naturali rerum ordine plures veritates evidenter sunt demonstratæ, quamvis modus, quo invicem connectuntur, omnino nos lateat, ac proinde innumera sunt, de quorum existentia certi sumus, licet eorum essentiam, proprietates ignoremus. Quanto igitur magis Divinæ illius excellentissimæ substantiæ omnia intelligibilia humana ratio investigare non sufficit. Religio itaque à Deo revelata continere potest Mysteria quæ nostram superant rationem, imo id fieri etiam decuit, quia nimirum homo ad altius bonum, quam experiri in præsentī vita possit, Divina Providentia ordinatur, oportuit ergo mentem nostram etiam ad aliquid altius evocari, quam ratio in præsentī possit pertingere, ut sic discat homo aliquid desiderare, & in aliquid studio tendere, quod totum præsentis vitæ statim excedit, atque etiam hoc modo sublimiorem habemus Dei cognitionem, tunc enim solum verè Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus supra omne id, quod de Deo cogitare humana ratio potest. Et expedit itaque, & decuit ut Religio à Deo revelata haberet Mysteria quæ humanam longè superant rationem.

Obijcies 1. Religio utpote omnibus hominibus communis, evidens esse debet, talis verò esse non potest, si My-

Mysteria contineat, quæ vix à doctis, à rudibus autem nullatenus intelligi possunt, 2. Finis Religionis est homines facere bonos, ad hoc autem potissimum spectant leges, Mysteria nihil omnino conferunt.

Resp: ad x. Religionem utique evidentem esse debere, non tamen evidentiam intrinsecam, quantum ad ipsam Mysteriorum essentiam, sed evidentiam extrinsecam, ut scilicet indubiis, evidentibusque argumentis constet, Deum qui nec falli, nec fallere potest, Mysteria revelasse, hoc enim ipso certi omnino sumus, ea esse vera, quanquam eorum intrinsecam naturam, atque constitutionem non concipiamus.

Ad 2. Religione totum se homo Deo obligat, & quantum ad facultatem intelligendi, quæ Deo consecratur, dum intellectus captivetur in obsequium fidei, & quantum ad voluntatem, & alias potentias, quæ Deo pariter consecrantur, accurata Legum observatione. Nemo itaque in Religione bene fundatus censeri potest, qui unum ex huiusmodi servat, alterum contemnit, unde merito S. Augustinus lib: 5to de Civitate Dei cap: 10. scripsit *malè vivitur, si de Deo malè creditur.*

ARTICULUS 2dus.

De veræ Religionis Criteriis.

Quæres x. Quid & quotuplicia sunt veræ a Deo revelatæ Religionis Criteria?

Resp: Veræ Religionis criteria, sunt notæ, quibus vera & a Deo revelata Religio ritè agnoscitur, & a falsa atque supposititia discerni possit. Criteria hæc partim ipsa ratio humana statuit, partim in vera Divina revelatione reperta assumit, unde duplicis generis sunt, scilicet intrinseca & extrinseca. Intrinseca quæ ipsis revelatis veritatibus insunt, Extrinseca quæ veritatibus revelatis non insunt. Ad intrinsecam referimus ea, quæ sita sunt in doctrina, quam revelatio tradit, atque in qualitatibus seu dotibus illorum, quibus revelatio facta est. Et hæc ipsa met ratio constituit. Ad extrinsecam verò illa pertinent, quæ ratio humana ab ipsa revelatione sibi subministrata habet, & sunt facta quædam supernaturalia, quibus revelatio, quasi digito demonstratur.

Quæres 2. Quæ sunt intrinseca veræ a Deo revelatæ Religionis criteria?

Resp:

Resp: Veræ Religionis à Deo revelatæ intrinseca criteria sunt 1. doctrinæ à Deo revelatæ Sanctitas, ut & digna sit Deo, & ad felicitatem hominis obtinendam præsentī illius statu sufficiens, & accomodata sit/ 2. doctes illorum quibus revelatio facta est, & qui illam annuntiant ac prædicant ut sint homines omni ex parte fide digni. Porro ratione doctrinæ, sapientia præquirantur.

Primò. debet esse vera, & ab omni errore, & contradictione immunis. Deus enim infinite sapiens, & verax errorem, & contradictoria revelare nequit, quare prima nota, quæ statim impostorum mendacia deprehendere possumus, est falsitas, & absurditas doctrinæ quam invehere conantur, quæ tanta aliquando evidentia apparet, ut hæc sola sufficiat ad illam rejiciendam, atque aspernendam.

Secundo. Debet necessariis naturalis rationis veritatibus non contradicere. Secus enim Deus, qui & rationis & revelationis author est, sibi contradiceret. In occurrere autem veritatum naturalium, & revelationum attendendum est, ne errores & contradictiones apparentes pro veris habeamus, & ne Philosophorum placita, aut hypotheses pro indubitatis veritatibus assumamus.

Potest tamen revelatio esse contraria veritati naturali contingenti, quod in miraculis evenit, quia cum illæ veritates non sunt necessariae sed contingentes, illarum oppositum est omnino possibile *exg:* ignis virtute superna impeditus non urit.

Tertio. Continere debet res Deo dignas, quæ spectant ad ipsam Dei naturam, ejusque cultum, & ipse modus revelationis, Divinis perfectionibus conveniens, ac decens esse debet. Nam Deus infinite Sanctus & sapiens, nihil agere & docere potest, quod perfectionibus ipsius indignum, atque inconveniens foret.

Quartò. Complecti debet veritates ad obtinendam felicitatem homini scitur necessarias, quas ratio naturalis non subministrat. Secus nulla est causa cur Deus istiusmodi veritates per se immediate doceat, si illas ratio ipsa naturalis manifestat. Negari tamen haud potest, veritates etiam naturales à Deo revelari posse, partim ut illis majus robur accedat, partim ut simplicioribus hominibus, qui debitam rationis culturam destituuntur, consulatur.

Quinto. Veritates Religionis naturalis debet confirmare ac dilucidare, novasque addere, doctrinam morum, & omnia Religionis officia ritè determinare ac specialem declarare originem mali, & contra illud suppeditare reme-

medium, ac tandem designare medium reconciliationis, quò in gratia Dei peccatis nostris offensi redire valeamus. Nisi enim hæc doceat Religio revelata, æque ac Religio naturalis insufficiens foret.

Sexto. Denique doctrina revelata continere debet Mysteria, sive veritates suprâ rationem positas. Cum enim necessario complectatur, veritates quæ Deum concernunt & in Deo, ut potè Ente infinito, & incomprehensibili occurrant Mysteria, quia Divina essentia semper intellectui humano est incomprehensibilis, unde manifestum est, quod in Religione revelata non possunt non occurrere Mysteria. Jam verò ratione illorum, quibus facta est revelatio, & qui illam annuntiant, sequentia postulatur.

Primò. Dexteritas sive scientia, ac capacitas, ut ritè & percipere & testari valeant de veritatibus sibi revelatis.

Secundò. Sinceritas seu veracitas ut ritè testari velint de iisdem revelatis veritatibus. Atque hæc veracitas in dubium vocari nequit, si illi sint viri probi, in quos nulla fraudis suspicio cadit, & qui non sua sed unice illa, quæ Dei sunt quærant, atque à testimonio suo in summo etiam mortis discrimine non discedant.

Quæres 3. Quæ sint extrinseca Religionis à Deo revelatæ criteria?

Resp. Criteria extrinseca Religionis à Deo revelatæ sunt, facta quædam supernaturalia; Miracula scilicet & Vaticinia, quibus non solum missio Divina eorum, qui Religionem revelatam annuntiant, verum etiam veritas, & Divinitas ipsius revelatæ doctrinæ comprobatur. Nominè autem miraculi intelligitur factum seu effectus supernaturalis, & extraordinarius, seu talis qui non contingit secundum consuetas naturæ leges. Et hæc notio conformis est Sacræ Scripturæ, quæ miracula à sola Divina virtute ac voluntate derivanda docet. Hebr. cap: 24. vers. 4. Philosophorum quidem omnium non eadem mens est de natura miraculi, at verò cum Scriptura Sacra, præcipuis eventus, quos miracula vocamus, commemoret, eorum quoque notio è Scriptura Sacra potiùs haurienda est, quam ex Philosophis. Vaticinium verò est certa prædictio eventus, libere ac contingentèr futuri, cuius existentia ratio, nullo modò vel per se, vel per signum aliud ab homine prænosci possit.

Quæres 4to. Miracula & Vaticinia quid probant ac evincunt?

Respi

Resp. Miracula atque Vaticinia tum ad missionem Divinam eorum, qui revelatam Religionem annuntiant, tum ad ipsius Religionis veritatem, ac Divinitatem comprobendam apprimè inserviunt. Enim verò Miracula ac Vaticinia virtute supernâ fiunt ad denotandam Divinam Missionem eorum, qui revelatam Religionem prædicant, & simul ad declarandam veritatem, ac Divinitatem ipsius Religionis, quare Deus ipse fert testimonium de Missione Divina Prædicatorum, atque de veritate & Divinitate Religionis ab ipsis prædicatæ. Jam verò testimonio Divino argumentum majus præ rei cujusdam veritate cogitari non potest. Porro facta supernaturalia, vel maxime miracula, cum in omnium oculos incurraut, non solum rudiores, verum etiam eruditiores de veritate convincere possunt, atque luculenter ostendunt Religionem revelatam, non esse inventum humanum, sed opus Divinum.

Objicies 1. Miracula & Vaticinia impossibilia sunt, ac planè repugnant. 2. Miracula à naturæ operibus discernere non valeamus, quia quousque se extendant vires naturæ, ignoramus. Plures quoque Philosophi docent facultatem vaticinandi homini connatam esse, cum plures instante corporis resolutione, ubi Spiritus minus à corpore impeditus est, vaticinati fuerint. Ergo ex Miraculis & Vaticiniis nullum argumentum duci potest.

Resp. ad 1. Miracula omni ex parte possibilia sunt, 1. quidem in se spectata, nemo enim facta quæ sunt supra naturam, atque ejus vires excedunt repugnare affirmabit, 2. spectatò authore illorum qui est Deus, is enim omnipotens, & conditor naturæ efficere potest quæ sunt supra naturam, 3. spectatò quoque naturæ cursu possibilia sunt, is siquidem upotè contingens, suspendi atque Dei omnipotentis jussu interrumpi potest. Miracula itaque omni ex parte possibilia sunt.

Verum & Vaticinia non minus possibilia esse certum est. Nullò enim modò dici potest Deum omniscium atque omnipotentem certâ futurorum contingentium notitia intellectum hominis haud instruere posse, vel hominem recipiendæ hujusmodi notitiæ incapacem esse. Vaticinia ergo neque ex parte Dei, neque ex parte hominis repugnant.

Sed dices. Leges naturæ, atque essentia rerum sunt immutabiles, perpetuæ atque constantes. In miraculis autem Leges naturæ atque rerum essentia immutantur. Ergo miracula impossibilia sunt.

Respi

Resp: Leges naturæ morales necessariae sunt, ac immutabiles, quia fundantur in immutabili Dei, & hominis essentia, & immutabilibus Divinis perfectionibus, atque essentialibus hominis dotibus, & sunt & esse debent conformes, sic isthæc *exg:* naturæ moralia præcepta. *Deus est colendus, Parentes honorandi, nemini irroganda injuria;* immutari nequeunt, quia ipsis contraria, Dei, & hominis essentia, dotibus atque perfectionibus contraria & opposita forent. Leges verò naturæ Physicæ & Mechanicæ, mutabiles sunt, quia contingentes sunt, quemadmodum tota hujus universi machina contingens est, atque istiusmodi physicæ atque Mechanicæ leges liberâ Dei voluntate primum constitutæ sunt, & perpetuò conservantur, possunt igitur in aliquo particulari casu, eadem liberâ Dei voluntate immutari, interrumpi seu potius suspendi, quod in quovis contigit Miraculo. Certè in Miraculis leges Physicæ non tam mutantur, quia aliunde in se manent, sed in quibusdam circumstantiis Divina potentia earum effectus suspenditur atque impeditur.

Pari modò essentia rerum quæ Metaphysicæ dicuntur, & quæ intrinsece rerum naturas constituunt planè immutabiles sunt, & in Miraculis nunquam mutantur, essentia autem physicæ omnino mutari possunt, & mutationis ejusmodi argumentum est evidentissimum mors hominis, quæ essentia hominis physica, quæ in unionem animæ cum corpore consistit, mutatur. Dum igitur *exg:* mortuus resuscitatur Divina potentia, essentia hominis physica restauratur, dum ignis naturaliter urens, ac corpora dissolvens, non urit, nec dissolvit, quemadmodum in fornace babilonica contigerat, dum corpus grande deorsum non cadit, tantummodo Divina virtute effectus naturalis impeditur, natura autem rei non immutatur, quia ignis in se retinet virtutem urendi, & corpus grave licet in aere suspensum hæreat, vim gravitatis non amittit.

At inquires. Omnia immutabili necessitate secundum ordinem, cursumque naturæ fiunt; Ergo Miracula dari nequeunt quæ præter aut contra ordinem cursumque naturæ fieri dicuntur.

Resp: Universum naturæ ordinem, atque cursum à Deo liberrimè constitutum fuisse, quare in sola Dei fundatur voluntate, atque sapientia, ab ipsis conservatur, ac dependet, nullâ ergo ineluctabili constringitur necessitate. Quare Deus, quæcunque illi placita fuerint, contra & præter cursum atque ordinem naturæ efficere potest.

Cum.

Cumque Miracula sunt opera Dei, fieri igitur contra & præter cursum ordinemque naturæ possunt. Merito itaque scripsit S. Augustinus libr: 6. de Genesi: *Deo hoc est natura, quod fecerit*: quia scilicet Deus non minus est Auctor ordinarij cursus naturæ, quam ejusdem mutationis extraordinariæ.

Resp: ad 2. Habemus bene multas regulas, quibus certò & indubitanter vera Miracula, ab ordinariis naturæ effectibus secernere possumus, & quamvis in quocunque casu particulari certò determinare non possumus, quousque naturæ vires se extendant, ac proinde indubitate scire non possumus, an eventus ille sit verè supernaturalis, sensus tamen communis docet, ac perpetua omnis ævi experientia testatur supra omnes naturæ vires positum esse, verbò, nutu, unico temporis punctò, gravissimos & inveteratos morbos tollere, cæcis lumen, surdis auditum reddere, paucis panibus plura hominum milia saturare, defunctos ad vitam revocare, aquas maris dividere, corpora cælestia sistere. Quemadmodum licet determinari certò non possit, quantum ponderis vir robustus elevare queat, nemo tamen dubitabit, aut credet eum posse turrim aut montem attollere. Fingant increduli in natura vires ignotas quotquot volunt, fingant causas superiores, fingant demum combinationes rerum varias, accinuitas, nemini tamen cordato, ac prudenti viro persuadere poterant, ab hujusmodi viribus, aut causis, aut combinationibus ea stupenda facta oriri potuisse, quæ Deus ad confirmandam cælestem revelationem sæpius patraverat.

Quod verò Philosophi quidam ajunt facultatem ratiocinandi connatam esse homini, planè ridiculum est, quia nullò argumentò comprobari potest, authoritas autem Philosophorum plus non valet, quam eorum argumenta probant. Quasdam etiam morientium prædictiones, vera fuisse Vaticinia; quis probabit, illa utique casu impleri potuerant, sed casus pauci, inexplicabiles & ubi circumstantiæ omnes investigari nequeunt, rem per se dubiam in tuto minimè ponunt.

Quæres 5. Utrum Miracula sint certum & indubitatum à Deo revelatae Religionis criterium?

Resp: Miracula facta in confirmationem Missionis Divinæ, Religionem annuntiantium, & veritatis ac Divinitatis ipsius annuntiatæ Religionis, sunt certum & indubitatum criterium tum Missionis Divinæ, tum veritatis atque Divinitatis ipsius Religionis. Miracula siquidem sunt facta

facta, ac opera ipsius Dei, quia nimirum solus Deus totius naturæ creatæ vires, & ordinem prætergredi potest. Porro bonitati, sapientiæ, ac veracitati Divinæ repugnat facere quidquam in confirmationem falsitatis, evidens igitur est, quod Miracula ejusmodi veritatis indubitata sint criteria. Rectè itaque Card. Bellarminus scripsit Tomo 2. Controvers: lib: 4. cap: 14. Quod Miraculo confirmatur, Dei testimoniò confirmatur. Deus autem non potest esse testis mendacij, igitur quod Miraculo confirmatur, verum esse necesse est.

Sed ut Miracula sint legitima, veritatis criteria sequentia requiruntur.

Primum. Miraculorum veritas historica, seu quod re ipsa contigerint.

Secundo. Veritas illorum physica, scilicet quod sint vera Miracula, seu effectus supernaturalis.

Tertio. Facta esse debent in confirmationem Missionis illorum, qui prædicant Religionem, & veritatis ipsius Religionis. Secus immeritò assumuntur tanquam argumenta, atque criteria Missionis ac Religionis Divinæ.

Quarto. Finis Miraculorum debet esse augmentum gloriæ Dei, ac Religionis propagatio.

Quinto: Modus quò patrantur Miracula per homines tanquam Divinæ potentia instrumenta, excludere debet ridicula, & mimica; quæ gravitatem Religionis dedecent, atque multò magis abesse debent illa, quæ contraria sunt virtuti, ac honestati.

Obijcies 1. Miracula fieri possunt à malis etiam hominibus in confirmationem falsitatis. Sic Magi Pharaonis prodigiosa signa ediderunt Samuel à Pythonissa resuscitatur, Prodigia Antichristi prænuntiantur. Tandem multa Ethnicorum narrantur Miracula. Cum itaque prodigia & Miracula in confirmationem erroris à malis hominibus ac Spiritibus malignis fieri soleant, in confirmationem veræ à Deo revelatæ Religionis assumi nequeunt. 2. Miracula forte ab occulta naturæ ordine procedunt, maximè quia antiquitus multa vulgabantur Miracula, modò verò nulla audiuntur.

Resp: ad primum. Vera Miracula in confirmationem erroris, ac falsitatis nunquam fieri possunt. Vera siquidem Miracula, solius Dei sunt opera, fieri nequeant nisi super ejus virtute. Deus autem cum sit summe verax, falsum testari nequit, nec proinde facere Miracula ad confirmandum errorem. *Miracula inquit Augustinus sunt, veluti sigilla.*

gilla, quibus veritatem obsignat Deus: non potest ergo illis falsitatem obsignare. Quare omnia quasi Miracula, à perversis hominibus, malignis Spiritibus facta, vera Miracula non sunt, sed vel fraudes ac deceptiones, vel fabulæ & falsitatis commenta, vel tandem opera mirabilia, ope Dæmonum patrata, quæ vires quidem humanas superant, sed omnem creatam vim non excedunt, quare ad illa efficienda non omnino opus erat virtute superna quæ solius Dei est, quapropter vera non erant Miracula, sed ad singula allegata seorsim respondere necesse est.

Quantum igitur attinet ad signa & prodigia, quæ Magi coram Pharaone ediderunt, hæc vel meras fuisse præstigias, vel res dæmonis virtute peractas multi opinantur, sed istud certissimum est, illa infinito intervallo à veris Moysis Miraculis distare, quod facile quilibet intelligere poterit, qui attentè ea legerit, & ipsi tandem Magi ultro confessi sunt, & suam infirmitatem, & Dei omnipotentiam Moysi assistentem agnoverunt, coacti dicere. *Digitus Dei est hic* Exod: cap: 8. De Samuele à Pythonissa suscitato dicendum est, aut fuisse merum spectrum ope dæmonis efformatum, aut Samuelem virtute Divina verè ab inferis fuisse revocatum, quia nimirum eâ occasione voluit Deus manifestare Sauli, quanta illi imminerent mala ob inobedientiam, qua Dei restitit voluntati.

De Antichristo res est apertior, quem S. Paulus Apostolus in Epist: 2da ad Thesal: cap: 2. scribit venturum esse *secundum operationem Satanae in omni virtute, & signis, prodigiis mendacibus*, quia nimirum vel fallacitè & illusoriè non autem vere ea signa, ac prodigia ab ipso fient, vel quia aliqua mirabilia quidem, sed non vera Miracula, ad homines in errorem inducendos patrabit.

Tandem Miracula quæ ab Ethniis facta jaotari solent, ut plurimum sunt subdolorum hominum fraudes, Dæmonum præstigiæ, ac confictæ fabulæ, quæ ab imperito vulgò inaniter credita sunt, quare vel ipsi Gentiles illa deridebant, atque aspernabantur.

Sed inquires. Esto nonnisi falsa Miracula in confirmationem erroris fieri possint, hoc ipsam sufficit, ut inde colligamus, Miracula non esse Divinae revelationis criteria, cum enim admodum difficile sit, imo quibusdam planè impossibile vera Miracula à falsis discernere, nihil tutius erit ad vitandum errorem, quam nullis Miraculis credere.

Resp: Habemus nonnullas notas, quibus vera Miracula à falsis, & apparentibus discerni possunt. Ex his ista sunt

sunt præcipuæ: operis constantia & duratio, operantis probitas, finis rectus & Sanctus, doctrina non absurda. Quoniam verò nec semper, nec omnibus datum est hos veri Miraculi characteres sine ulla dubitatione cognoscere, firmissimè tenemus Deum nunquam permissurum aliqua mirabilia, vel falsa prodigia ad confirmandum errorem fieri, quin ipse multo plura, majora & certiora Miracula faciat pro veritate patefacienda, ut sic fideles possint errore declinato rectum tenere, & viam veritatis sequi. Id præterquam quod Divinæ sapientiæ, bonitati, ac providentiæ omnino consentaneum sit, potest etiam pluribus exemplis luculentè confirmari. Permisit Deus Magis Pharaonis thaurumgam Moysis virtutem æmulari, sed effecit postea ut tandem agnoscerent vel inviti in Moyse digitum Dei. Toleravit Deus aliquamdiu Quadringentas quinquaginta Pseudoprophetas Sacerdotes Baal: ne tamèn populus quasi necessariò in errorem pertraheretur, eosdem ab Elia in Miraculis palam superari, confundi ac trucidari voluit. Pseudopropheta Elymas à S. Paulo devictus, & excæcatus, ac Simon Magus à S. Petro pariter devictus est. Et ut Antichristi temporibus, majora fient falsa prodigia, non deerunt Enoch & Elias, qui & prædicatione & miraculis potentioribus errori resistent, & quia persecutio, & tribulatio illa erit omnium maxima, Deus fideles suos præmunivit, prænuntiata multo ante, illorum prodigiorum falsitate, quemadmodum habemus Marci cap: 13. scriptum.

Resp: qd 2dum. Occultus istæ naturæ ordo, merum est Naturalistarum figmentum, & ut aliquid ex illo inferre possint, debent illum ordini naturæ visibili atque conspicuo contrarium, atque oppositum esse affirmare; quod si ita foret, ordines inter se oppositi, atque secum pugnantes in regno naturæ admittentur, quod quomodo stare poterit, viderint naturalistæ. Præterea in natura, totoque universo duos oppositos esse ordines, unum conspicuum, alterum occultum id et Divinæ sapientiæ, & continuæ repugnat experientiæ.

Cur autem hodie non amplius illa fiant miracula, quæ facta sunt ab exordio Religionis Christianæ, soli Deo notum est. Sed & dici nequit nulla omnino nunc fieri miracula, cum semper, quamquam rarius fiant. Necessaria autem nova miracula omnino non sunt, quia hodiernum antiqua Christi, & Apostolorum miracula, sufficiens & invitum sunt veritatis argumentum, atque horum miraculo-

rum

rum fides, & auctoritas, longinquitate temporis minime tollitur, quod enim verum est, semper verum est.

Quæres 6. Utrum vaticinia sint certissimum veritatis atque Divinitatis criterium?

Resp: Vaticinia in confirmationem Divinæ missionis, veritatis, ac Divinitatis Religionis edita, certissimum sunt veritatis ac Divinitatis criterium. Enimvero quoniam futurorum contingentium, quæ nullo indicio sese produnt, maxime si sint res, quæ vires & captum hominis transcendunt, certa notitia, sive scientia soli Deo competit, quemadmodum omnium Sapientum, etiam Gentilium Philosophorum consensus probat, inde manifestum efficitur, quod solus Deus sit author vaticiniorum. Quod si Vaticinia sint solius Dei opera qui nec falli nec fallere potest, & in nullo casu falsum testari, confirmari possit; consequens est Vaticinia edita ad confirmandam missionem Divinam eorum qui se Dei legatos esse dicunt, atque simul edita ad confirmandam veritatem ac Divinitatem Religionis, argumentum faciunt indubitatum Divinæ missionis, ac veræ Divinæque Religionis.

Ut autem vaticinia argumentum præbeant invictum, sequentibus prædita esse debent characteribus.

Primo. Vaticiniis talia prædici debent, quæ vel à libera hominum pendent voluntate, vel mere sunt contingentia, & quorum ratio non è longo usu comprobatis naturæ legibus cognoscitur.

Secundo. Prædictio fieri debet ante eventum, & eventus accuratè eidem respondere. Debet fieri cum perfecta certitudine ita, ut Propheta non hæsitat, aut fluctuet, & verbis quantum id prophetiæ natura permittit, clavis, nec ob ambiguitatem in omnem sensum detorquendis. Denique scopus Vaticinij debet esse res moraliter bona, ipsumque Vaticinium veritatibus indubitatis contradicere non debet.

Tertio. Generatim eo illustriores sunt Prophetiæ, eoque validius præbent argumentum, quo longiore tempore eventum antecesserunt, quo plures rei circumstantiæ prænuntiant, quo magis singulares sunt circumstantiæ, quo secundum humanas conjecturas minus verosimiles, & quo magis res futuræ ab hominum arbitrio pendent.

Objicies 1. Vaticinia pro argumento Divinæ Religionis assumi nequeunt, eo quod etiam Gentiles futura prædixerunt, quemadmodum mulieres Appolinis, Virgines Sybilinæ, atque nota sunt omnibus oracula Gentilium in pluribus locis olim conspicua. 2. Tria concurrere debent,

ut

ut ex Prophetiis certum eliciatur argumentum; nimirum nos ipsi testes esse debemus, Prophetia quando profertur, & testes esse debemus eventus, quando Prophetia impletur, præterea certo nobis constare debet eventum non potuisse fortuito casu cum prophetia conjungi. Hæc autem cum simul conjungi nequeant, ex prophetiis nihil inferri potest. 3. Quod nondum est, nihil est, sed nihil nec prævideri, nec prædici potest, nulla ergo sunt futurorum vaticinia,

Resp: ad 1mum. Prædictiones & oracula Gentilium, non erant vera vaticinia, plerumque obscuræ & æquivocæ fuerunt, multæque fraudes intervenerunt, ita ut ipsimet sapientiores gentiles oracula deriserint. Denique oracula Sybillina multi supposititia esse affirmant.

Ad 2dum: Hæc tria aliquando concurrere possunt veluti cum Apostoli à Christo sibi prædici ipsius resurrectionem audierunt, eamque postea impletam oculis propriis viderunt, & certe non casu aliquo fortuito, aut naturali virtute, sed Divina potentia, ut res per se loquitur. Deinde necesse non est, ut qui Prophetias adimpletas vident, eas etiam propriis auribus audiverint, sed sufficit si de illarum existentia certi sint, quemadmodum nos certi sumus de existentia prophetiarum, quæ in Libris Sacræ Scripturæ tam Veteris quam novi Testamenti reperiuntur, & ita quidem certi de his sumus, ut qui id in dubium revocare velit, totam historiæ veritatem evertere debeat.

Resp: ad 3tium: Hoc sophismate evinci, etiam præterita non posse cognosci; quia non amplius sunt. Deinde quæ prædicuntur, futura sunt etiam suo modo, scilicet in suis causis, potissimum vero in Divinæ voluntatis decretis.

CAPUT TERTIUM

De veteri Judæorum, & nova Christianorum Religione

Quæres. Quid intelligi debeat per veterem Judæorum & novam Christianorum Religionem?

Resp: Certum est hominem primo fuisse à Deo creatum

atum, ratione ac libertate præditum, ex quo sequitur hominem statim obligatum extitisse ad Deum, Auctorem suum, externo non minùs quam interno cultu adorandum, & glorificandum, unde sponte suâ fluit, hunc primum hominem fuisse illico edoctum de omnibus officiis, quæ & Deo & sibi, & aliis propter ipsum Deum debet. Hæc prima revelatio facta, & Religio Adamo tradita, à Patribus in filios orali Traditione derivata fuit, verùm hominum vitio, ac Dæmonis artibus sensim, ac sensim pluribus erroribus contaminata fuit, et ita quidem ut Deus misericordiarum dignatus tandem fuerit, eam post bis millenos, renovare, & puram ab omni nãvo in tabulis lapideis scriptam Moysi tradere, donec in plenitudine temporis mitteret. Filium suum Unigenitum, qui Religionem antiquis Patribus jam revelatam atque traditam, novò institutò fædere multò clariùs, copiosius atque apertius manifestaret. Hæc igitur est. & vetus Judæorum, & nova Christianorum Religio.

A R T I C U L U S I m u s .

De Veteri Judæorum Religione.

Quæres 1. An re ipsa Moyses extiterit?

Resp: Eousquẽ imprudens Incredulorum hominum processit audacia, ut Moysen inter anniles fabulas annumerant, atque opinionem de ipsius existentia ex fabula Bacchi ortam fuisse commenti sint. Sed certissimum est, atque indubitatum Moysen reipsà extitisse, atque Deum per ipsum, & legem Judæis tradidisse, & Religionem instituisse. Nihil enim unquam apud omnes Judæos, atque Christianos magis fuit creditum, quam Moysen extitisse, cujus Parentes & Majores, ac tota vita descripta sunt. Plurima etiã Egyptiorum, Græcorum, aliorumquẽ veterum de Moyse testimonia nobis exhibet Flavius Josephus in duobus Libris contra Apionem. Clemens Alexandrinus librò primò Stromatum, & Eusebius Libris de Præp: Evang: Tacitus quoque Histor: Libro 5to. capitò 5to. Juvenalis Satyra 14. Sed ut alia omittamus, satis est ea legere, quæ S. Justinus habet in Protreptico Nro quo ubi ex græcis historiis ostendit omnibus sapientibus Poetis, Historicis, Philosophis & legislatoribus multò antiquiorem fuisse Moysen, qua in re testimonia affert Polemonis, Apionis, Palsi-

Pufsidonij, Ptolomæi, Mendosij qui res Egyptias scripsit, Hellunici & Philochori, qui Atheniensium gesta memoriæ mandavit. Castoris, Thalli, & Alexandri Polyhistoris, ac denum Diodori, qui Bibliothecas in compendium redegit, & in primo lib: Moysen appellat, *animi magnitudine, & utilitatibus vitæ hominum allatis celeberrimum*. Quare existent a Moysis, constanti ac perpetua nititur Traditione, ac planè nulla res historica majori Testium numero confirmata invenitur, unde nunquam in dubium revocata fuit.

Obijciēs 1. Magna est similitudo Moysis & Bacchi, unde quod de Moyse habet Hæbreorum historia, à Bacchi fabula fuit desumptum, quia & Bacchus est Moyse antiquior, & cum Hæbreorum libri non fuerint Gentibus noti, antequam eos Ptolomæus in Græcam linguam verti curasset, fabula Bacchi à Moysis historia prodire non poterat. 2. Moysis ætas incerta est, nomen Pharaonis, coram quo Moyses Miracula patrâsse dicitur, antiquis ignotum, & multo magis ignota ipsa Miracula, quorum nulla apud Aegyptios, vel Græcos mentio. Et quod plus est, nec mentio ulla occurrat ejus regionis, quam Moyses cum populo peragrâsse dicitur. Demum quis sibi persvadeat Moysen terdecies centenis hominum millibus potuisse in deserto quadragintâ annorum spatiò omnia ad vivendum necessaria suppeditare.

Resp: ad 1mum. Planè certum esse videtur Moysen fuisse longè Baccho antiquiorem, quod Clemens Alexandrinus lib: imo. Stromatum ostendit, neque omnino liquet undenam hæc Bacchi fabula desumpta sit, cum nullum vestigium illius appareat neque apud Diodorum Siculum neque apud Plutarchum, neque apud alios veteres, qui res ad Bacchum pertinentes accuratius descripserunt. Sed nihil obstat eam ex historia Moysis potuisse fingi, ut enim historia Moysis Gentilibus innotesceret, non erat necessaria illa librorum versio, quæ sub Ptolomeo facta est, ex solo enim commercio cum Hæbreis potuerant Gentiles multa de eorum legibus, atque historiis audire, ac scire, unde re ipsâ de rebus Hæbreorum non pauca inveniuntur apud Manethonem, Hecataicum, Abderitam, aliosque qui ante Ptolomeum floruerant.

Resp: ad 2dum. Si Hæbreorum libros consulamus Moysis ætatem minimè ignorabimus, mirum autem non est, si nihil certi de ea definire possimus, ipsis tantummodo profanis attentis monumentis, eruditos namque non latet, quanta sit apud civiles authores in rebus historicis, & præcipue in Chronologia antè bellum Trojanum obscuritas, &

con-

confusio. Flavius Josephus lib: 1mo: contra Apionem ab initio mundi usque ad mortem Moysis tria fere annorum millia numerat, & Petavius de doctrina temporum, Moysis nativitatem alligat anno mundi 2,373. ante Christum 1,611. Verum parum interest hanc Epocham aut aliam nativitatis Mosaicæ determinare, nequè enim si incertum est, quò tempore vixit Moyses, etiam incertum erit, illum extitisse.

Neque etiam Pharaonis nomen fuit omnino profanis Scriptoribus ignotum, cum illum expresse memoret Alexander Polyhistor. Artopanus autem cum aliqua levi variatione illum appellat Pharatonem. Sed ulterius minimè latet, Pharaonis nomen commune fuisse pluribus AEgyptiorum Regibus, quemadmodum post Ptolomeum Lagum multi eorundem AEgyptiorum Reges dicti sunt Ptolomei, quemadmodum Imperatores Romani post Julium Cæsarem, & Augustum communiter vocabantur Cæsares & Augusti. Fieri itaque potest, ut qui Pharao à Moyse nominatur, à Scriptoribus profanis aliò nomine designatus sit.

Mirum porro videri non debet, si apud Gentiles Historicos prodigiorum Moysis nulla inveniatur mentio, cum enim illi Religionem Moysaicam aversarentur, Miracula quoque in ejus confirmationem patrata aversabantur. Non tamen omnes, nec omnino de iis silerunt, ut colligitur tum ex Clemente Alexandrino lib: 1mo Stromatum, tum ex Eusebio lib: 9no Præparat: Evang: cap: 27. Magorum certè, Joannis & Mambriæ, quos Moyses in signis & prodigiis superavit meminit Numenius Philosophus Pythagoræus. Plinius lib: 30: Histor: nat: cap: 1mo & Apulejus Apolog. 2da. Tandem virtutem Moysis thaumaturgam notam fuisse Gentibus, inde constat, quod apud illos pro insigni Magi semper habitus fuerit.

Quod verò additur nullum esse apud veteres vestigium illius Regionis, quam Moyses cum populo peragravit, ineptissimum est, cum antiquissimos habeamus testes, Manethonem, Lysimachum, Chæremonem, aliosquè qui apud Josephum in lib: 1mo. contra Apionem, Hæbreos AEgypto relicta in desertum duce Moyse abiisse memorant. Imò adhuc monumenta quædam atque antiquam hujus mirabilis itineris traditionem in iis Regionibus superesse itineratores testati sunt. Sed & Artopanus antiquissimus Scriptor apud Eusebium Lib: 9no. Præparat: Evang: cap: 27. vulgatum fuisse apud Heliopolitanos tradit. *Moysem ut mare virga percuteret, Divinitus admonitum aquam virga tetigisse, ac difi-*

deficientibus illico fluctibus, copias sicco tramite deduxisse. Ex quo solo si cætera deessent, patet mentiri eos, qui asserunt itineris per desertum ac prodigiorum Moysis, altum a. ud veteres esse silentium.

Postrema quoque difficultas non majoris est ponderis. Namque etiamsi Moyses non potuisset naturalibus mediis tantæ multitudini providere, an non certus erat, Deum secum futurum in deserto, quemadmodum ejus omnipotentissimam manum senserat in AEgypto. An non re ipsa Divinæ promissionis veritatem sæpius expertus fuit, in divisione maris, in prodigiosa aquæ ex silicæ eruptione, in pluvia coturnicum, & manna. Sed etsi mediis tantummodo humanis res gerenda fuisset, Moyses, cui summa politicæ, & imperatoris artis laus denegari non potest, tantæ multitudinî regendæ, aptissimus erat.

Quæres 2. Utrum Moyses reverâ Pentateuchum scripserit?

Resp. Moyses re ipsâ Pentateuchum scripsit, estque verus illius author. Certè nullò efficaciori argumentò evincitur aliquem librum esse genuinum illius auctoris opus, cujus nomine insignitur, quam perpetuâ atque constanti Traditione, neque enim alia de causa omnibus persvasum est AEneidem esse opus Virgilij, aut Iliadem Homeri, nisi quia id perpetuâ, atque constanti Traditione usque ad nos derivatum est, cui si aliquis refragari velit, jam de nullo antiquo opere certi erimus. Porro Pentateuchum esse genuinum Moysis opus perpetua & constans est Traditio, à primis Hæbreorum temporibus ad nos usque propagata, quæ, eò pluris facienda est, quod hic agitur, de libris, quibus non tantum tota Judæorum Religio, sed & antiquitates, leges, familiarum successiones continebantur, quorum proinde originem, & Auctorem certò noscere maxime intererat omnibus. Et verò adversus constantem omnium hominum, omnium sæculorum vocem, quâ semper creditum est, Moysen esse Pentateuchi Auctorem, contra Apionis, Celsi, Porphyrij, Juliani Apostatæ & cæterorum, Judaicæ & Christianæ Religionis infensissimorum hostium, claras & apertas confessions, quibus Pentateuchum à Moyse scriptum fuisse ultrò agnoverunt, contra omnium Judaicorum Scriptorum testimonia, contra publica illius Gentis monumenta, quid possunt facere, aut evincere valent, post quadrigenta fermè sæcula cavillationes & inanissimæ incredulorum conjecturæ, suæ itaque impietatis, & deceptuosæ falsitatis oblitus Spinosus in Tract. Theolog. polit. cap. 7.

re

rei evidentia compulsus scripsit. *Fere omnes crediderant Moysen esse Scriptorem Pentateuchi.* Præterea quæcunque Moysis existentiam probant, hæc eundem sive apud Hæbreos, sive apud Gentiles, Mahumetanos, Judaicæ legis, atque Religionis quæ tota in Pentateucho continetur, auctorem atque Scriptorem faciunt. Vera itaque sunt omnia quæ in Pentateucho continentur, atque summam merentur fidem; Horum siquidem omnium Scriptor, verusque est auctor Moyses, atque in iis etiamsi voluisset falsa scribere, & decipere, spectatis circumstantiis, id præstare non potuisset. Sed & veracitatis, probitatis, atque sinceritatis, indubios Moyses præsefert characteres, ita ut testis eorum, quæ refert omnino sincerus, & verax dici debeat, & cui requisita etiam scientia minimè defuit, cum illa quæ in Pentateucho narrat, plurima illius ætate contigerunt, ac proinde testis illorum oculatus fuit, quæ verò antè illius ætatem evenerunt, illa accepit ex Traditione, tum etiam ex variis monumentis, altaribus, sepulchris, hinc inde creatis. Summam ergo merentur fidem illa omnia quæ in Pentateucho Moyses conscripsit.

Obicies x. Incredibile est, Moysi præsto fuisse in deserto, quæ ad scribendum tot volumina necessaria erant. Deinde cum Deuteronomium, Josue cap 8. scriptum fuisse dicatur in duodecim lapidibus, quibus constabat altare, inde sequitur illud multò brevius fuisse eo, quod nunc exstat. 2do. Elogia, quæ Moysi tribuuntur, ut cum Deuter: cap: ult: scribitur. *Non surrexit ultra Propheta in Isræel sicut Moyses.* Innuunt Moysen Pentateuchum non scripsisse. Vir enim modestus, qualis fuit Moyses, hæc sibimet ipsi tribuere non poterat. Præterea in Pentateucho occurrunt nomina locorum, & civitatum ætate Moysis adhuc incognita exg: nomina Phison, Hevilath, Babel, Hebron, Dan & alia. Ergo Pentateuchus non est genuinum opus Moysis.

Resp: ad xum. Quemadmodum necessaria vitæ in deserto, non defuerunt Israëlitis, ita etiam præsto erant Moysi quæ ad scribendum requiruntur, artemque scribendi fuisse antiquissimam, erudite à pluribus jam ostensum est. Quod verò de duodecim lapidibus additum est, in quibus Deuteronomium Moysis scriptum esse dicitur, non uno modo solvitur: alii nonnisi Decalogi præcepta in illis scripta esse opinantur, alij benedictiones solas, & maledictiones, quæ fuerunt in montibus Hebal & Garizim pronuntiatæ exaratas fuisse censent, alij demum observant ex cap: 2do

2do Deuteronomij eos lapides ingentis magnitudinis esse debuisse, & calce levigatos, ut proinde etiam integrum Deuteronomium caperent.

Ad 2dum. Caput ultimum Deuteronomij in quo tam piores, quam elogium Moysis descriptum est, post ipsius decesum è vita à quodam Historiographo Judæorum additum est, atquæ hinc modestiæ viri piissimi Moysis, qui elogium hoc verè promeritus est, nihil obest. Nihil etiam impedit, quominus dicamus hæc nomina, locorum, civitatum, & alia minoris momenti, à Scriptore aliquo post mortem Moysis explicationis gratiâ addita, & certè in margine primum notata, postea in textum fuisse illata.

Quæres 3tio. Utrum scripta Moysis ad nos integra, & incorrupta pervenerint?

Resp: Scripta Moysis integra, & incorrupta ad nos pervenerunt. Scripta namque Moysis maxima sollicitudine à Judeis conservata sunt, continuo & publicè in usu fuerunt. Deperdi igitur & corrumpi nullatenus poterant. Certè textus authographus Deuteronomij in arca conservabatur, & exemplar ex illo desumptum Sacerdotes Regibus offerebant, continuo legendum. Septimò quovis annò coràm omni populo publice legebatur, & de novo lex promulgabatur. Judæis severè fuit prohibitum ad legem quidquam addere, aut ab illa demere, unde semper illi volumen legis, tanquam librum Divinum, & speciale Divinæ erga se benevolentiae pignus venerati sunt. Præterea libros Moysis serie non interrupta Prophetæ laudârunt, multa ex illis exscripserunt. Die, noctuquæ ipsos Judæi lectitarunt, Judices ex illis causas decidere, Sacerdotes Religionem docere tenebantur. Quomodo itaque deperdi, aut corrumpi potuerunt. Præterea scripta Moysis manifestos antiquitatis & sinceritatis præseferunt characteres, nihil enim in illis occurrit, quod recentiore sapiat ætatem, stilus ipse innuit antiquitatis simplicitatem, & quæ dicuntur de vetustissimorum hominum vitæ ratione, hospitalitate, conviviiis, & dapibus, domesticis officiis, Sacrificiis, Aegyptiorum rebus; ea vetustissimi Profani Scriptores Homerus, Hesiodus, Herodotus confirmant. Sed & veracitatem, atque integritatem Pentateuchi comprobant monumenta Judæorum publica, quæ historiam Mosaicam tanquam in imagine exhibent, uti etiam facta quædam singularia & beneficia exhibita, quæ Moyses refert, illorum festa repræsentant. Consuetudines deniquè omnes, & leges variae, quæ in Pentateucho occurrunt; ab ætate Moysis, ad ultima ipsorum Rei-

Reipublicæ tempora à Judæis servabantur ex quo manifestum est, illos ea, quæ in Pentateucho continentur, pro indubitatis veritatibus semper habuisse. Postremo si scripta Moysis depêdita vel vitiata, corruptaque sunt, quemadmodum clamitant Increduli, quænam tanti criminis, atque infortunii Epocha? quis nefarii operis auctor? qui adjutores? quomodo omnes undique codices colligi poterant? quâ viâ, quâ arte, tanta hominum multitudo codices sibi eripi permisit? quâ ratione deperditis vel vitiatis primitivis Moysis Libris, tota Gens Judaica per tot sæcula sibi in animum inducere potuisset, se legem à Deo datam, ac per Moysen promulgatam in suis libris habere, & integram conservare. Portenta hæc sunt omnibus Miraculis incredibilia. Scripta itaque Moysis integra sunt, atque incorrupta ad nos pervenerunt.

Obijcies 1. Libri Moysis reipsâ deperditi sunt. Et enim libro Legis ab Helcia Pontifice reperto, Rex Josias, prout refertur libr: 2. Regum. cap: 22. scidit vestimenta sua, ad illius lectionem Pontifex, & Principes obstupuerunt, quod illius verba nunquam audierunt, saltem ergo aliquando Pentateuchus deperditus fuit, atque eò tempore corrumpi poterat 2. plurimi in Libris Moysis occurrunt graves errores circa res chronologicas, genealogicas, & geographicas, item plura apertè falsa. Sic legitur in paradiso fuisse fontem, unde quatuor flumina prodibant, Ganges, Nilus, Tygris & Euphrates cum tamen origines istorum fluviorum longe à se distent. Dicitur quoque mortua esse omnia Ægyptiorum animalia, cum tamen Pharaon cum omni æquitatu in mari demersus scribatur. Numerum Israelitarum ex Ægypto egressorum scribitur fuisse sexcenta millia peditum præter mulieres, & parvulos, cum tamen cum Jacob nonnisi Septuaginta animæ in illam ingressæ fuerint. Aut ergo Libri Moysis supposititij sunt, aut corrupti & depravati.

Resp: ad 1. Certum & indubitatum est Moysis libros nusquam interiisse. Non enim interierunt ante captivitatem Babyloniam. Nam tempore Moysis custodiebantur in Arca, tempore Josue in manibus Judæorum, illos fuisse, docent verba ipsius Josue, qui suos ante mortem exhortabatur cap: 23. *ut custodiant cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moysis.* Reliquò tempore usque ad captivitatem hos libros in Judæorum manibus fuisse, docent Psalmi & Libri Salomonis, ex quibus patet illos à Judæis continuo lectitatos fuisse. Præterea cum Rex Joas conse-

cra-

craretur eidem, 2. Paralip: cap: 35. in manus dederunt Legem Moysis, & tempore Josaphat Sacerdotes & Levitæ, 2. Paralip: cap: 17. *docebant populum in Juda, habentes librum Domini.* Pariter in captivitate Babylonica non interierunt, quod inde patet, quod ad legem Moysis scriptam sæpius provocetur Danielis cap: 9no & 13. Baruch cap: 1. & 2. & Esdras ipse libr: 1. cap: 6. testatur, quod antequam reversus fuisset in Jerusalem, ordo Sacerdotum atque Levitarum constitutus fuerit secundum scriptam legem Moysis. Ergo lex illa ad manus fuit & in captivitate non interiit. Post captivitatem similiter libri Moysis non interierunt. Nam in Libro 2do Esdræ sæpius fit mentio horum librorum, & cap: 13. dicitur: *Lectum est in volumine Moysis audiente populo.* Propheta Malachias cap: ult: non minus legis Mosaicæ mentionem facit. Author vero Libr: 2. Machab: commemorat quidem Antiochi Epiphanis in Libros Sacros furorem, quod tamen non omnia Exemplaria tunc perierint, inde evincitur, quod Judas Machabeus servaverit codicem suum, & alios Persecutorum furori irreptos collegerit, ut lib: 1. cap: 3. narratur. Sed & sedata persecutione, Jonathas Summus Sacerdos, quemadmodum eodem libro 1. cap: 12. scriptum est, in Libris Sacris, quos in manibus habebat, lætabatur, & sese inde consolebatur. Ergo neutiquam hi libri perierunt, & quod denique tempore Christi adhuc exstiterunt, & hodie dum existant, probat illorum continuus usus. Unde Liber ab Helcia inventus, fuit Deuteronomium, atque Moysis Authographum. Dolor autem Josiæ proveniebat, ex eo, quod quemadmodum præceptum erat Principibus, nullum legis Exemplar descriptum penès se haberet, tum & magis ex eo, quod terribiles maledictiones in legis violatores latæ, in maxima Judaicæ Gentis corruptione, quasi oblitteratæ fuerint, atque hæc etiam causa fuit stuporis quo Summus Sacerdos, & cæteri abrepti sunt, non autem quod Patres eorum nihil de lege unquam audiverint, aut sciverint, cum hoc ut modò vidimus, nulla ratione affirmari possit.

Ad 2. Viri eruditi difficultates motas circa Geographiam, Chronologiam, & alia omni studio complanare laborant, quod si non omnia clarè, & ad oculum complanare queant, id oritur ex documentorum defectu. Cum enim agatur de Libris vetustissimis, historiis & moribus, à nobis remotissimis, facile intelligitur multa nobis deesse subsidia, ad difficultates has tollendas, atque si aliorum veterum

Scrip-

Scriptorum, in quibus multæ occurrant difficultates, multa obscura, multa in speciem pugnantia, auctoritas certis aliunde firmata criteriis non labefactatur, cur idem de Libris Mosaicis dici non possit. Et certè cum per diluvium maximæ factæ sint terræ mutationes, eadem origo fontium in diversas abiisse plagas dici potest. Pestiæ etiam animalium intelligenda est de animalibus, quæ erant in agris, non verò omnibus omnino, prout innunt verba Exodi cap: 9. *Ecce manus mea erit super agros tuos &c.* Quod verò attinet numerum Israelitarum, non est statim id pro falso habendum, quod incredibile nobis videtur, neque ex hodierno statu, de antiquorum conditione judicare licet, atque difficultas objecta tollitur, si cogitemus Ægyptum fuisse terram fertilissimam, peculiaritèr quoque à Deo promissum fuisse Abrahæ, quod semen illius suprà modum esset multiplicandum, quod & impletum est.

Quæres 4. Utrum Vaticinia per Moysen edita, ac per ipsum patrata Miracula, sint planè certa?

Resp: Vaticinia per Moysen edita ac per ipsum patrata Miracula, quæ in Pentateucho descripta habemus, sunt planè certa, & nullâ ratione in dubium vocari possunt. Enimverò nulli non cognitum est, Moysen quam plurima edidisse Vaticinia, atque multa patrasse Miracula. Sic lib: Numer: cap: 14. prædixit Moyses contra se, & Aaronem murmurantibus Israelitis, quod nullus eorum, qui viginti annos jam explevit, terram Chanaan visurus esset, exceptis Caleb & Josue, quam prædictionem eventus ritè comprobavit, cumquæ eventus iste humanâ sagacitate prænosci haud potuerit, non sinè Numine contigit, verumquæ est Vaticinium. Sed præcipuâ attentione digna sunt Vaticinia Moysis de futura Judæorum sorte, Prædixit illis omnes Dei benedictiones, & rerum prosperitates, si in mandatis Domini permanerint, contrâ verò omnis generis calamitates, si ea violaverint, prout legere est in Lib: Deuter: cap: 28. & 29. & subsequentibus. Porro prædictiones istæ omnino fuerant impletæ, & Judæi prout arant Deo fideles, aut infideles, prospera, aut adversa experti sunt. Sed inter cæteras terribilis est sequens de Judæorum calamitate, atque omnimoda oppresione Prophetia. Deuter: cap: 28. *Adducet Dominus super te de longinquo Gentem, & de extremis terræ finibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli, donec te disperdat, & contem-*

rat

rat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi, atque sublimes, in quibus habebas fiduciam: in omni terra tua, & comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum, & filiarum tuarum, in angustia & vastitate, quâ opprimet te hostis tuus. Hæc autem insignis Prophetia non semel literaliter impleta fuit; & quidem 1. regnante Achab in obsidione Samariæ facta à Benadad Rege Syriæ, 2. oppugnante urbem Jerusalem Nabuchodonosore Rege Babylo-
nis, 3. in excidio ejusdem urbis sub Tito. Ex quibus patet quod Moyses reapse fuerit Propheta, sed & fuit vir Thaumaturgus, multa siquidem & insignia patravit Miracula, qualia sunt plagæ Ægyptiacæ inimicæ ad frangendam Pharaonis pertinaciam. Filiorum Israel ex Ægypto egressus, eorumque siccis pedibus per mare rubrum transitus, hinc inde maris fluctibus suspensis, & toto inimicorum exercitu, ab iisdem undis fluentibus oppresso & deleto. Columna ignis noctu & die expensa per nubes iter monstrans. Manna de cælo quadraginta annis depluens, ex qua lapidissimum maxima hominum multitudo accepit cibum; terribilis Coré, Dathan & Abiron ultio. Aqua per baculum Moysis percussa petra, vi magnâ erumpens. Ex his modò relatis, & aliis benè multis indubiè constat Moysen multa vera patrâsse Miracula. Jam vero & Vaticinia à Moyse, & patrata ab ipso Miracula planè certa sunt, & nullâ ratione in dubium vocari possunt. Namque Vaticinia & Miracula ista narrantur à Moyse qui eorum testis est omnino sincerus, verax ac fide dignissimus, libri quoque in quibus hæc descripta sunt Vaticinia, atque Miracula, integra, ac incorrupta ad nos pervenerunt, ita ut summam mereantur fidem. Præterea hæc Vaticinia, ac Miracula Judæi nunquam in dubium vocaverunt, atque iis publicè patris fraus, & mendacium intervenire non potuit. Tandem omnes quicunque exstiterunt post Moysen Gentis Judæorum Scriptores, horum Miraculorum, Vaticiniorum, atque librorum à Moyse conscriptorum mentionem faciunt, illisque testimonium reddunt, sed & profani Gentilium Auctores ipsis suffragantur. Ergo, Vaticinia ac Miracula Moysis in Pentateucho descripta planè certa sunt, & nullâ ratione in dubium vocari possunt.

Obijcies 1. Moysis Miracula non fuisse vera Miracula facile colligere licet tum ex Ægyptiorum infidelitate, ex Pharaonis pertinacia, tum etiam ex Hebræorum inconstantia, qui sæpe veri Dei cultum deserebant, & contra Moysen murmura & seditiones excitabant. 2. Moysen legò tempore

pore ad littus moratum accuratè scivisse tempus ascensû & descensus aquarum, quâ notitiâ feliciter usus tempore recessus aquarum, populum traduxit. Ægyptij verò cæcô impetu in hostem ruentes, aquis refluentibus suffocati sunt. Unde etiam Josephus Lib: 2. Antiquit: cap: 16. transitum maris rubri comparat cum transitu maris Pamphilæ facti ab exercitu Alexandri atque hōc modō etiam Hæbræos mare rubrum transivisse, jam longè ante Ægyptij affirmarunt, quemadmodum apud Eusebium Libro 9. Præpar: Evang: legimus.

Resp: ad 1. Obstinatæ Ægyptiorum ac Pharaonis infidelitatis, atque pertinaciæ, populi quoque Israelitici inconstantia, nulla alia afferri potest ratio, quam pravitas cordis humani, ad quam tollendam externa Miracula minimè sufficiunt, nisi Deus potentissima & efficaci internâ motione corda emolliat, hanc verò grâciam quibus vult misericorditer largitur, & pro sua justitia quibus vult denegat. Hæc quidem Mysteria Incredulis sunt impervia, iis tamen reponere satis est, illos contra sanioris Critices regulas graviter peccare, quando aliquid certissimis momentis probatum, ex eo solum negant, quia ejus rationem claram, & apertam afferre in promptu non est. Certe Miracula Moysis non in angulo, non coram paucis, sed palam, totâ inspectante Ægypto, ita facta sunt, ut nulla possit esse fraudis suspiciō. Quare autem Pharaon aut Ægyptij iis credere noluerunt, obscurum est ac incertum. Ubi que Hæbræos Miraculis Moysis credidisse indubitatum est, attamen nativâ suâ inconstantia, & contra ipsum, & contra Deum sæpius rebellârunt.

Ad 2. Quod de fluxu & refluxu maris dicitur, proflus inanè est. Nōrunt enim omnes mare in suo fluxu successive accrescere, & ad littora moveri per sex horas, atque post quadrantem quietis, cursum mutare per sex alias horas aquis à littore per refluxum recedentibus, unde fluxus ac refluxus maris duodecim horarum spatio perficitur, atque sensim à littore recedentibus undis nonnisi exiguo temporis intervallo terra sicca appareat. Quis autem cogitare potest tam breve temporis spatium sufficere ad tantam Hæbræorum, Jumentorum, apparatusum multitudinem transvehendam, cum in refluxu maris à littore aquis recedentibus in arenâ lutosa ne quidem ambulari possit. Præterea influxu ac refluxu maris, aquæ ipsius in sinu semper remanent, jam verò in transitu Hæbræorum permare rubrum, quemadmodum in Lib: Exodi capi

14. legimus *divisa est aqua, & ingressi sunt Filij Israel per medium sicci maris*, erat enim aqua quasi murus à dextra eorum & laeva, quid hic similitudinis cum fluxu ac refluxu maris? Sed neque cum transitu Hebræorum per mare rubrum ullò modò comparari potest transitus Macedonum per mare Pamphiliæ, Alexander siquidem referente Ariano Lib: 1. de Expeditione Alexandri, cum esset Phasellis, & Pergén cogitaret, mare tantisper flantibus aquilonibus recelsisse videns, occasione hac celeritè arrepta littus legens cum expeditis copiis pertransiit, sed & tunc, ut scribit Strabo lib: 14. Geographiæ, milites umbilico tenus aquis erant immersi, de Hebræis autem dicitur *perrexerunt per medium sicci maris*. Auctoritatem verò Josèphi hac in re minimè attendimus, quia in gratiam Gentilium, hæc scripsit, voluitquè ut ipsis ejus probaretur historia quare in multis etiam aliis, à Moysis narratione recelsit. Verùm & ipse in transitu Hebræorum Divinam virtutem agnoscit. Egyptiorum quoque opinio nihili facienda est, qui jurati erant Hebræorum hostes, sed & Sacerdotes Heliopolitani, apud eundem Eusebium, transitum maris rubri eodem modò referunt, quò Moyses descripsit. Perro transitum hunc per mare rubrum Judæi constantè ac perpetuò pro Miraculo habuerunt, unde Exodi cap: 14. dicitur *Viderunt Egyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos, timuitque populus Dominum & crediderunt Domino, & Moysi servo ejus*: quare in memoriàm hujus prodigiosi beneficii solemnitates annuas instituerunt.

Quæres 4. Utrum Moyses verè à Deo missus fuerat. Religionemque Judæis tradendam ab Eo accepit?

Resp: Moyses verè à Deo missus fuit, Religionemque quam Judæis tradidit ex Ipsius revelatione accepit. Ac 1. quidem Moysen à Deo missum fuisse indubitatum est. Id luculentissimè apparet, ex tota historia, rebusque gestis quæ in libro Exodi descriptæ sunt. Ibi siquidem narratur quomodò Deus in Rubo ardenti Moysi apparuerit, eamque in Ducem populi Israelitici constituerit, atque ipsum miserit non solum ad Pharaonem, ut filios Israel à captivitate Egyptiaca liberaret, sed & ad universum populum Hebræorum, ut Sanctam puramque Religionem ipsis traderet, ac constitueret, quare dixit illi Deus cap: 5. *Veni & mittam te*: nequè tamen Moyses prius credidit Dominum sibi loqui, quam Deus duplci Miraculo, scilicet virgæ in serpentem conversæ, & manus leprosæ, id

confirmavit, atque se cum illo fore appromiserit. *Pergo* inquit Deus ad Moysen: *& ego ero in ore tuo doceboquæ te quid loquaris:* cap: 4. Nec rursus Moyses demandatam sibi provinciam loquendi populo Israel nomine Dei in se assumpsit, quam sibi esse à Deo ipso promissam, eandem multis magnisque prodigiis fore corroborandam. Hanc autem Divinam promissionem fuisse effectu completam, liquet ex notissimis illis Miraculis quibus Deus tam in *Agypto*, quam in deserto Moysis missionem corroborare dignatus est, atque ipse etiam Moyses, prodigiola illa punitione *Core*, *Datan*, & *Abiron*, quos terra vivos absorpsit, illam manifestissimam fecit. Numer: cap: 16. de qua sic populum allocutus est: *In hoc scietis quod Dominus miserit me, ut facerem universa quæ cernitis, & non ex proprio corde ea protulerim. Si consuetudo hominum morte interierint, non misit me Dominus, sin autem novam rem fecerit Dominus & aperiens terra os suum deglutiatur eos, scietis quod blasphemaverint Dominum.*

2do. Certum pariter est Moysen Religionem, quam Judæis tradidit, à Deo accepisse. Et id etiam Moyses apertissimis verbis testatus est, lib: Deuter: cap: 5. sic alloquens populum. *Ego sequester, & medius fui inter Dominum & vos, ut annuntiarem vobis verba Ejus: & iterum* cap: 6to ejusdem Libri. *Hæc sunt præcepta & ceremoniæ, atque judicia, quæ mandavit Dominus Deus vester, ut docerem vos.* Quare in posterioribus quatuor Pentateuchi Libris ubique scriptum invenimus: Deum locutum esse Moysi, Præcepta sua illi tradidisse: & Deuter: cap: 5. ipse Deus sic alloquitur Moysen. *Tu vero hic stas mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremoniæ atque judicia, quæ docebis eos ut faciant ea.* Moyses vero nonnisi ex mandato Domini ubique ad populum loquitur, atque ipsius præcepta illis annuntiat, tandem jubente Domino universos sermones illius descripsit; quemadmodum Exodi cap: 4. scriptum legimus. Quare semper tota Gen: Judæorum legem Moysis tanquam à Deo datam, atque Divinam venerata est.

Et certè Religionem quam Moyses Judæis tradidit, nonnisi ex Divina revelatione accipere potuit. Siquidem illa continet doctrinam, de Deo, & cultu ipsi debito præstantissimam; Deoque planè dignam: moralem quoque excellentissimam, hominiquè saluberrimam, dogmata quæ salutem ipsius concernunt exhibet abundantissimè, leges tandem civiles ac ceremoniales, ad pietatem promovendam.

dam tradit aptissimas. Enimverò contrà Idololatrias non in uno loco docet unum esse Deum, Factorem cæli & terræ. Essentiam Dei conceptu sublimissimò, sed paucissimis explicat verbis. *Ego sum qui sum*: atque eòdem modò describit Dei omnipotentiam, Genesis cap: 1. Maiestatem Exodi cap: 15. Providentiam ac bonitatem Deuter: cap: 8. ac postquam rectas de Deo suggessit opiniones, atque pios in Eum inspiravit affectus, ad cultum Deo debitum exhibendum adhortatur, illiusque fundamentum ponit sincerum ipsius amorem, ac tota lex Mosaica aliud nihil est, quàm perpetua exhortatio ad amorem, timorem, atque fiduciam, in Deo reponendam. Sed & cultum Dei extrinsecum uni, & soli exhibendum honorificentissimè præscribit. Et quoniam moralibus duabus præcipue innitur virtutibus, justitiæ nempe, quæ alieni juris violationem vetat, & charitatis, quæ ut aliis prodesse nitamur, exigit. Mosaica autem lex charitatis atque justitiæ cæterasque eximia complectitur virtutes, omnia ac singula earum officia copiosè præscribit, & exactissimè determinat. Tandem mali, atque connatæ nobis pravitatis originem, causamque ostendit, remedia suppeditat, quibus pessimis corruptionis effectibus obviare possimus, ac præter principale de futuro Redemptore dogma, gravissimùm quoque de animæ immortalitate, vitæque futuræ articulum complectitur. Ac præterea leges ipsæ civiles, & ceremoniales, insignia populo à Deo præstita beneficia in memoriam revocabant, tanquam figuræ futurum Messiam adumbrabant atque à superstitioso falforum Deorum cultu revocabant. Hæc porro omnia homo sibi relictus, solâ ratione naturali fretus sinè Divini luminis adjutorio nec invenire, neque recte ordinare ullatenus poterat. Ac proinde hæc omnia Moyses ex Divina revelatione accepit.

Obijcies 1. Moyses fraudibus & cædibus Hebræos suæ ambitioni subiecit, ac proinde non à Deo missus, sed impostorem ipsum fuisse, probabilissimum est, 2. in tota Mosaica lege nulla de animæ immortalitate, alteraque vita mentio fit, non ergo à Deo Moysi subministrata fuit.

Resp: ad 1um. Moysen non fuisse impostorem, vel ex iis laudibus constat, quibus non solum inter suos, sed etiam apud externos maximè celebratus fuit. Josephus Lib: 1. adversus Apionem testatur Moysen ab Ægyptiis fuisse mirandum ac Divinum existimatum, & multò plura addit Eusebius in Lib: quo Prepar: Eyang: Verùm ut quod testi-

testimonia hominum hac in re requirimus, cum Deus ipse Moysis virtutem, ac Divinam missionem, variis ad stupendis prodigiis confirmaverit. Sed ut luculentè appareat Moysen non humanis artibus, aut mediis sed virtute prorsus Divinâ populum Israheliticum à servitute Ægyptiâq; liberâsse sufficit circumstantias tanti operis vel levitè considerare. Agebatur enim de hominum immensa penè multitudine, quos ad terdecies centena milia numerant, à ditionibus Regis Pharaonis educenda. Porro æque difficilè videbatur, vel Regem ad consentiendum inflectere, vel ipsò invito populum egredi. Quomodo enim Rex facilè eos dimitteret, quorum operam tam utilem experiebatur, & quomodo ipsò invito, hæc multitudo inermis discedere potuit. Nonnisi itaque his magnis prodigiis, quæ in Lib: Exodi narrantur potuit Moyses Regem adigere, ut populum Israheliticum dimitteret, ac jam dimissum à persecutione ipsius liberare. Præterea quomodo populus Hebræorum inconstans ac seditiosus, duræque cervicis gravissimis illis legibus collum subdidisset, quas Moyses nomine Dei illi imposuit, & quarum observantiam strictò rigore exegit. Id planè ostendit, toti illi Genti persuasum semper fuisse, Moysen à Deo missum fuisse, Divinæ voluntatis interpretem atque ministrum esse. Hoc autem solis verbis, aut artibus quibuscunque, & multo minus mendaciis, ac dolis efficere nunquam potuisset Moyses.

Ad 2dum. Dogma de immortalitate animæ, vitæque futura, apud omne Judæorum vulgus, semper commune fuit. Evincent id Patriarchæ, qui ut scribit Paulus in Epist: ad Hebræos cap: II. constantes, se esse hospites, ac peregrinos super terram, meliorem, id est cælestem appetebant patriam. Unde secundum eundem Apostolum, Abraham expectabat fundamenta habentem civitatem, cujus artifex, & conditor est Deus, Moyses maiores divitias æstimavit Thesauro Ægyptiorum, improprium Christi, aspiciebat enim in remunerationem. Sed & Angelorum frequens apparitio, Henoch translatio, Eliæ raptus, Core, Dathan & Abiron in infernum descensus, ostendunt animæ immortalitatem futuramque vitam Judæis non fuisse incognitam, quam etiam clarissimis verbis Sanctissimus vir Job confessus est. Certè si immortalitas animæ, atque futura vita, etiam apud plerâsq; Gentilium nationes traditione propagata fuit multo, magis Hebræis per-

specta erat, unde de his in Sacris Judæorum Libris frequentissimè occurrit sermo.

Dices. Cur ergo lex Mosaica nonnisi temporalia promittit præmia, terrenas tantum pollicetur retributiones.

Resp. Divinæ sapientiæ maximè conveniebat, populum Israëliticum carnalem ac rudem, in principio, antequam plenius illustraretur, perpolliretur, atque à lordibus Egyptiacæ idololatriæ expurgaretur, nonnisi motivis temporalibus commovere, terrena præmia aut pœnas proponendo. Sed & temporalia præmia, ac pœnæ istæ, æternas in futura vita retributiones, aut afflictiones præfigurabant, & dum lex Mosaica temporalia tantummodo præmia proponere, aut temporales pœnas minari videtur, æternas certè Moyses non tacuit, unde ex omnibus Judæorum scriptis luculentissimè apparet, traditione perpetua semper apud Judæos viguisse doctrinam de futura vita, de quæ pœnis ac præmiis in æternum duraturis, quam traditionem ab ipso Moyse cæpisse, necesse est.

Quæres 5. *Vetus Judæorum Religio estne reipsa Divina, ac supernaturalis?*

Resp. Vetus Judæorum Religio à Moyse promulgata reipsa Divina est, ac supernaturalis, siquidem veris & indubiis Divinæ revelationis prædita est characteribus. Namque continet doctrinam præstantissimam, Deoque plane dignam, doctrinam veris Miraculis, ac Vaticiniis confirmatam, quæ sunt veritatis ac Divinitatis certissimum criterium, doctrinam quam à Deo acceptam, ab ipso missus Judæis annuntiavit Moyses. Adsunt itaque omnia Divinitus revelatæ Religionis criteria. Ergo vetus Judæorum Religio est reipsa Divina, ac supernaturalis. Jam verò legem Judaicæ Religionis tam puram ac Sanctam nonnisi Deo revelante, ac inspirante à Moyse tradi potuisse, eo luculentius apparebit, quo, si breviter leges alias ab hominibus latas percurramus, clarius eas gravissimis absurdissimisque erroribus scætere videamus. Nam præter Polytheismum & superstitionem, quæ ubique regnabat, præter nefanda Sacrificia etiam humana, quæ à cultioribus quoque Gentibus Demonibus immolabantur, notum est crudelissimam liberorum expositionem à Platone, Aristotele, aliisque probatam fuisse, furtum, mendacium, perjurium, suicidium, vindictam, fornicationem fuisse ab omnibus ferè Legislatoribus permixta, atque merito de Græcis Philosophis pronuntiavit Hugo Grotius ab ipsis in id laboratum fuisse, ut rei turpi honestum nomen imponerent.

rent. Plato uxorum communiter permittens, mundum Lupanar fecit, Leges Lycurgi castitatem prorsus sustulerunt. Persarum, Ægyptiorum, Atheniensium leges incestuosas nuptias, aliasque impietates approbaverunt. Miracula autem à Moysè patrata, non tantum pro scopo habuerunt populi Israelitici ab iniqua Ægypti servitute liberationem, verum etiam ac principaliter, ut Gens Judæica ab Idololatria avocata uni, & soli Deo Israel secundum præscriptum legis Moysis serviret; tanta igitur sunt ad confirmandam veritatem Religionis à Deo constitutæ, ac per Moysen promulgatæ. Hunc miraculorum finem fuisse, ipsemet asserit Moyses, dum prodigia ista commemorans ad observantiam legis, ita Deuter: cap: 11. adheratur. *Ama itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta ejus, & cærimonias, judicia, atque mandata omni tempore.* Vetus igitur Judæorum Religio est verè Divinitus revelata, Miracula confirmata.

ARTICULUS 2dus.

De nova, quæ est Christianorum, Religione.

Quæres 1. Utrum lex vetus aliam futuram atque perfectiorem promittebat, ac prænuntiabat Religionem?

Resp: Lex vetus Mosaica aliam futuram novam, ac perfectiorem, copiosioremq; Religionem promittebat, atque prænuntiabat. Et hæc quidam promissio apertis verbis primò per Moysen facta est. Deuter. cap. 18. *Prophetam de Gente tua, & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies:* quæ verba unum Messiam spectare ex contextu manifestum est, ac proinde eorum sensus est, venturum alium post Moysen Legislatorem, quæm Judæi audire debebant, quod Vaticinium in Christo adimpletum fuisse. S. Petrus Actor: cap: 3tio & S. Stephanus cap: 7mo Judæis demonstrarunt. Id autem adhuc magis perspicue declaravit Deus subsequentibus temporibus per os suorum Prophetarum. Nam per Jeremiam cap: 31. sic locutus est Deus: *Ecce dies venient, & feriam Domui Israël, & Domui Juda fœdus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum Patribus eorum, ... sed hoc erit pactum, quod feriam cum Domu Israël, post dies illos . . . . . dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Neque verò hoc mo-

KRM

vum suum fœdus cùm domibus tantummodo Jûda, ac Israël se inire Deus promiserat, sed & cùm universis mundi nationibus, unde apud Isaiam cap: 11. ad Melsiam qui novum istud fœdus sancire debuit ait Deus. *Parum est ut sis mihi servus ad fœces Israël convertendas; ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus usque ad extremum terræ*, quare idem Propheta cap: 2do describit concursus populorum ad audiendam legem, quam futurus Melsias tradere nationibus debuerat. *Ibunt populi multi & dicent venite & ascendamus ad montem Domini, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus.* Lex itaque vetus, ipsius institutor Moyses, atque Prophetæ, novum fœdus, novamquæ legem, quæ in visceribus ac in cordibus hominum scribi debuerat, atque omnibus Nationibus ac Populis promulgari, prædixerant, atque promiserunt.

Quæres 2. An reipsa abrogata veteri Judæorum lege, nova lex ac Religio constituta fuit?

Resp: Abrogata antiqua Judæorum lege, nova lex atque Religio per Christum reipsa constituta est. Et quidem imo: Lex Judæorum vetus per Christum abrogata fuit, quia ut ipsemet edixerat Lucæ cap: 6to. *Lex & Prophetæ usque ad Joannem*, qui secundum Malachiæ prædicationem præcursor erat Christi. Et certe ex tota veteris Testamenti Scriptura manifestissimè apparet, legem atque Religionem Mosaicam, Sacrificia, Cæremonias per futurum Melsiam abrogari debuisse. Porro invictissimis argumentis comprobatum est, Christum, Jesum fuisse verum Messiam a Prophetis prænuntiatum, per eum itaque lex vetus, atque antiqua Mosaica Religio abrogata fuit, unde meritò Paulus ad Romanos cap: 10. scripsit. *Finis legis Christus.* 2do abrogata antiqua Moysis lege atque abolitâ Religione, novam legem Christus dedit, novam instituit Religionem. Totò id comprobatur Evangelio, à quatuor Evangelistis conscripto, ex quo manifestum est, Christum doctrinam cælestem, quam a Patre acceperat, hominibus annuntiasse, leges, præcepta, tradidisse, novum Sacrificium, nova Salutis remedia instituisse, ac deniquè Apostolis suis præcepisse. *Euntes docete omnes Gentes, docentes eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis Math:* cap: 28. atque hanc legem, Religionemquæ suam ut omnes omnino amplectantur, severissimè sub interminatione æternæ damnationis præcepit. *Qui crediderit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur* Marci cap: 16to.

Verum antiquam Moysis legem abrogatam, & novam
per

per Christum constitutam esse oculis etiam nostris conspicimus. Templum Judæorum quemadmodum prædixerunt Prophetæ eversum, populus in omnes mundi regiones dispersus, Sacrificia celsarunt. Lex Christi omnibus populis annuntiata, Religio ipsius in toto mundo propagata, ad ejus Ecclesiam nationes universæ congregatæ sunt, etiam portæ inferi adversus illam prævalere non possunt. Et hæc est Religio Christianorum.

Quæres 3. Quis sit Auctor Religionis Christianorum?

Resp: Religionis novæ quæ Christianorum est, & quæ Religioni antiquæ quam Judæi profitebantur, successerat, Auctor atque Institutor est Christus Jesus. Proximis ante Christum temporibus doctrina Religionis Mosaicæ conservata quidem fuit, verum per pauci fuere, qui eandem puram ad Exemplum majorum profitebantur, plerique ad vanas ac superstitiosas traditiones prolapsi, doctrinam Religionis variis, iisque crassis deformabant erroribus, & doctrinæ perversæ, jungebant improbitatem morum, hæreses autem ac schismata Phariseorum, Sadducæorum, & Essæenorum, Religionem fere omnem perverterunt, cumque reliquus orbis universus densis idololatriæ tenebris simul involveretur, verâ Religio toto mundo vix non proscripta ac extincta fuit. Atque eò tempore sub Augusto Romanorum Imperatore circa annum mundi quater millesimum, in Bethleem Juda natus est Jesus Christus ex Maria Virgine. Anno trigesimo ætatis suæ in publicum prodit, & munus docendi auspicatus est, atque simul quosdam discipulos sibi delegit, dein vitæ sanctitate, doctrinâ præstantissima, ac prodigiis frequenter patris, magnam in populo consecutus est auctoritatem, verum Pharisei impij hominum genus indignabantur. Ei, & in furorem acti, omni quò poterant conatu, Christo insidias struxerunt, ac tandem morte illum affecerunt. Sed tertiâ die à mortuis propria virtute surrexit, & postquam per dies quadraginta sæpius Discipulis suis apparens, eos in Religionis suæ Mysteriis plenius instruxerat, in cælum sublatus est, unde illis promissum Spiritum Sanctum misit, quò roborati, dominique Ipsius exornati, euntes in mundum universum prædicabant Evangelium omni creaturæ, Dominò cooperante, atque Sermionem eorum multis, ac innumerabilibus Miraculis confirmante.

Quamquam verò ætatis nostræ Increduli, omne impietatis & calumniæ venenum in Christum. Ejusque discipulos

los evocant, eorum tamen existentiam, nullus in dubium vocare ausus fuit.

Quæres 4. Utrum Apostoli & Evangelistæ sint verè Auctores Scripturæ, quæ iis à Christianis tribuuntur?

Resp: Apostoli & Evangelistæ, sunt veri Auctores Scripturæ, quæ iis à Christianis tribuuntur, ac proinde sunt operâ genuina, minimequæ supposititia. Et id testatur universalis Traditio omnium Christi Ecclesiarum adeo, ut Ecclesiæ etiam Schismaticorum, & Sectariorum, omni tempore & locò, unò ore fateantur, Apostolos & Evangelistas, Evangeliorum & Epistolarum, quorum nominibus inscriptæ sunt, veros esse Auctores, quod si ejusmodi testimonium universale sufficiens non sit ad astruendam prædictam veritatem, omnes, omnium ætatum, locorum, nationum homines in fraudem conspirasse, aut fraude deceptos fuisse dicendum est, quod planè absurdum est. Præterea harum Scripturarum Auctores esse Apostolos & Evangelistas testantur ipsimet Religionis Christianæ hostes, Gentiles scilicet, Judæi, & Hæretici, qui primis Christi sæculis extiterunt, hinc si fides habenda non sit Christianis, habenda saltem est Christianorum hostibus, quare Julianus apud S. Cyrillum lib: 10. contra ipsum conscripto, Petri, Pauli, Mathæi, Marci & Lucæ ea esse fatetur, quæ Christiani sub eorum nominibus inscripta legunt.

Objectiones 1. Scripturæ istorum Auctores Apostoli & Evangelistæ esse dicuntur à Christianis, quibus tanquam testibus in propria causa fides haberi nequit. 2. Longo post Apostolos tempore, à quibusdam impostoribus, hæc Scripta compilata sunt.

Resp: ad 1um: Genuitatem & authenticitatem Scripturæ Apostolorum, non tantum Christiani contestantur, verum etiam Gentiles & Judæi, qui certè si fraudulentum, aut falsum fuisset primorum Christianorum de Evangeliiis, cæterisque Apostolorum Scriptis testimonium, id non tacuissent, præsertim Celsus, Porphyrius, Julianus, qui omnibus viribus Religionem Christianam oppugnârunt.

Ad 2um: Id omni fundamentò caret, Christiani enim Romæ, & in Romanorum Provinciis versabantur, ac proinde eorum libri Romanis, & Græcis facillè innotescere potuerunt, atque reverà innotuisse statim à principio ex quo in publicum prodierunt, ex eo invictè probatur, quod Seneca, aliique Gentiles, plura ex Christianorum Libris, acceperint, atque iisdem etiam verbis exscripserint.

Quæ-

Quæres 5. Utrum Apostoli ac Evangelistæ sinceritatis ac veritatis characteribus præditi fuerint?

Resp. Apostoli & Evangelistæ in Scriptis suis manifestissimos sinceritatis ac veracitatis produnt characteres. Præterquam enim quod in eorum Scriptis ubique summus eluceat pietatis ac veritatis amor, non provocant ipsi ad facta, clam olim vel in tenebris, & locis remotis, sed ad facta quæ in conspectu omnium contigerunt & contigerunt inter hostes eorum, Judæos videlicet, quare demendacio & fraude si quam commisissent, facile convinci potuissent. Verum & simplicitas styli, confessio aperta priorum defectuum, ipsa narrandi indoles, atque illorum animi indoles manifeste ostendunt Apostolos & Evangelistas in Scriptis suis, sinceros ac veraces esse. Certè styli illorum simplicissimus est, ab omni dictionis ornatu, ac eloquentiæ artificio procùl distat, non dissimulant ignorantiam & ruditatis suæ ignominiam, omnia enarrant planè sine fuco, ita ut fideliter exprimant omnes circumstantias locorum, temporum ac personarum. Tandem animi eorum indoles nonnisi Sanctitatem, ac pietatem spirabat. Ad unum omnes zelo pro gloria Dei incredibili, charitate erga omnes ardente, constantia, patientia, humilitate admirabil, præditi erant. Apostoli igitur ac Evangelistæ in Scriptis suis manifestissimos sinceritatis ac veracitatis produnt characteres.

Obicies. Apostoli ac Evangelistæ etsi non propter cordis pravitatem, sed tamen propter nimiam mentis imbecillitatem, ruditatem atque credulitatem sunt testes suspecti eorum, quæ in suis Scriptis narrant.

Resp. Licet omnes fere Apostoli, paucis exceptis, litterarum expertes fuerint, non tamen adeo rudes, ac imbecilles fuerunt, ut dicta & facta Christi, ad quæ cognoscenda præter mediocre ingenium nonnisi sanis auribus, & oculis opus erat, intelligere non potuerint, præsertim cum eadem dicta Christus, cujus continua utebantur consuetudine, sæpius repetierit, ruditas igitur illorum, testimonia ipsorum suspecta non reddit. Neque etiam nimium erant creduli, quod ex solo Thomæ facto apertum est, quare etiam Christus ipse iis incredulitatem exprobravit.

Et verò Apostoli, & Evangelistæ conscripserunt atque prædicaverunt facta, & doctrinam quæ in conspectu Judæorum contigerant, quam Christus publicè docuit coram omni multitudo, consequenter talia conscripserunt, ac prædicarunt, quæ an vera sint, nec ne, facile exami-

nari

nari potuerunt, vel maxime ab iis, qui illorum hostes erant infensissimi, eosque continuo ad mortem perquirebant. In talibus circumstantiis mentiri, aut decipere vaferrimo etiam impostori impossibile foret. Nunquam verò Apostolos aut falsa scribere, aut mendacia prædicare, asserere quisquam ex Judæi unquam ausus fuit. Tandem quæ prædicaverunt, & scripserunt Apostoli, ac Evangelistæ, statim ab initio Religionis Christianæ publicè in Conventibus legebantur audientibus omnibus non Christianis tantum, sed & Judæis atque Gentilibus, nemò tamen contradixit, nemò mendacii, falsitatis coarguit.

Quæres 6. Utrum scripta Apostolorum, ac Evangelistarum integra & incorrupta ad nos pervenerant?

Resp: Scripta Apostolorum, ac Evangelistarum, integra & incorrupta ad nos pervenerunt. Si enim corruptio facta fuisset, ea fieri debuisset ætate Apostolorum, aut ætate immediatè subsequenti, aut denique subsequentibus usque ad nos temporibus, & fieri debuisset vel à Gentilibus, vel à Judæis, vel ab ipsis Christianis. Sed nihil horum asseri potest. Et quidem i. ista corruptio non est facta ætate Apostolorum, certè enim tunc ipsi Apostoli restitissent, pro conservanda pura Christi doctrina summè solliciti. 2. Non fuit facta ætate immediatè sequenti, tempore enim Apostolis vicino, doctrinæ ipsorum recens erat memoria. Scripta illorum, in omnibus manibus erant, publicè legebantur, eaque summa reverentia fideles prosequabantur, quæ omnia corruptioni ac depravationi obstabant. 3. Non fuerunt hæc Scripta corrupta sæculis subsequentibus. Nam libris Apostolorum ac Evangelistarum Sacris, per Orbem dispersis, impossibile fuit codices omnes corrumpere, & si impostor aliquis id attentasset, millè ex Orthodoxis reclamassent. 4. Non est facta corruptio à Gentilibus, etiamsi enim corrumpere voluissent, id non potuissent, cum omnia Sacrorum Librorum exemplaria, inter tot homines dispersa colligere non potuerint. 5. Hæc corruptio non est facta à Judæis. Si enim Judæi Scripta Apostolorum ac Evangelistarum depravassent, certè ea, quæ illorum impietatem produnt & Vaticinia quibus eorum ruina prædicitur, delevisent. 6. denique non est facta corruptio ab ipsis Christianis, quia hostes eorum, quibus nullo unquam sæculo Christiani carebant, fraudem per totum orbem publicassent. Præterea istiusmodi fraus apertè pugnat cum maxima sollicitudine Christianorum, quam habebant semper pro conservandis Sacris Libris. Igitur Scripta Apostolorum & Evan-

gelistarum integra ac incorrupta ad nos pervenerunt. Sed & positivis argumentis ostenditur Scripta Apostolorum & Evangelistarum non esse corrupta. Enimvero eosdem textus Sacrorum Librorum, in Sanctorum Patrum & Ecclesiasticorum Scriptorum Apostolis vicinorum operibus legimus, quos deprehendimus nunc in Scriptis Apostolorum & Evangelistarum, hinc si Libros Sacros quispiam corrumpere ausus fuisset, etiam omnium Patrum & Ecclesiasticorum Scriptorum opera corrumpere ac depravare debuisset, quod sanè impossibile est. Deinde corruptioni ac depravationi Scriptorum Apostolorum ac Evangelistarum invictè obstabant versiones statim à temporibus Apostolorum factæ, & latissimè per Orbem disseminatæ, Syriaca scilicet & Latina. Tandem integritatem Scriptorum Apostolorum, ac Evangelistarum probat consensus plurimorum manuscriptorum vetustissimorum, in diversis Regionibus inter Christianos, Judæos imò ipsos Mahumedanos conservatorum, & hodie adhuc superstitem, adeò ut examinatis ducentis quinquaginta manuscriptis nulla majoris momenti inventa fuerit corruptio, quæ fidem aut doctrinam morum concernat.

Objicies Ex chronica Victoris Turonensis constare videtur, jubente Anastasio Imperatore, Sancta Evangelia utpotè ab idiotis Evangelistis composita, reprehensa & emendata fuisse.

Resp: Id falsum omnino est, nam illa ætate Evangelia non fuisse correctæ, aut emendata, indubitatum ex eo est, quod Patres Græci, ac Latini, ante & post Anastasium, eadem Sacra Evangelia, eosdemquæ ex illis textus, eademquæ ratione citaverint, & Scriptores cœvi Procopius, Evagrius, Cedronus, aliique licet facta impia Anastasij referant, de hoc tamen facto altum sileant.

Quæres ? Utrum Scripta Apostolorum & Evangelistarum omnia vera contineant?

Resp: Scripta Apostolorum & Evangelistarum omnia verissima continent, sunt igitur omnino veracia, atque summam merentur fidem. Namquæ Apostolos & Evangelistas esse Auctores istorum Scriptorum compertissimum est. Ipsos quoque eorum omnium quæ scripserunt esse testes legitimos, ac minimè suspectos indubitatum est, adeò ut etiamsi voluissent falsa scribere, spectatis omnibus circumstantiis, id facere non potuissent. Aliunde etiam sinceritatis, ac veracitatis characteres in suis Scriptis produnt, atque ostendunt evidentiissimè. Tandem Scripta eorum integra & incorrupta ad nos usque pervenerant. Ergo omnia
quæ

quæ in illis occurrunt verissima sunt, ac summam merentur fidem.

Objicies 1. Non est improbable totam historiam Evangelicam ex vulgi rumoribus ortum habere, ita, ut non simul, & semel, sed variis gradibus, atque à variis auctoribus fabricata sint omnia, quemadmodum innumera, speciebus circa res miras, & prodigia cudentur & augentur. 2. Nemo ignorat quam dubia sit fides veterum præsertim historiarum, maxime de Religione & prodigiis, ac nulla est in mundo historia tot testimoniis comprobata, quam Vampirorum, & tamen ab omnibus riu excipitur.

Resp: ad 1um. Historiam Evangelicam ex vulgi rumoribus conflata fuisse incredibile est. Nam in vulgi rumore Auctores ignorantur, vulgi rumores quò magis examinantur, eò minùs sibi constant, fundamentum illorum deperditur, ac evanescit, non sunt diuturni, ac tandem brevi tempore ex se ipsis corruunt. In historia verò Evangelica noscuntur Auctores, tempus & locus, ac quælibet circumstantiæ, denique obstantibus atque contrariantibus hominum opinionibus, moribus, ac commodis, per totum denique orbem innotuit, & hucusque immutabiliter perdurat, illiquè insensissimi etiam hostes testimonium detulerant. Judæi facta ac Miracula quæ in Apostolorum ac Evangelistarum Scriptis narrantur, contigisse non negarunt, sed tantummodo invocationi nominis *Jehova*, modo magicis artibus illa adscribunt. Celsus pariter ea non inficiatur, vocat tamen ipsa opera magica. Hierocles Miraculis Christi opponit facta Apolonij Tyanei. Julianus expressè fatetur quod Christus claudos & cæcos sanaverit, demones è corporibus hominum ejecerit, nonnisi iis scàriliè pro more suo illudit. Quare historia Evangelica omnium ore agnita, omnium testimonio semper comprobata fuit, non ergo ex vulgi rumoribus originem accepit.

Ad 2dam: Quod de crebris Historicorum erroribus ac de nimia antiquorum ad ficta credenda propensione dictum est, id verum esse non negamus, verum inde non sequitur, omnium historicorum fidem vacillare, quod si argumenta pro veritate historiæ Evangelicæ allata perpendimus, falsitas nequidem verosimilis est. Jam autem inter historiam Evangelicam, & Vampirorum maxima est differentia. Evangelica per mundum universum omnique ætate, ab omnibus omnium nationum fidelibus, sed & infidelibus innumeris, tanquam genuina, & verax agnita est, approbationem vero adeo universalem historia Vampiro-

rum nunquam obtinuit, multò minùs eadem, quemadmodum Religio Christiana, Miraculis fuit confirmata. Tandem si testimonia de Vampiris fuissent adeò probata, certè cum ipsis spectris in fumum non abiissent, nec soli ij fidem de illis habuissent, qui terrore percussi malum sibi imminere timebant.

Quæres 8. Utrum Scripta Apostolorum ac Evangelistarum fuerint ex Divina revelatione, ac inspiratione conscripta?

Resp: Scripta Apostolorum ac Evangelistarum certissimè omnia ex Divina revelatione, atquè inspiratione conscripta sunt. Enimvero doctrinam Religionis quam Apostoli ac Evangelistæ ore prædicaverunt, & Scriptis consignarunt à solo Deo acceperunt, nequè enim illam hauerunt, aut haurire potuerunt ab aliis hominibus. Quis enim Philosophorum aut Judæorum tempore Apostolorum, vel præcedentibus ætatibus doctrinam Religionis adeò puram, & Sanctam, ac illa fuit, quam tradiderunt Apostoli, unquam docuit, aut quis credat Apostolos, & Evangelistas, scripta eruditorum lectitasse, & pervolvisse. Verosimile quoque nullatenus est, quod Apostoli & Evangelistæ ex proprio ingenio, meditatione, adeò perfectam Religionis Doctrinam didicerint, quis enim homo, maxime indoctus, ac illiteratus eas inveniet veritates, quas acutissimi ignorarunt Philosophi. Tandem Mysteria quæ in doctrina Religionis, Apostoli ac Evangelistæ tradunt, qualia sunt Trinitatis, Incarnationis, quæ omnem humanum superant captum, & quæ ipsis etiam incognita erant Judæis, planè evincunt, Apostolos & Evangelistas doctrinam Religionis quam tradunt à solo Deo accepisse, ac proinde scripta illorum ex Divina revelatione vel inspiratione profluxisse. Id ipsum ex verbis Christi comprobatur. Dixit enim Joannis cap: 14. ad suos Apostolos. *Spiritus Sanctus docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia: & cap: 16. Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: & Math: cap: 10. Dabitur vobis quid loquimini: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Deus igitur ipse Apostolos ac Evangelistas inspiravit, illisque revelavit, quæ de Religione docturi, prædicaturi, ac consequenter etiam scripturi erant. Unde Apostolus Paulus in Epist: 1ma ad Corint: cap: 12. fidenter scripsit. *Nos non Spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur non indoctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina*

doctrina Spiritus. Quemadmodum itaque Apostolorum ac Evangelistarum prædicationes, ita & scripta illorum ex Divina revelatione atque inspiratione ortum habuisse certum est.

Quæres 9. Doctrina Religionis Christianæ qualis censi debeat, & quod de ipsa ferendum sit Iudicium?

Resp: Doctrina Religionis Christianæ est præstantissima, Deo dignissima, atque ad obtinendam felicitatem homini sufficientissima. Et 1. quidem est præstantissima, docet namque dogmata de Deo sublimissima, Deique perfectiones infinitas nobis manifestat, cultus quoque Divini officia ritè determinat. Non minus etiam morum præcepta tradit excellentissima, ad virtutem & pietatem motivis excitat fortissimis, media tandem ad observantiam Divinorum mandatorum suppeditat omnino convenientissima, 2. ad obtinendam felicitatem est homini sufficientissima, instruit namque quâ ratione Deum in quotidianis nostris necessitatibus invocemus, & quid ab ipso postulemus, peccati & connatæ nobis pravitatis, atque corruptionis originem & utriusque consectoria ipsa ostendit, tradit modum placandi Deum peccatis nostris offensum, denique maximum nobis præbet solatium in omnibus hujus vitæ calamitatibus, & contra ipsos etiam mortis terrores certos nos reddit, atque securos. Unde excellentiam Religionis Christianæ ipsi quoque gentiles agnoverunt, & licet hostes sint, eandem extollunt, quare scripsit Amianus Marcellinus lib. 2do: Perum gestarum cap. 11. *Christianam Religionem nihil non justum & bene svadere.*

Obijcies. Christus nihil novi docuit, Divinitatis notio omnibus communis fuit. Multis excellentioribus Philosophis per svasum fuit, Deum esse unum, animæ nostræ Spiritualitatem & immortalitatem agnoverant, qualis etiam Deo debeatur cultus perspectum ipsis fuit, vitia quoque, mendacium, perjurium, lasciviam libidinem condemnabant, virtutes comendabant, merito itaque Lactantius libro 8vo. Divinat. Instit. cap. 7mo. scripsit. *Si extitisset aliquis, qui veritatem per singulos, perque sectas Philosophorum diffusam colligeret in unum, ac redigeret in corpus, is profecto non dissentiret a nobis Christianis, nam particulatim veritas ab his tota comprehensa est.*

Resp: Concedimus fuisse nonnullas veritates tam theoreticas, quam practicas a veteribus Philosophis detectas, sive vi naturalis rationis, sive etiam accedentibus nonnullis vetustæ revelationis principiis, quarum traditis omni-

no aboleri nunquam potuit; verum; & id compertissimum est, has veritates fuisse perpaucis cognitæ, à multo pluribus prorsus ignotas, post propagatam vero Jesu Christi doctrinam, omnibus cujusq; sexus, ætatis, aut conditionis esse planè perspectas. Preterea inter ipsos Philosophos fuerunt, qui de istis veritatibus acriter disputarunt, & ita quidem ut non solum alii aliis, sed non raro ipsi sibi ipsis contradicerent, unde multi occasionem arriperunt pyrrhonismum in Religionem invehendi, plena igitur de his dogmatibus certitudo, nonnisi Divinæ Christi doctrinæ debita. Tandem has ipsas veritates veteres Philosophi densis errorum, & fabularum nebulis involverunt, & obscurarunt. Denique doctrina Christi multas continet veritates de hominis corruptione ejusque remediis; de peccatorum expiatione, de cultu Dei externo; de qualitate, & duratione in altera vita tum pænarum; tum præmiorum, & de innumeris aliis, quæ veteres prorsus ignorarunt, nec quæ illis unquam vel in suspensionem venerant.

Quod vero ex Lactantio additum est, nullam ingerit difficultatem; siquidem nonnisi de præcipuis Religionis capitibus loquitur Lactantius, quæ ibidem recenset, non autem de omnibus, quæ scitu necessaria sunt, deinde ibidem subdit ipse Lactantius, *hoo nemo facere, nisi jam veri peritus, & sciens poterat, verum autem nonnisi ejus scire est, qui sit doctus à Deo.*

Quæres 9no. Quos effectus produxit doctrina Christiana?

Resp. Doctrina Christiana per orbem propagata stupendos effectus, & rerum mutationes protulit, quæ Divinam illius originem manifestè denotant, amo. enim sædam sustulit Idololatriam; quæ in toto latè dominabatur orbe, unde Plinius junior circa finem sæculi primi, Traiano Imperatori Libro 10. Epist. 97. scripserat, *Religionem Christianorum, non civitates tantum, sed vicos etiam, atque agros esse pervagatam; & prope jam desolata Idolorum templa:* quanti verò momenti opus fuerit dominantem evertère Idololatriam, vel ex eo patet, quod illa, morbus fuerit humani generis inveteratus; & prope universalis, & quam tollere non sunt ausi sapientissimi etiam Philosophi, imò ea ipsi etiam constuprati sunt; sic Socrates, quemadmodum testatur Xenophon libi 4to Memorab. Tum domi tum etiam inanis communibus coluit Deos patrios, atque generatim Deos ex instituto civitatis colendos esse docuit; & in eadem sententia fuit Plato, Cicero, alii

que plures Romani, & Græci Philosophi, civibusquæ suis turpissimum, Idololatriæ præbebant exemplum, 2do. Doctrina Christiana mores hominum in melius commutavit, de integritate namque Christianorum, ipsimet Gentiles testantur, Plinius Secundus de Christianis Libro 10. Epist. 97. hæc scribit, illos, *se Sacramento non in scelus obstringere, sed ne furta, ne adulteria, ne latrocinia committerent, ne fidem fallerent, ne depositum adpellati abnegarent.* Sed & Julianus Apostata in Epistola ad Arsacium mores Christianorum impensè laudat, & commendat. Magis autem id præstant Religionis Nostræ Patres Athanagoras, Justinus qui primis sæculis floruerunt, datis pro Christianis Apologeticis libris, quorum testimonia fidem omni exceptione maiorem promerentur 3. tandem doctrina Christiana effecit, ut non solum viri, ac Mulieres innueneri omnigena pietate, ac morum Sanctitate emicuerent, sed & Sancti Martyres stupenda patientiæ & fortitudinis invictæ dederent specimina, dirissima namque supplicia, horrendos cruciatus pro Christo, ipsiusquæ doctrina pertulerunt, atque hæc immanis gentilium in Christianos crudelitas, non solum non minuerat, sed potius auxerat Christianorum numerum, dicente ad Gentiles Tertuliano in Apologetico N. 50. *Cruciate, torquete, dammate, atterite nos, nec quidquam tamen proficit exquisitior quæque crudelitas vestra, illecebra est magis sectæ, plures efficimur, quoties metimur a vobis, sanguis Martyrum semen est Christianorum.*

Ex his autem iterum evidentissimè conficitur doctrinam Christianam Divinam esse, mundiquæ conversionem opus Dei Omnipotentissimi, nullatenus siquidem credi potest, homines ad amplectendam Christianam doctrinam, quæ omnibus corruptæ naturæ passionibus tam vehementer repugnat, quæ mandata continet carnalibus hominibus ardua, ac perdifficilia, ad toleranda tam dura, atque diuturna supplicia humanis mediis, aut motivis adduci potuisse, Omnipotentis dextera hic necessario opus fuit.

Obijcies amo. Illi qui Religioni Christianæ à principio nomen dederunt fuerunt homines pauperes, ac rudēs, unde facile imposturis, & dolis capi possunt, 2do. etiam falsæ Hæreticorum, aut infidelium sectæ, suos habuerunt Martyres, nihil ergo hac in re supernaturale est, cum natura sola omnīs generis cruciatibus, atque suppliciis perferendis sufficientes vires præbere possit, accedente potissimum animi pertinacia.

Hespe

Resp: Ad 1mum. Non semper est facilius imperitam plebem, quam doctos, & sapientes à præconceptis præjudiciis abducere, sapientes enim & docti considerare, dubitare, ac verum detegere consueverant, contra vero idiotæ, & rudes nonnisi palpabili veritatis evidentiâ, quæ miraculis inest, commoveri possunt. Id autem præcipue contingit, ubi nova doctrina præscribit opera admodum difficilia, & nonnisi cum magno vitæ periculo eam amplecti & profiteri licet, cujusmodi erat doctrina Christi per Apostolos prædicata, & ubique propagata. Preterea hic agitur de extrinseca doctrinæ Christianæ probatione, quæ fit maximè per miracula, & quorum veritatem non minus imperiti, quam docti videre possunt, potissimum autem si hæc miracula talia sunt, ut in omnium oculos incurrant, cujusmodi erat cæcorum illuminatio, languidorum, ac infirmorum repentina curatio, mortuorum suscitatio, & id genus alia, quæ Christianæ doctrinæ Prædicatores sepissime patrârunt.

Falsum autem est nonnisi rudibus, ac imperitis doctrinam Christianam prædicatam fuisse. Prædicata siquidem fuit in Synagogis Judæorum, & apud doctissimos quosquæ Gentiles, Athenis, Corinthi, Romæ, quare sapientes etiam, & nobiles doctrinæ Christi adhæserunt. Nicodemus Princeps Judæorum. Jairus Princeps Synagogæ. Josephus ab Arimathea nobilis. Decurio. Multos etiam ex principibus credidisse in Christum, testatur Joannes Evangelista cap: 12. & Lucas Actuum cap: imò scribit quod multa turba Sacerdotum olediebat fidei. Sed & ex Gentilibus nobilitate, dignitate, doctrina insignes multi Christi doctrinam amplexi sunt: Vir Athiops, Candacis Regina Æthiopus, Cornelius, Centurio, Proconsul Sergius, Flavius, Clemens vir consularis cum uxore sua Domitilla, & alii innumeri, adeo ut Tertullianus in apolegetico suo scriberet ad Paganos non erubuerit, Christianos jam tunc Castra, Tribus, Decurias, Palatium, Senatum, forum implevisse.

Ad 2dum Religio, ac doctrina Christiana ubique terrarum suos habuit Martyres; & quidem omnis sexus, omnis ætatis, gentis & conditionis, quo fit, ut vix ac ne vix quidem tanta, & tam universalis constantia, pertinacis, enthusiasmo, aut fanaticismo adscribi possit: Accedit Martyres nostros quam sepissime non brevi supplicio extinctos, sed exquisitis tormentis diu exercuciato fuisse. Naturam autem aut enthusiasmum, tam sævis, tam duris, ac repetitis tormentis, ac doloribus tolerandis suff-

fecisse, quis credere potest. Demum haud raro Deus heroicam Martyrum suorum fortitudinem multis, magnisque prodigiis coronavit, quibus ipsi etiam Gentiles commoti, Christianam doctrinam amplectebantur. Nihil tale unquam in falsis extitit Sectis.

Quæres xmo Doctrina Religionis Christianæ, quali modo propagata fuerit?

Resp: Doctrina Religionis Christianæ modo mirabili, ac plane stupendo per orbem propagata fuit. Enimvero quod attinet imo. hujus Religionis propagatores, illi erant homines nullo natalium splendore, nullaque auctoritate conspicui, opifices infimo loco nati, atque humili arte Piscatores, nullo humanarum disciplinarum præsidio ornati, nullis disciplinis exculti, 2do. intra breve tempus longissimè, ac latissimè propagata est. Paucos enim intra annos, non modo per Judæam & Syriam, sed per totum Romanum Imperium disseminatam esse testantur ipsi Scriptores gentiles, Tacitus, & Plinius, atque Tertullianus in Apolog: N. 37. ait Romanos alloquens. *Hæsterni sumus, & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, contiliabula, castra ipsarum tribus, decurias, palatium, senatum, forum.* 3tio. propagata est, nullis præsiidiis humanis inunita. Doctrinæ siquidem Christianæ propagatores, non fuerunt viri nobiles ac potentes, non Reges, aut Principes, qui potentia & auctoritate Religionem quam prædicabant, tueri potuissent, non eminebant ingenii dotibus, ut sese in animos hominum insinuarent, sed potius in errores, & vitia hominum liberrime invehebantur, nulla nec adulatione, neque simulatione, simulque hostibus suis nisi verbum Crucis, abnegationem, & patientiam opponebant, 4to. propagata fuit inter obstacula, & impedimenta gravissima, cujusmodi erant præjudicata opiniones, tum Judæorum, tum Gentilium, mali mores, quibus non conveniebat sanctitas doctrinæ Christianæ, ac tandem persecutiones crudelissimæ, quibus affligebantur omnes qui Christianam profitebantur Religionem. At vero hæc omnia non obstabant, quominus Religio Christiana, licet inermis, & omnibus destituta humanis auxiliis de hostibus suis triumpharet, doctos & indoctos, imo totum orbem ad se traheret, ipsosque potentissimos orbis Dominos sibi subiceret, atque per octodecim sæcula in orbe dominetur, ita, ut nulla sit Regio, nulla gens, nullus terre angulus, in quo Christo Deo honos non habeatur.

Quæ

Quæres xmo. Utrum Religio Christiana sit verè & certissimè Divinitus revelata?

Resp: Religio Christiana certissimè est Divinitus revelata, ac proinde verè Divina est. Religio siquidem Christiana continet in se doctrinam præstantissimam, Deo dignissimam, atque ad obtinendam felicitatem hominì sufficientissimam, modo stupendo ac plane mirabili propagata fuit, stupendos peperit effectus, ac tandem ex sola Divina revelatione accepta, ex Divina inspiratione conscripta fuit, ergo Religio Christiana certissimè Divinitus revelata est, ac proinde vere Divina est.

Et vero veritatis atque Divinitatis Religionis criteria certissima, ac indubitata sunt Vaticinia, & Miracula. Porro veritatem, ac Divinitatem Religionis Christianæ Deus Vaticiniis ac Miraculis innumeris confirmavit. Ergo non solum verissima ipsa est, sed & Divina, atque supernaturalis.

Et quidem xmo: Deus veritatem ac Divinitatem Religionis Christianæ Vaticiniis comprobavit. Christus namque tanquam verus Propheta, plura edidit Vaticinia eventuum ritè comprobata. Sic prædixit Discipulis suïs Passionem suam, & mortem, atque suam à morte tertiâ die Resurrectionem, quæ nullâ humanâ sagacitate præsciri potuit. Prædixit quoque futuras sortes suorum Discipulorum. Lucæ cap: 21. & Math: 24. Præcipuè autem illustris est Prophetia, de Judaicæ gentis excidio, & Hierosolymiorum, ac templi eversione, quam adeò clarè & distinctè Vaticinatus est Christus, ut non tam Prophetia, quam historia jam facta legentibus meritò videatur. Similis huic & omnino affinis est Prophetia, quâ Christus Math: cap: 8. & 21. prædixit futuram Judæorum reprobationem, & Gentium conversionem, quæ in prima Evangelij prædicatione eventum comprobata, atque confirmata sunt. Sed & Apostoli, alique Christi Discipuli, Vaticinia diversa protulerant. Sic Paulus Epist: 2. ad Timoth: cap: 4to. prædicit falsos Doctores in mundum venturos, quales jam dudum sese ostenderunt Hæretici quàm plurimi. Liber Apocalypsis à Joanne Evangelista conscriptus totus Propheticus est, atque inter Christi Discipulos, ut testantur Acta Apostolorum, multi erant Prophetæ, inter quos celebris est Agabus qui famem magnam prædixit in universo orbe terrarum futuram, quæ etiâ facta est sub Claudio, ut habetur Actor: cap: 11. adeò autem frequentes istiusmodi Prophetiæ fuerant.

erant, ut hoc cæleste donum, quasi commune fidelibus fuerit.

2do. Veritatem atque Divinitatem doctrinæ ac R Christianæ Deus innumeris Miraculis corroboravit. runt enim in Scriptis Apostolorum, & Evangelista eta Christi planè singularia, quæ vires humanas transcendunt, & consequenter vera Miracula sunt, res mortuos ad vitam revocavit, Ingentem hominum tudinem copiosè exsaturavit, scilicet quinque quinque Panibus & duabus piscibus, & quatuor millia panibus, ac piscibus. Obsessos a Dæmonibus liberavit, que omnia generis langvore, nulla adhibita medicina, nutu, ac verbo sanavit. Cæcis restituit visum, auditum, mutis loquelam, claudos ambulare fecit, per mare & aquas ambulavit. Non minus etiam Apo in virtute & nomine Christi Miracula diversa edidit. Petrus coram omni populo claudum ex utero Matr pa æticum ab annis octo in grabato jacentem salutavit, à mortuis suscitavit, ejus umbra infirmos vivante ab infirmitatibus suis liberati sunt. Paulus etiam ad vitam revocavit. Magum cæcitare percussit, dum Listras curavit, & generatim de Apostolis d Actor: 5to. *Per manus Apostolorum fiebant signa, & digia multa in plebe.*

Jam verò Vaticinia, & Miracula, quæ Christi Apostoli ediderunt, in confirmationem doctrinæ & R onis, quam prædicabant ediderunt. Sic Christus mortem & Passionem prædixit, ne Discipuli de Divi lius missione, & veritate Iesus doctrinæ dubitarent. çens, Math: cap: 11. *Beatus est, qui non fuerit scandalatus in me, & iterum prædicens Judæorum reprobatam, propter malitiam, & incredulitatem eorum, ex se addidit. Et d auferetur à vobis Regnum Dei, & dati genti jacienti fructus ejus.* Certè cum Christus, & Apostoli ejus id unum in omnibus intenderint, ut Sanctam doctrinam ac Religionem quam prædicabant, st lissent, omnia propterea eorum dicta, & facta, Vaticia & Miracula ad eundem collinabant scopum. Quare Christus Judæos ad opera sua tamquam manifestissima Div tatis suæ argumenta provocat, Joan: cap: 10. *Si mihi vultis credere, operibus credite, ut cog oscatis & creda quia Pater in me est, & ego in Patre.* & Joannis Bapti Discipulis ad as' in f'as, atque quis ei set sciscitantibus, Ma cap: 11. ad Miracula pariter provocavit, & respon

Hun-

Euntes renuntiāte Joanni quæ audistis & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt Et S. Joānes postquam de Miraculis Christi locutus fuerat, cap: 20. concludit. *Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Et Paulus ad Romanos scribens cap: 15. omnia signa & prodigia in conversionem Gentium à se facta esse asserit. *Non audeo a'iquid loqui, eorum, quæ per me non efecit Christus in obediētiā Gentium verbo & factis, in virtute signorum & prodigiorum.* Et in Epist: 2. ad Corinth: cap: 12. argumenta ex quibus constare possit, illum verè esse Apostolum à Deo missum, ac consequenter doctrinam Divinam quam annuntiabat, non alia adducit, nisi signa, prodigia, atque virtutes. *Signa Apostolatūs mei facta sunt super vos, in signis & prodigiis & virtutibus.* Ergo Apostoli æque ac Christus Vaticiniis, ac Miraculis suis doctrinam, ac Religionem quam instituerant, atque mundo annuntiabant, confirmarunt, ac roborarunt, Divina igitur, verissima, ac supernaturalis ipsa est.

Objicies 1. Miracula Christi nituntur unico testimonio Apostolorum, ceteris tacentibus. 2. & illa si vera fuissent, nenō non debuisset ad Christum converti, maxime ex Judæis, qui tunc Melsiam expectabant, 3. Miracula Christi allegorico sensu sunt exponenda, ut exg. illuminatio cæcorum, sit mentis illustratio, unde & SS. Patres illa allegoricè interpretantur. 4. Docti impietatis Religioni Christianæ adversabantur, plura autem eorum Scripta Christiani suppresserunt, quæ si extarent non difficile esset Apostolorum detegere fraudes. 5. Ex ipsis Evangeliiis constat Christum pauca, aut prorsus nulla fecisse Miracula. Judæis siquidem signum petentibus respondit. *Signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ, scilicet prædicatio doctrinæ, & in patriâ suâ nulla fecit Miracula propter incredulitatem eorum.*

Resp: ad unum: Certum est Scripta Apostolorum & Evangelistarum esse genuina, & incorrupta ad nos pervenisse, aliunde indubitatum est Apostolos & Evangelistas esse Christi Miraculorum, quæ in suis narrant Scriptis, testes summâ fide dignos, certò ergo concludere debemus facta ac Miracula quæ ab iis descripta sunt esse verissima, alias omnis certitudo historica sublata est. Certè Apostoli, ac Evangelistæ, qui primi Miraculorum Christi testimonium præbuerant, aut Judæi erant, aut Gentiles, qui rei verita-

te convicti Christi Religionem susceperunt, quò fit ut eorum testimonium eò sit efficacius, quò majorem hujus rei pervasionem facto ipso ostenderunt, neque silentium aliorum Scriptorum fidem illorum labefactare potest, cum nec decipi potuerint, nec ulla ratio appareat, cur mentiri voluerint. Sed & præter Apostolos ac Evangelistas cæteri Scriptores de Miraculis Christi non omnino tacuerunt. Josephus lib. 18. antiquit. Judaicarum appellat Jesum mirabilem operum effectorem, Celsus in Christo agnovit hominem, qui naturæ invertibat leges, Porphyrius Christo tantam tribuit virtutem, ut Deos ipsos cogèret. Julianus Apostata confessus est Christum claudos, & cæcos, & à dæmonibus corruptos sanasse, multaque sunt apud alios Ethnicos Auctores Miraculorum Christi vestigia. Unde Tiberius Imperator auditis Christi Miraculis, à Senato petiit, ut inter Deos recensèretur, & Adrianus, ac exinde Severus Imperatores de nuncupandis Christo Templis cogitârunt, prout testatur Lampridius.

Ad 2dum: Non est mirum quod Judæi in Christum non crediderunt, ipsi enim expectabant Messiam qui ipso- rum restitueret Regnum, quod à Christo sperare, & sibi polliceri non poterant; attamen bene multi, videntes Miracula, quæ Christus facièbat in Eum crediderunt, quare Nicodemus non quò tantum, sed & aliorum nomine dixerat Christo Joan. cap: 3. *Scimus quia à Deo venisti, Magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*, & rursus Pharisei in unum congregati clarè consententur Christi Miracula Joan. cap: 11. *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit, si dimittimus eum sic, omnes credent in eum.*

Ad 3tium. Miracula Christi Allegorico sensu interpretari non possunt, quomodo enim resuscitatio Lazari, multiplicatio panis & piscium, quibus aliquot millia hominum exsaturavit, allegorice interpretari possunt: Et vero si miracula Christi allegoricè intelligenda sunt, quare Judæi Christum calumniati sunt, Eum in Belsebub Principe Dæmoniorum prodigia operari. Tandem & Apostolorum quoque Miracula allegoricè sumenda forent, quod ne ipsis quidem Phariseis in mentem venit, qui, cum Petrus cum Joanne claudum ex utero Matris suæ sanaverit, prodigium reipsa factum agnoverant, Actor. cap: 4 dicentes ad semetipsos. *Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus Jerusalem, manifestum est, & non possumus negare.*

Verum

Verum quidem est, SS. Patres nonnulla Christi Miracula Mystice interpretari, sed non propterea historicam eorum veritatem negant. Instar omnium sit S. Gregorius Magnus qui Homil: 11. in Evang: hæc scribit. *Miracula Domini, & Salvatoris nostri sic accipienda sunt, ut & in veritate credantur facta, & tamen per significationem aliquæ nobis innuant, opera quippe ejus, & per potentiam aliud docent, & per Mysterium aliud loquuntur.*

Ad 4tum: Non negamus totum mundum Religioni Christianæ initio contradixisse, id tamen mirum videri non debet, tum propter præjudicia, & errores quibus homines præoccupati tenebantur, tum propter difficultatem moralis Christianæ, quæ cupiditatibus corruptæ naturæ majorem in modum adversatur. Hæc tamen obstacula Religio Christiana ubique superavit, & devicta superstitione Romæ triumphalem suam sedem fixit, ubi prius summum erat Idololatriæ Imperium, atque sapientissimi, doctissimi-que quam multi per universum orbem Christianorum Sacra professi sunt. Hoc si absque Miraculis factum est, clamat Augustinus lib: 22. de Civitate Dei cap: 5. *Miraculum est omnium maximum. Si Apostoli Miracula non ediderint, hoc nobis unum grande Miraculum sufficit, quod terrarum Orbis sine ullis Miraculis crediderit, merito S. Thomas Libro 1. contra Gentes, cap: 6. scripsit. esset omnibus signis mirabilius, si ad credendum tam ardua, ad operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset à simplicibus & ignobilibus hominibus.*

Falsum vero omnino est Christianos Gentilium libros suppressisse, quidquid enim ih̃s contra Christum, ejus Discipulos, & nostram Religionem continebant, adhuc superest in nostris Apologistis, qui tantum abest, ut ex his timuerint aliquam labem veritati nostræ fidei afferri posse, ut objectiones hostium nostrorum propriis ipsorum verbis voluerint eisdem Scriptis inserere. Sic Justinus Tryphoni, Origenes Celsi, Cyrillus Juliani, Augustinus Propyrii argumenta, expressis ipsorum verbis recitant. Rursus si magni illi gentilitatis Philosophi, aliquid solidi contra nostræ Religionis fundamenta objecissent, certe vel aliquos, præsertim doctos, ab ea ad idololatriam iterum revocassent, aut saltem impedivissent, ne Christi Religio magis, magisque in dies propagaretur, porro res contra accidit, nam Crux Christi non minus contra sapientiam, quam contra potentiam hujus mundi triumphavit, ac tandem ubique

que sapientes, æque ac potentes spontè sibi facimittere vadit.

Ad 5tum. Non quodcumque signum aut qualecunque miraculum Judæi à Christo quærebant dicentes cap: 12. *Magister volumus à te signum videre*, inuquidem jam signa & Miracula viderant, sed volebant quod singulare, extraordinarium, ac Cæleste prodiunde Marcus cap: 8. clarius rem enarrans scribit, *saos à Christo quævisse signum de Cælo, & tunc dem signum singulare, extraordinarium, atque Cælo omnium Miraculorum maximum promisit illis Christus* scilicet post tres dies à morte sua se resurrecturum, enim per signum Jonæ Prophetæ prædicatio dionæ intelligenda est, sed Resurrectio Christi, quam etiam clavis verbis prædixit, dicens. *Sicut fuit Jona ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus ctibus.*

Falsum quoque est Christum nulla in Patria sua trasse Miracula & multo plus falsum est, Eum non potuisse ibi Miracula patrare, nam apud Mathæum cap: 13. dicitur *& non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum*, quia scilicet non credentes primis Miraculis, igni erant, ut alia, & majora reciperent. Dicitur quoque Marci cap: 6. *& non poterat ibi virtutem ullam facere* verum hoc non est intelligendum de absoluta impotentia quasi absolutè non potuisset Christus in Patria sua Miracula facere, quia statim superadditur, *nisi paucos infirmis impositis manibus curavit*, quod etiam sine Miraculo, Divina virtute fieri non poterat, sed intelligendum de convenientia morali, ut proinde sensus sit, non decuil neque conveniens fuisse Christum Miracula multiplicè apud eos, qui primis fidem denegabant.

Quæres 12. Quod est præcipuum Christi Miraculum quò ejus Divina doctrina, ac instituta Religio corroboratur?

Resp. Præcipuum Christi Miraculum, quò Divina ejus doctrina, atque Religio comprobatur, ac corroboratur est Ipsius prodigiosa Resurrectio. Ut verò indubia sit Resurrectio Christi, duo sufficiunt, ut Apostoli circa Christi Resurrectionem, quam crediderunt, atque ubique prædicaverunt decipi non potuerint, neque etiam alios decipere voluerint. Porro, circa Resurrectionem Christi, quam Apostoli firmissimè crediderant, & ubique constantissimè præ-

prædicaverant. 1. decipi non potuerant, siquidem à credenda Christi Resurrectione Apostoli fuerunt alienissimi, ei credendæ magnoperè contrarij, diù, & nimium illam expenderunt, & nonnisi summa facti istius evidentia adacti, ac impulsivi, illam tandem crediderunt. Historica hujus prodigiosi facti narratio, hæc omnia luculentissimè evincit. Resurrectione n. Christi primo annuntiant, Maria Magdalena cum cæteris Mulieribus, quæ ad monumentum fuerunt, quid tunc Apostoli, *visa sunt ante illos sicut deliramentum, verba ista, & non crediderunt illis*, tùm duo ab Emaus reversi, qui Christum in fractione panis agnoverunt, nuntiaverunt cæteris ipsum Resurrexisse, nec illis crediderunt. Apparet ipse Christus in medio Discipulorum, conturbantur, existimant se Spiritum, seu phantasma videre, sed necdum credunt. *Ostendit eis manus, & pedes, & latus, sed adhuc illis non credentibus*, ut omnis abigatur suspicio ac dubitatio, petit Christus *aliquid quod manducetur*. & tunc quidem crediderunt, at Thomas qui dicitur Dydimus non credidit, sed & ipse demùm postquam cicatrices redivi Salvatoris attrectavit plenè credidit, & exclamavit *Dominus meus, & Deus meus*. Ex quibus apparet Apostolos post multa ac prodigiosa signa, quibus Christus se verè redivivum illis probaverat, Resurrectionem illius plena fide credidisse. Ergo in illa credenda decipi non potuerant, maxime quia ad illam recognoscendam nihil ipsis aliqd opus fuerat, quam oculis, cæterisque sensibus quibus illum ipsum esse agnoscerent, quocum prius vixerant. 2. Neque etiam Apostoli circa Christi Resurrectionem alios decipere voluerunt, quandoquidem nullum aliud suæ fraudis reportabant aut sperare poterant præmium, quam labores, ærumnas, persecutiones, carceres, flagella, & ultimùm demùm mortis supplicium. Et hæc fuerunt ipsis sæpius à Christo prædicta, atque hanc prædictionem adimpleri videbant, tùm in aliis, tùm quilibet in seipso, & tamen omnes constanter usque ad mortem Christi Resurrectionem, ut rem certissimam prædicarunt.

Sed veritas Resurrectionis Christi magis exinde comprobatur, quod illam Apostoli publicè deprædicaverunt, coràm omnibus Judæis, à quibus, si quid hic fraudis esset, falsitatis ac deceptionis argui, ac facilè convinci poterant. Sic Petrus ipso die Pentecostes Jerosolimis ad numerosam multitudinem primam faciens Concionem, Christum verè Resurrexisse affirmat, & adducto Davidis Vaticinio probat. *Hunc per manus iniquorum affigentes in-*
ter-

teremistis, quem Deus suscitavit, solutis doloribus infernæ. Actor: cap: 2. & in altera Concione in porticu Salomonis ad populum habita, postquam nuditer Judæis exprobravit, vos Sanctum & justum negastis, auctorem vitæ interfecistis. Actor. cap. 3. clarè Christum Resurrexisse affirmat, suò & aliorum Apostolorum testimoniò id confirmans. *Quem Deus suscitavit à mortuis, cujus nos testes sumus, & nihil magis dolebant Sacerdotes, Magistratus, & Saducæi, quam quod Apostoli docerent populum, & annuntiarent Jesu Resurrectionem ex mortuis.* Actor: cap: 4. sed quamquam ob id manus in eos violentas injecerint, & posuerint eos in custodiam, verùm tamèn in Concilio Principum, & Seniorum, & Scribarum constituti Petrus & Joannes, ac interrogati, in qua virtute claudum ex utero Matris suæ sanaverint, Petrus repletus Spiritu Sancto, cum omni fiducia respondit: *In Nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit à mortuis.* Quis tunc, fraudis, falsitatis, deceptionis hac in re redarguit Apostolos? Nemo: cognoverant Principes ceteriquè in Concilio, Petrum & Joannem fuisse cum Jesu, facile itaque mendacij convincere eos poterant, si reverà Christus non Resurrexit, nihil tamèn mai tunc contigit Apostolis, sed tantum illis denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu. Et Paulus Apostolus ubicunquè in Synagogis Judæorum, in Conciliis eorum, apud Magistratus, ac Præsides Gentium doctrinam Christi prædicavit, ubiquè imprimis Religionis Christianæ fundamentalem veritatem illis annuntiabat, nimirum Christum mortuum fuisse, ac tertia die Resurrexisse. Quod & ceteri Apostoli in suis etiam Scriptis Epistolis præstiterunt. Tandem Sanctissima mors Stephani Apostolorum Discipuli, qui *intendens in Cælum vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris virtutis Dei,* Actor: cap. 7. & prodigiosa Pauli conversio, evidentissimè probant Christum mortuum fuisse, ac à mortuis verè Resurrexisse, tandem in Cælos ascendisse.

Et verò si modernos seiscitemur Incredulos, incredibile est Christum à mortuis resurrexisse, attamen Christi Resurrectionem totus mundus credidit, quod ipsi increduli vident, & frustra dolent. Ergo cum rem planè incredibilem omnes crediderint, eam crediderunt rei evidentia, inusitatis prodigiis, ac multiplicibus Miraculis, quibus veritas Christi Resurrectionis demonstrabatur, comprobabatur, compulsi, atque vel inviti adacti, eam crediderunt.

Igi-

Igitur indubitata, constans, ac firmissima veritas est, Christum à mortuis verè Resurrexisse. Merito igitur Augustinus Libro 22. de Civit: Dei cap: 5to scripsit. *Tria sunt incredibilia, quæ tamen facta sunt, Incredibile est Christum Resurrexisse in carne, etiam coelum ascendisse cum carne, incredibile est mundum, rem tam incredibilem credidisse. Incredibile est homines ignobiles, infirmos, paucissimos, imperitos rem tam incredibilem, tam efficaciter mundo, & in illo etiam doctis persuadere potuisse.*

Obijcies amo. Christus non fuit verè mortuus, unde Josephus, & Nicodemus adhuc vivum invenerunt, Eumque sepelire simulantes, medicamentorum ope, sanitati restituerunt, idque ex eo inferitur, quia latrones cum Christo crucifixi tunc adhuc mortui non erant, cum ipse jam mortuus reputatus est, quare & Pilatus Christum jam obijisse miratus est. Lapis quoque sepulchralis signatus fuit, & custodes adhibiti sunt, nonnisi alterâ die post Parasceven, cum jam sepulchrum vacuum fuerat, 2do. multæ circumstantiæ falsitatem Resurrectionis manifestè ostendunt. Siquidem Matheus refert Mulieres ad sepulchrum venisse vespere Sabbati, Marcus orto jam sole; Joannes cum adhuc essent tenebræ, Matheus etiam refert Angelum Mulieribus Christi Resurrectionem nuntiâsse, Joannes autem dicit, Magdalenam, cum Domini corpus non invenisset in sepulchro, cucurrisse ad Petrum & Joannem, lamentabiliter conquerens. *Tulerunt Dominum de monumento, & nescio ubi posuerunt Eum:* quod certè dicere non potuisset, si ab Angelo didicisset Christum resurrexisse. 3tio. Si Christus verè resurrexit à mortuis, quare non apparuit Sacerdotibus; Pharisæis; invincibile tunc Suae Divinæ missionis dedisset testimonium.

Resp: ad æmum. Christum fuisse verè mortuum, inde certissimum est, quod toto inspectante populo exspiraverit, Ejusquæ latus lancea fuerit perfosum, & Pilatus corpus Jesu concessit Nicodemo tunc primùm, ubi à Centurione cognovit Eum jam esse mortuum. Verosimile etiam non est Phariseos, qui Christum etiam post mortem persequerentur, sepulchrum signasse, non adhibita omni cautella, ac diligenti pervestigatione, an corpus Christi ibi repositum iaceret; quoniam eò unicè fine & sepulchrum signarunt, & custodes apposuerunt; ut dolo & fraudi Discipulorum Christi, quam, etsi inique suspicabantur, & à qua multum sibi timebant, obviarent, accedentes siquidem ad Pilatum, sic eum allocuti sunt. *Re-*

cor-

cordati sumus quia selector ille dixit adhuc vivens. Post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum usque in tertium diem, ne forte veniant discipuli ejus, & furentur Eum: Math: cap: 27. Non ergo dolo & fraude Discipulorum corpus Christi e sepulchro sublatum est; antequam illud signaretur, & custodes apponerentur, sed potius fabula fraudis, ac doli, quasi praesentibus jam custodibus sed dormientibus a Discipulis corpus Christi e Sepulchro furto sublatum fuerit, a Pharisaeis conficta fuit. *Dicite*, inquit ad Custodes Principes Sacerdotum. & Pharisei, *quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt Eum vobis dormientibus* Math: 28.

Ad 2dum. Apparentes istae contradictiones veritatem Historiae Resurrectionis Christi minime infirmant, sed probant potius Evangelistas non ex conducto compilasse historiam Evangelicam, sed ex veritate factorum scriptam fuisse, verum & istae leves atque apparentes contradictiones, quae substantiam rei, tot tantisque argumentis roboratam, infirmare nequeunt, facillime conciliantur. Et quidem amo. quod Mathaeus dicit *vespere Sabbati*, ex Graeco significat, in fine sabbati, seu transacto Sabbato, quare etiam Marcus posuit, *eum transisset Sabbatum* jam vero quod Marcus dicit venisse mulieres ad sepulchrum *orto jam sole*, ex originario textu pariter graeco intelligi debet oriente, sive orituro sole, & hoc convenit, cum Joanne qui refert tunc adhuc fuisse tenebras, quae tamen sole oriente dissipari incipiunt. Unde juxta praedictos tres Evangelistas, sic se habet tota relatio. Transacto Sabbato, cumque illud jam praeterisset, & cum adhuc mox orituro, aut jam oriente sole, tenebrae essent, venerunt Mulieres ad sepulchrum, 2do. neque etiam contradictio est in iis, quae de Magdalena referuntur. Joannes testis occulatus nonnullas circumstantias refert, quas Mathaeus praetermisit. Nam Mathaeus omisis iis, quae prius a Joanne relata contigerunt, solum refert, Mulieres ab Angelo Resurrectionem Christi, didicisse. Joannes vero, illa etiam quae ante Angelorum colloquium contigerunt accuratius exponit, omnibus ergo suo loco positis omnis difficultas evanescit: Scilicet primo venit Maria Magdalena ad sepulchrum; & non invento corpore Domini, ut scribit Joannes, cucurrit ad Petrum & Joannem, coram illis de sublatione ipsius conqueritur, ac cum Discipulis ad sepulchrum rediit, postquam autem Petrus & Joannes inspectione facta, iterum abierunt ad semetipsos; Maria Magdalena

ita

stabat ad monumentum foris plorans, & tunc conspexit duos Angelos in albis sedentes, à quibus tum ipsa, tum aliæ Mulieres, Christum resurrexisse edoctæ fuerunt.

Ad 3tium. Cùm Christus post suam Resurrectionem nonnisi Apostolis, & discipulis suis, non autem Scribis & Pharisæis apparuerit, non facile indagari posse inscrutabilia Judicia Dei. Voluit Christus, ut inquebat Petrus Actor. cap: 10. manifestus fieri: *non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo.* Deinde Judæi, Scribæ ipsi & Pharisæi, satis aliunde de Christi Resurrectione cærti esse potuerant. Nam & mortuò Christo ut scribit Mathæus cap: 27. monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, & exeuntes de monumentis post Resurrectionem ejus, venerunt in Sanctam Civitatem, & apparuerunt multis. Custodes quoque Sepulchri venerunt in Civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerunt circa Sepulchrum, terræ scilicet motum magnum, revolutum lapidem ab ostio monumenti, apparitionem Angelorum. Si his non crediderunt, sed ad mendacia, dolosè à se conficta, confugerunt, fortè nec ipsi Christo apparenti credidissent.

CAPUT QUARTUM

De cæteris à Christiana diversis Religionibus.

Quæres. Quæ sunt aliæ à Christiana diversæ Religiones?

Resp. A Christiana diversæ Religionis præcipuæ sunt Judæorum recens Religio, Gentilium, Persarum, Sinensium & Mahumedanorum.

ARTICULUS I. mus.

De recenti Judæorum Religione.

Quæres 1. Quis sit status recentis Judæorum Religionis?

Resp.

Resp: Religio Judaica recens, post Christi in Cælum Ascensionem inter Judæos obtinere cæpit, & hucusque perstitit. Hodiernam Judæorum Religionem valde esse corruptam, nemo inficias ibit, qui dogmata, eorum cum fide priscorum illorum Patrum, & Vaticiniis Prophetarum comparaverit. Hæc autem corruptio jam ante Christum natum incepit, ejusque origo præcipue debetur exortis inter Judæos sectis. Tres porro erant apud Judæos Sectæ Sadducæorum, Essæorum, sed præcipue Phariseorum quibus successu temporis novæ accesserunt, quarum insigniores sunt duæ Rabbanitarum, & Karæorum. Distingvuntur Rabbanitæ, à Karæis in eo, quod præter legem scriptam; adstruant legem traditam, quam à Deo Moysi, cum per quadraginta dies in monte Sinai versaretur, oré traditam esse existimant, atque in exponenda lege Mosaica potissimum sensum allegoricum sectantur. Karæi vero tantum legem scriptam admittunt relictis Traditionibus; atque nomini unicum sensum literalem; in expositione Sacræ Scripturæ agnoscunt. Inter has duas sectas odia, & dissidia perpetua sunt. Numerus tamen Rabbanitarum longè major est quàm Karæorum.

Quæres 2. Unde Ortum habent Rabbanitæ & Karæi?

Resp: Pharisei quemadmodum constat ex historia Evangelica Traditionum erant tenacissimi. Hæc Secta post Urbis Jerusalem eversionem sese conservavit, & Scholæ Judæorum in Palestina magnam conciliavit auctoritatem; maxime Traditionibus Majorum, quas Sæculo 2do vel ad initium Sæculi 3tij in unum volumen collegit Rabin Jehuda Hahkadosch; huic collectioni quæ dicebatur *Mischera*; id est Lex secunda; ejusdem discipuli; & sectatores Sæculo 4to addiderunt expositionem; Gemarâ appellatam, quæ utpote idiomate in Palæstina, & Urbe Hierosolymitana usitata conscripta, dicta fuit Hierosolymitana. Huic Judæi; qui erant Babylone, novam addiderunt expositionem, quæ dicta fuit Babylonica; *Mischna*, unâ cum Gemarâ Hierosolymitana; & Babylonica dicitur *Talmud Hierosolymitanum*, aut *Talmud Babylonicum*. *Talmudem*, & Traditiones in eo contentas; tamquam Divinas maxima pars Judæorum, Rabbanitæ scilicet venerantur. Doctrina Religionis Rabbanitarum in tres distingvitur partes: *Pars prima* complectitur sanctiones; ac ritus cunctos Divini in *Talmude* potissimum determinatus. *Pars secunda*: Exhibet leges exponendi Sacram Scripturam, ubi maxime attenduntur *Targumini*; & *Masora*. *Pars tertia*: Complectitur Artes

los Fidei, & Caballam. Est autem Caballa doctrina de Mysteriis, & artibus occultis, quæ distinguitur in theoreticam, & practicam, atque insulsa admodum, & fabulosa plurima in se continet. Karæi autem qui rejecto Talmude, & Traditionibus in eo contentis, solum Moysis, & Prophetarum Libros tamquam Sacros, venerantur, harumque lectionem commendant, originem debent iis Judæorum, qui sæculo 3tio præeunte Rabi Anan Ben Schiphthi, Rabbanitarum Traditiones impugnarunt. Ab hoc tempore separati à reliquis Judæis Sacra sua peragebant, atque in Asia potissimum, & Palestina sedem fixerant. Sæculo 8vo de novo auxit numerum, & auctoritatem Karæorum Rabi Anan Ben David, quamvis respectu Rabbanitarum semper minor fuerit numerus Karæorum, & ab illis semper fuerunt graviter vexati, præsertim ij, qui ex Oriente in Poloniam abierunt. Ceterum in dogmate principali de Messia, quemadmodum & Rabbanitæ à Christianis dissentiant, eundemque adhuc venturum expectant.

Quæres 3. Quæ sit sors modernorum Judæorum?

Resp: Præsens sors Judæorum adeo est misera, & dolenda, à tempore destructæ Urbis Hierosolymitanæ, sine Rege, sine Duce, alienis subditi Gentibus, in hunc usque diem exules per Orbem dispersi, maximas perpessi sunt calamitates. Sortem hanc, & conditionem miseram, ipsimet ingenuè fatentur Judæi. Sic Rabi Abarbanet vocat Judæos *populum vilem & contemptum, venditum in perpetuam servitutem*. Rabi Manasse Ben Israël hæc habet *Miseria nostra longe pejor est parturientis feminae, quippe illa tandem partu infantis sese consolatur, at nostræ calamitatis nullus est finis*. Porro causam istarum erumnarum, alii peccata populi Judaici, alij violationem Sabbati, alij & bene multi ex doctissimis Rabinis, cædem & rejectionem Jesu Nazareni, esse existimârunt. Ita Maimonides in libro Saphrim ait: *Jesus Nazareus visus est esse Christus, & occisus est à Senatu, & causa extitit, ut Isrâel vastaretur gladio, & in Ezechielem scribens hæc habet. Hic Jesus Nazareus causam dedit ut perderetur Isrâel gladio, & dispergerentur reliquæ ipsorum, & humiliarentur ipsi, & mutaretur lex*. Et Rabi Samuel in libro de errore Judæorum circa observantiam legis, docet. *Quartum scelus Isrâel fuit venditio justî, scilicet Jesu, qui ad litteram fuit venditus post transmigrationem septuaginta annorum, & super illo peccato justè sumus puniti*.

Quæres 4. Quæ sint dogmata modernorum Judæorum?

Res-

Resp: Principale dogma Judæorum est de Mefsia, quem adhuc venturum expectant, verum circa istud dogma opiniones Judæorum diversæ ac sibi quam maxime oppositæ sunt. Alij siquidem duplicem statuunt Mefsiam, quorum unus Filius Josephi, alter Filius Davidis esset. Alij Mefsiam potentissimum terræ Principem fore existimant. De tempore autem adventus Mefsiae, Judæorum sententiæ sunt merum opinionum chaos, & cum hactenus spe sua frustrati fuerint, varias continuo protracti hujus adventus causas assignarunt, maxime peccata populi J daici, & neglectam pœnitentiam. Plerique tamen Mefsiam jam advenisse existimant, nondum tamen sese hominibus manifestasse, sed vel in horto Eden, vel ad portam Urbis Romæ inter leprosos latitare; nonnulli rotunde affirmant tempus adventus Mefsiae ab homine nullatenus sciri posse.

Quæres 5. Qui sunt errores Judæorum?

Resp: Præter capitalem errorem circa adventum Mefsiae, absurdos, crassosque in Talmudæ contentos profitentur errores. Et quidem 1. absurdissimus est illorum error, quia suum Talmud Scriptis Moysis & Prophetarum æquiparant, imo etiam præferunt. 2. docent legem admittere Septuaginta expositiones, & eundem Scripturæ versum, sexcenta millia interpretationum suscipere, unde etiam absurdissimas expositiones commenti sunt. 3. de Deo plane indigna ac impia fabulantur, cujusmodi sunt. 1. quod Deus quotidie lugeat tum Judæorum captivitatem, tum quod eos hinc eruere non possit, unde præ dolore capillos capitis sui violenter evellit. 2. quod idem Deus anxie effragitet absolvi à jure jurando, quod spondit se Judæos in captivitate relicturum. 3. quod Deus sic vitæ suæ momenta dividat, ut per horas tres legi addiscendæ studeat, per tres subsequentes eandem doceat infantes, qui antè adultam ætatem obierant, per tres alias nugetur cum Leviathan, ac demum per totam noctem invisat octodecim millia mundorum, quos creavit. 4. quod Deus longævi otij impatiens, antequam Orbem hunc crearet, tempus insumeret in perpetua mundi alterius creatione, & destructione.

Quæres 6. Quod igitur sentiendum est de moderna Judæorum Religione?

Resp: Præsens Religio Judæorum, à primitiva quam Deus per Moysen constituit longè distat, corrupta, ac erroribus crassissimis fœdata est; quod si primitiva pura, & immaculata celsavit, atque abrogata est, magis hæc locum habere nequit. Et verò dogma principale, & præ-

cipuum

capitulum Religionis quam modo profitentur Judæi est spes, & expectatio venturi Messias, porro certissimum est Messiam jam advenisse, & hunc esse Jesum Nazarenum. Ergo moderna Religio Judæorum à vero longe aberrat. Preterea antiquam Religionem Judæorum abrogatam esse ipsi videntur. Templum destructum, Sacrificia cessarunt, nova lex & Religio Christi ei successit, quemadmodum Prophetæ prænuñtiarunt. Ergo vana est moderna Judæorum Religio. Et certe Religio cujus Doctores invasit Spiritus erroris, & vertiginis, vera esse nequit. Ubi enim malè doceant Doctores, malè credunt populi. Porro Religionis Judaicæ Doctores invasit Spiritus erroris, & vertiginis, ut patet ex adductis mox erroribus. Verà igitur hæc Religio esse nequit.

A R T I C U L U S 2dus;

De Religione Gentilium;

Quæres 1. In quo sita est Religio Gentilium?

Resp: Religio Gentilium tota in idololatrica superstitione posita erat, atque illorum capitalis error in eo erat, quod innumeram fere multitudinem Deorum ac Deorum colerent. Ad triginta & amplius millia Deos, Deaque numerabat olim Hesiodus, & ubi prisci homines insipientes facti, veri Dei solitiam oblivione delere cæperant, obtusa ratione, primum cælo, soli, lunæ; & astris Divinos tribuerunt honores, deinde in malis procedentes, hominum formas, tum viventium, tum mortuorum inter Deos retulerunt, postea verò lapides, & ligna, reptilia, aquabilia, feras, bruta pro Diis coluerunt, ac semum ultra progressi ea, quæ nullo modo essent, commentati sunt; ut sibi Deos facerent, humanam enim formam cum brutis animantibus permiscentes, naturasque dissimiles simul connectentes fictos Deos fabricati sunt. Atque ut nullus esset iniquitatis finis, voluptatem, & cupiditatem ut Deos adoraverint, cujusmodi erat Venus, & nonnulla alia Numina.

Dij verò quos ex hominibus Gentiles coluerunt, ut plurimum scelestissimi erant, Jovis incæstuosus, impudica Venus, libidinosus Apollo, superba & invida Juno, Mercurius fur, ebriosus Bacco, & aliis alia absurdisissima attribuebant flagitia, quare etiam turpissima iis immolabant

Sacrificia, cum omni lascivia, atque immanissima impietate proprios infantes igne cremando, ac alios homines enecando.

Quæres 2. In quot classes dividebantur Dii Gentium?

Resp: Deorum quos Gentilitas colebat non una erat classis, quidam enim vocabantur Dii majorum Gentium, inter quos divisum esse rerum omnium imperium, rudi præsertim populo persuasum erat. Jupiter Cælum, & terram, Neptunus mare, Pluto tristes inferorum umbras regere credebatur. Imò inter hos ipsos supremus dignitatis gradus Jovi tribuebatur, quem propterea hominum, Deorumque Patrem communiter appellabant. Sed & Dæmonibus Gentiles Divinos tribuebant honores, proût sæpius Sacra commemorat Scriptura videlicet Deuter. Cap. 32. *immolaverunt demoniis, & non Deo* & Psalmo 95. *quoniam omnes Dii gentium Dæmonia*, ac demum 1. Corinth: cap: 10. *quæ immolant Gentes, dæmonis immolant, & non Deo*. Deos enim malos placandos esse putabant ne lædant, bonos autem invocandos, ut adjuvent,

Quæres 3. Quâ ratione Gentiles adorabant idola sua?

Resp: Non unò modò cæcâ Gentilitas in superstitioso suorum idolorum cultu peccabat. Quidam enim simulacra manufacta veluti Deos colebant, quod multis Sacræ Scripturæ locis déclaratur, & id luculenter asserit Jeremias cap: 2. *Dicentes ligno, Pater meus es tu, & lapidi tu me genuisti*. Isaias autem Idololatrarum insaniam ita pulchrè describit cap: 44. *Artifex lignarius sumpsit ex lignis & calefactus est, & succendit, & coxit panes, de reliquo operatus est Deum, & adoravit, fecit sculptile, & curvatus est ante illud, medium ejus combussit igni, reliquum autem ejus Deum fecit, & sculptile sibi, curvatur ante illud, & adoratur illud & obsecrat dicens, libera me, quia Deus meus es tu*. Quod postea imitatus est Horatius ita idololatræ suas irridens libro 1. Sati. 8. *Olim truncus eram ficulneus inutile lignum. Cum faber incertus scamnum faceret ne Priapum. Maluit esse Deum, Deus inde ego*. Quare rudiores atque crassiores ex Gentilibus, idolis, ac simulacris suis Divinitatem inesse arbitrabantur, quorum sensum, & mentem egregiè expressit Author libri Sapientie toto capite 13. quod & Jamblicus probare studuit, dum & statuas Divini quidpiam esse, iisque Numen asidere voluit. Sapientiores attamen, maxime Philosophi statuis & imaginibus utebantur duntaxat ad falsas suas Divinitates exprimendas & colendas, in eo tamen gravissimè pec-

peccabant quod Divinos honores Saturno, Jovi, Apollini, Marti, Junoni, Veneri, Baccho, aliisque hujusmodi mendacibus Numinibus tribuerent, cum hi omnes mortales homines fuerint, & quidem multis, magnisque criminibus polluti.

Quæres 4. Quando cæpit Idololatria?

Resp: Quæ fuerit Idololatriæ origo, & quando ipsa cæperit non est facile determinare, utrum ante Diluvium extiterit Idololatria omnino ignotum ac incertum est, sed paulò post diluvium non minùs certum, quàm mirabile est, veri Dei notionem, atque cultum, quàm Noë filiis, & nepotibus suis purissimam tradidit, fuisse fæda idololatrica superstitione corruptam adeò, ut si Josepho fides adhibeatur libro i. Antiq: Judaic: cap: 7. Abraham, cujus nativitas contigit eo tempore quo mortuus est Noë, scilicet anno tercentesimo quinquagesimo post diluvium, primus ausus sit declarare unum esse Deum rerum omnium Opificem. His conformia sunt ea quæ in libro Judith leguntur scilicet Israelitas exiisse de terra Chaldæorum, quoniam noluerunt sequi Deos Patrum suorum qui erant in terra Chaldæorum. Unde S. Augustinus libro 16. de Civit. Dei cap: 13. asserere non dubitavit, domum Thare persecutionem falsam fuisse à Chaldæis pro vera pietate, quæ unus ab eis & verus colebatur Deus. Ab eo autem tempore ita superstitiosus Idolorum cultus longè, latèquè gralsatus est, ut ipse Cicero verè dicere potuerit libro 2. de Divinat: cap: 27. *Superstitio fusa per Gentes oppressit omnium ferè animos, atque hominum imbecillitatem occupavit.*

Quæres 5. Quid de Gentilium Religione sentiendum sit?

Resp: Religionem Gentilium vanam, falsam, ac impiam esse, vel ipsa naturalis ratio ostendit, & evincit. Enimverò ratio ipsa naturalis nonnisi unicùm ostendit esse Deum, in omni perfectionum genere infinitum. Porro Gentilitas innumeros adorabat, atque colebat Deos, eosque scelestissimos, turpissimos, atque nefandos. Ergo Religio Gentilium vana & falsa est. Sed est etiam impiissima, quia Gentiles scelestos suos Deos pernefanda scelera colebant, colebant eos ritibus abominandis, & supra omnem modum obscenis, qui & crudelitatis, & immanitatis pleni erant. Ratio autem ipsa naturalis ostendit Deum colendum esse cultu Sancto, puro, honesto, qui & hominem deceat, & Divinæ naturæ conveniens, atque competens sit. Ipsa er-

go ratio naturalis ostendit, ac evincit Religionem Gentilium vanam, falsam, ac impiam esse.

Objicies 1. Celsus, Porphyrius, & Julianus commonstrârunt Gentiles reipsâ credere, & adorare unum Deum, atque tot Deos, Deasquē, esse unum supremum Deum, ex diversis attributis, viribus, effectibus, sub diversis vocabulis adoratum. 2. Religio Pagana viros peperit moribus celebres. Quod enim majus specimen pudicitiae, quam in Lucretia, fidei ipsis etiam hostibus datæ, quam in Regulo, sobrietatis & temperantiæ quam in primoribus Romanis. 3. Religio Gentilium Miraculis suffulta est, per annos bis mille sua habuit oracula, quæ & animi sensa penetrarent, & occulta revelarent, & futura prædicerent. Ergo mendax & falsa esse nequit.

Resp: ad 1um: Ejusmodi interpretationes Philosophi Gentiles exorto Christianismo primum excogitârunt, easquē planè ignoravit populus Gentilis, cui etiam ipsi Philosophi idololatriæ exemplum præbuerunt, & quamvis nonnulli ex illis unum quemdam summum Deum agnoverint, eidem tamen alia Numina adjungere non dubitarunt, ad plebei cultus deliria sese accomodârunt.

Ad 2dum. Ad veram virtutem non sufficit, ut grandia quædam perpetrentur, ad id enim satis esse potest Spiritus superbiæ, & immensa laudum cupido, sed ex fine potissimum legitima esse oportet, quare etsi Gentiles non illa recta & docuerint, & fecerint, quia tamen non ad Deum velût ultimum finem, quem crasse ignorabant, sed ad alios, ac communiter malos, ac perversos referebant, vitia magis erant, quam rectè facta, quare perpetua apud Gentiles, boni in aliqûe commixtio. Fædatur Lucretia nolens, & dolori impar, se enecat. Servat fidem Attilius Regulus, sed gloriolæ vanitate illectus. Sobrietati & temperantiæ student Romani milites, sed interim Orbem depopulantur. Sed quâniquàm ex Gentilibus aliqui plenam virtutis laudem meruissent; at quemadmodum Arnobius libro 2. contra Gentes scripsit, *audire deposcimus quot sint, aut fuerint numero. Unus, duo, tres. At genus humanum non ex bonis pauculis, sed ex ceteris omnibus estimari convenit.*

Ad 3tium: Miracula Gentilium partim falsa sunt, partim certis historiæ monumentis non innitantur, imò nec fuerunt a ipsis cordatioribus inter Ethnicos credita, partim etiam talia, quæ vim hominum aut dæmonum non superant, adeoque vera Miracula dici non possunt. Unde Isidis curationes nihil aliud erant, quam operationes Sa-

cer-

cerdotum, qui medendi arte præstabant. Æsculapius quoque insignis erat Medicus, & propter eximiam hujus artis peritiam, ut Deus habitus fuit. Sed longè plura jactata apud Gentiles Miracula, fraudibus, imposturis adscribi debent, quia etiam, in angulo, coram paucis facta esse dicuntur, fabulis quoque, mendacijs, ac incertis rumoribus plena sunt, atque ultrò ab Auctoribus conficta, quare Cicerò libro 2do de Divinat: Cap. 58. scripsit: *omitte Lituum Romuli, quem in maximo incendio neges potuisse comburi, contemne cõtem Attii Napis, nihil debet esse in Philosophia commentitijs fabellis.*

Quantum verò, Vaticinia attinet, quò plura oracula apud Ethnicos spargebantur, eò minorem apud Sapientiores ex Gentilibus fidem inveniebant, quà de re satis est legere Ciceronis librum 2dum de Divinat: ubi Angures, & Vates ipse irridet. Observat etiam plerumquè oracula hujusmodi fuisse ita ambigua, & obscura, *ut interpretes egeret interprete, & sors iuse ad sortem referenda esset*, nonnumquam autem ita flexiloqua, & æquivoca, ut cuiquè eventui adoptari possent. Præterea multa Vaticinia dæmonum ope edi poterant, isti enim acutissimi, ac sagacissimi Spiritus, plurima ex causarum combinatione prævidere queunt, atque prædicere. Et re ipsa multa fuisse ope dæmonum prædicta, vel ex eo liquet, quod post Christi adventum celebriora apud Ethnicos oracula repente si- luerint, prout scribunt Tertullianus in Apologet Cap: 22. Minutius Felix in Octavio & Eusebius libro 4. Præparat. Evangelicæ. Demum aliquæ prædictiones naturali hominum prævisioni tribui debent, aut casu fortuito adimpletæ fuerunt.

A R T I C U L U S 3^{tius}.

De Religione Persarum, Indorum, atque Sinensium.

Quæres 1. Quæ & qualis est Religio Persarum?

Resp: Religio Persarum, sive Magorum paucos hor- die in Persia, & India cultores habet. Veteres Persæ, plu- res Deos, & ignem adorabant, atque Zoroastrem Pro- phetam venerantur. Persarum liber Sacer dictus Zenda- vesta, cujus opus author esse traditur. Zoroaster Persa- rum Propheta. Opus hoc, quod ad duo millia annorum ascendere creditur, continet plures absurdas, & ineptas
sen-

sententias, atque non obscura Judaismi, & Manichæismi vestigia, præscribuntur insuper ritus superstitiosi, qualis est de urina Vaccæ, quæ Sacrum purgationis medium dicitur. Quæ verò de Zoroastre referuntur, adeò tenebris involuta sunt, ut sex omnino Zoroastres assumere opus sit, atque id unicum certum esse videtur, extitisse aliquando Zoroastrem Persarum Magistrum, quò autem tempore certum non est.

Quæres 2. In quo sita est Religio Indorum?

Resp: Summa Religionis Indorum hæc est. 1. Licet Deum unum supremum statuunt, pluraquæ egregia morum præcepta illorum Religio contineat, simul tamen præter Deum unum supremum, adstruunt plures Deos inferiores, quibus Mundi gubernatio incumbit, Dii autem quos colunt tres præcipuè sunt, scilicet Brama, Isuris, & Vischen. Colunt insuper & Dæmones, ne iis eorumquæ rebus noceant. Deo summo uxorem adjungant, & plura de Diis, quæ risu digna sunt, fabulantur. 2. Cultum ipsum quem Diis exhibent, quod concernit, pars illorum qui Deum Isurem adorant, signum præcipuum adorationis suæ esse putat, frontem inungere combustis vaccarum stercoribus, pars altera colentium Deum Vischen honoris causa frontem inungunt terra rubra. 3. Crudeles, & spurias observant ceremonias. Sic uxores de mortuis maritis semetipsas in ignem præcipitare debent, nisi omnibus per reliquam vitam abominationi esse velint. Sacrificuli verò in templis alunt puellas, quæ prostibulorum instar in honorem Deorum omnibus communes sunt. Libri Sacri Indorum sunt Vedam, & Ezourvedam. Vedam est ipse liber Sacer, quem tamquam opus Divinitus inspiratum venerantur Brachmanes, Indorum Philosophi. Ezourvedam est commentarius in Vedam, in his tota Religio Indorum descripta continetur. Vedam præter Sacrificulos nullus unquam mortalium vidit, aut legit, atque hinc ipsa operis existentia indubium vocari potest. Commentarius quoquæ in Vedam, Ezourvedam multa continet erronea, superstitiosa, atque crassam prodit ignorantiam. Multa quoquæ occurrunt, quæ produnt authorem Europæum, aut quemdam ex recentioribus Bræminis, quia luculenter apparet illum notitiam habuisse Religionis Judaicæ, Mahumedanæ, atque Christianæ.

Quæres 3tio. Quæ, & qualis est Religio Sinensium?

Resp: Religio Sinensium tres complectitur sectas, quorum Prima & antiquissima descendit à Fohy, qui mil-

la

le annis ante Christum in Indiis natus traditur, ejusque secta monstrosæ magnitudinis idola adorant, admissa etiam Metempsychosi. Altera secta introducta est à Leo-
kian annis circiter sexcentis ante Christum natum, in qua pariter obtinet cultus Idolorum, & sequentia profitentur dogmata, Deum esse materiale, animam cum corpore mori, Deos existere subalternos, & alia quam plurima falsa, atque erronea. Tertia est secta Confucij celeberrima Indorum Philosophi, annis circiter quingentis ante Christum nati, cujus Religio hæc est. 1. Ratio hominis est emanatio cælestis, & Divina, 2. lex est homini infusa, & Cæli donum, 3. homo debet se dirigere secundum tres regulas, debet nempe colere parentes, colere Principes, prout colunt, & amare æquales, atque quod sibi, fieri volunt, iis facere: Sed nihil docet de Deo ejusque cultu, nihil de futura vita, & ultimo hominis, actionumque ipsius fine. Turpissimis etiam hæc Religio conspurcata est erroribus, quia Sinenses etiam Sapientiores Confucio altaria erigunt, & certis diebus eidem Sacrificia offerunt, atque infantes passim exponi & occidi permittunt.

Libri Sacri Sinensium sunt Scripta Confucij. Hunc fuisse hominem fanaticum observant viri eruditi, idololatriæ, & Divinationum fautorem. Scripta verò ejus sunt farrago rerum inutilium, quæ nullam merentur attentionem, nullibi in illis occurrit instructio de Dei unius existentia, sed potius Idololatria commendatur. Ex his solis jam patet, quantum Naturalistæ, qui in odium Religionis Christianæ, Indorum & Sinensium Religionem tantopere extollunt, fallunt & falluntur.

A R T I C U L U S 4tus.

De Religione Mahumedana.

Quæres amo. Quis sit Author Religionis Mahumedanæ?

Resp: Author Religionis Mahumedanæ est Mahumedes Arabs, Meccæ in Arabia anno 571. natus ex nobilissima Koreishitarum familia oriundus. Erat vir litterarum quidem rudis, natura tamen facundus, & formæ elegantia conspicuus. Anno ætatis suæ quadragesimo prophetam agere cæpit, hominibusque persuadere conatus est, se à Deo ad Religionem emendandam missum esse, utque au-
tho-

thoritatem sibi conciliaret, colloquia cum Gabriele Archangelo, imò cum ipso Deo habita finxit, paroxismosque morbi epileptici, quo laboravit, raptus Divinos dictitabat. Doctrinam suam potissimum sparsit in urbæ Jatrib, quæ postea dicta est Medina, atque magna hominum multitudine in exercitum collecta, vi armorum Imperio suo, atque Religioni, quam prædicavit, totam Arabiam subiecit. Morte preventus anno ætatis suæ sexagesimo tertio ex hac vita decessit. Adjuutores in nova compilanda Religione sua habuit, quemdam Sergium Morlachum Nestoriana hæresi infectum, & Judæum quemdam Abdaliach nomine. Mahumedana Religio comprehenditur in libro Koranus seu Alkoranus dicto, cujus contenta ab ipso Deo per Archangelum Gabrielem, tamquam Ministrum spatio triginta annorum sibi manifestata esse jactabat Mahumedes. Comprehendit autem Koranus rerum diversissimarum faraginem, compilationemque ex doctrina Religionis Judaicæ, Christianæ, Saracenicæ, & propriis Mahumedis figmentis.

Quæres 2do. Qui sunt præcipui Religionis Mahumedanæ errores?

Resp: Religionis Mahumedanæ errores præcipui sunt sequentes. 1. Deo peccata tribuit, imò Deum authorem peccatorum facit, 2. beatitudinem cælestem involuptatibus corporis reponit, 3. docet Deum quosdam creasse eum in finem, ut malis hominibus infernum impleat, 4. fatalem rerum omnium statuit necessitatem, 5. polygamiam simultaneam, divortia, & concubinatum permittit, 6. Mahumedem esse Prophetarum maximum.

Quæres 3tio. Qualis fuit progressus Religionis Mahumedanæ?

Resp: Religio Mahumedana celerrimè longè, latèque propagata est. Causæ autem hujus propagationis erant, vis armorum, accomodatio ipsius doctrinæ moribus Orientalium utpotè voluptatibus deditorum, vilipensio Judeorum frustra Messiam expectantium, & in multas ac diversas Hæreses scissio Christianorum. Sed post mortem Mahumedis mox ejus sectatores in varias sectas divisi sunt. Inter has sectas præcipuæ sunt duæ Sonnitæ, & Schiitæ, illi præter Alkoranum, librum quemdam Traditionum Sunna vel Sonna dictam tenent, qui ex dictis, & factis Mahumedis compilatus est, isti solum Alkoranum tamquam librum Sacrum venerantur. Sectam Sonnitæ profitentur Turcæ, Arabes, Tartari, Afri. Sectam vero alteram Schiitæ, Persæ, potissimum.

mum tenent. Has inter sectas odia, & certamina continua agitantur.

Quæres 4to. Utrum Religio Mahumedana sit vera, & Divinitus manifestata?

Resp: Religio Mahumedana neque vera est, neque Divinitus manifestata censi potest. Enimverò Religio quæ docet plura erronea, sanæ rationi contraria, quæ caret criteriis veritatis, cujusmodi sunt Miracula & Vaticinia, neque vera est, neque Divinitus manifestata censi potest. Porro Religio Mahumedana multa docet absurda, erronea, rectæ rationi contraria continet, ut patet ex adductis illius erroribus, caret quoque Divinitatis criteriis, Miraculis scilicet, & Vaticiniis. Jgitur neque vera est, neque Divinitus manifestata, sed falsa, turpi, atque abominabilis.

Obijcies. Mahumedes nonnulla patravit Miracula, sed & ipsa Religio ipsius propagatio certe mirabilis est.

Resp: Mahumedes sepius à suis Sectatoribus provocatus ut aliquo signo suam à Deo missi onem confirmaret, postquam variis subterfugiis illos elusisset, aperte tandem respondit. *Miraculis non semper fuisse adhibitam fidem, & se non fuisse missum ad Miracula patrandæ, sed tantum ad prædicandum.* Deinde Miracula, quæ à Mahumede patrata dicuntur, sunt facta, quæ aut arte humana facile effici potuerunt, ut volatilis columbæ ad aures Mahumedes, aut dignis testimoniis destituuntur uti colloquium Mahumedis cum Gabriele Archangelo, aut denique sua se vanitate, & absurditate refellunt, cujusmodi est Lapsus Lunæ in manicam Mahumedis, colloentio de nocte cum camelo, et alia. Quod attinet propagationem Religionis Mahumedis, ea neutiquam Divinitatis argumentum fuit, nam vi, & armorum potentia diffusa est, carnis illecebris atque sædis voluptatibus ad illam homines attrahentibus.

EPILOGUS.

Quæres. Ex adductis Religionibus, quæ unice vera, ac Divina est?

Resp: Ex adductis Religionibus, sola Christiana Religio unice vera, ac Divina est, quam quilibet hominum sequi & amplecti tenetur. Siquidem Religio antiqua Ju-
dæo-

dæorum jam abrogata est, moderna autem illorum Religio vana, falsa, erroribus scatens est. Gentilium, Persarum, Indorum, Sinensium, Mahumedanorum Religio turpis, supersticiosa est. Religio autem Christianorum, Sancta, pura, veris Miraculis, ac Vaticiniis à Deo confirmata, Ergo ipsa sola vera ac Divina est. Unicè autem veram ac Divinam Religionem quilibet hominum, sequi tenetur. Ergo Religionem Christianam quilibet homo sequi & amplecti tenetur.

TRACTATUS DE DEO

CAPUT PRIMUM

De Dej Essentia atque illius Existentia.

Quæres quid Nomine Dei intelligendum sit?

Resp: Nullum est Nomen quo naturam Dei accurate explicare valeamus, quamobrem ipsi etiam Ethnici Philosophi Deum ineffabilem esse dicebant. Necesse tamen cogente plura nomina inventa sunt, quibus ad aliquam cognitionem Dej manuducimur, veluti *Deus*, *Dominus*, *fortis*, *Excelsus*, *Virtutum*, *Omnipotens*, & alia multa, quæ non sunt synonyma, sed licetsi unam eandemque rem significant, nempe ipsam essentiam Divinam, eam tamen designant sub rationibus diversis. Communius verò Divinam essentiam nomine Dei significare ac denotare consuevimus, quare hoc nomen Deus, non operationem, aut aliquod nonnisi Divinitatis attributum significat, sed ipsam Divinam naturam atque essentiam denotat, ut Tertull: contrà Hermojênem cap: 3tio scripserat. *Deus Substantiæ ipsius nomen est, seu Divinitatis*, Nominis itaque Dei intelligimus Ens à se ipso existens, & infinitè perfectum, quod omnium aliorum Entium causa efficiens sit.

ARTICULUS I^{mus}.

De Dej Existentia.

Quæres x. Utrum Dej existentia demonstrari possit?

Resp: Non est necesse ut Dei Existentia demonstretur, tanta siquidem evidentissima claritate Deus misericor-

cordissimè sese manifestat, ut nemo qui pollet ratione, oculos auresque possidet, possit ignorare, aut dubitare utrum Deus sit, & merito Laetantius lib: i. Divin: Instit: cap: 5. scripsit: *veritatis ipsius tanta vis est, ut nemo possit esse tam cæcus, qui non videat ingerentem se oculis claritatem Divinam.* Sed quoniam semper exstiterunt, & nunc adhuc exstant impii, qui non solum corde, sed & blasphemio ore dicunt, *non est Deus*, invictissimis Argumentis demonstratur Deum existere, atque facto ipso ostenditur Dei existentiam demonstrari posse, non quidem à priori, quæ Effectus per causam demonstratur, siquidem Deus nullam habet Causam, sed à posteriori, seu ex effectibus, atque creaturis, & sic Deum cognosci, ac demonstrari posse ipsa Sacra Scriptura testatur. Sap: 13. *A magnitudine speciei, & creaturæ, cognoscibiliter poterit Creator horum videri, & ad Romanos cap: 1. invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiternaque quoque ejus virtus & Divinitas*, unde infert Apostolus Paulus illos inexcusabiles fuisse, qui verum Deum non agnoverant; sed gloriam incorruptibilis Dei mutaverant in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & voluerunt, & quadrupedum. Et certè existentia causæ invictè demonstratur per illos effectus, qui tam necessario ab illa dependent, ut sinè ipsa existere nullatenus possint. Porro omnia, quæ nos in hoc universo circumstant, à Deo tamquam sui causa, à qua producta sunt; ita necessario dependent; ut sinè eo nullatenus extitissent; nequæ existere potuissent. Ergo cum existentia effectus cum existentia causæ indivulsè connexa est, quandoquidem à nihilo nihil procedere potest, ex Dei operibus, atque Divinæ ipsius Omnipotentiae effectibus; nobis bene notis, ad cognitionem eorum causæ, qui Deus est, asurgimus; atque luculentissimam demonstrationem devenimus.

Quæres 2. Qui Deum esse minime confitentur, quo modo vocitantur?

Resp: Athei dicuntur. Verum Atheorum multiplex est genus. Dicuntur *Athei negativi*, qui Deum ideo nec agnoscunt; nec confitentur quia de eo nihil unquam audierunt; quos tamen nullos esse probabilius est. Sunt *Athei positivi; sive dogmatici*, qui Deum ab alijs admitti non ignorant; ipsi tamen illum perfractè negant. His addi debent Philosophi illi, ex quorum doctrina Atheismus aperte consequitur, quamquam ipsi nominatenus Deum confiteantur, quos inter Spinosi primò numerari debet. Alii

qui

qui etiam ſunt *Athei fanatici, & enthuſiaſtæ*; qui nullis certis rationibus ad Deum negandum impelluntur, Eum tamen credere, & confiteri nolunt, quia Ipſum nec vident, nec ſentiunt. Sunt demum *Athei Practici*, qui non ex convictione rationis, ſed ex deſiderio indulgendi proprijs cupiditatibus dicunt non eſſe Deum, quia illum eſſe nollunt. Tandem ſunt *veri nominis Athei*, qui quamvis facilibus, ac levibus, & omnino fallacibus, ſed eorum pravis inclinationibus multum faventibus permoti rationibus negant Deum exiſtere.

Porro non multos olim extitiſſe, nec multos modo eſſe *veri nominis Atheos*, ex eo manifeſtè conficitur, quod rudes & Idiothæ in Religione educati de Dei exiſtentia neganda, aut indubium revocanda, ne cogitare quidem videntur. Homines autem ingenio valentes, ſcientiſque ex-culti mundum univerſum ejuſque partes conſiderare vix poſſunt, quin primam omnium rerum cauſam, videlicet Deum ſtatim non agnoſcant. Hinc quæ à nonnullis Scrip-toribus de innumera Atheorum multitudine referuntur, aut de Atheis latiori ſenſu intellectis, qui ſcilicet verbis Deum conſtituntur, imapijs autem factis negant; accipienda ſunt, aut non facilè credenda. Certum eſt tamen fuiſſe omni ferè ætate, & noſtra etiam eſſe aliquos veri nominis Atheos, in quorum numero recenſeri poſſumus Auctorem peſtilentiſſimi libri *Systema Naturæ*, in quo palam & apertè cum Religione Deus tollitur. Hinc apparet quanta ſit neceſſitas hoc primum Religionis fundamentum accuratè diligenterque pertractandi.

Quæres 3. Quæ & quales ſunt iſtæ demonſtrationes, quibus Dei Exiſtentia comprobatur?

Reſp: In magna quæ ſuppedit argumentorum copia ad Dei exiſtentiam comprobandam, tria præcipua ſunt. *Primum Methaphyſicum*, quod ex rerum contingentia deſumitur. *Secundum* ex hujus univerſi pulchritudine & harmonia depromitur. *Tertium morale*, ex Communi omnium gentium conſenſu habetur.

Quæres 4. Quomodo primum iſtituitur Argumentum, ad demonſtrandam Dei exiſtentiam?

Reſp: Sic iſtituitur: Aliquod *Ens*, illudque increatum, à ſe, atque abſolutè neceſſarium, à tota æternitate extitiſſe, adeo certum eſt, ut nemo ſanæ mentis id poſſit inficiari. Si enim aliquando nihil prorfus fuiſſet; nihil omnino & modo eſſet, quandoquidem ex nihilo & à nihilo nihil proriùs naſci, aut effici poſteſt, igitur aliquod *Ens*

ex tota æternitate fuit. Et illud debuit esse increatum, & à se, quandoquidem si ab aliqua causa prodierit, non esset æternum: insuper quænam potest supponi causaprecedens, à qua prodierit? nulla certè. Insuper hoc ens increatum, & æternum etiam absolute & omnimodò necessarium esse oportebat? Si enim fingatur contingens, potuit esse & non esse, & ad utrumquè indifferens erat, quæ igitur causa eum ad esse potius, quam ad non esse determinavit. Porro hoc Ens increatum, à se existens, & absolute necessarium, nihil eorum esse potest quæ in hac universitate rerum sunt. Illud siquidem Ens, quod dicimus à se, absolute, ac omnimodò, necessarium, esse debet stabile, perpetuum, ac immutabile, atque talè, ut ejus oppositum planè repugnet, adeò ut nec fingi, quidem possit non esse: debet quoque omni possibili perfectionum genere esse cumlatum, & undequaque infinitum. Quid enim potest rei increatæ, à se ipsa, ac necessario à tota æternitate existenti, limites aut modum imponere, quid definire vallet ut certos perfectionis numeros habeat, plures & maiores non habeat, cum à nulla causa dependeat, & semper ab infinito tempore extiterit. Omnia autem quæ in hac immensi rerum universitate conspiciuntur, ac comprehenduntur, temporanea, contingentia ac mutabilia sunt; quotidie enim pleraque nasci, ac extingui, multisque modis variari, ac continuo mutari, videmus. Ridiculum quoque foret, aut mundum, sive quidpiam in eo positum, aut materiam informem, ex qua mundus, resque omnes prodierunt, omnibus perfectionum numeris absolutum dicere, ut nihil melius aut præstantius fingi possit. Quare etiam totus mundus qui nihil aliud est, quam immanis omnium individuum collectio, tam mutabilis, variabilis, temporaneus, transiens est, ac quælibet vilissima, & minima ejus pars, proindeque neque à se & necessario existit, sed contingens est, neque increatus, aut ab æterno existens dici potest. Unde etiam facile imaginari possumus totam hanc universi faciem mutari, & tolli, quin ullum inde sequatur absurdum, inconveniens aut rationi contrarium. Debet igitur dari aliud quidpiam Ens increatum, à se, atque absolute necessarium, quod sit omnium rerum, quæ in hac universitate cernuntur, princeps, ac prima causa, quam Deum nominamus. Ergo existit Deus, atque ad hanc demonstrationem digitum intendere videntur nonnulla Sacra Scripturæ loca, quemadmodum illud Psal: 99. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi*

ipsi nos, item Sap: cap: 13. Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes agnoverunt qui esset Artifex, & magnitudine enim speciei, & creaturæ, cognoscibiliter poterit Creator horum videri. Quapropter, etiam antiqui SS. Patres, veluti Justinus, Tertulianus, Dyonisius, Alexandrinus, Augustinus, Lactantius, hac argumentatione ad comprobandam Dei existentiam usi sunt. Quare verè simul & eleganter scripserat Cicero libro 2do de natura Deorum. *Quid potest esse tam apertum, tamque perspicuum, cum cælum suspeximus, cælestiaque contemplati sumus, quam esse aliquod Numen præstantissimæ mentis, quò hæc regantur, quod qui dubitat, haud sane intelligo, cur non idem Sol sit, an nullus sit, recte dubitet.*

Obijcies. Ex eo quod Singula hujus mundi individua contingentia sint, mutationi & corruptioni obnoxia, non potest colligi, totam rerum collectionem esse contingentem, mutabilem, corruptibilem, quia argumentari à partibus ad totum, à sensu distributivo ad collectivum vitiosum est.

Resp: Vitiosum est argumentari à singulis partibus, ad totum in prædicatis quidem accidentalibus, sed non in prædicatis essentialibus. Sunt quædam prædicata accidentalia, quæ conveniunt singulis partibus, non autem toti partium collectioni, & similiter quædam toti collectioni conveniunt, quæ talis est, non autem partibus. Et in his argumentari à partibus ad totum, vel è contra, vitium est maximum, quia non eadem partium natura, ac totius. Sed in prædicatis Essentialibus, quod dicitur de singulis, dici etiam potest de omnibus, & de toto, ut si dicam singuli homines, singula corpora, aliaque mundi Entia non sunt à se, neque necessario existunt, sed sunt creata, ab aliqua præexistente causa producta, contingentia, mutabilia, transeuntia. Ergo etiam totus mundus, tota collectio entium quæ mundum constituunt, non est à se, neque necessario existit, sed contingens est, ab alio superiore Ente producta, transiens, atque mutabilis.

Quæres 4. Quod est secundum Argumentum, quo Dei Existentia demonstratur?

Resp: Secundum Argumentum ad Existentiã Dei demonstrandam, desumitur ex hujus universi pulchritudine, atque harmonia mirabili, & istud Argumentum hoc modo procedit. Est in hoc spectabili mundo mirabilis

ordo, atque pulcherrima harmonia, quæ in regulari ac constanti Astrorum motu sese produnt, in æquilibrio elementorum, in structura & productione Plantarum & animalium, in nexu ac combinatione omnium hujus universi partium inter se, tum per causas efficientes, tum per finales. Profecto contemplantes hanc mundi machinam uno propè intuitu detegimus, quam plurima entia, solem, terram, reliquosque planetas, ac stellas fixas, inter se ita constitutas esse, ut unum alteri inserviat, unum sit propter aliud. Cælus occupant sidera, certis errabunda legibus, statutisque temporibus, utriusque hemispherii plagas calore recreantia, fulgore collustrantia, ut sint hominibus operis et quietis alternæ reparationes. Sol ideo quotannis ab æquatore ad utrumque tropicum digreditur, dividendo quatuor Anni tempestates, ut vario ad nos accessu, & recessu, miram in terra producat varietatem. Terræ, Jovi, & Saturno circumpositi sunt satellites, ut solare lumen re-percutientes, solis absentis vices obeant. Aer refertur ad plantas renovandas, arbores excitandas, frugesque & animalia nutrienda, suspendendis nubibus utilis est, edendis sonis, formandis vocibus. Aere spiramus, aere valemus, aere vivimus; aquæ usus varios ac multiformes nemo ignorat. Ignis refovet, recreat, vivificat, omnia renovat, sine calore nihil fecundum, nihil novum, nihil nisi languidum, torpens, frigidum & inutile. Terra hibernis fecundata nivibus, irrigata pluvij, ventis purgata, commissum sibi semen suo gremio complectitur, fovet, paulatim explicat, mox novo vere benignis recreata Solis aspectibus germinat, fructusque suos per autumnum liberales effundit, unde sint alimenta hominibus, herbæ maturescant brutis animalibus, fruges utrisque. Continua deinde Entium succelsio nemini ignota esse potest. Series est haud interrupta generationum in plantis, belluis, hominibusque. Quare omnia quæ in mundo sunt, talia sunt, ut vel unum ab altero producatur, vel unum sit, existatque propter aliud, atque singula ita comparata sunt, ut unum eorum rationem sufficientem in se alterius contineat. Præterea omnia ritè inter se aptissimeque disposita sunt, ac se consequuntur, elegantissima diversorum corporum conspicitur proportio, ad præstitutos eorum usus accomodatissima, motus æquabilis, statutis legibus temperatus, accuratissima ad suos particulares fines, horumque omnium ad universalem consensio manifestè cernitur, atque mirabilis in omnibus, etiam minutissimis ac vilissimis rebus detegitur harmonia,

ordo

ordoque præstantissimus. Porro ordo iste pulcherrimus, harmonia atque symetria præcellens supponunt necessario Infinitam aliquam, supremam, ac intelligentem vim, quæ comparare, ac combinari sciat, disponere ac partiri omnia possit, quæ discernat relationes causarum cum effectibus, & mediorum cum fine. Hæc autem infinita, suprema, ac intelligens vis, Dens est: Ergo existit Deus. Certè quis tam stupidus erit, ac ignarus rerum, ut cum aspiciat ædificium, materia, opere, mole, Architectura maximum ac præcellentissimum, illud casu sine ulla causa intelligente conceptum ac confectum esse existimet. Ex quo ita recte Minutius Felix in Octavio concludit. *Si ingressus aliquam domum, omnia exculta, disposita, ornata vidisset, utique præesse ei crederet Dominum, qui igitur hujus mundi ornatum, & ordinem non Divina ratione profectum, sed perse extitisse volunt, videntur mentem, sensum, oculos denique ipsos non habere.* Ordo itaque pulcherrimus, præcellens, ornatus, admirabilis harmonia, quæ in Orbè regnat, supponit, & evidentissime probat existere Deum Factorem & Ordinatorem pulcherrimi hujus universi.

Obijcies x. Inter infinitas posibles Atomorum fortuitas combinationes, illa etiam continebatur, quæ universum sub aspectabili, & pulcherrima hac forma, representaret, fieri ergo potuit, ut cum infinitæ factæ sunt à totâ æternitate atomorum combinationes præsens tandem aliquando prodierit. 2do Tot tantaque sunt in hoc universo omnis generis mala, ut potius à cæco casu, quam à providentissima Dei sapientia prodijisse censendus sit.

Resp: ad x. Concedimus, & non negamus inter infinitas posibles Atomorum combinationes, & illam reperiri quæ universum hoc sub tali pulcherrima forma representaret, sed unde illis atomis ut in præsentem non in aliam combinationem coirent, ac proinde quæ possibile non nisi erat, actu existeret, quomodo hoc fieri poterat sine potentissima ac sapientissima manu dirigente, certe plura requiruntur ut res actu talis sit, quam ut talis possibile sit, ad hoc enim sufficit sola naturæ non repugnantia, ad illud verò præterea necessaria est causa efficiens. Casus verò fortuitus, causa efficiens istius combinationis esse nequit, cum sit vox inanis, & vacua. Deinde si nihil à totâ æternitate fuerit nisi atomi, gravissima exurgit quæstio, unde extiterint? quis illis motum tribuerat? quo continuo agitabantur. Præterea postquam cæco casu atomi in hanc pulcherrimam combinationem, qualis modò in mundo

cernitur, convenerint, quomodo factum est, ut non amplius dissolverentur, qua virtute detentæ sunt, ut non tam præclarum opus destrueretur. Nugæ sunt, & commenta sine ulla rationis apparentia excogitata. Sane, quemadmodum, ex innumera litterarum malsa, diversis modis sæpè versatis fieri potest, ut aliquando Virgilij aut Homeri Carmen prodeat, dum modò aliqua exstet manus litteras formas, easdemquè diversimodè uniens, ita pariter fieri potest, ut ex infinitis à tota æternitate factis atomorum combinationibus, hæc pulcherrima mundi forma erumpat, dummodò exstet aliqua causa, quæ & atomos effecerit, illis motum tribuerit, combinationes earum debito ordine direxerit, atque posteaquam in illam unionem coierint formamquè qualis modò in mundo cernitur constituerint, virtute potenti continuerit. Quod si hæc omnia sine ulla efficiente, ac dirigente causa, sed fortuito & cæco casu contigisse dicantur, planè rationi repugnant & impossibilia sunt.

Ad 2. Mala, quibus mundus plenus esse putatur, aut Physica sunt, quemadmodum monstra, animalia nociva, inutilia, inscita venenata, morbi, calamitates, mors ipsa, aut moralia peccata, scilicet ab hominibus perpetrata. Verum hæc omnia minimè labefactare possunt fortissimam illam persvasionem, quam habemus, Deum hunc mundum, atquè omnia, quæ in eo sunt providentissima sua efformasse sapientiâ. Enimverò, mala quæ physica dicuntur, non sunt verè mala, sed solum apparenter, & in nostra tantum opinione, non autem in re ipsa, quia & particulares fines habent, quibus appropriantur, & usum maximum præstant, tametsi non semper nobis cognitum, dum aliis nutrimentum, aliis medicamentum præbent. Præterea frequentissimè ex naturæ cursu proficiunt, ex quo ipsi etiam naturæ defectus originem trahunt, licetquè cogitare melius fuisse, ut à Deo permittantur, quam ut communes naturæ leges perturbentur. Mala vero moralia, seu peccata à libera hominis voluntate procedunt, qui vi activa, ac præstiosissimo libertatis dono sibi à Deo concessis pessimè abutitur, sed & hæc Divinam sapientiam maximè declarant, dum ea ad optimos fines convertit, multaque bona ex his malis educit. Tollerat quidem Deus peccata, remittit, sed & coarguit, ac severè punit, & dum à Deo peccata nostra tolerantur, Divinam tunc in nos bonitatem & patientiam, cum remittuntur

tar

tur, miſericordiam, & manſuetudinem, cum vindicantur, ſummam poteſtatem & juſtitiam pateſciunt.

Quæres 5. Quale ſit tertium morale argumentum ad Dei Exiſtentiam comprobendam?

Reſp: Morale argumentum præcipuum, quo Dei exiſtentia comprobatur, ex unanimi populorum conſenſu deſumitur. Enimverò omnes homines ſive docti, ſive indocti, ubique terrarum exiſtentes, communi calculo in Dei exiſtentia conſtitenda ita conſentiunt, ut per tot annorum ſæcula ad quæ ſe noſtra extendit cognitio, vix pauci, niſque facile numerabiles extiterint, quibus perſaſum fuerit nullum eſſe Deum. Et quidem de Philoſophis & Sapientibus, quorum potiſſima ratio habenda eſt, id perſpicue conſtat, unde Plato de legibus libro 10. ſic inquit. *Omnes, & Græci, & Barbari Deos eſſe conſentiunt.* Quare illi pauci qui Deum eſſe negarunt, tamquam monſtra omnibus execrationi fuerant. Populis verò ac Nationibus pariter indubium eſt, qua in re celebrè eſt Plutarchi adverſus Colotem dictum, inveniri ſcilicet poſſe Urbes muris, litteris, Domibus, opibus, numismate carentes, gymnasiaſiorum & theatrorum neſcios, Urbem verò templis Diſque carentem vidiffe neminem. Hoc & præſens confirmat experientia, itineratores ſiquidem, qui apud Barbaros, & incultas nationes diutius commorati ſunt, eorumque mores, diligentius investigaverunt, nullam hactenus ſe inveniſſe teſtantur, quæ ſit omnis Religionis Experi, unde & Cicero libro 1mo. de natura Deorum cap: 16to. ſcripſerat. *Quæ eſt Gens aut quod Genus hominum, quod non habeat ſine doctrina Anticipationem quamdam Deorum:* & fortius id aſſeruit S. Hieronymus Epist: ad Nepotianum, *totius Mundi una vox eſt, Deus eſt.* Porro unanimis hominum, populorum, ac Nationum conſenſus, in re tam graviſſima maximam vim habere debet, quis enim ſibi perſvadeat, omnes in errorem ita conſpirare, ut vel decipi potuerint, vel decipere voluerint, imò ut ait Tullius libro 1: de Natura Deorum cap: 17. *de quo omnium natura conſentit id verum eſſe neceſſe eſt.* Quia id vox, & dictamen atque lex ipsius naturæ eſt, quæ falli & decipere nequit. *Omnis in re conſenſio omnium gentium, lex naturæ putanda.* Ergo cum Seneca Epist: 117. concludendam eſt *Veritatis argumentum eſt, aliquid omnibus videri, Veluti Deus eſſe ſic inter alia colligimus, quod omnibus de iis opinio inſita ſit, nec ulla gens uſquam adeo extra leges moresque projecta, ut non aliquos Deos credat.*

Obij.

Obijcies x. Commentitius est iste universalis omnium Nationum in agnoscenda Divinitate consensus, etenim veteres Scriptores integras, populosasque nationes, Atheas, nullum Deum agnoscerendo, fuisse testantur. Et nostra etiam ætate plurimæ magnæque nationes detectæ sunt sine ulla prorsus Dei cognitione. 2do Omni etiam tempore multi erant Athei, & qui antiquos Sinensium libros commentati sunt, in ijs purum Atheismum invenerant. Turcarum quoque cultiores nullam Divinitatem agnoscunt.

Resp: ad x. Quæ de Gentibus Atheis veteres tradiderunt Scriptores, non eo sensu intelligenda sunt, quasi nullum omnino numen agnoverint, sed quod vel ita Barbaram, ac impiam vitam degerent, ac si nullum puritorem Deum timerent, vel tales sibi effinxerint Deos, qui nec nominari Dñj digni erant. Unde Cicero libro. 1mo. Tuscul: quæst: cap: 13. scripserat *Firmissime hoc asseri videtur, cur Deus esse credamus, quod nulla gens tam fera, nemo omnium sit tam immanis, cujus mentem non imbuerit, Deorum opinio. Multi de Dijs præva sentiunt, id enim vitioso more effici solet, omnes tamen, esse vim & naturam Divinam arbitrantur.* neque etiam prætereundum est plerumque nationes Atheas per contemptum appellatas fuisse, quæ Deorum turbam superstitiosis ritibus minimè colebant. Sic Plinius appellavit Judæos, *gentem contumelia nūminum insignem*, & Christiani sæpissimè ab Ethnieis irreligiosi & Athei dicti sunt.

Itineratores autem quosdam, qui plurimas atque populosas nationes nuper detectas, sine ulla prorsus Dej cognitione exstare scripserant, ignorantia Idiomatis & morum nescientia deceptos fuisse, inde constat quod alij, qui Barbarorum mores diligentius investigarunt, & diutius cum illis conversati sunt, nos certos faciunt, non levia ubique, nec pauca inventa fuisse alicujus Religionis vestigia, quare ex testimonijs multorum celebrium Authorum indubitatum modò est, Barbaros in Nova Angliæ, Canadenles, Brasilienles, Hutentotos & unum supremum Numen & alios minores, atque inferiores Deos colere.

Ad dñm. Veros Atheos quibus scilicet planè persuasum fuerit non esse Deum, aut omnino nullos fuisse, aut adeò paucos, ut veluti monstra inter homines haberi possint, quorum proinde dissensus, universali aliorum consensui pondus & vim detrachere non potest, ut observavit Lactantius libro 1mo. Divin: Instit: cap: 2do iniquiens.

Ne.

Neque difficile fuit, paucorum hominum pravè sentientium redarguere mendacia, testimonio populorum atque gentium, in hac una re non dissidentium. Præterea qui Deum existere aut negarunt, aut modò etiam negant, ad istiusmodi insanam non mentis errore, sed cordis corruptione pervenerunt, dicentes, ut inquit Psaltes, in corde suo pravis affectibus depravato, non est Deus. Hinc multa etiam inter Ethnicos suppetunt exempla illorum Atheorum, qui vel infirmitatibus, vel morti proximi, Atheismum, quem professi fuerant, ejurarunt.

De Sinensibus nunc exploratum est, omnes sive sapientiores, sive communem populum, Idololatriæ deditos esse, qui enim antiquissimam suæ gentis sequuntur Religionem à Fohy traditam monstruosæ magnitudinis Idola adorant, qui verò Leokair doctrinam tenent, immensam Deorum turbam colunt, Turcarum verò Sapientiores, & Deum existere confitentur, & magis hodie Christum æstimant quam Mahumedem.

Dices Supremi Numinis persuasio fuit à Politicis primò invecta, post autem pueris simul cum lacte nutricis instillata, atque hoc modo communis effecta. Neminem namque latet, omnibus fere legislatoribus consuetum fuisse, ut se cum Dijs colloquia habere mentirentur. Ex terræ quoque motibus, tempestatibus ac fulminibus homines ad Dei existentiam credendam inducti sunt, quod scilicet horum phænomenorum causam naturalem ignorantes, supernaturalem sibi confinxerint, unde celebre illud Poetæ *Primus in orbe Deos fecit timor*.

Resp. Nihil dici potest magis à veritate alienum quam à legislatoribus & Politicis fuisse primum Dei existentiam confictam, tum quia Dei cognitio, apud eas etiam efferatas nationes viget, quæ nullis coercentur legibus, tum etiam quia, ut observat Lactantius, quomodo potuissent isti utut vasserrimi non tantum indoctos sed Platonem, Senecam, Socratem, Pythagoram, Zenonem, Epictetum, Aristotelem cæterosque maximarum sectarum principes, tam facile deludere, ac fallere, Legislatorum autem Impostura de colloquijs cum Dijs potius probat communem jam fuisse hominum persuasionem esse Deos, qui humana curarent, hac autem veritate eos calide abusus fuisse, ut se Deorum legatos mentirentur.

Neque etiam timore invecta fuit Dei cognitio. Prius enim persuaderi debeat hominibus Deum esse, deinde terram concutere, tonare in Cælo, ac fulmina vibrare.

Ultra

Uterius si ex hoc timore, & causarum ignorantia Dei opinio orta est, cur illa postea non fuit eliminata, quando Philosophi melioribus ævis, naturales horum phænomenorum causas detexerant. Contra autem videmus, illam semper magis ac magis fuisse roboratam, frustra quæ impios niti, ut eam suis cavillationibus convellant. Nimirum ut olim aiebat Cicero: *opinionum commenta delet dies naturæ iudicia confirmat*. Multo itaque credibilius est, communem hanc existentiae Dei pervasionem ex antiqua Traditione descendere ab Adam primum, deinde à Noe qui secundus humani generis Parens dici potest, & quidem puram, atque ab omni errore defæcatam, sed postea artibus Dæmonum in superstitionem, & idololatriam degenerasse. Hanc quoque eandem communem pervasionem Philosophi postea suis ratiocinijs, ac demonstrationibus confirmarunt, quamquam etiam apud Barbaros invenitur, ubi nulli sunt, nec erant Philosophi.

Quæres 6. Utrum esse possit, Deum ab aliquo hominum invincibiliter, & inculpate ignorari?

Resp: Communem semper fuisse doctis atque indoctis aliquam saltem Divinitatis notitiam certum est, fatendum tamen in plerisque, imo in omnibus ferè populis ante Christi adventum multis erroribus sæde corruptam fuisse, & admodum paucos in cognitionem veri Dei qui nonnisi unicus esse possit, pervenisse. Hinc disputare cæperunt Theologi, an hæc veri Dei ignoratio, quæ admodum latè patebat, fieri in omnibus culpabilis, & quidam ex Theologis inventi sunt, qui negantem sententiam tuerentur, sed hæc apertè pugnat cum Sacris Litteris unde firmiter tenemus neminem hominum, qui rationis compos fuerit, Deum invincibiliter ignorare posse, ita enim aliquando orabat Deus David Rex, Psal: *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverant, & in Regna, quæ nomen tuum non invocaverunt*. Quæ Verba etiam repetuntur Jeremiæ Cap: 10. Nullos ergo Prophetæ isti putabant esse, qui invincibili Supremi Numinis ignorantia laborarent, unde & Paulus in Epistola 2da ad Thes: Cap: 1mo affirmat, in Flamma ignis effusam esse desuper vindictam in illos qui non noverunt Deum, cujus rationem evidentissimam affert in Epist: ad Romanos Cap: 1. quia nimirum invisibilia Dei à Creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus, & Divinitas, unde inexcusabiles sunt qui Deum aut non cognoverunt, aut sicut oportet & decet, eum non glorifi-

rificaverunt. Atque hæc Sacræ Scripturæ oracula, quamquam satis perspicua sunt, adhuc tamen clariùs ita à SS. Patribus explicantur, quòd nemo possit Deum ignorare, quin iram Divinam mereatur. Unum hic afferre Tertulianum satis est, qui libro 5. contra Marcionem Cap: 16to postquam ostendisset Deum naturaliter hominibus innotescere, ita concludit: *Illius est ergo etiam ignorantes Deum plectere, quem non licet ignorare: & libro de Pæniti: Cap: 6. sic inquit. Ignorantes Dominum nulla exceptio tuetur à pœna, quia Deum in aperto constitutum ignorare non licet.* Aliorum Patrum testimonia hic afferre, supervacaneum foret, quia omnes magno consensu hanc inculpatam Dei ignorantiam explodunt, atque unanimiter docent adeò clarè in cordibus nostris insculptam esse Dei notitiam, ut nemo, nisi qui ad naturæ voces aures obturare culpabili stupiditate velit, Deum ignorare possit.

Obijcies. Existentiâ Dei non est nobis per se nota, & cognitio Dei comparanda est per naturale ratiocinium, hoc autem medium multis deesse potest, cum plurimi hominès agrestes sint, & plumbei, ferarum potius, quam hominum more viventes, nullius prorsus ratiocinij capaces, cujusmodi plures esse inter Tartaros, Drusios, Canadenses, ij testantur, qui in eas regiones penetrârunt, illi ergo invincibiliter, ac inculpatè Deum ignorare poterunt.

Resp: Tanta est Existentiæ Dei claritas, atque evidentia, ut nemo adeò hebes, & tardus sit, qui si attendere velit, non possit ex rebus creatis, quæ illum circumdant, aliquam Dei cognitionem concipere, cujus postea beneficio, adhibita majori diligentia poterit ad clariorem, perfectioremque Dei notitiam pervenire, quod si id negligat, propriâ culpâ Deum ignorabit. Quare SS. Patres constanter docent Dei notionem naturæ nostræ insitam esse, atque adeò vultum Dei super nos signatum esse et per solum naturale lumen, tantam esse Dei cognoscendi facilitatem, ut sinè magna diligentia sciri possit, ac proinde sinè culpa, invincibiliter ignorare nequit.

A R T I C U L U S 2dus.

De Varijs Atheorum Systematibus.

Quæres x. Ad Impugnandam Dei existentiam quæ & quæia Athei excogitarunt Systemata?

Resp:

Resp: Quando coguntur Athei exponere quomodo sine Deo Creatore hæc pulcherrima, atque ordinatissima mundi machina prodierit, in diversas statim distrahuntur sententias, ut anparcat, eos inseparabilibus undique premi angustiis. Præcipua hic recensēbimus, ac breviter refutabimus eorum Systemata. Et quidem nonnulli sunt, qui nodum se facile secare putant, fidenter asserendo, mundum, qualis nunc est semper, & ab æterno, extitisse, ac varias tantummodo factas esse modò minores, modò majores ejusdem revolutiones, ac mutationes. Verùm illico quisque advertere potest, hac ratione difficultatem longius quidem removeri, non autem tolli. Semper enim quæritur quomodo hoc universum sinē ullo Creatore, sive in tempore, sive ab æterno formari potuerit, cum necessarium absolute & omnimodo non sit, ac proinde nulla in eo appareat causa sufficiens intrinseca, nulla quoque admittatur extrinseca, quæ certè alia esse non potest, nisi Deus. Hinc antiqui nonnulli Philosophi æternitatem quidem mundi ponebant, eum tamen à Deo creatum esse fatebantur.

Quæres 2. Quid est alterum Atheorum Systema?

Resp: Alterum Atheorum Systema est Atomistarum, scilicet mundi æternitate rejecta, alij ex Atheis solam materiam æternam, & increatam esse statuunt, eamque in minutissimas Atomos variæ ac diversæ figuræ dissecant, ponunt, quæ perpetuo ab æterno agitata, motu, temerario ac cæco concursu totum hoc universum efformaverint.

Verūntamen totum hoc Atomisticum Systema, quo veluti ex immani pulveris cumulo ventis agitato, innumerales mundos confectos fuisse fingitur, adeo absurdum aliis Philosophis visum est, ut illud non tam refutandum, quam irridendum esse censerent. Cur enim ut observabat Cicero libro 2do de Natura Deorum, poterant Atomæ totum hoc universum, cæco ac temerario concursu olim componere, modo autem non domum, aut Templum, aut quodvis aliud possunt efficere, nempe casus nihil in re est, & cum ex nihilo, & à nihilo, nihil fieri possit, ex casu, & à casu fortuito, atque temerario mundus prodire ac effici non potuit.

Præterea tota hujus systematis basis est, materia æterna & increata, at verò quod increatum & à se est, illud etiam infinite perfectum, & immensum sit oportet, cum nulla sit causa, à qua dependeat, & à qua limites, quæ perfectioni atque extensioni poni queant, materiam autem

autem infinité perfectam atque in immensum extensam esse, nemo somniabit.

Altera autem hujus systematis basis est, atomos ingenito motu agitas, in combinationes infinitas, easque informes sæpius coaluisse donec hæc ordinatissima coagmentatio prodiret. Porro motum esse materiæ ingentum, nemo dixerit, quia materiam ad motum, & quietem indifferentem prorsus esse, experientiâ ipsâ constat. Ulterius in hac hypothesi atomis ingenium quoddam, & quidem prudentissimum tribuitur, ut nempé postquam fuerint, sæpissimè infermiter conglutinata semper dissolverentur, donec tandem pulcherrima illa combinatio prodiret, quæ modo conspicitur, atque hoc positò non amplius disjungantur, ne tam pulcherrimum opus in pristinum chaos revertatur, quæ omnia somniantis potius sunt, quàm philosophantis. Adhæc quidquid sit de rerum corporearum mixtione, illud plusquam certum est, animam hominis intelligendi, ac volendi vi præditam, totumquæ hoc quò homo constat, in pulsibilibus materiæ partium combinationibus minime contineri posse.

Quæres 3. Quæ sunt alia Atheorum Systemata?

Resp: Tria adhuc sunt Atheorum Systemata, quibus mundi origo, sine Deo authore exponitur. *Primum* est Stratonis Lampsoieni: Is exploso fortuito Atomorum concursu, singulis materiæ partibus certam quamdam vim inclusam esse volebat, cujus ope quælibet earum, in formas sibi convenientes se aptare & convertere possit, etiam si quid faciat, ipsa ignoret. Hujus Systematis patroni, materiæ vitam quamdam tribuebant. *Secundum* est Anaximandri, & aliorum, qui materiam, inertem quidem & stupidam dicebant, in ea tamen omnes rerum formas, & qualitates delitescere somniabant, ex quarum temeraria & fortuita eductione universum hoc primò prodierit, & semper conservatur. *Tertium* est Stoicorum, qui naturæ vim quamdam genitricem tribuebant, quâ rerum omnium semina, in ejusdem naturæ sinu conclusa, evolverentur, unde omnia mundi entia efformentur.

Sed hæc Systemata vel ex eo refelluntur, quia materiam ponunt æternam, & ingenitam, atque sine ulla causa efficiente aspectabilem hanc universi formam ex illa prodisse, qui error & capitalis in his Systematibus est, & putidissimus. Nec minus in illis absurdissimum est, quod motum materiæ ingentum esse statuatur. Accedit imperceptibile esse ex materia vel planè stupida, vel vitalis quæ

quidem virtutis, atque energiae cujusdam compote, cognitionis tamen atque intelligentiae experte, ut eam isti Athei fingeant, hominem etiam formatum fuisse. Denique omnia ista Systemata, meris hypothesebus, malè inter se connexis, imò verius dicendo figmentis, & somnijs sine ullo prorsus fundamento innituntur, ut eòdem jure quò invehuntur, explodi etiam possunt.

Objicies 1mo: Nulla in nobis esse potest idea Dei, cum enim ideæ nostræ à sensibus oriantur, infinitus Spiritus, cujusmodi Deus esse dicitur, in sensus non cadat, nulla in nobis idea Dei esse potest, id vero cujus nulla est idea, nihil est. *2do:* Si Deus mundum creavit, an propter se illum creavit, an propter homines. Sed nihil horum dici potest. Non propter se, alias antequam mundum conderet, aliquid ei defuisset ad plenam felicitatem. Non propter homines tum quia maxima eorum pars improba id non merebatur, tum etiam pauci boni, quorum gratia fortasse Deus mundum creare voluit, tot tantisque obruuntur malis, ut melius plerisque esset, nunquam extitisse.

Resp: ad 1mum: Fatemur nullam claram, distinctam, & adæquatam notionem rei infinitæ nobis inesse, unde consequitur non posse nos veram Dei imaginem, proût Deus in se est, in nobis efformare, inde tamen minimè colligere licet, nos nullam prorsus habere Dei notionem. Cognoscimus namque Deum esse Ens incorporeum, ab hac rerum universitate diversum, à se existens, & infinitè perfectum, licet non omnes ejus perfectiones, multò minùs ejus essentiam intellectu comprehendere possimus, unde sequitur, nos Deum cognoscere sed imperfectè solùm, & inadæquatè.

Ad 2dum: Finem Divinæ voluntatis ex qua res omnes prodierunt, non alium esse posse, quam Dei ipsius bonitatem. Voluit ergo Deus mundum creare propter suam bonitatem, ut eam etiam creaturis communicaret, non autem propter suam utilitatem, quia creaturis non indigebat. Quod autem permittat, homines bonos affligi à malis, & tam multas ac varias pati ærumnas, arcana sunt Divinæ ipsius Providentiæ, & inscrutabilia judicia ejus Sapientiæ, quæ nos adorare debemus, non perscrutari.

Quæres 4. Quod nam est recens Atheorum Systema?

Resp: Author libri sub titulo Systema naturæ sub nomine Mirabeau evulgati, haustis erroribus à L. cretio, antiqua Atheorum paradoxa collegit, ac quasi novum Systema evulgavit, in quo nihil aliud vult esse præter hoc
uni-

universum, & Deum impudentiſſimè negat, cujus ideam chimeram eſſe putat ex ignorantia naturæ hujus univerſi ortam. Præcipua hujus Authoris capita hæc ſunt. 1mo cum omnibus Atheis materiam æternam ponit, & increatam. 2do. Motum vel potiùs niſum ad motum particulis, ſeu moleculis materiæ ab æterno congenitam tribuit. 3tio: Ex diverſa hujusmodi particularum, ſeu molecularum combinatione & motu omnia mundi entia prædiſſe, & quotidie prodire ita ut fortàſſe nova rerum genera noviquè homines procreandi aliquando ſint. 4to: Nullas eſſe ſubſtantias immateriales, naturam tamen quamvis ipſa intellectu careat, poſſe ex materia ſubſtantias intelligentes efficere.

Sed facile quiſque videt hoc Systema naturæ illi veteri Atheorum baſi iuncti, videlicet materiam eſſe æternam, & increatam, motumquè ſibi congenitum habere, quod & evidentiſſimæ rationi, & quotidianæ repugnat experientiæ.

Verùm iſtius Authoris argumenta afferre, ac breviter refellere non incongruum erit. *Primo*: itaque ſic ratiocinatur. Materia eſt æterna & à ſe, quia in ſe continet rationem ſuæ exiſtentia, alias debuifſet creari ex nihilo, quod repugnat. *Secundo*: Intelligi non poſteſt quomodo Eſſe immateriale, cujuſmodi Deus eſſe dicitur, poſſit materiam tangere, illam movendo, aut in ea operari. *Tertio*: Non eſt neceſſe aliquem hujus univerſi conditorem, & conſervatorem admittere, quia hoc eſſet multiplicare entia ſine neceſſitate, cum leges ipſæ naturæ ad hoc ſufficiunt.

Reſp: ad 1mum. Nec materiam in ſe habere ſuæ exiſtentia cauſam, nec creationem eſſe impoſſibilem, ſed potiùs repugnare materiam finitam & limitatam à ſe ipſa, ſine ulla cauſa efficiente ſemper fuiſſe, ingentum ſibi motum habere, & quidem ita diſtributum ut ejus ope particulæ ſive moleculæ, in varia & innumera rerum genera fortuito coagmententur, repugnat quodque hanc particularum atque molecularum combinationem, vitam & intelligentiam quæ ipſæ carent, in nobis producere poſſe.

Ad 2dum. Deum, quemadmodum omnes alias perfectiones, ita etiam potentiam habere, nullis limitibus coarctatam, unde & materiam ex nihilo extrahere, & ex illa omnia rerum genera ſolò ſuæ voluntatis nutu efficere poſteſt. Verum eſt, intelligi non poſſe quomodo id fiat, ſed multa prætereà ſunt, quæ quomodo fiant, concipi nequit, quis enim explicare poſteſt quomodo corpora agant? quomodo

modo unum aliud moveat? quid sit vis motrix? quid motus? quid actio, quid passio, & alia multa.

Ad 3tium. Nugæ hæc profectò sunt, & qui ita ratiocinatur, non minus decipere videtur, ac si aliquis machinam artificiosè compactam considerans, eam ab aliquo artificis effectam fuisse negaret, ne entia sinè necessitate multiplicarentur, cum in terris ejusdem machinæ mechanismus ad omnes functiones exercendas planè sufficiat. Sanè quæcunque naturæ tribuantur vires, statuuntur leges, semper ad efformandam atque conservandam hanc totius universi pulcherrimam machinam opus est potentissimo Authore, ac sapientissimo Effectore.

ARTICULUS 3tius

De Dei Essentia.

Quæres 1. Quis sit præcipuus circa Divinam essentiam error?

Resp: Præcipuus & simul absurdissimus error circa Divinam essentiam est Pantheistarum, qui Deum ab hac rerum universitate minimè secernunt, ac proinde dum Deum verbis confitentur, reipsà illum tollunt. Antiquissimus est iste error, diversis temporibus renovatus, potissimum verò à Benedicto Spinoza, qui illum methodo Geometrica disponere conatus est. Tres autem sunt Spinosistici Systematis capitales, simul & maximi errores. 1mo. Præter Deum nullam dari substantiam. 2do. Hanc substantiam quæ una est, omni perfectionum genere esse donatam, maxime verò, extensione & perceptione. 3tio. Omnia totius universi entia nihil esse aliud, quam istius substantiæ modificationes, & attributa. Quare in hoc Spinosæ Systemate purus est Atheorum materialismus. Nempe hæc unica Spinosæ substantia non est nisi materia, quam abusu nōminis Deum vocat, omnia autem hujus mundi entia, sunt hujus substantiæ modificationes, quæ ex diversa particularum materiæ combinatione resultant, proindequè totum hoc universum, Spinosæ atque Pantheistarum Deus est.

Quæres 2. Quâ ratione prædictum Spinosæ Systema refellitur?

Resp: Spinosæ absurdum Systema satis refellitur, ac confutatur, ostendendo Deum esse ab hac rerum universitate natura, atque essentia omnino diversum. Namque

que mundum hunc corporeum non esse æternum, sed in tempore factum, mutationi continuo obnoxium, & evidētissimis argumentis demonstratur, & ipsa experientia constat. Ergo cum Deus natura sua æternus sit, à se ipso existens, ac proinde minimè factus, immutabilis, atque invariabilis, nequit esse ejusdem cum mundo naturæ, ac propterea re atque essentia ab illo omnino diversus est. Præterea mundi ordo atque constitutio manifestissimè evincit, non solum à causa aliqua sapientissima, æquè ac potentissima effectum esse, sed & continuo ab illa regi, gubernari, atque sustentari, & conservari. Quis porro huic universo mentem sapientissimam, atque vim omnipotentem inesse credet. Ergo extra hoc universum istiusmodi causa sapientissima, ac potentissima quærenda atque constituenda est, & hæc alia non est, nisi Deus, alius igitur, ac omnino ab hoc universo diversus sit oportet. Præterea Deus, nonnisi unus esse potest, unus, ac ejusdem naturæ, atque essentiæ est. Sed omnia quæ in hac rerum universitate comprehenduntur, sunt inter se natura, specie, proprietatibus, finibusque omnino diversa. Ergo hæc rerum universitas Deus esse non potest. Et certe si Deus, secundum Spinosæ, cæterorumque Pantheistarum Systema, non sit ab hac rerum universitate natura atque essentia omnino diversus, proindeque omnia quæ in mundo sunt entia, nonnisi Dei modificationes esse censeantur. Illud consequitur maximum absurdum, omnia quæ rebus hujus mundi contingunt, ipsi Deo proprie esse tribuenda, actiones enim & passionēs, non modificationibus, sed subjectis proprie tribuuntur, sic non dicimus cogitationem cogitare, sed animam, nec divisibilitatem esse divisibilem, sed materiam; adeoque si elementa, plantæ, animalia, homines, & cætera hujus mundi entia non sunt nisi Dei modificationes, quæcunque iis accidunt, Deo tamquam subjecto proprie tribui oportebit, ut proinde Deus sit divisibilis in corporibus extensis, cogitationis expers in lapidibus, sentiens in brutis, rationis compos in homine, imo omnia mala tum physica, tum moralia Deo inesse debebunt, quo certe nihil dici potest absurdius.

Tandem certum est, uni eidemque subjecto non posse duas, aut plures contrarias convenire modificationes, exg. non potest eadem ceræ malsa esse simul quadrata & rotunda, eadem aqua gutta frigida & calida. Sed si hoc universum Deus sit, necesse omnino erit, eidem non solum plures & diversas, sed etiam omnino contrarias & opposi-

tas

tas modificationes convenire ut eodem tempore sit quadratus & rotundus, mobilis & immobilis, sensus ac cognitionis expers & simul sentiens ac intelligens quod omnino repugnans, ac prorsus chimericum est. Ultimo dum Spinosæ, cæterique Pantheistæ hoc universum Deum esse statuunt, simul etiam affirmant omnia in mundo absoluta necessitate evenire, ex quo consequitur Deum ipsum fatali necessitate constrictum esse, eique subjacere, atque ab ipsa dependere, quæ cum opinione & sensu quam de Deo à natura ipsa habemus, pugnant, eique adversantur. Sed decretorium argumentum est, quod ex Sacris Scripturis petitur, quæ luculentissime atque adeo frequenter testantur hunc mundum à Deo creatum fuisse, ejus potentia subsistere, sapientia regi, ac proinde illum à mundo distinctum atque diversum esse. Suffragatur etiam communis ac unanimis omnium populorum, omniumque hominum sensus, atque consensus, qui in suis necessitatibus, periculis, afflictionibus oculos manusque sursum attollunt, opem, auxilium, atque solamen à Deo expostulando.

Objicies 1mo. S. Paulus videtur Spinosæ Systema approbasse, nam in Epist: ad Rom: Cap: 11. *De Deo sic loquitur. Ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia, & rursum Actor cap. 18. In ipso vivimus, & movemur, & sumus.* 2do: Cum Deus sit substantia infinita, omnem aliam substantiam excludere debet, ergo præter Deum nihil esse potest.

Resp: ad 1mum. Verba S. Pauli recte intelligenda sunt, & tunc errori Spinosæ nullatenus favent. Cum igitur Apostolus dicit, ex Deo esse omnia, nihil aliud vult significare, quam à Deo omnia esse creata, cum vero addit, omnia per ipsum, Deum indigitat, omnia gubernantem, ac denum adiiciens omnia in ipso, significat omnia in Deum, tamquam in finem esse referenda. Cum autem idem Apostolus ait nos in Deo vivere, & moveri, ostendit Deum ad nostras omnes actiones concurrere, atque virtute sua omnia conservare regere ac movere.

Ad 2dum: Deum non eo sensu infinitum esse, quasi infinitum realitatum in se contineat numerum, sed ea ratione infinitus est, quia omnes possibiles, & naturæ suæ congruentes perfectiones in se continet.

Quæres 2. In quo sita sit Divina essentia?

Resp: Manifestum est, & sine ulla controversia Dei essentiam in cumulo infinito omnium perfectionum sive attributorum sitam esse, nemo enim est, qui nomine Dei non

non intelligat ens in omni genere perfectissimum. Et certe quoniam essentia cujusvis entis non in una aliqua proprietate, sed in unione omnium posita intelligatur, ita pariter essentia Divina non in una aliqua perfectione, sed in unione atque cumulo omnium perfectionum atque attributorum constituenda est.

Quæres 3. Quid illud in Divina essentia primum sit, quod cæterarum omnium perfectionum sive attributorum quasi radix censeri debeat?

Resp: Probabilior ac verior sententia est, quæ docet existentiam à se seu alseitate, atque independentiam, esse illud primum, quod in Deo concipitur, quodque quasi radix, ac origo omnium Divinarum perfectionum censeri debet. Et hæc opinio videtur esse consentanea Sacris litteris. Dens siquidem à Moyse interrogatus, quis eset, respondit *ego sum, qui sum*. Sic dices filijs Israel, *qui est, misit me ad vos*. Exodi cap: 3tio. Hic igitur Dens alseitatem seu existentiam sui necessariam, ac independentem, sibi maxime propriam, & quasi sui constitutivam esse declarat, *Ego sum qui sum*, atque hoc agnoverant, & ex citato Exodi texto unanimi consensu deduxerant SS. Patres, quorum instar ait S. Bernardus Libro 5to de Consider Cap: 6. ubi sic loquitur. *Quid est? non sane occurrit melius, quam qui est, si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem, si quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur quod est, est.* Et certe nihil intelligi, aut cogitari in Deo potest alseitate prius. Omnia etiam Dei attributa, atque perfectiones, ex hoc quasi principio dimanare facile concipiuntur, nam quod à se ipso est, nullam habet sui causam, nullo modo limitari, ac circumscribi potest, sed debet esse omni perfectionum genere cumulatifissimum. Igitur alseitas pro radice omnium Divinarum perfectionum recte statuitur, ac proinde tanquam primum, in Deo concipitur.

Quæres 4. Quid & quoduplicia sunt Dei attributa?

Resp: Attributa sunt perfectiones, quæ Deo competere dignoscuntur. Duplicis autem sunt generis, alia sunt absoluta, quæ Deo ratione ipsius naturæ atque Divinæ essentie conveniunt, unde omnibus tribus in Deo personis competunt, qualia sunt æternitas, immensitas; alia vero sunt relativa, quæ ad Divinas referuntur personas, suntque singulis propria, veluti paternitas filiatio. Iterum attributa Divina inaffirmativa & negativa dividuntur. Affirmativa illa dicuntur, quæ significant ipsam Divinam Substantiam

tiam, quibusdam realibus ac positivis proprietatibus, ac perfectionibus præditam, ut cum dicitur Deus bonus, verus, Omnipotens, quibus verbis non significatur tantum Deum carere malitia falsitate, aut impotentia, sed his nominibus positivas ac reales Deo tribuimus perfectiones. *Negativa* illa sunt, quibus nonnisi imperfectiones quasdam à Deo removemus, ut cum dicimus Deum immortalem, impassibilem, infallibilem; solam mortalitatem, passibilitatem, fallibilitatem negamus ullo modo Deo tribui posse.

Quemadmodum verò Dei essentiae, atque naturæ competit infinitas, ita pariter, & non minus illa divinis convenit attributis, sicut enim Deus, in sua natura dicitur & est infinitus, ita quoque infinita est ipsius sapientia, infinita bonitas, & justitia. Et quamquam mens nostra promodulo suo cogitandi, atque representandi, Divina attributa certo numero concludit, intelligimus attamen illa plura esse in Deo, quam quæ novimus, imo prorsus infinita.

Quæres 5. Quid sit & quotuplex perfectio?

Resp: Perfectio est dos, atque qualitas, quæ enti aliquid inperaddit, & quam proinde melius est habere, quam non habere, *exg.* *Activitas, intelligentia, sensitivitas.* Duplicis generis sunt perfectiones, aliæ dicuntur *simpliciter tales*, seu absolutæ perfectiones sunt quia nullam habent admixtam imperfectionem, unde simpliciter perfectiunt illud Ens, cui insunt, *exg:* bonitas, justitia, sapientia. Aliæ sunt perfectiones *secundum quid*, quæ ex ipsa sua ratione aliquam habent admixtam imperfectionem, *exg:* ratiocinari, quia in quolibet ratiocinio à noto descendimus ad ignotum. Utriusque generis perfectiones in creaturis videre est.

Attributa igitur Divina sunt perfectiones primi generis, quæ simpliciter sunt tales, & has Deus in se continet formaliter, & quidem in gradu infinito. Perfectiones verò secundi generis, quæ non sunt nisi secundum quid, tales formaliter Deus in se non continet, quia ex ipsa sua ratione habent aliquam adjunctam imperfectionem quæ in Deo locum habere nequit, sed illis longe quod eminentius, atque excellentius in se complectitur, sic *exg:* non inest Deo humanum ratiocinium, non enim Deus à noto ad ignotum discurrit, cum illi omnia plana atque aperta sint, sed est in Deo ratiocinio quid excellentius; hoc est; comprehensio, quia omnia scrutatur, ac comprehendit.

Quæres 6. An inter attributa Divina admitti debeat distinctio?

Resp:

Resp: Non defuerunt aliquando hac de re errores. *1mo.* Eunomius Sæculi 4ti Hæreticus. & sectæ Anomæorum institutor omnem prorsus distinctionem inter attributa & Divinam essentiam sustulit, hōc pessimo consilio ut ad impugnandam Filii Divinitatem sibi viam aperiret. *2do* Gibertus Porretanus Pataviensis Episcopus, Sæculo 12mo inter essentiam Divinam & ipsius attributa quandam statuebat distinctionem quæ ut Erronea in Concilio Remensi Anno 1148. sub Eugenio 3tio Romano Pontifice damnata fuit. Verum quæ & qualis illa fuit distinctio hucusquē omnino latet, diversis diversa hac de re opinantibus. Mediæ autem inter hos oppositos errores, multæ sunt Catholicorum Sententiæ. Sed tres præcipuē numerantur. *1ma* inter attributa Divina ab invicem, tum etiam à Divina essentia intrinsecam statuit distinctionem, quā independentē à quacunque mentis operatione Divina attributa tum inter se, tum ab essentia Divina discriminantur. Hanc distinctionem vocant realem, quia re ipsa independentē à nostro concipiendi modo posita est. *2da.* Mentalem solum admittit distinctionem, quam rationis nominant, quatenus essentia Divina, illiusquē attributa, licet sint eadem simplicissima res, quia tamen distinctis conceptibus illa nobis representamus, atque ut distincta percipimus, ideo quanquam in se indistincta sint, mentis tamen nostra operatione distinguuntur. *3tia.* Nonnisi extrinsecam distinctionem admittit ex ratione diversorum effectuum, qui diversis attributis adjudicantur, quia scilicet alii sunt effectus Divinæ bonitatis, alii justitiæ, propterea mens nostra bonitatem Divinam à justitia secernit atque distingvit. Hæc virtualis dicitur quia in Divinorum attributorum virtute, atque diversæ operatione fundatur.

Quæres 7. Quā tandem ratione attributa Dei inter se, & ab essentia Divina distinguuntur?

Resp: *1mo.* Inter essentiam Dei ejusquē attributa atque inter ipsa ad invicem, aliqua omnino admitenda est distinctio. Quæ enim diversimodo concipiuntur, revera inter se differunt, quæ verò inter se differunt, non sunt quid unum, sed omnino a se invicem distinguuntur. Porro attributa Dei ejusquē essentia diversimodo à nobis concipiuntur, aliter namque à nobis concipitur bonitas Divina aliter justitia, aliter æternitas, atque bonitas Divina, secundum formalem suam rationem, non est justitia, neque justitia secundum suum formalem conceptum, est æternitas. Omnino ergo ab invicem distinguuntur. Sanè cum Sacra

Scriptura Dei attributa, separatim & ab diversis modis nobis exhibeat, & seorsim illa recenseat merito & nos ea ut distincta concipimus, atque ut diversa nobis repræsentamus.

Et verò cum errorem Eunomij, qui inter attributa, & Divinam essentiam omnem prorsus distinctionem negavit, Ecclesia condemnaverit, illumque SS. Patres acriter insectati fuerint, inde manifestè efficitur aliquam omnino inter Dei essentiam, ipsiusque attributa admitti debere distinctionem.

2do. Inter Dei essentiam ejusque attributa pariter & inter Ipsum & attributa Divina non intrinseca, sed solùm extrinseca admitenda est distinctio. Enimvero essentia Divina in cumula Divinorum attributorum consistit, proindeque si Dei essentia ab ejus attributis intrinsece distingveretur à se ipsa illa hoc pacto, distingveretur, quod implicat. Pariter etiam inter ipsa Divina attributa intrinseca distinctio dari nequit. Est enim Deus Ens simplicissimum, neque potest rebus realiter distinctis componi. Quod si attributa Divina essent intrinsece ab invicem distincta, jam Deus esset Ens ex rebus realiter distinctis compositus. Hoc autem cum dici nequeat, relinquitur nullam in Deo intrinsecam dari distinctionem. Unde Sanctus Gregorius Nyssænus Orat. ioma in Cantica, hæc breviter habet. *Deus est ille ipse, qui prorsus est sapientia, & justitia, & ipsa veritas, & singillatim omnia.* Et S. Bernardus in Concilio Remensi contra Gebertum hæc graviter pronuntiavit. *Scribatur stylo ferreo, quod Divina essentia, natura, bonitas, sapientia, virtus, potentia, magnitudo, vere est Deus.* Igitur sola extrinseca tum inter Dei essentiam, ejusque attributa, tum inter ipsa Divina attributa ad invicem admitenda est distinctio. Et certe intrinsecam distinctionem inter essentiam Dei, ejusque attributa cur admittamus, nulla est ingens ratio non enim semper pro realiter distinctis haberi debent, quæ distincta ratione percipiuntur, quod enim Dei essentiam, atque Ipsius attributa diversimode apprehendimus, id sit vel quia Deus distinctis operationibus suis nobis motivum suppeditat, ut Eum ex distinctis aspectibus contemplemur, vel quia mentis nostræ brevitatis prohibet, quò minùs illum uno conceptu intelligamus. Mentalis autem, sive virtualis, & nihinter se differunt, & utraque prorsus Deo extrinseca est. Idem si quidem, & par est, si dicamus Dei attributa esse distincta, vel propter diversos mentis nostræ conceptus, quibus

quibus illo apprehendimus, sive propter diversos ac varios effectus, qui illis adjudicantur. Sive ergo hanc, sive illam admittamus, idem omnino est, utraque extrinsecæ Deo est & hanc solum, tum inter Divinam essentiam, & Dei attributa, tum inter ipsa Divina attributa inter esse distinctionem afferimus. Hæc brevi S. Augustini libri 6ti de Trinit: Capitis 7. concludamus sententia. *Deus multipliciter quidem dicitur magnus, bonus sapiens, sed eadem magnitudo ejus, quæ bonitas, eadem bonitas, quæ sapientia.*

CAPUT SECUNDUM

De præcipuis Dei attributis.

Quæres. Quæ sint præcipua Dei attributa?

Resp: Præcipua Dei attributa sunt Ipsius unitas immaterialitas, immensitas, æternitas, infinitudo, atque immutabilitas.

ARTICULUS I. *mus*

De Dei unitate.

Quæres 1. An Deus unus est?

Resp: Deus non nisi unicus est. Id ipsemet Deus testari dignatus est Deuter: cap: 32. sic Judæus alloquens. *Videte quod ego sim solus & non sit alius Deus præter me,* unde in Psalmo 82: sic Deum rogat Psalmista. *Omnes gentes cognoscant, quia nomen Tibi Dominus, tu solus Altissimus in omni terra.* Et Paulus Apostolus 1. Corinth: cap: 8. scripsit. *Scimus quod nullus est Deus, nisi unus* in Epistola vero ad Ephesios cap: 4to rotundis verbis asserit. *Unus Dominus unus Deus, & Pater omnium, qui est super omnes.* Sed & rationibus naturalibus Deum unicum esse evincitur. Certè cum Deus sit ens perfectissimum, nequit esse nisi unicus. Etenim duos ponamus Deos, tunc aut attributa, perfectionesque habebunt similes ac æquales, aut diversos, & in æquales. *Similes æquales* tunc eadem in illis erit natura, essentia, atque substantia, nam similia attributa, pro-

proprietatesque ex eadem profluunt substantia ac proinde unus Deus aut certe nullus, qui neuter erit Ens summum ac perfectissimum, quemadmodum ipsa Dei idea ex postulat. Si verò *diversos, ac inæquales*, tunc uterque erit imperfectus, utrique enim infinitæ alterius deerunt perfectiones. Hoc argumento utitur Tertulianus Libro 1. contra Marcionem cap: 3. *Deum ut scias unum esse, quibere quid sit? nempe Deus est summum magnum, in æternitate constitutum, quæ autem erit conditio ipsius summi, magni? Nempe ut illi nihil adequetur, id est & non sit aliud summum, magnum.* Et verò si plures essent Dii, oporteret eos differre, aliquid ergo conveniret uni, non competeret alteri; & sic illi, cui aliquod de esset, non esset omnino & unde quaque perfectus, ac proinde non esset Deus. Prætereâ omnes rationes, quæ ostendunt Deum esse, demonstrant quoque unicum esse. Hac enim ratione demonstratur esse Deum, quia esse omnino debet Ens quoddam æternum, in quo sit ratio sufficiens omnium existentium, & possibilitium, ac unicum huiusmodi ens sufficit: nulla ergo ratio esse potest, cur alterum statuatur, cum & ipse mundi ordo, unum nonnisi istiusmodi Ens esse, evidentissimè ostendat. Ordo siquidem huius universi ad unum finem tendit, omnia secum strictissime concatenata eandem constituunt machinam, ordinatissima harmonia constructam, unum ergo supremum Autorem atque rectorem demonstrat. His rationibus accessit veterum Philosophorum consensus, qui etiam, ut plebi & multitudini morè gererent, pluribus Diis præces & Sacrificia offerenda esse docuerint, & ipsi offerrebant, nimia tamen rei evidentia convicti, unum esse supremum Numen confitebantur, cui cæteros quasi minores Deos subiciebant, atque sub ipsius potestate, & regimine constituiebant. Nusquam verò plurima æqualia, ac summa Nomina statuebant. Unum hîc sufficere adducere testimonium Maximi Tyrii Philosophi Platonici, qui Sæculo Ecclesiæ 2do floruit, hæc ille oratione ima habet. *In tanta opinionum varietate, in eo leges ubique terrarum atque opiniones convenire videbis, Deum esse unum, Regem omnium & Patrem Huic multos additos esse Deos alios, qui supremi illius filii sunt, & quasi in imperio collegæ.*

Quæres 2. Qui nam circa Dei unitatem erraverint?

Resp: Circa unitatem Dei ii omnes turpissimè errant, qui plures Deos statuunt, atque illi Græco vocabulo Polytheistæ dicuntur. Primi in hoc ordine sunt Gentiles, qui infinitam propemodum Deorum Dearumque turbam colebant.

bant, atque adorabant. Quanquam enim Gentilium sapientiores, ac Philosophi unum supremum Deum agnoscebant, quem hominum Deorumque Patrem vocitabant, attamen illi, alios minores, plures Deos associabant & rudiores ac populares diversi generis & ordinis Deos venerabantur, cultum illis adeo superstitiosum, ac turpissimum exhibendo.

Non uno a tem modo cæca gentilitas idololatrica superstitione peccabat. 1mo Simulacra manufacta ut Deos colebant, ipsisque Divinitates inesse arbitrabantur, & hujus amentia illorum, in Sacris Scripturis, ac SS. Patribus frequens est mentio, 2do alij minus stupidi, non statuas & simulacra ipsa, aut imagines, sed homines ac creaturas, tanquam Divinitatis participes, pro Dijs habebant atque illis Divinos honores tribuebant. Sed multo perniciosior eorum Secta fuit, qui duo summa principia, seu duos effinxerunt Deos, alterum bonum, ac bonorum omnium auctorem, alterum malum, unde tot malorum quibus mundus obruitur, origo repetenda sit. Hic error erat multorum Hæreticorum Menandri, Saturnini, Basilidis, Carpocratianorum, Gnosticorum, Cerdoniani, Marcionis, verum hanc turpissimam opinionem longè celebriorem fecerunt Sæculo 3tio Manichæi, à quodam Manetè Natione Persa orti, qui dogma de duplici summo Principio, bono & malo, longè, lateque propagarunt.

Quæres 3. Quid sentiendum sit de Idolorum cultu quem Gentiles exhibebant?

Resp. Idolorum cultus, vanus est superstitiosus, ac detestandus. Imprimis enim, vel ipsis cordatioribus, ac sapientioribus Ethnicis risum & stomachum movebat illorum dementia, qui in animalibus, insensatis rebus, statu, imaginibus Divinitatem residere stultè opinabantur, quæ de re legi potest Juvenalis Satyra 5ta Horatius autem Satyra, 2da à voluntate artificis, illos Deos pendere observat, & irridet, quos ignarum vulgus adorabat: idem præstat Maximus Tyrius oratione 33. Sed & in hoc absurde Gentiles peccabant, quod Divinos honores, Saturno, Jovi, Appolino, Baccho, Marti, Junoni, Veneri, aliisque hujusmodi Numinibus tribuebant, cum homines mortales olim fuerint, & quidem multis magnisque sceleribus coinquinati. Itaque gravissimi criminis rei erant, cultum, qui soli Deo debetur hominibus tribuentes, unde illos severe arguit Apostolus in Epist. ad Roman. cap. 1. quia turpiter ac insipienter mutaverunt gloriam incorrumpibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volu-

crum.

*crum, & quadrupedum, & serpentium, & coluerunt, & ser-
vierunt creaturæ potius, quam Creatori.*

Dices. Sapientiores inter Ethnicos, nonnisi unum supremum Numen colebant, ceteros verò Deos, non aliter quàm nos Angelos, & Sanctos, & quemadmodum nos putamus diversos Sanctos, diversis necessitatibus esse præfectos, ita & illi Martem Bello, scientijs Palladem, terræ ubertati Cererem præesse putabant.

Resp: Non pauci inter Gentiles, Christianis stultas eorum superstitiones deridentibus, consultius duxisse, suas Divinitates allegorice explicare, quò minùs absurda eorum videretur Religio. Sed prætereà non unum est, nec parvum inter nos & ipsos discrimen i. quia & si multi Ethnici, hos Deos ut minores, unum autem solùm, ut supremum Deum colerent, tamen in hoc semper delirabant, quod unicuique Divinos honores deferrent, & quidem absolute, nullaque habita ratione ad supremum Numen; Nos autem Sanctos colimus, cultu non Divino, sed dignitati, ac Sanctitati ipsorum proportionato, atque morè relativo ad Deum illum referendo, seu potiùs Deum colimus in Sanctis suis. 2do Pagani velut Deos adorabant homines planè impios, ira & furore percitos, libidine inflammatos, omnique vitio contaminatos. Nos contra, nonnisi in signis pietate Viros veneramur.

*Quæres 4. Duo summa principia bonum & malum sunt-
ne admittenda?*

Resp: Deo summa Principia bonum & malum nullatenus possunt admitti. Si enim darentur duo summa rerum Principia bonum & malum, utrumque esset absolute necessarium, & omnino perfectissimum, ac proinde unum ab alio independens, in se illimitatum, & quidquid unum habet, ac possidet, alterum quoque habere, ac possidere deberet, sicque perfectiones, Principij boni, inessent Principio malo, & perfectiones principij mali, inessent principio bono ac propterea Principium bonum, erit simul malum, & principium malum unà erit & bonum. Neque enim dici potest, principium malum nullas perfectiones habere, ut de his principium bonum participare debeat, & solis tantummodo constare imperfectionibus, quæ Principium bonum dedecent, quomodo enim hoc principium malum erit summum, ac perfectissimum, & in se illimitatum. Quod si istud minimè urgeatur, saltem hoc omnino concedendum est, principium malum utpote summum, ac perfectissimum debere omnes principij boni perfectiones habere.

habere, ac proinde bonitatem etiam benignitatem, benevolentiam. Malum igitur, bonum erit. Hæc itaque cum, in se absurda, ac sibi contraria sint, prorsus rejicienda, atque contemnenda sunt.

Et verò præsens rerum ordo talis est, ut bona sint mixta malis, mala bonis continuo permulentur. Porro si admittantur duo summa principia, unum bonum, alterum malum, tunc in mundo aut nihil erit neque bonum, neque malum, aut nonnisi bonum, vel malum. Enim verò hæc duo summa principia bonum & malum, vel haberent vires æquales vel inæquales. Si haberent vires in æquales, tunc vis major unius, vim minorem alterius excuteret, atque coherceret, omnia que opera ejus destruerat, ac proinde, aut nullum bonum, aut nullum malum in mundo fieret, prout nempe alterutrum vinceret. Si verò haberent vires æquales, tunc illæ mutuo sese eliderent, ac neutrum principium ullum effectum obtineret, proindeque rursus nihil foret in mundo, quod aut bonum, aut malum sit, quemadmodum enim in mechanica, ex viribus æqualibus & directè oppositis, nihil nisi quies consequitur; ita ex viribus æqualibus duorum principiorum directè sibi oppositorum boni & mali, nihil, neque bonum, neque malum, in mundo prodire, nec evenire potest. Hæc verò quoniam continuæ experientiæ adversantur, duo summa principia bonum & malum admitti nequeunt.

Dices. Fingi potest fœdus quoddam, quod duo istæ hæc Principia, diuturnæ pugnæ pertesa inierint atque istiusmodi pacto, unum in gratiam alterius aliquid concesserit.

Resp: Hac fictione nihil magis absurdum esse potest. Vel enim principium bonum, malo plus valet viribus, vel non. Si ita, & pactum istud inivit, meritò omnium malorum causa, in ipsum rejicitur, quod in Manicheorum cæterorumque opinione cum natura principij boni pugnat, quoniam ipsi putant nullum ab eo malum permitti posse, quia tota natura sua malo adversatur, illique repugnat. Si verò principium bonum viribus principio malo non plus valet, & à principio malo separatur, tunc principium malum, quod ex natura sua, ad mala duntaxat causa determinatur, contra naturam suam aget, cum principio bono ineundo hoc fœdus, atque ita permittendo ut quædam bona adsint, quæ utpote vi superiore instructum, facillimè tollere posset. Statuto itaque hujusmodi fœdere, tam bonum principium causa erit mali, quam
ma-

malum causa boni existet, ac proinde bonum principium erit simul non bonum; malam autem non malum, quod apertè implicat.

Obijcies. Intelligi non potest, quomodo si Deus unus est omnipotens, & summe bonus, permittere potuerit mala, sive culpæ, sive pænæ.

Resp. Malum culpæ, seu morale, non Deo tribuendum est, sed homini. Deus hominem liberum creavit, nullaque adstrictum necessitate. Homo verò libero arbitrio malè utens, prima, & unica est causa mali moralis, atque culpæ. Hòc autem malo culpæ posito, atque admisso, justissimè Dei vindicis armatur dextera adsumendum de homine vindictam, unde mala phisica sive pænæ profluunt. Istud ipse Gentilis agnovit Homerus, dicens: *adscribunt superis homines mala, cum tamen ipsi criminibus proprijs sibi talia damna crearint.*

At inquires. Deus prævidens hominem libero arbitrio male usum, vel ipsum homini conferre non debuit, vel saltem tantis eum fulcire tenebatur præsidijs, ut hoc dono non abuteretur.

Resp. Liberum arbitrium, & ipsius abusus, sunt appendices naturæ humanæ. Cum enim homo natura sua activus sit, vi intelligendi ac volendi præditus sit, inde consequens erat ut & libero donaretur arbitrio, alias foret machina mortua, Dei digito perpetuo dirigenda. Jam verò cum vis volendi, & intelligendi in homine, finita ac limitata sint, inde fuit liberi arbitrij abusus. Quare ex naturæ nostræ conditione, & liberum est arbitrium, & ipsius abusus. Convenientissimum itaque fuit, quatenus Deus hominem creando, & liberum arbitrium illi non denegaret, sed conferret, & abusum ipsius minime impediret, maximè cum tot naturæ & gratiæ homini contuberit dona, & subsidia, quibus si vellet benè uti, tam excellenti liberi arbitrij beneficio minimè abuteretur.

A R T I C U L U S 2dus.

De immaterialitate ac simplicitate Dei.

Quæres 1. Quid & quotuplex sit simplicitas?

Resp. Simplicitas nihil aliud significat, quam carentiam, seu exclusionem omnis compositionis. Quemadmodum autem duplex potissimum est compositio, *physica* scilicet

licet, & *methaphisica*, ita etiam duplex illi opposita simplicitas. Compositio *physica*, est unio, sive conglutinatio multorum, quæ *physicè* inter se differunt, ac distinguuntur. Talis compositio in corporibus, rebusque materialibus reperitur, ipsisque inest. Huic compositioni opposita simplicitas *physica* est ipsa immaterialitas, sive spiritualitas, quâ omnis materia atque concretio excluditur. Compositio verò *methaphisica* est unio & conglutinatio, eorum in unum, quæ nonnisi *methaphisicè* entia, ac multa esse censentur, unde sine ulla materiæ concretionem distincta putantur. Talis in quolibet ente admitti potest compositio, quia quodlibet ens constat attributis ac proprietatibus sibi proprijs, ex quibus illius natura atque essentia quasi coalescit. Huic compositioni opposita Simplicitas *methaphisica*, omnem realem & intrinsecam, multorum ac distinctorum excludit coagmentationem, quare constituit realiter ac intrinsecè unum ens simplicissimum.

Quæres 2. An Deus ita sit simplicissimus, ut natura illius etiam methaphysicam excludat compositionem?

Resp: Deus est natura sua simplicissimus, ipsamque *methaphysicam* excludit compositionem. Enimvero in Deo neque naturam sive essentiam ab ipsius attributis, neque etiam ipsa attributa, inter se intrinsecè & realiter distinguere possumus, non sunt ergo realiter & intrinsecè multa, nullam itaque compositionem efficiunt, neque tanquam partes unum totum constituentes censeri ullatenus possunt. Propterea quidquid in Deo est ipse Deus est. Quare etiam in Sacra Scriptura Deus sapientia dicitur, & lux, & charitas nominatur, atque Christus Joannis cap: 14. de se ait. *Ego sum via, veritas, & vita*, quæ sanè dici non possent, nisi Divina attributa, cum Dei natura, atque essentia unum idemque essent. Unde S. Augustinus Lib: 15. de Trinitate Cap: 5. scripsit. *Una eademque res dicitur, sive dicatur æternus Deus, sive immortalis, sive incorruptibilis, sive immutabilis.* Cum itaque nullus in Deo datur complexus plurium à se invicem intrinsecè ac realiter distinctorum, omnemque ipsius natura excludit multitudinem, adeo Deus est ens simplicissimus, & omnem etiam *methaphysicam* excludit compositionem.

Quæres 3. Estne Deus immaterialis ac incorporeus?

Resp: Deus est immaterialis ac incorporeus. Enimvero Isaias Cap: 40. docet, Deum nulla corporea imagine posse exhiberi, quia purus Spiritus est. *Cui similem, inquit, fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?*

His

His consonant Apostoli Pauli verba, Actor; cap: 18. dicentis: *Non debemus aestimare auro, aut aergento, aut lapidi sculpturæ artis Divinum esse simile.* Expresse autem in alijs Scripturæ Sacræ locis Deus vocatur Spiritus. Sic 2da Corinth: cap: 3. *Dominus Spiritus est.* Et Joannis cap: 4. Christus inquit: *Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare,* quibus in locis nomen Spiritus sumitur per contrapositionem ad corpus. Præterea in Scripturis illa pæssim Deo tribuuntur, quæ nullo modo Deo corporeo competere possunt, qualia sunt, infinitas, imensitas quis enim corpus infinitum, & immensum, cogitare aut imaginare unquam potest. His accedit judicium Ecclesiæ Anthro pomorphitæ siquidem, qui Deum corporeum esse dictitabant, & sub hominis imagine colebant, semper ut Hæretici habiti sunt eorumque opinionem S. Hieronymus stultissimam Hæresim, Theodoretus stultam sententiam, appellant, Cassianus verò gravem errorem, qui in perpetuæ mortis discrimen iniiciat, & gentilem blasphemiam ab Inferis revocat.

Obijcies. Genesis capite 1. dicitur Deum creasse hominem ad imaginem suam, præterea in Sacris Scripturis tribuuntur Deo oculi, manus, aures, & cætera hominis membra. Ergo Deus corporeus est.

Resp: Imago Dei ad quam factus est homo, in anima ipsius quæ Spiritualis est, relucet, unde S. Ambrosius in Psalmum 18. scribens hæc habet: *Invisibilis Dei Imago non in eo est, quod videtur, sed in eo utique, quod non videtur.* Ubi vero in Sacris Scripturis Deo tribuuntur membra hominis ac sensus, id nonnisi metaphysicè & sensu Spirituali intelligendum est, quia membra, & sensus corporeos, retundis verbis Scriptura denegat Deo, *Nunquid oculi carnei tibi sunt* inquit Job cap: 10. *aut sicut videt homo & Tu videbis.*

Quæres 4. Cum Deus sit immaterialis, estne etiam incorruptibilis?

Resp: Deus cum sit immaterialis ac proinde verus Spiritus, est quoque incorruptibilis. Corruptio siquidem est partium dissolutio. Cum itaque in Deo nulla sit partium compositio, nulla etiam in illo dari potest partium dissolutio, unde corruptio sequitur. Unde Deus intrinsecè incorruptibilis est. Sed neque fingi potest in Deo corruptio, seu destructio ab aliquo externo agente proveniens. Deus enim utpote Ens à se, sicut à nulla causa produci potuit, ita à nulla in nihilum redigi valet. Atque hæc

hæc ex Dei immutabilitate, atque æternitate necessariò fluunt, atque consequuntur, quod enim alteratur, ac corrumpitur, mutationem subit, neque æternum est.

In corruptibilitatem Dei Apostolus Paulus prædicat Rom: cap: 1. ubi Ethnicos Philosophos reprehendit, quod *gloriam in corruptibilis Dei mutaverint*. Deinde in Epist: 1. ad Timoth: cap: 1. Deum vocat Regem sæculorum immortalem, seu ut græcus textus habet incorruptibilem. *Regi sæculorum immortalis*: & iterum cap: 6. solum Deum asserit habere immortalitatem, *Solus habet immortalitatem*: Tribuitur autem immortalitas, seu in corruptibilitas soli Deo, quia ipsi soli competit per essentiam, cæteris autem creaturis id competit ex voluntate Dei, cui placet eas in æternum conservare. Hinc etiam in Scripturis Deus dicitur vivens, imò fons vitæ, quemadmodum in Psalmo 35. atque in semetipso vitam habere Joan: cap: 5. *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso*: quia scilicet quod semper vivat, id non ab alio aliquo habet, sed à semetipso, atque à sua natura, & essentia.

A R T I C U L U S 3^{tius}.

De Dei immensitate, æternitate, atque immutabilitate.

Quæres 1mo Quid sit immensitas?

Resp: Immensitas est ubiquitas, ratione cuius, Deus est ubique præsens, atque omnia loca occupat, unde etiam ore Jeremiæ cap: 23. inquit Deus: *Cælum & terram Ego impleo*, non ita tamen ut cætera excludat, quia omnia intimè penetrat. Dei itaque immensitas non est intelligenda, nec accipienda, aut proscientia, quâ Deus omnia compræhendit, aut pro potentia, quâ omnia conservat, atque operatur, sed pro ipsa Dei substantia, quæ nullis locorum terminis, circumscibi potest, unde consequitur Deum substantialiter ubique esse præsentem.

Quæres 2. An revera Deus sit ubique substantialiter præsens?

Resp: Dogma est Christianum Deum esse ubique substantialiter præsentem. Enimverò id apertissimè testantur Sacræ Scripturæ Psalmo 138: regius Psaltes dicit. *Quo ibo à Spiritu tuo, & quo à faice tua fugiam? si ascendero in cælum, Tu illuc es, si descendero in Infernum, ades: In libro*

Job

Job: cap: 11. de Deo dicitur: *excelsior Cælo, profundior Inferno, longior terra mensura ejus, & latior mari* Et Salomon 2. Paralipomenon cap: 6. Deo ajebat. *Si cælum, & Cæli Cælorum te non capiunt, quanto magis Domus ista quam ædificavi:* Denique S. Paulus Autor: cap: 17. de Deo dicebat, *non longe est ab innoquoque nostrum, in ipso enim vivimus & movemur, & sumus.* Quare S. Joannes Chri- sost: illa verba Psalmi 112. *Qui in altis habitat, & humilia respicit in Cælo & in terra* explicans, sic inquit: *ostendit illum ubique esse, illic, & hic, non enim tanquam aliquis in Cælo conclusus animus videt, quæ sunt inter- ra, sed ubique præsens, & omnibus assistens.*

Verum & ratione, Deum esse immensum perspicue ostenditur. Deus siquidem est ens necessarium, illudque à nulla causa productum, sed necessitate naturæ suæ ex- stens, quoniam igitur modo, vel à qua causa, ad certum lo- cum quæ relegari potuit, cur certa spatia debuit occu- pare, & non alia. Certè Plotinus Philosophus Platonius solo rationis lumine hanc Dei immensitatem agnovit, ino- mirum illi videbatur, posse id, ab aliquo ignorari, unde Encade 6. libro 5. cap: 4. contendit, *id omni humanæ in- situm esse naturæ, ut sicut esse Deum existimet, etiam es- se ubique totum arbitretur.*

Quæres 3. Quid sit æternitas?

Resp. Celebris, & apud omnes recepta est æternita- tis definitio, quam tradit Boetius. *Est scilicet æternitas, interminabilis vitæ, tota simul & perfecta possessio;* itaque æternitas est duratio permanens, sine principio. & sine fine. Juxta hanc Definitionem concipere debemus Deum, ut ens quoddam immutabile, sine ulla prorsus successione, aut temporis continuatione, ac proinde nihil sit præteri- tum nihil futurum, sed omnia præsentia, & cujus nullum sit initium, nullus finis in hoc enim propriè ratio æter- nitatis consistit.

Quæres 4. Utrum Deus sit æternus?

Resp. Deus est æternus. Nempe quod à nulla causa produci potuit, est ens à se. Porro ens à se debet esse necessarium, si enim contingens fuisset, potuisset esse, vel non esse, adeoque debuisset ab aliqua causa determinare ad esse potius, quam non esse. Ens verò necessarium & semper fuisse semperque esse omnino oportet. Cum igitur Deus sit ens à se ac necessarium, semper ille & ab æterno fuit, ac semper, & in æternum erit. Sed & ipsi Athei fatentur à tota æternitate aliquid fuisse. Si enim semel fin-

ingatur nihil aliquando fuisse, jam intelligi nullo modo poterit, repente hanc rerum universitatem extitisse. Illud autem quod à tota æternitate fuit, quodque causa universorum extitit, aliud esse nequit nisi Deus, est igitur Deus æternus.

Quæres 5. An soli Deo competit æternitas?

Resp. Soli Deo convenit, atque competit æternitas. Solus enim Deus est ens a se, ac absolute necessarium, unde solus, quemadmodum principio caret, ita finem non habet, creaturæ autem etiamsi sint in æternum duraturæ, proprie tamen æternæ dici non possunt, quia principium habuerunt. Quamobrem S. Augustinus Tract: 23. in Joan: explicans illa verba Apostoli, Epist: 1. ad Timoth: cap: 6. quibus de Deo dicitur, *quod solus habet immortalitatem* inquit, *quid ergo est quod ait Apostolus de Deo, nisi quod hoc aperte dixit, solus habet incommutabilitatem, quia solus habet veram æternitatem.*

Quæres 6. Cum Deus sit æternus, estne etiam immutabilis?

Resp: Deus idem, qui ab æternitate fuerat, semper perseverat, ac proinde immutabilis est, idque pluribus in locis Sacræ prædicant Scripturæ, Malachiæ cap: 3. *Ego Dominus & non mutor.* Numeror: cap: 23. *Non est Deus quasi homo ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur.* Sed Dei immutabilitatem mirifice describit S. Jacobus Apostolus cap: 1. *apud quem*, id est Deum, *non est transmutatio nec vicissitudinis adumbratio.* Et certe Deus est Ens summe perfectum, nihil ergo deperdere, nihil illi accedere potest, quo natura, atque essentia ipsius, aut deteriorari, aut meliorari posset, est itaque ratione essentia atque naturæ suæ immutabilis. Sed etiam ratione suarum operationum est Deus immutabilis, quia quæ cunque in tempore constituit, voluit, ac fecit, id ab æterno ab ipso ræcognita atque decreta fuerunt. Certe, quoniam ut scripsit Paulus Apostolus Hebr: cap: 4. *Omnia nuda, & aperta sunt oculis Dei*, nulla illi de novo advenire potest ratio, ob quam velit mutare consilia, atque decreta sua, prorsus ergo Deus immutabilis est.

Dices. In multis Scripturæ locis, tribuuntur Deo ira, pænitentia, tristitia, aliæque id genus affectiones, quæ sine aliqua mutatione intelligi nequeunt?

Resp: Ira, tristitia, pænitentia, Deo in Sacri scripturis tribuuntur, non quia Deum intrinsece afficiunt, sunt enim conturbationes animi, quæ Divinæ naturæ competere

tere, ipsique in else nequunt, sed per illa varij ac diversi unius Divinæ voluntatis denotantur effectus: Sic ira Dei est ipsius voluntas, qua decernit perversa hominum punire opera, unde recte S. Augustinus iram Dei appellat Judicem Dei, quo irrogatur pœna peccato: Tristitia, pœnitentia, est item Dei voluntas, qua peccatores abominatur, statuitque illam plectere, quare cum in Libro Genes. cap: 6. scriptum fuerit, Deum penituisse, quod hominem in terrâ fecisset, statem subjungitur, *delebo inquit Deus hominem quem creavi a facie terræ*: Itaque ira, pœnitentia tristitia, quibus Deus aliquando obnoxius esse dicitur, varias Divinæ voluntatis operationes denotant, atque effectus diversos qui in creaturis producuntur, non verò putandum est his effectibus Deum intrinsece, & in se affici, atque obnoxium esse. Unde Samuel Propheta Libr: 1. Regum cap: 15. dicebat. *Triumphator in Israël non parcet, & penitudine, non flectetur, neque enim homo est, ut agat pœnitentiam.*

C A P U T T E R T I U M

De intellectu, atque Divina voluntate.

Quæres. Utrum in Deo sit intellectus, ac voluntas?

Resp: In Deo esse intellectum, atque voluntatem nemo negare, aut dubitare potest, & facilius est invenire, qui Deum esse prorsus negent, quam qui eum admittant, & statuunt omni intelligendi vi orbatum esse. Necesse igitur Deus vi intelligendi, seu intellectu præditus est, & hæc vis intelligendi, sive ipsa intellectio, cumulatissima, ac perfectissima est. Quodsi Deus vi intelligendi præditus est, vi etiam volendi carere nequit, duo enim hæc intellectus & voluntas, strictissimo nexu secum copulata sunt, & quemadmodum in Deo intellectus infinitus, ac perfectissimus est, ita quoque & ipsius voluntas, infinita ac perfectissima censi debet.

A R T I C U L U S I M U S.

De scientia Dei.

Quæres 1. An Deo insit scientia, & qualis est?

Resp:

Resp: Elſe in Deo Scientiam, ubique prædicant Scripturæ. Sic 1. Regum cap: 2. dicitur, *Deus ſcientiarum Dominus eſt.* Psalmo 146. *Sapientiæ ejus non eſt numerus,* & S. Paulus Apoſtolus, in Epist: ad Colos: cap: 2do: de Deo dicit, *in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi*, unde ad Romanos ſcribens cap: 11. exclamatur, *O! altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei.*

Præcipuæ autem Divinæ ſcientiæ proprietates, quibus ab humana ſcientia diſcernitur, ſunt ſequentes. 1ma eſt ejus ſimplicitas, qua fit ut Deus unico intuitu omnia videat, atque cognoscat, non unum poſt aliud percipiendo, quoniam admodum nobis evenire ſolet. Noſtra ſcientia per diſcurſum, & quadam cognitionum ſucceſſione, in nobis gignitur, Deus autem unico, ac ſimpliciſſimo actu, omnia attingit. 2do. Noſtra cognitio cauſatur à rebus; ex qua enim res exiſtunt, ad noſtram notitiam perveniunt. At vero ſcientia Dei nequaquam ex rebus ipsis ducitur, neque ex illis hauritur, ſed illam Deus ex ſe habet, ac ex natura ſua, atque in ſe ipſo cognoscit omnia, quia ſcilicet omnium rationes ſufficientes in ſe continet ac complectitur.

Quæres 2. Quomodo ſcientia Dei dividitur?

Resp: Quoniam una ac ſimpliciſſima ſit Dei ſcientia, multipliciter tamen ad noſtrum concipiendi modum, dividitur. Alia enim dicitur ſcientia *ſimplicis intelligentiæ*, qua Deus ſe ipſum cognoscit, tum res inere poſſibiles, ac omnia, quæcunque non libera, ſed neceſſaria ſunt. Alia ſcientia *viſionis*, qua Deus cognoscit ea, quæ exiſtentiam habent, vel habuerunt, vel certo & absolute habitura ſunt, ſeu res præſentes, præteritas, atque futuras. Inter utramque aliqui Theologi ſtatuunt ſcientiam *mediam*, ſeu ſcientiam conditionatorum, eorum ſcilicet quæ futura eſſent, ſi certa quædam poneretur conditio, *exg.* Tyrij & Sidonij, ut inquebat Chriſtus Math: cap: 11. pænitentiam egiſſent, ſi talia vididiſſent miracula, qualia viderunt Corosaitæ & Bethſaitæ. Et hæc non futura, ſed futuribilia potius dicenda ſunt.

Quæres 3. An Deus cognoscit omnia poſſibilia atque exiſtentia?

Resp: Deus omnia poſſibilia, atque exiſtentia perfecte cognoscit. Deus ſiquidem eſt omnium cauſa prima, atque in ipſo poſſibile, atque exiſtentium rationes ſufficientes continentur. Igitur Deus omnia poſſibilia, atque exiſtentia, in ſe ipſo perfecte cognoscit, & non in communi tantum, ac ſecundum rationes uniſverſales, ſed diſtinctè
R omni-

omnino, ac secundum particulares, ac individuales rationes. Unde Apostolus in Epist: ad Hæbr: cap: 4. inquit, *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus, omnia autem nuda & aperta s. n: oculis ejus*, quare e iam secundum eundem Apostolum ad Roman: cap: 4. Deus *vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt*. Sed præ ceteris omniscientiam Dei describit Job, namque cap: 38. dicit, quod Deus fines mundi intueatur, & omnia quæ sub cælo sunt respiciat & cap: 42. asserit, quod nulla etiam cogitatio sit ab eo abscondita. Verum & Gentiles omniscientiam Dei magna consensione docuerunt. Unde scitum est, & Philosophis pene omnibus celebratissimum illud Hesiodi, *Oculus Jovis cuncta intuetur atque intelligit*.

Quæres 4. An Deus certissime cognoscat absolute futura, contingentia & libera?

Resp: Omnia absolute futura, contingentia & libera, Deus certo & infallibiliter cognoscit. Id ex Sacris Scripturis luculentissime comprobatur. Psal: 138. Regius Psalter sic Deum alloquitur. *Intellexisti cogitationes meas de longe, & omnes vias meas prævidisti*, & Susanna apud Danielem cap: 13. sic Deum exorat. *Deus æterne qui nosti omnia antequam fiant*. Unde Joannis cap: 6. scriptum est. *Sciebat ab initio Jesus, qui essent non credentes, & qui traditurus esset eum*. Clara hæc sunt ac perspicua, quæ etsi deessent, invictum tamen divinæ præscientiæ suppeditarent argumentum innumera Prophetiæ, quibus res futuræ, liberæ, prædictæ sunt, & quarum veritatem eventus comprobavit, unde præclarum illud Tertuliani dictum, Lib: 2. contra Marcionem cap: 5. *Præscientia Dei tantos habet testes, quantos fecit Prophetas*. Imo ipse Deus Isaiæ cap: 41. veræ Divinitatis notam, in futurorum præscientia constituere videtur, ita enim falsorum Deorum inanitatem ostendit, *Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & scimus quia Dij estis, vos*, quæ verba expendens Tertulianus in Apolog: cap: 20. inquit, Testimonium Divinitatis est veritas divinationis.

Id ipsum confirmat brevis hæc sed inyicta ratio. Si aliquid vel minimum futurum Deus a tota æternitate ignorasset, eumque lateret, aliqua in tempore fieret ejus scientiæ accessio, atque perfectionis accumulatio, cum nempe aliquid in tempore de novo cognosceret, quod antea ignorabat. Deo autem nulla fieri pōtest perfectionis accessio, cum Ejus natura perfectissima fuerit, neque scientia Ejus augeri, aut accumulari potuit, quia & illa infinite perfecta

eta semper extitit. Hinc recte concludebat S. Augustinus Libr: 5to. de Civit: Dei cap: 9no. *Confiteri esse Deum, & negare præscium futurorum, apertissima insania est.*

Objicies 1mo: Prophetæ Divino Spiritu afflati multa prænuntiarunt, quæ postea non evenerunt. Sic Isaïæ cap: 38. prædicta est Ezechia Regi mors, & tamen ab infirmitate convaleuit. Jonas cap: 3tio post quadraginta dies prædixit eversionem Ninivæ, quæ tamen non accidit. 2do: Deus ore Prophetarum futura prænuntians, vocibus utitur, *forte, forsitan*, alijsque hujus generis, quibus se probabili aliqua conjectura, non autem certo ea se cognoscere significat. 3tio: Futura contingentia possunt non evenire, ergo nec a Deo certo cognosci possunt.

Resp: ad 1mum. Duæ istæ Isaïæ & Ionæ Prophetiæ præsentem tunc causarum dispositionem respiciebant, non futurorum eventum. Et revera talis erat morbus Ezechia, ut nisi vim ejus impedivisset Deus, mortem ei certissime adtulisset, talia quoque erant Ninivitarum peccata, ut Civitas subverti promerita fuerit, quamvis Deus eorum pœnitentia placatus Ninivitas conservaverit.

Ad 2dum. His verbis *forte, forsitan*, ac similibus, non denotatur aliqua incertitudo & ambiguitas in Deo, quæ nulla omnino esse potest, cum omnia perfectissimè comprehendat, sed usurpantur ad significandam eventuum contingentiam atque humanam libertatem, quæ à Divina præscientia non tollitur, neque læditur, illudque quod à Deo præscitur atque prædicatur in hominis manet potestate. Unde quando quidpiam à Deo, quasi verbis ambignis prædicatur, denotatur incertitudo eventuum respectu nostri, non autem respectu Dei, qui certissime novit quæcunque homines facturi sunt. Quare Ecclesiasticus cap: 14to. scripsit, *Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & hominum corda intuentes, in absconditas partes.*

Ad 3tium: Futura contingentia in se spectata, quia libera sunt, absolute possunt non evenire, sed nunquam istud fiet ut non eveniant. Posito enim quod futura re ipsa sint, & ut talia à Deo præscita, infallibiliter eveniant, alias nec futura essent, nec a Deo prævisa. Futurum enim illud dicitur, quod modo non est, aliquo tamen tempore erit. Hinc futura contingentia quamvis possint non evenire, certo tamen evenient & futuritio eorum adimplebitur.

Quæres 5. Utrum Deus certo cognoscit futura libera conditionata?

Resp: Deus infallibiliter & certo præscit, & præno-
scit futura conditionata. Enimverò in Scripturis Sacris
plures habentur prædictiones, de istiusmodi futuris con-
ditionatis. Sic imò Regum cap: 23. cum David Ceilæ ef-
fret ac timeret ne illam Ceilitæ Sauli traderent, si Saul ad
obsidendam Urbem venisset, Dominum ipse consuluit, *Di-*
xit David, si tradent me Viri Ceilæ, cui respondit Domi-
nus absque dúbio ipsum esse à Ceilitis tradendum, & *di-*
xit Dominus, tradent: quæ audito David sibi melius con-
siliens, alio migravit. Hoc igitur futurum conditionatum,
certo Deus præscivit. quia certo prædixit. Præterea Sa-
pientiæ cap: 4. de Justo morte præoccupato dicitur *Ra-*
ptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus. Noverat ergo
Deus hoc futurum conditionatum, justis scilicet mutatio-
nem, quæ non absolute, sed sub conditione erat futura, si
nempè vitam longius produxisset. In novo etiam Testa-
mento celebris illa prædictio habetur. Math: cap: primo.
Si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ
sunt in vobis, olim incinere & cilitio pœnitentiam egissent.
Conversio igitur Tyrriorum pendebat a conditione, etiam
nunquam ponenda, scilicet si apud ipsos Christus fecisset
virtutes, quas fecerat apud Corosaitas, & Bethsaitas, pro-
indeque erat futurum mere conditionatum. Attamen con-
versionem hanc Tyrriorum, atque Sidoniorum certo præ-
dixit; ac propterea certo noverat Christus. Unde August:
Libr: de dono perseverantiæ cap: 9no hæc habet. *Num-*
quid possumus dicere, etiam Tyrios & Sidonios, talibus
apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros
non fuisse si fierent, cum eis ipse Dominus attestatur,
quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in
eis facta essent Divinarum illa signa virtutum.

Et certe Deus qui hominum scrutatur corda, & re-
nes, novitque cogitationes eorum ipse scit quid sit in ho-
mine, quis uniuscujusque sensus, quæ propensiones, in-
clinationes, quæ, qualesque Passiones, cumque hæc omni-
mo connexa sint cum variis objectis rerum, locorum, perso-
narumque circumstantiis, quæ hominem circumdant, & quæ
maximum habent in hominis intellectum, atque ipsius vo-
luntatem influxum, ipsisque homo potenter semper
commoveri solet, quis inficiari potest Deum certo, & in-
fallibiliter prævidere, ac prænoscere, quid in his, atque
aliis circumstantiis, homo acturus, facturusque sit. Sane

si ubi bene novimus indolem exg. Petri, perspectumque ipsius habemus animum, possumus satis probabiliter prædicare, illum his vel illis positis occasionibus, ac circumstantiis, hæc aut illa acturum, commisiturum: quidni Deus, qui perfectissime novit, ac comprehendit omnia certo & infallibiliter prænoscere, ac prævidere possit, quid idem Petrus, datis his, vel illis occasionibus sit facturum, perpetraturum. Indubitatum igitur est, Deum futura etiam conditionata, certo & infallibiliter prænoscere, atque præscire. Quare Christus Math: cap: 24. prædixit, quod dies Antichristi propter electos breviabuntur, quia scilicet præviderat Deus, illos, si diutius protraherentur, in illis tentationibus lapsuros. *Nisi breviati fuissent dies illi, inquit Christus, non fieret salva omnis caro, sed propter electos breviabuntur.*

Quæres 6. In quo medio Deus præsentia, præterita ac futura, cognoscat ac prævideat?

Resp. Multum Theologi disputant, de medio in quo Deus præsentia, præterita, maxime autem futura cognoscat, ac prævideat. Verum tuto affirmari potest, Deo nullo opus esse medio, ad hæc cognoscenda ac prævidenda, medium siquidem cogitationis illud dicitur, quod prius cognitum, in alterius ducit cognitionem, ut cum in speculo imaginem nostram intuemur, speculum igitur, est nostræ visionis, atque cognitionis medium. Deus vero omnia quaecunque fuerunt, sunt, aut aliquando erunt, sive etiam certis positis conditionibus esse possunt, in se ipsis comprehendit, atque tanquam præsentia ipsa intuetur. Nullo igitur illi opus est medio, quo tanquam in speculo illa videat, cognoscat, atque præsciat. Hinc Sapientia cap: 8vo. de Deo dicitur. *Signa & monstra scit antequam fiant, & eventus temporum ac sæculorum.* & Isaia cap: 46. Deus ipse per Prophetam ita enuntiat: *Ego sum Deus, & non est ultra Deus --- annuntians ab exordio novissimum, & ab initio quæ nondum facta sunt --- omnia itaque novissima, & quæ nondum facta sunt, ab exordio, & à sæcula nota, ac perspecta sunt Deo, quia omnia nuda & aperta sunt oculis Ejus. Igitur quærere ac sciscitari, quomodo Deus omnia cognoscat, ac futura prævideat, vanum, ac prorsus inutile est, id enim sciri, ac explicari vix, ac ne vix quidem potest. Merito itaque Augustinus in Psal: 49. scribens inquit: Non audemus dicere quomodo novit Deus. Ne forte hoc à me fratres expectetis, ut explicem vobis quomodo cognoscat Deus. Hoc scire dico, non se cognoscit ut homo.*

homo. non sic cognoscit, sicut Angelus. Et quomodo cognoscit? dicere non audeo, quoniam & scire non possum. Necesse itaque est cum David Propheta Psalmo 138. fateri, scientiam Dei inirabilem esse, & nos ad illam pervenire, viam ac modum illius nullatenus scire posse.

Quæres 7. Utrum præscientia Divina tollat rerum contingentiam, ac humanam lædat libertatem?

Resp: Divina præscientia nec rerum tollit contingentiam nec humanam lædit libertatem. Cum enim in Sacris Scripturis tam Divina præscientia quam hominum libertas, rerumque contingentia perspicue asseratur, utrumque certissime credendum est, etiamsi nos modus lateat, quo utrumque conciliari possit, hinc Divinæ præscientiæ, ac humanæ libertatis rerumque contingentiæ concordia, à pluribus Sanctis Patribus, vel maxime Augustino, Hieronymo, Anselmo invicte probata fuit. Sed duas præcipue rationes quibus illi usi sunt, hic adducere satis erit.

Prima sic se habet. Qui res præsentis contemplatur, vel præteritarum meminit, nullam certè illis inponit necessitatem. Porro Deus eodem simplicissimo intuitu res futuras, quasi præsentis vel præteritas contemplatur, cum omnia sint Deo præsentissima, & si accurate loqui velimus, Deo nihil est futurum, adeo ut aliqui Sancti Patres nullam Deo inesse præscientiam asserant, sed solum omnium scientiam perfectissimam illi tribuunt. Non ergo Divina præscientia ullam imponit necessitatem.

Secunda. Si nostro concipiendi modo Dei consideretur præscientia, tunc illa purè speculativa est, atque ex ipsa nihil prorsus in res dimanat, non potest ergo ullam necessitatem rebus afferre. Præterea Deus non solum præscit res futuras, sed etiam illarum modum, qui ipsis connaturalis est, ac proinde præscit illas ut libere ac contingenter futuras, cumque Deus in sua præscientia falli nequeat, neque illa rerum naturam immutet, futura libera atque contingentia quæ Deus præscit, & illa præscit ut libera & contingenter futura, debent omnino libere ac contingenter evenire.

Objicies 1mo: Quod est certo futurum non est liberum. Sed quod præscitur, a Deo est certo futurum. Ergo non est liberum. *2do.* Præscientia Divina est prior rebus futuris, quare omnia futura, etiam voluntatis humanæ actus, sunt futuri ex hypotesi Divinæ prævisionis, quæ omnem voluntatis humanæ antecedit determinationem. Quæ autem futura sunt non nisi ex hypotesi prævisionis Divinæ, non sunt

sunt libera sed necessaria. Ergo Divina præscientia libertatem & contingentiam tollit.

Resp: ad unum: Quod est certo futurum, illud est duntaxat infallibiliter futurum, quod autem infallibiliter est futurum, non desinit esse liberum, ac contingens. In tantum enim desineret esse liberum, ac contingens, in quantum foret necessario futurum, sed quod infallibiliter est futurum, non ideo est necessario futurum, ac propterea liberum manet atque contingens. Jam verò quod à Deo præscitur, est præcisè infallibiliter futurum, non autem necessario futurum, præscientia enim Divina objectum suum supponit non facit, neque ideo est res eventura, quia Deus ipsam præscivit, sed ideo eam Deus præscivit, quia est eventura.

Dices: Quod ita eveniet, ut non possit non evenire, illud necessario futurum est. Sed quod præscitur à Deo, ita eveniet, ut non possit non evenire. Ergo est necessario futurum.

Resp: Quod præscitur à Deo illud infallibiliter eveniet, ita tamen ut possit non evenire, ac proinde, non est necessario futurum. Magnum siquidem discrimen est, inter necessario futurum, & certo, ac infallibiliter futurum. Quod necessario futurum est, id ita futurum est, ut absque contradictione non possit non esse futurum, & absolute repugnet illud non evenire. Quod autem certo & infallibiliter futurum est, id ita futurum est, ut in se non repugnet, quo minus non futurum sit, & absolute possibile sit, ut non eveniat. Igitur quæ præscita sunt à Deo, infallibiliter quidem evenient, sed non necessario, siquidem in se spectata absolute possunt non evenire. Nullam siquidem præscientia Divina rebus futuris imponit necessitatem, neque illarum naturam conditionemque ipsa immutat. Quæ proinde ex natura & conditione sua libera sunt, ac contingentia, cum semper possint aliter & aliter se habere, fieri, vel non fieri, quamvis à Deo præscita sint, absolute possunt non evenire, ac perconsequens non sunt necessario futura.

At inquires. Si illa quæ à Deo præscita sunt, possunt non evenire, supponi potest illa non evenisse, in hoc verò casu falleretur Divina præscientia, quod omnino repugnat.

Resp: In hoc casu non falleretur Divina præscientia, quia nulla tunc daretur præscientia. Si enim res præscita non eveniret, tunc etiam non fuisset à Deo præscita, proinde non falleretur Divina præscientia, prius est enim præ-

aciré, quam in præsciendo falli, sicuti etiam prius est rem esse futuram, quam illam ut futuram præsciri: scilicet Divina præscientia supponit rerum futuritionem, non eam facit, nihil itaque a Deo potest præsciri, quod re ipsa non est futurum.

Ad 2dum. Præscientia Divina est quidem prior tempore rebus futuris, quia ab æterno in Deo fuit, hoc autem libertati ac contingentia futurorum minime nocet, quamvis enim præscientia Divina, tota æternitate futuris prior sit, ab illis tamen, velut a suo objecto pendet, adeo ut illo sublato, ipsa quoque tolleretur. Non est autem præscientia Divina futuris natura prior, quia non est eorum causa efficiens, nec ad illa ponenda ulla ratione concurrat, illæsa igitur manet illorum libertas, ac contingentia. Equidem quod futurum est ex hypotesi antecedente, omnem humanæ voluntatis determinationem, tam futuram quam existentem antecedens non est libere futurum, sed quod est futurum ex hypothese, quæ antecedit humanæ voluntatis determinationem solum existentem, non autem etiam futuram, illud non desinit esse libere futurum. Porro licet determinatio voluntatis, non ab æterno extiterit, fuit illa tamen ab æterno futura, atque ideo etiam fuit ipsa objectum æternum Divinæ provisionis, atque nostro cogitandi modo illa prius; unde conficitur præscientiam Divinam prævidere quidem determinationem voluntatis humanæ, re ipsa existentem tempore non natura, determinationem vero eandem voluntatis humanæ ut futuram neque tempore præcedere, quia ambæ æternæ sunt.

Quæres 8. Qua ratione scientia Divina dicitur causa rerum?

Resp. Scientia Divina dicitur causa rerum non quidem efficiens sed tantummodo directrix, quia scilicet scientia Divina nihil operatur in rebus, sed illa tantummodo Deus in operibus suis dirigitur, unde de Deo Jeremiæ Cap: I. scriptum est: *Præparat orbem in sapientia sua*, & Paulus in Epistola ad Ephesios Capite I. dicit: quia Deus *operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*. Consilium verò à Sapientia atque Scientia est. Causa igitur rerum directrix Divina scientia est ac Sapientia, efficiens verò, Divina voluntas atque potentia.

Et certè si Scientia Dei esset causa efficiens rerum, res ideo futuræ essent, quia à Deo cognoscuntur ac prævidentur, atqui tamen è contra, ideo à Deo cognoscuntur, ac prævidentur quia futuræ sunt. Et id docent Patres,
inter

inter alios Origenes, qui in Caput 8. Epistolæ ad Romanos scribens sic inquit. *Non propterea erit aliquid, quia scit Deus futurum, sed quia futurum est, scitur à Deo antequam fiat*, & S. Hieronymus in Caput Jeremiæ 26. ita scribit. *Non ex eo quod Deus scit aliquid futurum, idcirco futurum est, sed quia futurum est, Deus novit.*

Dices. S. Augustinus, & post eum S. Thomas expressè docent, Scientiam Divinam esse causam omnium rerum efficientem, unde Libro 15. de Trinitate cap: 13. hæc habet Augustinus: *Deus universas creaturas suas & spirituales & corporales non quia sunt ideo novit, sed ideo sunt quia novit.*

Resp: SS. Augustinus & Thomas docent Scientiam Divinam esse causam omnium rerum efficientem non per se, & ratione sui; nihil illa siquidem efficit aut operatur, sed ratione Divinæ voluntatis, quæ nutu suo omnia efficit atque cuncta operatur, & quæ semper sequitur consilia altissima sapientiæ, Divinaque in omnibus dirigitur scientia.

ARTICULUS 2dus

De Divina Voluntate.

Quæres 1. Quid & quotuplex sit Divina voluntas?

Resp: Voluntas in Deo aliud non est quam electio, approbatio eorum quæ Divino intellectu apprehensa sunt. Voluntas itaque Divina pendet ab intellectu Divino. Quemadmodum igitur Deus omnia simul intelligit, unico, æterno, ac immutabili intelligentiæ actu universa comprehendit, ita etiam unico, æterno ac immutabili voluntatis actu omnia vult. Verum ut capacitati mentis nostræ brevissimæ consulatur, quemadmodum Divinam Scientiam, ita & Dei voluntatem multipliciter distinguimus.

Voluntas Divina alia dicitur antecedens alia consequens. Voluntas *antecedens* i a dicitur qua Deus aliquod vult in se ipso tantummodo illud considerando, seclusis peculiaribus circumstantiis quibus circumvestitur. Et hæc voluntas est quidem vera ac sincera, sed inefficax & conditionata atque etiam vocatur voluntas secundum quid. Tali voluntate vult Deus omnium hominum salutem, illos in se spectando & præcis circumstantiis meritorum imprimis ac de meritorum ipsorum. Voluntas *consequens* i

la dicitur qua Deus vult aliquid, cum omnibus suis adiunctis, ac circumstantiis spectatum. Tamen voluntate vult Deus quosdam damnare, consideratis illorum peccatis. Hæc voluntas in Deo est absoluta & efficax, quia semper effectum suum ipsa fortitur.

Dividitur quoque voluntas Divina in absolutam & conditionatam. *Absoluta* est quæ à nulla conditione pendet, sed ab uno libero Dei arbitrio: qualis fuit voluntas creandi mundum. *Conditionata* est quæ pendet ab aliqua conditione: qualis est voluntas salvandi omnes homines, si velint illi Dei mandata observare.

Quæres 2. Divina voluntas estne libera?

Resp: Deus in omnibus operibus extrinsecis summa fruitur libertate & id passim affirmant Sacræ Scripturæ. P-amo 93. dicitur. *Deus ultionum libere egit.* Ephesior: Capite 1. Paulus inquit de Deo *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Porro quod fit secundum consilium voluntatis, non fit ex necessitate: & 1. ad Corinth: cap: 12. idem Apostolus sentit: *Hæc operatur unus & idem Spiritus dividens singulis prout vult:* id est ut ait S. Ambrosius libro 2. de fide cap: 3. *pro libero voluntatis arbitrio non pro necessitatis obsequio.* Et certè libertas est perfectio quæ proinde Deo, qui est, & esse debet in omni genere perfectissimus denegari non potest, unde Tertulianus Libro 2. contra Marcionem cap: 5. dicebat, nullam magis in homine imaginem ac similitudinem Dei se invenire, quam liberum arbitrium. Prætereâ si Deus aliqua necessitate adigeretur ad opera exteriora, sequeretur, omnia quæ in hoc universo sunt, necessario fieri, unde omnis contingentia & libertas tolleretur, sed hæc subsistunt: Deus igitur in exterioribus suis operibus summa gaudet libertate.

Dices. Electio & indifferentia qualis ad libertatem etiam in Deo requiritur, aliquam involvunt imperfectionem, quæ in Deo locum habere nequit.

Resp: Cum Deo summam asserimus libertatem, non talem electionem aut indifferentiam in eo admittimus, quæ aliquam perplexitatem aut suspensionem adjunctam habeat, quemadmodum in nobis contingit, quibus res unico intuitu omnino perspicere datum non est, sed electio & indifferentia Dei in eo relucent, quod a nulla causa ad volendum & operandum adigatur, & perfectissima in illo semper manet potentia, ut positis omnibus ad agendum prærequisitis

sitis, possit agere vel non agere, hoc vel illud perficere. In hoc autem tota libertatis consistit natura.

At inquires. Deus est immutabilis, quod semel constituit facere, illud non potest non perficere: ergo liber esse nequit.

Resp: Quemadmodum peccabilitas, ita neque mutabilitas ad essentiam libertatis pertinent: quare licetsi Deus peccare non possit, inde non sequitur illi deesse libertatem; ita pariter ex eo quod mutari nequeat, non inde concludendum eum aliqua necessitate ad operandum compelli. Deus siquidem peccare & mutari nequit, non ex defectu libertati, sed quia sanctus & omniscius est, neque igitur iniquitas in illo locum habere potest, neque nova ipsi aliqua ratio, cognitio advenire potest, propter quam consilia voluntatis suæ immutet. Cum libertate itaque stat Dei immutabilitas, cum immutabilitate libertas.

Quæres 3. Quæ & qualis sit efficacia Divinæ voluntatis?

Resp: In iis quæ à solo Deo dependent, & quæ Deus sine coöperatione creaturæ liberè efficit, Dei voluntas absoluta semper impletur, neque illi resisti potest, id manifestissimum est ex Scripturis. In Libro Esther Cap: 13. Mardohæus postulans à Deo singularem omnipotentia ipsius operationem, qua nefandum superbissimi Aman contra Judæos consilium penitus dissipetur sic orat. *Domine Deus Rex omnipotens, non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israel* & lib: 2. Paralipomenon cap: 20. Josaphat Rex veritus, ne ingruente hostium multitudine opprimatur, Deum rogat ut impendens Judæis malum, in manu extenta avertat, quæ toties Israelitas liberavit: *In manu tua est fortitudo, nec quisquam potest tibi resistere.* Tandem Job Cap: 9. affirmat: ac docet iræ Dei non posse resisti: *Deus inquit: cujus iræ nemo resistere potest.* Ratio etiam naturalis id ipsum ostendit, cum enim voluntas Dei sit universalis omnium rerum causa, impossibile est eam suum effectum non consequi. Quare Psalmista Psalmo 113. de Deo universaliter affirmat: *Omnia quæcunque voluit fecit.*

Quæres 4. Circa illa quæ libera sunt, utrum voluntas Divina semper impletur?

Resp: Circa illa quæ libera sunt datur etiam in Deo voluntas absoluta & efficax, quæ semper impletur & id etiam Sacra Scripturæ attestantur Proverbior: cap: 21. dicitur: *Cor Regis in manu Domini, quocunque voluerit flectet*

et illud, & Ezech: cap: 36. Deus dicit: *auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & faciam ut in præceptis meis ambuletis*, ex quo luculentissime apparet quod Deus omnipotentissimam habeat virtutem ac potestatem, ad inclinanda corda hominum quò voluerit, ubi voluerit, & quomodo voluerit: unde August: in Enchirid: cap: 94. scripsit: *Quis tam impie desipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit non posse convertere*: Tandem S. Paulus Apost: in Epist: ad Rom: cap: 9. Postquam Pharaonis indurationem exposuerit, atque Divinam tum severitatem, tum etiam misericordissimam benignitatem, subinfert: *voluntati enim ejus hoc est omnipotentissimi Dei quis resistit*. Quare August: in Enchirid: cap: 96. hæc habet: *Neque veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quoniam quidquid vult potest, nec voluntate, cujusvis creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus*.

Dices. Si circa illa quæ libera sunt, voluntas Divina absoluta semper sit efficax, ac semper impleatur, ruit omnino libertas, & fatalis inducitur necessitas.

Resp: Voluntas Divina absoluta & efficax, naturam eorum quæ libera sunt non mutat, nequa liberam creaturæ tollit determinationem; nulla igitur fatalis inducitur necessitas, quamquam igitur Deus ut loquitur Scriptura Sapientiæ cap: 8. *à fine usque ad finem omnia attingit fortiter*; unde voluntas ipsius in omnibus semper impletur: disponit tamen omnia etiam suaviter, unde sub illius dispositione, atque voluntatis imperio, quæ ex se, & naturâ sua libera sunt, libera permanent.

Quæres 5. *Voluntas Dei conditionata, an semper impletur?*

Resp: Voluntas Dei conditionata, cujus conditio à libera creaturæ voluntatis cooperatione pendet, non semper est efficax, neque semper illa impletur. Hæc constant ex Scripturis. Proverbior: cap: 1. sic homines alloquitur Deus: *Vocavi & renuistis, extendi manum meam & non fuit qui aspiceret, Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis*. Ezech: quoque cap: 24: *Mundare te volui* inquit Deus: *& non es mundata à sordibus tuis*. Mathæi quoque cap: 23. ad Jerusalem sic loquebatur Christus: *Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas; & noluisti*. Certè Deus neminem vult perire, sed omnes ad penitentiam reverti; vult omnes homines salvos fieri, quemadmo-

dum

rum docent S. Paulus & S. Petrus Apostoli, porro hæc voluntas Dei non impletur, quia pendet à conditione, cui multi defunt homines.

Dices. Voluntatem Dei non semper impleri, injuriosum est Deo?

Resp. Hoc non est injuriosum Deo, quia quod voluntas Dei non semper impletur, id non arguit defectum potentiae in Deo, sed pertinacem in homine resistentiam Divinis consiliis, quam Deus libertati ipsius relinquere statuit.

Quæres 6to. Quomodo se habet voluntas Divina, circa salutem hominum?

Resp. Hac de re varij ac sibi oppositi erant errores. Pelagiani ac Semipelagiani docebant, Deum æquali prorsus eademque voluntate velle omnium hominum salutem, conditionate tamen, si ipsi velint, ita; ut nulla prorsus esset erga prædestinatos ac electos specialis in Deo benevolentia. Consequenter docebant, pro omnibus hominibus mortuum esse Xstum, æquali omnino eos salvandi voluntate. Ediametro errarunt Prædestinatiani, putantes Deum nisi eos qui re ipsa salvantur, salvos fieri velle; aliorum vero qui pereunt, salutem à Deo nullo modo esse volitam, nec pro ipsis esse mortuum Xstum. Similia docent Calviniani, quorum aliqui affirmant, Deum aliquos homines destinasse ad gloriam, alios ab ea exclusisse. Janseniani tandem asserunt, Deum non nisi prædestinatorum æternam salutem velle seria, & activa voluntate, atque Xstum, pro omnibus hominibus esse mortuum pernegant. Inter hos duos quasi oppositos errorum scopulos, media incedit Catholica veritas, quæ breviter & accurate exponenda est.

Quæres 7. Utrum pro solis prædestinatis, atque electis, Christus mortuus sit, & illorum tantummodo Deus vere ac sincere salutem æternam velit?

Resp. Fide certum est: Deum non prædestinatorum ac electorum tantum, sed & aliorum qui de illorum numero non sunt, æternam salutem vera ac sincera velle voluntate, atque Christum pro illis mortuum fuisse. Et id ex Sacris Scripturis probatur Joannis cap: 6. sic loquitur Xstus. *Hæc est voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die, & loquens ulterius superaddit, ut omnis qui videt Filium & credit in eum, habeat vitam æternam.* Vult itaque Deus vera ac sincera voluntate, ut omnes quos ipse dedit Christo, quique crediderunt, aut credunt in Christum

non

non pereant, sed habeant vitam æternam. Porro non omnes isti, e numero electorum, atque prædestinatorum erant, aut sunt: quia non omnes seipsa salutem consequuntur: imo expresse ipsemet Christus Joan: cap: 17. de Juda qui etiam ipsi à Patre datus fuerat attestatur, quod perierit: *Quos dedisti mihi inquit Pater custodivi & nemo periiit ex iis, nisi filius perditionis.* Præterea Joan: cap: 3. inquit Christus: *Sic Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat sed habeat vitam æternam:* Deus itaque dilexit mundum dilectione ac voluntate non sterili, ac vacua, sed sincera & actiosa, quia ideo filium suum unigenitum dedit mundo: voluit itaque voluntate vera, ac sincera illius salutem, & ut omnis qui in mundo credit in Christum non pereat, sed habeat vitam æternam. Porro mundus non ex solis electis prædestinatisque coalescit, neque soli in mundo electi, prædestinati que credunt in Christum, ergo non Electorum ac Prædestinatorum tantummodo voluntate vera, ac sincera Deus æternam vult salutem, sed & illorum: qui de ipsorum numero non sunt, atque pro eorum etiam salute mortuus est Christus: quod sequentibus evincitur: Episto: 1. ad Timotheum cap: 4. sic loquitur Paulus Apost: *Speramus in Deum vivum qui est Salvator omnium maxime fidelium,* & ad Rom: cap: 14: *Noli verbo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est:* Tandem 1: Corinth: cap: 8: s. binfert, *& peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est,* Christus itaque Salvator est omnium, maxime fidelium, mortuus est pro quocunque fratre fidei etiam in fide infirmo. Porro non omnes etiam fideles, non omnes fratres sunt Electi ac Prædestinati, neque ullatenus dici potest ad numerum Prædestinatorum atque Electorum, quemcumque fidelem in fide infirmum pertinere. Igitur non pro solis Prædestinatis Electisque mortuus est Christus, sed & pro aliis qui de ipsorum numero non sunt. Quare ex Concilio Niceno 1. in Symbolo fidei omnes fideles id de Christo credere, & profiteri tenentur. *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit de Cælis & homo factus, Crucifixus pro nobis, passus, & mortuus:* Indubitatum autem & fide certum est, non omnes homines Electos, ac Prædestinatos esse. Ergo & pro iis Christus Crucifixus, passus, & mortuus est, qui non sunt Prædestinati neque Electi. Et id expresse ab Ecclesia definitum est, Siquidem quarta Jansenii propositio hæc erat: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus*

bus mortuum esse, aut sanguinem suum fudisse. Hanc vero Jansenii propositionem Innocentius 10. & Alexander 7. damnarunt prout falsam, temerariam, ac scandalosam: & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat Prædestinatorum mortuus sit, declararunt ut impiam, blasphemam & hæreticam. Igitur de fide est non pro solis Prædestinatis electisque Christum mortuum fuisse, sed etiam pro bene multis aliis qui nec prædestinati neque electi sunt. Ex hoc autem legitima illatione omnino consequitur, de fide quoque esse Deum non solum Prædestinatorum ac Electorum, sed etiam aliorum qui de numero illorum non sunt, vera ac sincera voluntate æternam velle salutem. Hæc siquidem duo non solum strictè inter se connexa sunt, sed & unum in altero continetur, unum ex alio sponte sua fluit. Namque Deus eos omnes vult salvos fieri, pro quorum salute mortuus est Christus, & Christus nonnisi consequenter ad voluntatem Patris salvandi homines, pro illis sanguinem suum fudit, ac mortuus est. Neque voluntas Christi voluntati Divinæ contraria, sed illi conformis fuit. Si ergo de fide est Christum mortuum esse, ac sanguinem suum fudisse non pro solis prædestinatis, ac electis, sed etiam pro bene multis aliis; de fide quoque est Deum vera ac sincera voluntate æternam salutem velle non prædestinatorum tantummodo, ac electorum, sed & aliorum qui in illorum numero minime reperiuntur.

Et certe ex definitionibus Concilii Tridentini Sess: 6. cap. 11. fide certum est; justis non deesse auxilia gratiæ vere sufficientia, quibus possint ingruentes tentationes vincere, & mandata Dei observare. Porro hæc auxilia sunt & effectus sinceræ voluntatis, quæ in Deo est eorum salutis, & fructus passionis ac mortis Xsti. Hæc siquidem auxilia gratiæ sunt media & adminicula, ex se ad consequendam salutem ordinata. Media autem non assumuntur nisi ex intentione finis; & sicut voluntas finis cum sit sincera, includit collationem aut præparationem mediorum, ita etiam collatio aut præparatio mediorum ad finem consequendum sufficientium importat veram ac sinceram finis voluntatem. Igitur auxilia gratiæ verè sufficientia, quæ Deus justis concedit evidētissime probant Deum; voluntate vera ac sincera velle æternam eorum salutem. Insuper hæc gratiæ sufficientia auxilia quæ Deus justis elargitur nonnisi propter merita passionis & mortis Christi ipsis conceduntur, ac proinde illa eis Christus Passione ac morte sua promeruit, pro ipsisque mortuus est. Præterea ex eodem

Con-

Concilio Tridentino Deus justos non deserit, nisi prius ipse deseratur, atque hoc ipso ita animo comparatus est, ut eis vitam æternam tribuat, nisi ipsi in peccata prolabentes, ea reddantur indigni. Nemō autem alserere potest, omnes justos prædestinatos esse, atque electos, cum multi a justitia excidunt & pereunt. Ergo ex illorum numero, qui pereunt, multi sunt pro quibus Christus mortuus est, & quorum Deus vere ac sincere æternam vult salutem. Igitur non pro solis prædestinatis electisque Christus sanguinem suum fudit, neque illorum tantummodo æternam salutem Deus vult vere ac sincere.

Quæres 8. Utrum omnium omnino hominum salutem Deus velit, & Christus pro omnibus omnino hominibus mortuus sit?

Resp: Deus vera ac sincera voluntate omnium ac singulorum hominum æternam vult salutem, & Christus pro his omnibus mortuus est. Id constat ex Sacris Scripturis Ezechielis cap: 36. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur à via sua & vivat.* Si ergo Deus non vult mortem impii, id est damnationem ejus; certè vult salutem ipsius. 2da Petri cap: 3. *Non tardat Dominus promissionem suam, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.* Cum itaque Deus neminem vult perire, vult ergo omnes salvari. Tandem ima ad Timoth: cap: 2do: sic inquit Apostolus Paulus. *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes pro omnibus hominibus: pro Regibus... Hoc enim bonum est & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire; unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Hic Apostolus loquitur de omnibus hominibus in præsentì statu positis etiam scelectis, quales tunc erant Reges & Principes, affirmat autem horum omnium salutem, Deum velle voluntate non otiosa, sed seria & actiosa, ad quam consequenter vult Deus obsecrationes & orationes fieri, & ex qua omnium hominum mediator destinatus est Christus, & dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. Unde Augustinus *Libra de Spiritu & Litera Capite 33.* sic inquit. *Vult Deus omnes salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire, non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo bene vel male utentes justissime judicentur.* Augustino consentit ejus discipulus & Interpres S. Prosper in responsione ad secundam ob-

jecti-

jectionem Vincentij: *Sincerissime credendum, atque profitendum est, Deum velle ut omnes homines salvi fiant, siquidem Apostolu cujus ista sententia est, sollicitissime precepit, quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur, ex quibus quod multi pereunt, pereuntium est meritum, quod multi salvantur, salvantis est donum.* His magnum robur accedit ex auctoritate Concilior: Arelatense, hanc approbat sententiam. *Anathema illi, qui dixerit quod Christus non pro omnibus mortuus sit, nec omnes homines salvos esse velit.* Moguntinum idem damnat eos qui dicerent, *quoniam non vult Deus omnes salvos fieri, sed tantum eos qui salvantur.* Carisiacum sic habet: *Deus omnipotens omnes homines sine exceptione, vult salvos fieri, licet non omnes salventur.*

Et verò Deus vult vere ac sincere eos omnes salvos fieri, quibus præparat, offert, aut etiam confert media ad consequendam salutem vere sufficientia. Intentio siquidem firmis, movet ad electionem mediolorum. Porro Deus omnibus ac singulis hominibus præparat, offert ac etiam confert media ad consequendam salutem vere sufficientia, quod adeo constanti Theologorum omnium consensu firmatum est, ut absque temeritate negari non possit. Omnium ergo & singulorum hominum æternam salutem Deus vere vult ac sinere, desiderat.

Et his quidem probatur Deum omnium omnino hominum salutem velle ac sincere velle, quod vero & Christus pro omnibus ac singulis hominibus mortuus sit, ac sanguinem suum fuderit, his adhuc superadditis confirmatur momentis: ad Rom: Cap: 8. hæc inquit de Deo Apostolus. *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum, & 2da ad Corinth: sic inquit: Charitas Christi urget nos æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est.* Igitur pro illis omnibus mortuus est Christus, qui mortui sunt in Adamo. Porro omnes & singuli homines mortui sunt in Adamo, in quo omnes peccaverunt. Igitur pro omnibus & singulis hominibus mortuus est Christus, & quidem ex animo ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est. Hinc Augustinus Libro 6to contra Julianum cap: 4to sic inquit. *Ex hoc probavit omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus. Unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Vide, quia consequens esse voluit, ut intelligantur*

gantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est. Succinit S. Fulgentius Libro 2do de Remissione peccatorum, ubi sic inquit. *Post traditionem Xsti, habuit traditor tempus, quo per illum sanguinem qui effusus est in remissionem peccatorum, ipsius quoque Judæ possit remitti peccatum, quoniam Xstus qui pro impiis mortuus est, non denegasset suo, traditori remissionis beneficium, si non ille sibi desperando, adimeret tempus remissioni concessum.* Tandem Sinodus Tridentina Sess: 6ta de Justificatione cap: 2do profitetur. *Misum à Patre Christum, ut & Judæos qui sub lege erant redimeret, & gentes quæ non sectabantur justitiam, justitiam apprehenderent atque adoptionem filiorum reciperent.* Hunc proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Et infra Cap: 3. *Verum, & si ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt.* Certè hujuscemodi locutiones satis clare ostendunt, Christum generali, vera, atque sincera voluntate pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, non pro solis autem tantummodo prædestinatis atque electis. Et verò Concilium Tridentinum docet Christum à Patre misum esse, ut & Judæi & Gentiles, atque omnes adoptionem filiorum reciperent, illumque in sanguine suo propitiorem esse pro peccatis totius mundi, atque hæc Concilium non alio fine proponit, nisi ut peccatores ad spem & fiduciam erigeret. Porro totus mundus omnes & singulos homines complectitur, & ex gentilibus atque Judæis ille tunc coalescebat, quando Christus à Patre propter nos homines & nostram salutem misus fuerat, quod si etiam dicatur, Christum mortuum fuisse non pro omnibus atque singulis peccatoribus, sed pro electis tantummodo atque prædestinatis, id certe ad desperationem potius quam ad fiduciam impelleret peccatores. Quare utrumque firmiter tenendum est, scilicet Deum vera ac sincera voluntate omnium ac singulorum hominum salutem velle, & Christum pro iis omnibus mortuum esse. Et hæc quidem quanquam ad fidem proprie non pertineant, nobilioribus tamen Theologorum catibus adeo communiter probatur, ut fidei proxima merito censeri debeat.

Objicies amo: Omnis vera & sincera voluntas Dei semper impletur, jam verò non omnes prorsus homines salvantur. Ergo non omnium hominum Deus vult salutem. 2do. Mera velleitas non potest dici sincera voluntas: porro voluntas salvandi omnes homines, cum sit inefficax, & mi-

& minime impleatur, est tantummodo velleitas. 3tio. S. Augustinus, & ipsius discipuli SS. Prosper, & Fulgentius reprobant generalem salvandi omnes homines voluntatem.

Resp: ad 1mum: Omnis voluntas Dei vera, ac sincera, & simul absoluta atque efficax semper impletur, at præter hanc voluntatem admitendam esse in Deo aliam voluntatem, quæ obsistente humana iniquitate suo quandoque privatur effectu indubitatum est. Hac voluntate multoties voluit Christus filios Jerusalem congregare, & illi noluerunt, quare merito illis exprobrabat S. Stephanus Actorum cap: 7. *Vos semper Spiritui Sancto resistitis.*

Ad 2dum: Voluntas quæ est in Deo salvandi omnes ac singulos homines non est mera velleitas, quæ semper est sterilis & otiosa, sed est vera, sincera, actiosa, atque etiam suo modo efficax, licetsi enim hæc Divina voluntas quantum ad principalem effectum, nempe æternam salutem: inefficax sit, quia multi damnantur, suo tamen modo efficax est, quia omnibus & singulis hominibus Deus præparavit media congrua, auxilia ad consequendam salutem sufficientia offert, & confert. Unde S. Thomas in 1ma Distinct 46. quæst: 1ma de hac Dei voluntate salvandi omnes homines loquens, hæc habet. *Hujus voluntatis effectus, est ipse ordo in finem salutis, & promoventia in finem, omnibus communiter proposita, tam naturalia, quam gratuita.* Et Lect: 3. in Caput 12. Epist: ad Hebræos. *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ideo gratia nulli deest, sed omnibus quantum in se est, se communicat.*

Ad 3tium. Verum est SS. Augustinum, Prosperum, ac Fulgentium, generalem Dei voluntatem salvandi omnes, omnino homines reprobare in sensu erroneo Pelagianorum, ac Semipelagianorum, non verò in sensu orthodoxo; scilicet Pelagiani, ac Semipelagiani docebant Deum velle omnes homines salvos fieri, si ipsi velint, si quærent, peterent, ac pulsarent, sed hæc omnia non gratiæ, sed soli libero hominis arbitrio tribuebant, imo asseriebant præcis istiusmodi humanæ voluntatis dispositionibus Deum non posse hominem salvare, per quod multum Dei omnipotentia derogabant. Hoc erroneo sensu SS. Patres generalem in Deo salvandi omnes homines voluntatem reprobant, non autem sensu Catholico, qui in eo stat, quod Deus omnium ac singulorum hominum velit salutem, si ipsi velint, satagant, pulsant, petant, sed ut hæc omnia fiant, & salubriter fiant, gratiam Dei necessariam esse, quæ etiam omnibus à Deo misericorditer conceditur. Unde Au-

gustinus Libro rmo. Retract: Cap: 10. sic inquit: *Verum est omnino, omnes homines hoc posse si velint, sed præparatur voluntas à Domino, & tantum augetur munere spiritatis, ut possit.* Recto itaque sanoque sensu dici potest, reprobos etiam salvos esse, posse, si velint, ita tamen ut non excludatur Dei voluntas, ipsiusque adjutorium, quæ prima, ac potissima est causa, cur aliqui veiant salvari, & ita velent ut non deficiant.

Quæres 9. An Deus verè ac sincere velit æternam salutem illorum etiam parvulorum, qui infelicitè ex hac vita sine Baptismo decedunt?

Resp: Deus vere ac sincere illorum etiam parvulorum æternam vult salutem, qui infelicitè s. ne Baptismo ex hac vita decedunt, atque pro iis etiam Christus mortuus est. Christus siquidem juxta doctrinam Pauli Apostoli 2da ad Corinth: Cap: 5. pro iis omnibus mortuus est, qui in Adamo mortui sunt. Porro prædicti parvuli in Adamo mortui sunt, alias pro illis Christus non esset mortuus, ut recte concludit Augustinus contra Julianum Libro 6. cap. 4to. sic inquiens: *Si parvuli non sunt mortui, non est mortuus pro eis, qui non est mortuus nisi pro mortuis.* Qui autem pro parvulorum salute mortuus est, vult ut ipsis salutis remedium applicetur, sincere igitur vult illorum salutem. Et verò si Christus mortuus est, etiam pro sceleratis, multo magis mortuus est pro istis infantibus, qui nulla alia, quam originis labe polluti moriuntur, alioquin benivolentiorum faceremus Deum omnibus impiissimis, & scelestissimis hominibus, quam nullo actuali peccato contaminatis parvulis, quod intolerabilis esset absurditas. Cum verò Deus verè, ac sincere velit illorum omnium salutem, pro quibus Christus mortuus est, & Christus etiam pro illis infantibus mortuus est, qui infelicitè sine Baptismo ex hac vita decedunt. Ergo & illorum salutem Deus verè, ac sincere vult. Sane ut egregiè inquit Augustinus libro 4to contra Julianum cap. 8vo de istius modi loquens parvulis. *Numquid homines non sunt, ut non pertineant ad id, quod dictum est. Omnes homines vult salvos fieri.*

Objicies. Deus parvulis, qui in utero materno extinguuntur, nulla confert media quibus possint salvari, ipsis siquidem absque ulla Parentum culpa, solo Deo nolente unicum salutis remedium, scilicet Baptisma applicari nequit. Insuper cum Deus naturæ cursum constituit, in quo prævidit futurum, ut multi infantes prius morerentur, quam ulla humana industria possit illis Baptismus conferri.

Ergo

Ergo Deus vere, ac sincere non vult salutem illorum parvulorum, qui infelicitè sine Baptismo ex hac vita discedunt.

Resp: Deus omnibus hominibus, ac proinde etiam parvulis qui sine Baptismo in utero materno extinguuntur, remedia ad consequendam salutem sufficientia, & inter alia saluberrima Sacramenta instituit, ac præparavit, quod autem multi, veluti etiam infantes in utero materno morientes, ex causarum secundarum influxu, actu illa non percipiant, Deus ob id culpari nequit, neque inde inferi potest Deum istiusmodi infantium nolle salutem, mors siquidem illorum præmatura non evenit ex Dei voluntate id directe intendente, sed ex Divina permissione consequenter ad causarum secundarum influxum, & concursum, quem Deus utpote Provisor generalis impedire non tenetur. Mors itaque præmatura infantium in utero materno sine Baptismo decedentium non est ex Dei voluntate directa, sed ex causis secundis Deo id permittente. Neque etiam Deus directa, ac expressa voluntate cum naturæ cursum instituit, in quo prius multi moriantur infantes, antequam Baptisari possint, sed minimè spectata talium infantium præmatura morte, in quo necesse est, multos infantes prius mori quam Baptisentur, illum instituit.

Quæres 10. Qualis est ista in Deo voluntas, qua omnium ac singulorum hominum vult salutem?

Resp: Voluntas Dei, qua omnium ac singulorum hominum vult salutem, est amor vera & sincera, quod ex ipsius effectibus admirandis manifestissime apparet, quia enim Deus omnium & singulorum hominum vult salutem, patienter peccatores expectat, nolens quemquam perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti, quemadmodum docet Petrus Apostolus in 2da Epistola sua cap: 3tio: Divitiarum bonitatis, patientiæ, & longanimitatis juxta Paulum ad Romanos cap: 2do in illos effundit, ut ipsos ad pœnitentiam adducat, tandem remedia, ac gratias ad consequendam salutem sufficientes, quibuslibet hominibus præparat, offert, dat, confert. 2do: est tamen non nisi conditionata, & generalis, quia scilicet Deus voluntate generali omnium ac singulorum hominum vult salutem, nisi ipsi resistant, atque ipsi sibi damnationem acquirant. Unde S. Augustinus. Libro de Catech: rudibus. Cap: 26. scripsit. *Deus vult homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, & non resistant misericordiæ Creatoris sui:* & S. Anselmus in Caput 6tum S. Mathæi hæc de Deo habet. *Cum vellet pravos etiam*

ant saluare, si vellent, tamen ipsi contradicunt suis operibus huic voluntati. Tandem Ecclesia Lugdunensis, seu Remigius ipsius Episcopus Libro de tribus Epistolis Cap: 12. sic loquitur. *Ita à Sanctis Patribus intellectum invenitur, quod dictum est. Quis vult omnes homines salvos fieri, ut simpliciter accipiat hoc de omnibus, quantum in ipso est Deum velle, eo quod omnes salvari velit bonitate Creatoris, sed quia eos liberi arbitrij condidit, expectet, ut hoc etiam ipsi velint, & si voluerint, justè salventur, si noluerint justè puniantur.* Igitur Deus omnium & singulorum hominum voluntate generali, vera, ac sincera vult salutem si et ipsi velint, si non resistent misericordiae Creatoris, si non contradicant suis operibus voluntati ipsius. Est ergo hæc Dei voluntas conditionata, & quia istiusmodi conditiones non à solo Deo dependent, sed & à libera hominum voluntate, non est mirum quod minime in omnibus hominibus adimpleatur.

Quæres 11. Erga salutem electorum, atque prædestinatorum quomodo se habeat Divina voluntas?

Resp: Quamquam Deus voluntate vera, ac sincera, omnium ac singulorum hominum velit salutem, & pro illis omnibus mortuus sit Christus, at tamen singulariter ac specialiter, voluntate absoluta, ac efficaci, electorum, ac prædestinatorum salutem Deus vult, eademque efficaci & absoluta voluntate pro iisdem Christus mortuus est. Enimverò absoluta, & efficax Dei voluntas semper impletur ut innumeræ testantur Scripturæ: unde Isaïæ Cap: 46. ipse Deus sic de se attestatur *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Porro soli electi ac prædestinati reipsa salvantur. Ergo illorum tantummodo Deus singulariter voluntate absoluta & efficaci vult salutem. Quare Augustinus Libro de corrept: & gratia: cap: 14. hæc habet. *Volenti saluum facere, nullum resistit arbitrium, sic enim velle seu nolle, in volentis aut nolentis est potestate, ut Divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem.* Sed & Christus disertis verbis Joan: cap: 10. pronuntiavit, se pro solis electis ac prædestinatis voluntate absoluta ac omnino efficaci mortuum esse. *Animam inquit meam pono pro ovibus meis,* atque statim superaddit, *ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Unde Augustinus in Psalmum 87. scribens sic de Christo loquitur. *Solis prædestinatis ad æternam salutem, non autem omnibus, ejus bona opera profuerunt.* & S. Prosper ad 9nam objectionem respondens hæc habet de Christo. *Cum rectif-*

sime

sine dicat'ir pro totius mundi redemptione crucifixus, potest tamen dici pro his tantum crucifixus, quibus mors ipsius profuit.

Obijcies. Si Deus singulariter ac specialiter electorum tantummod' ac prædestinatorum vellet salutem, & pro illis solum voluntate efficaci mortuus est Christus, non ergo omnium ac singulorum hominum salutem vult Deus, neque pro iis omnibus mortuus est Christus. Unde in Sacris literis Christus dicitur mortuus non pro omnibus, sed tantum pro multis. Sic Math: cap: 20. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis*, & cap: 26, *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur*. Certè pro iis dumtaxat mortuus est Christus, pro quibus in sua passione oravit. Porro pro solis prædestinatis oravit Christus, quemadmodum legitur Joan: cap: 17. *Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt.*

Resp: Deus singulariter ac specialiter voluntate absoluta ac omnino efficaci vult salutem electorum tantummodo, ac prædestinatorum, atque pro iis voluntate pariter speciali ac efficaci mortuus est Christus, verum voluntate generali, vera, ac sincera, sed conditionata omnium ac singulorum hominum vult salutem, ex parte efficaci quo ad præparationem, oblationem, & collectionem mediorum ad consequendam salutem verè sufficientium ex parte inefficaci, quia scilicet obistente humana iniquitate multi salutem re ipsa non consequuntur, & tali quoque voluntate Christus pro omnibus ac singulis hominibus mortuus est. Atque tali modo textus Sacrae Scripturae in speciem secum pugnautes conciliat ipsa Synodus Tridentina Sess: 6ta cap: 3. de Christo sic loquens: *Et si ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii dumtaxat quibus meritum Passionis ejus communicatur*. Præterea etsi in aliquibus locis Sacrae Scripturae dicatur Christus mortuus pro multis, in aliis etiam dicitur mortuus pro omnibus & ubi dicitur pro multis, ibi per multos intelliguntur omnes, ita docet Augustinus Libro 2do Operis imperfecti cap: 175. *Non repugnare omnibus multis, quia ipsi omnes non pauci, sed multi sunt*. Et Theophilactus in Mathæum. *Pro multis dicit effundi, hoc est pro omnibus, sunt enim & omnes multi*. Et certe quamquam Christus alicubi pro solis Apostolis ac electis oraverit, alibi tamen pro omnibus orasse describitur. Sic Joan: cap: 17. *Non pro eis autem tantum rogo, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, & ibidem orat: ut mundus*

credat, quia tu me misisti Luc: cap: 23. orat pro suis tor-
toribus, debitari autem non potest, quin multi ex illis re-
probi fuerint. Unde Augustinus Serm: 4. de Sanctis. *Chri-*
stus inquit. in Cruce pendens pro omnibus oravit, & omni-
bus veniam postulavit.

CAPUT QUARTUM

De Dei Providentia.

Quæres. Quid sit, & quotupliciter consideratur Divi-
na Providentia?

Resp: Providentia est ordinatio rerum ad debitum fi-
nem per media idonea. Dupliciter autem Divina Providen-
tia considerari potest, scilicet *in ordine naturali* quatenus
res omnes creatæ juxta constitutum à Deo ordinem dispo-
nuntur, atque diriguntur ad fines naturæ convenientes: &
in ordine supernaturali, dum creaturæ rationales per me-
dia supernaturalia ad finem supernaturalem disponuntur,
atque ordinantur.

ARTICULUS Ius.

De Providentia Divina in ordine naturali.

Quæres 1. Utrum extiterint, qui negarent Divina
Providentia regi mundum?

Resp: Multi, extiterunt qui Divinam Providentiam
negarunt. Primus omnium erat Epicurus, qui hanc pulcher-
rimam, ac ordinatissimam rerum universitatem ex cæco
atomorum concursu coaluisse, & fortuito casu permanere
insipienter effinxit. Neque paucis tanta hæc insania pla-
cuit, præsertim apud Romanos inter Christianos Dei Pro-
videntiam omnino sustulit impius Hæreticus Marcion: &
Bardesanes. Sæculo vero elapso eandem insaniam aperte
propugnavit Benedictus Spinoza, statuens omnia neces-
sitate naturæ evenire. Qui ejus vestigia secuti sunt, Deum
admittere se profitentur, Providentiam verò negant, &
vulgo Deistæ appellari amant. Præter memoratos Divinæ
Pro-

Providentiæ oscores, fuere alij qui Deum quidem res majoris momenti administrare putabant, non tamen omnia omnino.

Quæres 2. An revera Deus sita Providentia reque omnes creatas administrat?

Resp: Deus summa ac infinita Providentiæ, sua res omnes creatas administrat, & regit. Et quidem Sacra literæ nihil aliud sunt, nisi Divinæ Providentiæ, præcipue erga homines in eluctabile testimonium. Psalmo. 118. *Et um ita alloquitur Rex David. Ordinatione tuâ persqverat dies, & omnia serviunt tibi. & Psal: 146. Dat jilmentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum. Sapient: cap: 12. Non est alius Deus, quam tu, cui cura est de omnibus. Tandem Math: cap: 6. dicit Christus. Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horea, & Pater cælestis pascit ea. Et certè ipsa etiam mala ordinat Deus, quia illis in suos utitur fines, unde Genesis Cap: 50. Joseph ad fratres sic inquit: Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum, Præterea quæ maxime videntur fortuita, hæc in Scripturis ordinationi Divinæ adscribuntur, quid enim magis fortuitum, quam ipsæ sortes & tamen Proverb: cap: 16. dicitur: Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.*

Verum, & rationibus naturalibus Divina Providentia invictè comprobatur. Enimverò Deus aspectabilis hujus universi conditor est, omnia igitur quæ in eo sunt bono Deo tribuenda sunt, inter præcipua autem hujus universi bona profecto memorari debet omnium rerum ad certos ac determinatos fines ordinatio, quam inficiari non potest, nisi is, qui mirabiles constantesque naturæ leges, vel ignorat pænitus vel non considerat. Igitur & hujus ordinis Deus author est, ac proinde etiam conservator, in quo Divina consistit Providentia. Certè bonus est Deus, imo non-nisi sua bonitate moveri potuit ut mundum crearet, ergo & eadem bonitate sua, moveri debet ut mundum opus manuum suarum administret, & regat. Unde S. Ambrosius Libro de Officiis cap: 13. hæc præclare scripsit: *Quis operator negligat operis sui curam! Quis deserat, aut destituat quod ipse condendum putavit? si injuria est regere, nonne major injuria est fecisse? cum aliquid non fecisse nulla injustitia sit; non curare, quid feceris summa inclementia.* Et S. Joannes Damascenus Libro 2. de Orthodoxa fide cap: 29. inquit. *Solus Deus est natura bonus & sapiens*

ens, ut igitur bonus providet, ut autem sapiens, optime eorum. quæ sunt, curam gerit. Præterea rerum omnium administratio, perfectio quædam est, & quidem maxima, quæ proinde Deo perfectionum omnium pelago, denegari non potest, nisi una ipse tollatur Deus. Id vidit etiam Ethnicus Philosophus, Balbus apud Ciceronem Libro 2. de natura Deorum cap: 30. qui sic ratiocinatur. *Aut negandum est Deos esse, aut qui Deos esse concedunt, illis fatendum est, eos aliquid agere, idque præclarum, nihil autem est præclarius mundi administratione, Deorum igitur consilio administratur.* Tandem si nulla est Providentia, omnia vel cæco casu, vel dura fatalique eveniunt necessitate, utrumque autem absurdum est, quomodo enim casu tam ordinata, tamque constans rerum omnium series contingere potuit, atque hucusque conservari. Esse quoque contingentia in rebus perspicue apparet, & nos ipsi nostræ libertatis intimè consciî sumus, quæ fatalem excludunt necessitatem. Deus itaque summa, & infinita Providentia suas res omnes creatas administrat & regit.

Quæres 3. Utrum æqualis sit circa omnia, Divina Providentia?

*Hæsp: Quamquam Divina Providentia ad omnia etiam vilissima sese extendat, unde etiam jumentis, & pullis corvorum ipse dat escam ipsorum, atque volatilia cæli ipse pascit, non est tamen æqualis circa omnia Divina Providentia, sed specialis est Deo cura circa res humanas, quare Christus Math: cap: 6. postquam asseruit Patrem cælestem etiam volatilibus cæli copiose providere pascua necessaria, statim ostendit specialem ipsi inesse providentiam atque curam de hominibus, sic ad Discipulos inquiring, *Nonne vos magis pluris estis illis*, propterea præcepit illis ne solliciti essent, quid manducarent, quid biberent, aut quod induerent, *scit enim pater vester quia his omnibus indigetis*, unde & capillos capitis eorum numeratos esse affirmat, & ne unum quidem in terram cadere sine voluntate Patris qui in cælis est, quibus luculentissime ostenditur præcipua ac singularis, circa res humanas Divina Providentia. Et verò si Deus rebus humanis non præest, neque specialem hominum curam habet, actum est de Religione, ac omnibus facinoribus tota aperitur via, & id docet Augustinus Lib: de utilitate cr. de serm: cap: 16. *Si Dei providentia non præsidet rebus humanis, nihil est de Religione satagendum.* Ut enim argumentatur Lactantius Libro de ira Dei cap: 8. *Si Deus colentium obsequio nul-*
*lam**

tam gratiam refert, quid tam vanum, tam stultum, quam templa ædificare, Sacrificia facere, dona conferre. Consecutionem hanc vidit ipse Tullius libro 1. de Natura Deorum ubi hæc habet. *Si Diij neque possunt nos juvare, nec volunt, nec curant omnino, quid ullos Diis immortalibus cultus, honores, præces exhibemus.* Non igitur generalis tantummodo erga homines, resque humanas agnoscenda est in Deo cura, sed & specialis atque singularis ipsius adoranda providentia.

Obijcies 1. Multa sunt in hoc mundo, inutilia, noxia, quæ casu potius, ac temeritate fortunæ, quam ullâ providentiâ contingere videntur. Pluviam ex g: vel in mare, vel in disertâ solitudines sæpe frustra decidere videmus, dum frugiferi agri siccitate arescunt. Immensi oceani tractus nonnisi mutis piscibus destinantur. Quot, & quanta sunt animalia inutilia, imo noxia, serpentes, monstra. *2do* Si Deus hominibus singulariter provideret, eos deberet ab omni infortunio præservare, ut plenè felices ac beati essent. Porro tot, tantæque sunt calamitates, & miseriæ quæ nos circumdant, ut multo plura sint mala, quibus premimur quam bona, quibus fruimur. *3tio:* Si omnia Divinæ providentiâ administantur, omnia certissime, ac infallibiliter eveniunt, atque hoc posito supervacanei sunt nostri conatus, frustraneæ exhortationes, minæ, omnia enim evenire debent secundum ejusdem Providentiæ ordinem.

Resp: ad 1um. Hæc ex hominum ignorantia oriri, quos latent altissimi Divinæ providentiæ fines, multa siquidem inutilia, ac etiam noxia nobis modo apparent, talia autem proculdubio non apparerent, si proportionem quam habent cum toto hujus universi, cognosceremus. Certè immensi marium tractus maximum afferunt commodum, ut inter regiones longissime distitas, commercium, atque communicatio civilis habeatur, quæ terrestri itinere vix, ac ne vix quidem haberi posset. Quæ verò animalcula inutilia, aut noxia videntur, hæc in aliorum animalium postum, cedunt & ad hominum medicamenta multum, quibus nos utimur, inserviunt.

Ad 2dum. Ex quo omnes homines in Adam primo parente peccaverunt, omnes nocentes facti, juste etiam punitioni subijciuntur, miseriis proinde, calamitatibusque promeritis premimur. Falsum autem est, in vita hominum multo majora, ac plura esse mala quæ nos affligunt, quam bona quæ exhilarant, quod vel ex eo solo colligi potest, quod communiter homines, paucissimis exceptis, semper vivere cupiunt.

Ad

Ad 3tium. Nostri etiam conatus, exhortationesque sub Divinæ Providentiæ ordine continentur, non sunt ergo frustraneæ. Scilicet Deus nedum certos nobis fines sua providentia præstituit, sed ipsa quoque media quibus eisdem fines assequamur. Neque etiam Divina Providentia fatalis aliqua inducitur necessitas, ita enim Deus sua Providentia res omnes administrat, ut causas necessarias necessario moveat, liberas autem libere excitet.

A R T I C U L U S 2dus.

De Providentia Divina in ordine supernaturali.

Quæres 1. Qui sunt effectus Divinæ Providentiæ in ordine supernaturali?

Resp: Providentiæ Divinæ in ordine supernaturali præcipui effectus sunt. 1mo; præparatio, oblatio, atque collatio mediæ ad consequendum finem supernaturalem, æternam scilicet salutem inservientium. Ab hoc nec ipsi excluduntur reprobi, quoniam & ipsis Deus præparavit, ac offert mediæ ad consequendam salutem vere sufficientia, 2do; prædestinatio quatenus scilicet Deus singulariter quosdam ex tota humanæ naturæ massa elegit, ac præordinavit ad cælestem gloriam consequendam, efficaciter illis providendo de elargiendis gratiis quibus illam reipsa assequantur. Hæc prædestinatio vel est gratuita, quando à solo Dei beneplacito procedit sine ullo respectu ad futura hominum merita, vel ex prævisis meritis, quando Deus aliquos propter prævisa bona illorum merita, eos ad cælestem gloriam præordinavit. Hæc prædestinationi opponitur Reprobatio, qua à cælesti gloria impij reiciuntur, atque excluduntur.

Quæres 2. Utrum omnibus, ac singulis hominibus Deus præparaverit mediæ ad consequendam salutem sufficientia?

Resp: Deus omnibus, ac singulis hominibus præparavit, offert, ac confert ad consequendam æternam salutem mediæ, atque auxilia sufficientia. Deus siquidem vere ac sincere omnium, ac singulorum hominum vult salutem. Cum autem sterilis ac otiosa ista Divina voluntas esse nequeat, omnibus ergo ac singulis hominibus Deus ad consequendam æternam salutem non solum præparavit, sed & confert mediæ atque auxilia sufficientia. Hinc ipse Deus ore Isaïæ Prophetæ cap: 5. de Judeorum Syna-

gu.

goga conquerens ait. *Nunc ergo habitatores Jerusalem & Siri Juda judicate inter me, & vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci, quia scilicet Deus laiga manū Judæis auxilia, ac media sufficientia contulerat, adeoque eorum ingratitude atque perditionem severe increpat. Et Proverbiorum cap: 1. universos Deus arguit impios, quod mediis, atque auxiliis ad salutem consequendam sibi porrectis uti neglexerint. Vocavi & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.* His manifestissimum efficitur, induratis etiam, ac obcecatis peccatoribus dari à Deo auxilia atque gratias sufficientes, quibus possent duritiam cordis emollire, cecitatem mentis exuere, & ad Deum converti. Quare & infidelibus omnibus à Deo conferri gratias, quibus ad fidem converti, & ad salutem pervenire possint, docent Sancti Patres, præcipue verò Augustinus in Psalmum 18. ubi hæc habet. *Non permisit ullum mortalium excusare se de umbra mortis, & ipsum enim penetravit verbi calor.* Et S. Prosper libro 2do: de vocatione Gentium cap: 5. sic loquitur. *Adhibitā semper est, universis hominibus quædam supernæ mensura doctrinæ, quæ & si partioris occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen, sicut Dominus judicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium.* Unde tritum illud S. Thomæ Quest: 14. de verit: Art: 12. docentis. *Si quis nutritus in Sylvis, vel inter bruta animalia ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissime est credendum, quod ei Deus vel per interiorē inspirationem revelaret ea quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret.* Is ergo est certissimus Divinæ bonitatis ordo, ut unicuique hominum præparentur, offerantur, atque concedantur media, & auxilia, quibus ad agnitionem veritatis, & consecutionem æternæ salutis pervenire possit:

Quæres 3. Qualis sit prædestinatio electorum ad cælestem gloriam?

Resp: Prædestinatio electorum ad cælestem gloriam, non est gratuita, sed ex prævisis meritis. Et id probant plures Scripturæ Sacræ textus. Math: cap: 25. juxta Christi prædestinationem in extremo judicio hæc in electos ab ipso proferetur sententia. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum, & constitutione mundi, esurivi enim, & dedistis mihi manducare, Et ubi regnum cæle-*

stæ

ste non modo in possessionem tradendum asseritur propter bona opera, & illorum merita, sed etiam propter eam a constitutione mundi præparatum esse dicitur. Et quemadmodum in subsequenti sententia: *Discedite maledicti in ignem æternum, esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, causa cur præparata fuerit, & actu irrogetur pæna æterna, hæc assignatur, quia scilicet omisa fuerunt bona opera, & perpetrata mala, ita pariter in priori sententia: *Venite benedicti...* causa non modo redditæ, sed & præparatæ gloriæ cælestis hæc ponitur, quia scilicet adimpleta sunt bona opera. Ex prævisis igitur meritis bonorum operum fit electio, ac prædestinatio ad cælestem gloriam.

Præterea Epist: 2da cap: 1. S. Petrus Apostolus sic fideles adhortatur. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis, sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum:* cui consonat istud Apocalipsis cap: 3. *Tene quod habes ut nemo accipiat coronam tuam.* Ex quibus sic recte concluditur. Per quod certa redditur vocatio, atque electio adeo ut sic abundanter ministraretur nobis introitus in æternum regnum, propter id etiam decreta, atque præstituta fuit vocatio, & electio. Porro per bona opera certa redditur vocatio, atque electio. Ergo & propter bona opera prævisa à Deo, decreta ac præstituta fuit.

Et verò incerta est salus nostra, semperque subest periculum ne à selectis gloriæ corona excidamus, quare juxta Apostolicam doctrinam firmiter tenendum est quod à nobis acquisitum promeritumque fuit per bona opera, continuo in iis perseverando, magis ac magis certificanda est nostra vocatio, ac electio, tandem juxta monitum Pauli Apostoli ad Philip: Cap: 2. cum metu, & tremore salutem nostram operari necesse est. Porro incertitudo hæc, timor, atque periculum stant quidem, si ad cælestem gloriam nonnisi ex prævisis bonorum operum meritis prædestinati sumus, quia scilicet ut hortatur Apostolus in Epist: 1. ad Corinth: cap: 10. qui se existimat stare, serio attendere debet ne cadat, ac propterea promeritam cælestem gloriam amittat. Si verò ex solo Dei beneplacito, & sine ullo ad futura bona merita respectu electio, atque ad cælestem gloriam prorsus gratuita prædestinatio fiat, tunc incertitudo salutis, periculum, timorque illius amittendæ locum habere non possunt. Ubi enim intervenit voluntas Dei salvandi hominem absoluta, certa, infallibiliter,

at-

atque indeclinabiliter æternam salutem homini asserens, atque illam efficienter operans, ibi nulla potest esse incertitudo, nullum à cælesti corona excidendi periculum. Posita autem prædestinatione ad cælestem gloriam omnino gratuita, ex solo Dei beneplacito, & sine ullo ad futura hominis bona merita respectu, proveniens, adest tunc atque intervenit voluntas Dei salvandi hominem absoluta, certa, infallibiliter æternam homini salutem asserens, illamque efficienter operans. Id enim gratuita prædestinatio importat, exigit, atque denotat. Igitur frustra sagtagendum erit, ut per bona opera certam nostram vocationem, & electionem faciamus, quoniam Dei beneplacito infallibiliter, & invariabiliter ipsa certa est, non est cur timeamus ne dum injustitiam stamus, illa deperdita à cælesti corona excidamus, & alius eam assequatur, quoniam Dei voluntate certissime nobis reservata est, frustra cum metu, & tremore salutem nostram operari debemus, hac firma spe radicati, quod Dei beneplacito infallibiliter, & immutabiliter illam reipsa assequemur. Hæc autem quoniam Apostolicæ doctrinæ omnino contraria sint, non gratuita, sed ex prævisis futuris bonorum operum meritis, tenenda, atque asserenda est ad cælestem gloriam prædestinatio.

Tandem S. Paulus in Epist. ad Romanos cap: 8. hæc habet. *Quos Deus præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, ut sit ipse promigentus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit, quos autem justificavit, illos & glorificavit.* Ex quo textu sic licet argumentari. Quos Deus præscivit, ac propterea prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, hos consequenter & vocavit, justificavit, & glorificavit, ex prævisione itaque conformitatis imaginis Christi Filij Dei, ac proinde ex prævisione futurorum bonorum operum, vocatio, justificatio, & glorificatio procedunt, quare congrue prædictus locus Apostoli sic legendus est. Quos Deus præscivit, hos & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, quos autem sic prædestinavit, hos & vocavit, justificavit, glorificavit, adeo ut totius textus hic sit proprius sensus. Quorum Deus præscivit merita in conformitate imaginis Filij sui, horum etiam prædestinavit præmia. Porro sic legendum, atque intelligendum esse hunc textum Pauli censuerunt plerique Sancti Patres. Theodoretus in hunc locum sic inquit. *Non simpliciter prædestinavit, sed cum præscisset præ-*

*prædestinavit. Ambrosius libro 5. de fide cap: 3. hæc habet. Quos præscivit, hos & prædestinavit, quia non ante prædestinavit, quam præscivit, sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit. Et Hieronymus: Quos prævidit conformes futuros in vita, voluit ut fierent conformes in gloria: quod, & iisdem pene verbis repetit Primarius S. Augustini discipulus in hunc Apostoli locum. Sed & Sedulius Augustino suppar in eadem Pauli verba sic inquit. Hos quos præscivit futuros devotos sibi, ipsos elegit ad præmia capescenda, & paulo post hæc habet: Aliud est præscire, aliud prædestinare. Præscientia itaque gerenda prænoscit, postmodum prædestinatio retribuenda describit, illa prævidet merita, hæc prædestinat præmia. Ex his sequitur Sanctos Patres Augustino antiquiores aut etiam supparos plus favere prædestinationi ex prævisis bonorum operum meritis, quam gratuitæ. Verum & ipse S. Augustinus si prædestinationem gratuitam docuit, nec semper illam docuit, nec docuit seu rem maximi momenti, nec proinde docuit ut rem necessario credendam, unde & ab eius ævo ad nostra tempora, plena fuit utramlibet partem sequendi libertas. Præterea multis in locis prædestinationem ex prævisis meritis non obscure tradit idem S. Doctor maxime in ipsa prædestinationis definitione, quam accuratam esse oportet, siquidem libro de dono perseverantiæ Cap: 14. sic loquitur. *Hæc nihil aliud est, quam præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur: igitur juxta S. Augustinum prædestinatio supponit præscientiam, illamque consequitur, non ergo est gratuita.**

Verum & firmisimis rationibus Theologicis gratuita ad gloriam prædestinatio impugnatur, quæ sic se habent. Est in Deo voluntas sincera omnes homines salvandi. Porro hæc voluntas cum gratuita ad gloriam prædestinatione conciliari vix potest. Nam voluntas vi cuius ne unus quidem homo salvatur, sincera reputari nequit, in eo, qui omnia potest. Porro admissa prædestinatione ad gloriam prorsus gratuita, vi illius voluntatis, qua Deus vult omnes homines salvare, ne unus quidem salvatur, quoniam illi tantummodo & soli reipsa salvantur, quorum Deus speciali, absoluta ac omnino gratuita voluntate decrevit salutem. Certe posita non nullorum efficaci, & plane gratuita ad gloriam electione, ac prædestinatione, cæteri saltem negative, si non positive rejiciuntur. Hæc autem à salute rejectio, cum sincera ejusdem salutis voluntate cohærere ne-

nequit. Vel enim ejusmodi negative rejectia. Deus sufficientia ad salutem auxilia largitur, vel non? si largitur, ad quid ista auxilia pro assequenda salute, à qua jam exclusi sunt: si non largitur, ad quid sterilis hæc, & otiosa Dei voluntas. Ut igitur voluntas vera, ac sincera salvandi omnes homines Deo inesse merito censeatur, plane gratuita ad gloriam prædestinatio, non est admittenda.

Et verò collatio gloriæ Cælestis in tempore fit propter merita, igitur etiam ejusdem gloriæ prædestinatio ex prævisis meritis fieri debet. Si enim Deus gratis intendit dare, gloriam Cælestem, gratis etiam illam actu dare debet, cum igitur non gratis illam actu tribuit, sed propter merita, non gratis, sed propter prævisa merita illam præparat, & ad ipsam præordinat. Commune namque fert axioma. *Nihil est in executione, quod prius non fuerit in intentione*: tum etiam illud; *Nihil facit Deus in tempore, quod ab æterno non præordinaverit*. Ergo si in executione non gratis, sed propter merita dat cælestem gloriam, non gratis, sed propter prævisa merita illam præparavit, atque ad ipsam prædestinavit, ut scilicet executio intentioni respondeat, & intentio executioni non adversetur.

Objicies 1mo: Joan: cap: 10. hæc Christus ad Judæos locutus est. *Vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum*. Ex quo satis luculenter apparet, prædestinationem antecedere fidem, ac proinde cetera etiam merita bona, atque vi prædestinationis fideles credere ipsamque vitam æternam possidere, quoniam ii tantummodo crediderunt, vitamque æternam erant consecuturi, qui sunt, & plane ideo quia sunt ex ovibus Christi, hoc est è numero prædestinatorum, unde etiam Actorum cap: 13. simpliciter dicitur. *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam*. 2do: S. Paulus Apostolus in Epistola ad Romanos cap: 9no duos geminos fratres, Jacob, & Esau tamquam figuram, exemplum, & imaginem prædestinatorum, & reprobatorum afferens, sic inquit. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. Non ergo ex prævisis meritis, sed plane gratuita est prædestinatio ad gloriam, non ex volente aut currente, sed ex sola miseratione Divina.

T

non

non ex operibus, sed ex vocante, ut secundum electionem propositum Dei maneret.

Resp: ad 1mum. Per oves de quibus in citato textu loquitur Christus, non soli intelligendi sunt ad gloriam prædestinati, sed & illi intelligi possunt, qui Christi voci humiliter obtemperant, unde ipsis dat vitam æternam, in præsentem quidem in spe, per gratiam; in futura autem re ipsa per gloriam, modo in statu ovium usque in finem perseverent, vocem Christi auscultando & vestigia Ipsius sequendo, quare non peribunt in æternum, nisi ipsi gratiæ Christi defuerint, unde si tunc pereant, sua culpa & voluntate peribunt. Nihil ergo in prædicto textu pro gratuita prædestinatione, imo contra ipsam non leve ibi licet reperire argumentum. Quemadmodum enim Judæi, quos hic alloquitur Christus, reprobandi erant, ob prævisam eorum incredulitatem, sic et ii, quos oves suas ibidem Christus vocat, haud unquam perituri dicuntur, quia in bono constanter permansuri prævidentur. Tandem non crediderunt Christo Judæi, quia non erant ex ovibus ejus, alij vero crediderunt, quia erant ex ovibus illius, sed hoc quod essent ex ovibus Christi, an ex prædestinatione gratuita, an ex prævisis meritis, intactum ibi relinquitur, & secundum plus insinuat, quam primum, quia scilicet postquam Christus ovium suarum enumeravit dotes, *vocem meam audiunt, & sequuntur me*, ad hæc consequenter subjungit suam promissionem, *& ego vitam æternam do eis*. Quare licetsi Actorum cap: 13. dicatur illos credidisse, qui erant ad vitam æternam prædestinati, sed non docetur quomodo erant ad vitam æternam præordinati, an gratuito ante prævisa merita; an etiam post prævisa merita, & hoc secundum magis supplicandum est, quoniam juxta Græcum textum, sensus illorum verborum iste est, illos credidisse, quotquot ex auxilio gratiæ non invanum receptæ, bene dispositi, & affecti erant ad vitam æternam.

Ad 2dum. Citatum Pauli Apostoli textum, immo totum etiam cap: 9. Epist. ad Romanos vix intelligi posse, docent Origenes, Hieronymus, Æcumenius, & Augustinus pluribus in locis, & quod S. Petrus scripserat, in Epistolis Pauli quædam esse difficilia intellectu, quæ inducti depravant, in istud Epistolæ ipsius ad Romanos caput 9. cadere, quare caute prædicta Pauli verba, accipienda sunt. Et certè eo textu gratuita & absoluta ad gloriam prædestinatio probari nequit, nisi simul probetur reprobationem ad infernæ pænae, sine prævisis demeritis absoluta Dei voluntate consti-

stitutam esse, siquidem eodem modo ibi loquitur Apostolus de dilectione & electione Jacob, ac de odio, & reprobatione Esau, æque boni cujuscunque aut mali operis, prævisionem excludens. *Cum nondum inquit, nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali, Jacob dilexi; Esau autem odio habui*: quæ verba non minus de salute, quam de damnatione intelligenda veniunt. Porro expositionem hanc, ut Hæreticam omnes horrent Catholici; Constat igitur verba Apostoli mitiori, quam per se ferre videantur sensu intelligenda esse. Omnibus verò recte perpensis, & trutinatis videtur Apostolus Paulus toto Capite 9. Epistolæ suæ ad Romanos hoc unicum intendere, ut ostendat, atque evincat, quemadmodum Jacob præ Esau fratre natu majore, non ex operibus suis, sed ex solo beneplacito miserentis Dei, hæreditavit promissiones Abrahamæ à Deo factas, à quibus Esau exciderat, ita etiam Gentiles, postquam Judæi propter suam incredulitatem, à Regno Dei exciderant, non ex merito bonorum suorum operum, sed ex Dei beneplacito, ut ostenderet divitias gloriæ suæ, in vasa misericordiæ ad fidem Christi vocatos esse, & per fidem justitiam consecutos fuisse. Unde concludit. *Gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam, quæ ex fide est. Israel vero sectando legem justitiæ, Moysajcæ scilicet, in legem justitiæ non pervenit*, in illam videlicet quæ vera justitia est, & quæ per Christum datur. In toto igitur hoc Capite nihil habet Apostolus de prædestinatione ad gloriam, sed tantummodo fusè diserit de vocatione Gentium ad fidem, atque justitiam Christi, quæ certè gratis omnibus datur qui credant. Hoc autem non obstante, sicuti Judæi, juxta Chrysostomum Homil: 16. à fide, & justitia Christi exciderunt, quia semper Spiritui Sancto restiterunt, ita Gentiles fidem, ac justitiam Christi apprehenderunt, quia vocem ejus audientes, non obduraverunt corda sua.

Tandem si Apostolus Paulus in prædicto Capite 9. Epistolæ suæ ad Romanos de prædestinatione ad gloriam loqui omnino censendus sit, formam, & exemplum illius in Jacob ostendens, hæc juxta Sanctos Patres non gratuita, sed ex prævisis meritis ibi asseritur, quemadmodum reprobatio Esau, non sine prævisis demeritis fieri potuit. Hæc enim S. Iræneus habet Libro 4. contra Hæreses cap: 38. *Ex præscientia futurorum dictum fuisse, Jacob dilexi, Esau autem odio habui* & S. Hieronymus in Caput 1. um Malachiæ, scribens ad hæc verba. *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, sic inquit: *Dilectio, & odium Dei, vel ex*

præscientia nascitur futurorum, vel ex operibus, alioquin novimus, quod omnia Deus diligit, nec quidquam oderit eorum quæ creavit. Unde cum ibi dicat Apostolus non ex operibus, sed ex vocante dictum est, excludit solum opera præcedentia, quia nimirum, ut ibidem positum est Esau & Jacob, cum necdum nati essent, nihil etiam adhuc tum boni, aut mali egerunt, sed non excludit subsequencia & prævisa, quare cum Chrysostomo, Æcumenio, Theophylacto pro certo habemus, Jacob ad coronam à Deo prædicatum, Esau verò ab eadem fuisse reprobatum, antequam uterque boni quid egissent, aut mali, sed non antequam utriusque opera prævisa fuissent. Eodem siquidem modo ad gloriam electus est Jacob, quo ab eadem reprobatus est Esau, par enim Apostoli de utraque sententia. Jam verò Esau nonnisi ex demeritis prævisis reprobatus est. Ergo & Jacob nonnisi ex prævisis meritis electus est.

Dices: Deus in sua erga Jacob dilectione, voluit ostendere Divitias gloriæ suæ, in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam, in sua verò adversus Esau adeo justitiam, in vasa iræ, apta in interitum. Porro si electio Jacob ex prævisis meritis facta fuerit, jam in illa electione non misericordiam probavit Deus, sed justitiam. Unde concludit Apostolus dicens: Neque volentis, neque currentis sed miserationis est Dei, quod cum prædestinatione ad gloriam ex prævisis meritis conciliari, & componi nequit.

Resp: Quamquam prædestinatio ad gloriam sit ex prævisis meritis, semper justis, & electi sunt vasa misericordiæ, quia omnia eorum bona opera ac merita sunt dona gratiæ, quæ ex Divina gratis conceditur misericordia, unde quemadmodum in illos effundit Deus divitias gratiæ suæ, sic & in illis ostendit Divitias gloriosæ misericordiæ suæ, quare etiam verè eos præparavit in gloriam suam, quia in ipsis semper bonitas, atque misericordia illius glorificatur. Sed præterea quæ Apostolus vocavit vasa misericordiæ, vocare potuit vasa justitiæ, quia merita supponit, & id præse affirmat S. Fulgentius Libro 1mo. Capite 26. ubi censet quod potuerat Apostolus, quos dixit vasa misericordiæ, vasa justitiæ nuncupare, ideo autem non sic eos nuncupavit, ne forsitan ex se ipsis habere justitiam putarentur. Ac tandem sicuti vasa iræ, sua improbitate efficiuntur, sic etiam vasa misericordiæ, cum Divina gratia, sua probitate fiunt. Unde Chrysostomus inquit: Quemadmodum Pharao vas iræ effectus est à sua iniquitate, ita & hi vasa misericordiæ à sua probitate. Semper

per

per igitur concludendum venit, & dilectionem Jacob, & reprobationem Esau, esse ex prævisis meritis, atque demeritis, ac vasa misericordiæ semper etiam vasa justitiæ censerī debere, unde in illorum electione, & misericordiam, & justitiam suam probat ac manifestat Deus. Dum itaque concludit Apostolus dicens. *Neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*, primas quidem sicut oportet, tribuit partes misericordiæ Divinæ, sed non excludit hominis cooperationem, quare alibi monet fideles. *Sic currite ut comprehendatis* & Augustinus Libro 1. ad Simplicianum Quæst: 2. hæc habet. *Noluit ergo Esau, & non cucurrit, sed et si voluisset, & cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset, qui etiam velle & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta, reprobus fieret.*

ARTICULUS 3^{tius}

De Reprobatione.

Quæres 1. Quid, & quotuplex sit reprobatio, qui circa illam errores ac opiniones sint?

Resp: Reprobatio idem est ac rejectio: duplex verò est, negativa & positiva. *Negativa* est simplex non electio, ac veluti actus, quo quidam ex infinita hominum multitudine prætermittuntur, dum alii ad cælestem gloriam eliguntur. *Positiva* est exclusio à cælesti gloria, & destinatio ad æternam penam.

Circa reprobationem varii sunt errores, & diversæ opiniones. Calvinus docuit Deum sicuti gratuito suæ voluntatis beneplacito, aliquos ad gloriam cælestem prædestinasse, ita alios sine ulla demeritorum prævisione, positivè prædestinasse ad interitum. Ad Calvini errorem accedit Jansenius asserens, Deum eos omnes positivè reprobare, quos ad cælestem gloriam non elegit, ita ut iis denegat gratias verè sufficientes, quarum ope à perditionis massa emergere possint. Opiniones verò Theologorum circa eandem reprobationem, quæ illesa fide teneri, aut reiici possunt, variæ sunt. Qui gratuitam ad cælestem gloriam prædestinationem defendunt, ex consequenti docent Deum eos, quos non prædestinavit, à gloria cælesti tanquam à beneficio indebito reprobasse, independentem à cujuscunque peccati prævisione, sic tamen ut eos ad penam æternam

nam positivè non destinaverit, nisi prævise eorum peccato. Alij docent neminem à Deo etiam negativè reprobari ante originale peccatum, positivè verò propter originalem noxam, si de paryulis sermo sit; qui ante Baptisma moriuntur, si verò de adultis Baptisatis, solum propter peccata actualia. Alij denique qui prædestinationem ad gloriam ex prævisis meritis defendunt, docent Deum neque pœnis æternis positivè quamquam addicere, neque à gloria cælesti negativè excludere, ante prævisionem peccati, non modo originalis, sed & actualis.

Quæres 2. An Deus aliquem positivè reprobet ex solo suo beneplacito?

Resp: Deus neminem positivè ante prævisionem peccatorum ex solo suo reprobât beneplacito. Deus siquidem ipse Ezechielis Cap: 18. protestatur: quod impiorum nolit mortem, sed ut convertantur, & vivant. *Numquid voluntatis meæ est mors impii dicit Dominus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat:* Sapientiæ etiam Cap: 1. dicitur: quod *Deus mortem non fecerit, nec lætatur in perditione vivorum:* quare merito Osas Propheta Cap: 13. pronuntiavit. *Perditio tuâ Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* Tandem Epist: 2. cap: 3tio sic loquitur Petrus Apostolus de Deo. *Patienter agit propter nos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Si ergo Deus ex infinita misericordia sua, non vult mortem, interitum impiorum, sed conversionem, pœnitentiam eorum desiderat ut vivant, neque lætatur in perditione peccatorum, sed propterea patienter agit, sustinens eos, undè si aliqui ob pertinacem in peccatis obdurationem pereunt, sua culpa pereunt, cum à Deo omne ad consequendam salutem habeant auxilium, quomodo igitur potest Deus quemquam non prævisis illius peccatis, ex solo suo positivè reprobare beneplacito? Hæc certè omnem superant fidem, rationemque excedunt. Unde & Sapientiæ Cap: 11. de Deo dicitur. *Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti.* Sed & Sancti Patres id unanimi consensu docent. S. Cyprianus Epist: 52. hæc habet. *Cum scriptum sit, Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum, ubique qui neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere,* & Augustinus Libro 3. contra Julianum Cap: 18. sic inquit. *Bonus est Deus, justus est Deus, potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est, non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est.*

Et

Et certe summus Dei in homines amor, nullo modo patitur, ut decreto absoluto, & antecedente, ex solo suo beneplacito quemquam eorum pœnis addicat æternis. Scilicet Deus diligendo omnes homines, omnium, & singulorum hominum, verè & sincere vult salutem, omnibus, & singulis sufficientia ad consequendam salutem confert auxilia. Sic itaque sine prævisis demeritis ex solo suo beneplacito quemquam ad æternas destinaret pœnas, id & ejus Divinissimo amorì, quo universum genus humanum persequitur, & sinceræ ipsius voluntati, qua omnes, & singulos homines vult salvos facere, omnino adversaretur. Sed & justitiæ Divinæ id contrarium, oppositumquè esset, omnis siquidem pœna si justa est, peccati pœna est. Sane, si Deus homini innocenti pœnas actu infligeret, injustus foret, pariter injustus esset, si ad pœnam quemquam destinaret sine culpæ prævisione.

Obiectes. 1. Proverbiorum cap: 16. dicitur. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impij quoque ad diem malum.* Ergo impij antècedenter ad prævisa demerita ad damnationem prædestinati sunt. 2do in Epist. ad Romanos Cap: 9no ad Pharaonem dicit Deus: *In hoc ipsum excitavi te, ut ostenderem in te virtutem meam,* unde concludit Apostolus, quasi Deus quem vult indurat, ergo ex suo beneplacito positivè Deus impios reprobât.

Resp: ad 1mum: Istjasmodi textus, non hunc esse sensum, quod Deus eo fine quemquam creaverit, ut damnaretur, ut enim S. Prosper ad 3tiam objectionem respondens dixerat. *Omnium quidem hominum Deus creator est, sed nemo ab eo ideo creatus est, ut periret;* fecit igitur Deus & impium, quamquam impium fore præviderat, in multa patientia sustinet illum in diem malum, quâ adveniente morietur impius in impietate sua, Deus verò in illo puniendo ostendet potentiam, atque virtutem justitiæ suæ.

Ad 2dum: Id factum esse à Deo ex præsupposita, ac præscita malitia Pharaonis. Primo quidem Deus sua longanimitate, variisque prodigiis conatus est, cor ejus emollire, & ad penitentiam revocare, cum verò obstinata voluntate sua in malo perseverasset, inde Deus constituit in illo ostendere virtutem potentia, atque justitiæ suæ. Non ergo Deus Pharaoni malitiam inspiravit, ut eum perderet, sed prævisam in bonum ordinavit, in quo maxime Divina enituit omnipotentia. Cum autem ibidem dicitur Deum aliquos indurare, induratio illa non est positiva, sed nega-

va

tiva tantum, namque ut docet S. Augustinus non *inducit Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam, iis scilicet, qui misericordiam ipsius contempserunt.*

Quæres 3. Quæ sit causa reprobationis negativæ?

Resp: Deus neminem à gloria cælesti etiam negativè reprobatur ex solo suo beneplacito, & ante prævisa peccata. Etenim si Deus ante prævisa peccata à gloria cælesti etiam negativè reprobareret, id faceret vel actu positivo, formaliter certos homines à gloria cælesti excludendò, vel pura electionis ad gloriam omiſſione. Porro neutrum dici potest, *Non enim* siquidem vult Deus sincere omnium, & singularum hominum salutem, non potest autem hanc sincere velle, si actu positivo aliquos formaliter à gloria cælesti excludat, & quidem antecedenter ad prævisa peccata. Hæc siquidem actu positivo à Deo, formaliter facta aliquorum à gloria cælesti exclusio, cum voluntate sincere salvandi omnes componi, et coherere nullatenus potest. *Non 2dum:* siquidem & pura electionis ad gloriam omiſſio, est formallis ab illa exclusio, namque dum hi eliguntur, alij omittuntur, hoc ipso illi excluduntur. Sive igitur dicatur Deum aliquos actu positivo, & formaliter à gloria cælesti excludere, sive pura omiſſione, & non electione illos negligere, ac omittere, idem omnino est. Nullo itaque modo Deus quemquam à cælesti gloria, ex solo suo beneplacito, ante prævisa demerita reprobatur.

Dices: Deus gloriam cælestem nemini debet, ergo ab ea rro suo beneplacito excludere potest?

Resp: Deus gloriam cælestem nemini debet absolute, sed illam debet supposita tum hominis ad vitam æternam ordinatione, tum sanguinis Christi pro omnium redemptione effusi, acceptione. Igitur absolute poterat Deus homines ad beatitudinem supernaturalem non ordinare, poterat & eos præviso peccato originali, in quo omnes peccaverunt, in mala perditionis relinquere, verum ubi semel Deus omnes homines ad cælestem gloriam ordinavit, omnibus hominibus sub legitimi certaminis conditione, coronam in cælis spopondit, ac pro redemptione omnium sanguinem Christi acceptavit, male prorsus supponitur, Deum ex solo suo beneplacito, sine ullis prævisis demeritis, ab eadem corona aliquos excludere; esset enim id, & velle omnium salutem, & statim hanc voluntatem retractare, quod Deo nullatenus congruit.

Quæ-

Quæres 4. Utrum propter solum peccatum originale Deus à cælesti reprobet gloria?

Resp: Propter solum peccatum originale adultos baptisatos Deus minime reprobatur. Reprobatio siquidem quæ fieret propter peccatum originale, esset actus justitiæ punitivæ. Sed in renatis nihil odit Deus, ut docet Concil. Trident. Sess. 4. nihil in illis est damnationis, ut loquitur Apostolus Paulus, nihil ergo in illis punire potest Deus, nihil in ipsis reperire, licet propter quod à cælesti gloria, excludantur. Igitur propter solum peccatum originale, adultos baptisatos, non reprobatur Deus à cælesti gloria. Et verò fideles omnes hortatur S. Petrus, ut certam faciant suam vocationem, & electionem. Porro qui ab electione propter peccatum originale quocunque modo exclusi sunt, electionem suam certam facere non possunt, nemo itaque ex adultis baptisatis propter solum peccatum originale à cælesti gloria reprobatur.

Quæres 5. Infantes qui sine baptismo moriuntur, utrum propter solum originale peccatum reprobantur?

Resp: Infantes qui sine baptismo morituri prævidentur, omnimodè quidem reprobantur, sed non reprobantur præcise, quia peccatum originale contraxerunt, quandoquidem reprobationis motivum, quæ pœna est, reprobatum proprium esse debet, peccatum autem originale commune est, reprobatum igitur propter statum mortis, cum originali peccato conjunctum: hæc enim peccati originalis cum morte conjunctio hoc efficit in infantibus, quod in adultis efficit impœnitentia finalis, quæ certe reprobationis etiam positivæ, causa est & origo.

Quæres 6. In adultis quæ causa sit reprobationis?

Resp: In adultis reprobationis tum positivæ tum negativæ, prævisa peccata unica est causa. Et id constat ex Mathæi Cap: 25. ubi adducuntur verba, quæ, in extremo Judicio reprobis dicturus est Christus. *Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis ejus, esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Hic quemadmodum diabolo & Angelis ejus, ita etiam impiis hominibus propter eorum scelera, & paratus dicitur ignis æternus, & in illum reprobi detruduntur. Propter prævisa igitur scelera impiis paratus est ignis æternus, propter scelera perpetrata in illu conijciuntur. Unica igitur in adultis positivæ & negativæ reprobationis causa, sunt prævisa peccata. Quare S. Fulgentius libro. 1. cap:

23. sic inquit *Iniquos, quos præscivit Deus hanc vitam in peccato terminaturos, prædestinavit supplicio interminabili puniendos, & S. Prosper in responsione 3. ad Capitula objecta; hæc de impiis & reprobis habet. Idæo prædestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntaria prævaricatione præsciti sunt.*

Dices. Constat Deum aliquibus uberiores & efficaces gratias denegare, unde in suis peccatis moriuntur & damnantur, hujus autem denegationis uberiorum ac effusum gratiarum, non alia est causa, quam; quia ad gloriam cælestem non sunt præelecti.

Resp. Etsi uberiores ac efficaces gratias Deus nemini debeat, semper tamen eas conferre his paratus est, qui hisdem obicem non posuerunt. Ergo quod quidam efficacioribus gratiis destituuntur, non in reprobationem, sed in malam eorum voluntatem refundi debet. Unde Augustinus libro de Natura, & gratia cap: 26. sic inquit: *Deus non deserit, si non deseratur, ut pie semperque juste vivatur.*

ARTICULUS 4tus.

De prædestinationis, ac reprobationis effectibus.

Quæres 1mo: Qui sunt effectus tum prædestinationis, tum reprobationis?

Resp. Prædestinationis ad gloriam cælestem unicus est effectus, ipsa scilicet gloriæ cælestis retributio, unde vocatio, justificatio, glorificatio de quibus loquitur Apostolus Paulus in Epistola ad Romanos Cap: 8. sunt potius prædestinationis causæ, non autem ejusdem effectus.

Reprobationis pariter unicus effectus, nimirum actualis à gloria cælesti exclusio, atque repulsa, actualisque ad pænas æternas condemnatio.

Quæres 2do: An prædestinatio sit certa?

Resp. Prædestinatio in se spectata, certa atque in dubitanda est. Apostolus siquidem Paulus in Epist: 2. ad Timotheum Cap: 2. affirmat Deum nosse qui sunt ejus. *Cognovit Dominus qui sunt ejus.* Divina autem cognitio certa est, & infallibilis. Et verò; prædestinatio est Divina voluntas absoluta dandi gloriam propter prævisa bona merita, hæc autem ut certa sit, sufficit ut Deus certo sciat, quinam in bono perseveraturi sint usque in finem, id autem scit Deus, quoniam omnium scientiam habet.

Præ-

Prædestinatio verò quo ad nos certa non est, unde nemini citra specialem revelationem de sua prædestinatione constare potest. Quare Eccles: Cap: 9. dicitur: *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Unde Concil: Trid: Sess: 6. Can: 16. Statuit: *si quis magnum illud usque in finem per severantiæ donum se certo habiturum, absoluta, & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema sit.*

Quæres 3. An major sit prædestinatorum numerus quam reproborum?

Resp: Prædestinatorum, numerus non est major numero reproborum, sed e contra, & id constat ex Math: 22 v. 7. *lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam.* Et certe ante Christum, orbis pene totus in infidelitate, & omni scelerum colluvio positus erat, post Christum pars hominum major, in iisdem tenebris jacet, & Christianis alij hæresim, alij schisma, alij utrumque sectantur, & fidelibus innumeri improbis moribus fidem suam deturpant. Si tamen parvuli, & adulti sumantur simul, probabile est, & Christianis silvari plures, quam reprobari.

T R A.

TRACTATUS

D E

PRÆCIPUIS OPERIBUS DEI.

Quæres. Quæ sint præcipua Dei opera?

Resp: Præcipua Dei opera sunt creatio Mundi, hominum, atque Angelorum; totiusque hujus universi cura, ac conservatio.

CAPUT PRIMUM.

De Creatione, de statu & conservatione, deque fine hujus Mundi.

ARTICULUS I. mus.

De Mundi creatione.

Quæres 1mo. Quid sit creatio?

Resp: Creatio propriè est productio ex nihilo. Hic vel nulli omnino, vel saltem paucis veterum Philosophorum innotuit, quod jure mirari necesse est, cum ipsa ratio primam rerum productionem, nonnisi per creationem fieri potuisse ostendat. Magis tamen mirandum est, eam fuisse ab iis etiam negatam, quibus supernaturale revelationis lumen affulgebat. Id de Marcione, Hermogene Hæreticis testantur Sancti Patres. Cerdoniani demum, Manichæi, alijque duorum principiorum, boni & mali assertores, materiam saltem æternam, & increatam adstruebant.

Quæres 2do: Quis Mundum, ceteraque omnia, quæ in mundo sunt creavit?

Resp: Mundus, ac omnia quæ in ipso sunt, à Deo creata sunt, & ex nihilo producta. Et id patet ex Sacris litteris, atque decretoria sunt illa verba Moysis, initio libri Genesis posita. *In principio creavit Deus cælum, & terram,* quæ etiam in aliis Sacris libris sæpius repetuntur,

ut

ut Psal: 148. de Deo dicitur, *ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt.* Hebræorum quoque Cap: 3tio: *Qui autem omnia creavit, Deus est:* ac denique Apocal: Cap: 4. ad Deum sic loquitur Sacer: Scriptor. *Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Porro creatio, ut S. Hieronymus linguæ Hebræicæ peritissimus observabat, Epist: 142. est ejus, qui prius non erat, conditionis exordium. Et hæc Scripturarum testimonia, expressionesque clare explicantur libro 2. Machab: Cap: 7. ubi mater suum filium ita adhortatur. *Peto nate, ut aspicias ad cælum, & terram, & ad omnia quæ in eis sunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus.* Demum in plurimis Sacræ Scripturæ locis dicitur: omnia à Deo facta esse, quare & prima rerum materia à Deo facta est.

Sed & rationibus naturalibus eadem comprobatur veritas. Quod enim improductum est, ac propterea à se ipso existens, debet esse omnino necessarium, & omni perfectionum genere cumulatissimum. Si enim contingens est, ab alia causa dependet, ut sit, vel non sit, & si à se ipso est, nullos habere potest perfectionis limites, quemadmodum enim à nulla causa pendet ut sit, ita à nulla causa coarctari potest ad certos, & determinatos perfectionum gradus, ut majores non habeat. Jam verò quis asserere audeat aut mundum universum aut varia, quæ in eo sunt, rerum genera, aut primam omnium materiam, esse ita necessaria, ut ne fingere quidem possimus ea non existere, vel quis dicet, ea ita esse perfecta, ut nulla ipsis fieri possit perfectionum accessio, cum potius contra videamus & multas in omnibus esse imperfectiones, & illas ipsas paucas, & tenues perfectiones, quæ mundo, rebusque in eo positae conveniunt, ita convenire, ut ab eo sejungi possint, non igitur mundus, vel prima materia à se esse potuerunt, sed ab alia causa produci debuerunt, & ne procedatur in infinitum, eo tandem deveniendum erit, ut dicatur ex nihilo fuisse extracta.

Præterea materia hujus universi, ut ut molle immanis, habet tamen suos magnitudinis fines, determinatam figuram, certum locum, & situm. At verò si materia esset æterna, increata, & à se, quis illi extensionis limites posuit? quis figuram constituit? quis determinavit illi locum, & situm? cur non alia, & quidem omnia spatia possibilia sua immensitate occupavit? quis demum ipsi certam motus quantitatem impressit? quis hunc motum certis legibus adstrinxit? Hæc, & multa plura id genus intelligi facile

cile possunt, posita materiæ creatione ex nihilo, à Deo facta, intelligi autem nullo modo possunt, hac creatione sublata.

Neque hæc mundi ac omnium rerum ex nihilo creatio, opinio tantummodo Theologorum, aut Philosophorum est, sed certissimum Religionis nostræ dogma, quod profitemur in Symbolo Apostolico his verbis, *Credo in unum Deum creatorem Cæli & terræ*, quibus Concilium Constantinum hæc ana addidit. *Visibilem omnium & invisibilem.*

Dicitur Sapientiæ Cap: 11. dicitur. Deus creavit orbem terrarum, ex materia invisâ, seu ut habet Græcus textus *ex materia informi*, ergo materia non est creata.

Resp: Id nihil aliud significat, nisi materiam, cum primo à Deo ex nihilo fuit, extracta, informem fuisse, post autem ad pulcherimam hanc, atque ordinatissimam formam redactam.

At inquit: Humana ratio nullam potest sibi ideam creationis ex nihilo efformare, imo hæc à diametro pugnat cum illo principio *ex nihilo nihil fit*, quamobrem nec in mentem venit ulli ex antiquis Philosophis, quibus plane impossibilis videbatur.

Resp. Testamur nullam sensibilem creationis ideam nos efformare posse, qualem in rerum generationibus habemus, quæ ex præexistente subiecto fiunt, negamus tamen intelligi non posse primam rerum productionem factam esse ex nihilo, cum ipsa ratio doceat, non posse in productionibus rerum in infinitum procedi, & tandem deveniendum esse ad aliquam primam productionem, quæ ex nihilo facta sit. Illud autem commune principium *ex nihilo nihil fit* verum est, si recte intelligatur, nempe nihil fieri ex nihilo tanquam ex principio, vel subiecto, falsum est autem, si ea ratione intelligatur, qua Deus omnipotens efficit. ut ea, quæ antea non erant, inciperent esse. Quod si Philosophi Gentiles obtenebratum habentes intellectum, id non viderant, non propterea sequitur falsum esse, nam plura alia sunt ab ipsis ignorata, quæ ratio nostra revelationis lumine confortata, feliciter postea cognovit.

Quæres 3. Utrum mundus ab æterno à Deo creatus fuerit?

Resp: Dogma fidei est, mundum non ab æterno, sed initio temporis à Deo creatum fuisse. Certè Moyses cum mundi creationem spatio sex dierum factam esse dicit, manifesto innuit, eam non in æternitate, sed in tempore factam esse. Præterea Proverb: cap: 8. ita Divina Sapientia loquitur. *Dominus possedit me in initio viarum suarum,*

arum; antequam quidquam faceret à principio; & iterum Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ, quando præparabat cælos, aderam. Accedunt etiam testimonia Novi Testamenti. Nam Joan: cap: 17. Chri- tus ita Patrem orabat. *Clarifica me Pater apud te metipsum, claritate, quam habui priusquam mundus esset*, ac denique Ephes: cap: 1m. Paulus dicit, nos electos à Deo fuisse ante mundi constitutionem. Minime etiam ambigendum est, materiam quoque ex qua mundus constat, fuisse initio temporis, & non ab æterno creatam. Id certè verbis Genesios Cap: 1. clàre significatur. *In principio creavit Deus Cælum, & terram, terra autem erat inanis & vacua*, id est: materia erat informis: neque apparet, cur Deus voluerit materiam ab æterno creare, ut ex ea postea initio temporis, mundum formaret: Sed & mundi novitatem illud maxime probare videtur, quod omnia Historiæ monumenta, quæcunque diligentissime colligi potuerunt, sunt temporibus Noe posteriora, si unum excipiamus librum Genesios à Moyse conscriptum, qui mundi originem nobis exhibet circiter bis mille annis diluvio antiquiorem. Neque etiam ullus est inter eruditos, atque cordatos, qui decantatis Ægyptiorum, aut Sinensium antiquitatibus, fidem adhibeat, cum plane demonstratum sit verà Sinensium monumenta, ad Noe ætatem minime pervenire.

Quæres 4. Quis fuerit Dei scopus, in hujus mundi creatione?

Resp: Inprimis certissimum est Deum ob aliquem finem hunc mundum creasse. Namque creavit Deus hunc mundum summa libertate, libertas verò ratione impellitur, ut agat potius quam non agat, & ratio libertatem ad agendum impellens, est finis. Ergo ob aliquem finem Deus rerum istarum universitatem procreavit. Verum scopus, causaque creandi mundi non alla Deo fuit, quam bonitas ipsius, quam communicare ac manifestare voluit creaturis, unde etiam illud inteligitur, quod Proverb: cap: 16. de Deo dicitur. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus.* non quod istis indigeret Deus ad suam felicitatem, sed quod ex mera sua bonitate vellet creaturis suas perfectiones communicare. Cum hoc tamen non pugnat, quin etiam alios Deus fines habuerit, in condendis peculiaribus creaturis, quarum aliquæ subduntur aliis, & omnes simul mira concinnitate, ac varietate dispositæ, pulcherrimam mundi faciem constituunt.

Quæres 5. Quo ordine creatis à Deo fuerit mundus?

Resp:

Resp: Postquam Moyses rerum omnium Genesim describens dixisset, creatum fuisse cælum & terram subdit, terram fuisse inanem, & vacuam, ex quibus verbis communiter creditur informem materiam prius factam, ac postea ex ipsa omnia formata fuisse, quod ulterius & ipse Moyses insinuat, cum opera Dei distinctis sex diebus exponere, ac describere pergit, tandem addit septima die requievisse Deum ab omni opere quod patraverat, quamobrem in Exodo hoc initio offertur, cur Sabbathum sit sanctificandum, quod nempe ea die mundanum opus Deus compleverit. Nec dubitari potest, quin sex dierum spatium ad litteram sit accipiendum, quandoquidem id demonstrant clarissime, & historica Moysis narratio, & Sabbathi Sanctificatio non aliam ob causam instituta, & consensus omnium Scriptorum Sacrorum, atque Synagogæ & Ecclesiæ Christianæ perpetua traditio.

Dices amo: Primis tribus diebus sol necdum existebat, non poterant ergo tres illi primi dies esseq nec Moyses potuit sensu litterali dicere, *factum est vespere & mane, dies primus, dies secundus, dies tertius, &c.* in libro Ecclesiastici scriptum est. *Qui vivit in æternum creavit omnia simul*, non ergo sex diebus creata sunt omnia.

Resp: ad 1mum. Ante solem creatam fuisse lucem quamdam, quæ noctes diesque dividebat. Moysim verò ut clarius intelligeretur, illa distincta temporis spatia, quibus creata sunt omnia, ab exordio statim per dies naturales, & consuetos denotasse.

Ad 2dum: Vocabulum *simul* recte adhiberi potest ad significandam productionem rerum per aliquot continuatos dies factam. Simul itaque creata sunt omnia, quia continuis, & non interruptis diebus creata sunt.

A R T I C U L U S 2dus

De mundi statu, ipsiusque conservatione.

Quæres 1. Utrum mundus à Deo creatus perfectus sit?

Resp: Manichæi, & Priscillianistæ Hæretici, creaturas esse malas, & à principio malo præcreatas fuisse blasphemabant, quorum errorem Ecclesia sæpius proscripsit, quare mundus, omniaque in eo posita, quoniam à Deo bono, imo optimo creata fuerunt, & ipsa bona sunt, & mundus

dus perfectus est, ea scilicet bonitate ac perfectione quam
 Deus voluit ipsa habere. Moyses siquidem totum Mundi
 opificium his conclusit verbis. *Vidit Deus cuncta, quæ fe-*
cerat, & erant valde bona, quam Divini opificis approba-
 tionem, etiam in singulis operibus memoraverat. Id ipsum
 non semel repetitur in Sacris Litteris. Sic Epist. 1. ad
 Timoth. Cap: 4. scriptum est. *Omnia creatura Dei bona*
est. Unde Sapient: Cap: 11. Deo dicitur. *Diligis omnia*
quæ fecisti, & nihil odisti eorum quæ fecisti. Inde tamen
 non sequitur, nulla in mundo esse mala, nam 1mo. in omni-
 bus creaturis est malum metaphysicum, sive imperfectio,
 quæ oritur ex illarum limitatione, hoc enim ipso quod ex ni-
 hilo sunt, limitatæ, & defectibiles esse debent, & solus De-
 us, quia à se ipso & necessario existit, est infinitus, & per-
 fectissimus. 2do: sunt etiam in mundo mala Physica, &
 moralia. Moralia nempe mala culpæ, & hæc à libero ho-
 minis arbitrio, quod defectibile est, tamquam à prima cau-
 sa oriuntur, nullatenus autem à Deo, qui causa efficiens
 est omnis boni, non in aliquo deficiens. Mala denique
 Physica, cujusmodi sunt innumeræ, quas patimur calami-
 tates, à Deo bono simul & justo ad puniendas nostras cul-
 pas immituntur. His itaque malis non obstantibus mundus
 perfectus est, non ita ut mundus hic in se, & absolute opti-
 mus dici debeat, ac omnium qui possibiles erant perfectis-
 simus, sed bonus & perfectus est ea bonitate, ac perfectione
 quam Deus ipsum voluit habere, quare mox memorata
 verba. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant va de bo-*
na, sic intelligenda sunt, quod omnia quæ fecerat Deus
 erant valde bona, relativè ad scopum, ac finem, quem sibi
 Deus in mundi creatione proposuerat, quia scilicet erant
 Divinæ sapientiæ, ideis, & voluntatis ejus finibus omnino
 consentanea.

Quæres 2. An Deus mundum hunc regit ac gubernat?

Resp: Deus mundum, hunc universum regit, atque
 gubernat. Enimverò mundus pulcherrimus, ordinatissi-
 ma omnium rerum dispositio, nexus atque constans &
 invariabilis totius universi harmonia esse non potuit, nisi
 Deo volente, perdurare etiam atque permanenter subsi-
 stere nequit, nisi ejusdem Dei potentissima cura, atque re-
 gimine sapientissimo. Certè sapientiæ Divinæ interest
 omnes ad suos fines dirigere, cum enim Deus singulis crea-
 turis, singulares fines constituerit, & in omnibus creaturis
 aliquem sibi præfixerit scopum, ad ea omnes creaturas
 dirigit, ac disponit, ac proinde omnia regit, ac gubernat.

Et

U

Et hujus non leve est argumentum conservatio Regnorum, Imperiorumque, atque Rerumpublicarum. Quoniam enim sine Imperio ac regimine societas humana conservari nequit, nec sine societate humanum genus, haberi etiam Imperium & regimen non potest, nisi homines ita se comparent, ut regi, ac dirigi facile patiantur, certum itaque Divini regimis opus hoc esse videtur, quod Imperia, Regna atque Respublicæ, ubique gentium perpetuo conserventur, in tanta hominum varietate, & cogitationum diversitate. Præterea si Hebræorum historia legatur, & cum ea gentilium annales conferantur, manifestè videbitur, summas Monarchias, Regna, atque Respublicas à Deo regi, & de gente in gentem transferri, quare Ecclesiastici cap. 20. scriptum legitur. *In manu Dei potestas terræ, & utilem rectorem suscitabit super illam*, additumque est quod ab ipso etiam *Regnum à gente in gentem transfertur propter injustitias*.

Quæres. 3. Utrum Deus res à se creatas conservat?

Resp. Deus res à se creatas conservat, & in agenda adjuvat. *Etymo.* quidem Deus res à se creatas conservat. Namque si Deus vel ad momentum sese à creaturis subtraheret easque vel tantillum relinqueret, omnia in nativum suum nihilum redirent, quomodo enim nonnisi Deo creante esse ceperunt, ita etiam nonnisi Deo conservante in suo esse perdurant, & quemadmodum sibi ipsis dare non potuerunt ut primo existerent, ita nec seipsas vel brevissimo tempore conservare possunt. Igitur & creaturæ indigent ut à Deo, virtute ipsius conserventur, & cum videamus illas perdurare, recte inferimus Deum illas sua potentia sustentare. Et verò ad ornatum hujus universi Plantæ, animalia, ac præcipue homines pertinent, sine his terra vacua, & informis esset, jam nec Plantæ, nec bruta, nec homines perpetuo vigent, vivuntque, ut ergo perpetuo sint, ac existant, perpetua instauratione indigent, & res semper ex iisdem causis, & eodem reipsa fit ordine, hinc videmus perennes, & ordinatissimas Plantarum, Brutorum, atque Hominum germinationes, ac generationes. Hæc autem sine Dei influxu, cura ac virtute fieri nequeunt. Omnia siquidem quæ existunt, illorumque vires sunt contingentia, neque existentia illorum nexu aliquo necessario cum ipsorum natura connectitur, rationem itaque horum omnium in solo Deo invenire licet. Necesse itaque est ut Deus continuo omnia conservet ne existere desinant. Merito igitur quærit S. Gregorius Nasian. *Orationes*

ada

2da. Quo nam modo universa hæc rerum moles, vel producta fuisset, vel consisteret, nisi Deus produxisset, ac jugiter conservaret. Et S. Gregorius Magnus Epistolarum libro 1mo scripsit. *Cuncta ex nihilo facta sunt, eorumque essentia rursus ad nihilum tenderet, nisi eam Auctor omnium regiminis manu teneret* 2do: Deus res à se creatas ita agendo adjuvat. Nihil siquidem est in creaturis boni, si-ve in ordine supernaturali, si-ve in ordine Physico, & naturali, quod à Deo tanquam primo auctore non oritur. Quemadmodum igitur virtus operandi, quæ est in creaturis, omni procul dābio à Deo est, ita etiam quælibet actio in Deum tanquam primam, & universalem causam refundenda est, quatenus Deus nobiscum operatur, in agendo adjuvat. Unde docet Apostolus Paulus Actorum Cap: 17, quia in Deo vivimus, movemur & sumus.

ARTICULUS 3tius

De fine hujus Mundi.

Quæres 1. Utrum hic Mundus finem aliquando sit habiturus?

Resp: Mundus hic aspectabilis finem reipsa aliquando habebit. Et id apertissime docent Scripturæ, scilicet. Math: Cap: 24. ubi Christus finem mundi, & futurum suum ad judicandum orbem universum prædicens adventum, concludit; *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*, idem repetit Lucæ Cap: 21. Sed præstat adferre verba Patri Apostoli, quia apertissima sunt. Hæc ille Epist: 2da Cap: 3. *Cæli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum, & paulo post. Cæli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera exurentur.* Sed & veteres nobilissimi Gentilium Philosophi, clare docuerunt, Mundum hunc aspectabilem, finem aliquando habiturum esse. Sic inter cæteros Plutarchus in libro de Iside, & Oriside, ubi vetustam Persarum, Chaldæorumque traditionem, de renovatione Mundi memorat, scribens, *instare fatale tempus, quo necesse sit, peste & fame adducta, Arimanium, malum scilicet Dæmonem, omnino perdi, atque aboleri, terraque æquabili, & plana facta, unam vitam, unamque civitatem beatorum hominum universorum, unaque lingua* uten-

utentiam fore. Celebre quoque fuit Stoicorum dogma, quæ statuebant Mundi vicissitudines contingere, cum mundus exaresceret, vel ignesceret. Idem omnibus ferè orientalibus nationibus persuasum fuisse, hodiequæ esse, ex illis discimus, qui de earum moribus scripserunt.

Quæres 2. Qua ratione Mundus hic aspectabilis, finem accipiet?

Resp: Certum est quod per ignem, exustione, & combustionem mundus hic aspectabilis finem accepturus sit. Hoc apertissime docet Petrus Apostolus in Epist: 2da cap: 3tio ubi asserit quia *Cæli qui nunc sunt, & terra--- igni reservati sunt.--- Cæli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent.* Verum an hoc universum ita per ignem solvendum sit, ut totalis orbis totius dissolutio, atque extinctio subsequatur, an verò terra ista, atque superiores Planetæ per ignem ita purgabuntur, ut substantia atque ordo illorum maneat, plane incertum est. Enimverò Christus Math: Cap: 24. prædicit, Stellas de Cælo casuras, virtutes cælorum commovendas. Petrus verò Apostolus docet; Cælos reservatos esse igni, Cælós magno impetu transituros, elementa calore solum iri, terram & quæ in ipsa sunt, exurenda. His certe satis apertè indicatur, totalis totius orbis dissolutio, terræque exustio. Sed idem Apostolus Petrus in eadem Epistola novos Cælos, novamque terram appromittit dicens. *Novos verò Cælos, & novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat.* Et S. Joannes in Apocalip: Cap: 21. scripsit. *Et vidi Cælum novum, & terram novam. Primum enim Cælum, & prima terra abiit, & mare jam non est.* Quibus indicatur igne Cælum, terramque purgandos fore, & renovandos, ut novi cæli novaque terra inde nascantur, non igitur vetera in toto destruentur, aut esse desinent. Sed quidquid sit, de utraque opinione, certum & indubitatum est, Mundum hunc aspectabilem conflagratione, & exustione finem habiturum fore.

Quæres 3tio Utrum appropinquante fine Mundi, aliqua ipsius consummationem præcedent signa?

Resp: Appropinquante fine mundi, illius consummationem nonnulla præcedent signa. Primum quidem generalia quædam in aere, stellis, terra, mari, hominibusque præ timore arescentibus. Deinde particularia, imprimis verò conversio Judæorum, de qua sic loquitur Paulus Apostolus in Epist: ad Roman: Cap: 11mo. *Nolo vos ignorare fratres, mysterium hoc, --- quia excitas ex parte contigit in Israel, donec*

donec plenitudo Gentium intraret. Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem--- Jacob. Et hoc illis à me testamentum: cum abstulero peccata eorum. Ex quibus omnes Sancti Patres futuram Hebræorum conversionem deducunt. Sed maximum, omniumque memorabilissimum signum erit, adventus Antichristi, de quo præstat audire Paulum Apostolum, in Epist. ad Thel. cap: 2do sic monentem. Rogamus vos fratres--- ne terreamini--- quasi inspet. dies Domini. Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit discessus primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur. & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus--- Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum, cujus est adventus secundum operationem Satañæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis sue, qui pereunt. Ex his autem Pauli verbis tota vetus credit Ecclesia, docuitque sequentia. 1. Antichristum fore unum, singularem hominem. 2. venturum, & regnaturum circa finem Mundi, post omnimodam Imperii Romani desolationem 3. Apparituros. H. noch & Ellam, ut huic seductori adversentur. 4. Doctrinæ ejus hanc fore summam, quod negaturus sit Jesum esse Christum, se autem verum esse Christum, a Prophetis promissum 5. Facturum esse miracula, magnamque partem Christianorum seducturum. 6. regnaturum tres annos cum dimidio. His influxita alia adduntur, quæ partim fabulosa sunt, partim commentitia.

Dices: Ex Joannis Epistola. rma. Cap: 2do constat, Antichristum jam venisse, & multos esse Antichristos, sic enim scribit iste Apostolus. Filioli novissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est.

Resp: Per Antichristum plerumque in Scripturis Hæretici intelligantur, potissimum verò illi qui negabant Christum esse Filium Dei, & tali sensu prædictos Hæreticos S. Joannes Apostolus Antichristos vocat, unde in eadem Epistola dicit. Quis est mendax, nisi is, qui negat, quoniam Jesus est Christus. Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

Quæres, 4to: Quid hodierni Hæretici, de Antichristo auferint, aut etiamnum sentiant?

Resp: Recentiores Hæretici Lutherani, Calvinistæ,

&c.

& alii omnes in ea Sententia fuerunt, atque sunt etiam, Antichristum non fore unicam personam singularem, sed speciem quamdam personarum, ex multis individuis conflata, omnesque Romanos Pontifices Antichristos esse. Sed putidissima hæc Hæreticorum calumnia, paucis, & evidentissimis refellitur argumentis. 1. Quia Antichristus in Scripturis velut una describitur persona, diciturque: *homo peccati, filius perditionis*. 2. Docent Scripturæ Antichristum regnaturum tres Annos cum dimidio, seu Menses quadraginta duos, ut habetur Apocalip: Cap: 11. 3tio Antichristus dicitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet Spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui. Hæc autem & alia multa, quæ juxta sonantiam Scripturarum unanimi consensu futuro, verò Antichristo Sancti Patres tribuunt, cum nullatenus tot Romanis Pontificibus inservire, neque ullatenus adoptari possint, putida est Hæreticorum fabula, qua malitiosissime Romanos Pontifices, tamquam Antichristes traducunt, & aspernantur.

Quæres 5to, Appropinquante fine hujus mundi, quid tandem contingere debet?

Resp: Approximante fine mundi, & extincto Antichristo, erit Resurrectio omnium hominum mortuorum, ac tandem extremum judicium. Et hæc expressis verbis prænuntiavit Christus. Math: 24. *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & Stellæ cadent de Cælo, & virtutes Cælorum commovebuntur. Et tunc parebit signum Filij hominis in Cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa, & majestate. Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, & summis cælorum, usque ad terminos eorum.* Deinde cap: 25. totam formam tremendi illius describit Judicii, scilicet: *Cum --- venerit Filius hominis in majestate sua, --- congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem --- Et statuet oves --- à dextris suis, hœdôs autem à sinistris suis. Tunc dicet Rex his, qui à dextris ejus erunt. Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. --- Dicet. & his, qui à sinistris erunt. discedite à me, maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* Quandonam verò hæc ventura sint, multam hominum excitavit curiositatem. Observare autem oportet, nullum à Christo usque ad nos præterisse sæculum, in quo viri religiosi, & docti, instare extremum judicium non sint opinati. Apostolus certe ita de ex-

tre-

tremo hoc iudicio locuti sunt, ut proxime illud instare existimasse videantur. Sic Jacobus Cap: 5to inquit. *Adventus Domini appropinquavit, ecce iudex ante januam assistit.* Joannes in Epist: 1ma cap: 2do: *Filioli novissima hora est.* Eundem in modum loquuntur Patres tertii sæculi, & alii subsequentium sæculorum, id autem fecerant, quia totum hoc temporis intervallum, à Christo ad iudicium extremum interfluens veluti diem reputarunt, certi tamen erant, cum Scriptura de hoc tempore taceret, esset supra illam sapere, quidquam explorati de hoc pronuntiare. Quare non sine temeritate, tempus extremi iudicii definiri potest, Christus enim ipse aperte monet. Marci Cap: 13. *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in Cælo, neque Filius, nisi Pater.*

CAPUT SECUNDUM

De Creatione & lapsu Angelorum.

Quæres. Quid nomine Angeli intelligendum sit?

Resp: Angeli nomen potius officium designat, quam naturam. Angelus enim idem est, ac niscus, unde etiam hominibus hoc nomen aliquando in scripturis tributum legimus. Quando tamen hoc nomen absolute pronuntiatur, designat substantiam per se, & complete subsistentem intellectu, & voluntate præditam, præstantiorem homine, Deo autem inferiorem.

ARTICULUS I. mus

De existentia, & tempore quo creati sunt Angeli, deque ipsorum natura.

Quæres 1. An re ipsa existunt Angeli?

Resp: Angeli re ipsa existunt. Id clare patet ex Sacris Scripturis. In ipsiſſimis libris Moysis frequentissima est Angelorum mentio, illius qui apparuit Agar in deserto, Genes. Cap: 16. aliorum duorum, qui eripuerunt Loth ab incendio Sodomæ Genes: 19. alterius qui Abraham echi-

cohibuit, ne Isaac immolaret Genes: 22. & infinita fere sunt loca veteris & novi Testamenti, in quibus Angeli nominantur tamquam ministri beneficiorum Dei, vel punarum, quas hominibus impiis infligere voluit. Præterea in Epistola ad Hæbr: Cap: imo: Apostolus Paulus instituta comparatione inter Christum & Angelos, ejusdem Christi Divinitatem ostendit, ibique asserit ipsum non Angelicam, sed humanam voluisse induere naturam, quod utrumque ridiculum certe foret, si Angeli re ipsa non existerent. Hinc rectè conludebat S. Augustinus Serm: imo in Psalmum 103. *Quamvis non videamus apparitiones Angelorum, tamen esse Angelos novimus ex fide, & multis apparuisse legimus, & tenemus, nec inde dubitare fas nobis est.*

Sed & argumento Theologico existentia Angelorum probari potest. Dantur siquidem admirabiles ac portentosæ operationes, quæ omnem humanam vim, captumque superant, omnes corporeas excedunt vires, ipsis proinde tantummodo sublimioribus Spiritibus, id est Angelis tribui possunt. Pauca ex ipsis Sacris Scripturis hic afferamus. Libro 4to Regum cap: 19. Angelus à Deo missus sub Ezechia Rege J. da, de exercitu Sennaherih interfecit centum, octoginta quinque milia hominum. Danielis cap: 6. Propheta in lacum Leonum missus, Angelus à Deo missus, ora Leonum conclusit, & non nocuerunt illi, & cap: 15to narratur quomodo Angelus Domini in Judæa, apprehenderit Habacuc Prophetam cum Prandio quod paraverat, eumque in Babylonem ad Danielem transtulerit, & cum prandium Daniel manducasset, confestim in locum suum illum restituerit. Præterea Danielis cap: 3. *Angelus Domini descendit cum Asaria, & sociis ejus infornacem nimium accensum, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum toris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, nec quidquam molestiæ intulit.* hæc Vetero Testamento: Ex Novo autem Actorum cap: 5. Angelus Domini posito Apostolos in publica custodia, aperiens januam carceris, eduxit. Itemque Petrum ab Herode missum in carcerem, inde stupendo modo liberavit. Philippum quoque Spiritus Domini rapuit, & de Samaria transtulit in Azotum: Sed in Historiis Profanis, innumerae sunt narrationes, ex quibus certo constat, homines à malis Angelis obsecratos, longe à se posita vidisse, secretiora aliorum facta aperuisse, multa futura præsagiendo prædixisse, adeo inexpectata, ut nullo modo ab homine prevederi potuerint, linguis peregrinis, ac diversissimis quarum pror-

prorsus ignari erant, locutos fuisse, motus stupendos excitasse, atque prorsus insolita quæ corporeæ, ac humanæ naturæ vires omnino superant, facta perfecisse. Ex his vero manifestum efficitur, præter substantias corporeas, atque alias quæ humanis corporibus informandis destinatae sunt, in hac rerum universitate, dari aliquas intelligentias subtilissimas, ac sagacissimas, Spiritus, humano longe majores, & potentiores, quos Angelos nominant. Ergo reipsa existunt Angeli.

Objicies amo: Moyses res à Deo creatas distincte recensens, nullam creationis Angelorum mentionem fecit. 2do Angeli nomen officium potius denotat quam naturam, quare quæ in Sacris litteris de Angelis dicuntur, aut de hominibus, aut de internis divinis inspirationibus intelligenda sunt.

Resp. ad 1mum Difficile est veram afferre rationem, cur Moyses creationem Angelorum prætermiserit, sed cum tam sæpe in suis libris Angelos nūmīnit, eos à Deo creatos fuisse insinuat: cæterum creationis Angelorum in aliis Scripturæ locis perspicua mentio fit. Sic Danielis cap: 3. & Psalmo 102. Angeli inter opera Dei numerantur, & ad benedicendum Deum invitantur. Vltimum decretarius est locus Apostoli in Epist: ad Coloss: cap: 1. ubi de verbo Divino loquens, hæc habet. *In ipso condita sunt universa in Cælis, & in terra visibilia, & invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive potestates,* quibus nominibus varios Angelorum Choros distinctim enumerat.

Ad 2dum. Multa sunt in Sacris libris de Angelis Scripta, quæ nec de hominibus, nec de internis inspirationibus, ulla ratione intelligi possunt, ut cum David hominis excellentiam admirans, Psalmo 8vo inquit: *Minuisti eum paulo minus ab Angelis,* vel cum Christus Math: Cap: 22. Sadducæis respondens, homines dixit in resurrectione futuros *sicut Angelos Dei* ac demum cum Math: Cap: 18. de parvulis loquens, ait. *Angeli eorum in Cælis semper vident faciem Patris mei.* In his certè Scripturæ locis per Angelos, homines, aut internæ Divinæ inspirationes, intelligi nullatenus possunt.

Quæres 2. Quo tempore à Deo creati Angeli fuerint?

Resp. Quamquam dubitari non potest, Angelos fuisse à Deo creatos, siquidem libro 2. Esdræ cap: 9. dicitur. *Tu Domine fecisti Cælum, & Cælum Cælorum, & omne*
exer-

exercitum ejus, certum tamen non est, quo tempore creati fuerint. Et quidem parum consentanea Sacris litteris videtur eorum opinio, qui putant Angelos creatos fuisse ante mundi constitutionem. Sed contraria opinio, quæ Angelos, post opera sex dierum, creatos fuisse asserit, parum verisimilis est, igitur verò propius accedit, Angelos simul cum hoc universo creatos fuisse, quod etiam insinuat Concilium Lateranense 5tum dicens: *simul ab initio temporis utramque de nihilo conditam esse creaturam, Angelicam, & mundanam*, forte cum Deus Cælum creasset, una & Angelos creavit. Nihil ergo hac de re certum, nihil definitum.

Quæres 3. Quæ, & qualis sit natura Angelorum?

Resp: Certum est naturam Angelorum, humana longe esse præstantiorem, quare Psal: 8vo de homine dicitur. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*. Certe & vis intelligendi, & potentia agendi, longe major in ipsis reperitur. De vi intelligendi inde patet quia in Scriptura Sacra libro 2do Regum Cap: 14. intellectus perspicacissimus, cum perspicacia Angeli comparatur. Quod vero homine in agendo potentiores sint, expresse id testatur Petrus Apostolus in sua 2da Epist: cap: 2. dicens: *Angelos esse fortitudine, & virtute majores*. Quare August: Libro 11. de Civitate Dei cap: 5to ait: *Angelica natura omnia cetera quæ Deus condidit naturæ dignitate præcellit*. Et hanc vim agendi, intelligendique mali Angeli post suum lapsum non amiserant, quod manifeste constat, tum & Admirandis Energumenorum operationibus, quæ ope Dæmonum fieri certissimum est, tum Apostolus Paulus in Epist: 2. ad Corinth: cap: 11. Diabolo quæ per Serpentem Evæ loentus est, astutiam tribuit, monens fideles, ne & ipsi ab illo decipiantur. *Timeo, ne sicut serpens Evam seduxit astutia, ita corrumpantur sensus vestri*. Oracula igitur Dæmones fundere possunt, quod etiam constat ex Actor: cap: 16. ubi mentio fit de ancilla Spiritum Pythonem habente, cuius Vaticinia à Diabolo profecta fuisse inde certum est, quod ejecto per Apostolum Paulum Dæmone vaticinia celsaverint.

Quæres 4. Utrum Angeli corporei, aut incorporei sunt?

Resp: Nemo ita desipuit, ut Angelorum naturam prorsus corpoream esse diceret. Sed quemadmodum homo Spiritu constat & corpore, ita plerique Angelos corpore quodam tenuissimo præditos esse contendebant. Ita non pauci

panci veteres Patres, Platonice Philosophiam secuti. Alij tamen bene multi, Angelos omnino incorporeos esse statuebant. Hæc sententia modo communissima est, validisque ex Sacra Scriptura petitis fulcitur mementis, in ea siquidem Angeli passim dicuntur Spiritus. Sic Psal: 103. *Qui facis Angelos tuos Spiritus*, & Hæbr: cap: 1. *Omnes sunt administratorii Spiritus*, & nusquam in Sacris litteris Angeli corporei dicuntur. Tandem Actorum cap: 23. reprehenduntur Sadducæi, qui dicebant non esse Angelum, neque Spiritum, ubi manifeste apparet, Spiritus nomine rem incorpoream, quam Sadducæi inficiabantur, significari, præterea, quamquam Sancti Patres aliqui Angelos corporeos esse putarunt, alii aucipites hæserunt, longe tamen plures omnino incorporeos sine dubio affirmarunt. Ita S. Ignatius in Epist: ad Tralbianos, Gregorius Nyssenus libro 12. adversus Eunomium. Gregorius Nanzianzenus Orat: 34. & Eusebius, qui libro 4to demonst: Evang: cap: 3tio Angelos vocat *incorporeos, intelligentes, ac Divinas virtutes, materia carentes, ac puros Spiritus*. Nimis autem longum esset omnia Chrysostomi, Theodoret, aliorumque testimonia afferre. Accedit postremo auctoritas Concilii Lateranensis 5ti quod definivit à Deo conditam fuisse *utramque creaturam, Spiritualem, & corpoream, Angelicam & mundanam*. Unde hæc opinio si non ad fidem pertinet, quia illius Consilii Patres definire tantum volebant contra Manichæorum hæresim tunc gravisantem, omnia quæ sunt corporalia & Spiritualia a Deo creata fuisse, cum tamen uno ore Angelos incorporeos, ac spirituales esse affirmaverint, id sine temeritate negari non potest.

Objicies 1mo: Genesis cap: 6. scriptum est, *videntes filii Dei*, seu ut legunt septuaginta interpretæ, *Angeli, filias hominum, quod pulchræ essent, acceperunt sibi uxores*, 2do: Angeli humana specie sæpè apparuerunt, comederunt, biberunt. 3tio: Tobie cap: 6to dicitur fumus piscis extirpare omne genus Dæmonum. Libro 2mo Regum cap: 16. David Citharæ sono compeescuit Spiritum malum, quo Saul agitabatur. Tandem Dæmones quibusdam rebus sensibilibus oblectari, ut carminibus, adipe, non solum Ethnicorum, sed etiam veterum Ecclesiæ Patrum testimoniis probari potest.

Resp: Nomine filiorum Dei non intelliguntur Angeli, sed posteri Seth à Deo multum dilecti, sicuti per filias hominum designantur filie ex progenie impii Cain. Non in omnibus autem septuaginta interpretum codicibus loca

loco filiorum Dei Angelos legebatur, sed in aliquibus filij Deorum positum erat. Certè illè locus intelligi nequit neque de Angelis malis, quia illi filii Dei non sunt, neque de Angelis bonis, quia illi, ut dictum est Math: cap: 22. *Neque nubent, neque nubentur.*

Ad 2dum. Quantum ad apparitiones Angelorum, hæc fiebant assumptis corporibus ex subtiliori elemento formati, in quibus & visibiles fieri potuerunt, & comedere, ac bibere, sed apparenter tantummodo. Unde etiam Angelus Tobiae cap: 12. dicebat. *Vid. bar. quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo invisibili, & potui, qui ab hominibus videri non potest, utor.* Nec tamen hæc mendacia reputari debent, cum non ad decipiendos homines hæc directa fuerint, sed ut ipsis, ex Dei mandato, officia præstarent.

Ad 3tium. Res istas corporeas egisse Dæmones non naturali sua vi, sed potius ex voluntate Divina, & virtute supernaturali. Rebus autem sensibilibus illiciantur Dæmones *non ut animalia cibo, sed ut Spiritus signis*, inquit S. August: libro 21. de Civit: Dei cap: 6. in quantum scilicet hæc exhibentur in signum quasi Divini honoris, cuius ipsi sunt cupidissimi.

Quæres 5. Quæ sint præterea dotes Angelorum?

Resp: Præcipuæ dotes Angelorum sunt sequentes. 1mo: est vis intelligendi, ac volendi. Enimverò Angeli sunt substantiæ cogitantes, intelligendi igitur ac volendi vi præditæ sunt. Quin Angelorum intelligentia si cum nostra comparatur, maxima eset, sed infinita non est. Hinc futura libera, nisi illa Deus manifestet, conijcere quidem possunt, confuse, & generatim, tamquam mentes sapientissimæ, & certò prævidere non possunt. Hinc Deus apud Isaiam Dæmones deridens inquit, *annuntiate quæ ventura sunt, & sciemus quia Dii estis vos.* Quo ex loco deducitur futurarum, maxime quæ libera sunt, scientiam unius Dei esse. Præterea consentiens est omnium doctrina, Angelos intimas cordis cogitationes ignorare, easque Deo tantum notas esse. Quare in Scripturis Sacris tantummodo Deus dicitur *scrutator cordis*, atque ex hoc patet quam sint deridendi qui ope Dæmonis intima cordis humani penetralia scire satagunt. 2do: et immortalitas. Certe Angelos esse, immortales ratio nos docet, & revelatio comprobatur. Natura siquidem Angelorum simplex ac incorporea est, nullis igitur naturæ viribus perire potest, quia corrumpi aut dissolvi cum nequeat, in nihilum nulla creata vi res-

digi

digi potest, est ergo immortalis. Igitur vi naturæ suæ Angeli sunt immortales. Sed etiam Dei voluntate, atque statuto, quod revelatione comprobatur. Nam Lucæ cap: 20. expresse dicit Christus illos qui futuro sæculo digni habebantur, & resurrectione ex mortuis non *ultra mori poterant, æquales enim Angelis sunt, & Filii Dei: & quemadmodum Math. Cap: 25. prædixit Christus, in extremo iudicio his qui in sinistris erunt dicit: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus: in illo ergo igne Diabolus cum Angelis suis in æternum duraturus est, ergo immortales sunt. Quod si in æterna damnatione malos Angelos immortales fore credendum est, magis in æterna beatitudine bonos Angelos immortales futuros certo tenendum est, quare etiam Math. cap: 18. absolute & sine ulla temporis circumscriptione dictum est à Christo, quia boni Angeli parvulorum in Cælis semper vident faciem Patris ejus. His accedit Patrum omnium totiusque Ecclesiæ consensus maxima, quæ semper creditum est Angelos esse immortales.**

ARTICULUS 2dus

De lapsu Angelorum.

Quæres 1. In quo statu creati fuerint Angeli?

Resp: Dubitari non potest, omnes Angelos à Deo fuisse creatos bonos, atque gratia sanctificante exornatos. Unde Augustinus libro 12. de Civit: Dei cap: 9no loquens de Angelis hæc habet. *Deus erat simul in eis condens naturam, & largiens gratiam, unde sine Dei amore nunquam Sanctos Angelos fuisse credendum est.* Communis etiam sententia est, Diabolum cum suis aseclis, non statim ab initio suæ creationis adversus Deum rebellem extitisse, atque sic à gratia excidisse, verum quantum temporis inter ejus creationem, & lapsum interceaserit, certo definiti non potest.

Quare Concilium Lateranense 4tum condemnavit Manichæos & Priscillianistas qui docuerunt. *Diabolum non fuisse prius Angelum bonum à Deo factum.*

Quæres 2. Utrum reipsa Angeli in peccatum prolapsi à gratia sanctificante exciderunt?

Resp: Certum est, Diabolum, qui Princeps malorum Angelorum & Satanæ appellatur, cum magna aliorum Spirituum

4

Spiritus in caterva, gratiam Dei sua culpa perdidisse. Unde *1. Tim. cap. 10.* inquit Christus: *Videbam Satanam sicut fulgur de Cælo cadentem*, quia scilicet ut idem ait Christus Joannis cap: 8vo *ab initio in veritate non stetit* & Joannes Apostolus Epist: 1ma cap: 3. docet Diabolum ab initio peccare. *Qui facit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat.* Petrus quoque Apostolus Epist: 2da. Cap: 2. plures cum Diabolo peccasse asserit inquires. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Sanctus etiam Judas Apostolus in sua Epist: inquit: *Angelos quæ non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magnæ diei vinculis æternis sub caligine reservavit.* Neque parvus erat numerus Angelorum peccantium, siquidem ingens illorum multitudo in Apocalipsi cap: 3. per tertiam partem stellarum denotatur, quæ cum Dracone de Cælo projecta fuit, neque locus ipsorum amplius inventus est in Cælo.

Quæres 3. Quod erat peccatum Angelorum peccantium?

Resp: Quamquam Scriptura Sacra perspicue non exponit, quale fuerit Angelorum primum peccatum, merito tamen censetur fuisse peccatum superbiæ, quod scilicet voluerint esse similes Deo Creatori suo. Hoc enim insinuat etiam Isaias Propheta cap: 14. ubi ex persona Diaboli dicit. *Ascendam in Cælum, & ero similis Altissimo.* Ex peccato autem superbiæ fluxit peccatum invidiæ, prout dicitur Sapientiæ cap: 12. *Invidia Diaboli mors introivit in orbem terrarum*, unde præclare S. Gregorius Papa in Pastoralis cap: 21. de Diabolo scripserat. *De illo sic scriptum est. Invidia autem Diaboli mors intravit in orbem terrarum, quia enim ipse malignus Spiritus Cælum perdidit, condito ad hoc homini invidit, & damnationem suam perditus adhuc alios perdendo, cumulavit.*

Quæres 4. Quid factum sit cum Angelis peccantibus?

Resp: Quemadmodum boni Angeli, in accepta justitia Divinæ gratiæ ope perseverantes, æternæ felicitatis præmium consecuti sunt, ita mali qui ab eadem justitia proprii arbitrij perversitate desciverunt, æternis suppliciis justo Dei jndicio condemnati sunt, & quomodo boni in justitia atque gratia confirmati, peccare amplius non possunt, ita mali omnino obdurati, peccato obstinate adherent.

Ex hoc itaque quorundam Angelorum lapsu, orta est distinctio Angelorum in bonos & malos. Angeli mali

com-

communiter Dæmones appellantur, & hoc nomen in Sacris litteris nonnisi malis Angelis tribuitur. Eadem quoque Sacra paginæ nobis exhibent aliquem malorum Angelorum quasi Principem, quem Christus Dominus Math: cap: 25. appellat Diabolum, alibi autem dicitur Princeps hujus mundi, Princeps tenebrarum, Princeps potestatis aeris hujus, Lucifer, Belial, Beelzebub, Satanas, Serpens Draco, quibus vocabulis ipsius potius malitia, quam natura significatur, natura siquidem quæ ab initio fuit, etiam post lapsum permansit. Hinc communiter credunt Theologi, Dæmones non minus, ac Angelos bonos incorporeos esse, quamvis nonnulli ex veteribus opinati sunt, Angelis malis in pœnam rebellionis suæ, fuisse corpora aërea tributa, quo posset inferni flammis cruciari. Sed hic error ab omnibus modo rejicitur.

Sed ex parte etiam bonorum Angelorum, Michaël Princeps magnus eorum in Sacra Scripturæ Daniel: cap: 20. nominatur, unde etiam in Apocalypsi Capite 12. bellum ipsius cum Dracone collutam describitur. *Factum est prælium magnum in cælo. Michael & Angeli ejus præliabantur cum Dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus. Et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cælo.* Verum & multi alij primi Angelorum Principes dicuntur Danielis cap: 10. *Michael unus de Principibus primis venit in adiutorium mihi.*

Quæres 5. Peccatum malorum Angelorum, quæ consecuta est pœna?

Resp: Peccatum malorum Angelorum non una consecuta est pœna. Nam 1mo: gratia sanctificante, quæ omnes ab initio creationis suæ exornati fuerunt illico privati sunt, 2do: privati etiam sunt Cælesti illa beatitudine, ad quam omnes ordinati erant, & quam Angeli boni possederunt, visione scilicet beatifica, cujus privatio pœna est omnium maxima, 3^{tio}: quamquam eorum facultates naturales integræ permanserunt quantum ad substantiam, fuerunt tamen aliqua ratione diminutæ, obscurato scilicet eorum intellectu in verò, cognitione, & voluntate, in malo obdurata. *Postrema* demum malorum Angelorum pœna est damnatio ad ignem inferni, quam jam actu tulerunt, atque sustinent. Ut enim S. Petrus Apostolus sentit Epistola 2da cap: 4to: statim post lapsum malorum Angelorum, Deus illis non pepercit, sed detractos in tartarum tradidit cruciandos. Neque etiam videtur diversa esse ratio dæmonum, ac hominum, quorum tamen animas, si im-

mer-

mortali peccato decedant, continuo gehennalibus flammis cruciari certissimum est.

Quæres 6. Quomodo Spiritus incorporei, corporeis ipsis flammis torqueri possunt?

Resp: Illud est difficile explicatu S. Augustinus Libr: 21. de Civit: Dej cap: 10. id fieri dicit miris sed veris modis: ad id autem necesse non est, eos omnes esse in ipso infernali carcere inclusos, certum enim videtur, non exiguam eorum partem, etiam super terram versari, cum in Libro Job Cap: 1. & 2. dicat Satan as ad Deum. *Circuivi terram, & perambulavi eam, & in variis Scripturæ Sacræ locis diabolus vocatur Princeps hujus mundi. Princeps potestatis aeris hujus. His accedit veneranda Sanctorum Patrum auctoritas, quorum omnium instar erit S. Hieronymus in Epistolam ad Ephes: scribens, ubi dæmones esse in hac aeris atmosphæra pro certo habet, & subdit. Hæc omnium Doctorum opinio est, quod aer iste, qui cælum & terram dividens inane appellatur, plenus sit contrariis fortitudinibus.*

ARTICULUS 3^{tius}.

De artibus atque insidiis dæmonum.

Quæres 1. An dæmones hominibus insidiantur?

Resp: Dæmones ex invidia & malevolentia ipsis post peccatum insita, animabus, corporibusque nostris, Deo id permittente, insidiari, ex Scripturis, & Traditione certissimum est. Inter mille autem nocendi artes, potissima, ac frequentissima est eorum tentatio tam externa, quam interna. Atque externæ quidem primum funestissimum exemplum exhibet, Eva in ipso primæ innocentiae suæ statu. Aliud exemplum suppeditat Jobi historia, & tertium denique in ipso Jesu Salvatore nostro habemus, Tentationis autem internæ documentum nobis suppedit in mortaliū omnium infelicissimo Juda proditore, de quo ait Joannes Cap: 13. *Cum diabolus misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ.* Hinc sunt etiam illæ tam frequentes in Scripturis exhortationes, ut vigilemus, & oremus, quia adversarius noster diabolus tamquam Leo rugiens circuit, quærens, quem devoret.

Dices. Joannis cap: 12. Christus promisit Principem hujus

hujus mundi ejciendum foras, & Apocalipsis Cap: 20, diabolus vinctus dicitur ut non seducat amplius gentes.

Resp: Hæc & hujus generis alia, non significant omnem ademptam esse diabolo potestatem insidiaudi, atque nocendi nobis, sed tantum illam diminutam esse, & fractam, nobisque per mortem Christi ea esse arma spiritualia suppeditata, quibus possimus stare adversus insidias diaboli, ut loquitur Apostolus ad Epheseos cap: 6to.

Quæres 2. Utrum Dæmones quandoque hominum corpora obsident?

Resp: Si quid est in Religione nostra perniciosius, abusibus magis obnoxium, certe doctrina de Dæmonibus corpora hominum obsidentibus; plurimorum enim ignorantia, superstitione, ac malitia persæpe fit, ut obsessorum à Dæmone numerus temere, & falso augéatur, multique pro Dæmoniosis ex levibus rationibus imperite habeantur, unde plurima exoriuntur mala. Non ideo tamen neganda est veritas, quam Sacræ Litteræ, Sanctorumque Patrum traditio aperte nobis commendant, imo id eo magis hoc nostro ævo necessarium est, quo increduli hæc veritatis labefactis, ad ipsa Religionis fundamenta convellenda viam sibi sternere studiosius adnituntur. Quare necessarium esse censemus, ut ostendamus corpora hominum aliquando à Dæmonibus, Deo permittente possideri. Et certè attenta Dæmonum natura, hominibus longè superiore, nullo pacto impossibile est, illos nostra corpora sic intime pervadere, eorumque organa agitare, & movere, ut variae inde prodeant actiones, animæ nostræ imperio quasi suspensæ, & impeditæ. Atque id reipsa factum esse multa in Sacris litteris luculentissima exempla demonstrant. Et imprimis de Saulo constat 1. Regum cap: 16. quia illum *Spiritus malus exagitabat*: de Sara etiam Raguelis Filia, Raphaël Angelus Dæmonium ejecit, quemadmodum Scriptum est Tobia cap: 8vo. Non paucos etiam Energumenes à Christo liberatos nobis Evangelica exhibet historia. Et inter alia quæ Christus Discipulis suis, imò & ceteris fidelibus promiserat dona, hoc etiam Marci cap: 16. posuit. *In nomine meo Dæmonia ejicient.* Quare similes liberationes Dæmoniacorum ab Apostolis quoque factas Scriptura recenset: Sic Actorum: cap: 5to Petrus dicitur curasse vexatos à Spiritibus immundis, & Pauli sudaria, atque semicinctia spiritus nequam expellebant, ut scribitur Actorum cap: 19. ubi etiam narratur: id tentatum fuisse à quibusdam Judæis Exorcistis, & quidem in nomi-

ne Jesu, quem Paulus prædicabat. Eandem quoque auctoritatem expellendi à corporibus hominum Dæmones, & postea in Ecclesia viguisse testis est Tertullianus, qui in Apologetico cap: 23. ita fidenter Ethnicos provocabat: *Edatur hic aliquis sub Tribunalibus vestris, quem Dæmone agi constet, jussus à quolibet Christiano loqui spiritus ille, tum se Dæmonem confitebitur de vero, quam alibi Deum de falso*, unde etiam concludebat Divinitates Gentilium subjectas esse Christianis. Nimis autem longum esset, per omnia posteriora sæcula percurrere, ostendere, hanc gratiam liberandi Energumenos, nunquam in Ecclesia dissiisse. Et quamquam omnia, quæ in hac materia narrantur probare non possumus, illud tamen certissimum est, constantem ac universalem SS. Patrum, atque etiam fidelium persuasionem fuisse, & Dæmones Deo permittente corpora hominum obsidere, & esse in Ecclesia potestatem, eosdem à corporibus expellendi. Atque huc spectant exorcismi, quibus à primis sæculis ad abigandos Dæmones Ecclesia semper usa est. Imo ab ipso Ecclesiæ initio Exorcistæ nomen, & ministerium fuisse, asserit Concil: Trident. Sess: 23. cap: 2do.

Objicies 1mo: Christi miracula in liberandis Energumenis ostensa mystice interpretari debere, & de curatione morborum, non autem de expulsionem Dæmonum intelligenda sunt. *2do.* Difficile admodum est veros dæmoniaco à fictis, falsisque discernere. *3tio:* Dei bonitati repugnat permittere Dæmoni, ut corpus humanum possideat.

Resp: ad 1um. Scriptura quæ Energumenos per Christum liberatos enumerat nimis aperte loquitur adeo, ut hæc miracula de curatione morborum intelligi nequeant. Sic Marci cap: 9. Christus præcepit spiritui immundo ut exiret, & in aliis innumeris locis. Hinc etiam est illa iniqua, simul & insulsa Phariseorum calumnia, quod Jesus in Beelzebub Principe Dæmoniorum Dæmonia eiecerit, quæ licet inepta, certo tamen supponit Christum reipsa Dæmonia ejecisse. Insuper Christus hanc Phariseorum calumniam à se repellens, ex hac ipsa potestate ejiciendi Dæmonia Divinam suam missi-nem invicte ostendebat Judæis, dicens: *Si Ego in Spiritu Dei ejicio Dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.* Math: cap: 12. Tandem ipsi Dæmones, quos à corporibus humanis Christus ejiciebat, conquerebantur, quod illos torqueret, at-

que

que consitebantur quis esset. Hæc autem quomodo de morbis intelligi possunt?

Ad 2dum: Talia sæpius ab obsessis fieri, quæ non nisi à Dæmonis virtute proficisci possunt, ut cum variis ac ignotis loquuntur lingvis, vel ea norunt, ac sciunt, quæ ab homine naturali vi sciri nequeunt. His, & aliis modis vere à Dæmone obsessi à falsis fictisque discerni possunt.

Ad 3tium: Quod actu toties Deus permittit, id permittere ipsius non repugnat bonitati. Et quamquam omnia Dei consilia nobis perscrutari non licet, dicere tamen tuto possumus, peccatoribus id accidere in pœnam, iustis ad certamen, & coronam, ac semper ad Dei gloriam manifestandam.

Quæres 3. Quid de artibus magicis, atque cum Dæmone commerciis sentiendum sit?

Resp: Optime de Religione, atque hominum societate merentur illi, qui pervulgatam illam, de maleficorum multitudine opinionem impugnare student. Plus quam certum namque est, non paucos homines, aut plane innocentes, aut saltem nullius capitalis criminis reos fuisse infeliciter rogo damnatos. Sed nonnulli ita contra huiusmodi abusus inveci sunt, ut in oppositum extremum delaberentur, & spreta communi SS. Patrum opinione omnem prorsus artem magicam inficiati sunt. Sed magiam & antiquitus extitisse, & nunc extare indubitatum est. Siquidem & Divinis, & humanis legibus non frustra, nec inaniter semper prohibita fuit. Sic Levit: cap: 19. *Non declinetis ad Magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini*, atque omnem cum Dæmone societatem, quæ certe magis, ac maleficis communis est, Apostolus in Epist: I. ad Corinth: cap: 10, detestatur. Apud ipsos etiam Romanos, aliosque cultiores populos, licet idololatrias, hoc cum Dæmonibus commercium vetitum fuisse S. Augustinus ostendit Libro 8vo de Civitate Dei cap. 19. Tandem plurimas contra magiam, atque maleficos leges ab Ecclesia, & Principibus sæcularibus latas exploratum est.

ARTICULUS 4tus

De Angelis bonis,

Quæres 1. Quot sunt Chori Angelorum?

V2

Resp:

Resp: Maximam esse Angelorum multitudinem discimus ex Daniele cap: 7. ubi se vidisse asserit millia millium Angelorum ministrantium Deo. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Hanc autem cælestium spirituum multitudinem, in quosdam ordines, seu classes distributam esse magno consensu veteres Ecclesiæ Patres docuerunt. Primus autem, ut creditur, Dionysius vulgo Areopogita, novem esse huiusmodi ordines constituit in libro de Cælesti hierarchia, quem secutus S. Gregorius Magnus hos novem Angelorum ordines ex diversis Scripturæ locis colligit, nempe Angelos, Archangelos, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Thronos, Cherubim, ac Seraphim. Et quidem hanc cælestium Spirituum distinctionem non difficile est ex variis Scripturarum locis, atque ex antiqua SS. Patrum traditione ostendere, hæc enim sæpe invenitur apud Origenem, Cyrillum Hirosolimitanum, & Alexandrinum, Basilium, Epiphanium, quamquam non omnes novem Choros semper accurate recenseant, prout etiam Ecclesiæ facit, quæ in suis Hymnis, & canticis modo plures memorat, modo pauciores. Imo hæc distinctio Angelorum, neque Hebræis ignota fuisse videtur, & si neque in numero ordinum, neque in nominibus semper nobiscum conveniunt.

Quæres 2. Utrum hi Angelorum ordines tantummodo nominibus distinguuntur?

Resp: Angelorum ordines non solis nominibus distinguuntur, sed & officiis, atque dignitate & excellentia naturæ. Sic docet S. Ignatius in Epist: 2. ad Tralhanos, ubi expresse memorat. *Angelicos ordines, virtutum, ac Dominationum discrimina, Thronorumque ac potestatum varietates, Cherubim, ac Seraphim excellentias.* Sanctus autem Athanasius in Epist: ad Serapionem postquam dixisset, omnia à Deo facta suis nominibus propriis nuncupari, ut Cælum, terram, homines, subdit: *Et ante hæc omnia Angelos, Archangelos, Cherubim, Seraphim, Virtutes, Principatus, Potestates, Dominationes, ex mente itaque huius Sancti Doctoris, quemadmodum res à Deo creatæ, atque propriis juxta suam naturam nominibus insignitæ, non solum nominibus, sed & natura discrepant, sic & varii Angelorum Ordines propriis nominibus designati & nominibus & natura inter se differunt. Verum in quo præcisè sita sit hæc illorum distinctio, atque discrimen proprius ignoratur. Unde Augustinus in libro ad Orosium cap:*

10. scripsit. *Esse Sedes, & Dominationes, Principatus, & potestates in Cælestibus apparatibus firmissime credo, & differre aliquid indubitata fide teneo, sed quænam ista sint, & quid inter se differant, nescio.* Id ipsum falsus est etiam S. Dyonisius in libro de cælesti hierarchia cap: 6to qui tamen diligentissime de his Angelorum Choris disseruit.

Quæres 3. Quando facta est hæc Angelorum distinctio?

Resp: Distinctio, atque discrimen in malis quoque Angelis, seu Dæmonibus reperitur, quia Lucæ cap: 11. Beelzebub vocatur Princeps Dæmoniorum, & Math: cap: 25. sermo est de Diabolo, & Angelis ejus. Certum igitur esse videtur hanc ordinum distinctionem in Angelis factam fuisse ante lapsum Dæmonum, & eommunitè exploditur opinio Origenis, qui putavit, omnes Angelos à Deo æquales fuisse creatos, eam verò quæ modo est in Angelis differentiam ex variis eorum meritis ortam esse, sin itaque minus undequaque certum est, saltem admodum probabile est distinctionem Angelorum quantum ad naturæ & gratiæ donâ. in ipsa eorum creatione factam fuisse.

Quæres 4. Quæ sint bonorum Angelorum munia?

Resp: Præcipua bonorum Angelorum munia duo sunt. 1mo: Perpetuo assistere ante Thronum Dei, ejusque laudes decantare. Et id multis scripturarum locis edocetur. Danielis cap: 7. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Et Isaïæ cap: 6. de Seraphim dicitur. *Et clamabant alter ad alterum Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus.* Hoc tamen non impedit, quin etiam ad aliqua officia peragenda mittantur in terras, unde 2do. illorum quoque munus est cura, atque custodia hominum. Id testatur Apostolus Epist: ad Hêbr: cap: 1. dicens de Angelis bonis. *Omnes sunt administratorij Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis.* Certe inter alia Angelorum ministeria, nihil magis in Sacris litteris, & SS. Patrum scriptis repetitum reperire licet, quam hominum curam ac custodiam.

Quæres 5. Qualis sit istiusmodi erga homines Angelorum cura ac custodia?

Resp: Generaliter hominum curam ac custodiam esse Angelis demandatam liquet ex capite 5to. libri Ioste, ubi Angelus dicit se esse Principem exercitus Domini ad eum missum, idem constat ex capite 10. Danielis atque

ex

ex Apocalypsi pluribus in locis. Illud etiam apertissimum est, quod Psalmo 90. scriptum reperitur. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te, in omnibus viis tuis.* Id ipsum variis exemplis in utroque testamento declaratur. Hinc etiam Angeli à SS. Patribus passim vocantur; vitæ nostræ spectatores; generis humani curatores; Ecclesiæ inspectores; hominum præsides; custodes; pædagogi; ac morum gubernatores. Et hæc certa sunt apud omnes.

Verum dubitatum tantummodo ab aliquibus fuit, an singulis hominibus, singuli Angeli, ad custodiam deputati sint. Sed hæc peculiaris Angelorum destinatio singulis hominibus; præcipue autem fidelibus & electis; tot tantisque Scripturarum oraculis; Sanctorumque Patrum testimoniis confirmatur; ut plane sine temeritatis notâ negari non posse videatur. Namque multa hujusmodi exempla suppeditat Scriptura Sacra; veluti Angeli illius, qui Genes. cap: 16. curam Agar gerens; salutare ei consilium præbuit; ut Saræ Domine suæ subiceretur; illius pariter qui Jacob custodiebat, ut habetur Genes. cap: 31. Judith pariter Angelum se custodientem memorat capite 13tio. Tandem insignis est locus Math: Cap: 18. ubi de parvulis Christus dicit: *Angeli eorum in Cælis semper vident faciem Patris mei.* Ex quibus verbis ita colligebat S. Joan: Chrysost: *Hinc manifestum est; quia omnes Sancti Angelos habent;* & sine ulla restrictione S. Hieronymus inquit: *Magna dignitas est animarum; ut unaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam siti Angelum delegatum.* Origenes quoque Homil 20. in librum numerorum hæc habet: *Adest unicuique nostrum; etiam minimis; qui sunt in Ecclesia Dei; Angelus bonus; Angelus Domini; qui regat; qui moveat; qui gubernet.* Tandem S. Basilus libro 2do contra Eunomium sic inquit: *Quod unicuique fidelium adsit Angelus; tamquam pædagogus aliquis; & pastor; vitam gubernans; nemo contradicit.*

Hæc cum ita sint dubitari minime potest; unicuique hominum saltem fidelium, semper præsto esse Angelum custodem: De infidelibus autem non adeo concors est veterum Patrum opinio, quemadmodum unanimes est de fidelibus; & electis. Communiter tamen nunc censetur; nemini hominum hoc Angelicæ custodiæ beneficium deesse.

Dices: Si Angeli curam gerunt hominum, illosque custodiunt; inferiores erunt hominibus quibus ministrant.

Et

Et hæc Angelorum custodia supervacanea est, quia Deus omnem custodit hominem.

Resp: Ex hoc quod Angeli homines custodiunt, illisque ministrant, non sequitur illos hominibus esse inferiores, non enim in hujus ministerio proprie serviunt hominibus, sed Deo, sicuti Pastor, non ovibus servire dicitur, quas custodit, sed Domino ad quem oves pertinent. Præterea, ut egregie inquit S. Bernardus Serm: II. super Psalmum 90. *in hoc unigeniti formam imitantur, qui non venit ministrari, sed ministrare* Deus, & quæque quamquam omnes homines, & præcipue electos, providentia sua custodit, nihil tamen abest, quin ministerio Angelorum ad hoc ipsum etiam utatur. Et licetsi Angeli nativa sua virtute internas hominum cogitationes, quæ soli Deo patent certo cognoscere nequeunt, possunt tamen naturali sua perspicacia, ex actionibus externis plerisque animorum nostrorum sensus perscrutari. Neque insuper dubitandum est, quin Deus illis revelet quæcunque sunt ad nostram custodiam necessaria.

CAPUT TERTIUM

De Creatione Hominis.

Quæres. A quo, & quando creatus est homo?

Resp: Nobilissimum opus Dei est. homo, à quo creatus, atque conditus est. Hanc autem hominis præstantiam indicare voluit Moyses in ipsa illius formatione. Cum enim solo verbo, *Fiat*, Deus alia creasset, quando ad hominem ventum est, quasi consilio inter tres Divinas Personas immo, inquit Deus: *Faciamus hominem*. Præterea summam ejus dignitatem iis verbis expressit. *Ut præsit piscibus maris, & volatilibus Cæli, & bestii, universæque terræ*, unde etiam in Psal: 8vo de homine dicitur. *Et constituisti eum super opera manuum tuarum, omnia subjecisti sub pedibus ejus*. Verum excellentia hominis in eo maxime elucet, quod dicatur factus *ad imaginem, & similitudinem Dei*.

Post alia autem omnia, die sexta Deus hominem creavit, & quamquam Moyses cap: Imo: Genesis virum, & muli-

mulierem simul conditos fuisse insinuare videtur, capite tamen 2do rem distinctius exponens dicit, Deum immisso sopore in Adam, tulisse unam de costis ejus, atque ex illa edificasse Mulierem. Et id perspicue declarat Apostolus Epist: 1. Timoth: cap: 2. dicens: *Adam primus formatus est, deinde Eva.*

A R T I C U L U S primus

De primo statu hominis creati.

Quæres 1. Utrum omnium hominum primus creatus fuerit Adam?

Resp: Post Isaacum Peyrerium sæculo 17. quidam Præadamitarum errorem tutati sunt, contententes duplex distingvendum esse genus humanum, quasi primum indicatum esset a Moyse Genesis cap: 1. alterum vero cap: 2do, atque hic Adami Creationem describi, in priori autem creationem alterius hominis, quæ multis antea annis, imo & sæculis à Deo facta fuerat, ac demum ex ista gentiles originem ducere; Adami autem posteros esse Judæos.

Verum hunc errorem, atque delirans somnium facile est refelleré. Moyses siquidem luculenter innuit, se de eodem omnino homine lapso tam in 1mo, quam in 2do Geneseos capite agere. Deinde capite 5to ea repetens, quæ in capite 1mo dixerat, aperte declarat, primum hominem à Deo conditum fuisse Adam, sic enim inquit: *Hic est liber generationis Adam, in die, qua creavit Deus hominem; à similitudinem Dei fecit illum, Masculum, & Feminam fecit eos, & benedixit illis.* Accedit quod capite 2do à Moyse dicitur. *Et homo non erat, qui operaretur terram,* quod falsum omnino esset in Præ-Adamitarum Hypothesi. Demum capite 3tio, Eva dicitur. *Mater cunctorum viventium,* ab illa ergo omnes procedunt viventes.

Sed Præ-Adamitarum fabula, aliis etiam Scripturarum testimoniis exploditur. Nam Sapienti: cap: 10. Adam dicitur *primus formatus à Deo, & Pater orbis terrarum,* item Actor cap: 17. dicebat Paulus de Deo, *Fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ.*

Præterea argumentum contra Præ-Adamitas gravissimum petitur ex peccato originali, quod ab Adamo Romænes homines propagatum esse fides docet, hoc autem Religio-

ligionis nostræ dogma corrueret, si alii essent homines, alia stirpe procreati. Neque enim extrinseca solum imputatione Adæ peccatum in homines propagatur, sed verè & propriè ab unoquoque contrahitur, & omnes nascimur peccatores, ac filii iræ, quia omnes in Adam peccavimus. Atque his argumentis, aliud adjungimus non leve ex traditione desumptum, quæ apud ipsos Ethnicos semper viguit, & adhuc viget de uno videlicet omnium hominum Parente.

Obijcies 1mo. Genesis cap: 4. Cain hoc modo alloquitur Deum. *Omnis, qui invenerit me, occidet me*, cui periculo occurendo, *posuit Dominus in Cain signum ut non interficeret eum omnis, qui invenisset eum*, ex quo sequitur jam tunc hominibus repletam fuisse terram, qui certe ab uno Adam prognati esse non poterant. *2do:* Dantur Artipodes, cum verò intelligi non possit, quomodo ante inventam acum magnaticam, quæ non pridem inventa est, homines illuc commigrare potuerint, necesse est, aliud ibi esse genus hominum. *3tio.* Non eandem esse omnium hominum ab Adamo originem, manifeste constat ex diversitate Nationum, maxime Æthiopum, & Africæ, quæ nigrum habent colorem.

Resp: Ad 1mum. Cainum potuisse timere fratres, ac nepotes suos, qui jam cæperant multiplicari. Occisio namque Abelis contigisse creditur anno mundi centesimo, trigesimo, quod non obscure indicat Scriptura Genesis cap: 4. dicens: Abele occiso, Adamum cognovisse uxorem suam, quæ peperit ei Seth loco Abelis occisi, at verò cap: 5. dicitur. *Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit filium, vocavitque nomen ejus Seth.* Porro centum triginta annorum spatium, potuerunt homines ad multa millia crescere, nam spatium ducentorum, quindecim annorum, quibus filii Israël in Ægypto commorati sunt, scimus eos ex septuaginta animabus ad sexcenta & amplius millia auctos fuisse. Illos itaque homines Cain timere potuit.

Ad 2dum. Quamvis ignotæ sint viæ, quibus homines ad oppositas nobis mundi partes antequam acus magnetica inveniretur penetrarunt, inde tamen colligere non licet, eos ab Adam originem non trahere, quod certissimis constat argumentis, cum infinita propemodum similia habeantur, quorum modus nos prorsus latet, nec certum, ac notum, tollitur per incertum, & ignotum.

Ad 3tium. Æthiopum color ex variis causis oriri potuit

tuit, atque imprimis ex calore in illis regionibus intensissimo, accedentibus insuper terræ exhalationibus, quo factum fuisse creditur, ut primi illarum Regionum incolæ sensim, ac paulatim colorem mutaverint, ut primo fuscî, & subnigri, postea verò omnino nigri evaserint. Unde etiam quo magis receditur à centro Æthiopiæ, eo magis nigredo minuitur, & L. sitani, qui illuc commigrarunt, post multos demum annos, eodem demum colore tincti apparent.

Demum omnes nationes, Antipodes, Æthiopes, Africanos, ceterarumque Regionum homines ab uno, eodemque stipite esse prognatos, plane ostendit eadem prorsus cum nobis natura in iis, quæ ad essentiam pertinent, cum tota diversitas sit in quibusdam solum accidentibus, nempe colore, pilis, & faciei lineamentis, aut etiam ingenii, animique affectibus, quod etiam inter nostrarum regionum homines facile reperire licet, multi siquidem sunt minore quam alii ingenii acumine donati, alii plane stupidi, & non pauci omnino amentes, qui tamen & iisdem parentibus nati sunt, nihil ergo evincit, nihil probat, quod integræ etiam ac populosæ nationes omnis fere ingenii expertes sint, si anim ex aeris crassioris influxu, ex educationis diversitate, sive ex aliis causis provenire potest, non ex naturæ, aut stirpis diversitate.

Quæres 2do. Qua ratione dicatur homo ad imaginem, & similitudinem Dei factus?

Resp. Hæc imago, & similitudo Dei, non tam in corpore, quam in anima hominis expressa est; tres porro SS. Patres asserunt rationes propter quas homo imago, ac similitudo Dei appellatur. 1mo. Propter vim intelligendi, qua Deum, ceteraque percipit, & cognoscit, in quo etiam ceteras omnes creaturas longe præcellit. 2do. Propter libertatem arbitrii, quâ Deum à se cognitum potest amare, illique filiali affectu inservire. 3tio. Propter dominium, quo rebus omnibus, quæ super faciem terræ sunt, præest, & illis pro sua utitur voluntate. His merito addi potest immortalitas, qua perenniter cum Deo vivere, ipsique congaudere potest.

Quæres 3tio. In quo statu creatus est primus homo?

Resp. Primus homo Adam, quantum ad animam gratia sanctificante exornatus fuit, qua iustus, sanctus, Dei-que amicus effectus est. Et id Synodus Trident: Sess: 5ta Can: 1mo expressè definivit. *Si quis non confitetur, primum hominem Adam, cum mandatum Dei in paradiso*

*diso fuisset transgressus, statim sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, anathema sit, atque hoc verbis Ecclesiæ: Cap. 7mo omnino consentaneum est, affirmat siquidem expresse quod fecerit Deus hominem rectum. Hæc autem rectitudo in hoc maxime sita erat, ut anima in omnibus subderetur Deo, non secundum naturam tantum, sed maxime secundum supernaturale donum gratiæ. Et ex hoc supernaturalis gratiæ dono, aliæ status illius felicissimi profluxerant dotes, nempe quod rationi subderentur vires inferiores, & animæ, plene subigeretur corpus. Unde Augustinus Libro 2do de peccat: & merit: cap: 22. de Protoparentibus nostris scripsit: *Placebant Deo & placebat illis Deus, & quamvis corpus animale gestarent, nihil inobediens in illo adversum se moveri sentiebant.**

Neque solum ex dono illius gratiæ supernaturalis homo innocens consecutus fuerat, ut caro subiceretur spiritui, & appetitus rationi, verum etiam id obtinuit ut corpus esset immortale. Certum est enim, mortem per primum Adami peccatum intrasse in mundum, ut testatur Apostolus ad Roman: cap: 5to & Sapientiæ cap: 2do aperte dicitur: *Deus creavit hominem inextiminabilem, invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Hinc Pelagiani qui dicebant Adam sive peccasset, sive non peccasset, fuisse moriturum, à S. Augustino invicte confutati sunt, atque in variis Conciliis condemnati, potissimum autem in illo plenario totius Africæ anno 418. in quo ita definitum fuit: *Quicumque dixerit, Adam primum hominem mortalem factum, ita, ut sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, hoc est de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.* Quare immortalitas hæc, non erat conditio, seu proprietas naturalis, sed divinitus concessum beneficium gratiæ.

Quæ autem hic de Adam primo homine dicta sunt de Eva ejus adjutrice intelligenda sunt. Par siquidem utriusque conditio, æquales sortes fuerunt. Unde etiam de utroque Protoparente nostro scriptum legimus libro Eccl: cap: 17. *Disciplina intellectus replevit illos, creavit illis scientiam Spiritus, sensu implevit cor illorum.*

Quæres 4to. Qualis fuerat primigenius Protoparentum nostrorum status?

Resp: Primigenius Protoparentum nostrorum status, fuit status innocentiae. Quoniam gratiâ sanctificantæ exornati, ambo justi ante Deum atque sancti erant, præterea gra-

gratiis actualibus à Deo donabantur, & rebellione concupiscentiæ, ceterisque inordinatis animi affectibus immunes erant. Insuper immortalitate corporis gaudebant, à quibusvis etiam miseriis, morbis, gravitatibusque alieni, in amenissimo Paradisi loco positi, tandem ad finem supernaturalem, celestem scilicet beatitudinem possidendam à Deo præordinati, felicissimam ducebant vitam.

Quæres 5to. Utrum status innocentiae fuerit Protoparentibus debitus?

Resp: Status innocentiae non fuit Protoparentibus debitus. Enimvero iustitia originalis Protoparentibus collata, vere fuit gratia, quemadmodum docent S. Cyprianus libro de bono patientiæ, & Augustinus libro de corrept: & gratia cap. primo. Porro gratia proprie dicta, non modo excludit debitum personæ, quod ex actionum merito provenit, sed etiam debitum naturæ, quod ex conditione, & exigentia naturali promanat. Unde S. Thomas inquit: *Dona naturalia carent debito personæ, non autem carent debito naturæ, sed dona supernaturalia utroque debito carent, & ideo specialius sibi nomen gratiæ vindicant.* Sed & cetera animi corporisque dona Protoparentibus nostris concessa, veluti immortalitas, immunitas sive à concupiscentiæ illecebris, sive à corporis malis, prorsus erant ipsis indebita, proinde dona Dei supernaturalia atque gratuita. Et id expresse docet S. Augustinus sic libro de Genesi ad litteram cap. 25. de Adam hoc inquit: *Mortalis erat corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris &* libro 4to contra Julianum cap. ultimo hæc habet: *Gratia magna ibi erat, ubi terrenum, & animale corpus bestialem libidinem non habebat.*

Et vero ex constanti omnium Sanctorum Patrum, Conciliorum, Theologorumque doctrina, Protoparentes nostri per peccatum dona Dei gratuita amiserant, deperderant autem per peccatum primo iustitiam originalem, dein immortalitatem, à morbis, miseriis, atque concupiscentiæ illecebris immunitatem. Non ergo hæc illis erant debita, aut connaturalia, sed supernaturalia, ac prorsus gratuita. Unde etiam à summis Pontificibus Pio 5to, Gregorio 13to damnata fuerant sequentes Baji propositiones: *Integritas primæ creationis, non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio, & ista alia. Immortalitas primi hominis, non erat gratiæ beneficium, sed naturalis ejus conditio.* Ex quibus palam conficitur iustitiam originalem ceteraque animi, & corporis dona, quæ
in

In statu innocentiae Protoparentibus nostris à Deo concessa fuerant, supernaturalia, gratuita, ac prorsus indebita fuisse.

Quæres 6to. Potuitne homo creari à Deo in puris naturalibus?

Resp. In pure naturalibus creatus à Deo fuisset homo, si illum creasset absque ullis supernaturalibus donis, ac propterea sine præordinatione ad finem supernaturalem, cum omnibus tantummodo dotibus, atque imperfectionibus, quæ naturam ipsam humanam consequuntur, obnoxium proinde ignorantiae, concupiscentiae, morbis, aliisque hujus vitae ærumnis, ac ipsi tandem morti. Status ipsiusmodi, si in illo Deus hominem creasset, dicitur status naturæ puræ. Alii illum possibilem esse docent, alii vero putant bonitati, ac justitiæ divinæ inconueniens esse, ut Deus hominem in tali statu crearet. Sed rebus, ut par est perpensis, status naturæ puræ & in se possibilis est, & minime divinæ justitiæ, aut bonitati inconueniens, ut in eo reipsa homo crearetur. Enimvero potuit homo creari sine justitia originali, ceterisque supernaturalibus gratiæ donis, hæc enim omnino gratuita sunt, naturæ humanæ prorsus indebita, alioquin, ut docet Apostolus ad Romanos cap. xii. *gratia jam non esset gratia.* Creari quoque homo potuit obnoxius concupiscentiæ, morbis, & ipsi tandem morti. Ista siquidem sunt appendices naturæ humanæ, ut docet Augustinus, atque in ipsa hominis constitutione fundantur. Sic concupiscentia provenit ex conjunctione corporis cum anima, quo fit, ut anima de corpore sollicita, bona sensibilia presequatur tamquam corpori convenientia. Pariter morbi, dolores, aliæque miseriæ ex influxu causarum secundarum profluerent, quæ quia hominem etiam in statu naturæ puræ circumdarent, hujusmodi ærumnae quadam necessitate naturali homini contingerent. Ipsa denique mortalitas fundatur in compositione ex quatuor elementis, quæ mutua secum in corpore humano pugna mortem generant. Absolute igitur possibile fuit ut in statu naturæ puræ homo à Deo crearetur. Neque id foret divinæ bonitati ac justitiæ inconueniens. Nihil siquidem Deus homini debet, cum & ipsa filius creatio bonitatis divinæ sit donum, non justitiæ debitum. Et si quid tandem posita creatione Deus homini debeat, nihil certe plus quam naturalis ejus postulat, atque exigit conditio. Præterea in statu quoque naturæ puræ innumera à Deo dona consequeretur homo, propter quæ munera

con-

centissimum Creatorem suum collaudare, eique gratias re-
pendere teneretur.

ARTICULUS 2dus

De lapsu Protoparentum nostrorum.

Quæres 1mo. An diu perduraverit status innocentiae?

Resp: Quamdiu status innocentiae perduraverit, plane incertum est, communis opinio fert hanc felicissimam Protoparentum nostrorum conditionem non diu perdurasse, siquidem brevi post suam creationem tempore, in peccatum misere prolapsi, illam infelicissimo casu perdidērunt.

Quæres 2do. Quomodo contigit istiusmodi Protoparentum nostrorum lapsus?

Resp: Lugubrem Protoparentum nostrorum lapsus historiam, illiusque causam describit Moyses in libro Genes. cap. 2do & 3tio. Scilicet postquam posuit Deus Protoparentes nostros in Paradiso voluptatis, præcepit Adam dicens: *Ex omni ligno paradisi comedes, de ligno autem scientiae boni, & mali ne comedas, in quacunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Sed infelix Adam seduci se pulsus est, & nulla habita ratione præcepti à Creatore suo sibi dati, comedit de fructu vetito, & hoc gravissimo inobedientiæ peccato, non solum sibi, sed toti suæ posteritati incredibilem attulit perniciem. Hujus autem lapsus causa fuit tentatio Eviæ à dæmone facta, qui instrumento serpentis utens promisit illi scientiam boni & mali. Atque hujus infelicissimi lapsus initium superbia fuit, ut testatur Ecclesiasticus cap. 10. *Initium omnis peccati superbia est.* Et rem ita se habere, omnes hujus Protoparentum nostrorum peccati circumstantiæ evincunt. Primo enim tentationi cesserant, ut supra conditionem suæ naturæ extollerentur, similesque Deo fierent, scientes bonum, & malum, post autem, ut inquit Augustinus, peior, damnabiliorque eorum superbia se ostendit, ubi in manifesto peccato, non veniam petierunt, aut medicinam implorarunt, sed solam excusationem quæsierunt, & Adam quidem culpam retulit in mulierem, mulier autem in serpentem. *Serpens, decepit me, & comedi.* Hæc brevis est historia, & causa illius primi peccati, & lapsus Protoparentum nostrorum, quod certe omnium gravissimum fuit, tum
atten

attenta illorum integritate, qua facillimum ipsis erat tentationi resistere, tum attento ipso pr cepto, quod servare difficile non erat, denique attenta terribilis p n e comminatione, qu  ipsos à peccato abstertere debuit. Unde Augustinus libro 14 de Civit: Dei cap. 12. inq: it: *Quis nam satis explicat, quantum malum sit, non obedire in re facili, & tant  potestatis imperio, & tanto terrenti supplicio.* Sed ut observat idem S. Doctor in eodem libro cap. 13tio Adam & Evæ in occulto prius mali esse ceperant, antequam in apertam inobedientiam, atque divini præcepti transgressionem laberentur:

Qu eres 3tio. Historia lapsus Protoparentum   Moyse descripta, utrum allegoric  non sit intelligenda?

Resp: Historia lapsus Protoparentum, quam Moyses descripsit non allegoric , sed litteraliter est intelligenda. Moyses siquidem eodem plane stylo describit historiam creationis, & lapsus primorum hominum, non Poetam, sed historicum agit, vocabulis omnibus proprium tribuens significatum. Præterea totius sermonis series ostendit hanc narrationem historicam esse, ac proinde non allegoric , sed litteraliter esse sumendam. Quæcunque enim ante, & post lapsum Protoparentum describit Moyses, historiam sapiunt, non figuras. Ergo sicuti cetera, ita & h c lapsus narratio, propri  & litteraliter, quemadmodum vera historia, intelligenda sunt. Unde etiam omnes Scriptores Sacri Moyse posteriores hujus narrationis mentionem facientes, & illam repetentes, & sensu litterali eam accipiunt, & ut veram historiam commemorant.

Obijcies 1mo. Colloquium Evæ cum serpente fabulam  sopi redolere videtur. Neque etiam intelligi potest, quomodo Eva fraudes serpentis non cognoverit. *2do.* p na inflict  serpenti, ut supra pectus suum gradiatur, ridicula est, cum id semper serpenti fuerit connaturale, imo & injusta, cum serpens non deliquerit. *3tio.* tandem inepte vocatur serpens callidior cunctis animalibus, absurde etiam videtur fructui alicuius arboris scientiam boni, & mali alligare.

Resp: ad 1mum. Non serpens, sed d mon serpentis organo locutus est cum Eva, hoc igitur Evæ cum serpente colloquium impossibile censi nequit, quia indubitatum est dæmones per animalia, aut muta etiam simulacra loqui posse, & hujus innumera in verissimis historiis extant exempla. Quod vero Eva nihil hao in re doli suspicata fuerit, mirabile quidem est, nec facile explicari

ri potest, non tamen ut impossibile, rejici debet, præcipue cum peccato superbæ mens ipsius fuerit attenebrata.

Ad 2dum. Pæna inflictæ serpenti fuit, ut homines idvidentes, culpæ primorum Parentum recordarentur, unde etiam serpens maxime exosus, & horribilis hominibus factus est. Neque hæc pæna serpentis injusta fuit, quia ad majorem criminis detestationem inflictæ fuit.

Ad 3tium. Cum serpens appellatur callidior cunctis animantibus, id duplici sensu intelligi potest. 1mo. propter singularem ipsius calliditatem, quæ naturæ illius inest, de qua multa referuntur in variis Auctoribus, unde etiam Christus dicebat discipulis suis Math: cap: 10. *Estote prudentes, sicut serpentes*, 2do. propter diabolum in eo latitantem, unde etiam astutia hæc serpentis, qua Evam seduxit, à Paulo Apostolo Epist: 2da ad Corinth: cap: 11. diabolo adscribitur, quam ut fideles caveant, eos admonet, ne & ipsorum sensus illa corrumpantur.

Quod demum attinet arborem scientiæ boni, & mali, dupliciter intelligi potest, vel quia in fructu illius Protoparentes nostri experimentum facientes, promissionis sibi à serpente factæ, illiusque asserti, *in quocunque die comederitis ex eo, & eritis sicut dii*, scientes bonum & malum, postquam ex eo comederunt, illico aperti sunt oculi eorum, & in se ipsis experti sunt quid sit bonum, quid malum, quare etiam Deus deridens Adam, postquam vetitum comederat fructum, dixit: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum*, vel etiam quia illa arbor singulari Dei privilegio, virtutem in se continebat illustrandi intellectum, in perfectiori cognitione boni & mali, eo scilicet modo, quo lignum vitæ, virtutem habeat præservandi hominem à morte, in vita semper vegetum illum conservando.

Quæres 4to. Quas pænas inflixit Deus Protoparentibus nostris propter illorum lapsum?

Resp. Quænam Protoparentibus nostris post commissum peccatum inflictæ à Deo fuerint pænae, exponit sacra scriptura Genesis cap: 3tio & sequenti. Scilicet mulieri dixit Deus, *multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui*. Adæ vero dixit, quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, *maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in sudore*

dore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es, & in pulverem revertaris. Et postea emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram de qua sumptus est. Et quidem Scriptura hoc loco nonnisi corporales pœnas aperte declarat, sed certum est, alias, & multo graviores in animabus Protoparentum nostrorum subsecutas fuisse plagas. Primo enim privati sunt iustitia originali, & gratia sanctificante, in qua constituti fuerant, atque gravissimo commaculati peccato, æternæ damnationis rei facti sunt, deinde privati etiam fuerant omnibus aliis donis, quæ hanc iustitiam originalem comitabantur, ex hac autem privatione dimanavit interna illa rebellio, seu concupiscentia qua caro adversus spiritum insurgit, quemadmodum enim homo violando præceptum, adversus Deum rebellis factus est, ita pars hominis inferior, superioris partis imperio renuerat obedire. Tandem etiam pœna, & consecrarium peccati fuerunt, ignorantia, & tenebræ in intellectu ad cognoscendum verum, atque in voluntate, ceterisque potentiis debilitas ad operandum bonum; ita ut quemadmodum docet Concil. Trident. Sess. 5ta Can. imo. totus Adam per illam prævaricationis offensam, secundum corpus, & animam in deterius commutatus fuerit.

Quæres 5to. Utrum peccatum Protoparentum nostrorum, in omnes qui ab illis descendunt, posteris propagatur?

Resp: Peccatum Protoparentum nostrorum, in omnes, qui ab illis descendunt posteros, reipsa propagatur. Et id luculentissime evincitur ex Sacris Scripturis utriusque Testamenti. Et quidem amo. ex Veteri insignis est locus in Psalmo 50. ubi David quamquam ex legitimo connubio, piisque parentibus ortus, de se ipso inquit: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*, & quamquam in numero plurali hic Psalmista loquitur, nihil propterea detrahitur vi argumenti, quod inde pro transfusione peccati originalis in Adæ posteros desumitur, quia scilicet Sacra Scriptura sæpius numerum pluralem pro singulari adhibet, & in textu originario Hebraico, numerus singularis ponitur, *in iniquitate, & peccato* & tandem in peccato originali multiplex fuit peccatum, superbiam, inobedientiæ, incontinentiæ, appetitum sibi vetiti non refrenando. Huic Psalmistæ dicto simile est Jobi pronuntiatum cap: 14to. *Quis potest facere mundum, de immundo conceptum femine*, nonne tu qui solus es? qui textus juxta

ta versionem septuaginta Interpretum sic habet: *Nemo mundus a sorde nec infans cujus est unius diei vita super terram.* Unde sic ratiocinari licet. Immunditia de qua hic loquitur Job, sordesque, non est materialis corporis, sed spiritalis animæ, sordes scilicet, & immunditia labesque peccati, quia ab hoc secundum dictum Jobi nemo hominem mundare potest, nisi solus Deus. Porro hæc immunditia inest homini ab ipsa ejus conceptione, ab istiusmodi sordibus non est immunis, nec infans cujus est unius diei vita super terram. Est ergo in nobis hæc immunditia, sordesque peccati originalis, in quibus omnes nascimur.

2do. Ex novo Testamento, unum, alterumque aperitissimum Pauli Apostoli adferre testimonium, omnino sufficiet. Et quidem in Epistola ad Romanos cap: 5to hæc habet Apostolus: *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt,* & infra docet, unius delicto, scilicet Adæ mortuos esse multos, ex uno judicium in condemnationem, per unius delictum in omnes homines condemnationem profluxisse, per inobedientiam unius hominis peccatores constitutos esse multos. Hic itaque Apostolus adstruit peccatum quod omnes homines infecerat, omnes morti obnoxios, & condemnationi subjectos reddidit. Hoc autem peccatum aliud non est nisi originale. Preterea 1ma ad Corinth: cap: 15. docet Paulus: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Et 2da ad Corinth: cap: 5to. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus.* Demum ad Eph: cap: 2do scribit: *Nos omnes eramus natura filii iræ, sicut & ceteri.* Ex quibus manifestum efficitur per unum hominem, scilicet Adamum omnes homines venundatos esse peccato, factos esse filios iræ, ac perditionis, per unum quoque hominem Jesum Christum a peccato solutos, a morte redemptos, Deo reconciliatos, vitæ restitutos fuisse.

Dices. Apostolus scribit unius delicto scilicet Adæ, multos mortuos esse non omnes, & gratiam unius idest Christi in plures abundasse. Ex quo sequitur Apostolum non de peccato originali loqui, quod omnes contrahant, sed de peccatis actualibus, in quibus multi Adamum peccantem imitantur. Et certe ex Adami peccato nihil aliud in po-
ste-

steros dimanavit quam mors, ceteræque miseriæ quibus obnoxii sumus.

Resp: Multos in sensu Apostoli Pauli idem esse ac omnes, quia reipsa omnes multi sunt, unde etiam ibidem dixerat mortem pertransisse in omnes homines, & omnes peccasse. Unde ex Adam peccato in ejus posteros non solum mors, & hujus vitæ miseriæ dimanarunt, sed & ipsum peccatum, in illos generatione transfusum est, quare Paulus docet in Adam omnes peccasse, omnes peccatores constitutos fuisse, & filios iræ nasci.

Quæres 6to. Præter allegata Sacræ Scripturæ testimonia, nonne etiam aliis argumentis potest transfusio originalis peccati probari?

Resp: Potest. Et quidem veteri Ecclesiæ traditione. Certè antiquam fuisse in Ecclesia, communemque pervasionem, omnes homines nasci peccato originali maculatos, vel ex eo solo abunde liquet, quod statim ac prodit Pelagij ac Cælestij hæreticæ doctrina, qua peccatum Adam in posteros ipsius transfundi negarunt, tamquam nova, inaudita, atque hæretica, ab omnibus explosa, & damnata fuit. Eam damnavit Synodus Carthaginensis anno 412. Diospolitana anno 415. Deinde Pelagij circa peccatum originale errores, aliosque multos, anno 416. de eo Concilia Africana, Carthaginense, & Milevitanum proscripserant, quorum sententia ab Innocentio 1mo Romano Pontifice confirmata fuit. Biennio post plenaria totius Africæ Synodus, Pelagij hæresim distinctis Canonibus omni ex parte confixit. At tandem Zosimus Romanus Pontifex, celebrem contra Pelagianos Epistolam edidit, cui omnes Episcopi magno consensu subscripserant. Eadem quoque peccati originalis Catholica veritas fuit etiam in pluribus Conciliis orientalibus, ac præcipuè in Ephesino generali confirmata. Ultimo peccati originalis fides in Concilio Tridentino Sess. 5ta Can: 2do stabilita fuit: *Si quis Adam prævaricationem sibi soli & non ejus propagini asserit non cuius, vel Adamum mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem & peccatum, quod mors est animæ, anathema sit.* Ex quibus omnibus, quænam fuerit omnium Patrum, atque Ecclesiarum circa existentiam peccati originalis opinio, fides, atque traditio abundantissime liquet, ut enim observabat S. Augustinus libro 1mo contra Julianum Pelagianum cap: 7mo. *isti quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt, quod didicerant, docuerunt, quod à Patribus acceperant, hoc filiis tra-*

viderunt. Traditioni suffragantur argumenta Theologica ex praxi Ecclesiæ desumpta, illarumque magis corroborant. Namque baptismus omnibus etiam parvulis necessarius est ad optinendam salutem, quia secundum edictum Christi Joan: cap: 6to. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest intrare in Regnum Dei.* Datur etiam baptismus omnibus in remissionem peccatorum quemadmodum in Symbolo confitemur. Id semper credit Ecclesia & baptismi confirmandi praxis continua erat, cum igitur à regno cælorum atque à consequenda salute æterna parvulos solum possit arcere peccatum originale illudque solum in illis delere ac remittere possit, quia ante usum rationis actualium peccatorum capaces non sunt. Igitur in parvulis ac in omnibus hominibus est peccatum originale ex Protoparentibus transfusum. Præterea ab Apostolorum ævo exorcismis consuevit Ecclesia ab infantibus ceterisque catechumenis dum baptisantur Spiritus immundos expellere. Nulla autem alia de causa id fieri potest nisi quia propter peccatum originale sub Dæmonis potestate nascuntur atque existunt.

Quæres 2mo. Utrum etiam ratione naturali existentia peccati originalis probari possit?

Resp: Quamquam veritates fidei nostræ rationibus ex lumine naturali depræsumptis probari non possunt, multa tamen sunt in homine, quæ sine peccati originalis existentia, ipsiusque in nos transfusione explicari nequeunt. Enimvero quilibet probè sentit in seipso illam pugnam quæ inter partem superiorem & inferiorem animæ nostræ perpetuo excitatur. Effrenis concupiscentia, qua caro adversus spiritum concupiscit in omnibus etiam Sanctis, & iustis sentitur, atque illa omnes misere exercuamur. Unde in homine contrarietas, atque corruptio. Facile autem intelligitur hominem sic constitutum è manu Creatoris sui Dei prodire non potuisse, Deus siquidem contrarietatis disordinationis, pugnae, atque conflictus, qualis in nobis reperitur auctor esse nequit. Aliunde ergo horum quærenda est causa, & alia nec assignari, nec esse potest, quam peccatum originale. Præterea homo nascitur morbis, variis miseriis, ac ipsi morti obnoxius, atque illud est, quemadmodum dicitur Ecclesiastici cap: 11mo: *jugum grave super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ.* Densa autem hæc miseriarum communium nubes, quibus etiam infantes innocentes obnoxii sunt, communem culpam innuit & supponit. Deus enim

ab

ab initio creavit hominem & rectum, & inexterminabilem ut testatur Sacra Scriptura, ergo nisi peccasset hisce non subiacuisset miseriis, à Deo enim justo, sine culpa nullæ infligi possunt pænæ, est igitur in omnibus aliquod peccatum propter quod juste à Deo omnes punimur. In omnibus vero non adsunt peccata actualia, à quibus infantes alieni, ac liberi sunt. Ergo solum peccatum originale horum omnium malorum causa & origo est.

Dices. Concupiscentia rebellis, morbi, hujus vitæ miseriæ, ac ipsa mors sunt homini connaturales, quare homini inessent, illique adhererent etiamsi illum Deus in puris creasset naturalibus.

Resp: Si homo absolute spectetur, concupiscentia, morbi, miseriæ, ac ipsa mors, sunt homini connaturales. Unde inessent homini, illique adhererent si in puris naturalibus à Deo creatus fuisset. Quamquam etiam in eo statu, nec tam effrænis foret concupiscentia, qualem nunc sentimus, nec tantæ miseriæ, non tot morbi, neque tam acerba mors quemadmodum in præsentī statu, quia nunc sunt pænæ, atque infelices peccati effectus, in puris vero naturalibus tantummodo naturæ forent consecraria. Verum attento præsentī hominis statu, concupiscentia, vitæ hujus miseriæ, morbi, ac mors ipsa sunt pænæ, atque mali effectus peccati originalis. Cum enim certissimum, atque indubitatum sit, hominem ab initio à Deo fuisse creatum rectum, ac inexterminabilem, justitia, ceterisque supernaturalibus donis exornatum, nonnisi propter ipsius gravissimam culpam his privatus extitit, atque in deterius commutatus, justitiæ siquidem ac bonitati divinæ inconveniens erat, semel concessis donis sine demerito, ac culpa hominem privare, atque pænæ illi miseriæ infligere, quare tota sacra Scriptura, universa Ecclesiæ traditio testatur, effrænem concupiscentiam atque inde summam ad malum provenientem proclivitatem, hujus vitæ miseriæ universas, morbos, ipsamque mortem pænæ esse peccati, non alterius certe quam originalis: legitime igitur ex his evincitur peccati originalis existentia.

Quæres 8vo, Quomodo peccatum originale Protoparentum nostrorum in nos transfunditur?

Resp: Melius est hac in re cum Sancto ac humili Augustino ignorantiam suam profiteri, quam multa congerere, quæ potius originalis peccati fidem labefactant, quam adstruunt. Unde hac de re quærenti Juliano Pelagiano sic respondit Augustinus libro 3tio contra ipsum

ipsum conscripto cap: 24. *Rimam quæris quia potueris introire peccatum, cum tibi ostendat Apostolus non rimam, sed apertissimam januam dicens. Per unum hominem peccatum intravit in mundum.* Qua de causa, ne litibus novis, rem per se difficilem involvamus, non possumus approbare varias hypotheses, quas tum antiquiores, tum recentiores ad explicandum modum propagationis peccati originalis ex cogitarunt, melius, ac tutius est hac de re fateri ignorantiam.

CAPUT QUARTUM

De statu naturæ lapsæ, & per Christum reparatæ.

Quæres. Quis sit status naturæ lapsæ, ac per Christum reparatæ?

Resp: Status naturæ lapsæ, & per Christum reparatæ, est status præsens in quo omnes modo nascimur post Adami lapsum, peccato originali infecti, & per mortem ac Palsionem Christi à potestate Dæmonis, æternaque damnatione redempti, atque per merita ipsius gratia reparati.

ARTICULUS I. mus.

De iis quæ concernunt statum naturæ lapsæ.

Quæres. 1. Utrum ab omnibus qui modo nascuntur hominibus peccatum originale contrahatur?

Resp: Ab omnibus, qui modo nascuntur, hominibus peccatum originale contrahitur. Eninverò juxta doctrinam Pauli Apostoli variis in locis traditam, propter peccatum Adæ in omnes homines mors pertransiit, in Adam omnes peccaverunt, propter Adæ delictum in omnes homines condemnatio venit, in Adam omnes moriuntur, tandem omnes qui nascuntur, natura filii iræ nascuntur. Ergo ab omnibus qui modo post lapsum Adæ nascuntur hominibus, peccatum originale contrahitur. His consonant Sancti Patres S. Athanasius Tomo I. pag. 108. sic inquit. *Omnes qui*

qui ex Adamo oriuntur, in iniquitatibus concipiuntur. S. Gregorius Nazianzenus in Orat: 2. ad Basilium. *Omnes ex eadem terra, & massa coagmentati sumus, & ejusdem ligni iniquitatem gustavimus.* Porro indubitatum est omnes homines ex Adam oriri, ex eadem terra & massa coagmentari, ex qua formatus est Adam. Ergo omnes qui modo nascuntur homines, ipsius contrahunt peccatum.

Dices. Nullum peccatum intelligi potest sine libero voluntatis consensu, jam vero nullo modo explicari potest, quomodo Adam inobedientia à nobis libere fuerit volita, ut possimus ejusdem culpæ obnoxii esse.

Resp: Verissimum est, nullum peccatum intelligi posse sine libero voluntatis consensu, si intelligatur de peccato actuali, & personali, non autem si intelligatur de culpa originali, quæ est culpa, & infectio naturæ, ad quam proinde contrahendam sufficit naturam habere humanam, unde Ambrosius: *fuit Adam, & in illo fuimus omnes, perit Adam, & in illo perierunt omnes.*

Quæres 2. Utrum etiam Filii Fidelium contrahunt peccatum originale?

Resp: Etiam filii Fidelium contrahunt peccatum originale. Namque ii omnes peccatum originale contrahunt, qui ex Adamo propagantur, atque ex ipsius semine generantur. Porro filii etiam Fidelium ex Adam propagantur, ex semine ipsius nascuntur. Igitur peccatum illius contrahunt. Et id autoritate Patrum facile est comprobare. Origines Homil: 8va in Leviticum hæc habet, *quæcunque anima in carne nascitur, iniquitatis, & peccati sorde polluitur*, & S. Augustinus libro 1. contra Julianum Pelagianum cap: 7. sequentia S. Hieronymi laudat & approbat verba. *Etiam parvuli peccato offenditis Adam tenentur obstricti.* Præterea omnes fideles maximam adhibent sollicitudinem, qua filiis suis periclitantibus Baptismum procurare satagunt: Ecclesia quoque summa festinatione illis cum Baptismo succurrit, atque cum multis exorcismis, cæremoniis ipsos Baptizat, ex his autem omnibus manifestum efficitur, semper in Ecclesia creditum fuisse filios Fidelium, nisi ex Baptismali aqua renascerentur, propter peccatum originale à regno Cælorum excludi. unde S. Hilarius in Mathæi cap: 10. scribens, hæc habet. *Cum renovamur Baptismi lavacro, per verbi virtutem ab originis nostræ peccatis separamur.*

Dices. S. Paulus Apostolus Epist: 1. ad Corinth: cap: 7. filios Fidelium vocat sanctos, non autem immondos.

Præ-

Præterea Parentes fideles peccatum originale non habent, quoniam baptismo ab illo mundati sunt; non possunt ergo illud filiis suis communicare.

Resp: Filii fidelium vocantur à Paulo, Sancti, non præcise rationæ suæ nativitatibus, atque Sanctitate interna, loquitur enim ibi Apostolus de filiis procreatis ex Parentibus, quorum alter fidelis alter infidelis erat, non poterant ergo præcise ratione nativitatibus suæ diti sancti, ac mundi vocari, sanctitate scilicet ac munditia vera, atque interna. Dicitur itaque ab Apostolo quod istiusmodi filii non sint immundi, hoc est non sunt spurii, neque adulterini, quia etsi unus Parentum esset infidelis, alter solum fidelis, attamen connubium illorum erat legitimum. Vocantur etiam istiusmodi Filii Sancti, eo scilicet modo, quo ibidem docet Apostolus, virum infidelem sanctificari per mulierem fidem & mulierem infidelem sanctificari per virum fidem, externe scilicet & denominative non realiter, atque inde infert Apostolus, Filios illorum non esse immundos sed sanctos, denominatione videlicet, ac reputatione externa.

Et Parentes fideles non habent quidem actu & in se peccatum originale, sed habent carnem, originem, propaginem, ex Adam originali peccato infecto, atque contaminato; & ratione hujus originis, ac carnis, ex qua & filii eorum propagantur, ac procedunt, ipsi etiam originale contrahunt peccatum. Unde Augustinus Serm: 14. de verbis Apostoli sic inquit: *Ideo de Baptisato non justus nascitur, quia non eum generat, unde regeneratus, sed unde generatus est. Quod nascitur de carne, caro est.*

Quæres 3. Quibus post mortem subjacent miseriis Parvuli in peccato originali ex hac vita decedentes?

Resp: Certum, imprimis, ac de fide est, Parvulos sine Baptismo ex hac vita decedentes privari vita æterna, atque à Regno Cælorum excludi. Clarissime siquidem Christus edixit. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*, unde Synodus Florentina Sess: ultima definiendo statuerat, *illorum animas, qui cum actuali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.* Quare Parvuli sine Baptismo ex hac vita decedentes, pœnam damni sustinebunt, quia scilicet à Regno Cælorum excludentur, nec vitam æternam possidebunt. Utrum verò subiaceant pœnæ sensuum, ac proinde in inferno excrucientur, id planè incertum est. Nihil

siqui-

siquidem hac de re certi quidquam vel in Scriptura vel in traditione habemus. Christus namque dum duas tantummodo in Iudicio futuras designat classes, de adultis solum loquitur, qui nimirum bona vel mala perpetrarunt. Sancti Patres inter se omnino divisi sunt, ac discrepantes. Alii cum sancto Augustino aperte docent quemadmodum inquit S. Fulgentius libro de fide ad Petrum cap: 27. *Parvulos, qui sine Sacramento Sancti Baptismatis de hoc sæculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos.* Alii verò magni etiam nominis contrarium tenent cum S. Gregorio Nazianzeno, qui Orat: 40: in Baptisma hæc habet. *Existimo futurum, ut non Cœlesti gloria, nec suppliciis à justo iudice afficiantur, utpote qui licet Baptismo consignati non fuerint, improbitate tamen careant.* Utramque igitur opinionem sequi ac tenere liberum est.

Quæres 4. An non saltem aliqui ex hominibus à peccato originali immunes fuerant?

Resp: Certum & indubitatum est Christum, etsi verus fuerit homo, sine peccato originali conceptum, atque natum fuisse, quia scilicet non ex voluntate neque ex semine viri, sed de Spiritu Sancto conceptus fuit, atque ex Maria Virgine natus est.

De Beata Virgine Maria, pia & communis est opinio, illam ab originali labe omnino mundam fuisse. Siquidem textus Canticorum Cap: 4to, *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* literaliter de B. V. Maria intelligitur, illi namque ab universa Ecclesia, ab innumeris Theologis applicatur. Porro ille textus, omnem à B. V. Maria removet maculam, ac proinde non solum maculam peccati actualis, sed & originalis. Et quamquam hæc opinio, pia tantummodo opinio sit, & non Articulus fidei, quia ab Ecclesia nullibi definitus fuit, attamen à sexcentis annis, ex quo ista quæstio diligentius examinari cepit, in istam sententiam, qua B. V. Maria sine originali labe concepta, & nata esse asseritur, universus populus Christianus, Theologi, Academiae, universitatesque insigniores, Episcopi, Romani Pontifices, propensos se esse semper ostenderant, & rem quasi conclusam ostendit Festum Conceptionis immaculatæ Virginis Mariæ, quod ubique gentium tanta cum solemnitate celebratur, neque unquam solemniter celebraretur, nisi sine originali macula concepta fuisset, ac tandem quemadmodum solemnne festum Nativitatis B. V. Mariæ ab Ecclesia institutum certum, & indubitatum facit sine peccato originali ipsam,

natam

natam fuisse, ita etiam festum Conceptionis illius ab Ecclesia pariter institutum, certum & indubitatum reddit ipsam sine originali macula conceptam fuisse.

Quæres 5. Quos præcipuos peccatum originale peperit effectus?

Resp: Peccatum originale hos præcipue peperit effectus, quia nimirum, juxta effatum Venerabilis Bedæ; per peccatum originale *homo spoliatus est gratuitis, & vulneratus in naturalibus.* Communis siquidem post Sanctos Patres loquendi obtinuit usus, genus humanum Adami peccato fuisse sauciatum, vulneratum, atque infirmatum. Et id probat vel sola illa celebris parabola hominis, qui descendens ab Jerusalem in Jericho incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, & plagis/impositis abierunt, semivivo relicto. Lucæ cap: 10. Siquidem Sancti Patres magno consensu in homine isto intelligunt genus humanum peccato Adami non expoliatum solum, sed insuper vulneratum, ac semivivum relictum, nec aliter à vulneribus quam per Christi redemptionem, ipsiusque gratiam sanatum fuisse. Unde Augustinus sermone 132. hæc habet. *Sunt homines ingrati gratiæ, multum tribuentes inopi sauciæque naturæ. Verum est, magnas liberi arbitrij vires homo cum conderetur, accepit, sed peccando amisit, in mortem lapsus est, infirmus factus est, à latronibus semivivus in via relictus est:* & tandem pergit idem S. Pater ostendere, quomodo etiamsi Baptismi gratia vulnera nostra curata sunt, langvor tamen in nobis remaneat, ut nemo de perfecta sanitate gloriari possit. Eandem ipsam veritatem satis erit duorum Conciliorum definitionibus comprobare Arausicani, & Tridentini: Primum, quod Ecumenici auctoritate pollet, statuit Canone 1mo: *Per offensam prævaricationis Adæ totum hominem, id est secundum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse, & Canone 13tio. Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, ac denique 25. definit. Liberum arbitrium, inclinatum & attenuatum.* Synodus autem Tridentina Sess: 5ta Can: 1mo decernit. *Si quis non confitetur primum hominem, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim Sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, totumque Adam per illam prævaricationis offensam secundum corpus & animam in deterius commutatum fuisse, Anathema sit.* & Sess: 6ta: Cap: 1mo. declarat peccato originali liberum arbitrium fuisse *viribus attenuatum, & inclinatum.* Hæc certè Conciliorum statuta plus innuunt quam

solam supernaturalium donorum privationem. Quamobrem etiam Gelasius Papa in Epist: sua ad Episcopos per Picenum scripta, docet, peccato originali ipsam humanam substantiam depravatam esse. Præterea per peccatum originale, quemadmodum docet Concil: Trid: Sess: 6ta cap: 2do. homines constitutos esse, *servos peccati, & sub potestate diaboli, ac mortis*. Hæc, verò captivitas qua detinemur, virium nostrarum debilitatem manifeste indicat, & quamvis gratia baptismatis simus per Jesum Christum ab hac dæmonis captivitate liberati, remanet tamen in nobis concupiscentia rationi rebellis, quæ etsi peccatum non sit, *ex peccato tamen est, & ad peccatum inclinatur*, ut loquitur idem Concilium Sess: 5ta Can: 5to.

ARTICULUS 2dus

De lapsæ naturæ reparatione.

Quæres 1. Post infelicem Protoparentum nostrorum lapsum, inflictasque à Deo pœnas, quid tandem contigit?

Resp: Deus ex ineffabili bonitate sua illico Protoparentibus nostris appromisit futurum liberatorem, ac reparatorem status ipsorum. Alloquens siquidem serpentem Deus, sic concludit. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & seminem tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum*. Quibus verbis manifestissime Deus promittit Protoparentibus nostris futurum liberatorem qui caput serpentis seu dæmonis conterere debebat, genus humanum à captivitate ipsius liberare, atque depravatam naturam gratia sua reparare. Quocunque enim modo prædictus legatur textus, sive quemadmodum in nostra vulgata habemus, *ipsa*, quod referri potest ad Evam, aut ad Mariam Virginem: sive *ipse* aut *ipsum*, scilicet semen Mulieris, prout multi in multis Codicibus legerunt, atque hucusque legunt, semper ille manifestissime futuri liberatoris continet à Deo factam promissionem. *Ipsa* siquidem sive *Eva*, sive *Maria Virgo*, per Christum conterere debuerat caput Serpentis, quia de utraque originem trahit Christus. Qui ut ait Apostolus ad Coloss: cap: imo. *Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in Regnum Filij dilectionis suæ*, *ipse*; ille videlicet qui de Eva, & Maria Virgine, nasciturus erat. Tandem *ipsum* seu Evæ semen, semen

men namque promissum, est Christus quemadmodum docet Apostolus ad Galatas cap: 3tio.

Quæres 2. Utrum hæc futuri Liberatoris Protoparentibus nostris facta promissio, posteris ipsorum innotuerit?

Resp: Prima Divini Liberatoris Protoparentibus nostris facta promissio, ab ipsis in filios, ac nepotes propagata fuit, sicuti enim ipsi primi erant omnium parentes, ita primi esse debuerunt omnium magistri, præcipue in iis quæ ad Dei cultum, atque ad æternam salutem consequendam spectabant. Porro variis modis hæc venturi Liberatoris fides in Populo conservabatur, ac inter alia media quibus futura Christi Divini Liberatoris Passio, ac nostra redemptio, restauratioque significabantur, locum potissimum obtinebant Sacrificia, quæ in ipso statim mundi exordio oblata Deo fuisse, ostendit Historia Cain, & Abel fratrum. Et quamquam Sacrificia etiam ad protestationem debitæ Deo subjectionis instituta fuerunt, certum est tamen in iis fidem futuri Liberatoris contentam fuisse, quem omnes suo modo in illis victimis, atque Sacrificiis agnoscebant, unde inquit Augustinus in Psal: 39. *in victimis pecorum, quas offerebant Deo, Prophetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Christus obtulit.* Atque hæc futuri Liberatoris promissio, atque expectatio, inter barbaras etiam gentes propagata, semper retenta fuit, quod vel ex ipsa historia Job luculenter apparet, qui coævus Moysi aut fortasse illo prior in Idumæa regnans omnem spem suam in venturo Redemptore collocavit. Singularem attamen modo hæc spes futuri Liberatoris in populo Dei, qui à Seth incipiendo per Sem, & Japhet, deinde per Abraham, Isaac, & Jacob propagatus semper stetit, conservata fuit. Abraham siquidem primevæ illa Liberatoris promissio à Deo facta, renovata fuit. Sic enim inquit Deus ad Abraham Genes: cap: 17mo. *In te benedicentur universæ cognationes terræ & Genes: cap: 22. benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Ad Isaac quoque Genes. cap: 26. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Tandem ad Jacob Genes. cap: 28. sic ait Deus. *Ego Dominus Deus Abraham, Patris tui, & Deus Isaac, benedicentur in te, & in semine tuo cunctæ tribus terræ.* Et ab his Divinis promissionibus, atque fide & spe ex illis promanantibus, in illisque fundatis ceteræ Gentes non excludebantur, imo participes horum erant, unde docet Paulus Apostolus ad Roman: cap: 4to scribens, Abraham fuisse Patrem non iis tantum qui sunt ex circumcisione, sed & iis qui sectantur vestigia fidei in præ-

præputio. Sed lex Moysis, totaque Religio per ipsum à Deo constituta futurum Liberatorem, atque naturæ nostræ Reparatorem præsignabant, subsequentes Prophetæ prædicabant, quorum Sacri libri etiam manibus Gentili mtereabantur, ac propterea nec ipsos futuri Liberatoris à Deo factæ latebant promissiones.

Quæres 3. Cur non statim post factam à Deo promissionem Divinus venerat Liberator?

Resp: Quamquam altissima Divinæ providentiæ consilia hominibus impervia sunt, ex iis tamen quæ nobis revelare Deo placuit, varias, ac multiplices Sancti Patres collegerunt rationes, cur non nisi post quatuor circiter annorum millia Deus Liberatorem humani generis Jesum Christum mittere voluerit. *Prima est* ut homines propriam infirmitatem agnoscerent, atque ideo ardentius Medicum & Reparatorem desiderarent & quærerent. Unde frequentes illæ veterum justorum ad Deum præces. *Domine mitte, quem misurus es.* Exodi cap: 4to. *Emitte agnum dominatorem terræ* Isaïæ cap: 16to. *Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis* Psal: 84 *Secunda est* ut Christi Divini Liberatoris characteres, miracula, doctrina, passio, mors, & resurrectio, multo antea tempore à variis Prophetis prænuntiarentur. Unde Augustinus Tractatu. 10. in Joannem sic inquit. *Quanto major judex veniebat, tanto præconum series longior præcedere debebat.*

Quæres 4. Antequam Divinus Liberator venisset, quid interea factu opus erat hominibus, ut æternam salutem consequerentur?

Resp: Antequam Divinus advenisset Liberator Christus Jesus, omnibus & omni tempore ad consequendam æternam salutem fides in illum omnino necessaria fuit. Certe de Judæis id aperte docet Paulus in Epist: ad Galatas cap: 2do. *Non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi, & in Epist: 1. ad Timoth: cap: 2do omnium prorsus hominum unum mediatorem esse docet Christum Jesum. Unus mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus.* Quare S. Augustinus in Epist: 102. sic inquit. *Quicumque ab exordio generis humani in Christum crediderunt, eumque utcumque intellexerunt, pie, & juste vixerunt, quandolibet, & ubilibet fuerint, per eum procul dubio salvi facti sunt.* Omni autem tempore tam in gente Judaica, quam in alijs nationibus semper fuerunt, qui in Christum venturum credebant, velatam saltem de illo habebant.

bentes notitiam. Qui igitur cum fide in futurum Liberatorem, legem naturalem observabant, ac etiam præscripta Moysis, quemadmodum Judæi tenebant, salutem æternam consequabantur. Certe præter Patriarchas ante, & post diluvianos quos longa serie enumerat Paulus Apostolus, præter Prophetas, ceterosque Sanctissimos viros, qui sub lege Moysis vixerunt, quique omnes per fidem in venturum Liberatorem salvi facti sunt; etiam in Nationibus justis, ac pii numerantur, Job, Melchisedech, ac tandem illos salutem consecutos fuisse Apostolus Petrus affirmat cap: igitio Primæ suæ Epistolæ, *qui increduli fuerunt aliquando cum fabricaretur Arca*, quibus etiam ipse Christus post suam mortem prædicavit, faustissimum Evangelium.

CAPUT QUINTUM

De futura hominis vita.

Quæres. In quo status futuræ vitæ consistit?

Resp: Status futuræ vitæ in eo consistit, quod & anima perenniter vivat, & corpus emortuum aliquando reviviscat, deinceps amplius non moriturum. Homo siquidem anima & corpore constat, atque ex unione horum duorum totalis exurgit homo, futura igitur hominis vita corpus & animam respicere, & afficere debet, quare quoniam futuram vitam confitemur, & corpus, quod modo morti, ac corruptioni subjectum cernimus, resurrecturum speramus, & animam semper vivere credimus.

A R T I C U L U S I M U S.

De futuræ vitæ existentia.

Quæres x. Utrum post mortem hominis, altera datur vita?

Resp: Post mortem hominis reipsa altera datur vita, & id fide Christiana certissimum est, expresse namque in Symbolo confitemur *vitam venturi sæculi*. Et certe hominem per mortem non interire clarissima Scripturæ Sa-

oræ testantur oracula. Sic Math: cap: 12. docet Christus quod qui verbum dixerit contra Spiritum, *non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro*, & cap: 22. redarguens Saducæos, qui dicebant resurrectionem non esse, attestatur, *quia in resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in Cælo*, ac tandem ex eo quod Deus dicatur Deus Abraham, Isaac, & Jacob, concludit illos vivere, quia scilicet, *Non est Deus mortuorum, sed viventium*. Sed plura congerere non est necesse, quia tota Novi Testamenti Scriptura futuram deprædicat vitam. Verum etiam in Veteri Testamento, imo etiam ante diluvium, & post illud, antequam lex per Moysen data fuisset, semper viguit fides ac spes futuræ vitæ. *In hac enim fide*, quæ secundum Apostolum ad Hebræos cap: 11. est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, *testimonium consecuti sunt senes* scilicet Abel, Henoch, Noe, quos ibidem enumerat Paulus, Abraham juxta eundem Apostolum *expectabat fundamenta habentem civitatem, cujus artifex, & conditor est Deus*. Ex Abraham nati, & tamquam sidera Cæli, & sicut arena maris multiplicati, confitebantur *quia Peregrini, & hospites sunt super terram*, atque hoc pacto significabant *se patriam inquirere meliorem, id est cælestem*, quibus etiam ipse Deus *paravit Civitatem*, Moyses etiam *maiores divitias aestimavit thesauro Ægyptiorum, inproperium Christi, aspiciebat enim in remunerationem*. Præterea Gedeon, Barac, Samson, Jephè, David, Samuel, & Prophætæ *per fidem operati sunt justitiam, adèpti sunt repromissiones, multa passi, ut meliorem invenirent resurrectionem*. In his certe justis, quos tantopere collaudat Apostolus Paulus, firma semper fides, ac spes futuræ vitæ vigeat. Tandem fide ac spe in futura vita renúmerationis plenus erat vir Sanctus Tobias, qui capite 4to sic allocutus est filium suum. *Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum*. Indubitatum quoque est, temporibus Machabeorum in tota gente Judæorum, fidem ac spem futuræ vitæ vulgatissimam esse, quod vel ex ipsa historia Eleazari senis, ac septem fratrum facile est ostendere, & facto suo Judas Machabeus comprobatur, qui ut habetur libro 2do cap: 12mo bene, & religiose de resurrectione cogitans, & quoniam confidebat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam, ideo duodecim millia dra-

chmas

chmas argenti misit Jerosolimam, offerri pro peccatis mortuorum sacrificium.

Verum & in nationibus hanc futuræ vitæ opinionem ac spem semper perdurasse, liber Job attestatur, sic enim patientissimus iste vir loquitur cap: 19. *Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum. Et rursum circumdabor pelle mea, & in carne meâ videbo Deum meum. Reposita est hæc spes meâ in sinu meo.* Sane hac confessione nihil clarius afferri potest, quæ & futura hominis vita, & carnis resurrectio exprimitur evidentissime. Præterea falsæ Gentilium perversiones, ac fabulosa commenta metempsychosis, tartari, stygis, elisiorum pratorum aliaque id genus, quæ apud antiquissimos Poetas, Philosophos, Historicosque facile est reperire, evidentissime ostendunt universalem omnium Nationum fuisse perversionem, & animas hominum post mortem vivere, & futuram dari vitam, in qua & boni retributionem suam accipiunt, et mali condignis plectuntur pænis.

His accedit argumentum Theologicum ex verbis Apostoli deductum. Postquam enim in Epistola 1ma ad Corinthios cap: 15. resurrectionem Christi probasset, inde intulit omnes resurrecturos fore, ac proinde præter hanc vitam adeo miserabilem dari aliam feliciorē in qua justi retribuentur, atque rem totam sic tandem concludit. *Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Si ad bestias pugnavi quid mihi prodest, si mortui non resurgunt. Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.* Certe experientia quotidiana nos docet, sæpius contingere ut in hac mortali vita nec boni suarum virtutum digna recipiant præmia, nec mali juste pro demeritis suis puniantur, imo frequenter contigit justos in multo peiori versari statu quam impios, improbi bonis affluunt, probi vitam in luctu ac inedia ducunt miserissimam. Nihil ergo magis rationi conformæ, iustitiaeque bonitati Divinæ magis consentaneum, quam alteram expectare vitam, in qua bene bonis, male malis sit, alias cum impiis omnino concludendum erit: Manducemus bibamus, cras enim moriemur, recte facta, virtutes, si non est altera vita, nihil nobis proderunt.

ARTICULUS 2dus

De statu humanarum animarum in futura vita.

Quæres 1. Utrum post mortem hominis anima maneat superstes?

Rep:

Resp: Post mortem hominis, animæ humanæ manent superstites. Hoc maxime ex Sacra Scriptura novi Testamenti comprobatur. Math: cap: 10. Christus sic adinonet discipulos suos, *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius time-te eum, qui potest & animam, & corpus perdere in Gehennam.* Hic & anima à corpore secernitur, & illius vita, à vita corporis manifestè distingvitur, atque expressè asserit Christus: extinctis corporibus animas humanas manere superstites, Joannis quoque capite 12mo. dicit Christus, *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Certè si rationabiliter animam odiendo, inordinatis scilicet ejus cupiditatibus obsistendo, in vitam æternam illam custodimus, perrenniter igitur ipsa victura est. Sed & huic veritati confirmandæ apprimè inservit historia sive parabola de Divite epulone, & Lasaro, à Christo prolata, in qua post mortem & Abraham, in superioribus positus, & Dives in inferno sepultus, & Lasarus in sinu Abrahamæ requiescens, vivi loquentes inducuntur. Verum omnia quæ in Sacris litteris de futura vita, deque extremo judicio, bonorum, ac malorum retributione, pænisque scripta sunt, luculentissime evincunt animas humanas post mortalem hanc vitam, superstites manere. Prætereà quæcunque sive in veteri Testamento, sive in novo narrantur mortuorum apparitiones, illorum resuscitationes & hæc singula, animas post mortem hominis superstites esse, ac vivere probant. Sic narratur in Libro 2do Machab: cap: 15. Oniæ Sacerdotis, & Jeremiæ Prophetæ, apparitio, Eliæ & Moysis cum Christo collocutio Math: cap: 17mo resuscitationes quoque mortuorum non in novo solum Testamento, sed in veteri quam plurimæ leguntur. Certè Jacob Patriarcha Joseph filium suum, quem à fera pessima devoratum esse putabat, post mortem vivere credebatur, cum dicebat. *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Genesis cap: 37. & Saul Samuelem post mortem vivere putabat, quem à Pythoniisa suscitari exoptabat. Quare & in veteri Testamento immortalitatis animæ non mediocra sunt vestigia, & in novo apertissime traditur, atque docetur. Imò si consulantur recentiores veteris Testamenti libri, veluti Sapientiæ, Tobiae, Machabæorum, manifestissimum efficitur communem, ac constantem fuisse omnium Judæorum persvasionem, animas post mortem hominis superstites manere. Quod & de Christianis magis perspicuum est, siquidem à temporibus Apostolorum, usque adno-

stram

stram ætatem, hoc fundamentale Religionis nostræ dogma adeo creditum est, ut inter innumerabiles ferè Hæreticos, nullus extiterit, qui illud negaverit, eiquè contralixerit. His adiungendus est, unanimis ceterarum Nationum sensus, unde rectè scripsit Cicero Libro 1. Tuscul. Quæst. Maximum argumentum est, naturam ipsam de immortalitate animarum tacitam judicare. Nescio, quomodo inhaeret in mentibus quasi sæculorum quodam augurium futurorum, idquè in maximis ingeniis, altissimisque animis, & existit maxime, & apparet facillime permanere animas arbitramur consensu nationum omnium, & Plutarchus in orat. Consul. ad Apollonium adeo antiquam hanc omnium de immortalitate animarum pervasionem esse docebat, ut quo tempore, & quo auctore cæperit, planè ignoretur. Quare rectè concluditur illam à primis Parentibus nostris in omnes gentes dimanasse. Omnium autem Gentium unanimis, constans, atquè immutabilis consensus, certissimum est veritatis argumentum. Indubitata igitur est veritas, post mortem hominum animas manere superstites.

Quæres 2. Undè habent Animæ humanæ, ut post mortem hominis superstites maneant?

Resp: Id habent partim ex natura sua, partim ex Dei voluntate illas perenniter conservantis. Enimverò si animam humanam consideramus incorpoream scilicet, & in extensam, partibusquè omnibus carentem, quis statim non videt, illi immortalitatem naturæ suæ deberi. Nequè enim perire potest propter corporis dissolutionem, quia illi non inhaeret tamquam accidens subjecto, sed potius illud conservat, vivificat, tamquam illius forma per se subsistens. Nequè etiam interire potest ex partium suarum dissolutione, quomodo omnia corpora interire videmus, nam substantia est omnino simplex. Non itaquè alia ratione interire animæ humanæ possunt quam annihilatione, cum verò nullum agens creatum, res in nihilum redigere potest, sed solus Deus, ipse igitur illas, quas sua virtute è nihilo extraxit, sua etiam potentia in nihilum redigere potest. Jam verò & revelationè, & ratione naturali evidentissime constat, Deum velle animas humanas post mortem hominis perenniter conservare, & nolle illas in nihilum redigere. Igitur & natura sua sunt immortales, & Dei voluntate perenniter conservantur.

Et quidem tum Dei voluntatem ex ipsius revelatione compertissimam habemus. Namquè Christus Math. cap. 25. extremum prædicens iudicium, futuram omnium hominum

minum bonorum, ac malorum resurrectionem ipsorum-
 quē scribit iudicium, quo peracto, omnium hic erit
 finis. *Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in
 vitam æternam.* Unde Paulus Apostolus Epistola 2da
 ad Corinth: cap: 5to. *Omnes nos manifestari oportet ante
 Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis
 prout gessit, sive bonum, sive malum.* Sed et ratio natura-
 lis convincit, Deum velle animas humanas post mortem
 hominis superstites perenniter conservare. Quid enim pro-
 fuisset animam humanam à Deo creari & simplicem, &
 essentialiter intelligentem, ac viventem, æterni cupidam,
 atque aliquid sempiternum sperantem, cum tamen tota
 vita ipsius, non solum brevi aliquot annorum, sed plē-
 rumque unius diei ambitu contineretur, Artifices machi-
 narum, quas construunt, naturam, ei tempori aptare so-
 lent, cui illas destinarunt, ita ut ex illis facile intelli-
 gere possumus, an illarum auctores perpetuas esse volu-
 erunt, an menstruas, annuas; Et nemo ignorat Ægyptiōs
 Pyramides suas æternitati ædificare voluisse, cum tantas
 moles molibus aggregarunt. Idem ex Dei operibus conijce-
 re possumus, & debemus, præsertim cum ipsi nec effi-
 ciendi scientia, nec potentia desit, cuiusque res subjectæ
 non resistunt, quemadmodum homini, sed omnino obtem-
 perant. Cum itaque Deus animas humanas ita creaverit, ut
 natura sua & perenniter durare possint, & æternitatem
 percipiant, ipsamque spectare omnino censeantur, inde
 consecutione necessaria inferendum est, Deum re ipsa velle
 ipsas perenniter conservare. Et verò quædam mentis humanæ
 facultates, propensiones, suapte natura in infinitum tempus
 feruntur, qualis est intelligentia, voluntas, providentia,
 quæ in iis animantibus quorum tota vita hic absolvitur,
 nec minimum quidem habetur vestigium. Quid autem di-
 cemus, quas afferemus causas, quod ex omnibus animan-
 tibus solus homo curam ac providentiam suam ultra præ-
 sentem porrigat vitam, & quidem quam longissime. Hæc
 certè nos monent, ad æternitatem à Deo creatos, atque
 præordinatos esse.

*Obijcies 1mo. Eccles. cap: 3. hæc habemus, Unus
 interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque
 conditio, sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, quemad-
 modum igitur animæ Brutorum in morte pereunt, sic
 & animæ hominum. 2do: longè plures antiqui Philosophi;
 sed & Ecclesiæ Patres animas humanas censuerunt esse
 corporeas, non ergo crediderunt illas esse immortales.*

Y 2

Resp:

Resp: ad 1m: Quo ad corpus, vitamque exteriorem unus est hominum & brutorum finis ad oculorum apparentiam, eadem conditio, quia scilicet, innumeris etiam homines subjiuntur miseriis, doloribus, atque eodem modo moriuntur, quamvis si fides consulatur, corpora hominum resurrectura speramus, non item brutorum. Quantum verò ad animas, quemadmodum in hac temporali vita, longè diversa est conditio animarum humanarum, ac belluarum, ita & in futurum finis eorum longè diversissimus, animæ belluarum in morte pereunt, animæ hominum manent superstites, ut à Deo & judicentur, & boni remunerentur; mali puniantur, hac fide, ac spe, plenus erat Ecclesiastes, quare ibidem confessus est, *quod non esset melius, nisi... facere bene in vita sua*, unde concludit. *Iustum & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.*

Ad 2dum. Quamquam multi ex antiquis Philosophis, & nonnulli ex Sanctis Patribus animas humanas non omnino incorporeas esse putabant, immortales attamen illas esse censebant, quia etsi corporeas, à corpore tamen hoc visibili ac palpabili eas distinguebant, ipsasque & corpus humanum vivificare, & corpore dissoluto perrenniter superesse credebant.

Quæres 3. Utrum in futura vita dantur pænæ ac præmia, bonis malisque præparata?

Resp: In futura vita dantur pænæ, ac præmia, bonis, malisque præparata. Et hanc fuisse, hodieque esse opinionem, certissimamque persuasionem omnium Nationum, quæ barbariæ prorsus efferatæ non sunt, certissimum est. Et primò quidem loco, memorandi veniunt Græci, atque Romani. Nihil apud hos communius futura post mortem bonorum felicitate, malorum miseria. Poetæ, & Philosophi, Græci & Latini, justitiæ rigorositatem, iudicium strictissimum, pænas denique alteri s. vitæ, ita prædicabant, ut nobis omnino consentiunt. Namque quosdam ardentis virtutis meritò, in Cælum evectos fuisse passim docent, veluti Pollucem, Herculem, Æneam, Romulum, alios inferioris dignitatis, ac meriti, in Luna collocabant, ceteris loca inferna assignabant. Et quidem bonis, quorum anima ter probata fuerit, sedem ad terræ fines dabant, quem locum fortunatas *Insulas* appellabant, & Elysium campum, & aereos campos. Nefarios verò detrudebant in horribile barathrum, in quo fluvjus igneus, & ministræ furiae & Civitas ignis, & vastus horror tenebrarum, spes quoque præcisa melioris sortis. Atque hæc non modo Poetæ,

tæ, sed gravissimi Philosophorum, imprimis Plato docuerant. Græcis consonant Romani, Clemens vero Alexandrinus in Theologia Ethnicorum versatissimus Str: gto. testatur, Græcos à Barbaris hæc accepisse. Præterea omnes narrant non modo veteres Ægyptios, Chaldeos, Indas, Scythas, sed & novos Turcas, Persas, Tartaros, Sineses, Japonenses, Americanos, in ceteris quidem valde interesse & à nobis dissentientes, in hoc mirificè convenire scilicet post hanc vitam superesse præmia & pœnas.

Et verò Divina Sapiëntia ac Providentia. æquitas, pariter, ac ineffabilis bonitas id exigunt, atque possulant, ut suæ virtuti merces, suæ etiam vitio pœna post hujus vitæ exitum supersit, nam Dei sapientissima Providentia, justitia ac bonitas, exigit, ut Deus legum à se institutarum observationem promoveat, cum enim leges instituendo, illarum observationem præprimis intenderit, hanc etiam seriò & efficaciter procurare debet. Id autem Deus non efficiet, nisi & virtuti præmia, & vitiis pœnas decernat, alias Deus infractorem, pari loco habebit cum observatore, atque hoc pacto efficiet ut prior magis, ac magis recedat à lege quæ difficile impletur, & impune negligitur, posterior verò pœnalem simul & infructuosam disciplinam abiciat, & sic legis observationem potius imminuet, nedum promoveat. Porro constat plerumquæ in hac vitâ fieri, ut qui legis præcepta majori studio adimplent, nulla interim exteriori mercede donantur, quin & intus anxietatibus, angustiis, exterius verò hominum nequitia & oppugnatione adeo discrucientur, ut eos vivere tædeat, illos verò quibus id unum curæ est, ut per fas & nefas genio ac voluptatibus vacent, bonis omnibus affluent. Ergo ut sua Divinæ æquitati, sapientiæ, ac providentiæ jura asserantur, necesse est, ut qui in hac vitâ passi sunt justitiam, reficiantur in altera, contra verò qui in eadem vita bonis abundarunt, deliciis affluerunt, in futuro plectantur sæculo. Unde ipsam naturæ vocem exhibent, hæc ad divitem æpulonem Abrahæ verba Lucæ cap: 16. posita: *Fili recorde quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.*

Præterea posita qualem nunc omnes experimur in malum propensione, vix fieri potest ut homo seclusa boni spe, virtutem pœnalis & ardui plerumquæ exercitij opus, sedulo prosequatur, & à vitio, voluptatis plerumquæ, & opus, feraci constanter abtineat. Igitur nisi supremam boni, & æqui legem tolli, & pœsum ire voluerit Deus, necesse fuit,
ut

ut post hominis mortem, sua virtuti præmia, & suas vitio pœnas decerneret. Certè rectè pronuntiavit Lactantius Libro 7mo Instit. *Si nihil post mortem sumus, quid potest esse tam supervacaneum, tam inane, tam vanum, quam humana res est, quam mundus ipse.* Nulla siquidem est in terris creatura homine nobilior, nulla quæ imaginem Dei splendidius præferat, nulla cujus in gratiam orbis universus magis destinatè conditus fuerit, nulla quæ æquè toto mundo fruatur, ad oculum siquidem patet, oves, boves, pecora, campos, pisces maris, terræ metalla, ceteraque naturæ miracula homini subjecta fuisse. Attamen summa hæc hominis nobilitas, præstantia, dominatus, in aures evanescit, si homo brevi vivens tempore, multis repletur miseriis, post hanc vitam in nihilum decidat.

Dices: Sublatis alterius vitæ præmio, & pœnis, sua adhuc erit virtuti merces, bonæ scilicet conscientiæ testimonium, erit & anum vitiis supplicium, vividum nempè, & acres conscientiæ remorsus.

Resp: Remorsus conscientiæ frænum esse levius quam ut ab implendis sceleribus deterreat. Unde sublato justorum malorum vindicis timore, id unum in corde, & in ore habebunt impii. *Manducemus & bibamus, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Opprimamus pauperem justum, & non parcamus viduæ. Sit fortitudo nostra lex justitiæ, cras moriemur.* Sapient: cap: 2. & verò quis nesciat impios, eo tandem geminatis sceleribus pervenire, ut pêne extincta conscientia iniquitatem velut aquam bibant. Quod verò dicitur virtutem sibi metipsi satis esse, id siquidem, in imaginaria quadam societate locum habere posse, permittamus, certè valere nequit, in humana qualis nunc est Republica, hic enim altis adeo & crebris difficultatibus obnoxia est, justitiæ, temperantiæ, continentiæ, ceterarumque virtutum exercitatio, ut certò conijcere possimus, eam ubiquè neglectam iri, si omnis dematur spei, timorisque causa.

Quæres 4. Istius modi pœnæ ac præmia, quæ in futura vita bonis atque malis præparata sunt, eruntne æternæ?

Resp: Pœnæ ac præmia quæ bonis ac malis in futura vita præparata sunt, æternæ erunt, & id apertissimè docet Scriptura novi Testamenti. Animæ siquidem impiorum à Dei conspectu, & à fruitione gloriæ cælestis rejiciendæ sunt in æternum exitium: ut testatur Paulus Apostolus Epist: 2da ad Thel: cap: 1mo. *Pœnas dabunt in interitum.*

tu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus, illisquæ in extremo judicio dicet Christus, quemadmodum ipse Math: cap: 25. prædixit. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* His procella tenebrarum servata est in æternum, ut docet Judas Apostolus in sua Epist: ver: 13tio. atque ibi cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum, quemadmodum dicitur Apocalipsis cap: 20. Ex his manifestum efficitur, pœnas in futura vita impiis præparatas fore æternas. Id ipsum ex Scripturis constat de præmiis quæ justis à Deo largissimo bonorum operum remuneratore obtinebunt, ut enim appromisit Christus Math: cap: 19. *Omnis qui reliquerit Domum, vel fratres, aut sorores, aut Patrem, aut Matrem, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit, & tunc Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.*

Dogma autem de æternitate pœnarum præmiorumque tale est, ut semper præcipuum apud Christianos reputatum fuerit. Hinc S. Ireneus Libro rmo cap: 2do hæc scripsit: *Inter ea quæ Ecclesia per orbem universum usque ad fines terræ disseminata credit, refert Christum ad judicium rediturum, ut spiritualia nequitia, & Angelos transgressos, atque apostatas factos, & impios, & injustos, & iniquos, ac blasphemos homines, in æternum ignem mittat.* His similia habent & alii Sancti Patres.

Sed & pœnarum æternitas rationi naturali maxime congruit. Nimirum æterna à Deo, atque ordine ab ipso constituto, aversio, pœna æterna plecti & potest, & debet. Porro in impio moriente æterna est à Deo, atque ab ordine ab illo constituto aversio: Siquidem impius volens illum statum eligit, in quo aversum à Deo illiusque ordine spiritum perpetuo gereret, namque vel scivit, vel scire potuit morientis voluntatem, nunquam retractari. Unde præclare S. Gregorius Magnus in Libro Moral: 34. in Job cap: 19. sic discurre. *Iniqui ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt, voluissent quippe sine fine vivere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere.* Ad districti ergo Judicis justitiam pertinet, ut nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita, nunquam voluit carere peccato, & nudus detur iniquo terminus ultionis, quia quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis.

Objectiones 2to: Pœnarum æternitas Divina, repugnat boni-

bonitati, quia Pater amantissimus, qualis est Deus corripit filium ut emendat, non verò ut omnem ei salutis aditum praecludat. 2do: nulla est inter momentaneum scelus, & pœnam æternam proportio.

Resp: ad 1m. Etsi attributa Dei generatim spectata cognoscimus, eorum tamen gradum, & sphaeram nihilatenus assequimur. Igitur tutò, & certò asserere non possumus, æternitatem pœnarum Divinæ repugnare bonitati. Certè boni sunt etiam Magistratus Civiles, attamen quantum est in ipsis pœna plectunt æterna. Si enim homo in exilium amandatus perpetuò viveret, semper exul maneret. Dum etiam aliquis morte plectitur, æterna pœna mulctatur, quia in sempiternum de societate viventium aufertur. Hæc non obstant quin Magistratus boni, ac justi censeantur, nequè etiam Divinæ bonitati aut justitiæ repugnare censendum est, dum Deus impios, improbosquè æternis damnat pœnis.

Ad 2dum. Inter criminis tempus, & pœnæ moram, æquâ non potest statui proportio, hoc enim si exigèretur, id plenum esset absurditatis, ut enim inquit August: libro 21. de Civitate Dei cap: 11. *nullius id unquam justitia legis attendit, ut tanta mora temporis quisquè puniatur, quanta mora temporis unde puniretur admisit. Quodlibet scelus, non temporis longitudine, sed impietatis magnitudine metiendum est.*

ARTICULUS 3tius.

De conditione corporum humanorum in futura vita.

Quæres i. Utrum possibile sit, ut mortua hominum corpora resurgant?

Resp: Omnino possibile est, ut mortua hominum corpora resurgant. Enimverò nemo diffidet nullam materiæ partem naturalibus corruptionibus in nihilum abire, ut igitur corpora humana dissoluta ad priorem statum redeant, sufficit ut Deus & tanta polleat scientia, qua cujuslibet corporis humani partes, omnes probe possit distinguere, atquè ab aliis secernere, & tali præditus sit potentia, quâ ex hisdem corporis humani dissolutis partibus, idem enascatur corpus humanum. Cum autem utrumquè id Deo insit, quandoquidem & omniscius, & omnipotens est, sequitur fieri posse, ut mortua hominum corpora resurgant.

Præ

Præterea à facto ad posse valet consequentia, & magis adhuc ex factis plurimis, ad possibilitatem rei argumentatio solidissima est. Porro ex Scripturis tum Divinis, tum profanis certissime constat, plurimos resuscitados fuisse. Sic Elias Filium viduæ in Sarephta resuscitavit. Eliseus Sunamitidis filium à mortuis revocavit. Mortuus quoque quidam, in sepulchrum ejusdem Elisei projectus, cum cadaver ipsius tetigisset *ossa Prophetæ*, *revixit homo*, & *stetit super pedes suos*, prout narratur Libro 4to Regum cap: 13. Sic Christus Lazarum, aliosque mortuos resuscitavit, ipse tertia die post suam mortem resurrexit, multaque corpora Sanctorum, qui dormierant, tunc surrexerunt. Christi etiam Apostoli, ac ceteri illius discipuli multos resuscitarunt. Sed ex profanis etiam historiis, Scriptorisque Gentilium, possibilis esse resurrectio ostenditur, quia & communior hac de re erat ipsorum persuasio, & multa resurrectionis facta describuntur, atque narrantur. Sic futuram corporum resurrectionem credebant Ægyptij, Stoicorum eadem fuit sententia. Eadem est hodie persuasio Mah-metanorum, Indarum, Tartarorum, Sinensium, aliarumque Nationum. Nec ea vulgi tantum fuit persuasio, viri enim ipsi sapientes eam amplexati sunt, illique adhæserunt, cum narrabant quosdam reipsa resurrexisse, celleberima est historia Eri Pamphili Armeni, qui surrexisse dicitur post decimum diem, quod narrant Plato, Valerius Maximus, Clemens Alexandrinus, Plutarchus, Eusebius, & alii. Idem evenisse eidam mulieri post septem dies, tradit Heraclides Ponticus Idipsum de Aristæo scribit Herodatus, & Plinius, de Te-spesio Plutarchus. Hæc autem sive vera, sive falsa sint, certè ostendant eruditos, ac Sapientes Gentilium non abhoruisse ab opinione, qua statuitur possibilis hominum mortuorum resurrectio.

Dices Corpora humana continuo mutantur, evacuationibus, respirationibus, unde non idem corpus hominis hodie est, quod heri fuit. In quo ergo statu corpora humana resurgunt. Præterea quædam corpora humana in alimentum aliorum animantium cesserunt, & hinc in alimentum hominum, cujus tandem corporis erunt partes istæ.

Resp: Hæc possibilitatem resurrectionis corporum humanorum minimè evertunt, nam quid demum humanis corporibus contingat, aut eveniat mutationis, alterationis, conversionis, corruptionisque, semper Deo inest & scientia & potentia, quibus valeat cujuslibet corporis humani

mani partes & discernere, & eas iterum compaginare, & hæc duo sufficiunt, ut corporum humanorum resurrectio, possibilis esse dicatur.

Quæres 2. Utrum aliquando futura sit mortuorum hominum resurrectio?

Resp: Hominum mortuorum resurrectio certò aliquando futura est. Et id ea novo & veteri Testamento comprobatur. In libro Job cap: 19. hæc ipse loquitur. *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.* Id quoque apertissime confirmat Daniel Propheta cap: 12. *Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: alii in vitam æternam, & alii in opprobrium, ut videant semper.* Hæc consonant quæ scripta sunt de Juda Machabæo Libro 2. cap: 12. *Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti, misit Hierosolymam, offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene, & religiose de resurrectione cogitans.* Quo in loco de resurrectione mortuorum, tamquam de Dogmate apud Hebræos & antiquo, & publico clarissima fit mentio. Jam verò loca omnia novi Testamenti in quibus resurrectio mortuorum memoratur, colligere nimis operosum esset, unum, alterumque allegare textum sufficiet. Joan: cap: 5. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii* & cap: 6. atque 11. eadem mortuorum asseritur resurrectio. Actorum quoque cap: 4. & 17. Tandem in toto capite 15. Epistolæ suæ 1mæ ad Corinth: Paulus Apostolus, de futura mortuorum resurrectione discurret, tandem concludit. *Mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi mortui resurgent incorrupti.*

Quæres 3. An reipsa omnes omnino homines resurgent?

Resp: Quamquam etiam initio Ecclesiæ fuerint aliqui, qui dicebant justos tantummodò resurrecturos fore, quem errorem Sociniani adoptarunt dicentes: impios non resurrecturos, nequè ullam aliam pœnam habituros, præterquam, quod in toto annihilarentur, attamen dogma Christianæ Religionis universalissimum est, omnes quotquot unquam homines fuerunt, sunt, aut erunt, sive justos, sive impios, reipsa resurrecturos fore. Et quidem ex Math: cnp: 25. luculentissime apparet tum justos, tum impios resurrecturos, ad extremum judicium congregandos.

dos, in illo judicandos, justos collaudandos, impios redarguendos, ac tandem post latum in utrosque decretum, ibunt impii in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam. Unde Apostolus 2da ad Corinthus: cap: 5to scripsit. *Omnes nos oportet manifestari ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum*, quare Actorum cap: 17. affirmat, constitutum à Deo esse diem, *in quo judicaturus est orbem, in æquitate*, omnes proinde homines qui replent orbem, proindeque & in Apocalipsi cap: 20. dicitur. *Et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum*. Tandem idem Apostolus Paulus Actor: cap: 24. dicit: se spem habere in Deum resurrectionem fore justorum, & iniquorum. *Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum & iniquorum*. Omnes itaque homines sive just, sive impii reipsa resurgent.

Dices Jam diu vulgatum est homines in valle Josaphat post resurrectionem congregandos fore. Tantus verò numerus est hominum, qui ab Adam usque ad extremum Judicium orbem incoluerunt, aut incolent adhuc, ut vix tota terra eos capere possit.

Resp: Quod in valle Josaphat judicandi sint à Christo homines, pia est quædam opinio, non dogma Ecclesiæ. Sed etsi diceretur in valle Josaphat congregandos, & judicandos homines, non ita istud intelligendum est, quia sola ea vallis homines excipere deberet, sed tantum, quod esset quasi centrum immensæ illius hominum multitudinis, in quo centro Judicium sit peragendum. Prætereà Paulus Apostolus in Epist: ad Thes: cap: 4. dicit: *Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aerem, & sic semper cum Domino erimus*, justi itaque in aerem locabuntur, impii verò humi stabunt. Ita omnibus erit locus, & illi hos, hi illos, facillime intueri poterunt.

Quæres 4. An cum iisdem corporibus homines resurgent, in quibus vixerunt?

Resp: Cum iisdem corporibus omnes homines resurgent, in quibus vixerunt. Et id fide certum est. In Symbolo namque confitemur *carnis resurrectionem*, certè non alterius, nisi quam in vita gestamus ac portamus; quod etiam in Concilio Lateranensi 3tio Can: imò definitum est. *Omnes mortales cum suis propriis corporibus resurgent, quæ nunc gestant*. Id verò ex Scripturis probatur: Job cap: 19. dicit. *Rursum circumdabor pelle mea, & in carne*

ne

ne mea videbo Deum meum, Apostolus quoque in Epist: i. ad Corinth: cap: 15. dicit. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Quodsi resurgentium corpora, non eadem essent, quæ in vita fuerunt, corruptibile & mortale hoc, non indueret incorruptionem, neque immortalitatem. Igitur cum iisdem corporibus omnes resurgemus in quibus vivimus. Quare Eutichius Patriarcha Constantinopolitanus, qui corpora nostra instar aëris, & venti futura esse contendebat, à S. Gregorio Magno, tunc nonnisi Diacono convictus, pellem manus suæ ægrotus tenebat dicens. *Confiteor quia omnes in hac carne resurgemus*, ut ipse refert summus iste Pontifex libro 14. *Moralium* cap: 32.

Quæres 5. Nonne saltem aliqua erit differentia, atque discrepantia inter corpora, cum quibus resurgemus, ac illa quæ modo portamus?

Resp: Certum est, quia cum iisdem corporibus, in quibus modo vivimus, resurgemus, attamen corpora futurorum singularibus dotibus à Deo exornabuntur, scilicet impassibilitate, subtilitate, agilitate, & claritate, & hæc deducuntur ex verbis Pauli Apostoli Epist: i. ad Corinth: cap: 15. ubi hæc habet. *Seminatur corpus in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.* Et quidem 1mo corpora Beatorum erunt incorruptibilia, & impassibilia. Namque ut dicitur Apocalip: cap: 21. *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit; neque luctus, neque dolor erit ultra.* 2do fulgentia erunt claritate maxima, quia ut promiserat Christus Math: cap: 13. *Iusti fulgebunt sicut sol in conspectu Dei.* 3^{tio} summa eorum erit agilitas, adeo, ut ad animæ nutum, ab uno loco ad alium imperceptibili temporis momento transire possint, sine labore, molestia atque lassitudine. 4to: tandem mira erit subtilitas, adeo; ut etiam alia corpora penetrare possint.

Corpora verò impiorum cum suis deformitatibus resurgent, passibilia erunt, attamen incorruptibilia illa scilicet incorruptibilitate, quæ mortem impedit, quia ut loquitur Scriptura Apocal: cap: 9no *quærent mortem & non invenient eam*, nulla etiam claritate gaudebunt, quia per totam æternitatem manebunt in terra tenebrarum, & umbra mortis, neque agilia erunt, quia ligatis manibus, & pedibus projicientur in tenebras exteriores.

CA.

CAPUT SEXTUM

De Hominis beatitudine.

Quæres 1mo. Quid sit Beatitudo?

Resp: Beatitudo definitur à S. Augustino libro 5to de Civit: Dei cap: 1mo. *rerum optandarum cumulata plenitudo*, à Boetio libro 3tio de Consil: Philos: *status omnium bonorum aggregatione perfectus*, & à S. Thoma: *bonum perfectum, quod totaliter quietat hominis appetitum.*

Quæres 2do. Quotuplex considerari possit hominis beatitudo?

Resp: Duplex *temporalis*, quæ dicitur beatitudo viæ, & quæ in hac vita percipitur, & *æterna* quæ in futura, gratis reservatur, & vocatur beatitudo Patriæ.

ARTICULUS 1mus

De temporali hominis beatitudine.

Quæres 1mo. Beatitudo temporalis quotiplex censi possit?

Resp: Beatitudo hæc duplex censi potest. Alia *naturalis*, quæ naturæ rationali secundum se sumptæ convenit, & quam creatura solis naturæ viribus alsequi potest, estque status bonorum naturalium aggregatione perfectus. Alia *supernaturalis*, quæ naturæ vires excedit, & solis gratiæ auxiliis comparari potest.

Quæres 2do. Utrum aliquod bonum creatum possit plenè hominem satiare?

Resp: Nullum bonum creatum potest plenè hominem satiare, ac proinde in nullo bono creato potest ipsius consistere beatitudo. Enimverò duo bonorum creatorum genera, possumus distinguere, alia enim sunt quæ ad corpus pertinent, ut divitiæ, honores, voluptates, alia verò quæ animum exornant, qualia sunt scientiæ, & virtutes morales. Porro, nihil horum potest plenè hominem satiare, neque beatum efficere. Namque 1mo. divitiæ, voluptates quò plus habentur, eò plus, & magis exoptantur, ac desiderantur, timoreque omittendi continuo hominem torquent,

quent, & ut verè edixerat S. Bernardus Epist. 105. *possessa onerant, amata inquirant, amissa cruciant.* Honores quoque alieni nihil sunt, nisi vapor ad modicum parens, & quasi umbra transiens. Quare sapientissimus hominum Salomon, non solum superno lumine illustratus, sed etiam proprio experimento eductus, de cunctis creatis, quæ bona esse reputantur, graviter pronuntiavit: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus.* Hæc igitur omnia cum nequeant hominem plenè satiare, in illis non potest ipsius constitui vera beatitudo.

2do. Sed neque illa, quæ animum exornant, scientiæ videlicet, & virtutes, esse possunt hominis beatitudo. Vera namque beatitudo, est bonum perfectum, & undequaque sufficiens, ac propterea omne malum excludit, & omne explet desiderium. Porro neque scientiæ, neque virtutes sunt bonum undequaque sufficiens, omne hominis desiderium explere, neque etiam omne malum ab illo avertere valent. Siquidem scientiæ, virtutesque possidentibus multa etiam maxime necessaria sapissime desunt, multa proinde ab ipsis & meritò quidem ac gratè desiderantur, atque exoptantur, multis tandem exercentur, & affliguntur malis, beati igitur esse & dici nequeunt. Virtutes itaque atque scientiæ hominem beatum cum nequeant efficere, in illis vera hominis beatitudo constitui nequit.

Quæres 3tio. In quo ergo constituenda est vera hominis beatitudo?

Resp. Solus Deus est vera hominis beatitudo, & in illo solo verè beati, ac felices esse possumus. Deus namque est summum, ac infinitum bonum, totam proinde desideriorum nostrorum amplitudinem explere. cumulativissime exæquare potest, atque infinitè etiam excedit, quamobrem Propheta David dicebat Psal. 72. *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum,* unde Augustinus sic Deum alloquebatur libro 1mo Confess. cap. 1mo. *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te.* Quare possessio summi, perfectissimi, ac infiniti boni, quale solus Deus est, vera est hominis beatitudo, plenè exsaciens omne humanum desiderium, propterea dixerat Rex & Propheta David Psal. 16to. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.*

Quæres

Quæres 4to. Utrum aliqua sit præsentis vitæ beatitudo?

Resp: Perfecta; & completa beatitudo, præsentis vitæ non competit, quia ut ait S. Job cap: 7mo. *Militia est vita hominis super terram*, & hæc militia tam acris est, tamquæ perpetua, ut vix liceat respirare. Non est nobis pax ab insidiis diaboli, qui continuó circuit, quærens quem devoret, non à concupiscentia quæ est in membris nostris, non à tentationibus, quæ quó dulciores sunt, eo periculuosiores insidias sternant, non à conscientia, quæ purgât, & remordet, non à metu divini judicij, qui continuó angit, non à morbis, afflictionibus, quæ nos deprimunt, atque excruciant. Cum igitur præsens vita nihil pacis habeat, ergo vera in decursu ipsius felicitas esse nequit.

Verum tamen in præsentis statu agnosci debet aliqua beatitudo. Scriptura namquæ Sacra quosdam in hoc etiam tempore beatos esse prædicat Psal: 111mo. *Beatus vir qui timet Dominum*, & Psal: 118vo. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Math; cap: 5to. *Beati pauperes spiritu. Beati mites. Beati pacifici*. Et verò beatitudo consistit, in summi boni possessione. Porro homo in hac etiam vita, licet imperfectè summum bonum possidere potest, juxta id Christi Joani cap: 14to. *Si quis diligit me, Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, & 1ma Joan: cap: 4to. *Qui manet in charitate, in Deo manet*. Hinc Apostolus Paulus ad Philipenses scribens cap: 4to gaudium fuge & sanctum fidelibus præcipit & commendat: *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete*.

Quæres 5to. In quo consistit præsentis vitæ beatitudo?

Resp: Præsentis vitæ beatitudo, consistit in sincera charitatis Dei actibus, & sancta quæ iisdem semper inhæret animi lætitia. Beatitudo siquidem consistit in delectabili possessione summi boni. Porro per sinceram erga Deum charitatem, summum bonum ab homine pro conditione hujus vitæ possidetur, & possidetur delectabiliter, cum gaudio, scilicet: pace, ac lætitia spiritali, ut enim docet Apostolus ad Galatas cap: 5to. Fructus Spiritus, qui per charitatem cordibus nostris dominatur, est gaudium, & pax. Quare Augustinus in Psalmum 76. scribens inquit: *Charitas sine gaudio esse non potest*.

ARTICULUS 2dus

*De æterna hominis beatitudine, quæ in futura percipitur
vita.*

Quæres 1mo. In quo consistit futuræ vitæ beatitudo?

Resp: Futuræ vitæ hominis beatitudo consistit in visione Dei intuitiva, ejusquæ contemplatione. Enim verò Scriptura Sacra passim visionem Dei, ut summum, ac perfectissimum præmium, totamquæ mercedem nobis proponit. Psalmo 15to inquit David, Deum alloquens: *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.* 1ma Joan: cap: 3tio. *Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Math: cap: 5to. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt,* & cap: 18vo de Parvulis loquens Christus, inquit: *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei.* Unde rectè S. Ambrosius concludit libro 2do de Officiis cap: 2do. *Scriptura divina, vitam beatam in cognitione posuit divinitatis.* Id ipsum velut uno ore affirmant Sancti Patres, S. Basilus in Constit: Monach: cap: 19no. *Contemplatio summi boni est thesaurus Angelorum.* S. Hieronymus in caput 66tum Isaïæ scribens sic inquit: *Deum videre verà lætitia est, Dei visio perfectum est gaudium.* Apud S. Augustinum nihil frequentius, quam visionem Dei esse totam laborum nostrorum mercedem, quare libro 1mo de Trinitate cap: 13tio hæc habet: *Ipsa est visio facie ad faciem, quæ summum præmium promittitur justis.* Scriptura itaque ac Sancti Patres, quando de æterna Sanctorum felicitate loquuntur, semper illam in Dei visione, atquæ ipsius contemplatione reponunt, in illa ergo futuræ vitæ nostra consistit beatitudo.

Quæres 2do. Quid sit illa visio Dei intuitiva, in qua tota futuræ vitæ reponitur beatitudo?

Resp: Duplici modo Deum ab homine videri posse docet Apostolus Epist: 1ma ad Corinth: cap: 13tio dicens: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Prior visio Dei per speculum & in ænigmate abstractiva dicitur, qua objectum absens per ideam tantum representatur, & contemplatur. Posterior facie ad faciem intuitiva nominatur, quia objectum præsens, ut est in se conspicitur. Verum in quo consistat hæc visio Dei intuitiva ex qua Beatorum felicitas unicè manat, & qua

ratione Deus à Beatis videatur, res explicatu est difficilima. Equidem Theologi docent mentem Beatorum ad videndum Deum lumine gloriæ adjuvari, sed quid sit illud lumen gloriæ, intelligi nequit. Prætermisissis itaque iis quæ planè dubia sunt, illa hic ponimus ac statuimus quæ nobis certa, atque explorata esse videntur.

Primum: Hæc visio Dei intuitiva nihil habet simile visioni quæ nostris oculis fit. Nam cum Deus omnis materiæ, ac concretionis expertus sit, non potest oculis corporeis videri, nec tali visione cerni, quæ oculorum nostrorum intuitioni aliquò modò similis sit.

Secundum: Hæc visio non est compræhensio divinæ essentiæ, hæc enim creatis mentibus repugnat. Deus siquidem est undequaque infinitè perfectus, ac proinde capacitatem mentis creatæ infinitò superat intervallò, quare mens creata, qualis est in Beatis, quocunque lumine illustretur, cum infinitè capacitatis evadere nequeat, objectum infinitè perfectum, qualis Deus est adæquatè percipere nequit.

Quæres 3tio. In futura beatitudine, eruntne aliqua visioni intuitive superaddita?

Resp: In futura beatitudine, visioni Dei intuitivæ affluentia omnium bonorum Beatis superaddetur. Siquidem Apostolus Paulus Epistola 1ma ad Corinth: cap: 29. affirmat: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illam.* Hinc exurget perfecta, ac semper duratura voluptas, de qua loquitur Psalmista: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabis eos.* Prætereà illis Beatis, qui propter aliquam excellentem virtutem insignes fuerant, & à reliquis quasi distincti sunt, peculiaris aureola, seu præmium quoddam singulare conceditur.

Quæres 4to. Quid sit ista aureola, quæ quibusdam Beatis conceditur?

Resp: Aureola, est præmium quoddam singulare, quod propter aliquam excellentem virtutem, quibusdam Beatis à Deo conceditur, qui propterea inter alios insignes, ac quasi ab illis distincti reputati sunt. Porro triplex est istiusmodi aureola, nempe Virginum, Martyrum, & Doctorum. Prima designatur Apocalipsis cap: 14to. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt.* Altra habetur expressa in eodem libro cap: 7mo. *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas,*

as, & dealbaverunt eas in sanguine agni. Doctorum denum aureolam nobis repræsentat Daniel cap: 12mo dicens: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.*

Quæres 5to. Utrum Sanctorum beatitudo in futura vita æqualis omnium erit?

Resp: Sanctorum in futura vita beatitudo non erit omnium æqualis. Namque Joan: cap: 14to inquit Christus: *In domo Patris in mansiones multæ sunt.* Et Paulus Epist: 2ma ad Corinth: cap: 3tio inquit: *Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum laborem suum.* Capite verò 15to. *Alia est, inquit, claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum, sic & resurrectio mortuorum.* Jam verò ubi variæ & diversæ sunt mansiones, ubi merces labori respondet, ubi major & minor est claritas, ibi omnino inæqualis est beatitudo, modò major, modò minor adeò, ut secundum Apostolum Paulum 2da ad Corinth: cap: 9no. *Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Unde S. Polycarpus Judicem supplicia intentantem alloquens dicebat: *Merita mea doloris æstimatione penso. Quanto graviora pertulero, tanto præmia majora percipiam.*

Et verò quis sibi persvadeat, Mariam Virginem Dei Matrem, Patriarchas, & Prophetas, Apostolos, invictosque Christi Martyres, æqualem cum omnibus aliis, etiam cum infantibus, in quibus nulla fuerunt charitatis, ac pietatis opera, felicitatis perfectionem habituros. Præcipue cum ex Sacris littæ is quadam prærogativa distingvendos fore discimus Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Matthei siquidem cap: 8vo sic loquitur Christus: *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno cælorum:* & suis Apostolis Math: cap: 19. hæc annuntiavit Salvator: *Cum sederit, filius hominis in se le Majestatis sue, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Hoc autem intelligi non potest, nisi gradibus Beati distingvantur.

Dices. Operarii de quibus loquitur Christus Mathei cap: 20. non eodem modo laboraverunt, sed alii aliis tardius, omnes tamen eodem modò remunerati sunt, eundem omnes denarium acceperant. *Æqualis est ergò remuneratio, æqualis beatitudo.*

Resp: Operarii illi non quidem per eandem temporis

vis moram laboraverunt, parem tamen mercedem reportarunt, quia quod deerat in labore tempori, fervore compensarunt, qui ergo ad laborem tardius venerunt, non minus quam alii laboraverunt. Præterea omnes quidem illi operarii eodem modo quò ad substantiam remunerati sunt, quia singuli unum denarium acceperunt, quare & omnes Sancti eandem quò ad substantiam cælestem beatitudinem consequentur, quæ in visione Dei intuitiva tota posita est, sed non eandem quò ad gradum, perfectionem, potest enim Deus se beatis communicare pro mensura meritorum, quæ illi in vita posuerunt, magis scilicet illis, qui plus laboraverunt, minus iis qui minus, ex quo consequitur beatitudinem cælestem esse, proportionatam cujusque meritis, ac proinde inæqualem.

Quæres bto. Quando nam hæc cælestis beatitudo in futura vita justis confertur?

Resp: Animabus justis, quibus nihil luendum superest, sine ulla dilatione beatitudo cælestis conceditur. Et id ex Sacris Scripturis manifestissime evincitur. Namque Paulus Apostolus Epist: 2da ad Corinth: cap: 5to sic inquit: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, ædificationem in Deo habemus domum non manufactam, æternam in cælis.* Certus itaque erat Apostolus se, & alios ejusdem meriti justos, statim ac per mortem dissoluta fuerit terrestris eorum habitatio, domum non manufactam, & æternam in cælis obtenturos in qua verè beati vivant, atque id percipiens, superaddit. *Et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est superindui cupientes.* Et ulterius sic prosequitur Paulus: *Dum sumus in corpore peregrinamur à Domino, perfidem enim ambulamus, & non per speciem, audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentem esse ad Dominum.* Cupit ergo Apostolus peregrinari à corpore, dissolvi à corpore, ut præsens sit ad Dominum, & cum Christo maneat, quemadmodum in Epistola ad Philippenses cap: 1mo loquitur: *Coarctor, desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo.* Porro præsentem esse ad Dominum, est beatifica illius frui visione, ipsumque facie ad faciem intueri. Esse cum Christo, est cælestis ipsius gloriæ participem fieri, ubi ille sedet ad dexteram Patris. Unde Gregorius magnus libro 4to Dialog: cap: 25. inquit: *Qui Christum in cælo esse non dubitat, nec Pauli animam in cælo esse negat.* Præterea Apocalypsis cap: 7mo hæc inquit Joannes Apostolus: *vidi turbam*

magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum. Jam ergo tunc turba innumerabilis justorum ex omnibus gentibus, tribubus, populis, & linguis, stantes ante thronum Agni, cælesti gloria circumvestiti, æterna perfruebantur beatitudine, undè fidenter fidelibus scripserat Paulus Apostolus in Epistola ad Hebræos cap: 12mo. *Accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei viventis, Jerusalem cælestem, & multorum militum Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cælis.* Justi itaque quibus nihil lugendum superest in cælis jam conscripti sunt, in monte Sion, & in Civitate Dei viventis positi Ecclesiam constituunt primitivorum, cui & nos in terris adhuc degentes conjungimur, cum spe ad illorum Societatem expurgatis peccatorum nostrorum sordibus feliciter perveniendi.

Eandem veritatem docent, & unanimi consensu prædicant Sancti Patres, Clemens Romanus, Ignatius Martyr. Basilii Magnus, Gregorius Nyssenus, Ephrem Syrus, Gregorius Nansiansenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Hieronymus, Leo Papa Magnus, Joannes Chrysostomus, Augustinus, ceterique omnes, celeberrimi Scriptores. Quarè in Concilio Florentino, magna totius Ecclesiæ consensione, hæc veritas veluti fidei Catholicæ dogma, stabili decretò, Græcis etiam consentientibus formata fuit his verbis: *Credimus illorum animas, qui post Baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerant, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel suis corporibus, vel exutæ corporibus, sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum Trinum, & unum sicuti est, pro meritorum tamen diversitate, alius alio perfectius.*

Id ipsum ex publicis Ecclesiæ præcibus & hymnis confirmatur, quibus Sanctos tamquam cælesti jam beatitudine donatos, & Deo proximè assistentes invocamus, ipsis què de adepta jam æterna felicitate gratulamur.

Ratio tandem theologica ex Sacris Scripturis deprompta huic suffragatur dogmati. Scilicet in pluribus locis Sacra Scriptura testatur impios post mortem æternis illic suppliciis addici, sic in libro Job. cap: 21. dicitur: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto a l' inferna descendunt, & Lucæ cap: 16to. Mortuus est dives, & sepultus in inferno, ac ipse falsus est dicens: Crucior in hac flamma.*

Cum

Cum autem Deus non minus bonorum remunerator sit, quam malorum punitor, etiam iustis plenè purgatis æternam mercedem illicò rependit, undè & Lazaro dixit Christus Lucæ cap: 23. *Hodie mecum eris in paradiso*, & S. Stephanus morti proximus, vidit cælos iam sibi apertos, quare exclamavit Actor: cap: 7mo. *Video cælos apertos*. Ecclesia vorò addit, *vidit & introiit*.

Di es. Antè Christi Ascensionem malis illicò pœna rependebatur, non autem iustis beatitudo cælestis concedebatur. Ergò adducta ratio theologicà ruit.

Resp: Quod antè Christi Ascensionem malis illicò pœna rependeretur, non autem iustis merces, tunc iusta hujus discriminis aderat causa, nempe propter peccatum originale cælestis Hierusalem portæ clausæ erant, nunc verò per Christi mortem reseratae sunt, & ipse ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, scilicet secum duxit in calum Patriarchas, Prophetas, aliosquè Sanctos, qui veluti captivi prius in Limbo detinebantur. Nihil autem modò impedit, ut quemadmodum impiis æternum supplicium, ita Sanctis æterna gloria statim post obitum retribuat.

Obijcies 1mo. Scriptura Sacra tam bonorum præmia, quam malorum pœnam ad extremum judicij diem refert, & nonnisi tunc dicitur iustis: *Venite benedicti, possidete regnùm*, impiis verò: *Discedite maledicti in ignem æternum*. 2do. Ecclesia tam Latina, quam Græca in suis Præcibus, ac Liturgiis pro omnibus Sanctis, pro ipsa etiam Virgine Maria orare consuevit, ipsis requiem & gloriam deprecans, censet ergò eorum animas nondum cælesti beatitudine perfrui.

Resp: ad 1mum. Post universalem omnium mortuorum resurrectionem, extremumquè judicium, tunc & iusti completam quò ad animam & corpus ex quibus integer coalescit homo, recipient mercedem, atquè perfectam consequentur beatitudinem, & impii pœnis addicentur, quibus in anima & corpore excruciantur, sicquè tunc integra bonis & malis dabitur retributio secundum ea, quæ illi bona vel mala in corpore & anima operati sunt: Hanc itaque completam beatitudinem iustis concedendam atquè integram pœnarum, & impiis infligendam cum omni apparatu in conspectu totius mundi denuntiandam castigationem Scriptura Sacra ad extremum refert judicium. Verum antequam illud advenerit, & quilibet statim post mortem in particulari à Deo judicabitur, & prout bona vel mala

mala operatus est præmium vel condignam recipiet pænam Unde Apostolus Paulus in Epist: ad Hebr: cap: 9mo scribit: *Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.*

Ad 2dum- In Liturgiis & communibus Ecclesiæ præcibus sæpius confunduntur omnes fideles, & promiscuè simul sumuntur tum ij, qui jam perfectè purgati sunt, tum ij, quibus adhuc aliquid superest luendum, non idem tamen pro omnibus exorat Ecclesia, sed ejus præces debent accommodâ quadam accipi distributione. Itaque Ecclesia iis, quibus adhuc quædam lugenda, expiandaquæ supersunt; peccatorum veniam præcatur, & cælestis beatitudinis gloriam; aliis verò jam plenè purgatis, Sanctisquæ jam in cælo regnantibus gloriam quandam exoptat accidentalem, ut nimirum cultus eorum augeatur, atquæ inter homines propagetur. Præterea non oportet omnia, quæ in Liturgiis reperiuntur, ad litteram accipere, nonnullâ siquidem minus accuratè posita sunt, quæ postea, correctâ, & immutata fuerunt. Sic teste Innocentio 3to Epist: 121. cum in Missa S. Leonis, in oratione Secreta prius legeretur: *Annuere nobis Domine, ut animæ famulæ tui Leonis hæc prosit oblatio*, factâ mutatione sic deinceps legebatur: *Annuere nobis Domine quæsumus, ut intercessione Beati Leonis hæc nobis prosit oblatio.*

Quæres 7mo. Quid sit illud millenarium Regnum, quod quidem post universalem mortuorum resurrectionem futurum effinxerunt?

Resp: A primis Ecclesiæ sæculis extiterant non pauci, qui docebant post universalem omnium mortuorum resurrectionem, justos per mille annos in terris cum Christo regnatos, ac demum hoc tempore elapsò, iudicioquæ generali peractò, omnes Electos unâ cum Christo, cælum ingresuros esse, ibiquæ perpetuò in cælesti beatitudine victuros.

Qui hoc mille annorum regnum sperabant, atquæ defendebant, millenarii dicti sunt, & in duas classes dividebantur. Quidam cum Corinthi hæretico primo hujus fabulæ inventore, regnum hoc mille annorum sibi effingebant carnalibus deliciis affluens. Alij verò quorum dux fuit Papias Hieropolitanus Episcopus nonnisi puras, spiritualesquæ vitæ iucunditates in eo regno futuras sperabant.

Quæres 8vo. Quid sentiendum sit de hoc mille annorum regno?

Resp: Mille annorum regnum, quò Beati post car-

nis

nis resurrectionem fructuri cum Christo dicuntur, inter fabulas amandandum est. Millenarium siquidem regnum, non modò nullum habet in Scripturis fundamentum, sed etiam iis directè opponitur. Namquè Math: cap: 24. & 25to, mortuorum resurrectio, universale omnium iudicium, ac tandem retributio Christi de cælo in terram adventus, mercedis, ac pœnæ æternæ inflictio inseparabiliter ponuntur, & simul conjunguntur. *Primò* quidem *parebit signum filii hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus, cæli, & mittet Angelos suos cum tuba, & congregabunt electos ejus à quatuor ventis.* *Secundò* verò cum venerit Filius hominis in majestate sua, tunc *sedebit super sedem majestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem.* *Tertiò* subsequitur Decretum. *Tunc dicit his, qui à dextris ejus erunt. Venite benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum. Dicit & his qui à sinistris erunt: Discedite maledicti in ignem æternum.* *Quartò* tandem finis & conclusio horum omnium. *Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Nullum itaque esse potest tempus regno illi mille annorum, quò post mortuorum resurrectionem, antè universale iudicium justi cum Christo in terris regnaturi effinguntur. His consonant apertissima verba Pauli Apostoli, qui in Epist: rma ad Thers: cap: 4to hæc habet: *Hoc vobis dicimus, quia nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in jussu, & in tuba Dei descendet de cælo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra. & sic semper cum Domino erimus.* Ex quibus manifestissima hæc sunt, scilicet, post Christi de cælo in tuba Dei descensum illicò mortuos resurrecturos, ac tunc justi qui adhuc residui erunt cum illis, qui in Christo sunt, & qui resurgent primi rapientur ipsi obviam in aëra, & cum Domino semper sint, non per mille tantummodò annos, sed in sæcula sæculorum in cælis regnaturi.

Sed & communi Sanctorum Patrum consensu regnum millenarium tanquam fabulæ, ac inane commentum exploditur. Originis Prologò in Cantica millenariorum opinionem amandat ad ineptas fabulas, & inania figmenta. S. Basilius Epist: 74. ad occidentales doctrinam de futuro in terris Christi regno, fabulosam, ac judaicam appellat.

S.

S. Gregorius Nasian: Orat: 52. insaniam ac deliram opinionem esse dicit. S. Epiphanius Hæresi 77ma omnibus Scripturæ sententiis repugnare. S. Hieronymus Judaicam traditionem, atque fabulam. S. Augustinus ridiculas fabulas.

Et verò dogma fidei est Justis ab omni labe purgatis illico cælestem beatitudinem concedo quæ æterna est, nullique vicissitudini obnoxia. Non ergo illis aut nunc, cum jam ipsis nihil lugendum superest, aut deinceps, nimirum post mortuorum resurrectionem per mille annos differenda opinari, vel ullo modo credi potest.

Obijciēs amo. Apocalypsis cap: 20. dicitur Sanctos post resurrectionem regnatos cum Christo per mille annos. 2do. Math: cap: 26. Apostolis suis Christus appropinquavit se cum illis bibiturum vinum in regno Patris sui, ipsisque prædicit Lucæ cap: 22. quia edent, & bibent super mensam in regno ipsius, terrenū utique non cælesti. 3tio. Millenariorum dogma nititur traditione Apostolica, Papias siquidem Hieropolitanus Episcopus illud didicit à S. Joanne Evangelista, atque alii deinceps vetustissimi Patres idipsum docuerant nimirum Justinus Martyr, Irenæus, Tertullianus.

Resp: ad amum. Qui per mille annos Sanctos cum Christo in terris regnatos effingebant, istud regnum futurum putabant statim post universalem corporum resurrectionem. Jam verò S. Joannes Apostolus Apocalypsis cap: 20. dicit: Sanctos cum Christo per mille annos in terris regnatos ante universalem mortuorum resurrectionem, ante adventum Antichristi, cujus persecutionem non nisi consummatis mille annis futuram esse scribit, non itaque fictum illud millenarium regnum Joannes Apostolus describit, sed illud tempus annotavit, quod à morte Christi, usque ad adventum Antichristi decurrit, quod & simile annorum spatium longè superat; non insolita tamen Sacrarum Scripturarum phrasi millenario numero definitum est, unde S. Augustinus libro 20. de Civit: Dei cap: 7mo inquit: *Mille annis pro annis omnibus hujus sæculi posuit sacer scriptor, ut perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo.* Per istud ergo totum tempus, quod à morte Christi usque ad adventum Antichristi, & deinceps ad finem mundi decurrit, Sancti cum Christo in terris regnabunt, quia & Christo data est omnis potestas in cælo, & in terra, & Sancti Ecclesiæ præ sunt, officiis, ac muneribus suis primas partes tenent, atque debito honoris cultu à fidelibus officiuntur.

Ad

Ad 2dum. Regnum illud, in quo Christus novum vinum cum Discipulis suis se bibiturum appromisit, & in quo illi ad mensam sedere, manducare, & bibere debebunt, non est regnum terrenum, sed cæleste, quod sæpius in sacris Scripturis sub imagine nuptiarum atque epularum representatur, potus ergo ille, atque esca non literaliter, sed figuratè accipienda sunt, quia ut docet Apostolus Paulus Epist: ad Roman cap: 15. *Non est regnum Dei esca, & potus, sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.*

Præterea istiusmodi Christi prædictio, atque promissio commodè referri potest ad illud tempus, quod à Christi resurrectione ad ipsius decurreret Ascensionem, tunc enim sæpius apparuit Discipulis suis, & cum ipsis manducavit, ac bibit, & aliundè tempus illud nomine regni designatur Math: cap: 16. eo quod Christus jam tunc cæperit datam sibi à Patre exercere potestatem.

Ad 3tium. Papias Hieropolitanus Episcopus non S. Joannis Apostoli, sed alterius Joannis Præsbyteri auditor, & discipulus fuit. Id habemus, ex Eusebio libro 3tio cap: 39. qui & addit Papiam virum, fuisse adeo mediocris ingenii. Et quamquam ipsius pietate, & authoritate multi in hunc errorem inducti fuerint, plures tamen eidem palam restiterunt, undè indubitatum est, Sæculo 5to Millenariorum figmenta omnium consensione explosa fuisse. Qui verò anterioribus sæculis eassecuti sunt, hanc suam doctrinam non proponebant ut fidem Ecclesiæ, sed ut meram opinionem, quam à multis impugnari non ignorabant, & in qua ipsi non admodum firmi stabant, neque erant inter se consentientes, sed tot ferè apud eos sensus erant, quot capita.

Quæres 9. Quid sentiendum sit de animabus hominum, quæ morte à corporibus separantur quibusdam adhuc minoribus peccatorum maculis inquinatæ?

Resp: Animæ mortuorum quibus adhuc aliquid ad expiandum superest, in Purgatorio detinentur donec plene à superstitiis peccatorum maculis expurgentur. Enimvero ex Sacra Scriptura certum, & indubitatum est, in futura vita peccata à Deo hominibus dimitti, atque animas mortuorum ab illis Divina miseratione absolvi, undè etiam antiquissima in Ecclesia viget consuetudo, Deum præcibus exorare, Sacrificia offerre pro remissione peccatorum, illorum scilicet, qui cum pietate in Domino, moriuntur. Et id manifestissimum efficitur ex libro 2do Machab: cap:

12. ubi Judas facta collatione duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolimam offerri pro peccatis mortuorum; atque ex eo statim subinfertur, Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut à peccatis solvantur. Et Math: cap: 12. dicit Christus: Quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Unde apparet post hoc nostrum sæculum, in futuro esse locum, in quo remittuntur peccata. Cum verò mortuorum peccata neque remittantur in Cælo, quia nihil coinquinatum in illud intrare potest, neque in Inferno, quia inde nulla redemptio. Superest itaque ut sit Purgatorium, in quo mortuorum animæ detentæ à peccatis expiantur, illisque pænæ temporales per peccata contractæ remittuntur. Quare pro iis ex antiquissima Ecclesiæ consuetudine, orationes persolvuntur, Sacrificia offeruntur. Et hujus rei testes habemus locupletissimos, imprimis S. Chrysostomum, qui homil: 69. ad Populum sic inquit. Non frustra ab Apostolis sancitum est, ut in celebratione venerandorum Mysteriorum, memoria fieret eorum, qui hinc discesserint, noverant enim illis multum hinc æmolumentum accedere. Eandem Apostolicam traditionem, & universalem Ecclesiæ consuetudinem attestatur S. Augustinus in libro de cura pro mortuis cap: 1. ubi hæc habet. Sed etsi nunquam in Scripturis veteribus legeretur, non parva tamen est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in præcibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad ejus Altare funduntur, locum suum habet commendatio mortuorum. Doctrina itaque de Purgatorio tum ex Sacra Scriptura, tum ex Divina traditione luculentissimè probatur, atque solidè evincitur. Hinc meritò Trident: Concilium Sess: 6ta Canone 30. definivit. Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori penitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pænæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pænæ temporalis exsolvendæ vel in hoc sæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patere possit, anathema sit.

TRACTATUS

D E

SS. TRINITATE

CAPUT PRIMUM

De Mystério SSmæ Trinitatis.

— ** —

Quæres. In quo consistit Mystérium SSmæ Trinitatis?

Resp: Mystérium SSmæ Trinitatis in eo situm est, ut tres Personas confiteamur, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, realiter quidem inter se, distinctas, sed quæ unam, eandemque numerò naturam habent. Harum prima, quæ Pater dicitur, à nullo alio fonte procedit, sed est ipsa totius Trinitatis fons, & origo. Filius à Patre est, non per creationem, sed per æternam, & ineffabilem generationem, Spiritus Sanctus à Patre & Filio procedit, non tamquam à duobus principiis, sed tamquam ab uno, eodemque principio præpter unitatem essentiæ, & virtutis spirativæ, quæ in Patre & Filio est. Atque propter eandem essentiæ unitatem Pater est totus in Filio, & Spiritu Sancto, Filius item totus in Patre & Spiritu Sancto, ac demum Spiritus Sanctus totus in Patre & Filio, nec ulla alia poni, aut excogitari potest inter has Divinas Personas distinctio præter eam, quæ ex Divinis relationibus exoritur.

ARTICULUS I^{mus}

De iis, quæ ad intelligendum Mystérium Trinitatis, scitu sunt necessaria.

Quæres 1. Ad intelligendum Mystérium Trinitatis, quæ sunt scitu necessaria?

Resp:

Resp: Ut rectè *Mysterium Trinitatis* intelligatur scire oportet quid sit natura, essentia, substantia, Persona, Hypostasis, Subsistentia, Suppositum, Circuminsectio. Horum enim perpetuus est usus, dum de Trinitate sermo instituitur.

Quæres 2. Quid sit essentia, natura, & substantia?

Resp: Quamquam hæc tria nomina ad Gramaticæ leges exacta, vel secundum subtiliores Philosophos considerata inter se non nihil differunt, in Divina tamen Trinitate, communi loquendi usu, pro eodem sumuntur, pro eo scilicet quod rem quamlibet in suo statu atque ordine constituit, & quod allegari, adducique solet interroganti quid res sit. Undè Theologi indiscriminatim asserunt, unam eandemque esse in Patre, & Filio ac Spiritu Sancto numericam essentiam, naturam, substantiam. Attamen apud Veteres, etsi in dogmate summa erat consensio, aliqua tamen in verbis invenitur discrepantia. Imprimis enim aliqui substantiam opponebant essentiæ, & unam quidem esse in Trinitate essentiam prædicabant, tres autem substantias. Nec defuerunt, qui rectius putarunt Deo tribuendam esse essentiam, quam naturam, quia secundum nominis ethymologiam natura dici videtur quasi nata, quod Deo non competit.

Quæres 3. Quid sit Persona Hypostasis?

Resp: Trita, & communiter accepta est ea Personæ definitio, quam tradit Boëtius in libro de duabus naturis, scilicet Persona est rationalis naturæ individua substantia, sive subsistentia. Quod verò Latini personam, hoc modo Græci hypostasim vocant. Antiquitus tamen non infrequenter nomine hypostasis naturam seu essentiam intelligebant. Indè originem traxit celebre illud Ecclesiæ Antiochenæ dissidium sæculo 4to exortum. Paulinus enim cum nonnullis suis, præcipue autem cum Occidentalibus tres Divinas hypostases dicere reformidabant, ne diversitas substantiæ in Divinas Personas induceretur. Meletius contra cum Orientalibus tres in Deo hypostases liberè prædicabat. Sed de nomine dissidium erat. Qui enim tres hypostases dicere reformidabant, hypostasis nomine naturam, seu essentiam intelligebant. quæ multiplex in Deo esse, & dici nequit. Qui autem tres hypostases prædicabant, nihil aliud hypostasis nomine denotabant, quam personam, quæ triplex in Divinis rectè statuitur. Postea tamen rebus magis declaratis, nomen hypostasis ad designandam Personam ubique obtinuit.

Quæ-

Quæres 4. Quid nomine ſubſiſtentia ac ſuppoſiti intelligendum ſit?

Reſp: Hæc vox ſubſiſtentia uſurpata aliquando fuit ad designandam perſonam, ſumpta ſcilicet pro ipſa eſſentia Divina relationibus affecta, unde Synodus Romana ſub Agathone celebrata profitetur *unitatem quidem eſſentia, Trinitatem verò Perſonarum, ſive ſubſiſtentiarum.* Hodie tamen communiter hæc vox accipitur pro ipſa perſonalitate.

Jam verò inter Suppoſitum ac Perſonam hoc nūm diſcrimen intercedit, quod nomen Perſonæ ſoli naturæ, quæ rationis compos eſt, tribuitur, veluti Angelo, homini. Suppoſitum verò etiam de ſubſtantiis ratione carentibus dicitur, ut Equus, Canis ſuppoſitum dici poſſunt, non verò Perſonæ.

Quæres 5. Quid ſit circuminſeſſio?

Reſp: Circuminſeſſio, eſt mutua Divinarum Perſonarum in ſe invicem coëxiſtentia, ita ut Pater ſit in Filio, hic viciffim in Patre, uterque in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in utroque. Hujus verò circuminſeſſionis nulla ſupedit, in rebus creatis perfecta, ſimilitudo.

Quæres 6. Quinam circa Myſterium SSmæ Trinitatis emerſerunt errores?

Reſp: Quoniam dup ici potiſſimum capite totum SSmæ Trinitatis Myſterium continetur, Trinitate ſcilicet Perſonarum, & unitate ejusdem ſingulis eſſentiæ, contra utrumque caput, quadruplex emerſit Hæreticorum claſſis.

Primò: Perſonarum Divinarum diſtinctionem negaverunt Simon Magus, deinde Valentinus, Praxeus, Noëthus, ac tandem Sabellius. Hi omnes realem Divinarum Perſonarum diſtinctionem inficiabantur, atque aſſerebant Deum, non natura ſolum, & eſſentia, ſed etiam Perſonarum eſſe, ſub triplici appellatione Patris nimirum, Filii & Spiritus Sancti, unde dicti ſunt Patripaſſiani, quia in Cruce Patrem etiam Divinum paſſum eſſe affirmabant. Eodem poſt Sabellium errore infeſti fuerunt, Paulus Samoſatenus, Photinus Priscillianiſtæ & alii Hæretici.

Secundò: Perſonarum Divinarum conſubſtantialitatem tollebant Valentinus. Cerdo, Marcian, Appelles, atque Apolinaris. Hi omnes duos Deos admitterebant, aut unum bonum, alterum malum, aut unum bonum, qui alium produxit, à quo Cælum, & terra, ceteraque, quæ in hoc mundo cernimus creata ſunt. His accedunt Tritheitiæ quorum Signifer fuit Joannes Phyloponus Philoſophus.

Iſti

Isti putarunt tres SSmæ Trinitatis Personas esse totidem Deos, à se invicem numericà naturà distinctos.

Tandem Abbas Joachim in Concilio Lateranensi 3tio damnatus. Is statuebat tres Personas Divinas sola collectione esse Deum unum, eò ferè modò, quò plurimi Cives sunt unus populus, per se ergò nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum Sanctum esse Deum dicebat, sed ex iis simul junctis Deum coalescere.

Tertio: Verbi Divini, seu Filii Dei, ac proinde Christi Domini Divinitatem expressè impugnarunt Cerinthus, Libion, qui contendebant Christum purum fuisse hominem, & communè ceterorum hominum more ex Josepho, & Maria natum fuisse. Paulus quoque Samosatenus Christum purum fuisse hominem blasphemabat. Sed præcipuè Arius, à quo Ariani dicti sunt verbi Divini, ac Christi Divinitatem impugnavit, docebatquè.

1mo: Deus non semper fuit Pater, sed tempus extitit cum minimè esset Pater.

2do: Verbum Dei non semper fuit, sed ortum ex non extantibus, id est ex nihil, proinde tempus aliquanda fuit, cum non esset.

3tio: Filius creatura est. Nequè verò similis est Patri secundum substantiam, nequè verum ac genuinum Dei verbum, nec vera ejusdem Sapientia.

In tres autem Sectas Divisi sunt Ariani, *1ma:* Fuit eorum, qui rigidè Ariani & omnibus Arii erroribus tenaciter addicti erant, & hi Anomæi vocabantur eò, quod Filium Patri in omnibus dissimilem esse contendebant. Hujus factionis duces præcipui erant Actius, & Eunomius, undè dicti sunt Actiani, & Eunomiani. *2da:* Eorum fuit, qui Semiariani, nuncupati sunt. Hi vocem consubstantialiæ reiiciebant, & Filium Patri in omnibus, ac proinde in essentia etiam similem prædicabant. Hujus factionis principes extiterunt Basilius Ansyranus, & Georgius Laodicens. *3tia:* Deniquè factio, Arianorum illoꝝum fuit, qui Filium Dei, nec Patri consubstantialiæ cum Catholicis, nec in omnibus similem cum Semiarianis, nec etiam dissimilem cum Actianis & Eunomianis agnoscebant, sed tantum similem, non in natura, sed in quadam representatione esse affirmabant. Factionis hujus caput fuit Acularius Cæsariensis Episcopus Arianorum perfidiam renovavit Servetus, & auxit. Tandem Lælius Socinus, Sectæ Socinianorum caput, docuit *4mo:* Tres in Deo non esse distinctas Personas, sed unum solummodò naturà, & per-

sona

sona Deum, qui Pater dicitur. 2do: Verbum Patris, seu Filium meram esse creaturam, & quæ non extitit antequam ex Josepho & Maria nasceretur. 3tio: Christum appellari posse Deum non natura, sed gratia, & adoptione, propter excellentem potestatem, quæ à Deo Patre instructus fuit.

Quartoi Spiritus Sancti divinitatem impugnârunt Macedonius Constantinopolitanus Episcopus, qui affirmabat Spiritum Sanctum meram esse creaturam, seu ministrum Dei, Deo longè inferiorem. Sociniani pariter Spiritum Sanctum blasphemabant, quem non natura & substantia Deum esse agnoscebant, sed tantum virtute & efficacia Dei ministrum esse blaterabant.

Quæres 7. Quæ, & qualis cautio adhibenda est in loquendo, cum de Myſterio SSmæ trinitatis sermo instituitur?

Resp: Maxima cautione opus est in verborum delectu, ubi agitur de Myſterio SSmæ Trinitatis, quamobrem Theologi quosdam veluti Canones constituerunt, ut ad illorum præscriptum loquendi formulæ exigantur.

Itaque 1mo: Nomina substantiva in plurali numero de Deo dici non possunt, quia substantiæ multipliciter significant, undè falsæ essent huiusmodi propositiones. *Pater Filius, Spiritus Sanctus sunt tres Dij, vel tres Domini.* Nomina verò adjectiva multiplicari possunt, quia afficiunt Personam, non substantiam, undè nihil vetat quin dicamus. *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt tres æterni, tres Omnipotentes.* Id quidem in Symbolo Athanasiano prohibetur, quia ibi hæc nomina summuntur substantivè, sed si sumantur adjectivè, sic dici posse permittitur, & reverà in eodem Symbolo hoc modo pronuntiatur. *Totæ tres Personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales.* Cum igitur apud aliquos Patres, hæc & similia nomina plurali numero usurpata loquuntur, adjectivè intelligi debent, cum verò singulariter prædicantur, substantiva sunt.

2do: Rectè dici potest, *Deus, Deum genuit* si nomine Dei intelligatur Persona, quare beati Patres Nicæni in Symbolo appellant Filium *Deum, de Deo, lumen de lumine, Deum verum, de Deo verò:* Deus enim in his propositionibus summitur pro Persona, quæ generat, & gignitur. Sed si hoc nomen Deus, summatum pro essentia tunc falsa erit hæc propositio, quia essentia nec generat, nec generatur,

3tio

3tio: Trinitatem de Deo recté, & absoluté dici, significat enim numerum ternarium Personarum, sed triplicitus dici non potest, quare dici nequit *Deus triplex est*, quia triplicitas significat proportionem inæqualitatis, est enim species proportionis inæqualis. Undé Augustinus libro de Trinit: cap: imo sic inquit. *Nec quoniam Trinitas est, ideó triplex putandus est, alioquin minor erit Pater solus, aut Filius solus, quàm simul Pater, & Filius.*

4to: Deitas quò ad ipsam sumpta naturam una est, quò ad Personam, seu personaliter accepta trina est, quare meritò dicitur *Trina, unaquæ Deitas*, undé celebris illa sæculo nono exorta controversia de trina Deitate pura, putaqué erat logomachia, seu de nomine quæstio, cum utraqué contra vertentium pars, Catholicè sentiebat. Qui enim trinam Deitatem dicere vetabant, naturam Divinam, intelligebant, quæ numerò una est, qui verò trinam Deitatem dicere posse autumabant, Personam denotabant, quæ trina est.

5to: Generaliter verò nomina, quæ Personis Divinis ratione essentiaè conveniunt, singulari numero enuntiari debent, quæ verò iisdem ratione proprietatum personalium competunt, plurali numero. Hinc 1mo una est in Deo existentia, tres autem subsistentiaè. 2do: una æternitas, una infinitas, non tres æternitates, infinitates. 3tio: ex æquo dici potest vel unam rem esse Trinitatem, si designetur essentia, vel tres si designentur Personæ. 4to: dici potest alius Pater, alius Filius, non tamen aliud, quia nomen alius denotat Personam, aliud, naturam. 5to: potest dici solus cum additi alicujus implicatione exg: *solus Deus est, æternus*, non autem absoluté, & siné ulla additione, quia sic sequeretur Deum esse solitarium, nec Personas inter se distingvi. 6to: nulla ratione potest Deus appellari singularis, vel unicus, tribus enim Personis Deitas communis est.

ARTICULUS 2dus

De fide & agnitione Mysterij SSmæ Trinitatis.

Quæres x. Utrum Mysterium SSmæ Trinitatis lumine naturali cognosci possit?

Resp: Mysterium SSmæ Trinitatis, siné Divina revelatione, solo lumine naturali cognosci non potest. Enim-
verò

verò Math: cap: 11. inquit Christus. *Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Unde etiam quando Petrus Christi Divinitatem confessus est, dixit illi Dominus Math: cap: 16. *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro, & Sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in Cælis est.* Quibus verbis manifestè declarat Christus hujus Mysterij notitiam non ex humana ratione, sed ex una Divina revelatione proficisci.

In eandem sententiam conspirant SS. Patres. S. Hilarius libro 8vo de Trinitate sic inquit: *Hoc Ecclesia intelligit, hoc Synagoga non credit, hoc Philosophia non sapit, unum ex uno, & totum à toto, Deum, & Filium.* S. Ambrosius libro 1. de fide ad Gratianum cap: 10. *Impossibile est generationis verbi Divini scire secretum, mens deficit, vox silet.* Tandem S. Augustinus libro 1. de Trinit: cap: 2do loquens de Trinitate quæ unus Deus est, sic inquit: *Humanae mentis acies invalidam tam excellenti luce non figitur, nisi per justitiam fidei nutrita vegetetur,* undè etiam sibi proponit, secundum auctoritatem Sacrarum Scripturarum Mysterium Trinitatis demonstrare, & garulis ratiocinatoribus respondere.

Sola itaque ratione naturali sinè fidei auxilio Trinitatis Mysterium demonstrari nequit. Omnis namque demonstratio vel à priori est, vel à posteriori. Porro Trinitas Personarum Divinarum, neque à priori demonstrari potest, neque à posteriori. Non à priori, quia divinæ Trinitatis nullà est causa, sicuti nec Deus ullam habet causam. Neque à posteriori, quia hujus universi creaturæ non sunt effectus Dei, ut trinus est in Personis, sed ut unus est, pendent enim creaturæ à Dei sapientia, omnipotentia, & ipsius voluntate, quæ proprietates ad Dei naturam spectant, quæ una est.

Cum itaque SSmæ Trinitatis Mysterium humano ratiocinio non potuerit detegi, evidens est, illud nonnisi ex Divina revelatione fluxisse.

Dices: In creaturis plura sunt Trinitatis vestigia, delineationes, ac veluti imagines, quas Sancti Patres sæpè afferunt. Homo exg: dicitur Trinitatis imago, propter memoriam, intellectum, & voluntatem, quæ potentiæ sunt unius animæ, inter se tamen distinctæ. Porro facile est ex vestigiis & imaginibus in cognitionem prototypi devenire.

Resp: Hæc omnia vestigia, delineationes, & imagines

nes Trinitatis, nobis quidem aliquod adferunt præsidium ad maiorem ipsius intelligentiam supposita scilicet ejusdem existentia, quæ per revelationem habetur, nos tamen ex iis solis Trinitatis existentiam colligere possumus.

Quæres 2. Utrum Judæis Mystérium SSmæ Trinitatis notum fuerit?

Resp: Quamvis rudi Hebræorum populo claré & expressé Mystérium SSmæ Trinitatis non innotuerit, primoribus tamen in populo, ac præcipué Sanctis Patriarchis, & Prophetis integram SSmæ Trinitatis revelationem fuisse factam, certum est. Id plané antiquis Sanctis Patribus persvasum fuit, undé S. Epiphanius libro 1. de Hæres: hæc habet: *Trinitas semper in illa singulari Divinitate nuntiata, creditaque ab illis est, qui ceteris antecellerant, cujusmodi Prophetæ, atque eximia Sanctitate præditi homines fuerunt, & S. Fulgentius libro de fide ad Petrum cap: 1. Fides quam Sancti Patriarchæ, atque Prophetæ, ante incarnationem Filij Dei Divinitus acceperunt, unum Deum prædicat Trinitatem, id est Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum.* Imò id satis luculenter Christus ipse indicavit, cum dicit Math: cap: 13. Prophetas, aliosque veros Sanctos, fuisse desiderio eum videnti accensos. *Amen dico vobis, quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre, quæ videtis, & Joann: cap: 8vo. Abraham Pater vester exultavit, ut videret diem meum, vidit, & gavisus est.* Undé verò vehemens illud Sanctotum desiderium, nisi ex facta illis revelatione Mysteriorum Incarnationis, quod Trinitatis Mystérium supponit, nec siné illo cognosci ullo modo potest. His addi potest Philonis doctissimi inter Judæos, exemplum, cui pluralitatem Divinarum Personarum fuisse cognitam, vix quispiam in dubium vocare potest.

Cur verò Deus non omnibus Judæis Mystérium Trinitatis claré, & expressé proposuerit, hæc imprimis à Sanctis Patribus afferri solet ratio, quod timendum erat, ne crasum, ignarum Judæorum vulgus in Trinitate plures Deos adoraret, cum aliundé ad idololatriam ex se nimium proclivés essent. Hinc Theodoretus libro de curatione Græcorum affectionum Serm: 2. sic inquit de Judæis. *Cum in Ægypto diutissime versati essent, multorumque ibi Deorum cultum ritu Ægyptiaco didicissent, sapientissimus Deus nequaquam illis manifesté omnia Trinitatis Mystéria tradidit, ne ex ea multitudinis Deorum occasionem sumerent.*

Quæ-

Quæres. 3. Gentilium Philosophis an aliquo modo innotuerit Mysterium Trinitatis?

Resp: Gentilium Sapientiores, atque Philosophi, rectam, accuratamque SSmæ Trinitatis notitiam minimè habuerant. Trinitatis siquidem Mysterium consistit in numerica ejusdem in tribus distinctis personis naturæ unitate. Porro nihil tale agnoverunt veteres Philosophi, imò potius, teste Lactantio, & Origine, non paucis eorum, Christiana Religio maximè propter Mysterium SSmæ Trinitatis absurda esse videbatur. Sed quamvis aliqui Gentilium quidquam licet obscurè de Trinitate innuerint, atque de illa cognoverint, id certè non humano ratiocinio compararunt, sed id totum ex nostris Sacris Libris, tum Veteris, tum Novi Testamenti hauserunt. Cum enim ardenti discendi studio tenerentur, undiquè Judæorum, ac Christianorum libros conquirebant, atque studiosè perlegebant. Certè S. Ambrosius putavit Platonem ab Jeremia Propheta edoctum fuisse, & S. Augustinus asserit se in quibusdam Platoniorum libris totum primum Caput Evangelii S. Joannis invenisse.

Dices: Sancti Justinus, Augustinus, Clemens, Alexandrinus, & alii apertè tradunt pluribus Gentilium Philosophis, maximè verò Platoni Trinitatem fuisse cognitam, quare illorum verba, sententiasque persæpè laudant, ostendentes Trinitatem vel ipsis etiam Gentilium Philosophis notam fuisse.

Resp: Sancti Patres tribuebant Gentilium Philosophis Trinitatis cognitionem, non apertam, atque completam, sed imperfectam tantum, ac valdè obscuram, hancque cognitionem fuisse à Philosophis non ratiocinio humano comparatam, sed ex nostris Sacris libris haustam. Hoc autem libenter Gentilibus objiciebant, ut inde ostenderent non esse absurda nostræ Religionis Mysteria, quandoquidem vel ipsis eorum sapientibus probabilia visa sunt.

Verum de Platone duplex est Sententia. Alij namque putant illum ex libris Sacris Trinitatem didicisse, aut ex commercio cum Judæorum peritioribus hanc notionem hausisse. Alij verò affirmant Trinitatis Mysterium Platoni prorsus fuisse incompertum, & quæ ex illis scriptis alleguntur, quasi Trinitatem sonantia; longè alium habere sensum, nimirum putant illi Platonem tres Deos excogitasse, quorum unus omnium summus omniumque causa est, secundus verò minor à primo factus, & creatus, qui est mens aliqua supræma, tertius autem Deus à se-

cundo factus, nihilquē est aliud quā mundi quādam anima. Quantum verō hæc Trinitas Platonica, à Christiana discrepat nemo non videt.

Quæst. 4. Quibus ergo argumentis ex revelatione desumptis, Mysterium SSmæ Trinitatis probatur?

Resp. Trinitas distinctarum in una Divina natura Personarum, ex Sacris Scripturis veteris, & novi Testamenti evincitur. Et primo quidem quod attinet vetus Testamentum. Pluralitas Divinarum Personarum indicata est in verbis Genesis cap: 1. quibus Deus in numero plurali, quasi consultans, ac deliberans inquit: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, & iterum cap: 3tio: *Ecce Adam, quasi unus ex nobis factus est*, ac de nūq cap: 11. cum fabricaretur turris Babil: dixit Deus. *Descendamus, & confundamus ibi linguam eorum*. Nequē dici potest in his locis Deum ad Majestatis, autoritatisquē significationem, principium more plurali numero usum fuisse. Cur enim Deus alibi eadem phrasi non est usus, in universa namquē Sacra Scripturā Deus singulari numero loquitur, pluraliter verō nonnisi tunc, cum innuit numerum Trinitatis personarum. Addi potest apud Hebræos nunquam eum obtinuisse morem, ut reges, vel Magistratus se in plurali numero nominarent. Cum itaque Deus in allatis Geneseos locis numero plurali loquatur, ad pluralitatem Personarum significandam sic locutus est.

At inquis dum dicit Deus faciamus hominem alloquitur Angelos ut ministros operiosus, terramquē ceteraquē elementa ex quibus formatus est homo.

Resp. Iis verbis non alloquitur Deus Angelos, aut elementa, non enim ad illorum imaginem, sed ad imaginem, & similitudinem Dei factus est homo. *Faciamus*, inquit Deus, *hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, proinde allocutio, ac consultatio hæc inter æquales Personas facta est.

Mentio etiam duarum in Divinitate Personarum fit in Psalmis David Regis, scilicet in Psalmo 2. qui ferē totus est de Christo Dei Filio. Namquē versu 1mo, & 2do dicitur. *Quare fremuerunt gentes. Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus*. Hic duo nominantur, Dominus scilicet, & Christus ejus, & hæc verba Petrus, & Joannes Apostoli, Actorum cap: 4. Christo accommodant. Deinde versu 7. dicitur. *Dominus dixit ad me. Filius meus es tu. Ego hodie genui te*. Et hic apertē fit mentio Patris filii.

filium generantis, & filii geniti. Hæc autem verba de Christo Dei filio eſſe intelligenda ex eo conſtat, quod iis uſus fuerit Apoſtolus Paulus in Epistoſa ad Hebræos cap: i. mo ad Divinitatem Chriſti comprobendam, quod etiam ſubſequentia ejusdem Pſalmi verba evincunt verſu 9no, quibus Pater dicit filio. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Rêges eos in virga ferrea.* Quæ & nulli alio, niſi Chriſto Dei filio inſeruire atque quadrare poſſunt & S. Joannes in Apocalypſi cap: 19. Chriſto illa expreſſe accomodat.

Præterea Pſalmo 109. plures in Divinitate indigitantur Perſonæ. Sic enim habet ſacer textus. *Dixit Dominus Domino meo. Sede a dextris meis. Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sanctorum, ex utero ante Luciferum genui te. Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchisedech.* Binæ hæc Divinæ memorantur Perſonæ, ſcilicet Dominus, & Dominus, *Dixit Dominus, Domino meo*, deinde generans, & ex utero genitus. *Ante luciferum genui te*, tandem Sacerdos in æternum, conſtitutus à Domino ſub fide iuramenti. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum. Tu es Sacerdos in æternum.* Hæc porro omnia de Divinis Perſonis intelligenda ſunt. Siquidem & Chriſtus Math: cap: 22. prædictum adhibuit Pſalmum. ad Divinitatem ſuam comprobendam, & certè eò ſucceſſu, ut Phariſæi Divinitatis illius hoſtes, facti ſunt muti, & nihil ad hæc reſpondere poterant, Paulus etiam Apoſtolus in Epist: ad Hebr: cap: 7. ex ſupra dicto Pſalmo æternum Chriſti deducit probatque Sacerdotium, eò igitur pluralitas Divinarum Perſonarum rectè probatur, ac legitime evincitur.

Tandem totius Trinitatis non obſcurum veſtigium habetur in Pſalmo 32. ubi hæc legimus. *Miſericordia Domini plena eſt terra. Verbo Domini Cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Ac præterea plura ſunt loca, in quibus Spiritus Sancti Perſona commemoratur. Sapient: cap: 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum* & cap: 9no Deo dicitur. *Senſum tuum quis ſciat, niſi tu miſeris Spiritum Sanctum tuum de altiffimis.* His ſi addantur illa, quæ de Divina Filii Perſona, atque de Chriſti Meſſiæ divinitate ſcripta ſunt, luculentiffimè apparebit ex veteris Teſtamenti Scriptura, Trinitatem Divinarum Perſonarum abundantiffimè probare, atque ſolidè evinci.

Verum tamen pro Trinitate Divinarum Perſonarum,
clari-

clariora sunt in Novo Testamento Sacrae Scripturae testimonia. Primum testimonium, ac insigne argumentum ad demonstrandam Trinitatem Divinarum Personarum, sup-
 peditat nobis forma Baptismi à Christo Domino instituta Math: cap: 28. *Euntes docete omnes gentes, Baptisantes eos in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; quibus verbis invocatio trium Personarum mirificè expressa est. Aliud luculentissimum Trinitatis nobis sup-
 peditat argumentum ipsum Christi Baptisma, cujus historiam Sancti Evangelistae Mathaeus, Lucas, & Marcus descripserunt. Ibi enim expressa est, & distincta trium Personarum men-
 tio. 1mo: Pater de Caelo loquitur: *Hic est Filius meus dilectus*, quibus verbis & suam, & Filii Personam luculen-
 ter declarat, deinde Spiritus Sanctus *descendit corporali specie sicut columba*. Sed non minus perspicue distincta Personarum Trinitas in iis verbis continetur, quibus Christus Dominus Joan: cap: 14. Discipulis suis Spiritum Sanctum Paracletum promisit *Ego rogabo Patrem meum, & alium Paracletum dabit vobis Spiritum veritatis*, & cap: 15to. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me*. In his itaque Christi verbis expressa, distinctaque trium Personarum continetur men-
 tio, scilicet Patris, qui rogatur, Filii qui rogat, & Spiritus Sancti qui à Patre procedit, & mittendus promittitur.

Denique decretorins planè est locus S. Joannis Epist: 1. cap: 5. *Tres sunt qui testimonium dant in Caelo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra Spiritus, & aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt*. Scilicet S. Joannes hanc exoravit Epistolam, ut adversus Simonianos, Ebionitas, aliosque Haereticos Christi Divinitatem, simul & humanitatem comprobaret, proinde tria à Caelo adducit testimonia; quae Christi Divinitatem comprobant, nimirum Patris, cujus illa vox audita fuit. *Hic est filius meus dilectus*. Filii, qui doctrina; & miraculis sibi ipsi testimonium perhibuit, & Spiritus Sancti, qui sub columbae specie supra Christum in Jordan descendit. Humanitatis vero ejusdem Christi testes adducit, Spiritum, quem Crucis affixus, emisit, aqua & sanguis, quae de ipsius latere affluerunt. Utrobique verò à S. Joanne tria laudantur testimonia ad hoc, ut quemadmodum Spiritus humanus, aqua, & sanguis tres sunt diversae substantiae, ita Pater,

Ver

Verbum, & Spiritus Sanctus tres ſint diſtinctæ Perſonæ.

Dices: Ex illo S. Joannis verſiculo, *tres ſunt:* non evincitur tres eſſe in Deo Perſonas unius ejusdemquæ naturæ, ſed potius contrarium. undè probatur. Eodem namquæ ſenſu dicitur de Patre, Verbo, & Spiritu Sancto. *Et hi tres unum ſunt*, ac de Spiritu Chriſti humano, aqua, & ſanguine. *Et hi tres unum ſunt.* Porro hæc tria poſteriora, non ſunt unum in natura, ſed ſolùm unum ſunt unitate testimoni. Ergo etiam & tria priora unum ſunt non unitate naturæ, ſed unitate testimoni.

Resp: Cum dicitur de Patre, Verbo, & Spiritu Sancto. *Et hi tres unum ſunt*, rectè iſtud intelligimus de unitate naturæ, quæ eadem eſt in tribus Divinis Perſonis, quia huic non ſolum non repugnant, ſed mirificè conſentiunt alia innumera Scripturarum loca, quibus conſubſtantialitas trium Divinarum Perſonarum comprobatur. Verùm hic potiſſimum agitur de Trinitate Perſonarum, conſubſtantialitatem illarum inferiùs prolixè demonſtrabimus. Utrumquæ tamen in adducto Joannis textu reperitur, dicit enim Apoſtolus, *tres ſunt*, ſcilicet Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, ergo non una perſona, *Et hi tres unum ſunt*, unica itaquæ non multiplex eſt ſubſtantia, natura. Jam verò cum, de Spiritu Chriſti humano, ſanguine & aqua pariter ponitur, *Et hi tres unum ſunt*, longe alio ſenſu explicanda ſunt, de unitate ſcilicet testimoni, non de unitate præſentiæ, quia cum ratione pugnat illa tria unius eſſe naturæ. Undè etiam in textu Græco, poſitum eſt. *Et hi tres in unum ſunt*, quoniam nunc etiam Græci legunt, id eſt in unum, idemquæ testimonium conſpirant. Deniquè dici poſſunt etiam unum eſſe in humana Chriſti natura, cujus veritatem in paſſione ipſius demonſtrabant.

add: Ex traditione etiam Trinitas Divinarum Perſonarum evincitur. Namquæ dogma trium diſtinctarum in Divinitate Perſonarum à primis ſtatim Religionis Chriſtianæ temporibus, ſemper in Eccleſia vigit, ſtatimquæ ac Noëthus, Praxeus, Sabellius, aliquæ peſtilentiſſimi Hæretici, Divinarum Perſonarum pluralitatem, atquæ diſtinctionem tollere conati ſunt, omnes fideles contra ipſos, veluti Novatores inſurrexerunt. Atquæ imprimis contra Praxeum Trinitatem Divinarum Perſonarum vindicavit Tertullianus. Noëthum impugnavit S. Hypoſitus Epicoſopus, & Martyr. Deniquè quando majori licentia eadem hæreſis de novo erupit, & per Sabellium diſſeminari cœpit,

pit. S. Dyonisius Alexandrinus contra eam fortissimè pugnavit, tum & alter Dyonisius qui Romanam Ecclesiam regebat, Sabellii Blasphemias, qui Personas confundebat, tum & aliorum quorundam errorem, qui tres Deos prædicabant, condennavit. Eadem Trinitatis fides in duobus Conciliis Antiochenis contra Paulum Samosatenum, Anno 264. & 269. celebratis, confirmata fuit. Omnes verò Ecclesiæ Patres complexus est S. Augustinus libro 1m^o de Trinit: Cap: 4, ubi sic inquit. *Omnes, quos legere potui, qui ante me scripserant de Trinitate, quæ Deus est Divinorum librorum veterum, ac novorum Catholicæ Tractatores, hoc intenderunt secundum Scripturas docere, quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unius ejusdemque substantiæ inseparabili æqualitate Divinam insinuant unitatem, ideoque non sint tres Dij, sed unus Deus.*

Objicies: Joannis cap: 17 Christus dicit solum Patrem esse verum Deum. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.* Pariter Apostolus Paulus in Epist: 1: ad Corinth: cap: 8vo inquit: *Nobis unus Deus Pater.*

Resp: Patrem in allegatis textibus dici solum verum Deum per exclusionem falsorum Deorum, quos Gentiles colebant, non autem per exclusionem Filij, & Spiritus Sancti. De Filio siquidem, idem S. Apostolus Epist: 1ma cap: 5to dicit: *Hic est verus Deus, vita eterna,* ergo eodem modo sicut & Pater; & verus Deus est, & vita æterna. Et de Spiritu Sancto in Evangelio cap: 14to docet, quod à Patre procedat, quemadmodum igitur Pater, ita & Spiritus Sanctus verus Deus est. Eodem quoque sensu Paulus Apostolus dicit unum esse Deum Patrem, per exclusionem scilicet falsorum Deorum sic enim inquit. *Et si sunt, qui dicuntur Dij, sive in cælo, sive in terra, siquidem sunt Dij multi & Domini multi, nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum, et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.* Hic ergo expressè Apostolus falsis Diis, & falsis Dominis opponit unum verum Deum Patrem, & unum verum Dominum Jesum Christum. Et quemadmodum dum dicit Paulus unum esse Dominum Jesum Christum, ab hoc non excludit Patrem, ita quoque dum dicit unum Deum esse Patrem, ab hoc non excludit Christum; imò in eodem textu expressè asserit illum esse verum Deum æqualem Patri parem illi cum Patre tribuens potentiam, sicuti enim

de Patre affirmat, ex quo omnia, & nos in illum, ita de Christo asserit, per quem omnia, & nos per ipsum.

Quæres 5to. Utrum mysterium SSmæ Trinitatis sit articulus fidei ad salutem omnino necessarius?

Resp: Mysterium SSmæ Trinitatis est fundamentalis articulus fidei, cujus cognitio ac professio ad salutem prorsus est necessaria. Et id apertissimè constat ex Scripturis. Namquè Joan: cap: 17mo sic inquit Christus: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* Igitur sinè notitia non solum Patris æterni, sed etiam & Chtisti, qui secunda Trinitatis est persona, haberi non potest vita æterna, undè apud eundem Exangelistam cap: 3tio dicitur: *Qui incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super ipsum.* Et verò Christus alloquens Apostolos Math: cap: 24. ait: *Euntes Docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti,* & Marci cap: 16. addit: *Qui crediderit, & baptisatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit condemnabitur.* His certò Christi verbis nihil disertius esse potest. Prætereà semper Ecclesia necessariam judicavit fidem SSmæ Trinitatis, quare confessionem trium divinarum Personarum à suscipientibus Baptismum semper exigebat, & è sino suo statim illos ejiciebat, qui vel trinitatem Personarum, vel illarum consubstantialitatem negarunt.

ARTICULUS 3tius.

De Divinis processionibus, relationibus, notitionibus, missionibus.

Quæres 1mo. Quid in Divinis nomine Processionis intelligatur?

Resp: Processionis nomine communiter intelligitur, Origo unius ex alio. Est autem processio duplex, alia ad extrâ. quæ etiam transiens dicitur, cum nempe effectus, sive terminus productus extrâ causam, à qua procedit positus est. Hoc modo Creaturæ à Deo procedunt. Alia est processio ad intrâ, seu immanens, quâ aliquid ab aliò oritur intra ipsum manens, & hujusmodi sunt divinarum personarum processiones.

Quæres 2do. Utrum admittendæ sunt divinæ processiones?

Resp:

Resp: Omnino agnoscendæ sunt divinæ processiones. Namque Christus de seipso, dicit. Joan: cap: 8vo. *Ego ex Deo processi*, & cap: 15. de Spiritu Sancto: *Cum venerit Paracletus, qui à Patre procedit*. Et verò plures sunt divinæ Personæ, necesse igitur est, eas per veram ac realem processionem ab uno principio oriri. Si enim omnes essent ex se, tunc vel nulla inter eas realis intercederet distinctio. Sola siquidem oppositio relativa inter divinas Personas distinctionis est causa, quæ tunc prorsus tolleretur, vel distingveretur ex perfectionibus absolutis, ac proinde non solum essent plures Personæ, sed etiam plures Dij, essentia diversi.

Dices. Quod procedit incipit esse, cum antea non existeret. Fingi autem non potest divinas Personas aliquando non fuisse. Præterea Persona procedens ab alia non est à se. Ergo Deus esse non potest, quia Deus est à se.

Resp: Quod procedit in tempore, incipit esse, quod vero procedit ab æterno, per ejusdem essentia communionem semper fuit. Si enim conciperemus exg: solum ab æterno fuisse, fuisset etiam ab æterno radius à sole procedens, & radius principium quidem haberet originis, non autem principium durationis. Ita potiori jure de Filio, & Spiritu Sancto dicendum est, qui eandem numerò essentiam à Patre accipiunt. Persona etiam quæ ab alia procedit, non est ens à se ratione Personæ, est tamen ens à se ratione naturæ, quæ eadem est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, ac propterea unaquæque Persona Deus est.

Quæres 3tio. Quot sunt in divinis processiones?

Resp: Duplex est in divinis processio, scilicet Filij à Patre, & Spiritus Sancti à Patre & Filio. Enimverò tot sunt in divinis processiones, quot sunt Personæ procedentes. Porro duæ tantummodo sunt Personæ procedentes, scilicet Filius & Spiritus Sanctus Pater namque à nullo procedit. Ergo duæ tantummodo in divinis sunt, processiones.

Quæres 4to. Quæ sunt præcipuæ divinarum processionum proprietates?

Resp: Divinarum processionum præcipuæ proprietates sunt sequentes. 1mo. sunt immanentes, earum siquidem termino, Filius scilicet, & Spiritus Sanctus in ipso Deo sunt, undè Joannis cap: 10: dicit Christus: *Pater in me est, & ego in Patre*. 2do. sunt æternæ, quia ipsi Deo coævæ, quare apud Micheam cap: 5to de Filio Dei dicitur:

ditur: *Egreſſus ejus ex diebus æternitatis.* Idem dicendum eſt de Spiritu Sancto. 3tio. ſunt neceſſariæ, non contingentes, neceſſitate quippè naturæ Pater ſeipſum ab æterno perfectè cognoscendo ex ſe producit Filium, & Pater ac Filius neceſſariò mutuò ſeſe amore proſequendo, producant Spiritum Sanctum. 4to tandem quamvis utraq; proceſſio Filij ſcilicet, & Spiritus Sancti, neceſſaria, atque æterna ſit, proceſſio tamen Filij, prior eſt proceſſione Spiritus Sancti, non quidem tempore, ſed origine, quia ſcilicet actio intellectus, actionem voluntatis ſemper præcedit. Jam verò Filius à Patre procedit per actum intellectus. Spiritus Sanctus à Patre & Filio per actum voluntatis. Igitur proceſſio Filij prior eſt origine proceſſione Spiritus Sancti.

Quæres 5to. Quomodo iſtæ diviæ nominantur proceſſiones?

Resp: Proceſſio Filij, & quidem ſola dicitur generatio, ſolusque Filius dicitur à Patre genitus, atque unigenitus nominatus, nullibi verò Spiritus Sanctus dicitur genitus, neque uſquam Filius nominatur, undè in Symbolo Athanaſiano dicitur: *Filius à Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Spiritus Sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens.* Cur autem ſola proceſſio Filij dicatur generatio, non autem proceſſio Spiritus Sancti, hujusmodi discriminis reddere rationem difficillimum eſt, quia ſcilicet diviæ generationis modum prorsùs ignoramus. Undè S. Athanaſius Orat: 3tia contra Arianos ſic inquit: *Nec investigare convenit quomodo gignit Deus, quiſve ille fit Dei gignendi modus, Inſanus enim iſ eſt æſtimandus, qui iſta ſcrutari non verebitur.*

Quæres 6to. Quodnam fit principium divinarum proceſſionum?

Resp: Divinarum proceſſionum duplex eſt principium, aliud dicitur principium quod, eſtque ipſum agens, ſons, & origo proceſſionis, aliud verò vocatur principium, quod eſtque potentia, ac virtus, per quam, agens operatur. Itaque divinarum proceſſionum principium quod, eſt Perſona agens, ac proinde reſpectu Filij Perſona Patris, reſpectu autem Spiritus Sancti, Perſona Patris, ſimul & Perſona Filij. Et hoc in Concilio Lateranenſi 4to definitum eſſe videtur, ubi dicitur: *Eſſentia non eſt generans, neque genita, neque procedens, ſed eſt Pater, qui generat, Filius qui gignitur, Spiritus Sanctus qui procedit.* Principi-

cipium autem *quæ*, respectu Filij est intellectus *divinus*, seu intellectio, quâ Pater seipsum perfectissimè cognoscendo Verbum seu Filium gignit, respectu autem Spiritus Sancti, est voluntas divina, seu mutus ille amor Patris, & Filij, quò illi Spiritum Sanctum produunt.

Quæres 7mo. Quid, & quotuplices sunt divinæ relationes?

Resp: Relatio generatim sumpta, est ordo unius ad alterum. In divinis duplices sunt relationes, aliæ sunt tribus divinis Personis communes, exg. relationes identitatis, æq. alitatis, similitudinis; aliæ sunt relationes propriæ, ac personales, quæ vocantur relationes originis, quia fundantur in origine seu processione unius personæ ab alia. Quatuor autem sunt in divinis istiusmodi relationes personales, scilicet *Paternitas* quâ prima SSmæ Trinitatis persona ad secundam refertur. *Filiatio* quâ secunda Persona vicissim refertur ad primam, scilicet ad Patrem. *Spiratio activa*, quâ Pater, & Filius ordinem ducunt ad Spiritum Sanctum, ac tandem *Spiratio passiva*, quâ Spiritus Sanctus à Patre, Filioque procedit.

Has porro personales relationes realiter in divinis Personis esse, dubitari à nemine potest. Si enim aut nullæ essent, aut reales non essent, sed per mentem tantum, tunc personæ divinæ non distinguerentur inter se realiter, sed solum ratione, atque per mentem, qui fuit Satelli error. Cum enim Personæ non distinguantur per attributa absoluta, quæ omnibus tribus Personis communia sunt, sed solum per proprietates relativas, quæ unicuique Personæ tantum competunt, talis erit distinctio Personarum, qualis relatio, ac proinde si relationes personales aut nullatenus sint, aut nonnisi per mentem sint, Personæ etiâ divinæ aut nullatenus, aut nonnisi per mentem distinctæ erant, quod cum admitti nequeat, relationes personales realiter in divinis Personis esse, necesse est.

Quæres 8vo. Utrum relationes personales sint reales perfectiones?

Resp: Relationes personales sunt reales perfectiones. Et id constat ex Sanctis Patribus. S. Cyrillus Alexandrinus, in libro qui inscribitur Thesaurus disertis verbis docet, Patrem divinum perfectum esse, non tantum quia Deus est, sed etiam quia Pater est, S. Damascenus libro 1mo de fide orthod: cap: 1mo modum existendi personæ divinæ, perfectionem appellat. His concinit S. Thomas, Quæst: 40ma art: 3tio, ubi docet proprietates personales, qui-

quibus personæ divinæ distinguuntur, ad dignitatem constitutæ personæ pertinere. Et verò, quod divinam naturam certò modò complet, ac divinas personas in ratione personæ constituit, illud perfectio realis censeri debet. Porro tales sunt divinæ relationes, quæ divinis Personis propriæ sunt. Sunt itaque reales perfectiones.

Dices: Si relationes in divinis personales, reales essent perfectiones, tunc unaquæque persona, aliqua careret perfectione, quod dici nequit.

Resp: Quoniam una est numerica in tribus divinis personis essentia, cui omnes perfectiones tum absolutæ, tum relativæ insunt, consequenter una Persona non est alia perfectior, neque potest dici aliqua perfectione carere, cum eandem habeat divinam essentiam, quæ omnem in se continet perfectionem. Præterea sit ita, quod unaquæque Persona divina careat aliqua perfectione relativa, non idcirco tamen altera minus perfecta dici poterit, quia æquè summè perfecta est filiatio in Filio, quam paternitas in Patre, propter summam divinarum relationum in divina essentia identitatem.

Quæres 4no. Quomodo divinæ relationes distinguuntur?

Resp: Relationes in divinis quæ sibi mutuò opponuntur, ut sunt Paternitas, & Filiatio, Spiratio activa, & passiva, inter se realiter distinguuntur. Illæ verò relationes quæ sibi mutuò non opponuntur, ut Paternitas, & Spiratio activa. Filiatio, & eadem iterum Spiratio activa, non distinguuntur realiter, sed tantum per mentem, atque virtualiter. Ratio autem hujus est, quia juxta Theologorum effatum, in Deo sunt omnia unum, & idem, ubi mutua non intervenit oppositio. Eadem quoque relationes ab essentia divina realiter non distinguuntur, atque etiam cum Personis quibus tribuuntur idem realiter sunt, à Personis tamen quibus opponuntur realiter distinguuntur. Unde Paternitas non distinguitur realiter à Patre, nec Filiatio à Filio, sed Paternitas à Filio, Filiatio à Patre. Spiratio passiva à Patre; & Filio, ac demum Spiratio activa à Spiritu Sancto realiter distinguuntur, quia & hic oppositio intervenit, ac proinde non sunt unum & idem.

Quæres 5mo. Quid per divinas notiones intelligendum sit?

Resp: Notio in Divinis est character specialis ac insignis nota, quæ una persona ab aliis læcernitur, ac distinguitur. Hinc tria necessaria sunt ad veram constitutionem

endam notionem. *Primum*, ut aliquid significet speciale, uni Personæ proprium, ac distinctum, quod enim tribus Personis ex æquo convenit, estque illis commune. non potest unam Personam ab alia distingvere, ac discernere, quod præcipuum est notionis munus. *Secundum* ut desumatur ex origine unius Personæ ab alia. Notio siquidem est quod distinctivum, in divinis autem distinctis maxime in origine fundatur. *Tertium* ut dignitatem, atque prærogativam importet. Persona siquidem nomen est dignitatis, ac prærogativæ, ergo & nota, quâ persona innotescit, & ab alia discernitur dignitatem, & prærogativam denotare debet.

Quinque communiter notiones numerantur. *Innoscibilitas*, & *Paternitas*, quæ ambæ pertinent ad primam SSmæ Trinitatis personam, hisce enim duabus notionibus ejus exprimitur character, & dignitas, quod nempe à nullo alio sit principio, & ipsi sit principium aliarum Personarum. *Filiatio*, quæ est character Filii. *Spiratio activa* quæ Patrem, & Filium designat, prout uterque est unum principium Spiritus Sancti. *Spiratio passiva*, quæ notio est Spiritus Sancti, prout à Patre, Filioque procedit,

Quæres xxmo. Quid in divinis missio significat?

Resp: Missio est unius Personæ ab alia processio, & ad aliquem peculiarem effectum designatio, atque deputatio. Quare ad veri nominis missionem dño requiruntur imo. Processio personæ quæ mittetur ab illa, à qua mittitur, ad designatio atque deputatio ad particularem aliquem effectum. Unde Filius missus est in mundum à Patre, ut eos, qui sub lege erant redimeret, & omnes adoptionem filiorum reciperemus, ut inquit Apostolus ad Galatas cap: 4to, & Spiritus Sanctus à Patre in nomine Christi missus est, ut Apostolos doceret omnia, ipsisque suggereret omnia, quemadmodum Joan: cap: 14to ipse promiserat Christus: *Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia.* Ex his autem hæc sequuntur. *Primo:* Patrem divinum à nullo mitti, quia à nullo procedit. *Secundum* Filium à solo Patre mitti, quia ab illo solo procedit. *Tertio* Spiritum Sanctum & à Patre, & à Filio mitti quia ab utroque procedit. Dicit quidem Christus se à Spiritu Sancto missum Isaia cap: 4to. *Spiritus Domini super me, evangelizare pauperibus misit me,* sed id intelligendum est non quoad naturam divinam, sed quantum humanam attinet substantiam, secundum quam cum de Spiritu Sancto con-

ceptus

ceptus fuisset, ab eo etiam accepit esse, ac propterea juxta humanam naturam à Spiritu Sancto missus dicitur.

Hæc porro missio, quamquam designat aliquam dignitatem in Persona quæ mittit, attamen nullam arguit inferioritatem in ea quæ mittitur, sed tantum originem atque processione[m] unius personæ ab alia, missio quippe illa in divinis, non ex imperio fit, sed ex communicatione ejusdem naturæ.

CAPUT SECUNDUM

De Divinis Personis,

Quæres. Quot sunt Divinæ Personæ?

Resp: Tres sunt divinæ Personæ, realiter inter se distinctæ, scilicet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt natura & substantia, unus proinde Deus;

ARTICULUS I^{mus}

De Divina Persona Patris.

Quæres 1mo. Quot nominibus prima SS^{mæ} Trinitatis persona soleat designari?

Resp: Prima SS^{mæ} Trinitatis persona vocari solet, Pater, ingenitus, principium, quandoque etiam, licet rarius, causa, & author Filii.

Dicitur 1mo. Pater respectu omnium creaturarum quatenus Deus est, quas communi & eadem cum ceteris Personis potentia, ac virtute creat, conservat, atque moderatur. Sed specialiter dicitur Pater respectu Filii, quem ex utero ante Luciferum, sibi consubstantialem genuit. 2do. Dicitur ingenitus innascibilis, seu non natus, quia scilicet nullum habet sui principium nec creationis, quia à nullo factus est, nec processione, quia à nullo procedit. Et contra Filius dicitur natus, quia per æternam generationem ex substantia Patris procedit. 3^{tio}. Dicitur principium Filii, & Spiritus Sancti, quatenus uterque ab illo proficiscitur, ac procedit. 4to. à Patribus Latinis quidam Patrem dixerunt auctorem Filii, à Græcis verò nonnulli

nulli, eum nominarunt Filii causam, at eò nomine principium dumtaxat originis seu processions intelligebant, quia scilicet Filius à Patre procedit.

Quæres 2do. Utrum Pater secundum se, sit Deus?

Resp: Pater secundum se, & seorsivè à ceteris divinis Personis sumptus, Deus est. Namquè Joan: cap: 17mo dicit Christus: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te, solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum, & Paulus Apostolus Epist: 1ma ad Corint: cap: 8vo inquit: Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino Jesu Christo. Capite quoquè 8vo: Nobis unus Deus, Pater ex quo omnia, & nos in illum, & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.* Hic Apostolus Patrem simpliciter dicit Deum, est igitur secundum se, & seorsivè etiam à ceteris divinis Personis sumptus, atque consideratus verus Deus.

A R T I C U L U S 2dus.

De Divina Filii Persona,

Quæres 1mo. Quibus nominibus designatur secunda SSmæ Trinitatis Persona?

Resp: Secunda SSmæ Trinitatis Persona, variis nominibus designatur. Et 1mo. dicitur Filius, quia ex substantia Patris ab æterno genitus e. t. 2do. dicitur imago Patris, propter perfectam cum Patre similitudinem, & sic illum vocat Paulus in Epist: ad Coloss cap: 1mo. *Imago Dei invisibilis, primogenitus omnis Creaturæ, & in Epist: ad Hebr: cap: 1mo dicitur: Splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, quia ut lux à sole, ita ille à Patre procedit.* 3tio. dicitur Verbum, id est terminus cognitionis Patris, undè Filius propriè dicitur Patris sapientia, sermo, ratio. 4to. tandem, quoniam, Verbum caro factum est, Filius Dei dicitur, & est Jesus Christus, id què toto suo Evangelio cum Joannes Apostolus luculentissimè probasset, tandem cap: 20mo sic concludit: *Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis æternam.*

Quæres secundo. Utrum 2da SSmæ Trinitatis Personæ, quæ Filius est Patris, sit verus Deus. Patri consubstantialis?

Resp: Filius Patris, seu Verbum incarnatum Jesus Chri-

Christus, verus est Deus, Patri consubstantialis. Et id probatur ex Scriptura Sacra, atque Traditione.

Et quidem amo. ex Sacra Scriptura Joann: cap: 1mo clarissimè verbi Divinitas describitur, ibi namque dicitur quia *Deus erat Verbum, omnia per ipsum facta sunt...*, & *sine ipso factum est nihil...*, *mundus per ipsum factus est.* Ac postquam istud Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, concludit S. Evangelista: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre.* Undè Apostolus Paulus in Epist: ad Titum cap: 2do dicit: *Apparuit gratia Salvatoris nostri Dei,* & cap: 3tio. *benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei.* Verbum itaque illud, quod Joannes caro factum esse dicit, & cujus gloriam vidit veluti unigeniti à Patre, ipsum Paulus appellat Salvatorem nostrum verum Deum, atque in Epistola ad Hebræos cap: 1mo verum Filium Dei, Patri consubstantialem sic enim scribit: *Multifarium, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, novissimè locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula.* Illum propterea vocat splendorem gloriæ, & figuram substantiæ Dei, atque omnia portare verbo virtutis suæ. Ex quibus clarissimè apparet, verbum quod caro factum est, esse Salvatorem nostrum Jesum Christum, ipsum esse verum Deum ac Filium Patri consubstantialem. Namque mundus, & omnia quæ in illo sunt, ipsa quoque sæcula per ipsum facta sunt, omnia quoque portat verbo virtutis suæ, ac proinde verus est Deus omnipotens creator, ac conservator omnium. Cumque sit Filius Dei, splendor ac figura substantiæ ipsius est propterea Patri suo consubstantialis.

Præterea præclarissimæ confessiones Apostolorum Petri, & Thomæ divinitatem Christi probant, & evincunt Math: cap: 16. Petrus hæc confelsus est: *Tu es Christus Filius Dei vivi,* & id Petrus ex divina habuit revelatione, hancque ipsius confessionem laudavit Christus, dicens: *Beatus est Simon Bar-Jona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.* Sanctus etiam Thomas, cum antea incredulus esset, contrectatis Jesu Christi rediviis cicatricibus. Joan: cap: 20. exclamavit & confelsus est: *Dominus meus, & Deus meus.* Sed & ipse Pater cælestis testificatus est divinitatem Jesu Christi Filii sui, in ipsius baptismo, tunc enim, ut inquirunt Sancti Evangelistæ Mathæus & Lucas: *aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, &*

venientem super se, & ecce vox de cælis dicens. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, & iterum in Christi transfiguratione, audientibus tribus Apostolis Petro, Jacobo, & Joanne, quemadmodum scribit S. Mathæus cap: 11mo. *Ecce vox de nube dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.*

Præter hæc sexcenta sunt alia Scripturæ loca, quæ Christum esse Filium Dei verum, proprium ac naturalem declarant, ex quò omnino consequitur ipsum Patri esse consubstantialē. Nequit enim Christus verus, proprius, ac naturalis esse Dei Filius, nisi sit Patri consubstantialis. Quare Joannis cap: 1mo: dicitur: *Deum nemo vidit unquam, Unigenitus, Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit*, quibus verbis Christus non solum unigenitus Dei Filius nominatus, sed & in sinu Patris, hoc est in natura, ac substantia ipsius existens esse dicitur, ac propterea Filius illius naturalis, atque consubstantialis. Quare Joannes Epist: 1ma cap: 5. Christum dicit esse Filium Dei, et statim asserit ipsum verum esse Deum. *Scimus quoniam Filius Dei venit... Hic est verus Deus, & vita æterna.* Non posset autem verus esse Deus, nisi Deo esset consubstantialis. Et verò ipse Christus qui veritas est, & Testimonium ejus verissimum est, & asserit, & probat suam Divinitatem. Sic enim inquit Joannis cap: 10. *Ego & Pater unum sumus*, & infra: *Pater in me est, & ego in Patre.* Hæc autem verba naturali, & obvio sensu intellecta, plenam in Patre, & Filio naturæ identitatem demonstrant. Unde rursus cap: 14. inquit Christus, *Qui videt me, vidit & Patrem... non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est*, & cap: 16. *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt*, cap: verò 17mo dicit Christus Patri. *Mea omnia tua sunt, & tua, mea sunt.* Porro vera ista esse nequeunt, nisi per naturæ identitatem, si nempe una, eademque sit in Patre, & Filio natura, una eademque substantia.

Sed præterea Christus Joann. cap: 5to omnimodam æqualitatem cum Patre sibi asseruit, dicens. *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*, atque id vel ipsi Judæi senserunt, undè vehementer contra Christum concitati sunt, ut ibidem testatur S. Joannes, *prouterea... magis quærebant eum Judæi interficere, quia... Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo*, sed verba sua Christus minime retractavit, imò hanc suam esse mentem, æquæ æqualem esse Patri variis confirmat argumentis. *Imò ab æqualitate vitæ. Sicut Pater habet vitam in semetipso: sic*

sic dedit & Filio habere vitam in semetipso. 2do: ab æqualitate operationis. Pater quæcunque fecerit, hæc & Filius similiter facit. 3tio: ab æqualitate honoris: Pater omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Cum itaque Filius perfecta gaudeat æqualitate naturæ cum Patre, est igitur ipsi consubstantialis. Unde Apostolus Paulus in Epist: ad Philip: cap. 2. sic inquit: de Christo: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam, servi accipiens, in similitudinem hominum factus. Si ergo fuit in forma, seu natura Dei, æqualis Deo, fuit illi consubstantialis atque verus Deus.

2do: Eadem fidei Catholicæ veritas ex Traditione comprobatur. Namque constans, ac perpetua ab Apostolis, & à Sanctis Patribus usque ad Concilium Nicænum defluxit Traditio, & deinceps ad ultima usque perduravit tempora, Verbum Divinum, caro factum, ac Christum Jesum Filium Dei, verum esse Deum, Patri consubstantialem, quare statim æprodiit Arii doctrina, quâ Divinitatem Verbi negavit, Christum purum hominem fuisse asseverans, omnium fidelium animos sua novitate offendit, unde impius iste Dogmatista, tanquam novator, & Hæreticus, communi omnium suffragio, ex cætu Ecclesiæ, quæ Christi Divinitatem adorat, rejectus est, ut refert Theodoretus libro 1mo: Hist: Eccles: cap: 4to ac tandem à 318. Patribus, qui ad Concilium Nicænum primum Generale celebrandum ex universo terrarum orbe convenerant, quinque non nisi exceptis, qui Ario favebant, à cæteris omnibus condemnatus est, qui Arij impietatem, atque amentiam, & verba blasphemice plena, ne audire quidem patienter sustinuerunt. ut dicitur in Epistola Synodica ejusdem Concilii.

Neque hic Testimonia Patrum adferre, verbaque ipsorum recitare necesse est, quoniam omnes tum Græci, tum Latini à S. Clemente istud principale Christianæ Religionis dogma, contra Hæreticos strenuè propugnârunt, unus pro omnibus sufficiet S. Athanasius, qui in libro de Synodi Nicænæ Decretis hæc habet. *Ecce nos demonstramus istiusmodi sententiam de Christi scilicet Divinitate, à Patribus ad Patres, quasi per manus traditam esse, vos autem, ad Arianos sermonem convertens, o novi Judæi, & discipuli Caiaphæ quos demum assertionum vestrarum Patres ostendere valétis. Imo ne unum quidem ex prudentibus, & cordatis nominare possitis, cuncti enim vos aversantur,*

præter unum Diabolum, qui solus hujus defectionis vobis autor fuit, Merito itaque Patres Concilij Nicæni definiērunt Jesum Christum Dominum nostrum esse Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, & Arianos contrarium sentientes hoc anathemate percellunt. Eos autem qui dicunt, erat tempus quando non erat, & priusquam nasceretur non erat, aut ex non extantibus factus est, hos anathemate fecit Catholica, & Apostolica Ecclesia. Et vivente Constantino magno Nicæna fides ubique in Ecclesia viguit, sub Constantio autem ejus filio, licet tunc maximè factio Ariana grassabatur, nunquam tamen multi fuerunt, qui Christi Divinitatem aperta fronte impugnare auderent, imò quotiescunque id alloqui ausi sunt, ut Photinus, Aetius, Eunomius, omnis ferè fidelium multitudo illos execrata est. Qui verò Ecclesiam vehementissimè conturbāunt, fuerunt potius Semi-Ariani, qui solam vocem consubstantialis reprehendere se profitebantur tamquam novam & inusitatam, quarum opinio multis subtilitatibus involuta, in cautis fuscum faciebat. Ceterum non deerant inter Semi-Arianos, qui à Catholicis non nisi verbis dissidebant. Sed isti omnes tam Ariani, quam Semi-Ariani contra veterem Traditionem, fidemque Catholicam prævalere non poterant, & fides Nicæna ubique demum triumphavit, adeò ut versùs finem 4ti sæculi Ariana impietas à toto Romano Imperio ferè exulaverit, solum apud Wandalos, & Gothos refugium inveniens.

Objicies 1mo: In Sacra Scriptura ea Christo denegantur, quæ verò Deo denegari nequeunt: Christus namque ignorat diem Judicij. Non habet plenam in res omnes potestatem, quare filiis Zebedæi respondit Math: cap: 20. Sedere ad dextram, & sinistram non est meum dare. 2do: Multa de Christo dicuntur, quæ de verò, & summo Deo affirmari nequeunt, scilicet quod creatus sit. Namque Joan: cap: 1. Joannes Baptista de Christo ait: Qui post me venturus est, ante me factus est, unde in Epist: ad Colos: Paulus vocat illum primogenitum omnis creaturæ. Præterea dicitur minor Patre, & Pater major ipso, & imò ad Corinth: cap: 15. Christum fore subjectum Patri affirmat. Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tum & ipse subjectus ei erit.

Resp: ad 1mum: Non poterat Christus ignorare diem Judicij, ipse enim constitutus est à Deo Index vivorum, & mortuorum. Præterea Christus prædixit omnes extre-
mi

mi Judicii circumstantias, signa præcedentia, quomodo ergo potuit diem illius ignorare? Unde S. Ambrosius lib: 5to: de fide sic inquit: *Quomodo pescivit Judicii diem, qui horam Judicij, & locum, & signa expressit, & causas.* Quare dum dicit Christus se nescire diem, horamque extremi Judicii, hoc sensu accipiendum est, quod nesciat scientia hominibus communicativa, quia videlicet hoc, quod ipse noverat, hominibus revelare, & sicut scientiam communicare noluit. Omnem potestatem sibi à Deo datam habuit Christus, unde ipse dixerat Math: cap: 28. *Omnis potestas data est mihi in Cælo, & in terra,* sed quia filii Zebedæi à Christo postulabant supernas sedes tamquam ab homine sibi sanguinis affinitate conjuncto, & affectu carnali id exigebant, merito & sancte illis respondit Salvator, stultum non esse, illos eo modo, quo cogitabant, ipsis distribuere, simulque admonet, prius bibendum ipsis esse tribulationum calicem, quam sedes illas assequantur.

Ad 2dum: Christus factus & creatus dicitur secundum humanam naturam, non secundum Divinam, pari modo Pater dicitur Christo major, si ejus humana consideratur natura, & secundum eam subjectus est Patri, non autem si spectatur Divina ipsius substantia, juxta hæc enim unum est cum Patre, æqualis Patri: Cum enim in Christo duplex sit distincta natura humana, & Divina, hæc distinctio semper præ oculis haberi debet, ut ea diluantur, quæ in speciem Divinæ Christi naturæ derogare, & adversari videntur. Quare S. Ambrosius libro 5to de Fide cap: 8vo sic inquit: *Pia mens quæ leguntur secundum carnem, Divinitatemque distinguit, sacrilega confundit, & ad Divinitatis detorquet injuriam, quidquid secundum humilitatem carnis est dictum.*

Præterea Christus dicitur ante Joannem factus, hoc est ipsi Joanni præpositus, ejus prælationis ratio statim ibidem redditur, *ante me factus est, quia prior me erat,* scilicet æternitate prior, idcirco & dignitate præstantior, unde consequenter inquit Joannes *cujus non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti.* Quare quod dictum est à Joanne de Christo *ante me factus est,* & hoc sensu verum est, quia secundum Divinam naturam ante omne tempus, quia ab æterno factus est, non creatione, sed generatione ante luciferum ex utero Patris. Atque eodem sensu dicitur Christus *primogenitus omnis creaturæ,* non quod creatura sit, sed quia ante omnes creaturas ab æterno genitus fuit, quo sensu etiam Ecclesiastici cap: 24. Dei

sapientia de se ipsa dicit. *Ego ex ore altissimi pròdivi, primogenita ante omnem creaturam.* Et sanè ut S. Basilii observat libro 4to contra Eunomium Christus etiam dicitur *primogenitus mortuorum*, non quod antè omnes mortuus sit, sed quia est causa resurrectionis mortuorum, eodem fere pacto dicitur primogenitus omnis creaturæ, quoniam causa est, ut à nihilo creatura producta fuerit, cum itaque Paulus de Christo dixerit quod sit *primogenitus omnis creaturæ*, hanc statim superaddit causam, *quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis & in terra.*

Quæres 3. Utrum rectè Patres Concilii Nicæni voce consubstantialis usi sunt ad definiendam Christi Divinitatem?

Resp. Patres Concilii Nicæni rectè, sapienterquè voce *consubstantialis* usi sunt ad definiendam Christi Divinitatem. Vera siquidem ac genuina hujus vocis significatio juxta mentem Patrum Nicænorum hæc est, verbum scilicet Divinum eandem numerò habere Patris sui substantiam, & essentiam. Et id constat ex S. Athanasio totius rei teste, imò & authore præcipuo, qui in libro de Decretis Synodi Nicænæ, postquam exposuit Arianorum tergiversationes, & dolos, quibus omnia alià verba Symbolo pervertebant, ita subdit. *Ubi Patres illorum hac in re simulationem animadverterunt, sententiam rursus ipsi ex Scripturis colligere coacti sunt, & quæ antedixerant, eadem clarioribus verbis significare, ac deniquè scribere, Filium Patri esse consubstantialem, ut scilicet significarent Filium non tantum similem, sed eandem rem similitudine esse cum Patre.* Non alio ergo sensu fuit à Patribus Nicænis vox *consubstantialis* adhibita, nisi ut una eademque Patris & Filij natura, atque essentia ostenderetur. Porro Verbum Divinum, seu Christus Jesus verus Filius Dei, eandem cum Patre naturam, essentiamque habet. Rectè igitur, ac prudenter Patres Nicæni voce *consubstantialis* usi sunt ad definiendam Christi Divinitatem.

Præterea, quemadmodum refert S. Ambrosius libro de fide capite 7mo: cum Eusebius Nicomediensis, insignis Arianorum fautor, ac promotor in quadam Epistola scripsisset. *Si verum Dei Filium, & increatum dicimus, homousion*, id est consubstantialem, cum Patre incipimus confiteri, id ergo advertentes Nicæni Patres hanc ipsam vocem, tamquam fidei tesseram, contra Arianos consecraverunt, ut tamquam evaginato ab ipsis gladio, ipsorum nefandæ caput hæresis amputaretur.

Obijci-

Obijcies 1mo: Vox consubstantialis nova est, cujus nullum extat, in Sacris Scripturis, neque in Sanctis Patribus vestigium. 2do: Synodus Antiochena Anno 269. celebrata, hanc vocem condemnavit. Non ergo debebant Patres Nicæni eam adhibere.

Resp: ad 1mum: Quanquam hoc vocabulum quantum attinet literarum constructionem in Sacra Scriptura non reperiatur, invenitur tamen res ipsa per vocabulum significata, undè S. Gregorius Nansiens: Orat: 40. inquit: Si ita credendum est, cur non ita profitendum. Porro Nicæni Patres novam hanc vocem procudere coacti sunt, quia, ut refert S. Athanasius in libro de Synodis, Ariani insignes simulandi, & dissimulandi artifices, omnia alia vocabula in perversum sensum detorquebant. Hæc unica vox Divinitus inspirata fuit, quæ eos ad extremas inimicitias redigeret, undè sic inquit Athanasius. Cum omnia quæcant, fides, lenociniisque sophismatum adulterare, & pro libidine, mutare, hanc solam vocem ad aperientem ipsorum hæresim reformidant, quam Patres pro munimento, & arce contra illorum impias commentationes in scripta retulerunt.

Quod verò antiquos attinet Patres. Eusebius Cæsariensis insignis Scriptor, quò nemo diligentior fuit in omnibus, quæ illius ætate multò plura, quam nunc extabant, antiquorum Scriptorum perlegendis operibus, ita ad suos Cæsarienses scripsit. *Non nullos ex veteribus insignes Episcopos, & disertos Scriptores, in explicanda Patris, & Filij Divinitate hoc vocabulo consubstantialis usus esse cognovimus.* Undè & S. Athanasius in Epist: ad Africanos Episcopos, hanc vocem testimonio veterum Episcoporum comprobata esse dicit. Quanquam verò nunc multa veterum Patrum monumenta desiderantur, ista tamen vox *consubstantialis* reperitur apud Tertulianum, qui initio libri contra Praxeum. Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum dicit, unius substantiæ esse, quod idem est, ac consubstantiales esse, invenitur etiam apud Originem teste Rufino de adulteratione librorum Originis. Dyonisius autem Romanus Pontifex, ut S. Athanasius refert, à Dyonisio Alexandrino Episcopo omnino exigit, ut Christum Patri consubstantialem esse confiteretur, cui mandato, ut par erat, ipse obtemperavit, ex quo apparet in usurpanda voce *consubstantialis* duas præcipuas Ecclesias Romanam, & Alexandrinam etiam tunc convenisse. Merito igitur S. Augustinus libro 2do contra Maximum cap: 14. inquit.

Hoc

Hoc illud homousion, seu consubstantialis, in Concilio Nicæno adversus Hæreticos, Arianos, à Catholicis Patribus veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum est.

Ad 2dum: Non est verisimile Synodum Antiochenam vocem *consubstantialis* dampnasse. Namque antè decem annos Dyonisius Romanus Pontifex à Dyonisio Alexandrino exigerat, ut Filium Patri consubstantialem confiteretur, quod & fecit. Synodus verò Antiochenà suam Epistolam Synodicam inscripsit tum Dyonisio Romano Pontifici, tum Maximo Dyonisij Alexandrini successori: Eusebius Cæsariensis insigne hujus Synodicæ Epistolæ exhibet fragmentum; in quo de condemnatione vocis *consubstantialis* nullum vestigium reperitur. Certè Eusebius totam Synodicam Epistolam legerat, & quamquam & ipse à principio voci *consubstantialis* in Concilio Nicæno adversabatur; nusquam tamen contrà ipsam Synodi Antiochenæ condemnationem objecerat. Non nisi fere integro elapso sæculo hujus condemnationis primam mentionem fecerunt in Concilio Ancyrano Semi-Ariani infensissimi istius vocis hostes, nullo allegato testè; nullo adducto monumento, ac proinde veluti fictitia; ac commentitia haberi debet istiusmodi condemnatio. Sed quidquid sit de authenticitate hujusmodi condemnationis, illud exploratum est, posse unam eandemque vocem in diverso sensu modo damnari, modò consecrari. Quòd si ergo in Synodo Antiochena vox *consubstantialis* condemnata fuerat, id factum est in perverso Pauli Samosatani sensu; in quo istiusmodi vocem usurpabat; docebat enim cum Sabellio; ita Filium esse consubstantialem Patri, ut nonnisi duo sint; unius ejusdemque essentiae nomina. Jam verò in Concilio Nicæno cautum; ac provisum fuit; ne vox *consubstantialis*; in pravam detorqueretur sensum. Nulla siquidem sunt vocabula Divinis Mysteriis ita accommodata, ut nequeant ad pravi sensum detorqueri; quia ut aiebat S. Hilarius, ad res Divinas explicandas neque hominum elocutio, neque humanæ naturæ comparatio sufficere potest.

ARTICULUS 3tius

De Divina Spiritus Sancti Persona.

Quæres 1. Utrum Spiritus Sanctus sit Persona Divina?

Resp:

Resp: Spiritus Sanctus est vera, ac per se subsistens Divina Persona. Enimverò Sacra Scriptura constanter Spiritui Sancto tribuit veras, & quæ personarum propriæ sunt operationes, veluti Joann: cap: 14. docere, Joan: 15. testari, in Epist: 1ma ad Timoth: cap: 4to revelare futura, ac tandem 2ma ad Corinth: cap: 12. scrutari profunda Dei, atque ibidem sic inquit Apostolus *Alii per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ...* Hæc autem omnia operatur unus, atque idem Spiritus dividens singulis prout vult, soli autem Personæ competit operari prout vult. Igitur Spiritus Sanctus vera est, & per se subsistens Persona. Præterea proprium est Personarum, speciem visibilem assumere, sub quâ se conspiciendas exhibeant. Porro Spiritus Sanctus apparuit in Baptismo Christi sub specie columbæ; in die Pentecostes sub specie linguarum, est itaque vera Persona.

Et verò Spiritus Sanctus à Patre procedit, & à Filio mittitur ut vices ipsius obeat; quemadmodum inquit Christus Joan: cap: 14. *Ego rogabo. Patrem, & alium Paracletum dabit vobis Spiritum veritatis; qui à Patre procedit.* Sed & exterius eadem cum Patre, & Filio operatur. In Baptismo quidem qui ex æquo dandus præscribitur in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. In cælo quoque simul cum Patre, & Filio dat Testimonium, quia scilicet tres sunt qui testimonium dant in Cælo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus. Quemadmodum igitur Pater & Filius veræ ac per se subsistentes sunt Personæ, ita & Spiritus Sanctus vera atque per se subsistens est Persona.

Dices: Spiritus Sanctus est nonnisi virtus Dei, non autem personâ à Patre & Filio distincta.

Resp: Spiritus Sanctus in Scriptura dicitur à Patre procedere; à Filio mitti, testimonium perhibere; hæc autem veram Personam denotant, & hæc de virtute Divina propriè dici nequeunt. Sed decretorium planè est illud, quod Actor cap: 9no legimus; nempe cum Paulus venisset Ephesum, nonnullosque Discipulos interrogasset, utrum Spiritum Sanctum recepissent; responderunt illi: *Neque si Spiritus Sanctus est, audivimus.* Certè si nomine Spiritus Sancti nihil aliud denotatur quam virtus Divina, quomodo respondere poterant, se neque audivisse utrum sit Spiritus Sanctus, non enim eos fugiebat Deum summæ & infinitæ esse virtutis, de Personâ itaque Spiritus Sancti sermo fuit.

Quæ-

Quæres 2. Utrum Spiritus Sanctus verus sit Deus, Patri, & Filio consubstantialis?

Resp: Spiritus Sanctus verus est Deus, Patri, Filioque consubstantialis. Namque Spiritui Sancto in Scriptura Sacra, nomen, natura, & attributa Divina tribuuntur. Petrus Apostolus Actor: cap: 5to cum Ananias integrum prætium venditi agri ad Apostolos non attulerat, sic illum allocutus est. *Anania, cur tentavit Satanias cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, & fraudare de prætio agri. Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Spiritus ergo Sanctus, cui mentitus est Ananias, Deus est. Præterea Spiritui Sancto Divina tribuuntur attributa. Scilicet immensitas, & ubiquepræsentia: Sapient: cap: 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum.* Omniscientia. Epist: 1ma ad Corinth: cap: 2do: *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Omnipotentia, Psal: 32. *Verbo Domini Cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Unde etiam apud Lucam cap: 1mo Spiritus Sanctus dicitur *virtus Altissimi.*

Verum & traditione eadem Catholica veritas comprobatur, quam indicat ipsa Baptismi forma. Nam ex æquo Baptisamur In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, itaque ut Pater & Filius personæ sunt Divinæ, ita & Spiritus Sanctus. Ecclesia etiam præces suas semper Deo obtulit per Filium, in Spiritu Sancto, quemadmodum testatur Justinus in Apologia 2da. Unde celebris illa, & antiquissima glorificatio, qua Ecclesiæ Hymni, atque Psalmi concludebantur, & etiamnum concluduntur. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, seu etiam, *Gloria Patri cum Filio, & Spiritu Sancto*, vel tandem, *Gloria Patri per Filium, in Spiritu Sancto*, sic enim antiquitus terminabatur est hæc glorificatio. Hujus verò glorificationis usum in Ecclesia fuisse antiquissimum probat S. Basilus in libro de Spiritu Sancto cap: 29no. laudatis testimoniis Clementis Romani, Athenagoræ Irenæi, Origēnis, & aliorum vetustissimorum Scriptorum. Huic glorificationi addit S. Basilus præces Lucernarias, in quibus dicebatur. *Laudamus Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum.* Porro si veteres fideles, & tota antiquissima Ecclesia, eundem honorem & gloriam Spiritui Sancto tribuebant, ac Patri, & Filio, luculenter apparet, sensisse eos, ac credidisse, Spiritum Sanctum ejusdem esse dignitatis cum Patre, & Filio Divino. Quare S. Policarpus ante Martyrium sic suam ad Deum concludit orationem. *Quapropter de omnibus lau-*

do te, benedico te, glorifico te, cum sempiterno, & coelesti Jesu Christo dilecto tuo Filio, cum quo tibi, & Spiritui Sancto gloria, & nunc, & in futura sæcula.

Superfluum autem videtur Patrum testimonia hic congerere, cum duo Concilia generalia Nicænum imum & Constantinopolitanum imum fidei hanc clarè declaraverint. Et quidem Nicænum in Symbolo profitetur *se credere in Spiritum*, eadem igitur in Spiritum Sanctum fides exigitur, quæ in Patrem, & Filium. Concilium verò Constantinopolitanum adversus Macædonianos Hæreticos expressius adhuc in Symbolo Spiritus Sancti adstruit Divinitatem, dicens. *Credimus in Spiritum Sanctum, Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre, & Filio adorandum, & glorificandum.*

Objicies 1mo. In tota Sacra Scriptura nullibi Spiritus S. dicitur Deus, nullibi asseritur adorandus, aut invocandus esse. *2do:* In Scripturis plura tribuuntur Spiritui Sancto, quæ Deo convenire nequeunt. In Epistola ad Romanos cap: 8vo orare dicitur. *Ipsè Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Christus etiam Joan: cap: 16. dicit de Spiritu Sancto. *Non loquitur de semetipso, sed quæcunque audiet, loquetur.* Apertè innuens ipsum legati officio fungi.

Resp: ad 1mum; In tot, tantisque Sacræ Scripturæ locis, tamquæ luculenter traditur Spiritus Sancti Divinitas, ut ipsum verum esse Deum nemo cordatus dubitare posset. Et verò toties dicitur in veteri lege Deus locutus per Prophetas, Petrus autem & Paulus Apostoli declararunt Actorum cap: ultimo, & in secunda Epistola ad Corinth: cap: 1mo: Deum qui in veteri lege locutus est Prophetis, fuisse Spiritum Sanctum. Undè S. Irenæus libro 4to cap: 33. Spiritum Sanctum illum esse ait, *qui ab initio in universis dispositionibus Dei adfuit hominibus, & futura annuntiavit, & præsentia ostendit, & præterita narravit.* Sed præterea Apostolus Paulus in Epistola 2da ad Corinth: cap: 13. Spiritum Sanctum invocatur, atque ipsius nomine bene Corinthiis apprecatur dicens: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.*

Ad 2dum; Spiritus Sanctus dicitur pro nobis postulare, non quasi ipse oret, sed quia facit nos bene orare, quod etiam patet ex verbis præcedentibus, sic enim inquit Apostolus. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram, nam quod oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse Spiritus postu-*

postulat pro nobis. Spiritus autem Sanctus non loquitur à semetipso, quia Divinam naturam, undè scientia, & omnia alia dimanant, non habet à semetipso, sed à Patre, Filioque origine, & Processione acceptam. Quare Didymus libro 2do: de Spiritu S. sic hunc locum interpretatur. Non loquetur ex semetipso, quia non ex se est, sed ex Patre, & ex me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, & loquitur, à Patre & me, illi est.

Quæres 3. Utrum Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedit?

Resp. Spiritus Sanctus non solum à Patre, sed etiam à Filio procedit. Et id probatur 2mo: ex Sacris Scripturis. Namque Joan: cap: 14. sic inquit Christus: Paracletus Spiritus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia & can: 13. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis qui à Patre procedit. Mittitur itaque Spiritus Sanctus à Patre, mittitur & à Filio. Porro persona quæ mittitur, ab ea procedit, à qua mittitur, undè quia Spiritus S. à Patre mittitur, ab eo etiam procedere dicitur. Pari ratione, quia idem Spiritus S. à Filio mittitur, ab illo etiam procedit. Missio siquidem vel fit per imperium unius & dependentiam alterius, vel per originem unius ab alio, Sed in Divinis missio fieri non potest per imperium, atque dependentiam, aliàs æqualitas Divinarum Personarum tolleretur, ergo necesse est ut fiat per originem, & Processionem. Præterea Joan: cap: 16o de Spiritu Sancto sic loquitur Christus: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Omnia quæcunque habet Pater mea sunt, propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Itaque Spiritus S. à Filio accipit. Non aliter autem una Persona in Divinis ab alia accipit, quam via Processionis, ita Filius à Patre accipit, & ea loquitur quæ à Patre audivit, quia a Patre procedit, pari ratione cum Spiritus S. à Filio accipere dicitur, ea quæ docet, & annuntiat, notitiam hanc à Filio simul cum Divina natura vi Processionis accipere dicendus est. Deinde Filius habet omnia quæ Pater, omniaque quæcunque Pater habet, Filii sunt. Quoniam igitur Pater, vim spirandi habet, atque Spiritum S. reipsa spirat, ac producit. Igitur & Filius eandem vim spirandi habet, & una cum Patre Spiritum Sanctum spirat, ac producit. Atque ex his verbis Sancti Patres Græci concludebant Spiritum Sanctum à Patre, & à Filio procedere. S. Epiphanius in Ancor: sic inquit: Cum Christus ex Patre cre-

datur

datatur Deus ex Deo, & Spiritus ex Christo, sive ambobus, ut Christus his verbis asserit. Qui à Patre procedit, & hic de meo accipiet. Cyrillus pariter Alexandrinus libro 11. in Joannem sic loquitur de Spiritu Sancto. *Quoniam consubstantialis filio est, proceditque per eum, omnem ipse in omnibus perfectissimam habens efficientiam, & virtutem, ideo dicit de meo accipiet.*

2do: Eadem Catholica veritas auctoritate Patrum comprobatur. Et totius quidem orientis hac in re consensus seprodit ex Epistola Synodica S. Cyrilli contra Nestorium, quæ in Concilio Ephesino probata fuit, atque iterum in subsequentibus confirmata. In ea enim nomine totius Synodi ita S. Cyrillus de Spiritu Sancto loquitur. *Non est tamen ab eo id est Filio, alienus, quando quidem Spiritus veritatis nominatur. Christus autem veritas est, & proinde quoque ab illo, atque à Deo Patre procedit.* S. Basiliius libro 5to contra Eunomium hæc de Spiritu Sancto habet. *Dignitate quidem secundum esse à filio, ut qui esse ab illo habeat, & ab ipso accipiat, & annuntiet nobis & omnino ex illa causa pendeat, tradit pietatis sermo.* Denique S. Athanasius Orat: 3. contra Arianos sic inquit: *Quæcunque Spiritus habet, hæc à verbo habet, certè non alia via, nisi via processioneis.*

Verum idem Catholicum dogma multo clarius à latinis Patribus est traditum, quod nimia evidentia convicti, nec Græci negare audent. Et istud dogma tandem expressè definitum fuit à Conciliis. Lateranensi 4to Lugdunensi 2do, & Florentino.

Objicies 1mo. Scriptura Sacra, Spiritum S. docet solummodo à Patre procedere. Joan: cap: 15. *Qui à Patre procedit.* 2do. Synodus Constantinopolitana in Symbolo, à Patre tantum Spiritum Sanctum procedere dicit.

Resp: ad 1mum: Quamvis Scriptura Sacra expressè non dicat Spiritum Sanctum procedere à Filio, id tamen satis luculenter ostendit, dum dicit illum à Filio mitti, de illo accipere, Filium omnia habere, quæ habet Pater, tandem Spiritum Sanctum vocat Spiritum Filii, quemadmodum dicitur Spiritus Patris, quæ omnia evincunt Spiritum Sanctum à Filio etiam procedere, quemadmodum procedit à Patre. Undè S. Augustinus libro 4to de Trinit: cap: 20. sic inquit: *Nec possumus dicere quod Spiritus Sanctus, & à Filio non procedit, neque enim frustra idem Spiritus & Patris, & Filii Spiritus dicitur.*

Ad 2dum: Processio Spiritus Sancti à Filio non fuit qui

quidem in Symbolo Constantinopolitano expressa, non tamen propterea negata, neque enim dicitur: *Qui à Patre solo procedit*, sed præcisè: *Qui à Patre procedit*. Ratio autem cur Patres Concilii Constantinopolitani expressam mentionem fecerint processioni Spiritus Sancti à Patre, non autem à Filio, hæc esse potuit, quia tunc temporis grassabatur hæresis Macedonii, qui Spiritum Sanctum, non à Patre esse, sed à Filio creatum fuisse blasphemabant. Ceterum quando orti sunt Hæretici negantes processionem Spiritus Sancti à Filio, Ecclesia particulam *Filioque* Symbolo Constantinopolitano addendam censuit.

Quæres 4to. Quando, & à quo particula Filioque Symbolo Constantinopolitano fuit adjecta?

Resp: Cum in veteri Symbolo Niceæ primum condito, deinde Constantinopoli aliquibus vocibus ancto legeretur tantummodo de Spiritu Sancto, *qui à Patre procedit*, sensim in Ecclesia Latina, facta est additio hujus voculæ *Filioque*. Primi autem hujus additamenti authores censentur esse Hispani sæculo 6to cadente, eo scilicet tempore quò Gothi, ejurata hæresi Ariana, fidem Orthodoxam sub Recoredo Rege amplexi sunt. Hispanos secuti sunt Galli, quò autem tempore, incertum est, id aliqui referunt ad finem sæculi 8vi. Sæculo autem 9no non solum in Hispania, Gallia, verum etiam in Germania Symbolum cum particula *Filioque* canebatur. Idem tandem in Ecclesia Romana fieri consuevit medio sæculo 11mo. Probabile autem est, hujus vocis additionem Romæ factam esse à Benedicto 8vo Papa, cum anno 1014. Henrici 1mi Imperatoris præcibus adductus est, ut in Ecclesia Romana publice in Missa Symbolum Constantinopolitanum cum istiusmodi vocis additione cantari juberet. Sed quamquam Ecclesia Romana hoc additamentum Symbolo factum probaverit, non tamen Græcos cogendos esse duxit ad illud recipiendum. Quamobrem in Concilio Lugdunensi Græcis permissum est, ut Symbolo sine hac additione uterentur, idem ipsis concessum est in Synodo Florentina Sessione 26ta.

Quæres 5to. Utrum particula Filioque Symbolo Constantinopolitano jure, ac meritò fuerit addita?

Resp: Particula *Filioque* Symbolo Constantinopolitano, jure ac meritò addita fuit. Illud enim semper Ecclesiæ licuit, ac licebit, quod illa judicaverit necessarium esse ad fidem vel illustrandam, vel adversus novos Hæreticorum insultus vindicandam. Est enim illa columna,

& firmamentum veritatis. Porro Ecclesia judicavit necessariam esse particulam *Filioque* Symbolo Constantinopolitano adjicere, nempe ob grassantem errorem contra processionem Spiritus Sancti à Filio, qui quidem plenius, & apertius retundi non poterat, quam ista additio.

Istud quoque Conciliorum exemplis comprobatur Concilium Nicænum Symbolo Apostolorum adjecit vocem *consubstantialis* adversus Arianos. Constantinopolitanum ximum Symbolo Nicæno de Filio hæc verba apposuit: *Incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine. Hæc vero de Spiritu Sancto: Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio simul adorandum, & glorificandum, qui locutus est per Prophetas.* Denique Concilium Chalcedonense Nicæno Symbolo de Filio hæc adjecit verba contra Eutychianos: *Consubstantialem Patri, secundum Deitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem.* Quin & hæc ipsa Synodus, post quam Symbolum Nicænum, & Constantinopolitanum recitavit, adversus peculiares Eutychetis errores, prolixam adjecit fidei expositionem. Nemo autem dixerit additamenta hæc non legitime à prædictis Conciliis facta fuisse, idem ergo judicium ferri debet de additione particulæ *Filioque*.

Tandem additio hæc particulæ *Filioque* roborata est definitione Concilii Florentini cui omnes Græci, pariter, & Latini subscripserunt, ubi sic inquirunt Patres: *Definimus, quod Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & ex utroque æternaliter tamquam ab uno principio, & unica spiratione procedit. Definimus insuper, explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.*

Obijcies. Concilium Ephesinum expressè, & districtè vetuit quamcunque Symboli mutationem, aut adjunctionem siquidem. Act: 6ta decretum est, *alteram fidem nemini licere proferre, vel conscribere, aut componere, præter eam quæ definita est à Sanctis Patribus Nicæe congregatis.* Pariter in septimo Concilio generali post allatum Symbolum Nicænum, & Constantinopolitanum Patres hæc addiderunt. *Nos leges Patrum custodimus, nos eos qui addunt, vel adimunt de Ecclesia anathematizamus.* Ergo Symbolo fidei ab Ecclesia recepto, non licuit quidquam addere.

Resp:

Resp: Prædicta Concilia prohibuerunt novam fidei formulam à Nicæna, & Constantinopolitana diversam, eique contrariam fieri, non autem verbis magis explicatam, illamque non privata authoritate inductam, sed Ecclesiæ iudiciò munitam. Ita Hæreticis de Synodo Chalcedonen- si conquerentibus, quod contrà Ephesinum decretum, Sym- bolo Constantinopolitano quamdam appendicem adjecisset, ad duplicem Christi naturam explicandam Eulogius Ale- xandrinus, Ephremius Antiochenus, ceterique Catholicæ responderunt, Decreto Ephesino prohiberi, ne altera fi- des conscribatur, cujus dogmata Synodo Nicæncæ adversa sunt, iis verò, quæ ab illa definita sunt, paria, inviolabili- busque servatis apponenda, quæ rerum, & temporum occa- sio postulaverit, sicut ipsamet apposuit. Atque hoc & re- rum magistra natura docet, & Ecclesiæ usus non videtur rejecisse.

TRA-

TRACTATUS

D E

INCARNATIONE VERBI DIVINI, ET
OPERE REDEMPTIONIS HUMANÆ.

CAPUT PRIMUM

*De natura Incarnationis Verbi Divini, ejusque possi-
bilitate, convenientia, atque necessitate.*

— ** —

ARTICULUS PRIMUS

*De natura, possibilitate. atque Convenientia Incarnationis
Divinæ.*

Quæres 1mo. Quid sit Incarnatio Divina?

Resp: Incarnatio Divina, est unio hypostatica, seu personalis naturæ Divinæ, & humanæ in una Divini Verbi persona, ex qua admirabili conjunctione unus est Christus Jesus. Ex hac verò definitione manifestè consequitur. 1mo. duplicem in Christo distinctam conjungi naturam Divinam scilicet & humanam, unio namque distinctorum est conjunctio. 2do. hanc duarum in Christo naturarum unionem, non esse tantummodo moralem, qualis ex adoptione & gratiæ collatione esse solet, sed esse realem, ac physicam, quia est conjunctio duarum naturarum in una persona, undè est unus Christus, eò ferè modò, quò anima humana unitur corpori, ex qua conjunctione unus exurgit homo. 3tio. Non esse in Christo duas Personas, Divinam & humanam, sed unam dumtaxat Divinam, quia duarum naturarum, Divinæ scilicet, & humanæ conjunctio fit in una Verbi Divini persona, undè non est personalitas humana, sed sola personalitas Verbi Divini.

Cc

Quæ-

Quæres 2do. Utrum Incarnatio Verbi Divini finē Dei revelatione, sola naturali ratione cognosci potuit?

Resp: Incarnatio Verbi Divini, sine Dei revelatione, sola naturali ratione sciri & cognosci non potuit. Est namque *Mysterium*, quod omnem humanum superat intellectum, atque in una Verbi Divini persona, duarum naturarum conjunctio tam est admirabilis, ut solo naturali lumine percipi nequeat. Et id apertè docet Apostolus Paulus. In Epistola siquidem una ad Corinthios cap: 2do doctrinam de Christo quam prædicavit, appellat *Dei sapientiam in Mysterio* quæ abscondita fuit, quam nemo Principum hujus sæculi cognovit, sed illam Deus revelavit per Spiritum suum, & in Epistola ad Coloss: cap: 1mo dicit se factum esse Ministrum Christi ad annuntiandum *Mysterium, quod absconditum fuit a sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est Sanctis ejus.* Cum itaque Divini Verbi Incarnatio, Divinæ opus sit sapientiæ in Mysterio absconditum, *Mysterium* sæculis & generationibus incognitum, quod nemo cognovit, sed à Deo non nisi postremis temporibus manifestatum, & per Spiritum Sanctum revelatum est, sola itaque naturali ratione, sine Dei revelatione sciri, & cognosci non potuit, neque percipi aut intelligi valet. Merito igitur S. Augustinus Epist: 137. ad Volusianum de Mysterio Verbi incarnati disserens scripsit: *Si ratio hic quæritur, non erit mirabile, si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus aliquid Deum posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis.*

Quæres 3tio. Mysterium Incarnationis continetne aliquam in se repugnantiam?

Resp: Mysterium Incarnationis nullam in se continet repugnantiam, undè planè est possibile. Enimvero Mysterium Incarnationis consistit in conjunctione naturæ Divinæ cum humana in una Divini Verbi persona. Porro istiusmodi conjunctio nullatenus repugnat. Si enim repugnaret, tunc vel ex parte naturæ Divinæ, vel ex parte naturæ humanæ, vel ex parte nexus utriusque, nihil enim præter hæc tria aliud quidquam cogitari potest. Sed nullâ ex parte vel minima occurrit repugnantia. Non potest esse repugnantia ex parte naturæ Divinæ, quia per conjunctionem ipsius cum natura humana, neque ulla ipsi adimitur perfectio, neque ulla additur imperfectio, nec tandem aliqua in Deo facta est immutatio, aut vicissitudinis adumbratio. Non est etiam aliqua ex parte natu-

naturæ humanæ oppositio, quod enim ipsa jungitur naturæ perfectiori scilicet Divinæ, à qua ipsa tamquam imperfectior perficitur, ac completur, & propter eam propria careat personalitate, sed in Verbo Divino subsistat, nulla hic apparet repugnantia. Tandem nulla quoque est repugnantia ex parte nexûs utriusque naturæ, per hunc siquidem nexum natura Divina non est conversa in humanam, neque humana in Divinam, nulla facta est illarum confusio, aut permixtio, sed mera ipsarum unio atque conjunctio. Mystrium itaque Incarnationis nihil in se continet quod cum sana ratione pugnet, nullam involvit repugnantiam, estque plane possibile

Dices, Sanæ rationi repugnat, ut duæ substantiæ, sibi contrariæ, Divina videlicet & humana, in una conjungantur persona, alias duæ propositiones sibi contradictoriæ oppositæ de eodem formatæ supposito, *exg.* esse mortalem & immortalem, finitum & infinitum simul erunt veræ, quod omnino implicat.

Resp. Non repugnat duas substantias diversas, atque discrepantis naturæ in una persona secum conjungi, atque strictissimo nexu copulari, & id videmus in homine fieri, natura animæ humanæ spiritualis est, natura verò corporis humani materialis est, & tamen duæ istæ naturæ planè sibi contrariæ atque oppositæ in una hominis persona secum strictissimo nexu junguntur, atque copulantur, & tunc de eodem homine veræ istæ enuntiantur propositiones, homo est materialis, homo est spiritualis, quæ quidem videntur esse contradictoriæ, sed reipsa tales non sunt, quia etsi de eodem pronuntientur supposito, sed sub diverso respectu, & ex diversa ratione, scilicet ratione animæ homo est spiritualis, ratione verò corporis materialis. Si hoc cernimus, & perspicimus in homine, id in Mystrio Incarnationis Divinæ, quod hominis conditionem longè superat, non repugnat ut duæ diversæ naturæ Divina scilicet & humana in una Verbi Divini persona secum uniantur, atque simul copulentur, proindeque de eodem Christo verum est dicere, quod sit mortalis, & immortalis, finitus, & infinitus, sed ex diversa ratione, & sub diverso respectu, nimirum ratione humanæ naturæ est mortalis & finitus, ratione verò Divinæ naturæ est immortalis & infinitus, & hac de causa istiusmodi propositiones non sunt reipsa contradictoriæ, quia etsi contraria de eodem enuntientur supposito, sed non sub eodem respectu, & ex diversa ratione.

At inquires. Humana natura propriam exigit subsistentiam seu personalitatem, illa ergo carere non potest. Jam verò in Mystério Incarnationis, humana natura caret propria subsistentia, sola personalitate Verbi Divini subsistit. Mystérium itaque Incarnationis sanæ rationi adversatur.

Resp: Natura humana exigit propriam subsistentiam, illamque semper habet, si alteri naturæ perfectiori, atque excellentiori non uniatur, quod si alteri naturæ perfectiori, atque excellentiori uniatur, quemadmodum in Mystério Incarnationis contingit, tunc propriam subsistentiam habere nequit, quia ipsa non est totum sui juris, sed pars totius, à persona Verbi Divini perficitur, completur, ac terminatur, ac proinde personalitate Verbi Divini, non autem sua propria ipsa subsistit. Minimè verò repugnat ut natura perfecta, qualis est humana, alteri perfectiori jungatur, uniatur, & à perfectiore perficiatur & completur. Nulla itaque est in Mystério Incarnationis repugnantia.

Quæres 4to. *'Utrum Mystérium Incarnationis Verbi Divini expediebat, atque conveniens fuerit?*

Resp: Mystérium Incarnationis Verbi Divini & maximè expediebat, & Deo, homini, universoque generi humano summè conveniens fuit. In Mystério namque Incarnationis Verbi Divini, miro fulgore resplendent Divinæ perfectiones, omnipotentia scilicet, sapientia, bonitas, justitia, ac misericordia, quare ad Divina attributa manifestanda fuit illud summè opportunum, atque congruebat quàm maximè. Aliunde verò Verbum Divinum, humanam in se naturam assumendo nihil operatum est, quod non cohærerat cum Divina Majestate, atque in ipsa ejus exinanitione, gloria, & splendor Deitatis Maximè elucescebat. Igitur Mystérium Incarnationis fuit Deo maximè conveniens. Sed & homini, atque universo generi humano summè expediebat. Innumera namque in genus humanum ex Verbo incarnato beneficia, donaque cælestia defluerunt. Inde enim naturæ nostræ, per infelicissimum primorum Parentum lapsum, perditæ reparatio cælestis, quam Christus enarravit, mundoque tradidit, doctrina, constans virtutum omnium exemplar, quæ nos verbo, & facto edocuit, praximque illarum monstravit, naturæ humanæ per admirabilem cum Verbo Divino conjunctionem, altissima sublimatio, facilis & apertus per Christum ad Deum accessus, atque cum illo amicissima reconciliatio, peccatorum nostrorum expiatio, regni cælestis acqui-

quisitio, gratiarum omnium promeritum, ac tandem in Filios Dei adoptio effluxerunt, quâ propter Petrus Apostolus in Epistola 2da cap: imo docet per Christum maxima ac prætiosa promissa nobis donata fuisse, ut per ea Divinæ consortes efficiamur naturæ, & Apostolus Paulus in Epistola ad Ephesios cap: imo scribit, per Christum omnia restaurata fuisse, quæ in cælo, & quæ in terra sunt. Maximè itaque Mysterium Incarnationis Verbi Divini, universo generi humano, conveniens, atque opportunum fuit.

ARTICULUS 2dus

De existentia Incarnationis Verbi Divini, ipsiusque necessitate.

Quæres 1mo. Utrum Mysterium Incarnationis Verbi Divini reipsa adimpletum jam fuerit?

Resp: Mysterium Incarnationis Verbi Divini, reipsa in Christo Jesu Salvatore nostro, jam adimpletum fuit. Totum siquidem Mysterium Incarnationis Verbi Divini in eo positum est, quod in una Verbi Divini persona, duæ naturæ, humana scilicet & Divina, secum uniantur, atque conjungantur. Jam verò, in Christo Jesu Salvatore nostro, duæ naturæ Divina, videlicet & humana in una Verbi Divini persona unitæ, atque conjunctæ sunt, quemadmodum docent Scripturæ, & universa confitetur Ecclesia. Igitur in Christo Jesu Salvatore nostro, Mysterium Incarnationis verbi Divini adimpletum est. Undè S. Joannes Apostolus in principio sui Evangelii, ortum, originemque Christi describens, inquit: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum... Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Ex quo luculentissimè apparet, Verbum quod erat Deus, atque unigenitus cælestis Patris Filius, Divina proinde Persona, humanam in se assumpsisse naturam, sibi quæ illam copulasse, unde totus & unus est Christus, Homo Deus, in unitate Divinæ Personæ duplicem complectens naturam, Divinam & humanam.

Quæres 2do. Antequam impletum esset Divinæ Incarnationis Mysterium, quibusnam illud innotuerat?

Resp: Verbi Divini Incarnatio, antequam adimpleta esset, Angelis & hominibus à Deo manifestata fuit. Et qui-

quidem Angelis maximè bonis, hanc enim Gabriel Angelus Daniell Prophetæ, & Mariæ Virgini prænuntiavit, atque Paulus Apostolus in Epistola ad Hebræos cap: imò docet, Primogenitum Patris, dum ab ipso induceretur in orbem, ab Angelis adoratum fuisse, unde & natum ipsum Pastoribus evangelizaverunt; Salvatoremque mundi futurum promulgârunt. Angeli verò mali, sine Dæmones, de Christi Divinitate, ac proinde de Incarnationis Divinæ Mysteriorum, modo dubii esse videntur, quia utrùm ille Filius Dei esset, multis exquirebant modis, *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant...* *Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* Math: cap: 4to à quando verò eam agnovērunt saltem conjecturaliter, unde dicebant Christo: *Quid nobis & tibi Jesu Nazarenè? venisti perdere nos?* Scio quis sis, Sanctus Dei; & iterum cum ipse Christus Dæmonia eiciebat, *non senebat ea loqui, quoniam sciebant eum.*

2do. Patriarchis, Prophetis, aliisque viris inter Judæos sanctitate conspicuis, futurum Incarnationis Mysteriorum Deo revelante innotuit, imò & Gentiles non omnino latuit. Siquidem ab ipso mundi exordio primis Parentibus nostris ex semine eorum oriundus, ac proinde verus homo, promissus est Messias, qui sua virtute caput infernalis serpentis conterrere debuerat, quò Divina ipsius designabatur virtus, Abraham quoque, Jacobo, atque Isaac ex Semine eorum nasciturus idem pollicetur Messias, in quo omnes Gentes, omnesque cognationes terræ benedicendæ erant, quod Dei ipsius opus erat, igitur Homo-Deus in venturo Messia his Sanctis Patriarchis demonstrabatur, ac proinde Mysteriorum Divinæ Incarnationis declarabatur. Prophetæ etiam, Vatesque antiqui quam plurimi, qui de futuro Messia vaticinati sunt, illum tamquam verum Deum, & Verum hominem depinxerunt, in una itaque Persona duplicem ipsius naturam Divinam & humanam agnoverunt. Hinc quoque omnes justī qui venturum Messiam ardentissimè expostulabant, è Cælo mittendum expectabant, Deum ergo & hominem futurum esse credebant.

3tio. Sed præter Judæos, alias quoque Gentes Mysteriorum Incarnationis Divinæ non omnino latuit, quia scilicet promissio futuri Messiae, in ipso mundi exordio à Deo facta, ac deinceps multoties repetita cujus Divina etiam prædicebatur virtus, unde Deus & homo futurus credebatur, in omnes Gentes propagata ac divulgata fuit.

Qua-

Quare patientissimus Job, vir Idumæus totam spem suam in Deo Redemptore suo reponit, quem in carne sua, & oculis suis se conspecturum fore audacter affirmat. Balaam quoque, qui in regione Ammonitarum habitabat, ex Jacob stellam orituram prædixit, & Dominatorem universorum venturum prænuntiavit, cujus potestas in omnes Gentes se extendere debebat, quod Divinæ signum est omnipotentiae. Saltem igitur subobscurè Messiam Deum & hominem futurum agnovit, ac proinde his Mysterium Incarnationis Divinæ, Deo revelante innotuit. Unde S. Augustinus libro 18. de Civitat: Dei cap: 47. sic inquit: *Non incongruè creditur fuisse & in aliis gentibus homines, quibus hoc Mysterium revelatum est, & qui hoc etiam prædicare impulsi sunt.*

Quæres 3 Utrum aliqua necessitate adstringebatur Deus, ut Filium suum mitteret in mundum, qui humanam assumeret naturam?

Resp: Etiam supposito lapsu humani generis in peccatum, nullâ necessitate Deus ad id præstandum tenebatur. Si enim aliqua necessitate tenebatur Deus, ut Filium suum in mundum mitteret, qui humanam assumeret naturam, fortè idèò ut genus humanum à damnatione æterna quam per peccatum incurrerat, liberaret. Verùm ad id præstandum nullâ necessitate tenebatur Deus, potuit enim hominem suâ culpâ lapsum, in mala perditionis relinquere, nullaquæ major in Deo poterat esse necessitas redimendi homines lapsos, quam rebelles Angelos, quos tamen à lapsu non erexit, sed, quemadmodum docet S. Petrus Apostolus in Epist: 2da cap: 2do: *rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*, quapropter merito sapiens dixit Deo. Cap: 12. *Quis tibi imputabit si pereant gentes quas fecisti.* Et certè opus humanæ redemptionis planè gratuitum fuit, ac purum Divinæ misericordiæ beneficium, ad illud ergo præstandum nulla necessitatis lege Deus tenebatur. Undè inquit S. Joan: Apostol: cap: 3tio. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* & Paulus Apostolus ad Titum cap: 3tio scripsit. *Secundum suam misericordiam salvos nos fecit.*

Verùm tamen Divinam misericordiam ac suavissimam decebat Dei benignitatem, ut opus, quod ipse efformaverat, ac invidia diaboli fuit confractum, ac depravatum, reformaret, ac restauraret. Sed & in hypothesi reparati-

onis,

onis, ac restorationis humani generis Incarnatio Divina non fuit absolutè necessaria, potuit namquè Deus peccata gratuitè, & sinè ulla satisfactione condonare, ac dimittere, atquè genus humanum ad pristinum statum restituere, potuit etiam alicujus hominis singulariter gratia cumulati opera acceptare, quibus pro toto humano genere, licèt non ad strictos justitiæ apices satis fieret. Undè S. Athanasius Oratione adà contrà Arianos inquit: *Etiam sinè ullo Salvatoris adventu poterat Deus tantum modo d'cere, atquè ita salvare maledictionem.* Et S. Gregorius Nanzianzenus Orat: qna. *Hæc Salvator fecit, idquè cum voluntate sola, ut pote Deus, nobis salutem afferre posset.*

Quæres 4. Supposito lapsu humani generis in peccatum, in hypothesi condignæ exigendi satisfactionis, Incarnatio Verbi Divini fuitnè absolutè necessaria?

Resp: Supposito lapsu humani generis in peccatum in hypothesi quod voluerit Deus condignam pro peccatis hominum exigere satisfactionem, Incarnatio Verbi Divini absolutè fuit necessaria. Nemo enim alius, nisi Verbum Divinum incarnatum condignam Deo pro humani generis peccatis satisfactionem præstare potuit, satisfactio siquidem pro peccatis condigna tunc est, quando quis ad compensandam injuriam peccatis illatam, tantum dat ac facit, quantum ad strictos juris apices satis est; Porro nulla pura creatura, potuit tantum dare, ac facere ad compensandam injuriam Deo peccatis hominum illatam, quantum ad strictos juris apices necesse erat. Gravitas enim offensæ crescit ex dignitate Personæ læsæ, & ex vilitate lædenti, atquè pro ea satisfactionem præstantis. Cum itaquè dignitas Dei modò infinito vilitatem cujuscunque excedat creaturæ, satisfactio ipsius nunquam potest esse tanti valoris, quantæ gravitatis est injuria Deo per peccata hominum illata, ac proindè à pura creaturâ, plena, & æquivalens pro peccatis hominum satisfactio præstari nullatenus poterat. Undè supposito lapsu humani generis, in hypothesi, quod voluerit Deus condignam pro peccatis hominum exigere satisfactionem, opus omnino erat, ut verbum Divinum caro fieret, atquè sic condignam Deo præstaret satisfactionem. Et id unanimiter docent Sancti Patres. S. Augustinus Serm: 174. *Non liberaretur humanum genus, nisi Sermo Dei, dignaretur esse humanus.* S. Cyrillus Alexand: Dialogo de Incarnatione. *Apprehendit Deus semen Abraham. Ita enim, & non aliter genus ad perniciem devotum*

Autum instaurandum erat. S. Leo Magnus Serm: imo de Passione Domini sic inquit: Talibus vinculis tenebamur obstricti, ut nisi per hanc opem non possemus absolvi.

Quæres 5to: An reipsâ Deus pro peccatis hominum condignam exigebat satisfactionem?

Resp. Deus reipsâ pro peccatis hominum condignam exigebat satisfactionem. Enimverò cum per peccata hominum Deus offendatur, Deo pro peccatis satisfactionem deberi manifestissimum est, quâ illata Majestati Ipsius resarciatur injuria, & hanc semper Deus à peccatoribus exigebat, atque ipse peccatoribus justas pœnas pro illorum peccatis infligebat, ut innumera testantur exempla, neque unquam Deus impunita peccata, & sine præstita satisfactione dimittebat, Unde Paulus Apostolus ad Romanos Scribens cap: imo inquit: Revelatur ira Dei de Cœlo super omnem impietatem, & injustitiam hominum, & ad Hebræos cap: 9no ait: Sine sanguinis effusione non fit remissio. Nec qualemcumque satisfactionem pro peccatis hominum exigebat Deus, sed Plenam, & condignam, cui impares se esse homines ultra fatebantur, quemadmodum apud Micheam Prophetam cap: 6to scriptum reperimus. Quid dignum offeram Deo? curvabo genu Deo excelso? numquid offeram ei holocaustomata? & vitulos anniculos? Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ. Unde & Paulus Apostolus in Epist: ad Hebr: cap: 10. inquit: Impossibile est sanguine Tauro-rum, & Hircorum auferri peccata, quia scilicet his condigna Deo pro peccatis hominum satisfactio præstari non poterat. Quare misericordissimus ac benignissimus Deus, ut condigna & planè sufficiens pro peccatis hominum fieret satisfactio, quemadmodum idem docet Apostolus in Epistola ad Romanos cap: 3tio Jesum Christum proposuit propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum, quapropter statim ab ipso Mundi initio post lapsum primorum Parentum nostrorum in peccatum, promisit Deus futurum Messiam, humani generis Liberatorem, ac Salvatorem Jesum Christum, in quo ut docet Paulus Apostolus in Epist. ad Ephesios cap: imo. habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum.

Quæres 6. Quis fuit finis Incarnationis Verbi Divini?

Resp:

Resp: Finis principalis, & totale motivum Incarnationis verbi Divini fuit redemptio generis humani, à servitute Dæmonis liberatio, ac condigna pro peccatis totius mundi satisfactio. Namque Sacre Scripturæ non aliud motivum, neque alium assignant finem, cur Verbum Divinum caro factum sit. Sic Lucæ cap: 19no inquit Christus de se ipso loquens. *Venit Filius hominis quærere & saluum facere quod perierat*, & Paulus ad Galatas scribens cap: 4to. sic inquit. *Misit Deus Filium suum, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Omnia autem complexus est S. Joannes Apostolus in sua Epistola 1ma, ubi docet Filium Dei in mundum venisse ut dissolveret opera Diaboli, ut peccata nostra tolleret, ut propitiatio esset pro peccatis nostris, ut Salvator mundi esset. Ex hoc autem omnino consequitur istud, si Adam non peccasset, Filius Dei in mundum non venisset, neque Verbum Divinum caro factum fuisset, & ita docent Sancti Patres. S. Athanasius Orat: 2da contra Arianos. *Verbum nequaquam homo factus esset, nisi causa fuisset hominum necessitas*, & S. Augustinus Serm: 174. de verbis Apostoli. *Si homo non periisset, Filius hominis non venisset.*

C A P U T S E C U N D U M

De promissione, & adventu Messiae Salvatoris, ac Redemptoris humani generis.

A R T I C U L U S I M U S

De Divinis promissionibus venturi Messiae.

Quæres 1mo. Nomine Messiae quis intelligi debet?

Resp: Messiae nomen variè in Sacris Scripturis sumitur, diversasque habet significationes, frequentissimè tamen venturum, ac mittendum denotat, undè per Messiam communi sensu ille semper intelligebatur, quem Deus, ad liberandum genus humanum à Diaboli servitute, ipsiusque potestate eximendum in mundum mittere se apud promiss-

promiserat, quique pro peccatis nostris Divinae justitiae satisfacere, nos cum Deo reconciliare, soloque praetio ab aeterna damnatione redimere, atque aeternam salutem nobis promereri debuerat. Hinc praecipui Messiae tituli sunt, quod sit generis humani Liberator, ac Salvator, Mediator, atque Redemptor.

Quaeres 2do: Quando & quibus Deus venturum promissit Messiam?

Resp: Ab ipso mundi exordio, postquam primi Parentes nostri in peccatum prolapsi sunt, ad consolandam maestissimam illorum conditionem, statim Deus venturum Messiam ipsis promissit, qui infernalis Serpentis, a quo seducti & ad peccatum attracti fuerant, caput conterere debuerat. Maledicens siquidem Deus Serpenti, qui Evam seduxerat, dixit: *Inimicitias ponam inter te, & Mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius.* Genesis cap: 3tio. Hic enim per Serpentine capitis conculcationem, destructio potestatis, quam Dæmon sibi in hominem arrogaverat, intelligi debet, quia scilicet Dæmon Evam seducens, naturali serpente, tamquam instrumentò usus est, quare Scriptura Sacra, 2da ad Corinth. cap: iimo, & Apocalip: cap: 12mo Diabolum Serpentem antiquum appellat, ejusque debellationem Paulus Apostolus in Epistola ad Romanos cap: 16. contritionem sub pedibus nostris vocat. Per semen autem mulieris aliud intelligi nequit, nisi Messias, qui solus potestatem Dæmonis destruere, & caput serpentis conculcare potuit, is enim rectè semet Mulieris dicitur, eo quod natus sit ex semine Mulieris, non ex semine viri, undè dum invulgata nostrae Scripturae Sacrae interpretatione legitur, *ipsa conteret caput tuum*, in textu Hebraeo ponitur, *ipse conteret caput tuum*, scilicet is, qui ex Semine Mulieris nasciturus erat. Hoc itaque loco promittitur Messias, Liberator, ac Salvator, qui Dæmonis potestatem destruere, atque ab ipsius servitute humanum genus liberare debuerat, quapropter Joannes Apostolus in Epist: 1ma cap: 3tio docet: Christum in mundum venisse, ut opera Diaboli dissolveret, & Apostolus Paulus ad Hebraeos cap: 2do: scribit: Christum carnem assumpsisse, ut per mortem suam Diabolum destrueret, nosque ab ipsius servitute liberaret.

Et hæc venturi Messiae, à Deo facta promissio, quamquam constanter in genere humano conservabatur, fuit tamen deinceps clarius Abrahamo, Isaac atque Jacobo

reuo-

renovata. Ad Abraham namque dixit Deus, Genesis cap: 22mo. *In te benedicentur universae cognationes terrae*, 8 cap: 22do. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae*. Hic itaque iterum venturus Messias promittitur, atque ex stirpe Abrahami nasciturus praedicatur, nullo enim alio modo in semine ejus benedici omnes gentes poterant. Quare Apostolus Paulus in Epist: ad Galatas cap: 3tio hanc Abrahamo à Deo factam promissionem de Christo esse docet. *Abraham dictae sunt promissiones, & semini ejus, non dicit & feminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo, qui est Christus*. Atque istius modi promissio de Messia ex sermone Abraham orituro, posteris ejus Isaac, & Jacob rursus repetitae fuerant. Ad Isaac namque dixit Deus Genesis cap: 26. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae*. Jacob autem filius Isaac vidit in somno Dominum scalae innixum, & dicentem sibi. *Ego Dominus, Deus Abraham Patris tui, & Deus Isaac, benedicentur in te, & in semine tuo cunctae tribus terrae*: Genesis cap: 28. Hinc Apostolus Paulus in Epistola ad Hebr: cap: 11mo Isaac & Jacob vocat cohaeredes repromissionis Abrahamo factae. Eisdem repromissiones à Jacobo ad sequentes generationes propagatas fuisse, dubitari nequit. Cum enim Jacob duodecim suscepisset filios, haereditatem quidem terrae Chanaan singulis ex aequo partitus est, promissionem verò venturi Messiae, peculiari benedictione Judae tribuit, dicens: *Juda, te laudabunt fratres tui, adorabunt te filii Patris tui, non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*: Genesis cap: 49. ubi & tempus designavit, quæ Messias ex ejus oriturus progenie mundo apparere debuerat.

Post Patriarcharum mortem, populus Israëliticus à captivitate quâ in Ægypto detinebatur per Moysen in prodigiis, ac mirabilibus eductus, legem à Deo accepit, verum tota lex per Moysen à Deo data, quemadmodum futurum Messiam praefigurabat, ita etiam venturum praedicebat, & appromittebat, unde Paulus Apostolus in suis Epistolis docet finem legis Moysaeae, Christum fuisse, legem antiquam umbram vocat futurorum, atque omnia populo Judaico in figuris contigisse affirmat. Sed ut Populus Israëliticus apertius perciperet, atque clarius agnosceret se ad feliciora Messiae tempora disponi, spondidit illi Deus insignem, magnumque Prophetam Moysi similem se ipsi daturum, cui omnem obedientiam praestare tene-

teneretur Deuter: cap. 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loquetur ad eos omnia quæ ego præcepero illi. Qui autem verba ejus quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam.* Propheta namque, quem hic Deus populo Israëlítico appromisit, alius non est, quam Mesiæ, qui ex omnibus Prophetis qui à Moyse usque ad Mesiæ adventum fuerant, nullus illi assimilari potest, nullusque surrexit quemadmodum dicitur Deutor cap: 34. *quem noscet Dominus facie ad faciem, in omnibus signis, atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in terra Ægypti, magnaue mirabilia quæ fecit Moyses coram universo Israel, & Petrus Apostolus Actorum cap: 3tio hanc Divinam promissionem ad Mesiæ refert, atque in Christo completam fuisse docet.*

Tandem quoniam Deus ad magnum Redemptionis humani generis opus, paulatim homines disponere constituit, idè voluit sua consilia semper clarius mundo manifestare, quapropter probos, sanctosque quam plurimos viros suo spiritu afflatos eum in finem suscitavit, ut de futuro Mesiæ vaticinarentur, eumque ita describerent, ut, obsecrato animo sit oportet, qui ipsum agnoscere renuat. Tales fuerunt magni illi Prophetæ David Rex, Josias, Jeremias, Daniel, Michæas, Zacharias, Aggæus, Malachias, ceterique multi, qui Mesiæ characteres, proprietates, ac circumstantias in quibus apparere debebat, accuratissimè descripserunt.

Quæres 3. Promissio de venturo Mesiæ à Deo tum primis Parentibus nostris, tum Patriarchis facta, fuitne inter gentes propagata, & conservata?

Resp: Studiosè fuit propagata, & diligenter conservata. Primis namque Parentibus nostris de venturo Mesiæ, qui infernalis serpentis caput conterere debuerat, factam fuisse à Deo promissionem certum est, neque dubitandum Deum omnino perspicuè illos edocuisse, quod per illum humanum genus liberare ac redimere constituerit. Porro cum ipsi non solum primi omnium fuerint Parentes, sed & primi omnium debuerint esse magistri, præcipuè in illis quæ ad Dei cultum, atque ad æternam consequendam salutem spectabant, præsumendum omnino est ipsos etiam promissionem, notitiamque, quam à Deo de venturo Mesiæ acceperant, in filios, ac nepotes transfudisse, atque illis communicasse, undè sic ab Adam ad Abel, & Seth, à Seth ad Enosum, ad Enosum ad Henoch,

ab

ab isto ad Mathusalem, ab hoc ad Noemum, à Noemo ad filios ejus Sem, Japhet, & Cham, à Semo ad Abraham propagata fuit. De Abele siquidem testatur Apostolus Paulus in Epist: ad Hebr: cap: xx. illum fide plurimum, hoc est prætiosorem atque abundantiorē, quam Cain hostiam Deo obtulisse, & ab ipso testimonium consecutum, quod justus esset. De Enoso etiam Genesis cap: 4to: scriptum est. *Iste cepit invocare nomen Domini*, seu ut habet textus Hebraeus *Tunc ceptum est vocari in Nomine Domini*, quia scilicet Enoso potissimum auctore ceperunt homines in unum convenire cætum, atque Deum cultu publico collere præscriptis in eum finem externis ritibus, qui minime à fide in venturum Messiam sejungebantur. Henoch quoque Genesis cap: 5to dicitur cum Deo ambulasse, & Paulus Apostolus in Epist: ad Hebr: cap: ixmo. affirmat ipsum placuisse Deo, sed & de secundo Messiae adventu, qui primum necessariâ præsupponit, ad orbem terrarum dijudicandum ipse prophetavit, quemadmodum in sua Epistola testatur S. Judas Apostolus. Tandem Noe invenit gratiam coram Domino, fuitque vir justus, & perfectus, atque cum Domino ambulasse dicitur Genesis cap: 6to, & S. Petrus Apostolus in Epist: 2da cap: 2do vocat ipsum Præconem justitiæ, quia scilicet venturum Messiam, qui omnis justitiæ fons est, deprædicabat. Porro quod Abel fide plurimum Deo obtulerat hostiam, quod Henoch placuerit Deo, quod Noe justus, perfectusque fuerit, hæc sine fide in venturum Messiam esse non poterant, quia ut docet Paulus Apostolus in Epist: ad Hebr: cap: ixmo. *Sine fide impossibile est placere Deo*, neque sine illa vera justitia unquam haberi potest, quia scilicet ut idem Apostolus in Epistola ad Galatas cap: 2do scripserat. *Non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi*. Omnes ergo isti Abel, Enos, Henoch, Noe, notitiam venturi Messiae fidemque in ipsum à suis Majoribus sibi communicatam habuerant, quam etiam ad suos posteros propagarunt. Verum hæc futuri Messiae notio, fidesque non solum per Semum ad Abrahami familiam propagatam fuisse censendum est, sed etiam per Japhet, & Cham duos itidem filios Noe cæteris nationibus communicatam fuisse dubitari nequit. Job siquidem Idumæus, qui Moysi cœvus, aut illo longè superior fuit, Dei Redemptoris meminit, atque in illo totam felicitatis suæ spem reponit, & Balaam, qui habitabat in terra Ammonitarum,

Mes-

Melsiam venturum, qui dominetur, prænuntiavit, ad cuius ortum Stella ex Jacob apparere debuerat.

Cum verò Divinæ de venturo Melsia promissiones, Patriarchis Abrahamo, Isaaco, & Jacob renovatæ, atque iteratæ fuerint, magis etiam inter Gentes propagatæ fuerant. Certam notitiam futuri Melsiæ Abraham non soli Isaac sed & ceteris filiis suis ex Agara, & Cetura genitis propinavit, atque cum circumcisione, quæ ut Apostolus Paulus in Epist: ad Roman: cap: 4to docet, erat *signaculum fidei, & iustitiæ*, transmisit, quod & Isaac filio suo Esau præstitit. Itaque non in solum populum Judæorum, sed & in innumeras Gentes cum circumcisione, notitia ac fides futuri Melsiæ propagata fuit, unde scribit Apostolus, Abraham factum esse Patrem omnium credentium, non iis tantum qui sunt ex circumcisione. nempe Judæis, sed & iis etiam, qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio Patris Abrahamæ, nempe Gentilium.

Magis autem post latam à Deo per Moysen legem, post Prophetas, cum tota Judæorum religio, cuius principale caput fuit fides in venturum Melsiam, librique Prophetici, qui omnes Melsiam futurum deprædicabant in diversas Gentes Nationesque divulgati fuerunt, magis etiam, ac clarius notitia venturi Melsiæ propagata, ac ubique divulgata fuit.

Quæres 4to. Quibus modis notitia venturi Melsiæ propagata, & conservata fuit?

Resp: Propagata, & conservata fuit, sermone, scriptura, maxime verò sacrificiis. Et *imo.* quidem notitia venturi Melsiæ propagata & conservata fuit sermone, seu traditione orali. Certissimum namque est Parentes filios, ac nepotes suos edocuisse, notasque semper fecisse Divinas illas promissiones, quas de venturo Melsia, atque humani generis Liberatore, Deus fecerat, piè siquidem credendum est, omnes ab initio mundi Patriarchas id præstitisse, quod Deus de Abrahamo dixerat Genesis cap: 18vo. *Scio quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iustitiam.* Hoc autem orali traditione, quemadmodum tota Religio à Deo revelata, à primis Parentibus nostris usque ad legem à Moyse scriptam propagari ac conservari potuit, ita pariter & notitia venturi Melsiæ atque humani generis futuri Liberatoris, in quem fides, ac spes reponenda: maximam partem primæve religionis constituebat, atque unicum fuerat hominibus præstitutum remedium ad salu-

salutem æternam consequendam. 2do. Scriptura. In libris namquæ Moysis, de venturo Messia factæ à Deo continentur promissiones, quæ à Prophetis deinceps clariùs, & apertius prædictus, atquæ descriptus fuit. Prædictos vero libros, in alias, præter Hebraicam, ac Chaldaicam, lingvas versos, translatosquæ fuisse compertum est, & ante septuaginta Interpretum versionem, jam aliquarum saltem Librorum Sacrorum extitisse translationem probabile est, cujus etiam meminit Aristobulus Judæus, quem fuisse Magistrum Ptolomæi Regis Ægypti, legere est in libro 2do Machab: cap: xmo. Hos libros suis propriis lingvis legébant Gentiles, maximè Philosophi, Poætæ, atquæ sapientiores, indequæ haurire poterant notitiam venturi Messia, qui humani generis Liberatör, atquæ Redemptör esse debuerat. Sive autem ex lectione Sacrorum librorum hauritam, sive orali traditione acquisitam, semper verum est Gentiles futuri Messia notitiam habuisse. Namquæ ex Eusebio, Clemente, Protreptico, & Plutarcho in Alexandro discimus, memoriam historiæ de seductione Evæ apud Ethnicos conservatam fuisse, in antiquissimis siquidem Græcorum mysteriis acclamatum fuit Evam, simulquæ monstratum serpentem. Quod si verò seductionis Evæ historia ad Græcos pervenit, supponendum est, & promissionem de illo, qui ex semine Evæ nasciturus caput Serpentis conterere debuerat permeasse, & facilius adhuc promissiones Abrahamæ factæ, quæ seductione Evæ longè posteriores fuerunt, ad illos propagatæ sunt, maximè quia ut Eusebins in libro Præparat: Evangelicæ cap: 17mo allatis Berosi, Hecataei, Eupolemi aliorumque testimoniis evincit. Abraham apud Gentiles celebratissimus fuit. Sed & Sictionius, atquæ Tacitus testantur per totum Orientem pervulgatissimam fuisse opinionem ex Judæis futurum qui summâ omnium rerum potestate potiretur. 3tio. maximè tamen notitia, atquæ expectatio venturi Messia per Sacrificia propagata, & conservata fuit. Quamquam enim Sacrificia ad protestationem Deo debitæ obedientiæ institutæ fuerint, attamen futurum Messiam, ejusquæ passionem, & mortem, quâ genus humanum redimere debuerat, præfigurabant. Sacrificiis itaquæ à mundi exordio institutis, fides in venturum Messiam continebatur, unde Apostolus Paulus scripserat: Abel fide plurimam hostiam obtulisse Deo, quod & Noe post diluvium præstitit, qui egressus de Arca, ædificavit altare Domino, & tollens ex cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super

Alta-

Altare. Odoratusque est Dominus odorem suavitatis. Genesis cap: 8vo. Neque enim hæc Sacrificia Deo accepta esse poterant, nisi fide in venturum Messiam exhibita fuissent, & Sacrificium ab ipso offerendum adumbrassent. Ex quo liquet Sacrificia à Deo fuisse instituta tanquam medium, quò notitia fidesque in venturum Messiam humani generis Redemptorem propagaretur, atque conservaretur. Cum enim Sacrificiorum usus longè, lateque per orbem diffusus fuerit, per Sacrificia verò venturus Messias præfigurabatur, patet inde eum usum Sacrificiorum, simul notitiam fidemque in futurum Messiam propagatam atque conservatam fuisse. Etsi verò in Idololatriam prolapsæ fuerint Nationes, Sacrificiaque contaminaverint, obscurata quidem, sed in toto extincta non fuit notitia futuri Messias, semperque inter Gentes extiterunt, qui vero Deo Sacrificia munda offerebant, & promissum Redemptorem agnoverant, illumque expectabant.

ARTICULUS 2dus.

De adventu Messias.

Quæres 1mo. Utrum jam Messias advenerit?

Resp: Messiam jam dudum advenisse, certum & indubitatum est, idque invictè demonstratur ex Vaticiniis Jacobi Patriarchæ, Danielis, Aggæi, atque Malachiæ Prophetarum.

Quæres 2do. Quodnam est illud Jacobi Patriarchæ Vaticinium, ex quo Messias adventus comprobatur?

Resp: Jacob Patriarcha cum esset morti proximus convocavit ad se duodecim filios suos, benedixit singulis benedictionibus propriis, atque illa quæ novissimis temporibus ventura erant, ipsis prædixit, Genesis cap: 49no. Cum itaque ad Judam, quartum ex ordine generationis pervenisset filium, sic eum affatus est: *Juda, te laudabunt fratres tui, manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Non auferetur Schevet, id est Sceptrum de Juda, & dux de femore ejus donec veniat Schiloh, hoc est, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Tota autem vis argumenti, quod ex isto Jacobi Vaticinio ad probandum Messiam jam advenisse, desumitur, consistit in recta interpretatione atque intelligentia duarum hebraicarum vocum *Schevet*, & *Schiloh*,
Dd quia

quia nimirum variè in Sacris Scripturis sumuntur, & proinde etiam diverso modo intelliguntur. Verum in hoc Jacobi Vaticinio ita illas intelligendas, atque interpretandas esse, quemadmodum vulgata nostra Scripturæ Sacræ lectio habet, evidentiissimum est. Et quidem 1mo. per vocem *Schevet* intelligi omnino debet, virga potestatis, seu Sceptrum quò suprema autoritas, atque in alios dominium, principatusque significatur, quod ex ipso contextu facile evincitur. Superius namque prædixerat Jacob, quod tribum Juda, ceteræ Judæorum tribus laudare, & adorare debebunt: *te laudabunt fratres tui, adorabunt te filii Patris tui* id verò non alia de causa fieri debuerat, nisi quia Principatus, & dominium in domo & familia Juda futura erant, unde statim subjungit, *Non deficiet Sceptrum de Juda* prætereà continuò superadditur, *& dux de femore ejus*, penes Ducem verò principatum esse nemo ambigere potest. 2do. per vocem *Schiloh* pariter mittendus significatur, *donec veniat qui mittendus est* non alius verò hic mittendus intelligendus est nisi Messias, qui enim hic mittendus asseritur, expectatio Gentium dicitur, *& ipse erit expectatio gentium*. Nullus verò alius expectatio gentium esse poterat, quam Messias, quia in ipso, & per ipsum benedicendæ erant omnes nationes, atque tribus terræ, unde etiam ipse à Propheta Aggæo cap: 2do vocatur: *Desideratus cunctis Gentibus*. Quare cum vulgata nostræ Scripturæ Sacræ lectione conveniunt omnes antiquissimæ interpretationes, quæ etiam longè ante Christum natum extabant. Namque Paraphrasis Onhelos sic habet: *Non auferetur exercens dominatum de domo Juda, donec veniat Messias*, Paraphrasis Jonathanis: *Non cessabunt Reges, & Præsides de domo Judæ usque ad tempus, quò veniat Rex Messias*. Paraphrasis pariter Hierosolymitana sic habet: *Non desinent Reges ex domo Judæ usque ad tempus quò veniat Messias, cujus est Regnum*. His accedit versio Persica, Syriaca, Aquile, atque Symmachi.

Sic itaque Jacobi Patriarchæ exposito Vaticinio, ex ipso Messiam jam dudum advenisse, sequenti modo invictè demonstratur. Tunc Messias advenire debuit, quando Sceptrum seu suprema potestas in tribu Juda totaliter cessabit, atque deficiet. Porro Sceptrum, sive suprema potestas, non solum in tribu Juda, sed etiam in tota Judæorum Gente jam diu defecit, atque cessavit, quod ex præsententi Judæorum conditione manifestissimè patet. Subversa namque per Titum Hierosolima Judæi per totum orbem

di.

dispersi sine proprio Principe, aut Duce, absque suprema potestate errabundi, alieno semper subjecti imperio huc usque permanent. Igitur jam dudum Mesiæ advenit.

Obijcies. Si per hebraicam vocem *Schevet* intelligatur Sceptrum, sive suprema potestas, jam tempore captivitatis Babilonicæ, aut brevi post illam Mesiæ venire debuérat! Namque tempore Babilonicæ captivitatis, quæ septuaginta annis duravit, capto, & in Babylonem abducto Sedecia ultimo Judæorum Rege, cum universo populo, diruta Jerosolyma, & combusto Templo, totaliter apud Judæos celsavit suprema potestas. Jam vero post captivitatem Babilonicam, suprema potestas diu fuit penes Alsamenæos seu Machabæos, qui de tribu Levi erant. Præterea particula ista *donec*, dñm in Vaticinio Jacobi dicitur, *donec veniat, qui mittendus est* sic reddi debet, *priusquam venerit*, ita ut sensus sit, post adventum Mesiæ Sceptrum in Juda perpetuum fore, nec ab ipso unquam auferendum. 2do. potius igitur per vocem *Schevet* intelligenda est virga tribulationis, unde in Vaticinio Jacobi prædicitur non recessuram a tribu Juda, sive a tota Judæorum Gente tribulationem donec veniat Mesiæ. Hæc igitur tribulatio quoniam adhuc durat, non igitur Mesiæ jam venerat.

R. sp: ad 1mum. Tempore captivitatis Babilonicæ Sceptrum, seu suprema potestas defecisse apud Judæos censi nequit, quia solum interrupta fuit, & quidem tempore satis brevi, adeo ut non cessatio Sceptri, Regnique interitus, sed quasi Interregnum reputari debeat. Quamquam enim captivitas Babilonica per septuaginta annos durasse dicitur, verum istiusmodi cum secundum supputationem Jeremiæ Prophetæ cap: 25, & 29, incipiunt ab anno 4to Joachim Regis, quando prima facta est translatio Babylonem populi Judaici, a quo tempore, adhuc regnârunt Rege Juda in Jerosalem annis octodecim, & mensibus sex, usque ad annum undecimum Regni Sedeciæ Regis, in quo Templum, totaque Civitas a Chaldæis diruta, & igne combusta fuit, universus populus, paucis exceptis, in captivitatem abductus fuit, ab hoc igitur tempore, usque ad annum primum Regis Cyri, quo captivitas Babilonica soluta fuit, Sceptrum, seu suprema potestas apud Judæos, non nisi quinquaginta duobus annis quasi suspensa fuit. Sed & per decursum horum annorum, Judæi in Chaldæa commorantes, suis legibus vixerant, regebanturque, suos habebant Judices, quibus etiam vitæ & mortis, in

suos inerat potestas, ut ex historia Susannæ, & Estheria patet, semperque spem certam sive de captivitate liberationis, reditusque in Patriam, ex Jeremiæ, & Danielis oraculis retinebant. Tandem anno trigesimo septimo transmigrationis Joachim Regis Juda, Evilmerodach Rex Nabuchodonosoris Successor, de carcere illum educens, *posuit thronum ejus super thronum Regum qui erant cum eo in Babylone* prout scriptum legimus in libro 4to Regum cap. 25to. Primò quoque annò Cyri Regis antequam adhuc Populus Judæorum de captivitate Babylonica fuisset in terram suam reversus, libro 1mo Esdræ cap. 1mo jam Salsabassar, seu Zorobabel Princeps Juda nominatur. & dicitur, & ab hoc Zorobabele incipiendo, post solutam Babylonicam captivitatem semper Judæi proprios suos Duces, Principesque habebant, quibus suprema in suis potestas, & dominium competeat. Non ergo per Babylonicam captivitatem cessavit apud Judæos Sceptrum, neque suprema apud ipsos defecit potestas. Machabæi quoque, qui longò tempore apud Judæos Principatum tenebant, ac tandem nomen, dignitatemque Regiam sibi asceverant, quamquam de tribu Levi erant, dignitatemque summi Sacerdotij cum Regia potestate conjunxerant, verum Supremam apud Judæos potestatem non nisi de consensu & voluntate tribus Juda, ab ipsa scilicet electi Principes, Ducesque constituti, exercebant. Post reditum siquidem de Babylonica captivitate, ferè sola tribus Juda reputabatur, quia scilicet pauci Sacerdotes, & Levitæ, exigua pars tribus Benjamin, ex reliquis autem tribubus nonnulli, tantummodo in Judæam redierant, unde tribus Juda totam gentem constituerebat atque Judæorum nomine jam vocitabatur. Ex ipsius ergo electione & consensu, Duces ac Principes, penes quos suprema erat potestas, constituiebantur, quod in Machabæis manifestissimum est, pluribus in locis id docet Josephus libro Antiquitatum Judaicarum. Machabæi itaque non proprio motu, aut suo jure Principatum inter Judæos sibi arrogarunt, sed consensu, & electione Judæorum sibi traditum administrabant, quare in libro 1mo Machab. cap. 9no ad Jonathan fratrem Judæ Machabæi confluentes Judæi, sic inquirunt: *Nunc itaque te hodie eligimus in Principem & Ducem, ad bellandum bellum nostrum, & ad Simonem dixerunt cap. 13tio: Tu es dux noster loco Judæ, & Jonathan fratris tui.* Quare etiam tempore Machabæorum per

nes tribum Juda Sceptrum, seu supremam permansit potestas.

Quod verò attinet particulam *donec* sic respondetur. Cum in Vaticiniis Jacobi dicitur: *Non auferetur Sceptrum de Juda, donec veniat qui mittendus est.* Particula ista *donec* ex regulis grammaticis Sceptri finem, celsationemque hoc in textu significat, ea namque est hujus particulæ vis, atque ex recepto usu significatio, ut rem præcedentem eò usque duraturam denotet, quò usque id, quod ei subnectitur, eveniat, quare in Vaticinio Jacobi particula *donec* Sceptrum, seu supremam potestatem eò usque in tribu Juda duraturam significat, quò usque venerit, qui mittendus est, hoc est Messias. Nullò modo sic reddi potest, *postquam venerit, Messias Sceptrum in Juda non deficiet*, hoc enim & integrum Vaticinii Jacobi perverteret sensum, & ejusdem scopo, ac fini omnino repugnaret. Ex mente siquidem omnium antiquorum Judæorum, maxime qui Sacros libros sunt interpretati, Jacob Patriarcha in suo Vaticinio determinat tempus, quò venturus est Messias, atque ipsius adventus hoc ponit signum; celsationem videlicet in tribu Juda Sceptri, seu supremæ potestatis, quodsi allata admittatur interpretatio, tunc nulla jam erit determinatio temporis, quò venturus sit Messias, nullum signum quo adventus ipsius cognosci possit. Subsistere igitur istiusmodi interpretatio nequit.

Ad 2dum. Vox hebraica *Schevel* tunc tantummodo in Scripturis virgam tribulationis significat, quando per aliquod adjunctum ad talem significationem determinatur, veluti in Psalmo 2do. *Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos,* & Isaia cap: 10. *Vae Assur virga furoris mei.* Porro in Vaticinio Jacob nihil est, quod vocem *Schevel* determinet ad significandam virgam tribulationis, quin è contra, verba subsequentià, *& dux de femore ejus*, aperte indicant per illam significari virgam regiminis, & potestatis. Præterea si in Vaticinio Jacobi per vocem *Schevel* significaretur virga tribulationis à Jacob prædictum esset, tribulationem à tribu Juda non recessuram donec adveniret Messias, id autem veritati totius historię gentis Judæorum apponeretur. Enimverò præterquam, quod ab egressu ex Ægypto Populi Israelitici tribus Juda & numerosior, & oppulentior fuerit, semperque primas partes ante ceteras tribus tenebat, à Davide usque ad Sedeciam per annos quingentos & florentissima ipsa fuit,

it. & Sceptrum obtinuit. Post Sedeciam verò, ac post reditum è captivitate Babylonica, sub Ducibus ac Principibus gentis suæ per quadringentos circiter annos, si tempus persecutionis ab Antiocho excitatæ excipiamus, florens ac felix fuit, tandem in Jacobi Vaticinio, tribui Judæ omnia fausta, & prospera prædicuntur, nulla igitur est ratio, ut vox *Schevet* virgam tribulationis significet.

Quæres 2. Ex Prophetia Danielis quale eruitur argumentum ut ostendatur Messiam jam advenisse?

Resp. Cum Propheta Daniel fuis ad Deum præcibus supplex postularet, ut benigne ad Jerusalem, populumque Judaicum respiceret, Gabriel Angelus ad eum accessit, atque ita illum allocutus est, cap: 9. *Septuaginta hebdomadibus abbreviatæ sunt super populum tuum, & super Urbem Sanctam tuam, ut consumetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum, scito ergo, & animadvertet. Ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum Ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt, & rursus ædificabitur platea, & muri in angustia temporum, & post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit ejus populus, qui eum negaturus est, & Civitatem & Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo; & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet Hostia, & Sacrificium. & erit in templo abominatio, desolationis, & usque ad consumationem, & finem perseverabit desolatio.*

Duo verò in hoc Danielis Vaticinio, notanda sunt. *Primum:* per hebdomades, quæ in hoc Vaticinio memorantur, non sunt hebdomades dierum, sed annorum; de quibus etiam occurrit mentio Levitici cap: 25to, ubi septem hebdomadæ constituunt numerum qui adraginta novem annorum, hinc in Danielis Vaticinio Septuaginta hebdomades conficiunt quadringentos, nonaginta annos. Numerus ergo hic septuaginta hebdomadum determinatus, & certus ponitur, non autem, ut aliquando in Scripturis Sacris contingere solet, certus ac determinatus pro incerto, & indeterminato, in Hebræo namque textu septuaginta ipsiusmodi hebdomadæ dicuntur decissæ, definitæ, quare etiam determinatum annorum numerum quadringentorum nonaginta significant, atque designant. *Secundum* per ser-

nonem ut iterum ædificetur Jerusalem, à cujus exitu septuaginta hebdomadæ numerandæ sunt, intelligitur edictum Regis Persarum, qui tunc imperabat editum, ut Civitas Jerusalem à Nabuchodonosore diruta, ac ever-
sa restauraretur, atque iterum ædificaretur. Porro qua-
tuor à Regibus Persarum in gratiam Judæorum promul-
gata sunt edicta. *1um*: à Cyro Anno Imperij ipsius pri-
mo, de quo libro 1mo Esdræ cap: 1mo scribitur. Hoc
edicto soluta fuit captivitas Babylonica, Judæis permisum
est in Patriam redire, Templumque Jerosolymis ædifica-
re. *2dum*: à Dario Histapse, quo nonnisi primum Cyri
Decretum confirmatur, ut in eodem libro 1mo Esdræ
videre est. *3tium*: ab Artaxerxe Longimano, Anno Impe-
rij ipsius septimo promulgatum, de quo scribit Esdras
libro 1mo cap: 7mo. *4tum*: tandem ab eodem Artaxerxe,
Anno Imperij illius vigesimo evulgatum, de quo legere
est in libro 2do Esdræ cap. 2do. Jam autem in tribus
prioribus Regum edictis, nonnisi Templi Jerosolymitani
ædificandi Judæis data est facultas, de restauranda verò
Civitate Jerusalem nulla mentio, proindeque etiam Ju-
dæis vigore horum trium edictorum priorum, Templum
tantummodo ædificare allaborabant, ut ex libro 1mo
Esdræ manifestissimum est. Quartum ab Artaxerxe Lon-
gimano Anno Imperij ipsius vigesimo latum edictum, pri-
mo concessit Judæis facultatem restaurandæ etiam Civi-
tatis Jerusalem, atque vigore nonnisi hujus Edicti Civi-
tas Jerusalem reædificata fuit, muri in circuitu illius ere-
cti, turresque restauratæ fuerunt. Cum verò juxta Vati-
cinium Danielis, septuaginta Hebdomadæ numerari debe-
ant ab exitu sermonis, sive edicti, ut iterum ædificetur
Jerusalem, atque ibidem prædicitur, quod vigore hujus-
cemodi edicti rursum in angustia temporum ædificabitur
platea, & muri Civitatis, ab hoc igitur ultimo edicto nu-
merandæ sunt septuaginta hebdomadæ ad adventum Chri-
sti Ducis in Vaticinio Danielis memoratæ.

Quare ex Danielis Vaticinio ad probandum Messiam
jam dudum venisse, tale efformatur argumentum. Vati-
cinium Danielis de venturo loquitur Messia, illumque ven-
tuum prænuntiat. Quem enim venturum in hoc Vaticinio
prædicit Daniel, is per excellentiam Unctus, seu Chri-
stus nominatur, Sanctus Sanctorum, qui peccata expi-
are, & justitiam sempiternam secum adducere debuerat,
Author novi fœderis dicitur, sub quo vetera Sacrificia sunt
abroganda, occidendus tandem, & post ipsius mortem
Civi-

Civitas Jerusalem evertenda, atque in finem usque abominatio desolationis duratura prænuntiatur. Hæc verò omnia nulli alio, quam Messiae competere, & convenire possunt, quod innumeris etiam Scripturarum testimoniis facillimum est demonstrare. Igitur de Messia in prædicto Danielis Vaticinio sermo est. Hunc autem Messiam, Daniel post septuaginta hebdomadas Annorum, hoc est post quadringentos nonaginta Annos ab exitu Sermonis ut iterum aedificetur Jerusalem computandos, venturum affirmat. Istiusmodi verò septuaginta hebdomadæ sive anni quadringenti nonaginta, non solum si ab Artaxerxis Longimani edicto, anno Imperij ejus vigesimo promulgato incipiunt, sed etiam à quocunque Regum Persarum, in gratiam Judæorum lato decreto auspiciuntur, semper à multis jam sæculis effluxerunt, atque præterierunt. Ergo Messias jam dudum advenerat. Præterea juxta prænominatum Danielis vaticinium, post adventum, mortemque Messiae Civitas Jerusalem & Sanctuarium dissipandum erat, populus dispergendus, nec jam amplius populus Domini esse, aut nominari, Hostia & Sacrificium deficere debuerat, in templo abominatio desolationis futura erat, & usque ad consummationem, & finem perseveratura desolatio. Hæc verò omnia à multis sæculis completa, & facta esse oculis etiam conspiciuntur. Igitur à multis sæculis Messias jam advenerat.

Quæres 3. Ex aliis Prophetis quodnam adduci potest argumentum ad probandum Messiam jam pridem advenisse?

Resp. Interrupto ob vicinam Gentium odium ædificio Templi, Darij Regis Persarum Anno secundo, ad illud perficiendum, atque consummandum Judæi manus apposuerunt, verum seniores plurimi, qui primi Templi à Salomone ædificati splendorem, elegantiam, magnificentiamque viderant, secundi parvitatem & indopiam considerantes amaras lachrymas fundebant, jussu itaque Dei, Aggæus Propheta sic Judæos allocutus est cap: 2do: *Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Nunquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris? Hæc dicit Dominus exercituum. Adhuc unum modicum est, & ego commovebo Cælum & terram, & mare, & aridam, & movebuntur omnes gentes, & veniet desideratus cunctis Gentibus, & implebo Domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum est argentum, & meum est aurum. Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ.*

Et

*Et in hoc loco isto dabo pacem dicit Dominus exercituum. In eundem modum aliquibus annis post Aggæum Vaticinatus est Malachias cap: 3tio. Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad Templum suum Dominator, quem vos queritis, & Angelus Testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum. Ex his duobus Vaticiniis sic argumentari licet. In utroque hoc Vaticinio sermo est de Messia. Soli namque Messiae competere potest, quod sit desideratus cunctis Gentibus; pacis author, Dominator quem J. dæi querebant, Angelus testamenti, quem ipsi volebant, atque ardentè desiderabant; de solo etiam Messia dici potest, quod ad Templum suum venturus sit, & pacem in illo loco daturus, quod ad ejus adventum cælum, & terra, mare; & arida commoveri debeat. Hæc inquam omnia soli Messiae competere, & de ipso tantummodo dici possunt. Hunc igitur Messiam ad secundum Templum, quod Jerosolymis, captivitate Babylonica soluta, recens fuit ædificatum, venturum esse prædixerunt *veniet, inquit Aggæus, desideratus cunctis Gentibus, & implebo domum istam gloria mea.* Malachias verò ait: *statim veniet ad Templum suum Dominator*, atque exinde major futura erat gloria hujusce secundi Templi quam primi, quod à Salomone fuit extractum, nulla siquidem alia hujus præeminentiae, ac præexcellentiæ ratio assignari potest, quam ista, quod scilicet ad secundum Templum Messias venire debuerat, quod primo non fuerat concessum. Namque si amplitudo structuræ, elegantia operis, opes, thesauri spectentur, secundum Templum in comparatione cum primo, ita fuit, juxta Aggæi expressionem, quasi non esset in oculis hominum. Deus quoque ipse disertis verbis per Prophetam contestatus est, se Templi gloriam non ex auro, aut argento æstimare. *Meum est argentum, meum est aurum, dicit Dominus exercituum.* Præterea multa deerant Templo secundo, quæ in primo reperiiebantur, & quæ gloriam ipsi non modicam conciliabant, videlicet, Arca fæderis, virga Aaron, duæ lapideæ tabulæ, in quibus mandata Dei descripta erant, Oleum Sanctum, & alia multa. Unde in ipso Vaticinio Aggæi non alia assignatur causa, cur gloria Domus Domini secundæ, major sit futura quam primæ, nisi hæc unica, *veniet desideratus cunctis Gentibus, & implebo domum istam gloria mea. Magna est gloria domus istius novissimæ plusquam primæ, in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exer-**

exercituum. Porro Templum secundum Jerosolymitanum à multis sæculis dirutum vastatumque est. Ergo à multis jam sæculis Messias venit.

Quæres 4. Quis est iste Messias, qui jam dudum venerat?

Resp. Messias, qui jam dudum venerat, alius non est, nisi Jesus Christus. Hoc iisdem evincitur argumentis, quibus probatum fuit Messiam jam dudum advenisse. Et quidem *1mo:* secundum Vaticinium Jacobi Patriarchæ Messias venire debuit tunc, quando deficeret Sceptrum, & Dux de Juda. Porro Christus Jesus tunc natus est, quando Sceptrum & Dux de Juda defecerat. Namque post mortem Hircani ex Asamenais, seu Machabæis ultimi Regis, à Romanis Rex datus est Judæis Herodes Idumæus, quò item defuncto, cum filium ejus Archelaum Augustus Romanorum Imperator in exilium relegasset, totam Judæam in formam Provinciæ redactam, Syriæ attribuit, & per Romanos Præsides administrata fuit. Ab eo igitur tempore suis quidem legibus relictis adhuc erant Judæi, suprema tamen potestate, jure vitæ ac necis in suos, omnino privati sunt, undè coram Pilato Romano Præsidente palam professi sunt se non habere Regem, nisi Cæsarem, sibi non licere occidere quemquam. Joannis cap: 18vo, & 19no. Tandem eversis per Titum Civitate Hierosolymitana, ac Templo, populo in captivitatem abducto, cæteris per orbem dispersis, cum extrema totius Gentis clade, suprema apud Judæos potestas penitus interiit. Verus itaque Messias est Christus Jesus. *2do:* Juxta Prophetiam Danielis Messias venire debuit post septuaginta hebdomadas ab exitu Sermonis ut iterum ædificaretur Jerusalem computandas, occidendus erat à populo suo, qui eum negaturus erat, Civitas Jerusalem & Sanctuarium dissipandum, deficere debuit Hostia, & Sacrificium, in Templo futura erat abominatio desolationis & usque ad consumptionem, & finem permansura. Jam verò circa finem istiusmodi hebdomadarum Christus Jesus natus est, in medio septuagesimæ hebdomadæ à populo suo occisus est, non diu post mortem ipsius, Civitas Jerusalem & Sanctuarium dissipatum fuit, Hostia & Sacrificium celsarunt, sola remansit abominatio desolationis, atque huc usque per tot sæcula perseverat. Ergo Christus Jesus verus est Messias.

3tio: Ex Aggæi, & Malachiæ Vaticiniis Messias ad secundum Templum Jerosolymitanum, quod post Babylo-

nicam

nicam captivitatem exstructum fuerat, venire debuerat, illudque suâ præsentiâ condecorare. Porro Jesus Christus in hocce secundo Jerosolymitano Templo juxta Moysis legem fuit Domino oblatas, atque præsentalus, in illo toties populum docebat, jamque istud Templum à multis sæculis dirutum, atque dissipatum est, Christus ergo Jesus verus Messias est.

Dices 1mo: In vaticinio Danielis, atque in aliis etiam Prophetiis Messias dicitur Dux, seu Princeps, & reipsa Messias juxta prædictionem Prophetarum Rex potentissimus futurus erat, quare de ipso Zacharias cap: 6no inquit, *potestas ejus à mari usque ad mare, à fluminibus usque ad fines terræ*, ill, ut Daniel etiam loquitur cap: 7no: *omnes populi, & tribus, & lingvæ* servire debebant. Hæc verò nec Christo Jesu ullatenus inservire possunt, neque in illo adimpleta sunt. 2do: Messias debuerat iniquitatem delere, justitiamque sempiternam adducere. Ista autem Jesus Christus non adimplevit, neque præstitit, hucusque peccatum, & iniquitas in mundo regnat, ac dominatur. Nequit ergo Christus Jesus verus Messias dici.

Resp. ad 1mum: Re vera venturus Messias, Dux futurus erat, sed non ad debellandas ferro, & armis Gentes, sed ad illas docendas, atque in lege erudiendas, ut apud Isaiam cap. 55to scriptum legimus. *Testem populis dedi eum, ducem, ac præceptorem in Gentibus*, quare notio, quam sibi Judæi de Messia, quasi potentissimo Rege, ac strenuo belli Duce efformarunt, & falsissima est, & maximæ cæcitat, atque obdurationis illorum causa. Sacri namque Prophetæ, Messia Regnum, absque divitiarum splendore, sine exercituum robore futurum prænuntiaverunt prædixeruntque illum fore humilem, despectum, novissimum virorum, virum dolorum, vulneratum, ac morti traditum. Magnam equidem ipsius potestatem vidit Zacharias, cernit, quod dominabitur à mari usque ad mare, ad Regem hunc pauperem, atque inopem, absque equis, & quadragis fore, ibidem denuntiat, hinc Regnum ejus non temporale adinstar aliorum Regum, sed æternum, sæpe in Sacris litteris dicitur, Regnum insuper super hominum voluntates, & corda, Regnum gratiæ & Sanctitatis vocatur, quo fit ut ejus dominium, Spirituale, internum, ac invisibile est. Frustra igitur Judæi expectant Messiam, Ducem præstantissimum, qui vi, armisque alienas debellet nationes, nam Regnum ejus pacificum esse debuit, & absque externis victoriis, ipsius arma sunt
veri-

veritas, mansuetudo, & justitia, quâpropter Judam salvandum quidem à Domino Deo suo prædixerunt. Prophetæ, sed quemadmodum dicit Oseas cap: 1mo: *non in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus.* Tandem juxta Prophetarum Vaticinia, Regnum Mesiæ tunc perfectum futurum est, quando ipse in sua gloria à dextris Dei constitutus fuerit, tunc namquæ, ut ait David Psalmo 2do: Reges ipsi servient, & omnes qui illum spreverunt, in die iræ suæ peribunt. Cum igitur hæc omnia Jesu Christo convenire, atque in illo adimpleta esse evidentissimum sit, ipse verus est Mesiæ, & Judæi, qui instar Principum terræ Regnum Mesiæ expectant, in densissimis vagantur tenebris.

Addum: Per Jesum Christum peccatum finem habuit, deleta est iniquitas, quia ipse pro totius mundi peccatis copiosè, & abundanter satisfecit, atque etiam suæ Cælesti doctrina ad veram justitiæ viam planissimam hominibus demonstravit. Adduxit quoque justitiæ sempiternam, quia ipse Mesiæ à Jeremia Propheta cap: 23tio juxta Hebraicum fontem, *Deus justitiæ nostræ* vocatur. Tandem quæcunque nunc post adventum Jesu Christi in mundo vigent peccata, hæc si comparentur cum immanissimis sceleribus quæ antiquitus cum idololatria universo dominabantur orbi, valde imminuuntur, ac extenuantur.

Quæres 5. Ex quibus præterea signis ostendi potest Christum Jesum verum esse Mesiæ?

Resp: Christum Jesum verum esse Mesiæ exinde ostenditur, quod omnia signa, quibus Prophetæ futurum Mesiæ designare, ac denotari voluerunt, ipsi apprimè inseruiunt, atque in illo adimpleta fuerant. Signa verò, ac circumstantiæ, quæ Mesiæ denotabant, & in quibus ipse apparere debuerat, ad quatuor classes reducuntur, natiuitatem, vitam & gesta, mortem, & tempus quod mortem ipsius subsecutum est respiciunt. Et quidem 1mo: quod natiuitatem attinet, Mesiæ debuit oriri ex semine Abraham, & Davidis Psal: 88. & Jeremi: cap: 23. nasciturus erat in Bethlehem. Mich: cap: 5to. ad eum in cunabula Magi delaturi erant aurum & thus. Isaïæ cap: 60. eumque adoraturi erant. Psal: 71. ex Virgine concipi, & nasci debuit. Isaïæ cap: 7mo: Debuit habere præcursorem à solitudine profectum. 2do: quod vitam & gesta Mesiæ spectat, debuit prædicare evangelium. Isaïæ cap: 61. miracula patrare. Isaïæ cap: 35. Ingressi Jerosolymam super Asi-

inam sedens, & à civibus cum gaudio excipi. Zachar: pite, qno, novum Sacrificium instituire. Malach: cap: 10. legis veteris Sacrificia abrogare. Ibidem. 3tio: quod attinet mortem, ipsiusque circumstantias, debuit amico & familiari prodi. Psal: 40. triginta argenteis vendi. Zach: cap: 11. à falsis testibus accusari. Psal: 40. outa, & contumelias perferre. Isaia: cap 50. inter iniquos cruci affigi. Psal: 21. felle; & aceto potari. Psal: 68. in latere transfodi, Zachar: cap: 12. ita nudari, ut super veses ejus mitterentur sortes. Psal: 21. 4to: tandem de timore quod mortem Messiae consequeretur, prædictum fuit, quod debebat ad inferos descendere, & veteres Patriarchas tertia die inde educere. Psal: 77. & Oseæ cap: 6to & Zachar: cap: 9no mittere Spiritum Sanctum. Demum promissa fuit Messiae conversio Gentium. Isaia: cap: 49. Illudque magnum opus perficere debuit per eos, qui in eum credituri erant Isaia: cap: 66to. Judæorum autem cæcitas, di persio, ac totalis à Deo reprobatio prænnuntiata. Isaia: cap: 8vo. Hæc verò omnia, & apprimè Christo Jesu conveniunt, ac in ipso adamusim adimpleta fuerunt, prout ex Evangelica historia evidentissimè compertum est. Enimverò Christus Jesus est Filius Abraham & David de Spiritu S. conceptus, ex Maria Virgine in Bethlehem natus fuit; ad eum in cunabula Magi venerunt, aurum, & thus deferentes, Joannem habuit Præcursorem, qui in deserto pænitentiam prædicavit. In Judæa Christus Jesus Evangelium prædicavit, plurima miracula patravit, Arianæ insedens triumphaliter Jerosolymam ingressus est, paulò ante mortem novum Sacrificium instituit, à Juda discipulo suo traditus est, triginta argenteis venditus, à falsis testibus accusatus, sputis conspersus, & contumeliis affectus, Cruci inter duos Latrones affixus, felle & aceto potatus, in latere perforsus, vestibus spoliatus, & sortes super eas misæ sunt. Tandem post mortem ad inferos descendit, à mortuis tertia die resurrexit, Spiritum S. misit, per ipsum Gentes abjectis idolis, ad veri Dei cultum conversæ sunt. Judæi verò dispersi, ac reprobati, hucusque captivi detinentur. Quæcunque igitur de Messia Prophetæ prædixerunt, hæc in Jesu Christo adimpleta sunt, ipse itaque verus Messias est.

Dices: Populus Judæorum propter varia sua crimina, & multiplicia scelera, quemadmodum antiquitus captivitate Babylonica, Civitatis Jerusalem vastatione, Templique excidio à Deo punitus fuerit, ita & nunc dis-

per

persione, exilio, variisque infortunis propter suas affligitur prævaricationes, inde ergo inferri nequit Christum Jesum Messiam esse, & propter illatam ipsi à Judæis mortem, hæc illos pati, ac tolerare mala.

Resp. Quod populus Judæorum à Deo reprobatus sit, per orbem dispersus, captivitati, variisque calamitatibus subjectus, Civitas Templumque Jerosolymitanum dirutam, ac solo æquatum, alia causa, ratioque assignari, & esse nequit nisi mors Messiae Jesu Christo crudeliter à Judæis illata, & id apertissime constat ex Danielis, Prophetia cap: gno, postquam enim hic Propheta Messiam venturum, & à populo suo occidendum prædixerat, statim subdit, *Non erit ejus populus, qui eum negaturus est, & Civitatem, & Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis ejus vastitas, & statuta desolatio*, quod longè antè Daniele Prophetam populo Judæorum comminatus est David Rex Psal: 68: qui totus est de Christo Messia. *Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos, fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet, quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt*, tota igitur, ac unica ratio, causaque reprobationis, iræ ac furoris Divini contra populum Judæorum, desolationis, vastationis, excidii, terræ, gentis, Civitatis ac Sanctuarij eorum, Christus Messias ab ipsis abnegatus, atque occisus, quia nempe illum, quem Deus propter scelus populi sui percusserat persecuti sunt, atque eum subsanando, super dolorem vulnèrum ejus, tristitiam, atque merorem addiderunt, undè & ipse Christus Jesus futuram ruinam, vastationemque, ac totale excidium Civitati Jerusalem prænuntiāns, hanc solam omnium malorum, quæ illi obvenire debebant posuit rationem, causamque quod non cognoverit tempus visitationis suæ. Lucæ cap: 19no. Quare id reipsa evenit Judæis, quod ipsi sibi consciverant, dum Christum morti tradendo acclamabant, *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros*. Math: cap: 28. Equidem verum est, ob sua crimina Judæos multoties à Deo variis calamitatibus affictos fuisse, captivitatibus addictos, omniumque verò prolixior, atque diuturnior fuit Babylonica captivitas, & quamquam horrenda erant Judæorum scelera, propter quæ illam immiserit ipsis Deus quia videlicet, inter alia filios, ac filias suas Dæmoniis immolabant, attamen nonnisi septuaginta annis perduravit, atque Isaias, Jeremias qui ipsam præ-

dixit.

dixerant, statim populum Judæorum consolando finem illius prænuntiârunt. Omnes itaque Judæorum calamitates, captivitates, quibus à Deo propter sua scelera castigabantur, & temporales erant, & adæo diuturnæ non erant. Verum præsens captivitas, dispersio, afflictioque, jam à septemdecim sæculis durat, & secundum Prophetarum Vaticinia in perpetuum duratura est, quia scilicet, juxta Daniele *usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio*, ac tandem nefandissima illa idololatriæ scelera, quæ Deus olim in Judæis severissimè puniebat, jam à soluta Babylonica captivitate inter illos non apparent, alia ergo hujus captivitatis, afflictionisque ratio, causaque subesse nequit, quam hæc, quod Messiam Jesum Christum despexerint, mortique tradiderint.

CAPUT TERTIUM

De Jesu Christo, ipsius natura, atque persona.

Quæres: Quæ præcipuæ erant erroneæ de Jesu Christo opiniones, atque hæreses?

Resp: Multæ, ac sibi etiam oppositæ erant de Jesu Christo erroneæ opiniones, hæresesque. Ex his aliæ naturam, modò Divinam, modò humanam, illi denegabant, aliæ unionem ipsarum hypostaticam, seu personalem inficiabantur, sicque duas in Christo statuebant personas, aliæ duas in illo distinctas naturas inficiebantur, humanam à Divina absorptam, aut etiam utramque confusam ac permixtam fuisse arbitrantur atque idèò in unitate Divinæ Personæ, unam Christo tribuebant naturam.

Primò: Quidam veram Christi humanitatem negarunt quidam primorum sæculorum hæretici, tribuentes Christo non nisi phantasma quoddam corporis, seu speciem quandam externam corporis humani, dicti propterea Phantasiastæ, quem errorem longè, latèque propagarunt Manichæi, Valentiniani negarunt Christum habuisse corpus ex Mariæ Matris suæ substantia, sed cæleste quoddam supernaturale, & æthereum. Appollinaristæ dictitabant, Christum corpus tantum humanum assumpsisse, non animam, & animæ vices Verbum Livinum supplivisse. Tandem

dem Monothelitæ heretici docebant, in Christo post-
turam Divinæ & humanæ conjunctionem, unam tantum
modo fuisse Divinam voluntatem, existimantes, animam
Christi rationalem, voluntate humana destitutam fuisse.

Secundæ. Divinam Christo naturam abnegarunt, huc Apostolorum tempore, Simon Magus, Cerinthus, Ebion hæretici. Christum etiam purum fuisse hominem blasphemabant Carpocrates, Theodoretus Byzantinus, Artemon, Paulus Samosatenus, Marcellus Ancyranus, & Photinus. Tandem Arius Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter, divinitatem Christi omni conatu impugnavit, quod & modo Sociniani admittuntur.

Tertio. Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus, Divinæ ac humanæ cum Christo naturæ unionem hypostaticam, seu personalem sustulit, Christum in duas dividers Personas, ita ut Divina Filii Dei natura, Christo homini se tantum associaverit, & Divina Verbi persona, cum humana Christi persona amicitiae nonnisi, & societatis vinculo per unionem moralem sese conjunxerit, ex quo consequebatur; illa quæ propria erant unius naturæ, propter defectum personalis unionis, alteri naturæ in Christo adscribi non posse, & dici non amplius posse Deum esse natum, falsum, mortuum, Mariam Virginem esse Dei Genitricem, quæ pessima consecraria Nestorius ipse non negavit, imo illa comprobare adnitebatur, Mariam Virginem rectius Christi Genitricem, quam Dei Genitricem esse appellandam. Nestorianis adjungendi sunt hæretici Adoptiani, qui sæculo 8vo auctore Felice Episcopo Urgelitano, & Elipando Episcopo Toletano exortiti duerunt, Christum secundum humanam naturam esse tantummodo Filium Dei adoptivum, scilicet nonnisi nomine, & adoptione.

Quarto, Nestorianæ hæresi opponitur error Eutychianorum, cujus auctor fuit Eutyches Monachus Constantinopolitanus, qui dum strenuè contrà Nestorium agere, in oppositum prolapsus est errorem, docuitque, sicut in Christo una est persona, ita quoque post unionem naturæ Divinæ & humanæ, unica est, & remanet natura, nimirum Divina, seu Verbi, humana natura per Divinam absorpta. Porro Eutychiani in varias postea Sectas divisi sunt. Ex his præcipua fuit Asephalorum dicta, quam Petrus Fulla Episcopus Antiochenus promovebat, affirmabatque naturam humanam in Christo à Divina non fuisse quidem absorptam, sed tamen unam esse in Christo naturam censebat, ex duplici compositam, atque coagmenta-

tam, unde etiam Trisogio Græcorum, *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis* adiciebat *qui paſſus eſt pro nobis*, *miserere nobis* volens per hoc innuere, ipſam Divinitatem, & totam Sanctiſſimam Trinitatem pro nobis fuiſſe, paſſam. Præterea Eutychianorum numerosa ſelecta à Severo Monacho Palæſtino, ex poſt Episcopo Antiocheno, Severianorum dicta, qui docebant naturam humanam non quidem per Divinam abſorptam fuiſſe, duas amen in Christo naturas in unam fuiſſe commixtas, atque confuſas.

Et hos pernicioſiſſimos errores magna ex parte, recentiores Hæretici his temporibus, maximè in Anglia atque Germania renovârunt.

ARTICULUS I. mus.

De duplici Christi natura Divina & humana.

Quæres xmo. Utrum Christus Divinam habuit naturam?

Resp: Christus reipſa Divinam habuit naturam verusque eſt Deus, non purus homo. Et iſtud primarium atque fundamentale Religionis noſtræ dogma, contra Hæreticos, & infideles eſt comprobandum, ac ſtabiliendum. Et inprimis ex Sacris Scripturis. Apertiſſimè namque conſtat ex Sacris litteris, Christum Filium Dei eſſe. Cum enim Discipulos ſuos, Math: cap: 16to. interrogâſet: *Vos quem me eſſe dicitis*, omnium nomine reſpondens Petrus dixit: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, idem profeſſus eſt Nathaniel Joannis cap: 1mo: *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel*. Sed & ipſe Christus apertè ſe Filium Dei eſſe aſſeruit. Cæcum à natiuitate, à ſe euratum, & à Synagoga ejectum, cum inveniſſet Joan: cap: quo interrogavit illum: *Tu credis in Filium Dei?* *Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt Domine, ut credam in eum?* & dixit ei *Jesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.* Tandem ante ſuam mortem, à ſummo Interrogatus Pontifice Marci cap: 14to. *Tu es Christus Filius Dei benedicti* palàm reſpondit: *Ego ſum*. Porro Filius Dei eſt verus Deus Patri conſubſtantialis quemadmodum iterum ipſe dixerat Christus Joan: cap: 20. *Ego & Pater unum ſumus*. Ergo Christus verus eſt Deus, non purus homo, veramque reipſa habet Divinitatem. Quare & Joannes Apoſtolus in ſua

Le

Epist:

Epist: ima cap: 3to postquam edixerat in hoc consistere ve am fidem, quæ vincit mundum, ut credamus, quod Christus est Filius Dei: *Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei;* continuo doce illum verum Deum, & vitam æternam esse. *Et scimus quoniam Filius Dei venit, Hic est verus Deus, & vita æterna,* atquæ istud claris verbis professus est S. Thomas Apostolus Joan: cap: 20. qui postquam cicatrices Christi redivivi attrectaverat, exclamavit dicens: *Dominus meus, & Deus meus.*

Et hanc veritatem Sancti Apostoli, ab initio statim suæ prædicationis docuerant. S. Petrus Apostolus postquam claudum à nativitate in nomine Christi sanaverat, Actor: cap: 3tio, sic populum Judæorum affatur. *Deus Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti. Vos autem sanctum, & justum negastis, & petistis virtutem homicidam donari vobis, Auctorem vero vitæ interfecistis,* atquæ hujus facti sui in consilio Principum, Seniorum, atquæ Scribarum reidens, rationem, cap: 4to, sic illos (claudum à se sanatum indicans) alloquitur: *Notum sit omnibus vobis, quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, iste adstat coram vobis sanus. Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Ex quibus manifestissimum est, Christum esse Filium Dei, Auctorem vitæ, atquæ nonnisi per nomen ipsius nos salvos fieri posse. Est igitur verus Deus. Hoc & Paulus Apostolus docuit, Gentibusquæ prædicavit. In Epistola sua ad Philip: cap: 2do de Christo verba faciens, dicit illum in forma, seu in natura Dei esse æqualem Deo, atquæ in nomine ipsius omne genu flecti oportere, cælestium, terrestrium, & infernorum. In Epist: ad Coloss: cap: 2do docet in Christo absconditos esse omnes thesaurus sapientiæ & scientiæ, atquæ in illo habitare omnem plenitudinem Divinitatis corporaliter. In Epistola vero ad Titum cap: 2do & 3tio vocat Christum Deum Salvatorem, dicens: *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus.* Præterea in Epistola ad Romanos cap: 9no, sic de Christo loquitur: *Ex quibus, id est, antiquis Patribus, est Christus secundum carnem, qui est supra omnia Deus benedictus in sæcula* ac tandem in Epistola ad Hebræos cap: 1mo prolixè probat, deducitquæ Christum super ipsos Angelos præeminere, quia scilicet Filius Dei est, à quo genitus fuit, quia

quia per illum Deus fecit sæcula, quia est splendor gloriæ, & figura substantiæ Divinæ, omnia probat verborum virtutis suæ, ac tandem, quia ipse in principio terram fundavit, & opera manuum illius sunt cæli. Hæc autem omnia cum nonnisi vero Deo competere, & de eo dici possint, consequens inde manifestissimum est, Christum non purum hominem, sed verum Deum esse.

Obijcies 1mo. Christus alloquens Judæos Joann: cap: 10. innuit se non alia ratione dici Filium Dei, quam Judices, & Prophetæ olim dicti sunt dij, ait siquidem: *Nonne scriptum est in lege vestra, quia Ego dixi, dij estis. Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, . . . quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemias, quia dixi, filius Dei sum.* 2do. Paulus quoque Apostolus in Epist: ad Romanos cap: 9no docet Christum sanctificatione tantummodo esse filium Dei sic enim inquit: *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis.* 3tio. Christus dicitur Dei Filius nonnisi propter prodigiosam conceptionem ac nativitatem suam, sic enim Angelus Mariam Virginem allocutus est. Lucæ cap: 1mo. *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

Resp: ad 1mum. Christus se Filium Dei esse non probat à pari, ducta scilicet paritate à Judicibus, qui idèò dicti sunt dij, quia ad illos sermo Dei factus est, sed à minori ad majus, unde verborum Christi hic est sensus. Si illi dicti sunt dij, ad quos tantummodo sermo Dei factus est, & non potest solvi, seu inmutari Scriptura, *quomodo vos dicitis quid blasphemias, quia dixi Filius Dei sum,* quoniam *me Pater sanctificavit, & misit in mundum,* non sanctitate accidentaliter concessa, sed substantiali, Divina generatione communicata, unde statim ex identitate operum Divinorum, se consubstantialem esse Patri probat. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi, si autem facio, & mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.*

Ad 2dum. In textu Græco non legitur qui prædestinatus est, sed qui declaratus est Filius Dei declaratum inquam virtute miraculorum, maxime resurrectionis à mortuis, ac testimonio insius Patris bis è calo demissa voce præstito: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Sed retenta etiam lectione nostræ Vulgatæ,

Et 2

qui

qui prædestinatus est *Filius Dei*, hæc prædestinatio referenda est ad Christi humanitatem, quæ per unionem hypostaticam cum Verbo Divino evehenda erat ad naturalem Dei filiationem, & hoc optimè congruit verbis præcedentibus Apostoli de Christo dicentis, *qui factus est ei ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei.*

Ad 3tium. Eo ipso, quod Spiritus Sancti, qui verus Deus est, operante virtute Verbum caro factum est, & Christus in utero Virginis Mariæ conceptus fuerit, manifestissimè apparet, quod sit verus Deus, ex Deo vero, & non purus homo; quare S. Mathæus Apostolus Christi ex Virgine Maria conceptionem prodigiosam, atque exinde divinitatem ipsius, Isaïæ comprobat Vaticinio Cajite 1mo sic inquit: *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est... per Prophetam dicentem. Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus, ex ipso etiam nomine Emmanuel, quod Christo tribatum est, ipsum Deum verum esse commonstrans.*

Quæres 2do. Quibus præterea argumentis evincitur Christum verum esse Deum, non autem purum hominem?

Resp: Id evincitur ex vaticiniis Prophetarum & ex multitudine miraculorum quæ Christus propria Divina sua patravit virtute. Et quidem Prophetæ qui venturum Messiam prædixerant, illum Deum esse prænuntiârunt. David Rex Psalmo 109. qui totus de Messia est, & Christus illum de seipso interpretatus est, Messiam futurum affirmat in splendoribus Sanctorum, ante Luciferum ex utero Dei Patris genitum esse. Isaïas cap: 54. sic inquit: *Dominabitur tui, qui fecit te, Dominus exercituum nomen ejus, & redemptor tuus Sanctus Israel; Deus omnis terræ vocabitur.* Baruch quoque de Messia venturo loquens cap: 3tio ait: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversus eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* Daniel etiam Prophetæ cap: 2do & 7mo prædicens futurum Messia Regnum dicit de ipso quod in æternum non dissipabitur, comminuet, & consumet universa regna hæc, & ipsum stabit in æternum, de ipsa vero Messia hæc inquit: *omnes populi, & tribus, & linguæ ipsi servient, potestas ejus, potestas æterna quæ non auferetur.* Quæ omnia Messiam Deum verum esse manifeste ostendunt.

dunt & probant. Porro Christus est verus Messias, verus igitur & Deus. Atque utrumque hoc se esse, ipse attestatus est. Namque dum mulier Samaritana dixerat Christo Joan: cap: 4to. *Scio quia Messias venit*, statim dixit illi Jesus: *Ego sum qui loquor tecum*. Deum quoque se esse dixit Joan: cap: 14to. *Creditis in Deum, & in me credite* idque multis argumentis probavit, scilicet tam identitate naturæ cum Patre. *Ego & Pater unum sumus* tum identitate proprietatum atque attributorum. *Omnia quæcunque habet Pater mea sunt*, tum denique unitate, atque æqualitate operum. *Pater meus usque modò operatur, & ego operor, quæcunque ille fecerit, hæc & Filius similiter facit*. Joan: cap: 5to. Ex ipsius ergo Christi testimonio, atque ex Prophetarum vaticiniis, manet comprobatum Christum verum esse Deum, non igitur purus est homo. Sed eandem etiam veritatem confirmant innumera Miracula quæ Christus propria suâ virtute patravit. Et quidem amo. Christum innumera patrâsse miracula indubitatum est. S. Mathæus cap: 4to testatur quòd Jesus circuibat totam Galilæam *sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo, & statim ibidem subdit, abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, variis tormentis, & laboribus comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos*. Et iterum cap: 15to sic inquit: *Accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & projecerunt eos ante pedes ejus, & curavit eos, ita ut turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes, et magnificabant Deum Israel*. 2do. Omnia Miracula fecit Christus propria suâ virtute, verbo scilicet & imperio, quemadmodum Sancti testantur Evangelistæ Mathæus cap: 8vo sic inquit: *Obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & ejiciebat Spiritus verbo, & omnes male habentes curavit, & infra imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna, unde mirabantur homines, & dicebant: Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei, sed etiam, ut inquit S. Lucas cap. 6to. Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illò exhibit, & sanabat omnes*. 3tio. Hæc verò miracula patravit Christus ad ostendendam, atque demonstrandam Divinitatem suam. Unde dicebat Judæis Joan: cap: 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre*, idem & Apostolis dixit Joan: cap: 14to. *Non creditis*

editis quia ego in Patre, & Pater in me est, alioquin propter opera ipsa credite, quare etiam incredulitatem Judaeorum excusari non posse, inde Christus probat, quod editis tot tantisque miraculis in Eum non crediderint, Joas cap: 15. *Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem, & vident, & oderunt & me & Patrem*. Merito igitur ex miraculis, quae Christus patravit Ejus Divinitatem probamus, ipsumque verum Deum esse demonstramus.

Objicies amo: Opera Christi, quae Miracula esse putamus, ex causis naturalibus promanarunt, aut arte effecta sunt. Non ergo vera erant Miracula. 2to: Christus bis à Judæis rogatus ut è Caelo signum aliquod ostenderet, nullum tamen ostendit.

Resp: ad 1um: Omnia Miracula Christi ex causis naturalibus nullatenus provenire, neque ulla arte, aut humana sagacitate effici poterant, sed erant operationes, solius Divinae potestatis. Enimvero, quod profectos ad pedes suos mitos, caecos, claudos, ac alios debiles, mox Christus omnes sanaverit, ita ut continuo omnes cum summa admiratione, viderint, & audiverint, mutos loquentes, caecos videntes, claudos ambulantes, quod ingentem hominum multitudinem, scilicet quinque millia; quinque panibus, & duobus piscibus ita saturaverit, ut plus postea superesset, quam ab initio fuerat, & quod alia item occasione cibaverit quatuor millia hominum, septem panibus ac piscibus, quod obsesos à Dæmonibus liberaverit, læprosos mundavit, omnis generis languores, nullâ adhibitâ medicâ, solo nutu, uno verbo, in uno temporis momento sanaverit quod denique mortuos, atque Lazaram jam quatruiduanam, & in monumento fœtentem, à mortuis suscitaverit, quæ ars, quæ humana sagacitas ad hæc perficienda inservire poterat, ex quibus naturalibus causis hæc provenire poterant? Rectius, & ipse à nativitate cæcus, cuius postea Christus apernit oculos his de rebus judicavit dicens Joas cap: 9no *d sæculo non est auditum, quia quis apparuit oculos cæci nati*, unde etiam de Christo hoc protulit verissimum j. dictum. *Nisi hic esset à Deo, non poterat facere quicquam*. Divinae ipsius virtuti Deum attribuens curationem, quare & Nicodemus sic allocutus est Christum Joas cap: 3^{io}. *Scimus quia à Deo venisti Magister, nemo enim potest hæc signa facere, quæ Tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*.

Ad 2^{dum}: Postulatus à Judæis Christus, ut aliquod è Cæ-

à Cælo: signum eis ostenderet, rennuit id facere, non quia non poterat, quia dum Baptisaretur, Cælum apertum est, & vox Patris intonuit, & Joan: cap: 12. dum ad populum concionem haberet, *venit vox de Cælo & clarificavit, & iterum clarificabo*, sed quia ipse noluit, noluit verò, quia ut Mathæus loquitur cap: 16to tentantes eum, quærebant ab eo signum, & quamquam tot jam signa præstiterit, & Miracula patraverit, propter quæ debuerant in illum credere, attamen malitiam, ac nequitiam illorum ipsis exprobrans; adhuc maximum illis appromisit signum, atque Miraculum, suam scilicet à mortuis resurrectionem. *Signum non dabitur, nisi signum Jonæ Prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre cæti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, et tribus noctibus.*

Quæres 3. *Utrum Christus verus sit homo?*

Resp: Christus verus est homo. Et id apertissime constat ex Sacris Scripturis, in quibus Christus expressis verbis dicitur homo. Sic in Epist: 1ma ad Timoth: cap: 2do: *Unus mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus*, sæpe etiam nominatur *Filius hominis* quemadmodum Math: cap: 8vo Præterea Christo tribuuntur partes hominis essentielles, corpus scilicet, & anima. Sic Petrus Apostolus in sua 1ma Epistola cap: 2do de Christo dicit: *Qui peccata nostra portavit in corpore suo super lignum*, & ipse Christus post resurrectionem suam à mortuis apparens Discipulis suis, dixit illis: *Videte manus meas, & pedes meos, quia Ego Ipse sum. Palpate, & videte, quia Spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere?* Habuit ergo Christus veram humanam carnem, habuit & animam, de se ipso namque Math: cap: 20. sic inquit: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Tandem in Scripturis Sacris Christo attribuuntur facultates, operationes, atque etiam infirmitates humanæ, intellectus scilicet & voluntas, tristitia, dolor, fames, sitis. Est igitur verus homo, habetque naturam humanam nobis consubstantialem. Atque id in multis Conciliis definitum fuit, præcipue verò in Chalcedonensi Actione 6ta, ubi sic de Christo inquiunt Patres. *Docemus eundem perfectum in humanitate, Deum verum & hominem verum, eundem ex anima rationali & corpore, consubstantialem Patri secundum Deitatem, consubstantialem nobis eundem secundum humanitatem.*

Dices:

Dices: Christus dicitur tantummodo in similitudinem factus, & non nisi habitu inventus esse ut homo. Sic enim de ipso loquitur Paulus Apostolus Epist: ad Philip: cap: 2. *Qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Non ergo verus fuit homo nobis quoad humanam naturam consubstantialis.

Resp: Per formam Dei, & formam servi, natura ipsa Divina & humana intelligitur, quemadmodum ergo Christus dicitur fuisse in forma Dei, quia verè naturâ Deus erat, undè etiam æqualis Deo reputatus est, ita etiam semetipsum exinaniendo, formam servi, seu humanam vere in se suscepit naturam, ac propterea per idē tētem scilicet ejusdē nobiscum naturæ in similitudinem hominum factus, atque habitu non exteriori tantummodo, sed etiam interiori, quoad partes hominis essentielles, animam & corpus, quoad facultates, operationes atque etiam infirmitates, quæ homini sunt propriæ, inventus est ut homo, undè etiam factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis, quo illum verum fuisse hominem manifestissime comprobatum fuit.

Quæres 4. An igitur duæ sint in Christo naturæ?

Resp: Reipsa duæ sunt in Christo naturæ Divina & humana, post unionem etiam distinctæ, & inconfusæ. Id probatur ex variis Scripturæ Sacræ locis. Joannis cap: imo dicitur *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Porro verbum caro factum non est conversione Divinitatis in carnem; natura siquidem Divina incommutabilis est, ergo Verbum caro factum est assumptione humanitatis in Deum; quare meritò canit Ecclesia in Festo Circumcisionis Domini Nostri Jesu Christi. *Mirabile Mystrium declaratur Deus homo factus est, id quod fuit permansit, & quod non erat Assumpsit, non commixtionem Passus, neque divisionem.* Confirmat hoc alibi idem S. Apostolus, scilicet Epist: 1. cap: 1: ubi de Christo scribens duas naturas inconfusas, ac impermixtas in illo esse denuntiat, ab invicem etiam post unionem illius discernit, atque distingvit, scilicet verbum vitæ, vitam æternam, quæ erat ab initio apud Patrem, & dein apparuit nobis, ac manifestata est nobis, & id quod oculis suis viderat, auribus audiverat, & quod manus ejus contrectaverunt, Deum videlicet verum & hominem verum Jesum Christum in duabus distinctis, & inconfusis naturis Divina, & humana. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod per-*

perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ, et vita manifestata est, et vidimus et testamur, et innuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, et apparuit nobis. Id ipsum clarius & expressius innuit Paulus Apostolus in Epist. ad Philip: cap: 2do ubi de Christo hæc habet. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Quibus verbis clarè docet Paulus, etiam post unionem duplicem esse in Christo distinctam & inconfusam formam, seu naturam, Divinam juxta quam æqualis est Deo, & humanam secundum quam factus est obediens usque ad mortem. Et verò Christus cum sit verus Deus, & verus homo, propterea præditus ipse est humanâ, & Divinâ natura, facta verò commixtione, aut confusione istiusmodi naturarum, vera natura humana, & vera natura Divina, non amplius daretur, sed tertia quædam prodiret natura ab utraque priori diversa, adeoque Christus nec verus Deus, nec verus homo amplius esset, consequenter neque naturam Divinam, neque humanam haberet. Præterea ubi naturæ permiscerentur, aut confunduntur, fieri non potest ut utriusque proprietates integræ permaneant. Jam verò in Christo utriusque naturæ Divinæ, & humanæ proprietates integræ semper permanserunt, unde Christus secundum Divinam naturam dicitur in Sacris Litteris Unigenitus Dei Filius, in sinu Patris existens, immensus, æternus, omnipotens, unum cum Patre, secundum verò humanam naturam, doloribus, infirmitatibus obnoxius, mortalis, infirmus, minor Patre. Duæ ergo sunt in Christo distinctæ, & inconfusæ naturæ. Et istud Concilium Chalcedonense, contra Eutichem definivit, statuens. Christum Dominum nostrum eundem perfectum in Deitate, et eundem perfectum in humanitate, in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indivisè, inseparabiliter agnoscendum esse.

Quæres 5. Cum in Christo duæ sint naturæ, utrum etiam duæ sint voluntates, atque operationes?

Resp: Ex eo ipso quod Christus verus Deus sit, & verus homo, habeatque Ipse & Divinam & humanam naturam, evidenter consequitur in illo duas quoque esse voluntates atque operationes Divinam & humanam. Christus namque nec verus Deus, sine voluntate, operationibusque Divinis ullatenus concipi potest, nec verus homo sine voluntate operationibusque humanis intelligi valet:

Et

Et verò natura quælibet suas inconfusas habere debet proprietates, atque, non aliunde melius ostenditur iraturas nec confusas, neque permixtas esse, quam ex proprietatibus distinctis, quæ inconfusæ permanent quoniam igitur voluntas, atque operatio proprietates sunt tum Divinæ, tum humanæ naturæ, & Christus duplicem hanc perfectam, ac distinctam habeat naturam, Divinam scilicet, & humanam, duplicem quoque habet voluntatem, atque operationem, Divinam & humanam. Atque id etiam ex Sacris Scripturis ostenditur. Math: cap: 26. sic inquit Christus. *Pater mi, si possibile est, transeat a me Calix iste. Verumtamen non sicut Ego volo, sed sicut Tu* & Lucæ cap: 22. *Non Mea voluntas fiat, sed Tua*, iterum Joan: cap: 6to ita inquit: *Descendi de Cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit Me.* Ex quibus sic licet concludere, voluntas Christi, si spectetur ut Deus, eadem est ac voluntas Patris, eadem siquidem in utroque natura, eandem Divinam subinfert voluntatem, voluntas itaque Patris, fuit etiam Divina voluntas Christi, quando itaque dicit, *non sicut Ego volo... non Mea voluntas, sed Tua fiat... descendi de Cælo, non ut faciam voluntatem Meam*, aliam in se voluntatem, à Divina distinctam designat, hoc est humanam, duplex ergo est in Christo voluntas, Divina, & humana. Unde S. Gregorius Nyssenus in libro contradictionum sic argumentatur. *Alia est humana voluntas, & alia Divina, qui enim dixit, non Mea, humanam hoc sermone significavit. Addens verò Tua, ostendit conjunctionem suæ Deitatis ad Patrem, cujus nulla voluntatis est differentia propter communitalitatem naturæ Nam Patris dicens voluntatem etiam Filii monstravit.* Et hoc de duplici in Christo voluntate, atque operatione dogma iudicio totius Ecclesiæ in Concilio generali 6to definitum fuit, & contrarius Monothelitarum error damnatus, Actione 18va ubi statutum est his verbis: *Duas naturales voluntates in Christo, et duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse, secundum Sanctorum Patrum doctrinam prædicandas esse.*

Obijcies 1mo: Voluntas est proprietas personalis, ergo quemadmodum una est in Christo persona, ita etiam una est voluntas, alias admitti deberent in Christo duo volentes, quia actiones sunt suppositorum, seu personarum. 2do. In homine duplici natura prædito, spirituali, & corporea,

porea, quia unum datur suppositum, seu persona, una etiam voluntas, ergo etiam in Christo, non à nat'ris, sed à suppositis numerus voluntatum desumi debet cumque unicuique tantummodo in Christo sit suppositum, unica quoque esse debet voluntas.

Resp: ad 1mum: Voluntas non est proprietas personalis, sed naturæ intelligentis, alias enim in Deo, qui in personis trinus est, tres voluntates realiter distinctæ admitti deberent. Voluntas itaque naturam sequitur, & volens personam respicit, hinc in Deo dantur tres voluntates, unica verò nonnisi voluntas Divina. Equidem actiones sunt suppositorum, seu personarum, sed eo sensu, quod à supposito suam trahunt denominationem, & quia ad actionem ponendam suppositum prærequiritur ut natura possit agere, non verò eo sensu actiones suppositorum sunt, quasi ab ipsis producerentur suppositis, quia sola natura est principium actionum, personalitas verò & naturam complet, & operantem sustentat.

Ad 2dum: Ideo datur in homine una voluntas, quia corpus, & anima ita uniuntur, ut unam tantummodo constituent naturam humanam, & cum corpus volitionum caput non sit, necessario nonnisi unica est in homine voluntas. Sed in Christo datur duplex distincta, & inconfusa natura, ergo non potest non adesse duplex etiam voluntas, & quamvis Christus unus est quoad personam, seu unum suppositum apparens, nihilo tamen minus, cum duplici gaudeat natura, & operationes dependeant à natura, ex unitate suppositi non legitimè infertur unitas voluntatis.

ARTICULUS 2dus

De Christi persona, deque unionem utriusque in illo naturæ Divinæ ac humanæ.

Quæres 1mo. Quid, & quotuplex est unio?

Resp: Unio est conjunctio seu nexus à se distinctorum. Triplex præcipue est, *moralis, physica, ac hypostatica, seu personalis*. Unio *moralis* est illa, quæ consistit in consensu animorum, & affectuum, talis est unio amicorum inter se. *Moralis* quoque unio est, quæ fit adoptione, & gratia. Unio *physica*, est unio realis, quæ à se distincta ita secum conjunguntur atque copulantur, ut unum

num totum constituent, talis est unio animæ humanæ cum corpore, ex quibus unum totum, nempe homo exurgit. Unio *hypostatica*, illa est, quâ duæ naturæ à se distinctæ in una persona conjunguntur, ita ut una hypostasis, seu personalitate subsistant.

Quæres 2do. Qualis est in Christo unio duarum naturarum, Divinæ & humanæ?

Resp: Est unio non moralis sed physica, ac hypostatica. Et quidem 1mo. est physica. Divina siquidem & humana natura, ita secum arctissimè conjunguntur, ut totum & unum constituent Christum Deum, & hominem, unde toties in Sacris litteris unus dicitur, *unus Dominus Jesus Christus*. imo ad Corinth: cap: 8vo, *per unum Jesum Christum, ... per unius justitiam, ... per unius obedientiam*. Ad Romanos cap: 5to, & alibi passim. Ex quo manifestè consequitur, unionem in Christo Divinæ & humanæ naturæ, non esse moralem. Moralis siquidem unio quantacunque inter duo fingatur, nunquam efficere valet, ut unum tantum sit, unum dicatur alterum, quemadmodum id præstat unio duarum in Christo naturarum, propter quam & Deus dicitur homo factus, & Filius hominis, Filius Dei nominatur. Est ergo unio hæc physica, realis, & substantialis. 2do. Est hypostatica seu personalis, ita ut una sit, & una dicatur Divina persona. Et id apertè constat ex Scripturis. Joannis cap: imo dicitur: *Verbum caro factum est* igitur Verbum, seu persona verbi Divini humanitatem induerat, adèoque unio naturæ Divinæ, & humanæ facta est in persona Verbi, est proinde hypostatica, seu personalis. Paulus quoque Apostolus in Epist: ad Philip: cap: 2do sic inquit de Filio Dei, qui est Christus Jesus: *Cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*, at verò si in persona Filii Dei non fuisset facta unio naturæ humanæ cum Divina, non posset dici quod Filius Dei semetipsum exinaniverit, aut formam servi acceperit. Quare indubitatum est, unionem duarum in Christo naturarum, Divinæ scilicet & humanæ hypostaticam seu personalem esse. Unde S. Augustinus libro de Incarnat: sic inquit: *Dum lego verbum caro factum est, in verbo intelligo verbum Dei Filium, in carne agnosco verum hominem, & utrumque simul in una persona Dei, & hominis ineffabili gratia conjunctum*. Denique Concilium Ephesinum approbavit sequentem S. Cyrilli contra Nestorium Anathematismum: *Si quis non confiteatur, Dei Patris verbum carni secundum hypostasim unitum,*

cap: III. de Jesu Christo, ipsius natura, atque persona 47

2, unumquē esse Christum, eundem nimirum Deum simul hominem, anathema sit.

Dices. Unio humanæ ac Divinæ in Christo naturæ inisi moralis est. Namquē ipse, Christus Joannis cap: 1 loquens de corpore suo illud suum templum appellat; Paulus Apostolus in Epist: ad Coloss. cap: 2do dicit Christo plenitudinem Divinitatis inhabitare, ac proinde humanitas Christi, nonnisi Divinitatis habitaculum e. Porro inter templum, & existentem in templo, in habitaculum, & inhabitantem moralis tantummodò incedit unio. Quare etiam SS. Patres Christum vocant hominem Deiferum, hominem dominicum, humanitatem suam, instrumentum, templum Divinitatis appellant.

Resp: Reipsa humanitas Christi fuit templum, habitaculum, instrumentum Divinitatis, sed cui ipsa Divinitas physice, & hypostaticè unita, atque conjuncta fuerit. Et ipsum nostrum corpus dicitur etiam in Scripturis Sacris domus, tabernaculum animæ, non tamen propter eam inter corpus & animam humanam unionem physicam ac hypostaticam esse aliquis negare poterit. Pariet cum Sancti Patres appellant Christum hominem Deiferum, hominem dominicum, ipsius humanitatem, Divinitatis templum, instrumentum, per hæc inter utramque naturam, physicam, ac hypostaticam unionem minimè excludant, Christus siquidē Deifer merito dicitur, quia in illius persona ambæ naturæ Divina & humana hypostaticè unitæ subsistunt. Homo est dominicus, quia qui homo est in Christo, idem Dominus est, & Deus, Humanitas Christi est Divinitatis templum, instrumentum, non ab ipsa sejunctum, aut quod in ea moraliter tantummodo inhabitaret, sed physice, & hypostaticè, atque personaliter illi copulatum.

Quæres 3tio. An ergo una est in Christo persona?

Resp: Una est tantummodo in Christo persona. Enimvero unio duarum naturarum, quæ Christo competunt, Divinæ scilicet, & humanæ, hypostatica, seu personalis est, quia facta est in una persona Verbi Divini, utraque una personalitate subsistit, ex quo unus est Christus. Non ergo duæ, sed una tantummodo in Christo est persona. Et vero Scriptura Sacra non de duobus, sed de uno tantummodo Christo, eoque Deo, pariter, & homine ubique loquitur sic S. Paulus in Epistola 1ma ad Timoth: cap: 2do diserte docet unum tantum esse mediatorem inter Deum & hominem, Jesum Christum, & 1ma ad Corinthios

cap:

cap: 8vo dicit unum nobis esse Dominum Jesum Christum per quem omnia, & nos per ipsum, ac in Epist: ad Roman: cap: 9no unus, idemque Christus describitur tamquam homo, *qui est ex Patribus secundum carnem*, & iterum dicitur *Deus super omnia benedictus in sæcula*. Tandem in Epist. ad Philip: cap: 2do idem in forma Dei dicitur æqualis Patri, & in forma servi obediens usque morti. Unus idemque Christus vocatur Verbum quod in principio erat apud Deum, & ipsum erat Deus, unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, quem ipse ante Luceiferum genuit, splendor gloriæ, & figura substantiæ ipsius, Deus cujus thronus in sæculum sæculi, per quem omnia facta sunt, & iterum dicitur Filius hominis, ex Maria Virgine natus, Puer qui crescebat, & confortabatur, proficiebatque sapientia, factus pro nobis maledictum, venit dare animam suam redemptionem pro multis cujus prætigio sanguine quasi agni, immaculati redempti sumus. Verboque unus idemque Christus & Deus, & homo est; Divina & humana natura ex æquo illi adscribuntur, proprietates, operationes utriusque naturæ ipsi adjudicantur. Unus igitur est Christus, una in illo persona, de quo hæc omnia dicuntur, atque enuntiari possint. Cum enim omnis unus de alio prædicatio, in aliqua fundetur identitate, unum aliquid idemque in Christo esse omnino debet, de quo humana, & Divina prædicari possint, hoc unum, idemque natura esse nequit, quia in Christo duplex natura est, & neutra denominationum, atque prædicatorum, adeo sibi contrariorum capax est. Ergo unum idemque in Christo persona est, ad quam omnia, quæ de Christo enuntiantur, referenda sunt. Atque istud unanimiter docuerunt Sancti Patres. S. Ignatius in Epist: ad Ephesios, ait: *Convenistis in una fide, in uno Jesu Christo secundum carnem ex genere Davidis, Filio hominis, & Filio Dei*. S. Athanasius libro de Incar: inquit: *Christum unam esse personam non duas*. S. Gregorius Nazian: Orat: 31. ait de Christo: *Non duplex factus, sed unum ex duplici natura fieri sustinens*. Quod etiam ab Ecclesia jam dudum definitum est in Concilio Chalcedonensi his verbis: *Confitemur, unum, eundemque Christum Filium, Dominum unigenitum, nunquam sublata differentia naturarum propter unionem magisque salva proprietate utriusque naturæ, & in unam personam, atque substantiam concurrente*.

Quæres 4to. Qualis sit in Christo persona?

Resp: In Christo sola, & unica est persona Divina
Pre-

Probatur. Vel enim duæ sunt in Christo personæ, Divina & humana, vel una nonnisi sive Divina sola, sive humana tantum. Porro duæ in Christo personæ esse nequeunt, quia unus est Christus, idem Deus & homo, si vero duæ essent in illo personæ, duo quoque essent Christi, alius Deus, alius homo. Sola persona humana in Christo subsistere non potest, tunc enim extincta foret personalitas Divina, atque Divina natura, subsisteret subsistentia humana, quod & impiissimum & impudentissimum est asserere. Ergo sola est in Christo persona Divina. Sanè persona Christi, est persona Filii Dei, quemadmodum ex tota luculentissimè patet Scriptura. Jam verò persona Filii Dei est persona Divina. Ergo & persona Christi est persona Divina. Et certe in principio erat Verbum apud Deum, & ipsum erat Deus, adèoque Verbum Divinum, in sua propria Divina personalitate ab æterno persistebat, cum itaque in tempore caro factum est, illam omittere non potuit, quoniam incommutabilis est Divina natura, quare necesse erat, ut humana natura quæ in unionem hypostaticam à Verbo Divino assummebatur, ab illaque, utpote longè imperfectior, perficiebatur, complebaturque, suâ propria careret personalitate, & nonnisi personalitate Verbi Divini persisteret, unde & Christus in sua Divina loquens persona, quæ ab æterno existit Joannis cap: 8v9 dixit, *antequam Abraham fieret, ego sum*, & cap: 17mo ad Patrem sic loquitur: *Clarifica me Pater apud temetipsum claritate quam habui prius, quam mundus esset, apud te*, quibus verbis manifestissimè Divinam suam demonstrat personam, quæ antequam mundus esset omnem apud Patrem habuit claritatem, & à qua cum excidere non potuerit, eandem humanitati suæ dandam à Patre expostulat. Igitur & una est in Christo persona, & illa, non humana, sed Divina.

Quæres 5to. Cum in Christo una sit persona Divina estne etiam Christus unicus Dei Filius?

Resp:. Quamquam in Christo duæ sint naturæ Divina & humana, quia tamen unica est in illo persona Divina, idèò Christus tum secundum Divinam, tum etiam secundum humanam naturam, unicus est Filius Dei. Quemadmodum enim Patris, ita & Filii nomen non naturam, sed personam efficiunt. Cum itaque utraque Christi natura, Divina & humana in una Filii Dei persona subsistant, atque propterea una sit in Christo Filii Dei persona. Christus unicus est Dei Filius tum secundum Divinitatem, tum se-

secundum Humanitatem. Sed id etiam aliis argumentis comprobari potest. Enimvero Angelus Lucæ cap: imo Mariam alloquens sic inquit: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* de æterno Dei Filio hic sermonem esse inde patet, quia à Mathæo cap: imo iste Filius vocatur *Emmanuel, nobiscum Deus*, igitur qui ex Virgine Maria nasciturus prædicatur, ille idem est Dei Filius, ab æterno genitus. Porro hic Filius Dei, qui ex Maria Virgine nasciturus prædicatur, est Christus humanam & Divinam habens naturam, igitur secundum utramque naturam unicus est Dei Filius. Atque hoc nobis confitendum Ecclesia in Apostolico Symbolo proponit credere præcipiens *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu Sancto natus ex Maria Virgine*, atque rem hanc præclare illustrat S. Augustinus in Enchiridio cap: 35. *Unus Dei Filius, idemque hominis Filius, unus hominis Filius, idemque Dei Filius, non duo Filii, Deus & homo, sed unus Dei Filius, Deus sine initio, homo à certo initio, Dominus noster Jesus Christus.*

Quæres 6to. Christus qualis est Filius Dei, an naturalis, an adoptivus tantummodo?

Resp: Christus secundum utramque naturam; Divinam & humanam est Filius Dei naturalis, Filius adoptivus etiam sub expressa humanitatis restrictione dici nequit. *Probat:* Filius Dei unigenitus, qui est in sinu Patris, quem Pater genuit, in quo ipse sibi tamquam in dilecto Filio suo benè complacuit, est Dei Filius naturalis, non adoptivus. Porro Christus, Deus & homo, est idem unigenitus Dei Filius, est in sinu Patris, Pater illum genuit, in eo tamquam Filio suo dilecto benè sibi complacuit. Hæc namque omnia in Scripturis Sacris de Christo, Deo pariter & homine enuntiantur. Igitur Christus ut Deus pariter & homo, Filius est Dei naturalis non adoptivus tantummodo, alias si Christus solummodo ut Deus, esset Dei Filius naturalis jam verò ut homo nonnisi Filius adoptivus, tunc duo erunt in Christo Filii, unus naturalis, adoptivus alter, duæ proinde erunt personæ, quod asserere hæreticum est.

Et verò proprius, ac verus Filius Dei, est Filius Dei naturalis, non adoptivus, adoptivus siquidem Filius, non reipsa, sed tantum denominatione Filius illius dicitur, à quo est adoptatus. Jam vero Christus etiam ut homo, dicitur Filius Dei proprius & verus. Sic ad Romanos cap: 8vo. *Pro-*
prie

prio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis tradidit illum, dicitur etiam verus Filius Dei. Epist: 1ma Joan: cap. 5to. *Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum ut cognoscamus verum Deum, & ſumus in vero Filio ejus*, Filius namque Dei, ſeu Chriſtus ut homo, & ſecundum humanam naturam pro nobis ad mortem traditus eſt, ad nos venit, mundoque apparuit, Chriſtus ergo etiam ut homo Filius Dei eſt naturalis, non adoptivus. Præterea adoptio fit, dum is, cui extraneus eſt in Filium aſumitur, ac proinde adoptio fit perſonæ jam existentis. Cum verò Divinum Verbum caro factum eſt, eodem propterea tempore, quò in utero Virginis Mariæ efformata fuit humana natura, eandem intimo nexu ſibi copulaverit, propriam ſuam illi largiendo ſubſistentiam, inde palam fit, humanam Chriſti naturam, quæ nunquam per ſe ſubſtitit, nec Filio Dei, ſeu Verbo Divino extranea fuit, aut prior Ejus Incarnatione exiſtit, adoptioni ſuſcipiendæ hand capacem fuiſſe. Ipſa ergo etiam ratio oſtendit, commentum eſſe, Chriſtum ſecundum humanam naturam, adoptivum nonniſi eſſe Dei Filium.

Sed & Sancti Patres unanimi conſenſu docent Chriſtum, etiam ſecundum humanam naturam non adoptivum, ſed naturalem eſſe Dei Filium. Sic S. Hilarius in libro de Trinitate 6to docet Chriſtum, *non ex nuncupatione Filium Dei eſſe, ſed ex natura, neque ex adoptione, ſed ex nativitate*, & libro 3tio, de Chriſto in Cruce moriente inquit: *Hic eſt verus, proprius eſt Filius, origine, non adoptione, veritate, non nuncupatione*. S. Auguſt: Tract: 82. in Joan: ſic inquit: *Nos filii gratia non natura, unigenitus autem natura, non gratia*. Deſin addit: *An hoc etiam in ipſo filio ad hominem referendum?* & reſpondet, *ita ſane*. Tandem Africani Patres in libello emendationis Leparij Presbyteri, dicunt: *In hoc maxime fides noſtra conſiſtit, ut credamus unicum Filium Dei, non adoptivum, ſed proprium*. Hic accedunt variorum Conciliorum, contra Feliciſ, & Elipandi errorem editæ definitiones, ſcilicet Narbonenſis, Ratiſbonenſis, & aliorum. Poſtremo in Concilio Francofordienſi congregati Epiſcopi, latè & diligenter expenſa Traditione, atque à fraudibus Hæreticorum vindicata, in ſua Synodica Epistoſa ſic loquuntur: *Nec Apoſtoli Eum ſic id eſt adoptivum nominaverunt, nec Sancta Dei, & Catholica Eccleſia conſuetudinem habuit ſic Eum appellare, imò nec credere Eum adoptivum eſſe, ſed proprium Filium*. Et infra: *Si Deus genera-*

neratus est, nequaquam adoptivus, sed Filius, quia alia est persona proprii filii, alia adoptivi filii, servi, & sci-
mus unam esse personam in Christo Deo. Ex quibus postre-
mis Concilii verbis, hæc decretoria ratio deducitur. Adop-
tio cadit in personam extraneam adoptanti, quæ non
ex origine, ac natura, sed favore, & gratia, ad hæredita-
tem vocatur. Atqui nulla est in Christo Domino extra-
nea Deo persona, sed unica, eaque Divina, quæ ex natura,
& origine sua, jus habet ad hæreditatem paternam, seu
cælestem, ergo Christus nulla ex parte est, aut dici po-
test filius adoptivus.

Obijcies 1mo. Nonnulli ex veteribus Patribus, quem-
admodum Irenæus, Theodoretus, Hilarius, Augustinus, adop-
tionis nomine utantur, cum de Christo agunt, docent-
que hominem à Verbo Divino fuisse assumptum. *2do.* Fi-
liatio naturalis fundatur in generatione, Christus verò ut ho-
mo, ex substantia Dei per veram generationem non pro-
diit. Non ergo est Filius Dei naturalis.

Resp: ad 1um: Citati Sancti Patres non de humana
Christi Persona loquuntur, quæ nunquam extitit, ac proin-
de nec assumi, nec adoptari ullatenus poterat, sed de hu-
mana Christi natura agunt, quæ in unitatem Personæ à
Verbo Divino assumpta fuit, & quia istiusmodi assumptio
prorsus fuit gratuita, & ex mera Dei liberalitate facta
est, idèò, latiori sensu illam adoptionem vocârunt, non
strictè, & propriè.

Ad 2dum. Duplici modo potest quis esse alterius fi-
lius naturalis, generatione scilicet, & hypostatica unione.
Duo hæc in Christo stupendo, & admirabili modo repe-
riuntur. Secundùm naturam Divinam est Filius Dei na-
turalis generatione, secundùm naturam humanam, est Fi-
lius Dei naturalis hypostatica cum Verbo Divino unione.

Quæres 3mo. Christi Mater, B. V. M. quomodo ap-
pellari debeat an Deipara, an tantummodo Christipara?

Resp: Beatissima Virgo Maria, verè & propriè Dei-
para est, & dici debet, ac proinde tantummodo Christi-
para nominari nequit. *Probat.* Quæ verè Deum conce-
pit, ac genuit: ex qua Filius Dei, factus est, illa verè &
propriè Deipara est, & dici debet. Porro B. V. Maria ve-
rè Deum concepit, ac genuit, ex ipsa factus est Filius
Dei, quod ex Sacris Scripturis manifestissimè constat. Sic
Lucæ cap: 1mo dicit Angelus ad Mariam: *Ecce concipies
in utero, & paries Filium.* . . . *Hic erit magnus. & Fili-
us Altissimi vocabitur,* & S. Paulus Apostolus ad Galat:
cap:

cap: 4to sic inquit: *Mist Deus Filium suum factum: ex muliere.* Ergo B. V. Maria verè & propriè Deipara, atque Dei Genitrix est, & dici debet.

Et certè generatio personam præcipuè respicit, atque ut dici consuevit, terminus generationis, est suppositum geniti. Porro cum in natura humana, quam B. V. Maria concepit ac genuit, unica fuerit Divina persona, unicus scilicet Dei Filius, ac proinde Christus nequidem sub ratione humanæ naturæ dici potest Filius Dei adoptivus, sed omnino naturalis est, inde manifestum est, Christi Matrem B. V. Mariam, verè, & propriè Deiparam, Dei què Matrem & esse, & dici debere, atque istud honorificum Deiparæ nomen, ab ipsa Apostolorum ætate. B. V. Mariæ attributum est, illudque ex Apostolica traditione descendere probat Theodoretus libro 5to Hæret: fabularum. Cap: 18vo, & reipsa B. V. Mariam esse Deiparam, ac Deum vere genuisse, perpetua fuit Sanctorum Patrum doctrina, Justini, Irenæi, Dionysii Alexandrini, Origenis, Athanasii, aliorumquè, ac deniquè hanc veritatem Concilia Generalia definiverunt. Ephesium approbando Anathematismos S. Cyrilli, in quorum primo B. V. Maria dicitur & probatur esse Dei Genitrix, sic enim habet: *Si quis non confitetur. Emmanuelem vere Deum esse, & ob id Sanctam Virginem Deiparam, genuit enim illa incarnatum Dei verbum secundum carnem, anathema sit,* et Constantinopolitanam zdum Can: 6to declarat: *Si quis abusive, & non verè Dei Genitricem dicit Sanctam, Gloriosam, semper Virginem Mariam, anathema sit.*

Dices. Quæ Divinitatem non genuit, Dei Genitrix dici non potest. Sed B. V. Maria Divinitatem non genuit. Ergo non est Dei Genitrix.

Resp: Ut B. V. Maria verè sit, & propriè dicatur Dei Genitrix, non est necesse ut Divinitatem genuerit, satis est, quod eum genuerit, qui Dei Filius est, ac verus Deus, quemadmodum & in humanis, ut mulier dicatur hominis mater, satis est quod eum pariat, qui homo est, tametsi præcipuam hominis partem, animam scilicet rationalem, ipsa non generet.

Quæres 8vo. Ex hac mirabili Divinæ & humanæ in Christo naturarum unionem, quid consequitur?

Resp: Ex hac utriusquè Divinæ, & humanæ naturæ in una Christi persona admirabili unionem, consequitur, quemadmodum Theologi loquuntur, Idiomatum communicatio, quæ in eo tota consistit, quod ea omnia, quæ Deo, &

homini sunt propria, de Christo enuntientur, ipsique attribuantur, ac pariter de Deo enuntiantur, quæ conveniunt humanitati, & de homine, quæ propria sunt Divinitati. Sic Joan: cap: 3tio Filio hominis tribuitur existentia in cælo, antequam illuc ascenderet, & Actor: cap: 3tio Authori vitæ mors tribuitur. Christus appellatur unigenitus, consistens in sinu Patris, ante Luciferum genitus, antiquior Abrahamo, ac pariter Deus dicitur acquisivisse Ecclesiam sanguine suo, animam suam pro nobis posuisse, & similia. Hoc autem ex eo sequitur, quod Christus sit unica persona in duabus naturis humana, & Divina subsistens, seu unum utriusque naturæ suppositum, de eo igitur prædicari possunt utriusque naturæ attributa, proprietatesque. Quare sequens servanda est regula. *Concreta naturarum de se mutuo, illarum proprietates de se invicem, & de ipsis naturis, ac de persona prædicari possunt.* Veræ itaque sunt istæ propositiones. *Deus est homo. Homo est Deus. Christus est passibilis. Christus est impassibilis.* In his enim, & similibus, ob unitatem personæ, prædicatum, & subjectum, idem suppositum significat, & pro eodem accipitur. Verum proprietates naturæ Divinæ de humana, & vicissim proprietates naturæ humanæ de Divina in abstracto prædicari nequeunt. Attributa siquidem, proprietatesque unius naturæ, non communicantur alteri naturæ, & utraq; inconfusa permanet, ac suas servat sine permutatione proprietates. Unde isthæc servari debet regula. *Abstracta de abstractis prædicari nequeunt.* Hinc dici nequit: *Divinitas est humanitas. Humanitas est Divinitas. Divinitas est passibilis, mortua. Humanitas Christi est ubique, est immensa.* Quemadmodum enim naturæ Divina, & humana in Christo, inter se distinguantur, ita pariter illarum attributa, proprietatesque distinctæ sunt.

Quæres 2no. Ad pleniorē notitiā, huius admirabilis unionis Divinæ, & humanæ in Christo naturæ, quæ prætered scienda, atque tenenda sunt?

Resp: Sequentia scienda, atque tenenda sunt. 1mo. Unionem hypostaticam Divinæ ac humanæ naturæ, non in Divina natura, sed in persona Verbi Divini immediate factam fuisse. Si enim in Divina natura immediate facta fuisset, Pater, & Spiritus Sanctus, non minus quam Filius Incarnati fuissent, natura siquidem Divina una eademque numero est in tribus Divinis Personis. Porro fide constat, nonnisi Filium Divinum Incarnatum fuisse. Igitur unio Divinæ, & humanæ in Christo naturæ, non in Di-

vina

vina natura immediatè facta est, sed in persona Verbi Divini. 2do. Quo instanti humanitas in utero B. V. Mariæ concepta fuit, eodem momento & organa corporis, Spiritu Sancto operante, aptè conformata sunt, & animæ humanæ conjunctæ fuerunt, atque eodem quocunq; instanti, tota humanitas Verbo Divino hypostaticè unita extitit. Si enim humanitas Christi, ante unionem cum Verbo Divino, aliquo tempore extitisset, propria personalitate donata fuisset, ac proinde post unionem, duæ essent in Christo personæ, humana & Divina, quod asserere hæreticum est.

CAPUT QUARTUM

De Anima, atque Christi Carne.

Quæres. Ex quibus Christi constat humanitas?

Resp. Christi humanitas ex anima, atque humana carne constat. Partes siquidem hominis essentielles sunt corpus & anima. Cum verò Christus verus fuerit homo, nobisquæ consubstantialem humanam habuerit naturam, carnem, & humanam habuit animam.

ARTICULUS I mus

De humana Christi Anima.

Quæres 1mo. Utrum Verbum Divinum veram assumpsit animam humanam?

Resp. Verbum Divinum veram assumpsit animam, mentemquæ humanam. *Probat.* Id imprimis ex Sacris Scripturis. Joan: cap: 10. inquit Christus: *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis.... Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam, & morti proximus, ait ad Discipulos suos Math: cap: 26. Tristis est anima mea usque ad mortem.* Veram igitur Verbum Divinum humanam assumpsit animam; cumquæ animæ humanæ principalis facultas, atque dos maxima sit mens, sive intellectus, illa Anima Christi carere

nientiquam potuit. Et certè facultates, quæ humanæ animæ competunt, Christo adscribuntur. Scilicet *Intellectus*; in Christo namquæ ut inquit Apostolus ad Coloss: cap: 2do omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi sunt. *Voluntas*, ut ipse de se inquit Christus Joan: cap: 6to. *Descendi de cælo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me* Sed præterea affectiones etiam animæ nostræ Christo adscribuntur: *Tædium*, & *pavor*: *Malci* cap: 14. *Capit pavere, & tædere. Dolor & tristitia*: *Lucæ* cap: 19. *Videns Civitatem flevit super illam. James Math: cap: 4to. Cum jejuniasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit. Sitis* Joan: cap: 4to. *ut consumaretur Scriptura dixit, Sitio. Somnus* *Barci* cap: 4to. *Erat ipse in puppi super cervical dormiens.* Cum itaque Verbum Divinum & facultates animæ humanæ assumpsit, & affectionibus etiam ipsis, Christus subjectus fiderit. Indubiè credendum est, Verbum Divinum veram animam, mentemque humanam assumpsisse.

Et verò indubiè Christus, postquam in Cruce pendens Patri Spiritum suum commendasset. *Math: cap: 26. Dicens: In manus tuas commendo Spiritum meum; tandem inclinato capite tradidit spiritum.* Joan: cap: 19no. Porro Christus Spiritum Divinitatis in morte non emisit, hic enim & animæ, & corpori ipsius inseparabiliter, etiam triduo mortis adhærebat. Ergo Spiritum emisit humanum, humanam videlicet animam, de illa siquidem prædicando locutus est. *Joan: cap 10mo. Nemo tollet eam à me, sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumendi eam.* Quare Synodus OEcumenica secunda, in Epistola ad Damasum Papam, & Romanam contra Macedonianos, & Apollinaristas convocata, anathemà statuit contra eos, qui vice animæ rationalis, assumptæ carni, Verbum Divinum fuisse censent.

Dices. Anima humanà Christo nullatenus fuit necessaria, Divinitate omnes operationes perficiente, alia duæ forent in Christo facultates directrices, Divinitas, & humana anima.

Resp: Anima humanà in Christo omnino fuit necessaria, quia tristitia, dolor, ceteraque affectiones humanæ, quibus Christus subjectus fuit, in naturam ipsius Divinam cadere nullatenus possunt. Etiam si verò Christi operationum in corpore directrix anima humanà fuerit hanc ipsam tamen Divinitas regelat, atque ideo Verbum Divinum, Divinaque ipsius natura, una, & principalis fuit omnium
Chri

Christi operationum moderatrix, quare sic inquit S. Joannes Damascenus libro 3tio de fide Orthodoxa: *Assumpsit carnem anima rationali, & intelligente animatam, quæ sicut carnis principatum tenebat, ita Divinitati parebat, ab eaque regebatur.*

Quæres 2do. Utrum anima Christi, post illius mortem in infernum descenderit?

Resp: Anima Christi, post ipsius mortem verè in infernum seu in inferiores partes terræ, descendit, ut inde veteris Testamenti Sanctos educeret, ac liberaret. Et quidem 2mo. Christi ad inferos descensum prædixit David Propheta Psal. 150 dicens in persona ipsius: *Non dereliques in inferno animam meam, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Et diversa hic sunt posita, animam scilicet non derelinqui in inferno, & carnem requiescere in spe, ut non videat corruptionem, claris igitur verbis David prædixit, & corporis Christi post mortem in Sepulchro depositionem, atque inde sinè corruptione resurrectionem, & animæ illius ad inferos descensum. Atque ad hunc Prophetæ locum provocans Petrus Apostolus istiusmodi prædictionem in Christo completam fuisse docet. Atcor. cap: 2do, ubi, sic inquit: *Propheta providens locutus est de resurrectione Christi, quia nec derelictus est in inferno, nec caro ejus vidit corruptionem,* & hic iterum Apostolus duo distinctè ponit, & animam Christi non fuisse in inferno derelictam, neque carnem ipsius in Sepulchro vidisse corruptionem. Quare descensus Animæ Christi ad inferos, à depositione corporis ipsius in Sepulchro secernendus est. Verè itaque Anima Christi post mortem illius ad inferos descendit. Idem docet S. Paulus ad Ephes. cap: 4to ubi sic ait de Christo: *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus, quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ.* Quare in Symbolo Apostolico expressè confitemur de Christo: *descendit ad inferos,* atque hoc dogma confirmat consentiens auctoritas Sanctorum Patrum, unde S. Augustinus non dubitavit pronuntiare in Epist. 164. ad Evodium dicens, *Quis nisi infidelis negaverit, fuisse apud inferos Christum.* 2do. Quod vero descenderit ad inferos, ad liberandas animas tantummodo Sanctorum, atque veteris Testamenti justorum, id docet S. Petrus Apostolus in Epist. 1ma cap: 3tio ubi de Christo sic loquitur: *His, qui in carcere, seu sit versio Syriaca legit, in inferis erant, Spiritibus veniens prædicavit,* libe-

liberationem scilicet ipsorum: *Qui increduli fuerunt ali-*
quando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe,
cum fabricaretur Arca, sed inundantibus aquis pœnitent-
tiam egerunt, atque sic ab æterna damnatione liberati sunt.
 Certe quotiescunque in Sacris Litteris de descensu Christi
 ad inferos sermo est; semper inde liberandi dicuntur
 illi; qui in Christum Redemptorem sperabant. Sic Ecclesi-
 can: 24. in persona Christi dicitur: *Penetrabo omnes in-*
ferioris partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & il-
luminabo omnes sperantes in Domino, & Zachariæ capi-
tulo dicitur de Christo: Tu quoque in sanguine testamen-
ti tui emisisti victos tuos de lacu, in quo non est aqua,
 & statim additur; *Convertimini ad munitionem victi spei.*
 Manifestum igitur est, quod Christus non descenderit ad
 locum damnatorum; ubi nulla spes est consolationis, ac
 redemptionis, sed descendit in Limbum, seu receptacu-
 lum iustorum; ac sanctorum; eos inde liberaturus.

Dices. Christus latroni pœnitenti dixit Lucæ cap: 23.
Hodie mecum eris in Paradiso. Ergo anima Christi, statim
 ac à corpore separata fuit in Paradisum evolavit, nec in
 infernum descendit:

Resp: Paradisi nomine in hoc textu, non sedes Beato-
 rum, ubi Deus seipsum intuitivè conspiciendum exhibet,
 intelligitur; sed locus pacis; & refrigerii, quem Limbum
 appellamus, in quem latronis pœnitentis anima, cum ani-
 ma Christi descendit:

Quæres 3tio. Anima Christi qualem & quantam ha-
 buit Scientiam?

Resp: Anima Christi, à sui exordio perfectissimam
 statim habuit omnium rerum Scientiam; atque comple-
 tam notitiam. De Christo namque prænuñtiavit Isaias cap:
 primo. *Requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sa-*
pientiæ, & intellectus, spiritus scientiæ, & pietatis, quod
 etiam in Christo completum esse testatur S. Apostolus Pau-
 lus ad Coloss: cap: 2do, docens: in ipso absconditos esse
 omnes thesauros sapientiæ, ac scientiæ; atque hæc loquen-
 ti ratio, plenam ac cumulatifsimam omnium rerum desi-
 gnat notitiam, unde S. Petrus dixerat Christo Joan: cap: 21.
Domine tu nosti omnia, & alibi dicunt illi Discipuli ejus.
 Joan: cap: 16to. *Scimus, quia scis omnia.*

Dices. Christus proficiebat sapientia, & ætate, & gra-
 tia apud Deum, & apud homines. Ergo non statim per-
 fectissimam habuit omnium rerum notitiam, sed illam suc-
 cessu temporis acquirebat:

Resp:

Resp: Proficēbat Christus sapientiā, ætate, & gratiā apud Deum & homines, quia quemadmodum cum profectu ætatis, semper major statura, ac insignior forma coram Deo, & hominibus apparebat, ita etiam sapientiā suā, ac gratiā, quā præditus erat, semper magis splendidiā, ac illustriorem reddebat. Pulcherrimē ad hanc rem S. Gregorius Nazian: Orat: 20. sic loquitur: *Ut a te, ita & sapientiā proficēbat, non quod hæc in eo incrementum caperent, quid enim ed, quod d prncipio perfectum erat, perfectiūs esse possit, sed quod hæc paulatim detegerentur ac elucērent.*

Quæres 4to. Animæ Christi competebatne etiam omnimoda Sanctitas; atque impeccantia?

Resp: Animæ Christi competebat omnimoda Sanctitas, atque impeccantia. Sic enim Angelus Christi annuntians nativitatem, B. V. Mariam alloquitur Lucæ cap: 1mo. *Quod ex Te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Et revera, ut loquitur S. Paulus in Epistola ad Hebræos cap: 7mo. *Talis decebat ut nobis esset Pontifex sanctus. innocens, impollutus.* Joannes quoque Apostolus in 1ma Epist: cap: 3tio sic inquit: *Scitis quia ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est, quapropter confidenter Christus assebat Joani: cap: 8vo. Quis ex vobis arguet me de peccato? Et hæc sanctitas, atque impeccantia, non gratiæ tantum, sed naturæ, vi unionis hypostaticæ referenda est. Qui enim natura Deus est, & unā cum Verbo Divino Persona; ille ex vi unionis hypostaticæ peccati capax esse non potest, aliās dici posset, Deum ipsum peccare posse, quod vel cogitare impium est, & abominabile. Porro Christus Deus est, una cum Verbo Divino Persona. Ergo ex vi unionis hypostaticæ Anima ipsius & sancta, & impeccabilis fuit.*

Dices 1mo. Christus in Cruce pendens, verba impatientiæ, ac desperationis protulit Math: cap: 27. Deus meus, ut quid dereliquisti Me. Nævum enim aliquem hæc arguere videntur. 2do. In Christo erant h manæ naturæ affectiones, tristitia, dolor, ira etiam, circumspiciebat enim Pharisæos cum ira, ut dicitur Marci cap: 3tio. Ergo Christus peccare potuit.

Resp. ad 1mum. Verba Christi non impatientiam, aut desperationem indicant, quia & suis Crucifixoribus veniam à Patre postulabat, & illorum delictum imminuebat, sic orans Lucæ cap: 23. *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt, sed acerbiteratem cruciatuum denotant,*
quos

quos in Cruce pendens pro salute nostra pertulerat, non itaque quasi derelictus, ac desperans ad Patrem clamabat, sed voluntatem ipsius in subeunda morte crudelissima adimplens, in manus illius Spiritum suum commendavit.

Ad 2dum. Erant in Christo affectiones naturæ nostræ, sed seclusis imperfectionibus, quæ nobis adhærescunt, & quæ ex peccato, atque naturæ nostræ corruptione sequuntur, & ad peccatum trahunt: Unde inquit Apostolus *Epist. ad Hebræos cap: 4to, Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.*

Quæres 5to. Utrum Christus in subeunda Crucis morte fuerit liber?

Resp: Christus in subeunda Crucis morte verè liber fuit. Id manifestè constat ex Scripturis Sacris. *Isaias cap: 53. de Christo prænuntiavit: Oblatus est, quia ipse voluit, & Joan: cap: 10. de se ipso Christus sic loquitur: Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso.* Quæ verba plenam indicant Christi libertatem in subeunda Crucis morte. Et vero Christus suâ morte promeruit nobis quidem salutem æternam, sibi vero nominis exaltationem, quemadmodum docet Paulus Apostolus *ad Hebr: cap: 5to. Consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, & ad Philip: cap: 2do. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est supra omne nomen.* Porro nisi falsset Christus in subeunda Crucis morte planè liber, nec sibi, nec nobis quidpiam illâ promeruisset, ubi enim necessitas, ibi meritò locus esse nequit. Cum itaque Christus & sibi, & nobis tantum morte suâ promeritus fuerit, in illa perferenda planè liber fuit. Unde *S. Ambrosius libro 4to de Fide cap: 10. Potestatis suæ esse significat ponere animam, & liberæ voluntatis, & S. Augustinus libro 4to de Trinitate cap: 13. Qui posset non mori, si nollet, procul dubio quia voluit mortuus est.*

Dices. Christus de subeunda Crucis morte, mandatum à Patre accepit, & ideò *Joan: cap: 18. Petro, qui illum defendere voluit, dixit: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non vis, ut bibam illum.* Hoc autem Patris præceptum Christus transgredi non potuit, quia impeccabilis fuit. Ergo in subeunda Crucis morte liber non fuit.

Resp: Præceptum quod Christus de subeunda Crucis mor-

morte à Patre accepit, non fuit strictum, rigorosum, neque absolutum, sed ipsius voluntati permisum, atque relictum. Et id constat satis manifestè ex Sacris Scripturis. Isaias cap: 53. mortem Christi prædicens: sic habet: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.* Ipse quoque Christus dixit Petro Math: cap: 26. *An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum.* Quare cum oraret Patrem, ut Calicem Passionis à se removeret, statim adjecit: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Math: cap: 26. Igitur absolute potuit Christus mortem Crucis, ac passionem declinare, si id voluisset, ac omnino exoptasset, sed quia venit in mundum, non ut faceret voluntatem suam, sed voluntatem ejus, qui misit illum, Patris, ideo voluntati illius spontè se submittendo, libere mortem crucis acceptavit, illamque pertulit. Et sane ubi Christus affirmat mandatum ad subeundam mortem sibi à Patre traditum fuisse, ibi etiam suam in illo exequendo, potestatem plenamque libertatem asserit, sic enim Joannis cap: 10. ipse loquitur: *Ego pono animam meam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono à meipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam, hoc mandatum accepi à Patre.* Ex quo evidētissimè patet, mandatum à Patre de subeunda morte Christo datum non fuisse absolutum, neque rigorosum, sed ejus voluntati plenè relictum.

A R T I C U L U S 2dus.

De Carne Christi.

Quæres 1mo. Utrùm Verbum Divinum veram humanam assumpserit carnem?

Resp: Verbum Divinum, non unibratilem, aut cælitus delapsam, sed veram humanam assumpsit carnem. Enimvero Verbum Divinum veram, ac nostræ consubstantialem naturam humanam assumpsit, ergo & veram humanam carnem, solidumque corpus, quod pars essentialis est humanæ naturæ, & sine quo totus non est homo. Certe qui de femine hominis est, secundum carnem, qui ex muliere factus est, non unibratilem, non de aere, neque cælitus delapsam, sed veram humanam habuit carnem.

nem. Porro docet Apostolus Paulus Christum secundum carnem factum esse ex semine David, Epist: ad Roman: cap: 1mo. *qui factus est ei ex semine David secundum carnem.* Epist: ad Galat: cap: 4to. *factum ex muliere.* Ergo Christus veram humanam habuit carnem, non umbratilem, neque cœlitis delapsam. Tandem corpus Christi fuit passibile, & doloribus obnoxium, ipse esuriit, ex itinere fatigatus est. Verum ergo humanum habuit corpus.

Dices. Joannis cap: 6to Christus dicitur de Cœlo descendisse: *Descendi de Cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me,* descensus vero tamquam transitus de loco in locum, Christo tantum quoad corpus convenire potest. Et Paulus Apostolus Epist: 1ma ad Corinth: cap: 15. dicit: *Primus homo de terra terrenus, secundus de cœlo cœlestis* de Cœlo ergo secum delatum corpus habuit Christus.

Resp: Non secundum humanitatem, sed secundum Divinitatem Christus de Cœlo descendit, unde ibidem subjungit ipse: *Si videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius.* Christus enim antequam mundo appareret, non erat in Cœlo secundum humanitatem, sed secundum Divinitatem, & prius apud eundem Evangelistam cap: 3tio dixerat: *Nemo ascendit in Cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in Cœlo.* Christus autem cum versaretur in terris, non erat tunc in Cœlo secundum humanitatem, sed secundum Divinitatem. Ergo & descendit de Cœlo secundum Divinitatem. Descendisse vero dicitur, non quia Cælum dereliquit, ubi esse nunquam desierat, sed quia inter homines secundum humanam naturam, quam Filius Dei assumpserat, visibilis apparuit, atque humano modo esse cœpit, ut inquit Baruch Propheta cap: 3tio. *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* Paulus autem Apostolus duos ibi nobis exhibet, ac proponit homines, primum quidem hominem Adam, quem vocat terrenum, atque illos terrenos esse dicit, qui imaginem ejus portant, ipsius sequentes vestigia. *Qualis terrenus, tales & terreni,* quia caduca, & mundana sapiunt. Secundum autem hominem, novissimum Adam, Christum Dominum cœlestem appellat, quia de cœlo venit, & cœlestis vitæ formam nobis tradidit, & qui hanc tenent, atque adimplent, ipsiusque sequuntur exempla cœlestes nominat. *Qualis cœlestis, tales & cœlestes.* Unde hortatur omnes, ut imaginem illius portemus, vestigia sequamur. *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis.* Quare non

non opponit Apostolus Christum Adamo secundam carnem, quasi hæc è terra, illa è cælo sit, sed secundum vivendi rationem, quæ in Christo tota cælestis, & Divina fuit, non vero in Adamo.

Et revera cælestis fuit Christus non secundum humanitatem, sed secundum Divinitatem, quamquam enim & Adam, non nisi corpus de terra habuerit, Spiritum vero à Deo accepit, qui in illum inspiravit spiraculum vitæ, attamen de terra, terrenus dicitur, ita quoque & Christus, etsi sola illius Divinitas è cælo fuerit, corpus vero de muliere, & ex semine David, tamen de cælo, cælestis meritò dicitur. Tandem Christus ex hac ratione dici potest *homo cælestis de cælo*, quia unica est in Christo persona Verbi Divini, quæ de cælo descendit.

Quæres 2do. Utrum Christus carnem sumpserit ex B. V. Maria?

Resp. Christus carnem suam de B. V. Maria accepit. Id apertissimè ex Sacris constat Scripturis Luc: cap: imo inquit Angelus ad Mariam: *Ecce concipies in utero, & paries filium*, & ibidem Christus dicitur: *fructus ventris* Mariæ: Jam vero dici non posset, quod Maria Christum verè conceperit, ac pepererit, quod ille sit fructus ventris illius, si carnem suam aliunde, non ex Maria accepisset. Præterea Christus ubique in Scriptura vocatur Filius David, Filius Abraham, id vero dici de illo non ex alia ratione potest, nisi quia carnem humanam ex Maria accepit.

Dices. Christus nusquam Mariam vocat Matrem suam, sed tantum Mulierem, imo Math: cap: 12. apertis verbis negat se habere Matrem, aut fratres, annuntiantibus siquidem. *Ecce Mater tua, & fratres tui foris stant*, respondit: *Quæ est Mater mea, & qui sunt fratres mei?*

Resp. Licet si Christus nusquam Mariam expressis verbis vocaverit Matrem, id tamen clarè ostendit, dum se Filium hominis toties professus est, quare præclarè Venerabilis Beda in cap: 2dum Lucæ dixit: *Nec enim verè Filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine.* Præterea S. Joannes Apostolus, cap: 19no Mariam vocat Matrem Christi, dicens: *Stabat juxta crucem Jesu Mater ejus.* Verbis autem ex Mathæo allatis, Christus non negavit Mariam esse Matrem suam, sed cognitionem spiritualem, quæ consistit in conformitate voluntatis humanæ cum Divina, præferendam esse carnali, docuit, & id contextus docet, extendens siquidem manus

in

in discipulos dixit: *Ecce Mater mea, & fratres mei, quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & Mater est.*

Quæres igitur. Utrum Verbum Divinum carnem humanam assumpserit ex Maria, Virginitate ipsius inviolata permanente?

Resp: Verbum Divinum carnem humanam assumpsit ex Maria, Virginitate ipsius inviolata permanente. *Probat.* Et quidem *imo.* ex Scripturis Sacris. Isaïas cap: 7mo sic dicit: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Et quamquam Judæi perfractè negent ab Isaïa prædictum fuisse Messiam è Virgine nasciturum, sed imperitè id faciunt. Enimvero pertimescente Achaz Rege Judæ, ne à Syriæ & Israelis Regibus, qui adversus eum pugnaturi venerant, tota ejus progenies deleteretur, misit Deus Isaïam, ut de futura Regni liberatione certiore eum redderet, promisso signo, sive in excelsum cæli, sive in profundum terræ, quod cum Achaz patere recusasset, Propheta sermonem suum ad domum David convertens, dixit: *propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium.* Hic ergo Propheta maximum prodigium, & admirabile signum in eo ponit, quia Virgo concipiet, & pariet filium, quale vero esset signum, cum iis sublimioribus comparandum, quæ vel in cælo, aut in terra fieri possunt, si Virgo nubat, & ex viro concipiendo pariet filium. Sed & ipsa emphasis hujus prædictionis, quæ tam in Hebraico, quam in Græco occurrit, non communem significat Virginem, sed Virginem denotat peculiarem, quæ cum Matris honore, virginali candorem conservavit. Hanc porro Isaïæ prophetiam in Christo Domino adimpletam fuisse S. Mathæus Evangelista & testatur, & probat cap: 1mo sic inquit: *Christi generatio sic erat. Cum esset desponsata Mater ejus Maria, Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Joseph autem vir ejus cum esset justus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph Fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est; ex hac vero generationis Christi brevisissima descriptione, clarissimè apparet, ipsum Spiritu Sancto operante in utero Virginis Mariæ conceptum, & inviolata ejus virginitate permanente natum fuisse. Quare his enarratis sic*

concludit S. Evangelista: *Hoc, autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium,*

Et S. Lucas etiam cap: imo sic describit Angelicam salutationem, quæ ad Mariam facta est à Gabriele: *Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco. Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus Sanctus superveniet in Te, & virtus Altissimi obumbrabit Tibi.* Hæc salutatio facta est ad Virginem, licetsi desponsatam viro, Prædicat illi Angelus quia in utero habebit, & pariet filium, minime virum cognoscendo, sed quia Spiritus Sanctus in eam superventurus erat, & virtus Altissimi illi adumbrare debuerat. Mira igitur fuit, & supra consuetam naturæ legem Christi in utero Virginis Mariæ conceptio nonnisi Spiritu Sancto, & virtute Altissimi operante perfecta, atque ex hoc concludit Angelus: *Ideoquæ & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei,* scilicet ex admirabili, ac stupenda conceptione, ostenditur qualis futurus sit filius, quem paritura Maria erat, videlicet Filius Dei.

2do. Ex communi ac perpetua Ecclesiæ fide, quæ semper credidit B. Mariam, inviolata permanente virginitate Christum genuisse. Maria siquidem Christi Mater & à Græcis, & à Latinis Patribus semper Virgo appellatur. Concilia quoque Chalcedonense, & Synodus quinta Œcumenica eandem veritatem confirmarunt. Unde S. Leo Magnus, Romanus Pontifex in Epistola quam Concilium Chalcedonensè approbavit, sic inquit de Christo: *Conceptus est de Spiritu Sancto intra uterum Matris Virginis, quæ illum salva virginitate edidit, quemadmodum salva virginitate concepit.* Atque ex his planè conficitur, Mariam & ante partum Christi Virginem fuisse, & in partu illibatam ejus virginitatem permansisse, nam Virgo concepit, & Virgo peperit Christum, quare S. Augustinus in Enchiridion cap: 4to sic inquit: *Si Christo nascentē corrumperetur Mariæ integritas, non jam ille de Virgine nasceretur, eumquæ falso, (quod absit,) natum de Maria Virgine, tota confiteretur Ecclesia.*

Quæres 4to. Utrum etiam post partum Christi B. Maria semper Virgo permanserit?

Resp: Etiam post partum Christi B. Maria semper Virgo permansit. Et id constat ex iudicio totius Ecclesiæ,

sia, quæ oppositam impietatem semper detestata est, unde non solum illos Hæreticos judicavit, qui Christum ex Josepho more communi genitum blasphemabant, verum etiam Apollinarem, Helvidium, Bonosum, nonnullosque alios damnavit, qui post Christi partum, Mariam habuisse filios asserabant, quem errorem Origenes magnam insaniam vocat, Ambrosius sacrilegium, Epiphanius blasphemiam esse dicit, & Synodus quinta Generalis in allocutione ad Marcianum Augustum Mariæ virginitatem ante partum, in partu, & post partum interminabilem dixit.

Dices. Sæpius in Evangelio, Christi fratres commemorantur. Ergo Maria alios præter Christum filios habuit.

Resp: Ex consuetudine Scripturarum, qui propinqui sunt, & consanguinei, fratres vocantur. Sic Abraham nepoti suo dicebat: *Nos fratres sumus.* Fratres igitur Christi, consanguinei ejus sunt.

Quæres 5to. Utrum Christus verè in carne humana dolores, cruciatusque passus fuerit?

Resp: Christus in carne humana dolores, cruciatusque verè passus est. Isaias enim Christum prænuntians cap: imo sic de illo prophetice inquit: *A planta pedis, usque ad verticem, non est in eo sanitas, & cap: 53. vocat illum: Virum dolorum, scientem infirmitatem, & infra: Verè langviores nostros Ipse tulit, & dolores nostros Ipse pertulit.* Prophetia verò hæc in toto decursu Christi vitæ plus, vel minus impleta est, ac sub finem mortis & cruciatuum horrore perensus, sangvineo etiam sudore perfusus est, ut scribit S. Lucas cap: 22, *Factus in agonia prolixius orabat & factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Nullum certe majus documentum afferri potest, Christum verè, & non apparenter tantummodo in sua carne humana dolores cruciatusque pertulisse.

Quæres 6to. Utrum triduo mortis Christi, Verbum Divinum neque à corpore, neque ab anima ipsius recesserit?

Resp: Certum est, triduo mortis Christi, Verbum Divinum neque à corpore, neque ab anima Ipsius recessisse. Enimvero in Symbolo confitemur Dei Filium Jesum Christum, mortuum, sepultum fuisse, atque ipsum ad inferos descendisse. Necesse igitur fuit ut Verbum Divinum aut cum tota simul Christi humanitate conjunctum tunc fuerit; aut cum singulis illius partibus copulatum, alias
si

si. vel ab anima, vel à corpore Christi separatam fuisset, Filius Dei, Jesus Christus non poterat dici sepultus, ad inferos descendisse, siquidem tunc, vel solum Christi corpus in sepulchro jacuisset, vel sola anima Ipsi ad inferos descendisset, quod cum dici nequeat, pro certo tenendum est; Verbum Divinum triduo mortis Christi; nec ab anima, nec à corpore Ipsi recessisse. Et id docent Sancti Patres. Sic Sanctus Augustinus Epist: 187. inquit: *Homo Christus illo die secundum carnem, in sepulchro, secundum animam in inferno erat, Deus vero idem Ipse Christus ubique semper est*, & S. Leo Sermone 17mo de Passione ait: *In tantam unitatem Dei & hominis natura convenit, ut nec supplicio patuerit dirimi, nec morte disjungi*, ac tandem S. Joannes Damascenus libro 3to de fide Orthodoxa cap: 27. hæc habet. *Quamvis Christus ut homo mortem obierit, sanctaque ipsius anima ab immaculato corpore distracta sit, Divinitas tamen à neutro, hoc est, nec ab anima, nec à corpore sejuncta est*, atque inde effatum prodiit omnibus celebrè: *Quod semel Verbum assumpsit, nunquam dimisit*.

CAPUT QUINTUM

De opere Redemptionis nostræ.

Quæres xmo. In quo consistit opus Redemptionis nostræ?

Resp: Opus Redemptionis nostræ quod Christus perfecit, in eo positum est, quod humanum genus à statu miseriæ, in quem per peccatum Protoparentum nostrorum præcipitatum fuit, per passionem ac mortem suam Christus liberaverit, pro peccatis nostris Deo plenè satisfecerit, ab æterna damnatione, quam nostris delictis promeriti sumus, redemerit, semetipsum pro nobis in Cruce sacrificium obtulerit, atque ita nos Deo reconciliavit, nobisque salutem æternam, ac media ad illam consequendam opportuna promeritus sit. Hoc est opus redemptionis, ac reconciliationis nostræ, quod Christus perfecit, unde Redemptor, ac Salvator noster, Mediator inter Deum & homines est reipsa, & dicitur.

Gg

Quæ

Quæres 2do. Qui circa opus Redemptionis nostræ erraverunt?

Resp: Circa opus Redemptionis nostræ erraverunt præcipuè ex antiquis Hæreticis Pelagiani, qui peccatum originale inficientes, docuerant Christum non ad liberandum à peccato genus humanum, in hunc mundum venisse, sed tantum ut viam salutis hominibus monstraret, partim sanctissimam doctrinam prædicando, partim præstantissimis virtutum exemplis præeundo.

Doctrinam Pelagianorum, sæculo 16to resuscitârunt Sociniani, quare asseriebant Christum pro peccatis nequè satisfecisse, nequè ut satisfaceret opus fuisse. Satisfactionem tamen Christi quamdam impropiam, ac metaphoricam admitterebant, quæ in eo tota posita est, quod ea adimpleverit, quæ à Deo Patre ad procurandam nostram salutem, ipsi imposita fuerant, quamvis satisfactioni veræ, impia prorsus essent, quare affirmabant Christum gratuitam peccatorum nostrorum condonationem nobis obtinuisse, non autem quod soluto prætio pro peccatis nostris Deo satisfecerit, unde illum Redemptorem, Salvatorem dicunt consilio, exemplo, non autem opere, ac soluto prætio.

A fide quoquè Orthodoxa non minus illi deviarunt, qui universalitatem Redemptionis inficiati sunt, docentes Christum non pro aliis, quam pro prædestinatis, & electis redimendis sanguinem suum profudisse. Hujus erroris primus author communi sententia dicitur Goteschalvus Monachus, qui medio sæculo 9no in Gallia vixit. Sed hunc errorem, Jansenius, ejusquè Sectatores amplexati sunt. Famosa est hanc in rem sequens Jansenii propositio. *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse: quæ à Romanis Pontificibus damnata fuit, tamquam falsa, temeraria, scandalosa, & intellecta eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat Prædestinatorum mortuus sit, impia, blasphema, contumeliosa, Divinæ pietati derogans, & hæretica.*

Errores Pelagianorum, Jansenistarum, atquè etiam Socinianorum, multi ex Calvinistis, & Lutheranis adoptarunt, nequè multum ab illis distant ij, qui docent Christi satisfactionem à Deo Patre acceptatam fuisse, non propter inhærentem valorem, ac dignitatem, sed ex Divina acceptance imperfectæ præstationis pro perfecta.

ARTICULUS I mus

De Christi satisfactione pro peccatis nostris præstita.

Quæres 1mo. Quid, & quotuplex est satisfactio?

Resp: Satisfactio est exsolutio prætij pro contracto debito, quando nimirum ad tollendum debitum, quidpiam datur, aut aliquid præstatur. Duplex est satisfactio, alia propria & condigna, cum exsolvitur tantum, quantum secundum strictæ justitiæ apices, ad tollendum debitum necesse est, alia vero impropria, & metaphorica, cum per acceptationem partis læsæ, aut aliquid debito minimè correspondens in satisfactionem acceptatur, aut prorsus gratuito, sinè ulla præstatione debitum remittitur. Est etiam satisfactio æquivalens, & superabundans: Æquivalens illa est quæ debito strictè æquivalet, illiquè æquiparatur. Superabundans quæ debitum excedit, & superat.

Quæres 2do. Utrum satisfactione, pro peccatis nostris Deo præstanda, opus fuerit?

Resp: Satisfactione, pro peccatis nostris Deo præstanda, omnino opus fuit. Enimvero naturam peccati spectando, patet illud reatum pænæ inducere, seu necessitatem perferendi pœnam, qua fit, ut Deo aliquid pro peccatis debeamus, scilicet perpersionem pœnarum: pro commissis peccatis infligendarum, unde peccatum habet rationem debiti, & peccator Dei debitor est. Cum præterea peccato Deus verè offendatur, iterum peccatum habet rationem offensæ, sive injuriæ Deo illatæ, & peccator est offensor, Deus offensus. Hinc Deus peccata aversatur, eaque impunita non relinquit, scilicet non solum abominationem, & aversionem maximam adversus omnem impietatem exerit, verum etiam zelum, & vindictam ostendit, atque peccatores pœnis prosequitur. Et id docemur innumeris Sacræ Scripturæ testimoniis, & exemplis peccatorum, qui etiam pœnitentes, à Deo pœniti sunt, atque meritò. Nisi enim Deus peccatores, quibus toties pœnas comminatur, reipsa puniret, nec verax, nec constans, nec Zelotes adversus malum foret, imo nec justus, atque tunc justitia punitiva esset titulus sinè re, legumque Divinarum auctoritas facta, tectaque minimè remaneret. Peccatores igitur, aut Deo peccatis offenso pœnas dare debent, aut aliquid præstare, quo debitum ac offensa injuriæque Deo illata tollatur, resarciaturque, seu Deo offenso satisfacere tenentur. Sa-

tisfactione ergo pro peccatis nostris Deo præstanda omnino opus fuit.

Quæres 3tio. Satisfactio pro peccatis nostris Deo præstanda, an ab ipso Christo præstari debuit?

Resp: Satisfactio condigna, & æquivalens pro peccatis nostris Deo præstanda, ab ipso Christo præstari debuit. Enimvero ut satisfactio pro peccatis nostris Deo præstanda, foret condigna, atque æquivalens, necesse fuit, ut tanti esset meriti ac valoris, quanti demeriti fuit offensa, & gravitatis contractum debitum. Porro satisfactio cujuscunque alterius, præter Christum, hominis, qui quibuscunque tandem donis cælestibus instructus sit, semper purus remanebit homo, nunquam tanti meriti esse poterit, quanti demeriti offensa, injuriæque Deo peccatis illata, neque illius opera, perpersionesque tanti valoris, quantæ gravitatis debita peccatis contracta. Namque offensa, ac injuria Deo illata, ac per illam contractum debitum, gravitatem contrahit, ex infinita Dei Majestate, quæ læditur, contra vero valor operis satisfactorij æstimatur ex ipsa Persona satisfaciente. Cum itaque nulla actio omni sensu finita, qualis esset puri hominis, attingere, & multò minus plenè adæquare potuerit offensam Dei infinitam, neque debito per ipsam contracto æquivalere. Evidens est, satisfactionem condignam, & æquivalentem, Deo pro peccatis nostris præstandam, à solo Christo, qui verus Deus, & verus homo est, præstari potuisse.

Et id docent Sancti Patres, S. Basilius Homil: in Psalmum 48. sic inquit: *Neque fratrem in redemptionem quære, sed aliquem qui tuam excedat naturam, neque hominem nudum, sed hominem Deum, Jesum Christum, qui solus pro omnibus nobis; Deo dare potest placationem.* S. Cyrillus Alexandr: Epist: 1ma ad Valerianum Episcopum ait: *Quo pacto unus pro omnibus præteritum exsolveret, si illa passio puri cujuscunque hominis fuisse putatur.* Tandem S. Leo Ser-mone de Nativitate hæc habet: *Nisi esset Deus, non offerret remedium, nisi esset homo, non præberet exemplum.* Idem docent & alij Patres.

Quæres 4to. Utrum Christus pœnas peccatis nostris debitas verè in se suscipiens, debita nostrorum peccatorum, persolvit, pretium sanguinis sui Deo Patri pro nobis offerendo?

Resp: Christus pœnas peccatis nostris debitas verè in se suscepit, debita peccatorum ipse persolvit, pretium sanguinis sui Deo Patri pro nobis offerendo. *Probat.* Id enim

enim longe ante prædixerat Isaias cap: 53: ubi de Christo Melsia dicitur: *Vir dolorum. qui verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, vulneratus, est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* Atque hanc prædictionem in Christo Jesu adimpleram fuisse docet S. Apostolus Petrus in sua 1ma Epist: cap: 2do dicens: *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus, cujus livore sanati sumus.* Christus itaque Crucis supplicium pro nobis sustinendo, pœnas peccatorum nostrorum luebat, ut à peccatorum tyrannide liberati, virtuti deinceps serviamus. Et certe qui propter iniquitates ac scelera nostra vulneratus, attritus est, qui animam suam pro peccato posuit, qui peccata nostra tulit, in quo Dominus posuit iniquitatem omnium nostram, quem propter scelus populi sui percussit, ille pœnas peccatis nostris debitas verè in se suscepit, ac debita per ipsa contracta persolvit. Sed Christus juxta allegatum Isaia vaticinium propter iniquitates ac scelera nostra vulneratus, & attritus est, animam suam pro peccato nostro posuit, peccata nostra tulit, in ipso Dominus posuit iniquitatem omnium nostrum, propter scelus populi sui percussit illum. Ergo Christus pœnas peccatis nostris debitas verè in se suscepit, ac debita per ipsa contracta pro nobis exsolvit. Et quidem id præstitit pretium sanguinis sui Deo Patri pro nobis offerendo, quem admodum luculenter id docent Apostoli. S. Paulus in Epist: 1ma ad Corinth: cap: 6to sic inquit: *Empti estis, pretio magno,* certè non alio quam sanguine Christi, unde S. Petrus Epist: 1ma cap: 1mo ait: *Non corruptibilibus auro & argento redempti estis, sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi.* Ad solvenda itaque peccatorum nostrorum debita, Christus verum sanguinis sui pretium Deo Patri obtulit. Acquisitio siquidem, quæ fit per emptiorem non fit absque solutione veri pretij, & res auro, aut argento empta, verò pretio empta dicitur. Igitur, cum & empti pretio magno, & sanguine Christi redempti dicamur, eò fore modò quò res venalis auro, aut argento emi solet, sanguine ergo Christi tamquam vero pretio empti, ac redempti sumus, quare & Apostolus Paulus in Epist: ad Epheseos cap: 1mo de Christo scribit: *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum:*

Obijcies 1mo. Per languores, quorum meminit Isaias, intelliguntur morbi corporales, non peccata, ut patet ex Math:

Math: cap: 8vo, ubi vaticinium istius Prophetæ tunc in Christo impletum esse dicitur, quando ægros sanabat, & varios morbos curabat. 2do. Christus peccatorum pœnas eo sensu pertulisse dicitur, quod vitâ, & doctrinâ sua mores hominum emen laverit. 3tio. Repugnat justitiæ Divinæ punire innocentem, eidemquæ peccata aliena imputare. 4to. Pœnæ peccatorum sunt æternæ, quas Christus non sustinuit.

Resp: ad 1um. Ex peccatis morbos derivari, ipsi Judæi persvasum habuerunt, unde Joan: cap: 9no Christum interrogant Discipuli: *Rabbi quis peccavit, hic, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur.* S. Mathæus Judæorum opinioni sese accommodans, Christum Messiam esse inde quoquæ ostendere voluit, quod morbos etiam quæ peccatorum consecutaria sunt, ac consequenter & ipsa peccata tollat. Atquæ hoc modo ipse Christus probavit se habere potestatem dimittendi peccata postquam enim Math: cap: 9no Paralytico dimisisset peccata, Judæis ob id male cogitantibus, dixit: *Ut sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata,* conversus ad paralyticum dixit, *surgere, tolle lectum tuum, & vade.* Præterea exploratum est, unum eundemquæ Scripturæ Sacræ textum duplicem aliquando habere sensum prout etiam & verba Isaïæ de Christo dicentis: *Verè langviores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit:* duplici sensu accipi possunt, per ipsa namquæ & indicatur Christum verè, atquæ in seipso pro peccatis nostris, langviores, ac dolores, quibus nos subjacemus, portasse, unde illum appellat Propheta: *Despectum, virum dolorum, scientem infirmitatem, quasi leprosum* & prædicatur, quod ipse virtute suâ Divina, infirmitates, atquæ ægrotationes ab hominibus sublaturus sit, malè habentes curando, cæcis visum, surdis auditum, mutis loquellam restituendo, prout jam aliàs capite 35. idem Propheta prænuntiavit, atquæ secundum hunc posteriorem sensum S. Mathæus cap: 8vo verba Isaïæ allegavit verum per hoc, priorem sensum illis non abnegavit, ambo enim & secum compatibles sunt, & verbis Prophetæ maximè cohærent.

Ad 2dum. Istiusmodi expositio apertè Scripturæ Sacræ repugnat. Non enim quomodolibet portasse peccata nostra Christus dicitur, sed quia pro ipsis attritus ac vulneratus est, quia illa portavit in corpore suo super lignum, scilicet patiendo, moriendo in Cruce pro peccatis totius mundi. Non ergo verbo tantummodo & doctrinâ Christus

pecc

peccata nostra portavit, sed re, & opere, langviores, dolores, mortem ipsam sustinens, unde inquit Apostolus Petrus Epist: i ma cap: 3tio. *Christus pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo.*

Ad 3tium. Christo, super quem Dominus posuit iniquitatem omnium nostrum, nulla illata est injuria, siquidem ipse vitæ suæ arbiter, liberè pro peccatis nostris mortem subit, peccata nostra spontè suscepit, illaque ipse exsolvere voluit, oblatus scilicet, quia ipse voluit, à seipso in mortem animam suam tradidit.

Ad 4tium. Non oportebat, ut Christus pœnas æternas sustineret, quia pœnæ, quas ipse, utpotè homo-Deus sustinuit, propter dignitatem personæ ipsius, longè majoris pretij fuerint, quam fuerint pœnæ peccatis nostris debitæ.

Quæres 5to. An ergo Christus verè pro nobis satisfecit?

Resp: Christus verè pro nobis Deo Patri satisfecit. Enimverò Christus pœnas peccatis nostris debitæ in se suscepit, atque exsolvit. Ergo pro nobis verè satisfecit. Et verò *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.* Ad Galatas cap: 3tio. Maledictionem scilicet sive punitionem peccatis debitam in se suscepit, & pendens in ligno exsolvit. *Pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis.* i ma Petri cap: 3tio. Tandem Christus dicitur, *dedisse semetipsum propitiationem pro peccatis nostris.* Ad Hebræos cap: quo. Sed qui maledictionem peccatis nostris debitam in se suscepit, ac exsolvit, qui pro peccatis nostris mortuus est, qui semetipsum dedit propitiationem pro peccatis nostris, ille verè pro nobis satisfecit. Ergo Christus verè pro nobis satisfecit, & non alii certè, nisi Deo Patri, cujus debitores eramus.

Obijcies 1mo. Deus gratis dimittit peccata, & gratis justificat, dicente Apostolo ad Rom: cap: 3tio. *Justificati gratis per gratiam ipsius.* 2do. Si Christus satisfecit pro peccatis nostris, cur homines nihilominus satisfacere pro peccatis obligantur.

Resp: ad 1mum. Gratis nobis Deus peccata dimittit, quia pro illis plenè Christus satisfecit, & id luculentissime patet ex toto contextu verborum Apostoli: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ propter redemptionem delictorum.* Quia ergo Christus plenè, ac

per-

perfectè, ad ostensionem etiam justitiæ pro nobis satisfecit, & nonnisi ex meritis satisfactionis ab ipso præstita, ipsi justificamur, & remissionem peccatorum consequimur, ideo gratis justificari dicimur.

Ad 2dum. Christus quidem perfectè pro nobis satisfecit, atque sub hoc respectu remissio peccatorum gratuito nobis conceditur, sed ut hujus gratuitæ remissionis participes reddamur, & satisfactio Christi nobis prosit, ex parte nostra, bona opera, quæ nostra satisfactio sunt, intervenire debent. Hinc & Apostolus Paulus in Epist. ad Coloss. cap: 1mo dicebat: *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea.* Scilicet quia licet Christus omne pretium pro peccatis nostris solverit, ejus tamen merita, sic providè ordinante Deo, nobis non applicantur nisi per bona nostra opera.

Quæres 6to. Utrum satisfactio Christi pro peccatis nostris præstita, fuerit æquivalens, & superabundans?

Resp: Satisfactio pro peccatis nostris à Christo præstita & æquivalens, & superabundans fuit. Enimverò pretium & valor actionis, aut passionis æstimari debet ex dignitate personæ agentis, aut patientis. Cum itaque dignitas personæ Christi pro nobis satisfaciens omnem excedat modum, ac omnem superet gradum, fuit eodem versus Deus & homo, pretium igitur ac valor actionum, ac perpeensionum, quibus ille pro nobis satisfecit omnem superat modum, omnem excedit gradum. Ergo satisfactio Christi pro peccatis nostris præstita, non solum æquivalens sed & superabundans fuit. Et verò de Christo sic loquitur Apostolus ad Romanos cap: 5to. *Non sicut delictum ita & donum, sicut enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum, in gratia unius hominis, Jesu Christi in plures abundavit. Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.* Hic Apostolus cum Adæ delicto confert beneficium ac donum Redemptionis, atque reparationis nostræ, quod Christus pro peccatis nostris satisfaciendo, nobis præstitit, docetque illud abundantius esse delicto Adæ, ac multo plus, abundantiusque nos ex Christo, ipsiusque redemptione, satisfactioneque accipere gratiæ, donationis atque justitiæ, quam ex Adami delicto in nos promanaverit detrimenti damnationisque. Ac tandem concludit: *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia.* Satisfactio igitur Christi pro peccatis nostris præstita,

ta, non solum æquivalens, sed & superabundans fuit. Unde S. Joannes Chrysostomus in caput 5tum Epistolæ ad Romanos scribens, sic inquit: *Multo plura quam debeamus Christus pro nobis solvit, tantoque plura, quanto guttulam exiguam pelagus excedit immensum.* Quare sententia ab omnibus Catholicis recepta est, vel minimam guttam sanguinis Christi pro redimendo toto genere humano sufficere potuisse.

ARTICULUS 3tius

De nostra Redemptione, atque cum Deo reconciliatione.

Quæres 1mo. Quid sit, & in quo posita est nostra Redemptio, atque cum Deo per Christum facta reconciliatio?

Resp. Per peccatum non solum contrahitur à nobis reatus pænæ, sed præprimis reatus culpæ. Videlicet cum Deum peccatis nostris, maxime gravioribus, offendimus, Divinam per hoc indignationem incurrimus, quò fit ut jam non simus amici Dei, sed facti inimici, æternæ damnationis rei, ab omni jure felicitatis nostræ consequendæ excidimus. In tam deplorandum statum, non solum universum genus humanum per Adæ peccatum miserabiliter prolapsus fuit, sed etiam majoribus delictis illum, ipsi infelicitèr detradimur. Porro ab hac deploranda sorte ut liberaretur genus humanum, necesse erat, ut expiatis peccatis, ira, indignatioque Divina placabilis redderetur, atque sic in gratiam, amicitiamque Dei restitutum, cum ipso reconciliaretur, spemque felicitatis consequendæ resumeret. Totum hoc Christum præstitisse, ac perfecisse confitemur, atque credimus, nos nonnisi Ipsius meritis à peccatis justificari, ex inimicis amicos Dei fieri, ac felicitatis æternæ hæredes constitui. Et in hoc nostra posita est Redemptio, atque cum Deo humani generis reconciliatio, quod scilicet Christus peccata nostra expiaverit, ac sustulerit, iram, indignationemque Dei placaverit, atque perditum jus ad felicitatem æternam consequendam nobis restituerit.

Quæres 2do. Utrum Christus verè nos redemit, peccata nostra expiavit, ac Deo Patri nos reconciliavit?

Resp. Christus verè nos redemit, peccata nostra expiavit, atque Deo Patri nos reconciliavit. Et id Scripturæ

ræ Sacræ edocent nos. Et quidem 1mo. Christus nos verè redemit. S. Paulus Apostolus ad Epheseos cap: 1mo sic inquit de Christo: *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ ejus, & ad Timoth; Epist: 1ma cap: 2do. Dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.* Ipse quoque Christus asserit se idèò in mundum venisse ut animam suam daret in redemptionem hominum. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis.* Math: cap: 20. Et vero 1ma Petri cap: 1mo non corruptibilibus aurò vel argentò redempti sumus, sed pretioso sanguine Christi. Ad Romanos cap: 4to. *Christus traditus est propter delicta nostra.* Ad Galatas cap: 1mo. *Dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut nos eriperet de sæculo nequam de statu scilicet corruptionis ac miseræ nostræ.* Ad Epheseos cap: 5to. *tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam in odorem suavitatis.* Verè igitur Christus pretio sanguinis sui, seipsum pro peccatis nostris dando, in oblationem & hostiam tradendo, nos à peccatis liberavit, à statu corruptionis, ac miseræ nostræ eripuit, ab æterna damnatione redemit, quemadmodum docet Paulus Apostolus Epistola ad Colos: cap: 1mo. *delens quod adversus nos erat Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.*

2do. Christus verè peccata nostra expiavit. Et id etiam constat ex Scripturis Sacris. Epist: 1ma Joannis cap: 2do de Christo dicitur: *Ipsa est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed pro totius mundi.* Cap: 3^{tio}. *Ille apparuit ut peccata nostra tolleret, ut dissolvat opera diaboli.* Et cap: 4to idem Apostolus docet, quia Deus misit Filium suum unigenitum, *ut vivamus per eum, propitiationem pro peccatis nostris.* Quare capite 1mo ejusdem Epistolæ affirmat, *quia sanguis Jesu Christi emundat nos ab omni peccato:* quia scilicet, ut docet Apostolus Paulus in Epistola ad Ephesios, per sanguinem Christi habemus remissionem peccatorum. Sed luculentius hanc veritatem tradit idem Apostolus in Epistola ad Hebræos cap: 9no, ubi sic inquit: *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa. Si enim sanguis hircorum, & taurorum. & cinis vitulæ aspersus inquinatus sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum semetipsum, obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam*

na-

nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi. Scilicet, Christus fuit verus Pontifex, ac Sacerdos, se-
ipsum, ac sanguinem suum Deo Patri obtulit in expiationem peccatorum nostrorum, per sanguinem enim suum in sancta introivit, ut per Crucis Sacrificium æternam nobis adinveniret redemptionem, immaculatum semetipsum, tamquam victimam obtulit, quare etiam sanguis ipsius emundat conscientias nostras ab operibus mortuis, longè plus ac magis, quàm sanguis hircorum aut cinis vitulæ inquinatus, sanctificabat ad emundationem carnis. Verè igitur Christus semetipsum in Cruce Deo Patri offerens, per sanguinem suum peccata nostra expiavit.

3tio. Tandem Deo Patri nos reconciliavit. Et id quoque expressis verbis docet Paulus Apostolus Epist: ad Romanos cap: 5to dicens: *Reconciliati sumus Deo, per mortem Filii ejus*, seu ipse Deus per Christum sibi universum genus humanum reconciliavit, ut incuit Apostolus Epist: 2da ad Corinth: cap: 5to dicens: *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*. Merito itaque ait idem Apost: Epist: ad Coloss: cap: 1mo. *per sanguinem crucis sue quæ in cælis, sue quæ in terris sunt pacificata fuisse* quia scilicet Christus una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos. Ad Hebræos cap: 10mo.

Quæres 3tio. *Utrum Christus verè nobis promeruit vitam æternam, ac remedia ad illam consequendam opportuna?*

Resp: Christus verè nobis promeruit vitam æternam ac remedia ad illam consequendam opportuna. *Probatum.* Ex verbis Apostoli ad Romanos cap: 3tio dicentis: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* Omnes videlicet peccatores sunt, & indigent misericordia Dei, consequuntur autem justificationem & alia Divina beneficia favore & gratia Dei, propter redemptionem, quæ est per Christum Jesum, misericordiam ergo Dei quâ salvamur, & justificationem, quâ à peccatis mundamur, Christus nobis promeruit. Et cap: 6to idem Apostolus inquit: *Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro:* scilicet vitam æternam consequimur nonnisi gratiâ Dei quam nobis Christus promeruit. Et verò salus nostra fundatur in vocatione, justificatione, prædestinatione, atque in gratiarum donis, sine quibus nihil salutare perficere possumus. Porro hæc omnia nobis Christus promeruit. *Amo.* quidem vocationem dicente Apo-

Apostolo 2da ad Timoth: cap: 1mo. *Deus nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, quæ data est nobis in Christo Jesu.* 2da. Justificationem, docente Joanne Apostolo Epist: 1ma cap: 1mo. *Sanguis Jesu Christi emundat nos, ab omni peccato, & Paulus ad Roman cap: 3tio ait: Justificati per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* 3tio. Prædestinationem ut inquit Paulus ad Ephesios cap: 1mo. *Deus prædestinavit nos, in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis.* 4to. Dona gratiæ, quia ut ait Apostolus: *Lex per Moysem data est, gratia per Jesum Christum, & ipse dixerat Christus Joan: cap: 15to. qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Merito ergo pronuntiavit de Christo Apostolus Paulus Epist: ad Hæbræos cap: 5to. *Factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, quia scilicet æternam salutem, ac media ad illam consequendam opportuna nobis promeruit.*

Quæres 4to. Utrum Christus pro omnibus omnino hominibus mortuus fuerit, ac omnes omnino redemerit?

Resp. Christus non pro solis Prædestinatis, sed pro omnibus omnino hominibus mortuus est, omnesque redemit. Id constat ex Sacris Scripturis. Apostolus Paulus 2da ad Corinth: cap: 5to sic inquit de Christo: *Unus pro omnibus mortuus est. Pro omnibus mortuus est Christus, & 1ma ad Timoth: cap: 2do. Dedit jemetipsum redemptionem pro omnibus.* Joannis 1ma cap: 2do de Christo dicitur: *Ipsæ est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi quare generatim, & sine limitatione vocatur Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.*

Obijcies 1mo. Christus dicitur mortuus pro ovibus suis. Joannis cap: 10. ut populum suum salvet. Math: cap: 1mo. Item dicitur Math: cap: 20. Animam ponere pro multis. Capite 26to. Sanguinem effundere pro multis. Ergo Christus pro Prædestinatis tantum mortuus est. 2do, Si Christus pro omnibus mortuus est, debent omnes salvari, quia alias Deus, aut non posset, aut non vellet omnes salvare, atque Christus frustra pro hominibus quam plurimis mortuus fuisset, quæ omnia absurda sunt.

Resp: ad 1um. Dum dicitur de Christo quod sit propitiatio pro peccatis totius mundi, evidenter innuitur Christum non pro solis Prædestinatis, sed pro toto genere humano mortuum fuisse. Cum itaque dicitur Christus mortuus

tuus pro ovibus suis, pro populo suo, declaratur specialis amor ac benevolentia Christi erga electos, inde tamen non sequitur ipsum reliquis redemptionis beneficium denegasse, maximè cum nullibi in Sacra Scriptura legatur Christum solum pro electis mortuum fuisse, nihilquè ponatur, per quod ceteri homines à fructu passionis illius excludantur; Quod autem dicitur Christum animam dedisse, & sanguinem fudisse pro multis, significationem hujus vocis optimè explicat Apostolus ad Romanos cap: 5to, ubi quos in priori versu dixerat omnes, in altero multos appellat, manifestum igitur argumentum est vocem *multos* tantumdem valere ac *omnes* cum in alijs Scripturæ locis Christus dicatur pro omnibus mortuus. Cur verò in nonnullis Scripturæ locis, ubi de morte, & Redemptione Christi sermo est, vocabulum *multi* adhibeatur; ratio videtur esse, ut indicetur, magnum esse eorum numerum qui reipsa salvantur, & ut effectus mortis denotetur respectu eorum, quibus reipsa ad salutem applicatur, qui non omnes, sed multi sunt.

Ad 2dum. Per mortem Christi omnibus est patefacta via ad æternam salutem, nisi verò sibi applicent Christi merita, non salvantur, non idèo: quasi Deus aut non posset, aut non vellet omnes salvare, sed quia non omnes merita Christi sibi applicant, & multorum perditio passionem Christi inutilem non facit, cum etiam respectu reproborum sit argumentum evidens amoris & voluntatis seræ solvandi omnes.

Quæres 6to. Quibus titulis insignitus est Christus?

Resp: Christus multis insignitus est titulis. *1mo* enim est: *Mediator*. Enimverò Christus pœnas peccatis nostris debitas in se suscepit, illas exsolvit, pretium sanguinis sui Deo Patri pro nobis obtulit, ac verè pro peccatis satisfecit, cum Deo genus humanum reconciliavit. Ergo verus est Mediator. Unde & Apostolus 1ma ad Timothei cap: 5to inquit: *Unus Deus & Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro nobis.* 2do est *Redemptor & Salvator* quia scilicet pro nobis mortuus est, nos verè redemit, nobis salutem æternam, atquè viam ad illam consequendam opportuna promeruit. Hinc toties Apostolus Paulus in suis Epistolis, Christum Dominum Salvatorem appellat. 3tio est *Sacerdos & Advocatus* noster. *Sacerdos* quidem. Ut enim inquit Apostolus ad Ephesios cap: 5to. Christus, *tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam in odorem suavitatis*

vitatis, & ad Hebræos cap: 9mo inquit: *per proprium sanguinem introiit in sancta, semetipsum obtulit immaculatum Deo.* Cum itaque Christus verum pro salute nostra obtulerit Sacrificium verus Sacerdos est, hinc toties etiam in Scripturis & veteris & novi Testamenti Sacerdos, & Pontifex cognominatur, atque non solum Veteris Testamenti Sacerdotibus comparatur, sed & præfertur, & multum antepositur. Non est verò Christi Sacerdotium temporale, sed æternum est. In Veteri siquidem Testamento, ut inquit Apostolus ad Hebr: cap: 7mo. *plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere.* Hic verò eod quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium, semper vivens ad interpellandum pro nobis, quia scilicet ad dexteram Dei in cælis sedens, pretium semel à se oblatis Sacrificij, Deo Patri continuo pro nobis repræsentat, ut ibidem docet Paulus cap: 6to dicens: *Præcursor pro nobis introiit Jesus secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum:* ex quo constat Christum non solum Sacerdotem esse, quia Sacrificio Crucis peccata nostra expiavit, nosque Deo Patri reconciliavit, sed etiam ipsum esse *Advocatum* nostrum apud Deum, quia scilicet, ut docet Apostolus ad Romanos cap: 8vo. *Jesus Christus qui est ad dexteram Dei interpellat pro nobis:* semper namque in cælis vivens ad interpellandum pro nobis, salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum. Hebræorum capite 7mo Quare Joannes Apostolus Epist: 1ma cap: 2do inquit: *Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.*

TRACTATUS

DE

ADORATIONE, INVOCATIONE, CULTUQUE
RELIGIOSO, CHRISTO, SANCTIS, IMAGINI-
BUS, AC RELIQUIIS EXHIBENDO.

CAPUT PRIMUM

*De Christi Adoratione, ac Mariæ Matris ejus
veneratione, deque contrariis erroribus.*

— ** —

ARTICULUS I^{mus}

*Notiones præviæ Adorationis, cultûsque religiosi
explanantur, ac errores recensentur.*

Quæres 1mo. Quid sit Adoratio, & quotuplex?

Resp: Adorationis nomine generatim significatur qui-
libet cultus, qui alicui exhibetur propter ejus dignitatem,
& excellentiam. Unde Adoratio in Scripturis Sacris, re-
bus valde diversis accomodatur, semper tamen Deo ma-
ximè propriè tribuitur, quapropter varia Adorationis si-
gnificatio determinari debet ex re cui tribuitur, ac ex-
hibetur. Porro adoratio generatim dividitur in *Politicam*,
seu *Civilem*, & *Sacram*, seu *Religiosam*. Adoratio *Politi-
ca*, seu *Civilis* impenditur propter aliquam civilem, & na-
turalem præstantiam, sive excellentiam, talis exhibetur
Regibus, Principibus &c. *Religiosa* ea est, quæ motivo
Religionis, propter aliquam supernaturalem excellentiam
præstat. *præstat.*

Quæres 2do. Quæ sunt in Adoratione distinguendæ?

Resp: In omni Adoratione duplex actus distingvi de-
bet: *Internus*, alter *Externus*. Actus *Internus* includit
actum

actum mentis præstantiam rei adoratæ recognoscens, & se illi submittentis, neque enim sine hac interiori submissione vera potest esse adoratio. Actus *Externus* est quodcunque signum, quò exterius protestamur, ac manifestare adnitimur interiorem & præstantiæ rei adoratæ recognitionem ac nostram erga illam submissionem, Hæc autem signa externa varia sunt, pro varia Populorum, Temporum, ac Ecclesiarum disciplina. Alii quippe coopertâ capite adorant, ut Orientales, alii nudò, & inflexo ut Occidentales, alij recti, alij humi procumbentes, alij extensis manibus, alij complicatis orant.

Quæres 3tio. Quotuplex est cultus religiosus?

Resp: Cultus religiosi triplex est species, scilicet *Latriæ*, *Dulciæ*, & *Hyperdulciæ*. Cultus *Latriæ* uni, & soli Deo debetur, *Dulciæ* exhibetur Creaturis maxime Sanctis. *Hyperdulciæ* B. V. Mariæ propter eximiam ejus supra ceteras creaturas dignitatem impenditur. Et hic cultus hyperdulciæ à cultu dulciæ non specie differt, sed tantummodò gradu distat.

Dividitur etiam cultus religiosus in *Absolutum*, & *Relativum*. *Absolutus* est, qui in propria rei, quæ colitur, excellentia sistit, ac hæret; nec ulterius assurgit. Ita Deum absoluto, & quidem supremo seu Latriæ cultu adoramus. *Relativus* ille est, qui rei alicui exhibetur ob excellentiam non propriam, sed alterius quem repræsentat, & ad quem refertur.

Quæres 4to. Qui circa cultum religiosum à nobis exhibendum errârunt?

Resp: 1mo quidem, Christum non solum ut Deum, verum etiam ut hominem Divino, ac supremo cultu adorandum esse negârunt, quicunque veram in Christo utriusque naturæ unionem inficiati sunt, veluti Nestoriani, Apolinaristæ. Verum Catholici omnes unanimiter docent, humanitatem Christi, quæ Verbi Divino hypostaticè unita fuit, cultu Divino adorandam esse, de eo tantum disputatur, an adoratio hæc absoluta, an vero relativa dici debeat, & utrum non aliis insuper cultus hyperdulciæ, ob eximias gratiæ dotes, Christo homini exhibendus sit.

2do. Circa cultum Sanctorum errârunt Eustachius Episcopus Sebastiensis anno 350, qui docuit nec honorandos, nec invocandos esse Sanctos. Illum secutus est Vigilantius anno 406, ex post Sæculo duodecimo Hæretici Waldenses, sæculo 14to Wiclefus, ac tandem sæculo 16to exorti Calvinus, ac Lutherus docuerunt Sanctos pro nobis

bis non intercedere, nec absqué sacrilegio, ac superstitione invocari posse, nequé colendos esse, hos Calvinus, ac Lutheri errores adoptârunt Sociniani.

Quæres 5to. Qui circa cultum Sanctarum Reliquiarum erraverint?

Resp: Circa cultum Sanctarum [Reliquiarum errârunt imprimis Judæi, & Samaritæ, qui ut Scribit S. Hieronymus corpora mortuorum, pro immundis habentes, eò ipsorum reliquias detestabantur. Pari modo Gentiles corpora, & ossa SS. Martyrum cum ossibus & corporibus pecorum malitiosè commiscebant, & ignibus cremabant. Sed sæculo 4to cultum Sanctarum Reliquiarum impugnârunt Eunomius, Basiliscus Martyrum ingredi detrectans, & eorum corpora comburenda esse affirmans. Idem docuit Vigilantius a S. Hieronymo confutatus. Sæculo verò 8vo Imperator Constantinus Copronymus omnes SS. Reliquias ubique deleri jussit. Sæculo 14to Wiclefistæ, & sæculo 16to Calvinus, & Lutherus dogma catholicum, de cultu SS. Reliquiarum impugnârunt.

Quæres 6to. Quinam Sanctorum Imaginibus cultum abnegârunt?

Resp: Sanctorum Imaginibus omnem prorsùs cultum abnegârunt. Leo Isauricus Imperator, qui circa annum 720. à Judæis incitatus, omnes Imagines ab Ecclesia ejectas, comburi jussit. Eundem errorem tenuit filius ejus Constantinus Copronymus, Leo Armenus Imperator, Michael Balbus, & Theophylus. Sæculo 14to Wiclefistæ, & Hussitæ usum & venerationem Imaginum aspernebantur. At tandem sæculo 16to Carolstadius, Zwinglius, Calvinus, Imagines à Templis ejiciendas & comburendas esse asseruerunt. Lutherani Imaginum usum admittunt, sed religiosum cultum illis denegant.

A R T I C U L U S 2dus

De Christi adoratione ac Mariæ Matris ejus veneratione.

Quæres amo. Christus ut homo, seu humana Christi natura, quò cultu adoranda est?

Resp. Christus ut homo, sive humanitas-Christi Verbo Divino hypostaticè unita unò eòdemqué Patriæ cultu adorari debet, quò Verbi Divinitas. *Probat* amo ex Scripturis Sacris S. Apostolus Paulus Epist. ad Philip. cap:

Hh

2do

2do ait: *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem...* Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuflectatur cælestium, terrestrium, & infernorum. Hic Apostolus loquitur de Christo ut homine, quia Christus tantum ut homo, obediens fieri potuit usque ad mortem, & tamen sub hac ratione spectatus, adorandus, ac colendus dicitur, cultu Divino, qui illi genuflectione à cælestibus, terrestribus & infernis exhibendus est, manifestum igitur est quod Christus etiam ut homo Divino honore colendus sit. Præterea Scriptura Sacra in pluribus locis nulla facit distinctionem inter naturam Divinam & humanam, Christum utramque naturam prædum, simpliciter adorandum prædicat. Mathæi cap: 2do ad Hebræos cap: 1mo, signanter verò Joannis cap: 5to ubi Christus de seipso sic loquitur: *Neque Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium sicut honorificant Patrem, qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.* Christus hic de seipso ut homine loquitur, quia loquitur de se ut Judice à Patre constituto, constitutus verò fuit Judex ut homo, ut ibidem ipse dicit: *& potestatem dedit ei Judicium facere, quia Filius hominis est.* Porro ibidem docet Christus se eodem modo honorificandum esse ac Patrem cælestem, qui certè Divino honore glorificandus est. Ergo & Christus etiam ut homo, quia & Filius hominis, & Filius Dei est, Divino honore glorificandus est.

2do. Ex Patribus. S. Athanasius Epist: ad Adolphum sic inquit: *Nos creaturam non adoramus, sed Incarnatum Dei Verbum. Quamvis enim caro ipsa per se pars sit creaturarum, tamen Dei facta est corpus. At neque corpus hujusmodi à verbo dividentes adoramus, neque verbum adorare volentes, ipsum longe à carne sejungimus.* Et S. Ambrosius in illa verba: *Adorate scabellum pedum ejus.* Psalmi 98vi sic ait: *Per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi quam hodie quoque in Mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Jesu adoraverunt.* Et id docent etiam Conciliorum definitiones, scilicet Ephesini, Chalcedonensis, Constantinopolitani 2di & Lateranensis 1mi, cum Canone quo sic statuit: *Si quis non una adoratione Deum verbum incarnatum cum ejus carne adorat, juxta quod sanctæ Dei Ecclesiæ ab initio traditum est, talis a vita mai fit.*

Dices. Soli Deo Divinus Latriæ cultus debetur. Porro

ro humanitas Christi non est Deus. Ergo illi, cultus Latriæ non debetur.

Resp: Quamquam propriè dici nequeat, quod humanitas Christi Deus sit, quia duæ sunt in Christo confusæ, ac inpermixtæ naturæ, sed verè dicitur. Homo est Deus, Deus est homo, quia scilicet una est in Christo Verbi Divini persona, duplex autem natura. Porro cultus quem Christo exhibemus personam ipsius respicit, ut utramquæ afficiat naturam, & humanitatem Christi hic spectamus quatenus cum Divinitate in unitate personæ Verbi conjuncta est, unde simul cum Verbo Divino eodem adorationis cultu prosequendam esse affirmamus, non vero illam consideramus prout sejunctam à Verbo Divino, quis enim Catholicorum ignorat, humanitatem, in se nudè, & simpliciter spectatam adorare non debere. Quare S. Augustinus Serm: 59. de verbis Domini dixit: *Si hominem separaveris à Deo, neque illi credo, neque illi servo.* Totum ergo motivum adorandi Christi humanitatem, est Divinitas, cui ipsa hypostaticè conjuncta est, quia scilicet Christus ut homo cultu Latriæ soli Deo debito idèò adorandus est, quia humanitas ipsius intimè unita est Deitati, & persona Verbi Divini adoratur, cujus humana natura quasi pars est. Quare S. Joannes Damascenus Libro 3tio de fide Orthodoxa cap: 8vo sic inquit: *Adoratur caro Christi in incarnato verbo, Deo, non propter seipsam, sed propter unitum secundum hypostasim Verbum Dei.*

Quæres 2do. Utrum Crux Christi adoranda sit?

Resp: Crux Christi, in qua ipse pependit, uti etiam quælibet alia Crucis figura honoranda est. Et quidem amo. Quantum attinet ipsam Crucem in qua Christus pependit, hæc omnino honoranda est. Illa enim fuit veluti Ara, in qua semetipsum Christus obtulit Deo Patri in Sacrificium pro salute humani generis, cujus virtute expiata sunt peccata nostra. Quare Apostolus Paulus in Epist: ad Galatas cap: 6to monet nos, ut in Cruce Christi gloriamur. *Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi.* Et certè res quælibet sacra, veneratione digna est. Porro si terra in qua stetit Angelus sancta erat, ut habemus Exodi cap: 3tio & Josue cap: 5to. Cur non magis Crux, cui affixus est Christus. Sane Sepulchrum in quo Christi corpus depositum jacuerat, Isaias futurum prædixit gloriosum, & reipsa ab omnibus, etiam Infidelibus summæ venerationi erat, pari modo & Crux, in qua Christus pependit, omni veneratione digna est, & reipsa etiam

ab omnibus fidelibus semper summa devotione veneratur. Unde & S. Paulinus in Epist: rima ad Severum scripsit, Crucem Domini Hierosolymis die magno Veneris, quotannis ostensam fuisse, & ab Episcopo prius, dein ab omni populo adoratam.

2do. Quælibet etiam Crucis figura adoranda est. Quælibet namque Crucis figura, aut imago, repræsentat, & in memoriam nobis revocat Christi passionem, & hoc ipso veneratione digna est, atque hæc veneratio antiquissima Ecclesiæ praxi, ac consuetudini conformis est, unde Theodoretus Sermone 6to contra Græcos scripsit: *Græci, & Romani, ac Barbari crucifixum profitentes Deum, crucisque signum venerantur.* Et Rusticus Diaconus contra Acephalos inquit: *Adoramus omnes crucem, & ipsum illum, cujus crux est.* Neutiquam ergo lignum crucis in se consideratum adoramus, sed illum adoramus, qui in ligno Crucis pro nobis pependit. Unde de S. Helena, quæ Crucem Domini Hierosolymis repererat, scripsit S. Ambrosius in Orat: de obitu Theodosij: *Invenit ergo titulum, Regem adoravit non lignum, adoravit illum, qui pependit in ligno,* & S. Hieronymus de Paula in ejus Epitaphio hæc habet: *Prostrata ante Crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat.* Quare cum Ecclesia feria 6ta in majori Hebdomada canit: *Tuam crucem adoramus Domine,* & iterum: *Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit, venite adoremus,* verba hæc non ad crucem, sed ad crucifixum referenda sunt, ut sensus sit. Venite adoremus, & procidamus ante Christum cruci affixum, atque ut Patres Synodi Attrebatensis contra Manichæos declararunt: *prosternimur corpore ante crucem, mente ante Deum.*

Quæres 3tio. An consuetudo signandi frontem signo crucis, laudabilis, atque utilis sit?

Resp: Consuetudo signandi frontem signo crucis, laudabilis, atque utilis est. Namque per signum Crucis, illud in fronte, vel pectore efformando, Christi passionem in memoriam nobis revocamus, atque pro ratione fidei, pietatis, & devotionis nostræ, multiplices inde spirituales fructus reportamus, dæmones etiam pellendo, & morbos curando, unde Sancti Patres Lactantius, Gregorius Nasianzenus, Chrysostomus, Athanasius, & Augustinus Crucis venerationem, atque illa frontem signandi consuetudinem, multis miraculis à Deo cohonestatam fuisse affirmant. Sane à primis Ecclesiæ sæculis hanc consuetudinem obtinuisse, testis est Tertulianus, libro de corona militis cap.

3tio

g'tio ubi hæc habet: *ad omnem progressum, atque promotum, ad calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, at cubicula, ad sedilia, quahduncunq̃ nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus* similia scribit S. Augustinus Tractatu 11mo in Joannem.

Quæres 4to. Utrum B. V. Maria peculiari cultu honoranda sit?

Resp: B. V. Maria, ex quo est Mater Christi, peculiari cultu honoranda est. Enimverò excellentissimis gratiarum donis super omnem aliam Creaturam fuit à Deo exornata. Sanctissima fuit, & gratiâ plena. Spiritus Sancti Sacrarium, & Verbi Divini habitaculum. Atque hunc peculiarem cultum quôvis sæculo B. V. Mariæ fuisse tributum, testantur Sancti Patres. Epiphanius Hæresi 79na enumeratis variis Sanctis, subjungit: *Maria adhuc honoratior.* S. Athanasius Orat: g'tia contra Arianos Mariam dicit: *Honoratorem Cherubin, Sanctiorem Seraphin, & nulla comparatione ceteris omnibus superius excellentibus gloriofior.* S. Ambrosius libro 2do de Virginit: inquit: *Quid nobilius Dei Matre, quid splendidius ea, quam splendor elegit, quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generavit.* S. Cyrillus Alexand. in Apologia ad Theodosium refert, Synodum Ephesinam congregatam fuisse in Ecclesia B. V. Mariæ dicata. Tandem Proclus Cizicenus in Homilia Constantinopoli in Ecclesia majori eò tempore habita, quò Nestorius fidem turbabat, sic inquit: *Virginea panegyris, frequensque, ac celebris hic conventus festa hac luce linguam ad laudem provocat. Ecce enim & terra, & mare Virginem honorant, Sacra Virgo Maria in unum nos cogit.*

Quæres 5to. An non solum adoranda, sed etiam invocanda sit B. V. Maria?

Resp: Quemadmodum peculiari modo B. V. Maria colenda, & honorificanda est; ita etiam singulariter invocanda est. Et id probant antiquissimæ Liturgiæ, in quibus B. V. Maria invocatur, exoratur, atque expostulatur, ut pro nobis ad Deum intercedat. Quare S. Irenæus libro 4to adversus Hæreses cap: gno B. V. Mariam vocat: *Evæ advocatam*, & S. Gregorius Nasianzenus Orat: 18va refert B. V. Mariam suppliciter invocatam fuisse, ut suppetias ferret. Hæc sane probant, & cultum, & invocationem B. V. Mariæ antiquissimam in Ecclesia esse, cumque illius recens institutio nullibi introducta legatur, retè ab ipsis Apostolis repetitur.

Quod

Quod vero salutatione Angelica B. V. Mariam veneremur, non est quid repræhendant Hæretici. Nam prima verba: *Ave Maria, gratiâ plena, Dominus Tecum, benedicta Tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui* in sacris Litteris reperiuntur, nulla ergo est ratio cur iisdem Virginem Mariam salutare non liceat. Deinde cum intercessio B. V. Mariæ sit efficacior intercessione cuiuslibet Sancti, quia nullus Angelorum, & Sanctorum tantam habet apud Christum gratiam, neque tam arcto cum ipso vinculo conjunctus est, ratio manifesta est, cur in salutatione Angelica modo addamus: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ.*

Quæres 6to. Utrûm Festorum, ac Confraternitatum in honorem B. V. Mariæ institutio licita sit?

Resp: Festorum, ac Confraternitatum in honorem B. V. Mariæ institutio, & licita est, & religioni conveniens. Enimvero B. V. Mariam debito cultu honorare, ipsam invocare, & licitum est, & laudabile, ac religioni conveniens. Porro & Festa, & confraternitates B. V. Mariæ non aliò fine institutæ sunt, quàm ut B. V. Mariam honoremus, atque invocemus. Ergo hæc Festorum, ac Confraternitatum institutio, & licita, & laudabilis, ac religioni nostræ omnino conveniens est. Quod vero aliqui irrepserint abusus saluberrimæ institutioni abesse non debet; sed ut tritum fert adagium: *Servetur usus, tollatur abusus*, atque optimè quadrat; quod de conviviis, cantatis Christianorum olim usitatis S. Augustinus libro 20. contra Faustum cap: 21. dixerat: *Aliud est, quod docemus, aliud quod sustinemus, alia est disciplina Christianorum, alia luxuria vinulentorum, vel error infirmorum.*

CAPUT SECUNDUM

De cultu, & invocatione Sanctorum.

ARTICULUS I^{mus}

De Invocatione Sanctorum.

Quæres amo. Utrum Sancti in Cœlis degentes pro nobis apud Deum intercedant?

Resp: Sancti in Cœlis degentes pro nobis apud Deum orant, & intercedunt. *Probat*ur id amo ex Sacris Scripturis. Zachariæ cap: 1mo dicitur Angelus pro Jda, & Jerusalem orare: *Domine exercituum usquequò tu non misereberis Jerusalem, & urbium Jda, quibus iratus es.* Libro 2do Machabæorum cap: 15to, Onias Pontifex, & Jeremias Propheta visi sunt a Jda orare pro populo Israelitico & urbe Hierusalem. Apocalipsis quoque cap: 5to legitur, viginti quatuor Seniores in cælo præcidisse coram Throno Dei habentes phialas aurcas plenas adorationum, quæ sunt orationes Sanctorum; quia scilicet in Cælo offerunt Deo orationes in terra viventium, suis intercessionibus, & patrociniis eos adjuvando. 2do. Ex unanimi Sanctorum Patrum sensu. Origenes Homili 3tia in Cantica sic inquit: *Omnes Sancti qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc caritatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorum, & juvare eos præcitus suis, non erit inconveniens.* S. Cyprianus Epist: 60. ait: *Si quis isthinc nostrum prior Divinæ dignationis celeritate præceserit, perseveret apud Deum nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris non cessat oratio.* S. Hieronymus Libro contra Vigilantium hæc scribit: *Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti, quanto magis post coronas, victorias, & triumphos.* Atque hæc fuit & in Veteri Testamento, si non omnium, saltem plurium Judæorum opinio, & in Ecclesia Christi constans omnium Fidelium sensus Sanctos post mortem pro viventibus Deum exorare.

Quæ

Quæres 2do. Utrum Deus ad præces Sanctorum nobis sua confert beneficia?

Resp: Deus ad præces & intercessionem Sanctorum sua nobis confert beneficia. Et id exemplis etiam è Scriptura Sacra petitis ostenditur. Ad præces Abraham pepercit Deus Abimelech. Genes: cap: 20. Propter orationes Job, promittit Deus parcere Eliphaz Themaniti, & amicis ejus. Job cap: ultimo. Ob præces Moysis placatus est Dominus ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum suum. Exodi cap: 32. 4to Regum cap: 19. inquit Deus: *Protegam hanc urbem & salvabo eam propter me, & propter David servum meum.* 3tio Quoquè Regum cap: 15to de Abdia Rege legitur: Propter David dedit ei Dominus lucernam in Israel, id est filium, qui regnaret post ipsam. Unde S. Chrysostomus Homil: 42. in Genesim ait: *Multa Domini bonitas est, & sæpe solet etiam propter paucos multis dare salutem, & quid dico propter paucos justos. Sæpe quando in præsentia vita non est inventus justus, propter defunctorum virtutem, viventium miseretur, & curam habet.* Et hoc aperte docet Apostolus Epist: 2da ad Corinth: cap: 8vo, scilicet viventium orationibus, & bonis operibus, ac defunctorum intercessionibus nos apud Deum adjuvari, sic enim inquit: *In præsentia tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, & fiat æqualitas, & id confirmat praxis antiquæ Ecclesiæ, quæ ad intercessionem Martyrum, pœnas pœnitentibus relaxabat.*

Quæres 3tio. Utrum licitum sit, ac utile Sanctos invocare?

Resp: Sanctos invocare & licitum, & maxime utile est. Enimvero licet implorare fideles vivos ut pro nobis intercedant, unde Jacobus Apostolus in sua Epist: cap: 5to inquit: *Orate pro invicem ut solvemini, multum enim valet depræcatio justis assidua,* & Paulus in Epist: ad Roman: cap: 15to enixe sese commendat præcibus fidelium viventium: *Obsecro vos, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Dominum.* Ergo multo magis fideles jam in cælis regnantes, neququam enim deterioris conditionis nunc sunt, quam fuerunt viventes, sed longè majoris. Quare S. Petrus Apostolus adhuc vivens appromisit Fidelibus se illorum neququam oblivisci: *Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum.* Epist: 2da cap: 1mo. Et certè invocatio Sanctorum adeo est antiqua, ut semper, etiam ante Moysis legem à fidelibus in usu fuerit.

Ge-

Genesis cap: igo Jacob Patriarcha, non solum Deum, sed & Angelum, & Sanctos suos Parentes invocat super filios Joseph. Moyses Deum sic orat Exodi cap: 32. *Quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui, recordare Abraham, & Isaac, & Jacob servorum tuorum.* Judæi in captivitate sic orabant. Baruch cap: 3tio. *Domine omnipotens Deus Israel. audi nunc orationem mortuorum Israel.* Et hæc quoque perpetua fuit Ecclesiæ Christi praxis, ut patet ex antiquissimis & fere omnibus Liturgiis, in quibus cum laude, atque reverentia Sancti appellantur, & invocantur, ut pro nobis intercedere dignentur in Cælis, quorum memoriam veneramur in terris. Atque istiusmodi praxis in Conciliis declarata, & laudata fuit, quemadmodum Chalcedonensi, Nicæno 2do; & aliis. Hanc quoque esse Ecclesiæ Christi fidem, atque traditionem, testantur Sancti Patres Basilius, Cyrillus Hierosolymitanus, uterque Gregorius Nasianzenus, & Nyssen, Joannes Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus. Horum etiam nonnulli veluti SS. Ambrosius, Augustinus, Gregorius Turonensis, Theodoretus & alij innumeri Scriptores referunt plurima miracula ad invocationem Sanctorum à Deo facta, quæ omnia negare, aut in dubium revocare, planè esset omnem tollere fidem historicam. Jam verò quemadmodum Deus editis miraculis non potest falsum dogma confirmare, quia id repugnat infinitæ sanctitati, sapientiæ ac veracitati Ipsius, ita etiam editis miraculis non potest confirmare consuetudinem ac praxim Ecclesiæ quæ pia & utilis non sit. Igitur invocatio Sanctorum, pia, utilis, ac Religioni nostræ consentanea est.

Quæres 4to. Utrum Sancti particulares etiam necessitates nostras sciant, atque præces nostras audiant?

Resp: Verisimile est. Sanctos, particulares etiam, ac in singulari necessitates nostras cognoscere, atque præces nostras, quas ad illos fundimus, audire. Enimverò ex Lucae cap: 15to discimus, Angelos in cælo gaudium habere super uno peccatore pænitentiam agente, plus quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pænitentia, Angeli ergo, & justos norant, qui non indigent pænitentia, & peccatores pænitentiam agentes cognoscunt. Si hæc in Cælis commorantes norant Angeli, cur non etiam Sancti in illorum consortio degentes. Sanè S. Petrus Apostolus confidenter appromisit Fidelibus, se post suam mortem curam ac sollicitudinem illorum habiturum. *Dabo operam & frequenter vos habere post obitum meum.*

Epist:

Epist. 2da cap: 1mo, sperabat ergo, fore ut illorum indigentias, atque necessitates cognosceret. Atque huic opinioni magno consensu favent SS. Patres. Origenes libro 8vo contra Celsum, scribit Sanctos, & Angelos *sentiri quoniam sint Dei benignitatem promeriti*. S. Basilus de Trinitate inquit: *Incorporeis obtutibus ad agnitionem amplectuntur omnia, & comprehendunt*. S. Gregorius Nasit Epist. 202. ait: *Illud persuasus sum, Sanctorum animas nostras sentire*. & S. Gregorius Magnus libro 12. Moralium cap: 21. docet: *Nullo modo credendum est, quod forte sit aliquid, quod ignorent*. Tandem S. Bernardus Epist. 78. dicit: *Martyres jubulare ad nostros clamores & preces*.

Verum quomodo Sancti, necessitates nostras in particulari, atque singulari intelligant, quomodo preces nostras audiant definiri nequit. Dici tamen potest illos hauriam in vita rerum notitiam non amittere, sed & perficere potius, & non incongruè affirmari potest, bestiavorum animas, ab aliis, illuc posterius delatis, haurire notitiam rerum recentius in mundo gestarum. Neque improbable est, ab Angelis, in hac terram euntibus, & ad cælum redeuntibus, atque fidelium necessitates perferentibus, beatorum, informari, imò & à Deo ipso, notitiam rerum mundi hujus, ipsos haurire, qui illis nostras singulares necessitates, particularesque indigentias manifestat.

Sed & si daretur, Sanctos nostras particulares necessitates non cognoscere, neque singulares preces nostras non intelligere, inde tamen minime consequitur Sanctos non esse invocandos, neque exorandos. Namque Sancti bene sciunt, nos in magnis periculis versari, ac pluribus indigere, orant igitur Deum, atque deprecantur in communem, atque in genere pro nostris necessitatibus ac indigentis, & hoc satis est, ut utiliter invocentur. Unde S. Augustinus, libro de cura pro mortuis cap: 16, respondens ad questionem quomodo opitulentur Martyres iis, quos certum est per eos adjuvari, respondet, id fieri posse Martyribus generaliter, orantibus pro indigentibus supplicanti-um, sicut nos oramus pro mortuis, quibus utique non representamur, neque ubi sint, nec quid agant, scimus. Scilicet quemadmodum pro mortuis oramus, eorum individualas necessitates ignorantes, aut etiam pro vivis, sæpe ne- acientes, ubi sint, quid agant, & utrum precibus nostris indigeant, ita quoque Sancti in Cælo, pro omnibus generatim orant, & precibus suis adjuvant, licet etiam ignorent privatas ejuscunque necessitates.

Quæ-

Quæres 5to. In honorem Sanctorum licetne Missarum Sacrificia celebrare?

Resp: In honorem Sanctorum Missarum Sacrificia celebrare licitum est. Enimverò Missæ Sacrificium non solum est Eucharisticum, quò Deo grâtiâs referimus, verum etiam Impetratorium, quò obtinemus gratiarum beneficia. Ergo licet in honorem Sanctorum Missæ Sacrificia celebrare, ut Deo grâtiâs agamus pro concessis illis gratiarum donis, atquè ut eorum imploremus intercessionem, ad consequenda à Deo nobis necessaria dona, & hoc utroque modo in honorem Sanctorum Missæ Sacrificia celebramus, & per hoc primariò Deo ipsi, secundariò Sanctis venerationem, & honorem exhibemus, unde S. Chrysostomus Homil: 21. in Acta Apost: inquit: *Magnus honor est nominari Christo præsentè, Dum mors illa perficitur & horrendum Sacrificium.* Docet hoc etiam constans & perpetua Ecclesiæ traditio, in Liturgiis enim tam Græcorum, quam Latinorum in Missæ Sacrificio memoriæ Sanctorum recoluntur. Quare Concilium Tridentinum Sess: 22. Canone 5to tamquam dogma definivit, *non esse imposturum in honorem Sanctorum Missas celebrare.*

Dices. Soli Deo Sacrificium offerri potest. Ergo in honorem Sanctorum offerri illud nequit.

Resp: Sacrificium soli Deo offerri debet, ideoquè nunquam Sanctis offertur, sed semper Deo, licèt in honorem Sanctorum offeratur, quia scilicet Sacrificium fit in contestationem supremi Dominij in res creatas, quod Sanctis non competit. Offeritur autem Sacrificium Missæ in honorem Sanctorum, quia in illo memoriam eorum recolimus, de illorum victoriis atquè concessis donis Deo grâtiâs agimus, eorum patrocinium imploramus, illosquè invocamus, atquè exoramus ut pro nobis apud Deum intercedere dignentur in Cælis, quemadmodum illorum memoriam recolimus in terris. Ita Concil: Trid: Sess: 22. cap: 3tio.

Quæres 6to. Quomodo Sancti à Deo nobis necessaria impetrant?

Resp: Quidquid Sancti nobis à Deo impetrant, per Christum, ipsiusquè merita impetrant. *Probat.* Christus tamquam Mediator mundum Deo reconciliavit, Deo Patri pro peccatis nostris satisfecit, ipse, & non alius vitam æternam, & gratiarum dona ad eam obtinendam necessaria nobis promeruit, unde solus est Christus, quemadmodum ipse dicit Joan: cap: 10. per quem ad salutem intra-

mus:

mus: *Ego sum ostium, per me si quis introierit salvabitur.* Ergo quidquid Sancti nobis à Deo impetrant, per Christum, & merita ipsius impetrant. Et verò de plenitudine Christi omnes accipiant omnia ad salutem necessaria, ut docet Apostolus ad Coloss. cap. 1mo. dicens: *In ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum omnia reconciliare in ipsum pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt:* videlicet voluit Deus ut Christus fons omnium bonorum esset, ergo quidquid boni per intercessionem Sanctorum percipimus, ex hoc fonte accipimus. Quare Concilium Trident. Sess. 25. Decreto de Invocat. Sanctorum declaravit, *quod ob beneficia impetranda à Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor, & Salvator est, ad Sanctorum orationes, opem, auxiliumque confugere bonum atque utile sit, & id docent Orationes Ecclesiæ ad Sanctos; quos semper comitatur clausula: Per Dominum nostrum Jesum Christum.*

Quæres 7mo. Præter merita Christi, dantur etiam merita Sanctorum?

Resp: Reipsa dantur merita Sanctorum, quod nemo in dubium revocare potest, sed 1mo. merita Sanctorum omnem vim & valorem ex meritis Christi habent, ipsique ininituntur. Christus siquidem omnia gratiarum dona, sine quibus nullum meritum esse potest, promeruit, unde merita Sanctorum atque intercessionibus illorum, non alia ratione nobis prodesse possunt, nisi quia per merita & intercessionibus eorum participes reddimur meritorum Christi, atque gratiarum, quæ inde proveniunt, & quemadmodum piorum viventium imploramus orationes, ut meritorum Christi participes efficiamur, ita quoque Sanctorum intercessionibus invocamus, ut fructum mortis ac passionis Christi consortes simus, & hoc sensu merita Sanctorum utilia nobis esse affirmamus, quare nihil meritis Christi demitur, nihil detrahitur, unde 2do rectè etiam in Sanctorum meritis confidimus, quia scilicet Sancti sunt nostri apud Deum intercessores, eorumque intercessionibus adjuvamus, quidquid vero illi nobis apud Deum impetrant, per merita Christi ea obtinent, & insuper per merita Sanctorum, meritorum Christi participes efficiuntur. Ergo rectè in meritis etiam Sanctorum confidimus, ita tamen ut primario, & principaliter, in meritis Christi fiduciam nostram collocare debeamus, quia scilicet merita Sanctorum,

non-

nonnisi meritis Christi innituntur, ab ipsisquē omnem vim, & valorem accipiunt?

Quæres 8vo. Invocatio Sanctorum nonne derogat titulo Mediatoris, qui Christo competit?

Resp: Invocatio Sanctorum nihil quidquam derogat titulo Mediatoris, qui Christo omnimodo competit. *Probatum.* Docent Scripturæ Deum ad intercessionem iustorum, plurima nobis beneficia conferre, aliunde etiam certum est Sanctos per suas intercessionem nos adjuvare. Porro si invocatio Sanctorum Mediationi Christi aliquo modo detraheret, nequē Sancti unquam nobis opem ferre possent, nequē Deus ad illorum intercessionem nobis beneficia præstaret. Ex quo manifestè sequitur, Sanctorum in cælis regnantium intercessionem, atquē invocationem Mediationi Christi nihil quidquam detrahère. Et verò quidquid Sancti nobis impetrant, per merita Christi impetrant, ipsi nonnisi per Christum pro nobis orant, nonnisi in ejus nomine exaudiuntur. Tandem Sanctos invocamus ut pro nobis intercedant, quatenus meritòrum Christi participes efficiamur, quæ ab ipsis expectamus, per merita Christi consequi speramus. Solum Christum salutis nostræ Authorem, Salvatorem ac Redemptorem, omnium gratiarum largitorem esse confitemur. Sanctos ut Patronos, ac puros apud Deum pro nobis intercessores invocamus, & agnoscimus, Præterea si regnantes in cælo invocare Christi Mediationi efficeret, nequē etiam illos in terris viventes implorare, eorumquē se præcibus commendare liceret, non enim deterioris conditionis sunt jam in gratiam confirmati, Divinoquē fruente conspectu, ac erant in terris. Porro pios, ac Sanctos veros, adhæc in mortali corpore degentes invocari posse manifestum est. Nam Paulus in Epist; ad Coloss; cap; primo se pro fidelibus orare scribit, quorum etiam ipse se præcibus commendat, quod etiam facit in Epistolis ad Thessalonicenses prima cap; 5to, & ad Hebræos cap; 13. An ergo Christum spernebat, cum aliorum præces aut petebat, aut iis se insinabat? Minimè, nequē etiam ex fidei nostræ imbecillitate contigit, quod Sanctos quasi internuntios, ac Patronos ad Deum adhibeamus, nam Centurionis illius fidem summis laudibus Christus extulit, qui seniores Judæorum, amicos suos ad eum misit, ut pueri, quem diligebat, sanitatem impetraret. Nihil ergo per Sanctorum invocationem detrahitur, aut quidquam derogatur titulo Mediatoris, quod Christo omnimodo competit.

AR-

ARTICULUS 2dus

De cultu, & veneratione Sanctorum.

Quæres 1mo. Utrum Angeli, ac Sancti in Cælis regnantes honore, ac nostra veneratione digni sint?

Resp: Angeli, atque Sancti in Cælis regnantes, honore ac nostra veneratione omnino digni sunt. Enimvero Angeli, ac Sancti in cælis regnantes nostri sunt apud Deum intercessores, Deus ad eorum præces, & intercessionem, varia gratiarum dona, ac diversa beneficiorum genera, hominibus concedere dignatur, cum Christo in Cælis regnant, Dei amici sunt, æterna beatitudine jam perfruantur. Ergo honore ac nostra veneratione omnino digni sunt. Et verò honore ac veneratione digni sunt Reges, Principes, alii quæ in potestate constituti, atque etiam viri in terris degentes, qui eximiis naturæ & gratiæ donis à Deo exornati sunt, & hujus rei exempla etiam in Scriptura Sacra habemus, sic Libro 3tio Regum cap: 18vo ante Eliam Prophetam Abdias inter Judæos nobilissimus cecidit super faciem suam. Nabuchodonosor Rex cecidit in faciem suam, & Daniele a torxit. Danielis capite 2do. Apostolus etiam Paulus Reges honorare præcipit, & illos, qui rectè in Ecclesiæ officiis ministraverint duplici honore dignos esse censuit. Si ergo viri in terris excellentes honore ac veneratione nostra digni sunt, cur non Angeli, atque Sancti in cælis regnantes, propter eximias naturæ atque gratiæ dotes, quibus à Deo exornati sunt, honore, atque nostra veneratione digni censi non debeant?

Quæres 2do. Cultus Angelorum, atque Sanctorum estne licitus?

Resp: Cultus Angelorum, atque Sanctorum in cælis regnantium, & licitus, & laudabilis est. Cum enim Angeli ac Sancti honore ac nostra veneratione digni sint, illis exhibere cultum & licitum, & laudabile est. Et usus atque praxis colendi Angelos, atque Sanctos, antiquissima est semperquæ in Ecclesia Christi viguit. Sic Abraham Genes cap: 18, & Loth cap: 19. Angelos sub humana specie apparentes proni in terram provoluti adoraverunt, pater & Josue cap: 5to coram Angelo pronus in terram cecidit, & adoravit. Eusebius Libro 7mo Historiæ cap: 19. refert, summa reverentia servatam fuisse S. Jacobi Hie-

Constantinopolitani Cathedrali, satis perspicue declarantes, quatenus antiquiores, tum nostri temporis Christiani viros Sanctos, ob ipsorum erga Deum amorem debito semper honore venerati sunt, & hactenus venerantur. S. Hieronymus Epist: ad Riparium de erroribus Vigilantium scribens, sic inquit: *Honoramus servos, ut honor servorum redundet ad Dominum, quia ait: qui vos suscipit, me suscipit.* Unde Patres Concilii Nicœni 2di in Decreto, articulo 4to sic inquirunt: *Salutamus & Dominicas, & Apostolicas, & Propheticas voces, per quas honorare, & magnificare didicimus primo quidem & propriè ac veraciter Dei Genitricem, cœlestibus cunctis virtutibus superiorem, Sanctasque & Angelicas virtutes, atque Beatos, & laudabilissimos Apostolos, Prophetas, & gloriosos Martyres victores, qui pro Christo certarunt, atque Sanctos, & Deiferos Doctores, & omnes Sanctos Viros.*

Tandem praxis & usus colendi Sanctos, in illorum honorem, sive sub illorum invocatione Tempia & Aras extruere, eorum Imagines, Reliquias venerari, apud Latinos & Græcos semper viguit, atque etiam modo viget, neque ipsius initium assignare possumus, ac proinde ad Apostolicam traditionem, meritò referri debet. Patres quoque sæculi quarti, pro Hæreticis habuerant Manichæos, Eutonomianos, Eustachium, ac Vigilantium, qui nec honorem Sanctis deberi, nec illos invocandos esse docebant. Ergo indubitatum est cultum Angelorum, atque Sanctorum in cœlis regnantium, & licitum & laudabilem esse.

Obijcies 1mo. S. Paulus in Epist: ad Coloss: cap: 2do admonet ne quis seducatur in religione Angelorum. *2do.* Sanctorum cultus non fuit in usu apud primitivam Ecclesiam. *3tio.* Cultus Sanctorum Idololatriam sapit. Ergo licitus, & laudabilis esse nequit.

Resp: ad 1mum. Observante S. Chrysostomo, Theophylactò, Theodoro, aliisque, jam tunc, cum S. Apostolus ad Colossenses scribebat, in Phrygia hæresis Simonianorum grassabatur, qui neglecto Christo, spem suam in Angelis collocabant, eosque quasi minores Deos, Christo quem purum hominem blasphemabant, nobiliores esse statuebant, tum quod essent puri Spiritus, tum quod censebant illos esse mundi Opifices, unde Apostolus toties Christum super Angelos extollit, eumque docet rerum omnium Opificem esse. Non igitur Apostolus reprobat cultum, quem nos Angelis exhibemus, sed illum condemnat, ac respuit, quem

quem Simoniani Hæretici illis exhibebant, qui planè idolatricus ac superstitiosus fuit.

Ad 2dum. Sanctorum cultum in primitiva Ecclesia fuisse in usu certissimum est, quod ex antiquorum Sanctorum Patrum qui sæculo 3tio, 4to & 5to vixerunt, testimoniis manifestissimum est. Id etiam comprobatur ex Epistola Ecclesiæ Smirnenensis apud Eusebium libro 4to Histor: Eccles: cap: 14to de Martyrio S. Polycarpi, quod anno 147. contigit, scripta, in qua legitur fideles illius Ecclesiæ, velle in locum, in quo pascus est, convenire, *ut celebrem ejus Martyris natalem cum exultatione, & gaudio, quantum fieri potest, maxime recolamus, idque tum ad Athletarum istorum memoriam, tum ad eorum exercitationem, & præparationem, qui postea certamen hujusmodi sunt subituri.*

Ad 3tium. Idololatria, si propriè sumatur, illa est, quæ idolis, seu simulacris honorem summum, soli Deo debitum, reddit, latiori vero significatione venerationem cujuscunque rei denotat, quæ instar Dei habetur, & colitur. Porro supremum cultum, qui Latriæ dicitur, nos soli Deo exhibemus, Sanctis vero honorem aliquem longè inferiorē, quem dulciæ nuncupamus, exhibemus. Neque etiam Sanctos, ad instar Dei habemus, & planè alio, atque diverso modo Deum adoramus, & Sanctos honoramus. Cum autem de intentione, quā Deum, & Sanctos colimus, apertissimè constat, frustra paritas, & identitas cultus queritur in externis actibus, genuum flexione in terram prostratione, quæ Deo & aliquando etiam Sanctis exhibentur, alias & Abraham qui filios Heth, & Jacob qui fratrem suum Esau, Loth qui Angelos, Abdias qui Eliam adoraverunt Idololatriæ fuissent, quod dicere nefas est. Sed ex actibus internis quibus ad exhibendam venerationem impellimur, cultus æstimandus est. Quia itaque soli Deo cultum exhibemus propter infinitam ipsius excellentiam, Sanctos vero nonnisi propter dona à Deo ipsis concessa, non servitute, sed observantia honoramus, atque in ipsis solum Deum, omnium bonorum auctorem glorificamus, ab Idololatriæ labe quam maxime alieni sumus.

Quæres 3tio. Qualis sit iste cultus, quem Sanctis exhibemus?

Resp: Cultus quem Angelis, & Sanctis in Cælo regnantibus exhibemus. *1mo.* Non est cultus latriæ, ille enim soli Deo debetur, & ipsi soli exhibetur, quare & Apostolus Epist: 1ma ad Timoth cap: 1mo inquit: *Soli Deo honor,*

nor, & gloria, supremus scilicet cultus, ac veneratio, & talem cultum detractavit, Angelus à Joanne in Apocalipsi cap: 22. ubi hæc scribit Apostolus: *Postquam audissem, & vidissem cecidi ut adorarem ad pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat, & dixit mihi, ne feceris, conservus enim tuus sum, Deum adoró.* Verum est alius cultus qui dulciæ dicitur, ab hoc planè diversus, quo Abraham, Loth, Josue, & ipse quoque Joannes Apostolus in Apocalipsi Angelis detulerunt, quemque Angeli acceptare non recusarunt. Talis est cultus quem Angelis & Sanctis in Cælo regnantibus deferimus, longè minor & inferior cultu Latriæ, quem soli Deo exhibemus. 2do. Iste cultus, quem Angelis & Sanctis exhibemus meritò religiosus dicendus est: quia ex motivo Religionis exhibetur, ob præclara supernaturalia, Divina dona, quæ in Sanctis elucescunt, atque ad ipsum Deum ultimo dirigitur. Non tamen istud est ab Ecclesia definitum, quare multi ex Theologis docent hunc cultum esse tantum Christianæ erga Sanctos observantiæ, neque per illum plus tribui Sanctis in Cælo jam cum Christo triumphantibus, quam cuivis justo in terris nobiscum militanti, & huic opinioni favet S. Augustinus, qui libro 2o, contra Faustum cap: 21, sic inquit: *Colimus Martyres eo cultu dilectionis, & societatis, quò & in hac vita coluntur sancti homines Dei.* Et Adrianus Papa in Epistola ad Constantinum Imperatorem, & Irenem ejus Matrem ait: *Qualis est enim adorationis honoratio, nisi tantum quemadmodum & nos peccatores salutamus, & adoramus alterutrum per honorem, & dilectionem.*

Quæres 4to, Utrum invocatio, & veneratio Sanctorum, aliqua lege præcepta sit?

Resp; Invocatio, & veneratio Sanctorum, nulla lege præcepta est. Nullum enim neque in Scriptura Sacra, neque in Traditione, neque in Statutis Ecclesiasticis, hæc de re extat præceptum, & Concilium etiam Tridentinum nihil aliud constituit, ac definivit, nisi invocationem, ac cultum Sanctorum licitum, atque utilem esse. Verum tamen idem Concilium eos omnes damnavit Sess. 25. qui negant, Sanctos æterna felicitate in Cælo fruenter, invocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent, invocationem Idololatriam esse, vel stultum esse in Cælo regnantibus voce vel mente supplicari.

Obijcies 2mo. Catholici colunt Sanctos, de quibus an vere Sancti sint, certum nequaquam est. 2do. Cultus San-

ctorum est merus Gentilismus. Sicuti enim Ethnici viros bene meritos in numerum Deorum referebant, ita Catholici per Canonizationem referunt Defunctos in numerum Sanctorum, ut ab omnibus invocentur, sicut Ethnici diversas Provincias diversis assignabant Patronis, contra diversos morbos, diversis supplicabant Diis, ita quoque Catholici alios Sanctos, aliis præficiunt Provinciis, Urbibus, morbis, tandem 3tio. Ethnici Diis suis exstruebant Altaria, & Tempia, instituebant illis festa, vota nuncupabant, dedicabant Statuas, Imagines, idem in honorem Sanctorum faciunt Catholici.

Resp. ad 1mum. Catholici colunt Sanctos, de quibus legitime constat, quod tales sint, qua in re tantam diligentiam, omnemque adhibet cautionem Ecclesia ut major illa dari vix queat, atque omnino de Divina præsumendum est bonitate, pieque credendum, Deum nunquam permittere, ut inter Sanctos relatus, atque ab Ecclesia receptus, Sanctus reipsa non sit. Sed quamvis daremus in facto aliquo particulari errorem intervenire posse, id dogmati, quo credimus invocare Sanctos bonum & utile esse, minime efficeret, quia factum particulare errori conjunctum, veritatem dogmatis non labefactat, & in ipso erroneo facto, cultus putativo Sancto exhibitus, adhuc suo non frustraretur principali objecto, quia nimirum præces nostras, quas ad Sanctos fundimus, principaliter semper ad Christum dirigimus.

Ad 2dum. Cultus quem Catholici Sanctis exhibent toto cælo distat à Gentilismo, quoniam non adoramus Sanctos, veluti Deos, sed tamquam Dei amicos, ac nostros ad ipsum intercessores, illos honoramus, unde S. Cyrillus libro 6to contra Julianum jam pridem pronuntiavit. *Sanctos Martyres neque Deum esse dicimus, neque Divino cultu illos adorare solemus, sed affectus, & honoris.* Neque inconveniens est, ut quædam Regiones, & Urbes speciatim quosdam colant Sanctos, cum per eorum intercessionem varia à Deo obtinuerunt beneficia, atque hac ipsa de causa in specialibus angustiis, ac necessitatibus, speciales Sanctos à fidelibus invocari, congruum est. Nullus autem dubitat posse Deum per quemlibet Sanctorum, omnia concedere, sicut & sine Sanctis, multa, imo omnia dare, eum autem ad hujus potius, quam alterius intercessionem præstet hoc vel illud beneficium, nos ignoramus, unde S. Augustinus Epist. 137. ad Clerum & Seniores Ecclesiæ Hippon: ait: *Quis potest ejus consilia perscrutari, quare*

in

in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non? Nunquid non, & Africa Sanctorum corporibus plena est, & tamen nusquam hic scimus talia fieri.

Ad 3tium, S. Augustinus Libr: 22. de Civitate Dei cap: 23. jam dudum respondit; docens: Martyribus Temppla non ædificari ut Diis, sed memorias ut defunctis hominibus, quorum spiritus vivunt apud Deum, & Altaria non eriguntur, ut ipsis sacrificetur, sed ut in illis Sacrificia Deo offerantur. Vota quoque non facimus Sanctis, sed Deo in honorem Sanctorum. Tandem Festa in memoriam ac honorem Sanctorum institui, antiquissima, quæ à temporibus cæpit Apostolorum, fert consuetudo, etiam primarius harum solemnitatum scopus sit, ut Deus in Sanctis suis laudetur, & glorificetur, nihil hic inconvenientiæ esse potest.

CAPUT TERTIUM

De Cultu ac veneratione Imaginum, atque Sacrarum Reliquiarum.

ARTICULUS I^{mus}

De Cultu Sanctarum Imaginum.

Quæres 1mo. Quid nomine Imaginis intelligendum sit?

Resp: Per Imaginem intelligitur similitudo rei cujusdam reipsa existentis, arte elaborata. Res ipsa, quæ per Imaginem repræsentatur exemplar, seu *protatypum* dicitur. Est itaque Imago cum exemplari connexa. Cum vero exemplar aut profanum, aut sacrum est, ita quoque Imagines aut profanæ, aut sacræ sunt. Itaque illarum rerum veræ Imagines efformari nequeunt, quæ nullam formam, nullamque habent, figuram, sed quia Angeli, & ipse etiam Deus sub variis figuris, se hominibus conspiciendum præbuit, atque in Sacris Litteris ipsis facies, oculi, aures, humanæ quoque actiones, tribuuntur, ideo Angeli, & Deus sub his figuris depingi possunt.

Quæres 2do. Primis tribus Ecclesiæ Sæculis fuitne frequens Imaginum usus?

Li 2

Resp:

Resp: Primis tribus Ecclesiæ sæculis, Imaginum usus admodum rarus fuit. Id constat vel ex ipso silentio veterum Patrum, sed & cum Gentiles Christianis obijcerent, quod nulla haberent simulacra, id ingenue confitebantur, nullamquæ nisi in animo exprimendam esse Imaginem, assererebant. Et hæc habent Origenes libro 8vo contra Celsum. Minutius Felix in Octavio, & Arnobius libro 6to contra Gentes. Ratio vero cur Sacrarum Imaginum usus, tunc quasi supprimebatur, hæc fuit, quia primitiva Ecclesia, ex Judæis simul, & Gentilibus coalescebat. Judæis, cum ex legis antiquæ præscripto ab Imaginibus admodum alieni essent, offensio danda non erat. Gentiles autem cum toti simulacris essent immersi, & ab iis avocandi, ut verum Deum, in spiritu, & veritate colerent, necesse erat, ab eorum oculis Imagines removere.

Quamvis autem tribus primis Ecclesiæ sæculis adeo rarus apud Christianos fuerit Imaginum usus, fuit tamen aliquis, & id constat 1mo. ex Tertuliano, cujus ævo in Calicibus pingebatur Christus sub habitu Pastoris, ovem perditam ad ovile humeris suis reportantis, quam Imaginem Christum, & non alium quemdam pastorem representasse ex eodem Tertuliano discimus, qui libro de pudicitia cap: 7mo. de hac Imagine loquens, ait: *Ovis propriè Christianus, & grex Domini, Ecclesiæ populus, & Pastor bonus, Christus.* Et quamvis Tertulianus; jam Montanista factus hunc pingendi Pastorem usum, qui in mentem revocabat, veniam fore lapsis concedendum, omnino non approbet, praxim tamen Ecclesiæ sui temporis satis ostendit. 2do. Narrat Eusebius libro 7mo Histor: cap: 8vo mulierem quam Christus à profluvio sanguinis liberavit, in ejus honorem æneam statuam erexisse, quam etiam ipse Eusebius conspexit, ad cujus statuæ pedes enata planta quædam ignota, depellendis omnis generis morbit, præsentissimum remedium extitit. Idem quoque Eusebius libro 3tio de viâ Constantinî, asserit hunc Imperatorem curasse ut Imagines boni Pastoris, & Danielis Prophetæ in fontibus collocarentur. Ergo licet primis tribus Ecclesiæ sæculis Imaginum usus rarus fuerit, dici tamen nequit, nullum prorsus fuisse, imo ex adductis momentis constat illum etiam Apostolorum tempore aliquo modo cæpisse, ac proinde Ecclesiæ penè cœvum fuisse.

Quæres 3tio. Imaginum usus estne licitus?

Resp: Christi, Deiparæ Virginis Mariæ, aliorumque Sanctorum habere, ac retinere Imagines præcipuè in Templis

plis, licitum est. *Probat*ur xmo. Usus Sacrarum Imaginum probant & laudant, SS. Patres Gregorius Nyssenus, Joannes Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, aliique quam plurimi. Unde & Adrianus Papa in Epistola ad Constantinum & Irenem Imperatores inquit: *Sanctorum figuræ ab ipsis Sanctis fidei nostræ rudimentis, apud omnes fuerunt Christianos, atque in Ecclesiis Sanctorum, Sacræ figuræ expressæ, atque d. pictæ hætenus fuerunt*; 2do. Quia usus Sacrarum Imaginum, nulla lege in novo Testamento, neque Ecclesiastica, neque Civili prohibitus fuit, nullaque istiusmodi prohibitio aut unquam existit, aut modo existit. Quare meritò Concilia Nicænum 2dum, Constantinopolitanum 4tum, ac tandem Tridentinum Sacras Imagines retinendas, ac in Templis etiam usurpandas esse definiverunt.

Dices. In veteri lege Deut. cap: 5to Deus omne sculptile fieri prohibuit.

Resp. Prohibuit Deus in veteri lege omne sculptile fieri, ne illud adoraretur more Ethniorum, unde dicitur: *Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quæ in Cælo sunt desuper, & quæ in terra, deorsum non adorabis ea, neque cælos. Ego enim sum Dominus tuus. Deus æmulator.* Prohibuit ergo Deus Judæis omne sculptile, omnemque similitudinem, seu Imaginem fieri, quia ad idolatriam proni erant, attamen satis constat & tunc etiam figuris Cherubinorum Arcam & Sanctuarium exornatum fuisse, proinde illa in veteri lege prohibitio neque absoluta fuit, neque ad novam legem protendebatur.

Quæres. 4ta: Utrum etiam Dei, ac SSmæ Trinitatis Imagines efficiendæ ac retinendæ sint?

Resp. Dei, ac SSmæ Trinitatis Imagines satis diuturno tempore, in Ecclesia usitatæ non erant, imo grassante hæresi Iconomachorum, Gregorius 2dus Papa Epist. 1ma ad Leonem Isauricum scripsit, Patrem Domini nostri Jesu Christi nec pingere, nec oculis, subijcere. Verum cum istiusmodi Imagines, non ad exprimendam, ut in se est, Divinam naturam, sed ad species visibiles præsentandas, quibus Divinæ Personæ aliquando apparuerunt, adhibeantur, illarum usus, & licitus est, & nihil superstitionis in se habet. Certè Deus Pater se manifestavit sub specie Principis in solio sedentis, Isaia cap. 6to, & sub imagine antiqui dierum, Danielis cap: 7mo. Spiritus quoque Sanctus sub specie Columbæ. Mathæi cap: 3tio. Qua-

Quare nunquam vetuit Ecclesia; his Imaginibus SSmam exprimere, ac repræsentare Trinitatem.

Quæres 5to. Usus Sanctarum Imaginum affertne aliquam Fidelibus utilitatem?

Resp: Usus Sacrarum Imaginum magnam Fidelibus affert utilitatem. 1mo. Enim per Images docentur rudiores, ut qui litteras nesciunt; saltem in picturis vidento legant. 2do. per Images vocantur in memoriam, quæ absentia sunt. 3tio. Images movent, & excitant animos. 4to. in Imagine honoratur Christus, & honorantur Sancti ejus.

Quæres 6to. Utrum Sacris Imaginibus, honor ac veneratio exhiberi debeat?

Resp: Sacris Imaginibus honor, ac veneratio exhibenda est, & hoc ex Apostolica habemus Traditione. Namque ab exordio Ecclesiæ honor quidam, & veneratio Imaginibus exhibita est; atque perpetua hæc veneratio ex eo rectè concluditur, quod assignari nequeat tempus, quò Imaginibus honor deferri cæpit, nec nominari possunt Authores, qui eundem in Ecclesiâ introduxerint. Venerationem quoque Imaginum expressè docent Sancti Patres 4ti & 5ti sæculi, qui doctrinam hanc certè à Majoribus suis acceperunt, atque ex antiquissima traditione hauserunt. Sic S. Basilus, qui Epist: 360. sic inquit: *Characteres Imaginum honoro, & ex osculo eximie, cum hæc traditæ sint à Sanctis Apostolis, nec sint prohibitæ, imo in omnibus Ecclesiis nostris depictæ.* S. Athanasius libro quæst: & respons: ad Antioch: cap: 38. ait: *Absit, ut nos Christiani tamquam Deos Images adoremus. Affectionis dumtaxat, & caritatis nostræ studium erga figuram personæ per Imaginem expressè declaramus.* Merito itaque Theodorus Studita apud Sirmondum Tomo 5to contra Leonem Iaurum ita proloquitur: *Non locus ullus est, non Regio, non domus, in qua Divinæ Images affixæ non sint, quippe omnibus veneranda res est, cui temporis lapsus, & auctoritas honorem conciliârunt. Annis igitur octingentis, & eo amplius promulgatam, & ab omnibus receptam, atque confirmatam Imaginum venerationem, jamque una cum Christianismo auctam, & propagatam, uno siquidem patrique gressu interceserunt, Christianismus & Imaginum effectio, tu nunc temporis momento, solaquæ pro animi lividine tollendam è medio censuisti, & cum dedecore explodenda, quæ tandem honoremque merebantur. Hic strenuus Sacrarum Imaginum assertor, cultusque ipsarum in-*
victus

victus defensor, illarum usum, atque venerationem, & universalissimam in Ecclesia Christi, & antiquissimam esse affirmat. Propter eam cultum, ac venerationem Sacrarum Imaginum, Concilia Generalia Nicænum 2dum, Constantinopolitanum 4tum, ac denique Tridentinum confirmarunt, ac corroborarunt. Denique Sacras Imagines venerandas esse, probant quoque miracula, quibus Deus, aut punivit Sanctarum Imaginum contemptores, aut eas pie venerantes est remuneratus, quæ legi possunt in veterum monumentis, quæ in Synodo generali 7ma adducuntur, & illa quæ apud S. Joannem Damascenum, & Evagrium reperiuntur.

Quæres 7mo. Qualis Sacris Imaginibus exhiberi potest cultus?

Resp: Sacris Imaginibus exhibendus cultus. 1mo. non est absolutus. Si enim cultus Imaginum esset absolutus, ac proinde Imagines propter se, & ratione sui colerentur, id fieret vel propter materiam ex qua constant, vel propter aliquam virtutem, quæ illis inest, vel propter repræsentationem rei Sanctæ. Sed nihil horum dici potest. Materia siquidem, quæcunque illa sit, ex qua Imagines constant, non est capax venerationis, neque illa ratione sui coli potest. Virtus quoque Imaginibus nulla inest; quod verum est de illis etiam Imaginibus, quæ Thaumaturgæ vocantur, quis enim ligno, lapidi vim patrandi miracula tribuat? Tandem repræsentatio rei Sanctæ, non est excellentia Imaginis, propter quam ipsa soli deberet, sed Artificis, qui ipsam congruè efficit. Quare Concilium Nicænum 2dum Actione 2da declaravit: *Nos pro amore, & dilectione, quam apud Dominum & Sanctos habemus, honorabiles eorum effigies Imaginibus depingentes, non tabulis, & coloribus honorem exhibemus, sed illis pro quorum honore consistunt, & Concil: Trident: Sess: 25. constituit, Sacris Imaginibus debitum honorem, & reverentiam impertiendam esse, sed non idèo, quod credatur inesse aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ. Unde 2do cultus qui Sacris Imaginibus exhibetur, totus respectivus, ac relativus est, scilicet refertur ad Prototypa illorum, id est: ad eos qui per Imagines repræsentantur. Ita declararunt Concilia Nicænum 2dum Actione 7ma Imaginis honor in prototyporum resultat, & qui adorat Imaginem, in ea adorat quoque depicti personam, & Concil: Trident: Sess: 25. sic de Imaginibus Sacris inquit: Honor qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant, ita ut per imagines quas*

quas osculamur, & eorum quibus caput operimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur. Non ergo, ut idem docet Concilium, in Imaginibus fiducia aliqua figenda est, neque ab iis aliquid petendum est; veluti olim fiebat à Gentilibus; qui in Idolis suis spem suam collocabant, sed omnia à Deo per intercessionem Sanctorum; quorum Imagines veneramur, expostulanda, atque expectanda sunt.

Obijcies amo. Nec præceptum, nec exemplum venerationis Imaginum occurrit in Scriptis Apostolorum, aut ipsorum ævo: 2do. Distinctio cultus in absolutum ac relativum, est inanis, & vanum inventum: 3tio. Concilia Francfordiense, & Pariense anno 826. celebrata, & Acta Concilii Nicæni 2di in quo cultus Imaginum approbatus fuit, reprobârunt; & cultum Imaginum respuerint.

Resp: ad æmum. Dogma Catholicum hoc unum docet, usum Imaginum licitum esse; illas, ut loquitur Concilium Trident: Sess: 25. in Templis præsertim habendas, ac reclinendas, eisquæ debitum honorem, & reverentiam imperiendam esse. Quare si Imaginum adversarij aliquid adversum nos evincere volunt; debent ostendere usum Imaginum illicitum; & venerationem illarum superstitiosam esse. Imagines verò tempore Apostolorum non fuisse in usu, contra, dogma Catholicum nihil probat, nisi simul probeatur ideo eas non fuisse in usu, quia illarum usus reputabatur illicitus; & veneratio censebatur esse superstitiosa. Porro non propterea Apostolorum tempore Imaginum non fuit usus, quia illicitus esset, aut veneratio illarum superstitiosa; sed quia agebatur de Judæis ad Religionem Christianam adducendis, quibus interdictus erat Imaginum cultus, & de Gentilibus pariter res erat; ad Christum pertrahendis, qui Idolorum cultores erant; ne igitur Judæi pertererentur scandalum; neve Gentilibus idololatriæ daretur periculum, conveniens fuit, spectatis his circumstantiis abusu & cultu Imaginum abstinere. Et si verò in Scriptis Apostolorum non occurrat textus pro usu & veneratione Imaginum, sed nullus etiam occurrit qui prohibeat usum ac venerationem illarum; & hoc sufficit; ut illa licita: & à superstitione aliena esse. merito censentur.

Ad 2dum. Distinctio hæc necessaria est, evertit enim totam Idololatriæ calumniam; quam Hæretici cultui Imaginum ascribere solent. Cultus namque absolutus illi tribuitur; cui de se debetur, relativus vero ei defertur, cui ratione alterius honor præstatur, quia ergo Imaginem cultu

tta

tu relativo venerari, idem est, ac illam venerari non ex eo, quod ipsa sit, seu quod sit opus manuum hominum, quod tamen Idololatria unice spectabat, sed ex eo, quod alium, qui cultu dignus est, repræsentat, jam manifestum est, à cultu Imaginum, crimen Idololatriæ longè abesse, eumque hac nonnisi ratione, ut, expositum est, Catholici Imagines venererentur, nihil prohibet specialibus terminis cultus absoluti, & relativi id exprimere. Præterea licet si verba cultus relativi & absoluti, recentè inventa sint, sed res ipsa illis designata antiquissima est, cultus namque relativi in veteri etiam Testamento multa vestigia habemus, Terrâ in qua è medio Rubi locutus est Deus, sancta dicitur, & nonnisi detractis calceamentis Moyses super illam stare permixsus est. Exodi cap: 2do. Arca fœderis sancta dicitur à Davide, atque illam Josue cum Senioribus Israel adoravit. Josue cap: 7mo. Certè hic cultus relativus, non absolutus fuit, rebus enim inaninatis, ob solam cum rebus Sanctis, & honore dignis habitudinem, atque relationem, tribuitur, res ergo nomine cultus relativi designata, jam tunc erat. Quod si itaque in lege veteri, nec superstitiosum fuit, nec idololatrium res inaninatas, ob solam cum rebus Sanctis habitudinem, competente honore colere, pariter in lege nova, nec superstitio est, nec idololatria, Imagines ob solam ad personas sanctas, quas repræsentant, habitudinem, atque relationem, competenter cultu relativò venerari.

Ad 3tium. Concilia Francofordiense, & Parisiense, Acta Concilij Nicœni 2di reprobârunt errore facti seducti, putantes per illud, cultum absolutum Imaginibus deferendum, approbatum fuisse. Error verò iste inde manavit, quia versionem Actorum Concilii Nicœni è Græca in Latinam fidelem, & authenticam minime habuerant. Utraque autem Ecclesia Latina, & Græca in substantia dogmatis conveniebat, scilicet Sacras Imagines retinendas, & venerandas esse, atque neque Concilium Francofordiense, neque Parisiense negârunt, imò talem cultum Imaginibus deferendum esse agnoverunt, qualem S. Gregorius Magnus in suis Epistolis ad Severum, Januarium, ac Secundinum, illis competere docuit. Tota igitur controversia apud Latinos erat de modo, quo Imagines colendæ sint & quidem à principio, nonnulli æstu abrepti, non solum Concilium Nicœnum 2dum, sed & Adrianum Summum Pontificem, qui idem Concilium ratum habuit, erroris accusare ausi sunt. Verum sedatis animis, Actis Concilii

Ni.

Nicoeni zdi benè intellectis, ac omnibus maturè perpensis, in eandem sententiam omnes convenerunt, Sacras scilicet Imagines, cultu relativò venerandas esse.

ARTICULUS 2dus

• *De cultu, ac veneratione Sacrarum Reliquiarum.*

Quæres amo. Utrùm veneratio Sacrarum Reliquiarum licita, & Religioni nostræ conveniens sit?

Resp: Veneratio Sacrarum Reliquiarum, licita & Religioni nostræ conveniens est. *Probatur amo. ex Scripturis Sacris, tum Veteris, tum novi Testamenti legitur Exodi cap: 13tio* Hæbreos ex Egypto demigrantes ossa Josephi secum reverenter, & honorificè detulisse, igitur Sacri quidpiam in his ossibus agnoverunt, illaque honoraverunt, atque de ipsis *Ecclesi: cap: 49. dicitur: Ossa ipsius visitata sunt, & post mortem Prophetaverunt.* 2do *Regum cap: 13. tactu Ossium Elisæi Prophetæ mortuus revixit, & Ecclesi: cap: 48. de eo dicitur: mortuum prophetavit corpus ejus digna itaque honoris sunt ossa illa, quæ à Deo electa fuerunt instrumenta digna tantorum miraculorum.* Preterea *Deuter: cap: 34. legimus Deum ipsum Moysis corpus sepelisse, quæ sepultura manifestum honoris signum est, & dum additur, illud sepelivisse in loco abscondito, ne adoraretur à populò, certè plus quam expediebat, eo ipso significatur, Hæbreos corpora Sanctorum honore digna reputasse.* Denique *Josias Rex 4to Regum cap: 23. combustis multorum ossibus, Elisæi Prophetæ ossa intacta reliquit, quod rursus signum reverentiæ erga reliquias Sanctorum erat.* Sed & Christus venerationem Sacrarum Reliquiarum approbasse videtur, dum mulierem sanguinis fluxu laborantem, quæ magna fide ad eum accessit, ut vestem ipsius tangeret, & illos qui rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent, non repræhendit tamquam homines superstitiosos, sed & fidem ipsorum laudavit, atque sanitatem impertitus est. Insuper ex gratia ipsius, positis super ægrotos, *Pauli Apostoli sudariis, & semicinctiis, recedebant ab eis languores, & Spiritus nequam egrediebantur,* prout legimus *Actorum cap: 19no, pariter quoque habemus Actorum cap: 5to, quod positi per plateas infirmi. S. Petri Apostoli transeuntis umbra illos attingente sanitatem recuperarunt.* Sanè si sudaria S. Pauli,

i, & umbra S. Petri prætereuntis tantum valere dum adhuc viverent, certè non minus valere debent eorum ossa, ac vestes, cum jam modò, cum Christo regnant in cælis. Credibile quoque est; dum sudariorum ac vestimentorum contactus sanavit infirmos, abegit dæmones, fideles tanta beneficia recognoscentes honorarios amplexus, & cum reverentia oscula, illis salutis ipsorum instrumentis exhibuisse.

2do. Id quoque probat constans, & perpetua traditio, quæ manifesta est, ex antiquissima praxi Ecclesiæ, & unanimi Sanctorum Patrum consensu. Epistola Ecclesiæ Smirnenſis apud Eusebium Hist. Eccles: libro 4to. cap: 6to de Martyrio agens S. Polycarpi, qui sæculo 2do passus est, narratur quod fideles collegerint S. Martyris ciñeres tamquam omni gemmâ pretiosiores, eosque loco decenti reposuerint, atque postea singulis annis convenerint ad celebrandam natalem S. hujus Martyris. Acta etiam S. Ignatij Antiocheni Martyris, qui eodem 2do sæculo obiit, ab illius discipulis conscripta, referunt, solas duriores Sanctarum ejus Reliquiarum partes remansisse, quæ Antiochiam delatæ, Romæ siquidem passus fuerat, quasi inæstimabilis thesaurus reconditæ fuerunt. Sæculo 3tio de Sancto Cypriano Martyre Acta Proconsularia testantur, quod ne sanguis ejus defluens à terra absorberetur, lintamina à fidelibus ante eum posita sunt, post mortem vero ejus, corpus ipsius in proximo loco cum cereis, & magno triumpho repositum fuisse. Sed Reliquiis Sanctorum venerationem, honorem, ac reverentiam semper à fidelibus exhibitam fuisse testantur quoque Sancti Patres Cyrillus Hierosolymitanus, Gregorius Nansianzenus, Basilus, Ambrosius, Augustinus, quare cultus, ac veneratio Sacrarum Reliquiarum, antiquitati, & doctrinæ Apostolicæ conformis, unde cum primum Vigilantius contra venerationem Sacrarum Reliquiarum insurgere cæpit, eum statim S. Hieronymus: tamquam Novatorem confutavit.

Tandem venerationem Sacrarum Reliquiarum, licitam esse, Deo acceptam, atque religioni nostræ competentem, probant innumera miracula, in Sanctorum invocatione, Reliquiarumque veneratione à Deo patrata, simulque divinitus beneficia, illas colentibus, concessa de quibus testantur SS. Patres Ephrem, Hilarius, Joannes Chrysostomus, Gregorius Turonensis, & alii multi. Quod autem istiusmodi miracula vera fuerint non imaginaria, aut supposititia, inde patet, quia non fuerunt pauca, sed per mul-

multa, non ab obscuris, stupidisque hominibus, sed ab illustribus Ecclesiæ Doctoribus visa, audita, & scriptis consignata, eaque tam multiplicia, ut, si ea solum, quæ ad Reliquias S. Stephani, in una, alterave Provincia Patrata sunt scriberentur, teste S. Augustino Libro 22. de Civitate Dei cap: 8vo plurimè conscribendi forent libri. Igitur quod Deus ipse honorandum esse miraculis ostendit, id venerari licet. Et vetui etiam in Concilio Tridentino Sess. 25. decisum, atque definitum est, scilicet *Sacrarum Reliquiarum cultum & venerationem licitam esse, & illarum contemptum impium, & damnatum.*

Quæres 2do. Quæ ratione soli debeant Sanctorum Reliquiæ?

Resp. Reliquiæ Sanctorum *xmo.* non sunt colendæ ea veneratione, qua Sancti quorum sunt Reliquiæ, honorantur, quemadmodum enim Imagines, ita & Reliquiæ Sanctorum, utpote res inanimatæ, cum Sanctis qui in Cælis regnant, comparari nequeunt, & Sanctæ dicuntur, honoranturque, quia, ut inquit Concilium Trident: corpora Sanctorum *viva membra fuerunt Christi, & Templum Spiritus Sancti.* Unde etiam 2do. Reliquiæ Sanctorum non secundum se honorantur, sed solum prout relationem habent ad Sanctos, quorum Reliquiæ sunt, proindeque quemadmodum Imaginum, ita etiam Sacrarum Reliquiarum cultus, non est absolutus, sed relativus, quia totus refertur ad Sanctos, quorum Reliquiæ honorantur. Quare certum & indubitatum est, sicuti Sacris Imaginibus, ita neque Sanctorum Reliquiis ullam inesse vim, aut virtutem, miracula itaque quæ ad Sanctorum Reliquias, ad illarum contactum patrantur, à Deo patrantur, & per Sanctorum intercessionem à Deo impetrantur. Unde Concilium Nicænum 2dum Art: 3tio sic inquit: *Martyrum ossa morbos fugant, infirmis medicantur, cæcis visum impertiunt, lepros mundant, tentationes & mærores salvant, atque id per Christum, qui habitavit in illis.*

Quæres 3tio. Quæ fuerit in Ecclesia circa Sacrarum Reliquiarum venerationem observata disciplina?

Resp. In exordiis Ecclesiæ, persecutionibus afflicti Fideles, SS. Martyrum corpora in occultissimis locis sepeliebantur, ad quæ secreto conveniebant Deum oraturi. Sedatis verò persecutionibus, sub altaribus collocari cæperant, atque jam ætate S. Hieronymi, erectæ sunt Basilicæ in memoriam Martyrum, Altarisque super eorum tumulis. Eodem sæculo 4to cæperunt fideles SS. Marty-

um ossa, à tumultis effodere, ossium particulas ad col-
pendentes de ferre, prout S. Augustinus testatur. Et
xis recondendi Sacras Reliquias sub Altaribus ita dein-
is invaluit, ut nullæ ædificari permiscæ sunt Ecclesiæ,
quibus corpora, vel Reliquiæ Sanctorum non reper-
itur. Posterioribus sæculis Reliquiæ Sanctorum cape-
it exponi in Altaribus, imponi langventibus, & Ener-
menis, atque piæ peregrinationes institui. Quæ omnia
à multis sæculis in usu sunt.

*Quæres 4to. An Sanctorum Reliquiæ licitè & utili-
in publicis supplicationibus deferuntur, fidelium conspe-
i exponuntur, in Altaribus reponuntur, atque ægris, &
ergumenis applicantur?*

Resp: Hæc omnia licitè, & utiliter frequentari. Cum
m generatim licitum sit, atque utile Sanctorum Reli-
as venerari, eo ipso licitum est easdem publicè de-
re, in Altaribus recondere, ægris, & enurgumenis ad-
vere, quia hæc omnia nihil aliud sunt, quam diversi
odi venerandi Sanctorum Reliquias, atque ejusmodi ri-
am exempla, in antiquiori Ecclesia, multa habemus e-
mpla. Sic S. Ambrosius solemniter transtulit Reliqui-
SS. Gervasij & Protasij, Ossa S. Stephani Protomarty-
teste S. Augustino in plurima Africæ loca delata sunt,
liquias Sanctorum ægrotis ad recuperandam sanitatem
motas fuisse referunt Sancti Augustinus, & Gregorius
ysenus. Tandem per Reliquias Sanctorum fugatos fu-
e dæmones, apud SS. Patres innumera extant exem-
la. Ergo praxes fidelium circa venerationem Sacrarum
liquiarum à tot sæculis in Ecclesia usurpatæ, licitè, &
lilitè retineri possunt.

Obijcies 1mo. Nullum in Sacra Scriptura extat præ-
ptum de venerandis Sanctorum Reliquiis, & Catholici
nerando Sacras Reliquias incurrunt crimen Phariseum,
i sepulchra Prophetarum ornabant. *2do.* Passim etiam
venerationem exponuntur Reliquiæ falsæ. Ergo vene-
ri non debent.

Resp: ad 1mum. Nullum quidem in Sacra Scriptura
tat præceptum de Sanctorum Reliquiis venerandis, un-
etiam id ad salutem necessarium esse minimè arbitra-
ur, sed quia tam in Scriptura Veteris Testamenti, quam
am Novi multa hujus venerationis habemus exempla, &
xis atque usus illius in Ecclesia Christi perpetuo vi-
rit, ideo dicimus Sanctorum Reliquias licitè, & utili-
r coli, ac venerari posse: Neque per hæc crimen Pha-
risæ-

risæorum incurrimus, quia non ut ipsi Sanctorum Sepulchra ornando, larvam falsæ pietatis offertamus, moribus & internis affectibus similes illis facti, qui Sanctos persecuti sunt, illosquæ occiderunt.

Ad 2dum. Omnis adhibetur cautio, atquæ diligentia ne falsæ Reliquiæ pro veris obtrudantur, multâquæ eâ de ab Ecclesia constituta sunt, quæ si accuratè observantur, error atquæ deceptio timeri non debet.

Quæres 5to. Utrum religiosæ peregrinationes ad sacras Imagines, Reliquiasquæ licitæ & utiles sint?

Resp: Istiusmodi religiosas peregrinationes, & licitas, & utiles esse. Praxis primorum Ecclesiæ sæculorum id probat, jam enim tunc moris fuit ut fideles proficiscerentur ad sepulchra Martyrum, & ad loca Mysteriorum operatione consecrata, prout legere est apud Eusebium Hist. Eccles: libro 6to cap: 11mo, & in vita Constant: libro 3to cap: 42. Licetsi ergo Deus per suam immensitatem ubiquæ præsens sit, nihilo tamen minus, pium & laudabile est, piò affectu sacra loca invisere, quia istiusmodi peregrinationes, sunt quasi fidei Christianæ professio, atquæ carnis maceratio, quæ pars est sanctæ pœnitentiæ. Tandem quemadmodum Deus singulari modò populi Israelitici præces se in Templo velle exaudire appromisit, ita quoquæ donorum suorum arbiter, uno potius quàm in alio loco ex Sanctorum intercessionibus, gratias, ac beneficia sua vult dispensare.

TRACTATUS

DE

DIVINA GRATIA.

CAPUT PRIMUM

De notione, divisione Gratiae, erroribusque oppositis.

— ** —

ARTICULUS I^{mus}

De notione ac divisione Gratiae.

Quæres 1mo. Quid nomine gratiae intelligendum sit?

Resp. Gratiae nomen non uno sensu in Sacris Scripturis accipitur, propriè tamen, id, quod gratis datur, gratia vocatur, & germanam hujus vocis significationem hanc esse, à Paulo Apostolo discimus ad Romanos cap: xi. scribente: *Si gratia jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia.* Gratia si in suo fonte, atque principio, quod Deus est, spectetur, nihil aliud est, quam ipsa met Dei bonitas, ac amor quo nos diligit, atque nobis vult benefacere. Et tali sensu consideratam gratiam, vocant Theologi æternam, increatam. Si vero gratia consideretur, prout à Deo collata, nobis inest, est effectus Divini amoris, bonæque Dei erga nos voluntatis, qua hominibus vult benefacere, & hujus gratiae nomine comprehenduntur omnia beneficia, quibus humanum Genus Deus largè & liberaliter cumulatus est. Quia verò dona, ac beneficia nobis à Deo collata, alia ordinem naturalem spectant, veluti bonum ingenium, constans valetudo, alia vero respiciunt statum hominum supernaturalem, ideo istiusmodi Dei dona & beneficia vocantur modò gratiæ naturales, modò supernaturales, prout vel ordinem hominis naturalem, vel statum ipsius supernaturalem spectant.

Quæ-

Quæres 2do. Quotuplices sunt gratiæ supernaturales?

Resp: Multiplicis generis sunt gratiæ supernaturales. Externæ & Internæ. Gratis datæ, & gratum facientes. Gratiæ externæ sunt, per media externa, extra hominem posita quæ homini ad consequendam salutem auxilium præstant, talia sunt; lex, prædicatio Evangelii, Christi exemplum, & alia. Internæ illæ sunt, quæ hominem intrinsecus afficiunt, illuniqué ad bona faciendâ permovent, quales sunt mentis illustrationes, & voluntatis inspirationes. *Gratis datæ* sunt dona supernaturalia ad aliorum præsertim salutem ordinata, ac proinde ad ejus, cui dantur, spiritualem profectum speciatim non ordinantur. Istiusmodi gratias novem enumerat Paulus Apostolus Episcop: imâ ad Corinth: cap: 12mo ubi inquit: *Alteri per spiritum datur sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides, in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in uno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.* Has porro gratias ad utilitatem Ecclesiæ, à Deo conferri certissimum est. Gratiæ gratum facientes sunt dona supernaturalia, atque interna. ad hominis, cui dantur, sanctificationem, spiritualemque profectum, a Deo liberaliter collata.

Quæres 3tio. Gratia gratum faciens quomodo dividitur?

Resp: Gratia: hominem Deo gratum, acceptumque faciens, alia est habitualis, alia actualis, alia Creatoris dicitur, alia Redemptoris. Gratia *habitualis*, quæ etiam sanctificans dici consuevit, illa est, quæ in cordibus hominum per Spiritum Sanctum diffunditur, eisquæ inhæret, ex injustis faciens justos, ex inimicis amicos Dei. *Actualis* illa est, quæ ad quoslibet in particulari actus salutares, qui naturæ nostræ superant vires, à Deo elargitur. Gratia *Creatoris* illa dicitur, quæ Angelis & primo homini ante ipsorum lapsum à Deo collata fuit, ut in accepta justitia perseverare possent. Gratia *Redemptoris* est illa, quæ hominibus peccato Adami infectis, confertur, & quam Christus nobis promeruit, dicitur etiam medicinalis, quia nobis peccati vulneribus leniatis conceditur.

Quæres 4to. Quotuplex est gratia Redemptoris?

Resp: Gratia Redemptoris multiplex est, præveniens, & subsequens, operans, & cooperans, excitans, & adjuvans. *Præveniens* gratia illa dicitur, quæ omnem bonum voluntatis nostræ actum antecedit. *Subsequens* verò ea est, quæ

voluntatis nostræ actum à gratia jam exercitatum subsequitur, quare gratia præveniens, omnis boni operis initium est, subsequens verè operi bono incrementum dat, & perfectionem. Utriusque gratiæ meminit David Propheta, dicens Psalmo 68. *Misericordia ejus præveniet me*, & Psalmo 22. *Misericordia ejus subsequetur me*, *omnibus diebus vitæ meæ*. Gratia operans primum bonæ voluntatis nostræ affectum in nobis producit, *Cooperans* verò illa est, quæ voluntas nostra jam bene gratiæ affecta, ipsum bonum opus exequitur. *Excitans* gratia illa est, quæ nos, veluti profundo somno pressi, & de bono opere nihil cogitantes, ita excitamur, ut sanctæ cogitationes, & pia desideria nobis inspirentur. *Adjuvans* verò ea dicitur, quæ homo inceptum bonum opus perficit. Postremæ duæ gratiæ divisiones nomine potius quam re, à præcedente differunt, unde gratia operans, & excitans, præveniens etiam est, & gratia cooperans & adjuvans, non minùs subsequens est. Ex eo autem quod gratia operans, excitans, atque præveniens dicatur in nobis primum bonæ voluntatis affectum operari, omnemque illius salutarem antecedere actum, inferri minimè potest, sub præveniente, atque excitante gratia humanam voluntatem, veluti quoddam inanime esse. Quia scilicet voluntatis nostræ actus, quamvis omnes reipsa à voluntate agente procedant, attamen alii sùnt indeliberati, qui à nobis fiunt, nobis minimè consciis, alii deliberati, qui à nobis fiunt, nobis per intimam conscientiam sibi præsentibus. Gratia itaque operans, excitans, ac præveniens, dum primos voluntatis nostræ salutares producit affectus, sinè nobis quidem deliberatè agentibus, & minimè nobis consciis id efficit, unde in nobis, sinè nobis operari dicitur, quia scilicet nullum deliberatum præcesserat desiderium, petitio, sed non sinè nobis agentibus, & ad actum salutarem, licèt insciis, verè tamen activè concurrentibus.

Quæres 5to. Quæ est præcipua actualis Gratiae divisio?

Resp: Hæc est præcipua, quod alia sit efficax, alia solum sufficiens. *Gratia efficax* illa est, quæ effectum suum fortitur, & cujus virtute homo illud perficit opus, ad quod perficiendum à Deo homini collata fuit. *Sufficiens* quæ effectum non obtinet, neque cum opere, ad quod perficiendum data fuit, conjungitur. Porro efficacia gratiæ, si ex virtute ipsi intrinseca habeatur, dicitur efficax ab intrinseco, si aliunde repetatur: exg. ex con-

gratis circumstantiis, aut à voluntatis humanæ consensu, tunc erit efficax ab extrinseco. Gratia autem sufficiens, est & dicitur inefficax, non ideo tamen sic nominatur, quasi nullum ipsa in homine pareret effectum, semper enim & aliquam efficit mentis illustrationem, atque aliqualem voluntatis motionem, seu boni cupidinem, sed debilem, ac imperfectam, unde pleno & completo opere ac effectu caret. Nonnisi verò à tribus sæculis conave- rant Theologi gratiam inefficacem vocare sufficientem, nam apud veteres raro idem nomen usurpatum legimus, & plerumque in sensu, ab eo, qui modo obtinet, admo- dum diverso. Ino quò sensu gratia inefficax dici que- at sufficiens, neq. Ecclesia definivit, nec ipsi Theologi in- ter se conveniunt.

Quæres 6to. Sed in quo consistit natura Divinæ Gratiæ?

Resp: Communi hodie sententia, Gratiæ Divinæ, pro- fit homini inest considerata, reponitur in illustratione in- tellectûs, & pia voluntatis nostræ motione, ita ut per il- lustrationem mentis oriatur in nobis cognitio illius, quod ad salutem conducit, & per motionem voluntatis incli- natio ad bonum salutare amplectendum. Scilicet inter ma- ximas calamitates, quas originale peccatum induxit, me- ritò connumerantur ignorantia, & concupiscentia, illa facit ut homo, quæ Spiritûs Dei sunt non percipiat, concupi- scentia verò plurimum malorum causa est, quare mala di- citur, quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Qua- mobrem cum Christi gratia ad sanandas animi nostri in- firmitates data sit, ejus muneris est ignorantiam dispelle- re tenebras, & inspirata superna dulcedine, ac suavita- te, concupiscentiæ impetus comprimere, atque ad man- data Dei observanda, exercitiumque virtutis nos commo- vere. Et hoc definivit Concilium Carthaginense contra Palagianos Canone 5to. *Quisquis dixerit, gratiam Dei, propter hoc tantum nos adjuvare, quia per ipsam nobis re- velatur, & aperitur intelligentia mandatorum, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognovimus, etiam facere diligamus, & valeamus, anathema est.* At- tamen etsi gratiæ Divinæ attribuendum sit, quod mens intrinseca illustratione percipiat ea, quæ credere, spera- re, agere debet, nihileminùs gratia Christi maximè in mo- tione voluntatis ad bonum sita est.

Quæres 7mo. Quid sit ista motio voluntatis ad bo- num, in qua præcipue Christi Gratiâ consistit?

Resp: Secundum Sanctum Augustinum libro 4to con- tra

tra Epistolas Pelagii, est inspiratio sanctae dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus. Verum hic dilectio, & amor non sumitur pro amore benevolentiae quod Deum propter se diligimus, qui etiam peculiari modo caritas nuncupatur, sed tantummodo sumitur pro pia animi affectione, qua bonum quodlibet prosequimur. Compertum siquidem est, fidem, spem, timorem, ceterasque virtutes absque benevolo Dei amore elicitas, dona esse Dei. Ideo autem omnis bonae voluntatis motus, amor nuncupatur, quia ab amore derivatur, & ad amorem ducit.

Quæres 8vo. Gratia estne æqualis in omnibus?

Resp: Gratia non est æqualis in omnibus, sed diversos habet gradus, quod inde manifestissimè apparet, quod homo modo gratiæ Divinæ resistit, modo eidem cooperatur, concupiscentiæ etiam & tentationum vis non eadem est in omnibus hominibus, & modo à gratia vincitur, & superatur, modo non. Non eadem est ergo etiam gratiæ Divinæ vis, atque energia, habet itaque gradus suos. Et id satis apertè innuit S. Augustinus libro 3tio de peccat. merit. ubi sic inquit: *Cur Deus illum adjuvet, illum non adjuvet, illum tantum, illum autem non tantum, penes ipsum est æquitatis tam secretæ ratio.*

ARTICULUS 2dus

De erroribus circa Gratiam exortis.

Quæres amo. Ex antiquioribus, qui circa Gratiam errant?

Resp: Dogma Catholicum est, gratiam Christi ad quemlibet actum salutarem, imo ad ipsum fidei initium necessariam esse. Dogmatis hujus hostes primi erant Pelagiani sæculo 5to exorti, quorum author fuit Pelagius. Sectatores ejus præcipui fuerant, Julianus Celanensis in Campania Episcopus, & quidam Cælestius Monachus. Ex errore Pelagianorum eodem sæculo 5to originem habuit error Semipelagianorum. Semipelagianismo originem dederunt Præsbyteri Malsilienses sic dicti, quod in Urbe Malsiliæ in Gallia congregati, docuerunt initium boni operis non à Deo, sed ab homine provenire, & hominem posse ad gratiam, quâ in Christo renascimur pervenire, per facultatem naturalem, petendo, quærendo, pulsando, ut ideo homo accipiat, ideo inveniat, quia bono naturæ be-

nè usus est: Præcipui hujus erroris Authores fuerunt, Præbyteri Massilienses, & inter hos nominatim Calsianus Abbas, Faustus Episcopus Reinensis, Gennadius, & Vincentius Lirinensis.

Quæres 2do. Qui errores Pelagianorum, aut Semipelagianorum renovârunt?

Resp: Semipelagianorum errores renovârunt. sæculo 9no Scotus Erigena, & sæculo 12mo plures alii, quemadmodum testantur Sancti Anselmus, & Bernardus. Sæculo autem 16to Lutheri Sectatores, errores Semipelagianorum foverunt. Eodem sæculo 16to errores Pelagianorum, & Semipelagianorum adoptârunt Hæretici ex Calvinistis, Arminenses dicti, tandem Sociniani, & nonnulli ex modernis A catholicis. Per istiusmodi verò Pelagianorum, & Semipelagianorum errores gratia Christi deprimebatur, & Liberum hominis arbitrium multum extollebatur. Verùm alij ex adverso exorti sunt errores: qui nimis gratiam Christi extollentes, liberum hominis arbitrium tollebant.

Quæres 3tio. Quinam Gratiam Christi nimium extollendo, liberum hominis arbitrium suppresserant?

Resp: Elevando vires gratiæ, libertatem humanam tollebant, precipuè Jansenistæ docentes, voluntatem humanam sub motione gratiæ necessario agere, nequè in potestate hominis esse, gratiæ refragari. Jansenistarum Author fuit Cornelius Jansenius Episcopus Iprensis, ejus famossæ sunt quinque Propositiones à Romanis Pontificibus, acceptantibus: ac plaudente universa Ecclesia condemnatæ, ac proscriptæ. 1ma est: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus, secundum præsentia, quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.* Damната est ut temeraria, impia, blasphema, & hæretica. 2da est: *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* 3tia hæc est: *Admerendum, vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Ambæ istæ propositiones damnatæ sunt ut hæreticæ. 4ta est: *Semipelagiani admittebant prævenientis interioris gratiæ necessitatem, & in hoc errant Hæretici, quod vellent eam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.* Hæc proscripta fuit ut falsa, & hæretica. 5ta tandem est ista: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse.* Hæc vero propositio proscripta est ut falsa, temeraria, scandalosa, atque intellecta eo sensu, quod Christi

stas

etus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit, impia, blasphemata, contumeliosa, Divinæ pietati derogans, & hæretica declaratur: Jansenio præiverat Michael Bajus, Jansenii vero Sectatores præcipui erant Paschasius Quesnel, & Antonius Arnald.

CAPUT SECUNDUM

De necessitate Gratiæ Divinæ.

ARTICULUS I. mus

De necessitate Gratiæ Divinæ ad opera salutaria.

Quæres 1mo. Quid per opera salutaria intelligendum sit?

Resp: Opera hominis bona duplicis generis sunt. Alia sunt ordinis naturalis, quæ nequæ ex supernaturali procedant motivo, nequæ ad finem supernaturalem ordinantur, sed intra naturæ humanæ limites sistunt, talis est ex instinctu humanitatis, ac condolentiæ pauperi data eleemosina, ad sublevandam ejus indigentiam: Alia sunt opera ordinis supernaturalis, quæ scilicet ex motivo supernaturali fiunt, & ad finem supernaturalem diriguntur, talis est ratio eleemosynæ pauperi ex charitate proximj nobis à Christo præcepta, & in verbo ipsi s facta, *quicumque potum dederit uni ex minimis istis, non perdet mercedem suam.* Math: cap: 10. Porro hæc ordinis supernaturalis bona opera, salutaria dicuntur, sive à justis fiant, sive à peccatoribus, quia ad salutem æternam quoquo modo hominem disponunt, ad illam consequendam conducunt, atque conferunt. Et de istiusmodi operibus salutaribus præcipua erat inter Catholicos, & Pelagianos controversia unde S. Augustinus libro 4to contra Julianum cap: 3tio inquit: *Scito, nos illud bonum dicere, per quod homo potest ad æternum Dei donum, regnumque perduc.*

Quæres 2do. Utrum gratia Divina sit homini omnino necessaria?

Resp: Gratia Divina, ad omne opus salutare adeo est homini necessaria, ut sine illa nullum opus salutare peragere

agere possit. Idquæ ex Sacra Scriptura patet luculentissimè. Joannis cap: 15to inquit Christus: *Sinè me nihil potestis facere*, unde Appstolus Paulus Epist: 2da ad Corinth: cap: 3tio. ait: *Nonquod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Nullum ergo opus salutare sinè Christo, sinè Ipsius gratia perficere possumus, sed nequæ illud inchoare propriis viribus valeamus, quoniam etiam salutariter cogitare à nobis, quasi ex nobis non sumus sufficientes, sed ad bona salutaria inchoanda atquæ perficienda tota sufficientia nostra ex Deo, gratiaquæ ipsius est. Meritò itaquæ dixit Apostolus ad Philip: cap: 2do. *Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate*. Et vero quidquid ad nostram Salutem vel disponit, vel perducit, id omne ex Dei liberalitate recipimus, unde in nulla re salutari quasi ex solis naturæ viribus proveniente gloriari possumus, ut docet Paulus Epist: 1ma ad Corinth: cap: 4to. *Quis te discernit, quid habes quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Igitur omne initium, progressum, finemquæ cujuslibet boni operis ad salutem conducentis, à Christi gratia repetere necesse est, atquæ ideo idem Apostolus in Epist: ad Rom: cap: 9no affirmat Salutis nostræ opus. *Non valentis, nequæ currentis, sed miserentis Dei* esse. Quare Concilium Arausicanum 2dum, cui universus Catholicus Orbis subscripsit, sic statuit: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, aut eligere, five salutari, id est Evangelicæ prædicationi consentire posse confirmat, absquæ illuminatione & inspiratione Spiritûs Sancti, hæretico, fallitur spiritu*. Et sanè felicitas ad quam tendimus, supernaturalis est, media igitur etiam ad illam consequendam supernaturalia esse debent, quæ alia non sunt nisi opera salutaria, ad illa vero cum vires naturales minimè sufficiant, gratia Christi omnino opus est. Concludendum itaquæ est cum S. Augustino Libro de gratia Christi cap: 26. *Gratiam Dei sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sinè illa, quod ad pietatem pertinet, veramquæ justitiam, fieri posse non dubitet*.

Quæres 3tio. *Utrum, Gratia Christi non solum in genere ad salutariter agendum necessaria sit, sed etiam ad singulos actus salutes requiratur?*

Resp: Gratia Christi non solum in genere ad salutariter agendum necessaria est, sed etiam ad singulos actus salutes omnino prærequiritur. Namquæ Isaia cap: 26.

de

de Deo dicitur: *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine*; quod etsi de omnibus generatim operibus dictum sit, potiori tamen jure de operibus salutaribus intelligi debet, quæ specialiter Dei opus sunt, unde Jacobus Apostolus in Epistola sua cap: i. mo. ait: *Omne donum perfectum de sursum est*. Et vero nec semper ad id, quod bonum agendum est, serio attendimus, aut etiam si compertum nobis est, quid agendum sit, aliquando tamen non ita erga illud affecti sumus, ut facere velimus. Ergo tunc Divina gratia necessaria est, ut illius illustratione nobis in notescat bonum, quod agendum est, & ipsius motione excitati, reipsa illud apprehendamus. Ad singulos ergo actus salutes gratia Dei necessaria est. Et id à Conciliis definitum est. Africanum, teste S. Prospero in Responsionibus ad 8vum Caput Gallorum sic statuit: *Gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendum justitiam nos per actus singulos adjuvari, ut sine illa nihil veræ, sanctæque pietatis dicere, cogitare, agere voleamus*. Unde S. Augustinus in Epist: 217. ad Vitalem scribens inter fidei Catholicæ dogmata recenset. Gratiam Dei ad singulos actus dari.

Quæres 4to. An etiam justis ad singulos actus salutes Gratia Dei sit necessaria?

Resp: Etiam justis ad singulos actus salutes, gratia Dei actualis est necessaria. Cum enim gratia Dei generatim hominibus necessaria sit ad opera salutaria, inde consequitur ipsam justis etiam esse necessariam, illos siquidem ab hac excipere necessitate, nulla cogit ratio, imò satis expressè Christus Math: cap: 6to justis quoque ad opera salutaria necessariam esse gratiam insinuavit, ipsis injungens ut petant *Et ne vos inducas in tentationem, sed libera nos a malo*, quibus doceatur Sanctos etiam, dum in mortali corpore degunt, Divinam gratiam indigere, ut tentationes ad peccata trahentes vincere possent. Certè Prophetæ David jam per pænitentiam justificatus, ad Deum tamen clamat Psal: 26. *Adjutor meus esto, ne derelinquas me*. Unde Concoilium Arausicanum adum Canone 10. definit: *Adjutorium Dei etiam renatis, & sanatis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire & in bono possint opere perdurare*.

Obijcies. 1mo. Si gratia necessaria est ad actus Salutes, eo ipsò, quia gratia non est in nostra potestate, Deus nobis præcipit impossibilia. *2do.* Posito quod sine gratia

tia nullum opus salutare fieri possit, tunc actus salutares nequeunt dici actus nostri.

Resp: ad 1mum. Deus, ad peragenda illa, quæ præcipit, necessariam non denegat gratiam, quare non sunt impossibilia ea, quæ nobis Deus præcipit.

Ad 2dum. Quamvis ad quælibet actum salutarem Deus per gratiam concurrat, nihilo tamen minus, quia actus salutaris nostram requirit cooperationem, & cum illa per gratiam Divinam perficitur, omnis actus salutaris *no-*
ster est.

Quæres 5to. An non ergo in justis ad bene operandum sufficit Gratia habitualis?

Resp: Non sufficit, sed præterea necessaria est gratia actualis. Habitus enim quicunque nunquam in actum prorumpunt nisi moveantur, unde S. Thomas Doctor Angelicus multis probat, gratiam actualem moventem & excitantem esse necessariam, ut gratia habitualis in actum prorumpat. Et certè etiam in justis semper adest difficultas ad bene operandum, seu ex tentationibus, quæ semper ingruunt, seu ex concupiscentia, & naturæ infirmitate. Cum verò facultas, etiam habitu instructa operari nequeat, nisi impedimentum, ac difficultas, si quæ est tollatur, ut ergo gratia habitualis in justis operetur, per gratiam actualem, impedimenta, difficultates, quæ ad bene operandum occurrunt, tolli debent. Unde S. Augustinus libro de natura, & gratia cap: 26. inquit: *Sicut oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus, non potest cernere, sic homo etiam justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere.*

Quæres 6to. Utrum etiam ad fidem, atque ad ipsum quoque fidei initium, gratia Dei sit necessaria?

Resp: Ad ipsam etiam fidem, imo ad initium quoque fidei, ac primos credulitatis affectus, gratia Divina est omnino necessaria. Dogma hoc manifestum est ex Sacris Scripturis. Sic Apostolus Paulus ad Eph: cap: 2do de fide ait: *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei chim donum est. Non ex operibus, ut ne quis gloriatur, & ad Philip: cap: 1mo inquit: Vobis donatum est à Christo; non solum ut credatis in eum, verum etiam ut patiamini.* Fides ergo à Deo donatur, & quidem gratis, quia non ex operibus est, neque propter opera, ne quis gloriatur, Dei bonum est, consequenter & gratia ipsius. Ergo non nisi ex Dei liberalitate haberi potest. Ad fidem
igi-

igitur gratia Divina omnino necessaria est. Et certe sine gratia Divina fidem haberi non posse, ac proinde ad fidem gratiam omnino esse necessariam, ipse Christus expressis asserit verbis Joan: cap: 6to. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui me misit, eum traxerit:* ex quo apparet neminem posse in Christum credere, fidemque in Eum habere nisi gratia caelesti attractus fuerit, unde ibidem statim subdit Salvator. *Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre.*

Verum etiam ipsum fidei initium, ac pios credulitatis affectus, a gratia Divina provenire, & sine illa ea haberi non posse ex eo luculentissime constat, quia Divina gratia omnem pium voluntatis nostrae praevenit motum, illum in nobis efficit, quia ipsum etiam velle Deus in nobis operatur, mentem nostram quasi somno sopitam, ipse excitat, cunctaque pia desideria nobis inspirat. Tandem quidquid boni habemus ex sola beneficentia Dei descendit, cum itaque ipsum etiam fidei initium, atque pij credulitatis affectus, & boni, & salutares sint, nullum est dubium illos sine Divina gratia haberi non posse. Certè expressè docet Apostolus Epist: 2da ad Corinth: cap: 3tio, quod non simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis sed sufficientia nostra ex Deo est. Igitur quodlibet pium desiderium, quaelibet pia cogitatio à Deo est, evidentè ergo concluditur initium quodvis fidei, atque pios credulitatis affectus gratiae Divinae esse tribuendos.

Et verò juxta doctrinam Apostoli mox laudatam fides, qua in Christum credimus, non est ex nobis, non est ex operibus nostris, ne quis gloriètur, sed donum Dei est, à Deo nobis donatum. Porro si initium fidei, si pij credulitatis affectus essent à nobis, & sine gratia ex nobis, jam fides esset ex operibus, conatibus nostris, jam homo haberet, unde gloriari posset, jam fides non donum, & datum Dei esset, sed opus nostrum. Haec verò cum fidei Catholicae contraria sint, firmiter tenendum est, ipsum etiam initium fidei, atque pios credulitatis affectus à Deo esse, & sine Divina gratia illos haberi non posse. Atque id à plurimis Conciliis definitum est; Arausicanum 2dum Canone 5to sic statuit. *Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui justificat impium, non per gratiae donum, idest per inspirationem Spiritus Sancti, sed naturaliter nobis esse dicit, adversarius Apostolicis dogmatibus probatur.*

Verum tamen dum gratia Dei ad fidem necessaria esse dicitur, sensus est, sine auxilio gratiæ Divinæ neminem posse habere fidem salutarem, neminem scilicet posse credere fide Divina quæ est propter authoritatem Dei revelantis, & ex pio in ipsum affectu procedit, qua homo sese Deo submittit ad obediendum fidei in rebus etiam quæ humanam superant rationem. Hinc nuda veritatum religionis cognitio, lectione & studio acquisita, quæ adjunctum non habet pium credulitatis affectum, non gratiæ Divinæ, sed hominis opus est, qua redditur homo sciens, non verò credens, atque ejusmodi religionis Christianæ notitiam etiam Mahumætanus habere potest.

Obijcies amo. Aput Isaiam cap: 30. dicitur: *Expectat Dominus ut misereatur Zachariæ cap: 1mo inquit Deus: Convertimini ad me, & Ego convertar ad vos.* In Proverbiis etiam Cap: 16to: scriptum est, *Hominis est præparare animam:* tandem Paulus ad Roman: Cap: 7mo: asserit: *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio,* & Jacobus Apostolus Cap: 4to: ait: *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Fidei ergo & sanctificationis nostræ, ac omnium bonorum operum initium, voluntati nostræ ad bene agendum se præparanti, ac disponenti adscribendum est. 2do nequæ etiam de sunt in Sacris literis exempla, quibus ostenditur per opera moraliter bona, solis naturæ viribus patrata, fidem non paucos obtinuisse, sic Cornelius Centurio Actorum Cap: 10mo: Zachariæ Luce Cap: 19no desiderio animatus Christum videndi, arborem Sycomorum ascendit, & ab ipso audire meruit: *Hodie in domo tua oportet me manere,* Nathanael non minus, quoniam in eo dolus non erat, à Jesu ad fidem vocatus est.

Resp: ad amum. Nos conamur, volumus quod bonum est, nostramque præparamus voluntatem, gratiæ prævenientis auxilio, cujus meritò fit, ut uberiores à Deo recipiamus gratias, quibus bonum ipsum perficere valeamus. quare quemadmodum dicitur: *Convertimini ad me,* ita quoque legimus Psal: 79. *Deus converte nos,* & libro Thren: cap: 5to. *Converte nos Domine ad te, & convertemur.* Apostolus etiam dum dixerat velle adjacet mihi, ipse ad Philippenses ait Deum in nobis etiam velle, operari.

Ad 2dum. Cornelius Centurio inter Judæos commorans, unius Dei habebat notitiam. & non sine aliqua fide eleemosynas donabat, & orabat, ut docet S. Augustinus libro

libro de prædestin; Sanctorum cap: 7mo Zachæus quoque bonum Christum videndi desiderium, ex gratia obtinuit, unde subjungitur. *Hodie huic domui salus facta est, eo quod & ipse filius sit Abrahamæ*, per fidem nempe in Christum Salvatorem, quam exemplo Abrahamæ ex gratia habebat. Nathanaelem quoque Divinæ gratia fuisse præventum; ostendit S. Bernardus Serm: 78. in Cantica, ubi sic inquit: *Invenit quoque Philippus Nathanaelem, sed prius Dominus illum, cum esset sub fœu viderat, quæ Dominæ visio nunquid non præparatio fuit?*

Quæres 7mo. Qualis est ista Gratia, quæ ad opera salutaria omnino necessaria esse dicitur?

Resp: Gratia Divina, quæ ad omnia salutaria opera necessaria est, non est gratia externa, quæ consistit in libero hominis arbitrio, lege, doctrina, exemplis atque præceptis Christi: sed est gratia interna, quæ non solum mentem illustrat, sed etiam voluntatem excitat, & movet. *Probat.* Illa gratia ad opera salutaria est omnino necessaria, quia Deus, secundum Apostolicam doctrinam velle & perficere in nobis operatur, & ex cujus non nisi auxilio sufficientes sumus cogitare illa quæ recta, ac nobis salutaria sunt. Porro talis gratia interna est, mentem nostram, ac voluntatem ipsa afficit. Ergo ad opera salutaria non sufficit gratia externa, sed interna omnino necessaria est, atque istiusmodi gratiam ad opera salutaria semper requirebat Ecclesia, unde Concilium Diospolitanum referente S. Augustino libro de gestis Pelagij cap: 14. damnavit Pelagianos, quia gratiam Divinam in libero hominis arbitrio, in lege atque doctrina reponebant, Concilium Milevitanum can: 4to sequentem Pelagianorum damnavit sententiam: *Non aliam dari gratiam in adiutorium, quam illam, quæ revelatur & aperitur intelligentia mandatorum Dei, ut sciamus quid appetere, quid evitare debeamus.* Unde S. Augustinus libro de gratia Christi cap: 24. sic inquit: *Gratia interna atque occulta mirabili, atque ineffabili potestate operatur in cordibus hominum non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Et certè omnia Concilia contra Pelagianos, & Semipelagianos celebrata, gratiam Divinam ad opera salutaria necessariam, in illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti reponunt, interna ergo est, non externa, neque in lege, doctrina, aut in Christi exemplis, sive præceptis constitui ipsa potest.

Quæres 8vo. Fortè Gratia Divina non ad simplicitèr, sals

salutariter operandum, sed ad facilius opera salutaria perficienda erit necessaria?

Resp: Non ad facilius tantum opera salutaria perficienda utilis est. Divina gratia, sed ad simpliciter illa peragenda, omnino necessaria. Et id in Conciliis definitum est. Carthaginense Canone 4to. *Quicumque dixerit ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere jubemur per liberum arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tamquam etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere mandata Dei, anathema sit.* Concilium quoque Tridentinum Sess. 6ta Can. 2do sic statuit: *Si quis dixerit, ad hoc solum Divinam gratiam per Jesum Christum dari, ut facilius homo juste vivere, ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia utrumquod, sed ægrè tamen, & difficulter possit, anathema sit.* Et certè Joann. cap. 15. Christus dixit: *Sicut palmes non potest facere frustum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis* quemadmodum igitur absolute necessarium est palmiti ad proferendos fructus, ut maneat in vite sic & nobis ad bona salutaria perficienda absolute necessarium est, ut in Christo maneamus, & cum auxilio gratiæ ipsius benè operemur, quia ut ibidem subjungit Salvator, *sine illo nihil prorsus facere possumus, sine me nihil potestis facere.* Apostolus quoque Paulus Epist. 1ma ad Corinth. cap. 3tio docet absolute & sine ulla limitatione, aut restrictione nos non esse sufficientes ut etiam salutariter aliquid cogitemus ex nobis, quasi ex nobis, sed totam nostram sufficientiam ex Deo esse docet, ex auxilio gratiæ ipsius. Ergo gratia Divina ad opera salutaria absolute necessaria est, adeo ut sine illa, ipsa nullatenus fieri possint. Unde Augustinus in fine libri de gratia Christi sic inquit: *Si consenserit nobis Pelagius non solum possibilitatem in homine, sed etiam ipsam voluntatem & actionem divinitus adjuvari, ut sine illo adiutorio nihil benè velimus, & agamus, nihil de adiutorio gratiæ Dei, inter nos controversiæ relinquitur.* Ipsa ergo possibilitas operis salutaris, illius velle, atque executio ipsius, gratiæ Divinæ tribuenda sunt. Non igitur ad facilius tantum operandum salutariter necessaria est gratia, sed prorsus & absolute ad opera salutaria ipsa prærequiritur.

Quæres quo. Ut homo in bono usque ad finem vitæ perseveret, estne Gratia necessaria?

Resp: Ut homo in bono usque ad finem vitæ perseveret,

veret, atque stabiliter permaneat, opus est gratia Divina. Probatur id 1mo ex Scripturis sacris. Jeremiae cap: 42. dicitur: *Timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant à me*, in quem locum S. Augustinus libro de dono perseverantiae cap: 2do sic ait: *Talis, ac tantus erit timor meus, quem dabo in cor eorum, ut mihi perseveranter adhæreant*, & S. Paulus ad Philipi cap: 1mo inquit: *qui cepit in vobis opus bonum, ipse perficiet usque in diem Jesu Christi*. Ex quibus manifestum est Deum specialiter justis lapsum immittere timorem ut non recedant ab eo, sed ut perseveranter ipsi adhæreant, ipsi quoque Deo tribuitur, bona nostra opera usque ad diem Jesu Christi perficere. Igitur ut homo in bono usque ad finem vitae perseveret, gratia Dei omnino necessaria est; quare Ecclesia semper reprobavit errorem Semipelagianorum, qui teste S. Augustino libro de dono perseverantiae cap: 17. docebant, Perseverantiam in bono usque ad finem, viribus humanis non verò gratiae Dei adscribendam esse, et ideo Concilium Arausicanum 2dum Can: 10. expressè defini- vit: *Adjutorium Dei etiam renatis, & annatis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, & in bono opere possint perdurare*.

2do: Id quoque ex constanti Ecclesiae sensu atque non interrupta traditione confirmatur. Et traditionis testes sunt Sancti Patres, ac praesertim Augustinus, qui ut perseverantiam in bono, donum Dei esse ostenderet, specialem ea de re scripsit librum. Sensus verò Ecclesiae liquet ex Orationibus, ab illa usurpari solitis, in quibus perseverantia in bono à Deo continuo postulatur, & hoc argumen- to usus est S. Augustinus, unde inquit libro de dono perse- ver: cap: 6to. *Cur autem perseverantia ista poscitur à Deo, si non datur à Deo, an & illa irrisoria petitio est, cum id ab eo petitur, quod scitur non ipsum dare, sed ipso non dan- te, esse in hominis potestate*.

Quæres 1mo. *Perseverantia in bono usque ad finem vitae, estne donum Dei speciale?*

Resp: Perseverantia in bono usque ad finem vitae, est donum Dei speciale. Hoc Concilium Tridentinum Sess: 6ta. Canone 22. expressè definivit. *Si quis dixerit, justifi- catum vel sinè speciali auxilio Dei in accepta justitia perse- verare posse, vel cum eo non posse, anathema sit*, Et Can: 16to perseverantia usque in finem appellatur *magnum do- num*. Unde & S. Augustinus libro de Correp: & gratia cap: 6to sic inquit: *Negare non possumus perseverantiam in bono*

pro-

*proficientem usque in finem, magnum esse Dei munus. Et certe quemadmodum Jeremias cap: 42. dicitur, Deus specialiter immitit justis Sanctum sui timorem, ut ab ipso non recedant, sed in accepta justitia permaneant, peculiari igitur gratiae suae auxilio efficit, ut in finem usque vitae suae in bono perseverent, neque frustra Deus hoc peculiare justis auxilium concedit, est ergo ipsis ad perseverandum usque in finem necessarium. Præterea singulari Divina Providentia sæpe fit, ut justī, quamdiu justī sunt, & beneplacita est Deo anima illorum ex hac vita discedant, ne malitia immutet intellectum ipsorum, & ne fictio decipiat animas illorum, undē dicitur Sapientiae cap: 4to: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, & ne fictio deciperet, animam illius. Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum.* Singulari ergo Dei protectione justī usque ad finem vitae præcaventur à malo, in statu justitiæ ex hac rapiuntur vita, singulari etiam, ac speciali adjutorio usque ad finem vitae in bono perseverant. Perseverantia igitur finalis in bono, singulare est donum Dei, sane quod non est commune omnibus justis, & quod nonnisi ex inscrutabilibus judiciis Dei procedit, singulare ac speciale donum est. Porro perseverantia in bono finalis, non est omnibus justis communis, multi siquidem qui totæ vitæ tempore justī erant, in fine defecerunt: & Augustinus libro de dono Perseverantiæ cap: 8vo cur unī perseverantia detur, alteri non detur, ad inscrutabilia judicia Dei recurrit, sic inquit. *Ex duobus piis cur huic detur perseverantia, illi autem non detur, inscrutabilia sunt judicia Dei.* Ergo finalis in bono perseverantia singulare, ac speciale donum Dei est.*

Dices: Si donum perseverantiæ finalis speciale sit, in culpa non erit justus si non perseveret, quia speciale perseverantiæ donum à Deo non accepit.

Resp: Quod justus reipsa in bono non perseveret, semper ipsius culpa est. *amō:* Quia cum ordinariis gratiæ auxiliis potest in bono perseverare, quia cum illis tentationes superare & peccata evitare potest. Quare Apostolus Paulus Epist: 1ma ad Corinth: cap: 13tio inquit: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere,* qui autem adjuvante Deo possunt tentationes superare, possunt etiam perseverare. Undē etiam S. Augustinus libro de Corrept: & gratia cap: 7mo de homine justo

et sic inquit. *In eo quod audieras, & tenueras, in eo perseverares, si velles.* Ergo justus per ordinaria gratiae auxilia potest in bono usque in finem perseverare. Si itaque iis auxiliis non recte utatur, atque re ipsa non perseveret, ipsius culpa est. 2do: Auxilium speciale ad perseverandum in bono usque in finem, justus suppliciter promereri potest. Id docet S. Augustinus libro de dono Perseverantiae cap: 6to dicens: *Hoc Dei donum suppliciter emereri potest,* & cap: 7mo inquit: *Poterat etiam non orantibus dari, sed oratione nostra nos voluit admoneri, a quo accipiamus haec beneficia.* Neque frustra Ecclesia pro impetrando dono perseverantiae orationes multiplicat, nisi quia supplicibus orationibus a Deo obtineri potest. Cportet ergo ut quisque tum assiduo bonorum operum exercitia, tum jugi oratione, magnum finalis perseverantiae donum a Deo obtineat, quibus si desit, ipse sibi imputet. Unde & Concilium Tridentinum Sess: 6ta cap: 13tio inquit: *Deus nisi ipsi illius gratiae defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere.*

At inquires: S. Augustinus, id, quod perseverantia finalis uni detur, alteri non detur, ex iudiciis Dei inscrutabilibus unice repetit, quae certe non sunt in nostra potestate.

Resp: Perseverantia finalis est perennis, & non interrupta in bonis operibus usque ad finem vitae permanentia, proindeque importat gratiarum efficacium complexionem, quibus homo justus praemunitus concupiscentiae impetus frangit, daemonum tentationes propulsat, mandata Dei custodit, atque in adepta justitia, sanctitateque ex hac vita decedens, vitam obtinet aeternam. Manifestissime ex inde elucet perseverantiam finalem donum Dei esse singulare, speciale ac prorsus gratuitum, quod cui datur misericorditer conceditur, cui non datur, justè denegatur, atque tristissima constat experientia, etiam justissimos post excellentia merita, quandoque prolapsos, in caepa justitia non permansisse, atque in hoc apparent inscrutabilia iudicia Dei. Et quamquam magnum perseverantiae finalis donum suppliciter, ac de congruo tantum emereri possit, strictè tamen, seu de condigno promereri nequit. Hinc clamat Apostolus ad Philip: cap: 2do: *Cum metu & timore salutem vestram operamini* & ima ad Corinth: cap: 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.*

Quæres 3mo: Utrum per ordinaria Gratiae dona, per totam vitam potest quis omnia etiam venialia evitare peccata?

Resp

Resp: Per ordinaria gratiæ dona, siné speciali dono, nemo potest per totam vitam omnia etiam venialia evitare peccata. Enim verò in Scripturis Sacris, nullus hominum ab omni peccato immunis dicitur, imò omnes peccatis subditi esse censentur, undé Joannes Apostolus Epist: ima cap: imò inquit. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*, imò etiam justì, qui eo ipso, quod justì sint, ordinariis auxiliis gratiæ perfruuntur, multoties peccare dicuntur. Proverbiorum cap: 24. *Septies calet justus, & resurget*. Igitur quoniam justì, ordinariis gratiæ instructi auxiliis sæpiùs venialiter peccent, ad vitanda omnia per totam vitam venialia etiam peccata, speciali opus est gratia. Et istud Concilium Tridentinum Sess: 6ta Canone 23. his verbis definivit. *Si quis dixerit hominem justificatum posse in tota vita omnia peccata etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia anathema sit*. Atque id docent Sancti Patres, Augustinus, Bernardus, atque alii.

Dices: Non solum justus, sed etiam peccator cum ordinariis gratiæ auxiliis, quodlibet peccatum etiam veniale vitare potest. Ergo & omnia vitare potest.

Resp: Verum est, non solum justum, sed etiam peccatorem cum ordinariis gratiæ auxiliis abstinere posse à quolibet etiam veniali peccato in particulari & seorsivè considerato, seu ab omnibus & singulis distributivè sumptis, alias illud peccatum, quod vitare homo non posset, non esset peccatum, quia non esset liberum, sed necessarium, inde tamen minimè sequitur ipsum omnia etiam venialia simul & collective sumpta, evitare posse, quemadmodum enim homo robustus, licèti possit centum homines sigillatim prosternere, non tamen id efficiet, si centum illi homines aut simul irruant, aut sibi continuo & immediate in illum irruendo succedant, ita quoque, quamvis nullum sit singulare peccatum, cui homo, maximè justus, pares non habeat vires ad illud evitandum, si tamen venialium peccatorum spectetur multitudo, & tentationum frequentia, necesse est eum deficere, & ubi uni conatur resistere, alteri succumbere, neque enim potest homo erecto semper, ac vigili animo obrepentes undequaque tentationes superare, & insurgentes passim concupiscentiæ motus constanter comprimere. Quod ergo homo etiam justus cum ordinariis gratiæ auxiliis, siné speciali Dei privilegio, toto vitæ tempore non possit omnia & singula etiam

tiam venialia evitare peccata, ratio unica est, infirmitas humanæ nostræ naturæ. Unde S. Hieronymus libro 2do contra Pelagianos sic inquit: *Quamdiu finis ille adveniat, necesse est nos subiacere peccato, non naturæ & conditionis vitio, sed fragilitate, & mutatione voluntatis humanæ.*

Quæres: 22mo: Singulare Dei Privilegium, omnia, toto, vitæ tempore, etiam venialia evitandi peccata, cui concessum fuerat?

Resp: Illud Privilegium nulli puro homini, præterquam B. V. Mariæ concessum esse. Id innuit Concilium Tridentinum Sess: 6ta Can: 23. ubi Privilegium omnia etiam venialia, toto vitæ tempore evitandi peccata, ex mente, & sensu Ecclesiæ B. V. Mariæ competere affirmat, nullius alterius qui eo pari modo gauderet, facta mentione. Quare S. Augustinus libro de natura & gratia cap: 36. scripserat. *Excepta Sancta Virgine Maria, si omnes alios Sanctos, & Sanctas, cum hic viverent, congregare possemus, & interrogare utrum essent sine peccato? Nonne una voce clamassent. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est.*

ARTICULUS 2dus.

De necessitate Gratiae Divinae ad opera bona ordinis naturalis.

Quæres 1mo. Utrum homo sine Gratia Divina, viribus naturæ possit bonum ordinis naturalis & cognoscere, & perficere?

Resp: Homo sine Gratia Divina, solis naturæ viribus, multa bona ordinis naturalis, & cognoscere & perficere potest, non tamen omnia. Enimvero ex Conciliis Aurasicano 2do, & Tridentino discimus per peccatum originale totum hominem secundum corpus & animam indeterius fuisse commutatum, liberum voluntatis arbitrium infirmatum, inclinatum, & attenuatum, sed non amissum, neque extinctum. unde Concil: Trident: Sess: 6ta Can: 5to inquit: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum, amissum, & extinctum esse, anathema sit.* Igitur vires naturæ humanæ sive intellectus ad cognoscendum verum, & bonum, sive voluntatis ad illa quæ vera & recta sunt amplectenda, non sunt in nobis per pec-

catum originale extinctæ, sed iminutæ, ac debilitatæ, Iam naturale intellectus nostri, tenebris ignorantia obfusum, sed non prorsus extinctum, voluntas, concupiscentia passionibus depravatæ, sed liberum ipsius arbitrium non ex toto amissum. Hinc damnatæ sunt à summis Pontificibus sequentes propositiones: *Liberum arbitrium sine adiutorio Dei non nisi ad peccandum valet*, & altera ista: *Voluntas quam gratia non prævenit, est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*. Cum igitur vires naturæ humanæ, vires intellectus, & voluntatis per peccatum originale diminutæ, debilitatæ, sed non prorsus amissæ, aut extinctæ sint; Inde omnino consequitur, hominem viribus naturæ, sine gratia Divina posse quædam bona ordinis naturalis & cognoscere, & perficere, sed non omnia.

Et utrumquæ ipsa comprobatur experientia. Et quidem 1mo, quod attinet cognitionem veri, boni, & recti. Nemo enim est in Ethnicorum libris adeo peregrinus qui nesciat bene multa fuisse ab eis de virtutibus & vitiis, de moribus, & vitæ institutis, deque humanæ societatis officiis rectè, sapienterquæ pertractata, adeo; ut primi Religionis Christianæ Patres non dubitaverint ea in libros sacros inferre. Non omnia tamen quæ recta, ac justa sunt, cognoverunt: uno turpiter in multis prolapsi sunt, cuius rei testes sunt, multi, crassi, ac pudendi errores, de quibus vel ipsa Philosophorum lumina reprehenduntur. Sed & moderni Philosophi, tristè exhibent hujus veritatis experimentum, qui dum abjecto omni Divino lumine, vitæ humanæ præcepta tradere conati sunt in turpissimos errores prolapsi sunt. Id verò totum ex eo proficiscitur, quod per peccatum originale hebetata intellectus nostri acies, abstrusiores quasdam veritates morales, sine Dei illustratione attingere nequit. Unde S. Thomas libro 4to contra Gentes cap: 52. de pænis peccati originalis disserens sic inquit: *Est potissima debilitas rationis, ex qua contingit, quod homo difficulter pervenit ad veri cognitionem, & facile labitur in errorem, & appetitus bestiales omnino superare non potest, sed multoties obnubilatur ab eis*.

2do. Quantum verò attinet executionem boni, & recti, ipsa quoquæ experientia edocet, hominem viribus naturæ, sine Divina Gratia, multa posse bona, ordinis naturalis perficere sed non omnia. Et id insinuat Apostolus Paulus ad Romanos cap: 2do dicens: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex*. Quibus cla-

re

re affirmat Apostolus. Gentes quæ legem scriptam non habebant, legem tamen in cordibus suis in sculptam habebant, naturaliter ea, quæ legis erant implevisse, non quidem legem naturalem perficiendo, sed aliqua saltem legis, viribus naturæ adimplendo. Unde etiam S. Augustinus exemplo impiorum, atque infidelium id probat, libro de Spiritu & Littera cap: 17. dicens: *Etiam impiorum, nec Deum verum veraciter, just. quæ colentium, quædam facta vel legimus vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito rectèque laudamus, hujus verò rei rationem* cap: 28. hanc reddit: *quia non usque adeo in anima humana imago Dei, terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit, etiam in ipsa impietate vitæ suæ, facere aliqua legis & sapere.* Aliqua certè legis, sinè Divina gratia, & sapere, & facere possunt, sed non omnia, unde idem S. Pater libro 1mo de nuptiis, & concupisc: cap: 3tio docet, *liberum nostrum arbitrium parum valere ad bonum, & Libro de perfectione justitiæ cap: 2do affirmat: parum illud esse ad non peccandum, nisi sanetur gratia Dei.* Quare Apostolus Paulus in Epist: ad Romanos cap. 1mo nefanda, describit Gentilium Philosophorum crimina, *qui cum cognovissent Deum non sicut Deum glorificaverunt, propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum.* Ex his verò omnibus evidentissimè consequitur, hominem viribus naturæ, sinè Divina Gratia posse aliqua, aut etiam multa ordinis naturalis bona ac recta, cognoscere, ac perficere, sed non omnia.

Dices: Sacra Scriptura, Concilia, Patres perpetuè nobis inculcant, nihil nos boni posse non solum facere, sed nec cogitare, aut cognoscere sine Dei Gratia, ac proinde admonemur, Divinum lumen, & adjutorium implorare.

Resp: Hæc intelligenda sunt de illa cognitione, atque operatione, quæ ad pietatem, & salutem conducunt, sunt proinde salutaria, atque ordinis supernaturalis, quæ sinè Divina illustratione, Divinoque auxilio esse nequeunt, non verò de cognitione veri, aut operatione boni, ordinis naturalis. Verum etiam & ad hæc Divinum lumen, Divinumque adjutorium implerandum nobis est, quia plenam, perfectamque boni, ac recti scientiam, erroribus destinatis assequi, & cuncta recta ac justa, ordinis etiam naturalis perficere nostris viribus non valeamus.

Quæres 2do. Utrum homo viribus naturæ, sine Divina Gratia, legem, & Dei præcepta observare possit?

Resp: Concors est omnium Catholicorum sententia, nec minimum quidem Dei mandatum, sine Divina Gratia, salutariter, aut meritorie adimpleri posse, quia ad opera salutaria & meritoria Gratia Divina omnino necessaria est, Verum si præcepta Divina in se tantummodo spectentur, nonnulla faciliora sine Dei Gratia, ac viribus naturæ potest homo adimplere, non tamen omnia. Enimvero Concilia Diospolitanum, Carthaginense 2dum, Aurasicanum pariter 2dum contra Pelagianos definierunt, universam legem sine speciali Gratia Divinae adjutorio impleri non posse, & id S. Augustinus repetit ex infirmitate naturæ humanæ, quæ per peccatum originale infirma facta est. Quare libro de natura, & gratia cap: 40. sic inquit: *Si phisibilitas naturalis per liberum arbitrium, & ad cognoscendum quomodo vivere debeat, & ad bene vivendum sufficit sibi, ergo Christus gratis mortuus est.* Non ergo omnia Divina præcepta, in se etiam spectata, naturæ viribus sine Divina Gratia servari possunt. Et id facile sibi quisque persuadere poterit, considerans præcepta quædam corruptæ naturæ nostræ inclinationibus maxime contraria esse, veluti injurias patienter tollerare, inimicis bonum pro malo reddere, & alia. Nonnisi igitur faciliora quædam præcepta, naturæ viribus homo adimplere potest, quia cum non sint, liberi arbitrij vires per peccatum originale prorsus extinctæ, & bona quædam ordinis naturalis perficere, & nonnulla faciliora Dei mandata observare potest.

Quæres 3tio. Sed potestne homo viribus naturæ Deum super omnia diligere?

Resp: Fide certum est amore supernaturali, & sicut oportet ad salutem, Deum diligere non posse sine adjutorio Divinae Gratia, Gratia enim est principium omnis actus supernaturalis. Nemo etiam sine auxilio Divinae Gratia potest Deum etiam amore naturali, super omnia diligere, talis siquidem amor est perfectissimus, & homini ad terrena depresso difficillimus, superat igitur vires humanæ naturæ. Modò tamen aliquo imperfecto, viribus naturæ diligere Deum potest, quia ipsius bonitas, excellentia, ceteraque perfectiones lumine naturali cognosci possunt, & his voluntas aliquo amore erga Deum excitari valet.

Quæres 4to. Utrum ad superandas tentationes Gratia Divina sit omnino necessaria?

Resp:

Resp: Tribus modis tentatio superari potest, scilicet ex amore Dei, ex sola honestate operis, & ex fine pravo, ut cum homo avarus, luxuriæ, vel gloriæ resistit, ex inordinato pecuniæ amore.

Extra dubium est tentationes ex Dei amore & cum merito ad vitam æternam conducente sinè gratia Dei, superari non posse, undè S. Augustinus libro 21. de Civit: Dei cap: 16 sic inquit: *Tunc vitia victa deputanda sunt, cum Dei amorè vincuntur, quem nisi Deus ipse donat, nec aliter nisi per mediatorem Dei, & hominum hominem Christum Jesum.* Non minùs etiam certum est, ac exploratum, sinè ulla gratia, tentationes ex pravo aliquo fine superari aliquando posse, cum nempe unum peccatum aliò vincitur, quare Augustinus libro. 21. de Civit: Dei cap: 16. sic inquit: *Nonnunquam apertissima vitia aliis vitiis vincuntur occultis, quæ putantur esse virtutes, in quibus regnat superbia, & quædam sibi placendi altitudo ruinosæ.* Jam ex solò honesti amore, potest quidem homo sinè gratia leves quasdam superare tentationes, quia viribus naturæ & aliqua opera bona perficere valet, & quædam faciliora præcepta observare potest. Sed tentationes graves sinè gratia Dei superare nequit. Scripturæ namqué Sacræ, Concilia, & Sancti Patres victoriam tentationum Deo auxilianti adscribunt. Psalmo 17. dicitur: *In te eripiar à tentatione,* & Psalmo 29. inquit David: *Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Hinc Christus Dominus Math: cap: 6to orare nos docuit: *Et ne nos inducas in tentationem.* Undè & Paulus Apostolus in Epistola ad Romanos cap: 7mo postquam conquestus est, se in membris suis experiri legem repugnantem legi mentis, atque captivantem in lege peccati, exclamavit: *infelix ego homo, quis me liberabit à corpore mortis hujus,* & statim sibi respondet: *Gratia per Jesum Christum.* Quare Concilium Arausicanum 2dum Can: 14. hæc habet: *Divini muneris est, cum rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & in justitia continemus, & Diospolitanum à Pelagio exigebat, ut fateretur, quando contra tentationes, & concupiscentias illicitas dimicamus, non ex propria voluntate, sed ex Dei auxilio, & adjutorio provenire victoriam.* Et certè ita ad malum inclinatur homo, ut longè potius mala cupiditate tangatur, quam honestate, & minùs adhuc pietate, quare cum gravis urget tentatio, si non adesset gratia, laberetur procul dubio homo in peccatum à concupiscentia intellectus, atque ad malum attractus, qua-

quæ: à S. Augustinus Sermone 13tio de verbis Apostoli sic inquit: *Sine Gratia non dico vincere, sed nec pugnare possumus; quia nisi ille regat, cadis, nisi ille erigat, jaces.*

Quæres 5to. Potestne homo viribus naturæ se ad Gratiâ disponere?

Resp: Homo viribus naturæ se ad Gratiâ positivè disponere nequit. Enimverò Gratia Divina est donum supernaturale: dispositiones ergo naturales nullam cum Divina Gratia proportionem habere possunt. Viribus igitur naturæ ad gratiam positivè se homo disponere nequit, unde Concilium Arausicanum adum Canone 3tio statuit. *Si quis invocatione humana Gratiâ Dei dicit posse conferri, contradicit Isaiæ, vel Apostolo idem dicenti: Inventus sum à non quærentibus me.* Et Canone 4to dicitur: *Si quis ut à peccato purgemur voluntatem nostram Deum expectare contendit, resistit ipsi Spiritui Sancto per Salomonem dicenti. Præparatur voluntas à Domino.* Et certè præviæ ad Gratiâ positivæ dispositiones, sunt bona desideria, pii ad bonum conatus, ac tandem humilis oratio. Porro hæc proût ordinantur ad salutem æternam, viribus naturæ, sinè præveniente Spiritus Sancti Gratia haberi nequeunt. Quare S. Thomas Doctor Angelicus 2da 2dæ Art: 3tio præviæ ad consequenda Divina dona dispositiones à Spiritus Sancti præveniente gratia, repetit, dicens: *Illa virtus secundum quam sua dona Deus dat unicuique, est dispositio, sive præparatio præcedens, sive conatus Gratiâ accipientis. Sed hanc etiam dispositionem, vel conatum prævenit Spiritus Sanctus movens mentem hominis, plus vel minus secundum suam voluntatem.* Quapropter & Apostolus ad Coloss: cap: imo, Deo tribuit quod dignos nos fecis in partem fortis Sanctorum in lumine.

Dices. Saltem homo potest viribus naturæ remove-re à se impedimenta Gratiæ, cordis duritiem, ardorem concupiscentiæ.

Resp: Id efficere aliquatenus homo viribus naturæ potest. Quia potest homo viribus naturæ, aliqua bona opera ordinis naturalis facere, quedam faciliora præcepta adimplere, quasdam, non ita graves tentationes vincere. Potest ergo aliquatenus viribus naturæ impedimenta Gratiæ à se remove-re. Sed hæc erit dispositio ad Gratiâ remota, ac negativa, & per illam homo ad gratiam potius minus indispositus redditur, quam dispositus efficitur.

Quæres 6to. Utrum Deus prædictarum dispositionum, Gratiâ prævenientium aliquam rationem habeat?

Resp:

Resp: Deus prædictarum naturalium dispositionum, Gratiam prævenientium, quæcunque tandem supponantur, non ita rationem habet, ut ipsis certò, & infallibiliter ad largiendas homini gratias suas moveat. *Probat.* Apostolus Paulus Epist: Ima ad Corinth: cap: 4to sic inquit: *Quis te discernit? Quid habes, quod non acceperisti... quid gloriaris quasi non acceperis.* Nihil ergo in nobis, quasi ex nobis habemus, quò apud Deum discernamur, nihilquè nobis inest, in quo possumus gloriari, quasi illud à Deo non acceperimus. Porro si Deus naturalium dispositionum, quæcunque illæ in homine supponantur, ita rationem haberet, ut illis certò, & infallibiliter ad largiendas homini suas gratias commoveretur, jam istiusmodi dispositiones nos apud Deum discernere, atquè in illis tamquam nostris acminimè à Deo acceptis, possemus gloriari. Hæc vero cum dici nequeant, quia sola gratia nos coram Deo discernit, omnia bona Deo accepta referre debemus, ipsiquè humiles gratias rependere. Ergo quæcunque tandem supponantur in homine dispositiones naturales, gratiam prævenientes, non ita Deus illarum rationem habet, ut ipsis certò, & infallibiliter ad largiendas homini suas gratias moveatur. Et verò gratia est donum Dei prorsus gratuitum. Si verò Deus dispositionibus hominis naturalibus, ad gratiam largiendam certò moveretur, jam gratia non esset donum Dei gratuitum, sed quasi naturæ humanæ debitum, quod Pelagianismus sapit.

Dices. Ex communi axiomate. *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Ergo saltem ex immutabili Dei ordinatione, Gratia Divina certò, & infallibiliter tribuitur, facienti viribus naturæ quod in se est.

Resp: Tritum illud axioma. *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam* intelligendum est de facientibus quod in se est: ex adjutorio Divinae gratiæ, cui fideliter cooperantur, non verò de facientibus quod in se est viribus solius naturæ. Et ita istud axioma declaravit S. Thomas in Summa suæ Theologiæ, quod est postremum illius opus dicens: *Deus facienti quod in se est, cum auxilio gratiæ, à qua movetur, non denegat ulteriorem gratiam.* Quando ergo homo cum præveniente atquè excitante gratia, facit id, quod in ipso est, eidem assentiendo, atquè cooperando, Deus abundantiores atquè ulteriores illi non denegat gratias.

CAPUT TERTIUM

*De Gratia efficaci, & sufficienti.*ARTICULUS I^{us}*De Gratia efficaci.**Quæres 1mo. Utrum admittenda sit Gratia efficax?*

Resp: Dogma fidei est, dari gratiam efficacem, quæ certò, & infallibiliter in nobis operatur velle & perficere. *Probatur ex Sacris Scripturis.* Ezech: cap: 36. dicitur: *Dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri, auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* His simillima, quasi in compendium contracta habet Paulus Apostolus Epist: ad Philip: Cap: 2do. *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere.* Datur ergo Gratia Divina efficax, quæ actu post se effectum trahit salutarem, quæ facit ut in præceptis Divinis ambulemus, quæ velle & perficere ipsa in nobis efficit, & hæc est illa gratia de qua S. Augustinus libro de Prædest: Sanctorum cap: 8vo graviter pronuntiavit, quæ à nullo duro corde respuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia penitus auferatur. Præterea Proverbiorum cap: 21. scriptum est: *Cor Regis in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud.* Scilicet Deus cum supræmam, & omni potentissimam habeat in humana corda potestatem, per gratiam suam, quocunque voluerit convertit ea, hæc autem gratia, cum semper obtineat effectum, efficax est. Et hoc est, quod Christus aliis verbis expresserat, quia nimirum à Patre trahimur, ideo ad eum venimus. Joan: cap: 6to. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Merito igitur dixit S. Augustinus libro de corrept: & gratia cap: 14. *Deus magis habet in sua potestate voluntates hominum, quam ipsi suas.*

Quæres 2do. Gratia efficax infertne aliquam voluntati humanæ necessitatem?

Resp: Gratia efficax nullam voluntati humanæ infert necessitatem, quare sub gratia efficaci, illæsum manet /

net liberum hominis arbitrium. Et hoc dogma fidei à Concilio Tridentino contra errores Lutheri & Calvini, Sess: 6ta Can: 4to definitum est, his verbis: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, neque posse dissentire, si velit, anathema sit.* Sed & variis argumentis istud dogma comprobari potest, maximè ex Sacris Scripturis. Ecclesiastici cap: 31. dicitur: *Potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit, ideo stabilita sunt bona illius in Domino.* Porro qui per gratiam Dei ita abstinet à malis, ut posset ab iis non abstinere, planè sub gratia liber est, neque ullam ei gratia quantumvis efficax infert necessitatem. Ergo per gratiam efficacem liberum hominis non tollitur arbitrium. Et vero certum est voluntatem humanam gratiæ Divinæ, etiam efficaci cooperari, & cum ipsa agere, unde gloriatur Paulus 1ma ad Corinth: cap: 15. quod cum gratia Divina ceteris abundantius laboraverit dicens: *Gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum,* & Concilium Tridentinum Sess: 6ta Can: 4to docet, voluntatem humanam Deo vocanti, atque excitanti, cooperando assentiri, ita ut si velit, possit eidem dissentire, neque ipsam veluti inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere. Porro si voluntas humana à gratia efficaci ad bonum necessitaretur, quomodò ipsa gratiæ cooperatur, eidem assentiendo ita ut possit dissentire? quomodo non est ipsa veluti inanime quoddam? Certè si voluntas humana à gratia necessitatur, nihil omnino illa agit, atque merè se habet passivè. Quæ cum dici nequeant, non ergo voluntas nostra à gratia necessitari dicenda est, sed sub gratia etiam efficacissima liberrima illa manet. Merito itaque, damnata est 4ta Janseuij propositio: *Semipelagiani in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare,* proscripta pariter fuit propositio roma Quesnelli. *Gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.* Enimvero gratia efficax sic voluntatem humanam prævenit, ac movet, ut consentire, vel dissentire, in ipsius libero arbitrio sit positum, quare S. Augustinus libro de Spiritu, & liber cap: 34. sic inquit: *Ipsium bonum velle Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia ejus prævenit nos, consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire propriæ voluntatis est.*

Obijcies

Obijcies 1mo. Joannis cap: 6to. dicitur neminem posse ad Christum venire, nisi eum Pater traxerit. Porro trahere non designat motionem liberam, sed necessariam. *2do.* Celebre est S. Augustini effatum, *Quod amplius nos delectat secundum id operemur necesse est*, gratia autem efficax ex Augustino est delectatio victix, quare sæpius asserit Dei gratiam indeclinabiliter, insuperabiliter humanam flectere voluntatem.

Resp: ad 1mum. Trahitur homo per gratiam non necessitate, sed voluptate. Ita rem explicat S. Augustinus Tract: 26. in Joannem. *Nolite cogitare, invitum trahi, & trahitur animus & amore; etiam voluptate traheris, porro a Poetæ dicere licuit, trahit sua quemque voluptas, non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio, quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est.*

Ad 2dum. Quod amplius nos delectat delectatione deliberata, quæ voluntatis inclinationem assensumque consequitur, secundum id operemur, necesse est, necessitate scilicet consequente, quæ libertati minimè nocet; quia liberam voluntatis determinationem subsequitur. Non verò id, quod nos amplius delectat delectatione indeliberata, quæ omnem voluntatis antecedit actum, hoc operemur necesse est, hæc enim necessitas antecedens esset, & humanam perimeret libertatem. Porro cum voluntas humana à Divina gratia excitata, prægustata spiritali suavitate, illud operatur salutare bonum, quod eam magis delectat, id fit ex deliberata majori cælesti delectatione, qua contrariam carnalem vincit cupiditatem. Hæc autem cum voluntatis complacentiam, ipsiusque assensum subsequatur, libertati humanæ nocere nequit. Cum itaque docet S. Augustinus per gratiam Divinam, indeclinabiliter; insuperabiliter voluntatem humanam permoveri, efficaciam tantummodo vult adstruere gratiæ, quæ Deus certo, & infallibiliter, humanam, quò vult inclinat voluntatem, cordis duritiam contumaciamque superat, non verò immutabilem inducere necessitatem, unde S. Thomas quæst: 6ta de malo art: unico ad tertium sic inquit: *Deus movet immutabiliter voluntatem, propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest, sed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed manet libertas.*

Quæ-

Quæres 3tio. Qualis sit ista efficacia gratiæ, & in quò reponi illa debet?

Resp: Qualis sit ista efficacia gratiæ, utrùm intrinseca an extrinseca, quoniam hac de re multæ ac diversæ sunt Theologorum opiniones, nihil verò certi ex SS. Patribus, aut Conciliis deduci potest, nihil clarè in Scripturis Sacris exprelsum reperire licet, nihil etiam in hac quæstione definitivè Ecclesia, propter eam qualis sit efficacia gratiæ, ab intrinseco an ab extrinseco, unde illa repeti debeat prorsus incompertum est, quare hoc unum statuimus, Deum per gratiam suam miris, innumerabilibus, & ineffabilibus modis in nobis operari, adèo ut meritò hic verba Christi ad Nicodemum Joan: cap: 3tio dicta usurpare liceat. *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat.* Unde & S. Augustinus libro de Corrept: & Gratia cap: 3to, fatetur se nescire quare ista sic, alii aliter, atque alii aliter, diversis & innumerabilibus modis vocentur ut reformentur. Idem repetit libro de prædest: Sanctorum cap: 20. Præterea S. Augustinus scribens ad Simplicium, expressè docet Deum miris modis per gratiam suam in cordibus hominum operari. Namque libro imo, quæst: 2da inquit: *illos electos esse, qui congruenter vocati sunt, & statim subjungit: Deum eorum misereri quos ita vocat, quomodo iis aptum est, ut sequantur, & rursus ait: Deum sic vocare quomodo scit congruere, ut vocantem non respuat.* Sive autem S. Doctor hic intelligatur loqui de congruitate intrinseca, seu attemperatione ipsius gratiæ ad statum hominis cui datur, sive de congruitate extrinseca, quæ à variis desumitur circumstantiis in quibus est homo, cui gratia à Deo conceditur, semper juxta doctrinam S. Augustini verum est Deum, miris modis congruentibus, aptissimisque per gratiam suam in cordibus hominum operari, quare iterum cap: 19. inquit: *Trahitur homo miris modis ut velit, ab illo, qui novit intus in hominum cordibus operari, non ut nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.* Idem docet S. Augustini discipulus. S. Prosper libro contra Collatorem cap: 7mo ubi pulcherrimè describit varios, ac diversos modos quibus Deus peccatores ad se vocat, atque sic inquit: *Trahit timor, principium enim sapientiæ timor Domini. Trahit lætitia, quoniam lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi. Trahit desiderium, quoniam concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Trahunt delectationes, quoniam dulcia faucibus meis eloquia tua. Et quis*
per-

*perspicere, aut enarrare possit, per quos affectus visitatio Dei animam ducat humanam. Certè cum Deus omnia à fine ad finem attingat fortiter, atque disponat suaviter, ut inquit Scriptura, inde maximè apparet, omnipotentissimam, ac sapientissimam virtutem ejus, quod miris & ineffabilibus modis trahat ad se homines, adeo ut quilibet scrutando vias suas, dicere Deo cum Psalmista possit: *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam.* Psal: 138.*

Quæres 4to. Cur ergo semper difficilis visa est concordia humanæ libertatis cum Divina gratia?

Resp: Quæcunque circa efficaciam gratiæ eligatur Theologorum sententia, semper difficilis esse videtur concordia humanæ libertatis, cum gratia Divina. Quod enim ab alio, maximè infinitè potentiore, movetur, libertatem suam deperdere videtur. Quia ergo Deus est homine infinite potentior, dum adstruimus hominem à Deo per gratiam moveri, excitari, idque adeo ut in operibus salutariibus initium, & progressus boni operis à Deo sit, inde homo videtur vires suas libertatemque amisisse, quare S. Augustinus, ex sola necessitate gratiæ persensit difficultatem illam cum libero arbitrio conciliandi, sic enim libro de gratia Christi cap: 47. loquitur: *Ista quæstio ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur, quando vero asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Verum cum gratiæ Divinæ operatio inter Mysteria, & arcana abscondita merito numerari debeat, superfluum est tentare, ut clarè & nitidè gratia Divina, cum humana libertate concilietur, sed utrumque, quod ab Ecclesiâ definitum, semperque creditum est, teneri debet, scilicet gratiam ad opera salutaria omnino esse necessariam, per illam Deum vellemus & perficere in nobis operari, & gratiam Divinam quantumvis efficacem nullam voluntati humanæ inferre necessitatem, ac proinde illæam ipsius manere libertatem.

A R T I C U L U S 2dus

De Gratia sufficiente.

Quæres 1mo. Utrum datur Gratia sufficiens?

Resp: Præter gratiam efficacem quæ semper effectum ad quem datur, operatur, & cui à voluntate humana

na nunquam resistitur, datur etiam gratia inefficax, cui voluntas humana resistit, & quæ propterea effectum suum non sortitur, idèoque sufficiens solum est, non efficax. *Probat* Maxime ex Scripturis Sacris. In Veteri namque Testamento sæpius Deus exprobrat Israelitis duritiam cordis, & resistantiam voluntati suæ, sic Proverb: cap: 1mo. *Vocavi, & remuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.* Unde S. Protomartyr Stephanus eosdem Judæos sic objurgabat Actor: cap: 7mo. *Dura cervice, & in circumcisis sordibus, & auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis, sicut Patres vestri, ita & vos.* Christus etiam Math: cap: 23. dicebat: *Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & notuisti? Tandem Apostolus Paulus in Epist: ad Rom: cap: 2do sic inquit: Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurisas tibi iram.* Ex quibus manifestissimum est, gratiis Divinis, humanas voluntates sæpius resistere, ipsas despicere, negligi, ac propterea effectu suo frustrari. Dantur ergo gratiæ quæ sufficientes solummodo dicuntur, & inefficaces sunt. Id quoque constat, ex Sanctis Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, qui libro 1mo de peccat: meritis: & remissis: cap: 39. de justo sic ait: *Habet concupiscentiam cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit, si reprobus esse noluerit.* Quare merito damnata est secunda Jansenii propositio. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur, & ex Quesnellianis ista: Quando vult Deus animam salvam facere, & eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana resistit.*

Dices. Gratia quæ nunquam effectum obtinet, quoddam est monstrum gratiæ. Porro gratia sufficiens nunquam effectum suum obtinet. Ergo monstrum est gratiæ, non gratia.

Resp: Gratiam sufficientem semper parere aliquos in homine effectus, scilicet mentis illustrationem, atque etiam in voluntate motionem, boni cupidinem, atque etiam expeditam hic & nunc boni peragendi potentiam, vix possibilis est gratia, quæ nullum omnino haberet effectum, elset enim tunc simul gratia & non elset. Gratia igitur sufficiens non est aliquod monstrum gratiæ, sed vera gratia. Quod verò gratia sufficiens careat illo effectu con-

sum-

summato, atque perfecto, ad quem & ex natura sua, & ex Dei voluntate ordinatur, id fit non gratiæ vitio, sed ex culpabili hominis resistantia, unde S. Alexander 8vus damnavit istam propositionem. *Gratia sufficiens, statui nostro non tam utilis, quam perniosa est, sic ut merito perire possimus, à gratia sufficiente libera nos Domine.*

Quæres 2do. Quid nomine gratiæ sufficientis intelligendum sit?

Resp: Nomine gratiæ sufficientis, ex mente Ecclesiæ illa intelligenda est gratia, quæ quamvis propter pertinacem resistantiam voluntatis humanæ careat effectu perfecto, atque consummato, veram tamen ac expeditam ad illud perficiendum, atque relativam ad superandam, quæ hic, & nunc præmit tentationem, comprimendamque concupiscentiam tribuit potentiam. Id evincitur imo ex Scriptura Isaia cap: 5to sic conqueritur Deus de populo suo: *Judicate inter me, & vineam meam. Quid est quod ultra debui facere vineæ meæ, & non feci? expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas.* Tria hic ponuntur, 1. Deum Judæis concessisse gratias. *Quid debui ultra facere vineæ meæ, & non feci.* 2. Judæos cum his gratiis perituisse bonum operari. *Expectavi ut faceret uvas.* 3. Judæos hisce gratiis non fuisse usos. *Et fecit labruscas.* Gratia ergo sufficiens, licet actu cum ipsa homo benè non operetur, confert tamen hominì veram potentiam benè operandi, ac proinde facultatem superandi contrarias tentationes, concupiscentiasque, quæ à bono retrahunt opere. Hinc Concilium Arausicanum 2dum Can: 25. sic inquit: *Hoc secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omes baptisati, Christo auxiliante, & cooperante. quæ ad salutem animæ pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Sanè exploratum est, plerosque baptisatos Christo auxilianti & cooperanti refragari, gratiæ ipsius resistere, sunt ergo in ipsis istiusmodi gratiæ inefficaces, atq; sufficientes tantummodo, attamen juxta mentem hujus Concilij, cum ipsis, si fideliter laborare voluerint, & debent, & possunt, illa quæ ad salutem pertinent, adimplere. Igitur cum gratiis tantummodo sufficientibus veram habemus benè & salutariter agendi potentiam. Atque hic etiam servire possunt verba Christi Math: cap: 11. quibus obstinationem Judæorum redarguit dicens: *Vae tibi Corozaim, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere*

pœnitentiam egissent. Certè miraculis, & prædicationi Christi, gratiæ interiores annexæ erant, istiusmodi gratiæ in Corozaitis, & Bethsaidis inefficaces erant, & nonnisi sufficientes, attamen cum illis veram ac expeditam, benè, & salutariter agendi habebant potentiam, quoniam cum iisdem gratiis Tyrii & Sidonii etiam acti pœnitentiam egissent, quod verò illam Corosaitæ, & Bethsaitæ reipsa non egerint, non defectus virium, ex insufficientia gratiæ procedens; in causa fuit, sed obstinatio, ac resistentia voluntatis eorum, quia scilicet gratiis cooperari noluerunt. Unde meritò dictum est illis à Christo: *Væ vobis.*

2do. Eadem veritas probatur ratione Theologica. Ad benè & salutariter operandum gratia Divina est omnino nobis necessaria, & quia hanc unicuique, ac ferè incessanter Deus elargitur; continuo nos in Scripturis admonet, & exhortatur, ut quiescamus agere perversè, & discamus benefacere, subministrat ergo nobis ad id perficiendum media sufficientia nequè enim sapientiæ, aut bonitati Divinæ conveniens est, velle finem, & media ad finem non suppeditare. Cum autem non semper habeantur gratiæ efficaces, gratiæ etiam inefficaces, sufficientia debent esse media, ac competentia, atque proportionata auxilia ad benè ac salutariter agendum, ac proinde his auxiliis, atque gratiis præditi, veram potentiam, & expeditam facultatem habere debemus ad superandas ingruentes tentationes, coercendos exurgentes concupiscentiæ motus, alias istiusmodi gratiæ nec haberent rationem mediorum idoneorum, & quod malè nonnunquam agamus, & benè non operemur, excusationem aliquam prætereundam possemus, unde & Christus Judæis dixerat: *Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Joan: 15. Quia ergò, quod malè agamus, & benè non operemur, excusationem nullam prætereundam possumus, consequens est, quod & ipsæ gratiæ, quæ propter resistentiam, & obstinationem voluntatis nostræ in nobis inefficaces sunt, ex se sufficientes nobis conferant vires, veram, ac expeditam tribuant potentiam, tum ad bona agenda, tum ad mala vitanda.

Præterea omnes Theologi subscribunt huic palmari Doctoris Angelici principio: *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum.* Si ergo minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & omne vitare peccatum, igitur quælibet sufficiens gratia, veram, expeditamque homini tribuit poter-

sta-

statem, relativè proportionatam, ad quamlibet superan-
dam concupiscentiam, ad quodlibet vitandum malum, at-
que perficiendum bonum.

Dices. Gratia sufficiens tribuit quidem homini benè
agendi potentiam, sed absolutam solum, videlicet illam,
quæ competit gratiæ Divinæ in se spectatæ, & præcisi
circumstantiis hominis cui datur.

Resp: Istiusmodi absolutam, atque in genere, & i
particularibus circumstantiis abstrahentem potentiam ni-
hil esse, quasi in abstracto positam, nulliusque momenti.
Ut enim prudenter determinentur, & humanæ voluntatis
vires, & efficacia, ac sufficientia Divina gratiæ, semper
consideranda sunt non absolute, & abstractè, sed relati-
vè, nimirum ad circumstantias, in quibus homo constitui-
tur. Ut ergo gratia sufficiens censeatur veram, & expe-
ditam homini ad benè agendum conferre potentiam omni-
no relativa esse debet, addeò, ut sinè novo adjutorio, ipsa
sola verè possit homo ingruentes hic & nunc tentationes
ad malum trahentes superare, atque insurgentes concupi-
scentiæ motus comprimere.

Quæres 3tio. Qui sunt effectus, & quæ adjuncta gra-
tiæ sufficientis?

Resp: Gratia sufficiens amo excitat in intellectu il-
lustrationes, sive cognitiones boni, & involuntate pia quæ-
dam desideria, quæ sunt præviæ dispositiones ad bonum
salutare actu perficiendum, & sæpe contingit, ut istiusmo-
di piæ voluntatis motus, qui debiles primam, & in effi-
caces fuerant, successivè augeantur, crescant, & tandem,
dum iis homo cooperatur, in actum salutarem prorumpant,
tùm enim fit, ut inquit S. Augustinus, ut ipsa vo-
luntas, quæ jam esse cæpit, augeatur, & tam magna fiat,
ut possit implere Divina mandata, quæ voluerit, cum val-
de perfecte voluerit. Libro de gratia, & libero arbitr.
cap: 15. 2do. Cum per gratiam sufficientem homo ad bo-
num inclinatur, eò ipso etiam à malo retrahitur, in ipso
amor boni accenditur, concupiscentia mali minuitur, &
quemadmodum, majori insurgente concupiscentia, gratia
Divina, cui resistimus debilitatur, & extingvitur, ita eti-
am dum gratiæ cooperamur, concupiscentia, & cordis da-
rities sensim emollitur, quò fit ut gratia, primò purè suf-
ficiens, evadet efficax, & plenum etiam effectum sortia-
tur, ut enim docet Concilium Tridentinum Sess: 6ta cap:
13: *Deus nisi ipsi illius gratiæ defuerimus, sicut cæpit o-
pus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere.* 3tio

Hoc

Hoc autem gratiæ sufficientis commune est adjunctum, quia semper annexam habet gratiam orationis, qua homo possit, & debeat, ingruentibus tentationibus, & insurgentibus pravi concupiscentiæ motibus ad Deum supplici pietate sese convertere, uberiores, & abundantiores gratias à Deo exorare. Unde S. Augustinus libro 1mo ad Simplicium quæst: 1ma inquit: *Hoc restat in mortali vita, non ut impleat homo justitiam cum voluerit, sed ut se supplici pietate convertat ad eum, cujus dono possit eam implere.*

Quæres 4to. Utrum omnibus Gratia sufficiens à Deo tribuatur?

Resp: Gratia sufficiens omnibus, & singulis hominibus confertur. Enimvero, ut inquit Apostolus 1ma ad Timoth: cap: 2do. *Deus vult omnes hominès salvos fieri, omnibus ergo etiam dat necessaria media salutis, scilicet gratiarum auxilia, sine quibus nemo salutem consequi potest.* Quare etiam Christus dicitur: *Lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Joan: cap: 1mo, quia scilicet ut inquit S. Ambrosius in Psalmum 118. *Deus mentes illuminat singulorum, & claritatem cognitionis infundit.* Sed & Paulus Apostolus expressis verbis dicit: *Unicuique data est gratia Dei, secundum mensuram donationis Christi.* Unde Sanctus Thomas in Caput 12. ad Hebræos Lectione 13. inquit: *Gratia nulli deest, sed omnibus, quantum in se est, se communicat, sicut nec sol deest cæcis.* Et certè si omnis alicui hominum, etiam sufficiens deesset gratia, ei mandata Dei ad observandum, peccata ad evitandum forent impossibilia. Cum enim solis naturæ viribus Divina præcepta non solum supernaturalia, sed etiam illa, quæ ordinis sunt naturalis, & graves habent annexas difficultates, adimpleri nequeant, graves quoque tentationes superari non possint, solò ergo adjutorio gratiæ Divinæ hæc præstari possunt, & possibilia homini sunt, unde & Concilium Tridentinum Sess: 6ta cap: 11. non ex alia ratione affirmat Deum impossibilia non præcipere, nisi quia *jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis* ex quo consequens est, sine omni gratia Divina, & Divina mandata ad observandum, & peccata ad evitandum, impossibilia homini fore. Porro & mandata Divina ad observandum, & peccata ad evitandum homini possibilia sunt. Unicuique ergo hominum datur gratia Divina saltem sufficiens, qua mandata Divina adimplere, & peccata evitare possit. Merito itaque damnata est ab Alexandro 8vo sequens propositio-

Mm

sitio-

sitio: *Pagani, Judæi, Hæretici, alique hujus generis, nulum omnino accipiunt à Jesu Christo influxum, adeoque hinc recte inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem sine omni gratia sufficiente.*

Quæres 5to. Utrum justis aliquando desit gratia sufficiens?

Resp: Dogma fidei est, justis conantibus, ac volentibus implere aliquod præceptum, nunquam gratiam sufficientem deesse, quâ illud implere possint. Et hoc ab Innocentio 1mo universa approbante Ecclesia definitum est, siquidem opposita ei Jansenii propositio 1ma tamquam hæretica damnata fuit, tenoris sequentis: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentia, quos habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.* Dogma verò istud manifestum est ex Sacris Scripturis. Namque Paulus Apostolus Epist. 1ma ad Corinth: cap: 10mo sic inquit: *Fidelis... Deus est, qui non patitur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Fidelis ergo est Deus in præstanda justis ope, ut enim dicitur Eccles: cap: 2do. *Quis permansit in mandatis ejus, & derelictus est.* Dat itaque semper vires tentationi pares, ut vinci, & superari possit. Quodsi vero justis urgente tentatione non haberent gratiam vincendæ actuali concupiscentiæ, atque tentationi superandæ parem, jam tentarentur supra id, quod possunt sustinere, neque faceret Deus cum tentatione proventum, tribuens scilicet ipsis, ut docet S. Cyprianus, *cum tentatione facultatem evadendi.* Ex quibus apertissime constat justis nunquam deesse gratiam, quâ superatis tentationibus, Divina mandata observare possint, & valeant. Cum autem quotidiano rerum usu experiamur, justis aliquando gratiam efficacem deesse, quia nonnunquam tentationibus succumbunt, & Dei mandata transgrediuntur. Ergo illæ gratiæ quæ justis nunquam desunt, sunt gratiæ sufficientes, quibus præcepta Divina ad observandum sunt illis possibilia, quia ad superandas tentationes, comprimendamque insurgentem concupiscentiam vires idoneas, ac pares à Deo accipiunt. Unde S. Augustinus libro de natura, & gratia cap: 26. sic inquit: *Cum Deus spiritualiter sanat ægrum, vel vivificat mortuum, idest justificat impium, non deserit nisi deseratur, ut pie justèque vivatur.* Merito itaque Concilium Tridentinum Sess: 6ta cap: 11mo constituit: *Nemo audeat temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibi-*

hībita uti voce, Dei praecepta homini justificato, ad observandum esse impossibilia, nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & pot. re quod non possis. & adjuvat ut possis, quod etiam Canone 18. ejusdem Sels: confirmavit.

Dices. S. Petro Apostolo, quando Christum abnegavit, ac per hoc graviter lapsus est, defuit gratia quā Christum confiteri posset, omnique ope Divina tunc fuit destitutus. Ergo aliquando justis omnis deest gratia, non solum efficax, sed & sufficiens. 2do, Certē justī in pānam praecedentium venialium peccatorum, sinē quibus ipsi non sunt, possunt omni gratia à Deo privari;

Resp: ad 1mum. S. Petro defuit quidem gratia efficax, sed non defuit gratia sufficiens, cum qua si conaretur, & praesocordia, atque mentis tumore, orare, majusque Dei auxilium invocare non neglexisset, lapsus non fuisset. Unde S. Augustinus libro de unitate Eccles. cap: 9no sic inquit: *Petrus si voluisset, ter Dominum non negasset, nam dum se perculsum sensit, deponere potuit mentis tumbrem, & Deo cum Tropheta dicere, Adjutor meus esto, ne derelinquas me.*

Ad 2dum. Summā Dei erga justos bonitati adversatur, ut illos in pānam praecedentium levium delictorum omnibus gratiis etiam sufficientibus privet. Hāc enim pāna longē gravissimā esset, quā praecedens culpa fuit. Verum tamen, in pānam negligentiae, ac socordiae, justis torpentibus, ac desidibus, qui gratiis sufficientibus male utuntur, justē à Deo uberiorē subtrahuntur gratiā, unde & labantur, sed & tunc praesto habent gratiam orationis quā possunt supplici pietate sese ad Deum convertere, & uberiora auxilia impetrare. Hinc S. Augustinus libro 1mo operis ultimi contra Julianum cap: 39. inquit: *Qui exauditus fuerit in eo, quod dicere jussi sumus, ne nos inferas in tentationem, procul dubio nulla de pietate inscitia, nulla cupiditate vincetur.*

Quaeres 6to. An peccatoribus obduratis, & excecatis detur à Deo gratia sufficiens?

Resp: Peccatoribus obduratis, & excecatis non deest gratia sufficiens, quā possint nova vitare peccata, praecepta Divina adimplere, & cordis duritiam, ac caecitatem deponere. Enimvero Judaei erant dura cervice, & incircumcisis cordibus, & ipsi tamen gratias Spiritus Sancti habebant, licet ipsis restiterint, quemadmodum illis exprobrat S. Stephanus Protomartyr. S. Etiam Paulus ad

Romanos cap: 2do docet, quia divitiarum bonitatis Divinae ad paenitentiam peccatores adducunt, licet si ipsi secundum duritiam suam, & impaenitens cor suum, Divinae benignitati, & longanimitati resistendo, thesaurisent sibi iram in die furoris Domini. Non deest ergo gratia sufficiens etiam obduratis, atque excæcatis peccatoribus, quia se ad Deum convertere, & paenitentiam agere possint. Certè, de omnibus omnino impiis, dicit Deus Ezech: cap: 33tio: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat*, & Petrus Apostolus Epist: 2da cap: 3tio de Deo dicit, quod nolit *aliquis perire, sed omnes ad paenitentiam reverti*. Cum igitur hæc Divina erga peccatores voluntas omnino sterilis esse nequeat, Deus etiam obduratis peccatoribus, atque excæcatis tribuit gratias sufficientes, quibus possunt à peccatis per veram paenitentiam resurgere. Hinc Concilium Valentinum 7tum Can: 2do docet: *malos non ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt*. Et verò omnes etiam obdurati, atque excæcati peccatores, tenentur ad Deum converti & paenitentiam agere, & de hoc toties à Deo admonentur. *Convertimini ad me, scindite corda vestra. Quiescite agere perverse, discite bene facere. Paenitentiam agite*. Ergo possunt resipiscere, possunt sese ad Deum convertere, possunt paenitentiam agere. Cumque hæc sine gratia Divina homini sint impossibilia, & Divinae exhortationes vanæ, & irrisoriae esse nequeunt, Deus etiam obduratis, ac excæcatis peccatoribus non denegat gratias sufficientes, quibus sese ad Deum convertere, à peccatis resipiscere, & paenitentiam agere possint.

Dices. Ex Concilio Tident: Sess: 6ta. Deus neminem deserit, nisi prius deseratur. Cum ergo impij Deum sapissimè deserant, meritò quoque ab ipso per subtractionem omnis gratiæ deseruntur.

*Resp: Sapius impij à Deo deseruntur per subtractionem gratiæ uberioris, quam illis certò contulisset, si datis sibi gratiis obtemperassent, non autem illos deserit per subtractionem cujuscunque gratiæ, unde ait ibidem Synodus, quod omnes firmissimam spem in Dei auxilio reponere debent, quare S. Augustinus in Psalmum 6tum scribens, de mentis cæcitate, in quam sæpius peccatores prorumpunt, sic inquit: *In eam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur, sed nondum paenitus cum in hac vita est.**

Quæres 2mo. An Infidelibus etiam dentur gratiæ sufficientes?

Resp:

Resp: Omnibus infidelibus dantur à Deo gratiæ, quibus possunt ad fidem converti, & ad salutem pervenire. Et id docent Sancti Patres, imprimis verò S. Augustinus, qui Enarr: in Psalmum 18vum sic habet: *Non permittit ullum mortalium excusare, se de umbra mortis, & ipsam enim penetravit verbi calor.* Porro excusari possunt infideles, si qualibet gratia interiori destituti essent, siquidem sine ipsa nihil fieri potest, quod ad salutem conducat. Idem docent SS. Prosper in libro de vocatione Gentium. & Thomas Angelicus Doctor Quæst: 14ta de Verit: Art: 11mo. Unde Clemens 11mus sequentes proscripsit Quæstionelli propositiones. *Nullæ dantur gratiæ nisi per fidem. Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia,* ex quarum condemnatione sequitur, gratiam à Deo illis etiam concedi, qui fidem non habent; & in sinu Ecclesiæ non continentur.

Et verò ex receptis principiis, Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Christus dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. Ergo in omnes homines etiam infideles derivatur aliquod gratiæ interioris auxilium, sine quo ad agnitionem veritatis, & ad salutem pervenire non possunt.

C A P U T Q U A R T U M

De gratia habituali, ejusque effectibus, justificatione, & merito.

A R T I C U L U S I M U S

De gratia habituali.

Quæres 1mo: Quid sit gratia habitualis?

Resp: Gratia habitualis, quæ etiam Sanctificans, & justificans dicitur, est supernaturale Dei donum, animæ permanentiter inherens, per quod homo efficitur justus. Deo charus, & Divinæ consors naturæ. Gratia itaque habitualis differt ab actuali, quia 2mo: actualis gratia est transiens, consistit in transeunte illustratione mentis, & motione voluntatis, gratia verò habitualis permanentiter in-

hæret

hæret animæ, 2do: gratia actualis non justificat, non sanctificat intrinsecè hominem, sed ad consequendam justificationem, sanctificationemquæ obtinendam hominem excitat, ac disponit, gratia autem habitualis intrinsecè hominem justificat, & Sanctificat. Efficitur verò homo per gratiam habitualement Deo verè charus, gratus, ac quodam modo Divinæ particeps naturæ, quod Sacra Scriptura innuere videntur, dum justos appellant filios Dei, natos ex Deo, renatos ex Spiritu Sancto, & S. Petrus Apostolus Epist. 2da cap: 1mo. clarè dicit per Christum, maxima & prætiosa nobis promissa esse donata, ut per hæc efficiamur Divinæ consortes naturæ.

Quæres 2do: Utrum gratia habitualis à Charitate distinguatur?

Resp: Gratia habitualis à charitate propriè dicta, seu amore benevolentia, quò Deum propter se diligimus distinguitur, atque secernitur. Enimverò Scriptura Sacra de gratia & charitate tamquam de rebus distinctis loquitur. 2da ad Corinth: cap: 13tio sic inquit Paulus Apostolus *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio Spiritus Sancti, sit cum omnibus vobis.* Concilium etiam Tridentinum gratiam habitualement, à charitate distinguit ac discernit. Sess: 6ta Can: 1mo, docens hominem justificari non posse, *exclusa gratia & caritate, quæ in cordibus diffunditur per Spiritum Sanctum.*

Dices: Scriptura Sacra, & Sancti Patres, eosdem tribuunt effectus gratiæ Sanctificantis, ac charitati, scilicet per utramquæ hominem justificari, filium Dei fieri, hæredem Dei, cohæredem Christi. Ergo grãtia habitualis à charitate non discernitur.

Resp: Idem effectus tribuuntur gratiæ Sanctificantis & charitati, propterea quia necessario secum connexæ sunt, non quia eadem est utriusquæ natura. Sic Paulus 1ma ad Corinth: cap: 15. patientiæ benignitatis, & aliarum virtutum effectus charitati tribuit, dicens: *Charitas patiens est, benigna est,* attamen charitas à patientia, benignitate, aliisque virtutibus, reipsa distinguitur.

Quæres 3tio. Utrum gratia habitualis sit æqualis in omnibus justis?

Resp: Quæmadmodum gratia actualis, non est eadem in omnibus, sed diversus habet gradus, ita quoquæ gratia habitualis, seu Sanctificans non est æqualis in omnibus, potestquæ augeri. Hinc in Apocalipsi cap: 22. dicitur. *Qui justus est, justificetur adhuc, & qui Sanctus Sanctificetur,*

setur, & Apostolus Paulus ad Philip: cap: 1mo: inquit: *Hoc oro, ut charitas vestra magis, ac magis abundet, quare Ecclesia pro filiis suis preccatur à Deo justitiæ augmentum, orans. Da nobis fidei, spei, & Charitatis augmentum.* Certè dispositiones quæ ad gratiam justificationis præparant, non sunt in omnibus æquales, ergo nec in omnibus æqualis est justitia, augeri ergo potest, & id Concilium Trident. Sess: 6ta Can: 4to expressè definivit. *Si quis dixerit justitiam acceptam non augeri coram Deo per bona opera, anathema sit.*

Quæres 4to: Quid gratiæ habituali annexum sit?

Resp: Gratiæ habituali semper annexa, atque adjuncta sunt. 1mo: virtutes Theologicæ, & morales ordinis supernaturalis. Namque Concilium Tridentinum Sessione 6ta cap: 7mo: docet in justificatione, cum remissione peccatorum homini infundi fidem, spem, & charitatem, & Catechismus Romanus dicit, *nobilissimum omnium virtutum comitatum* homini cum gratia Sanctificante tribui 2do: dona Spiritûs Sancti. Homo enim dum per gratiam Divinam justificatur, ac Sanctificatur, Christo inseritur tamquam membrum capiti, ut Spiritu ejus vivat, & regatur, debet ergo per gratiam habituales disponi ad excipiendas omnes motiones Spiritûs Sancti, disponitur autem ad ordinarias per habitus virtutum, qui illi infunduntur, ad extraordinarias verò, per dona supernaturalia, quæ illi conceduntur.

Quæres 5to: Utrum gratia habitualis necessaria sit ad bene operandum?

Resp: Wiclefus, & Joannes Hus docuerunt, ita gratiam habituales ad bene operandum esse necessariam, ut omnia peccatorum opera sint peccata. Hunc illorum errorem damnavit Concilium Constantiense Sess: 15ta in qua sequens propositio proscripta fuit. *Divisio immediata operum est, quod sint vel virtuosa, vel vitiosa, quia si homo est vitiosus, & agit quidquam, tunc agit vitiose, quia sicut vitium, quod crimen dicitur, sive peccatum mortale, inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosos.* Istiusmodi errorem avidè postea arripuerunt Lutherani, & Calvinistæ, imò & ampliârunt, docentes omnia etiam justorum opera totidem esse peccata, tametsi propter fidem justis non imputentur, unde iterum ejusmodi error in Concilio Trident: Sess. 6ta Canon 7mo damnatus fuit. *Si quis dixerit, omnia opera, quæ ante justificationem fiunt, quæcumque*

que ratione facta sint, veré esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quantó vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare, anathema sit. Dogma itaque Catholicum est, gratiam habituales, seu Sanctificantem ad bené operandum non omnino esse necessariam, ac proinde non omnia peccatorum opera esse peccata. Probatur 1mo ex Sacris Scripturis Math: cap: 23° S. Joannes Baptista, sic exhortatur Phariseos, & Saducæos. *Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere á ventura ira? Facite ergo fructum dignum penitentiae.* Christus etiam Lucæ cap: 18. commendavit Publicani humilitatem, *qui á longe stans, nolebat nec oculos ad cælum levare sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitiuss esto mihi peccatori.* & hæc ipsius humilitas, atque pænitentia placuit Deo, quia descendit justificatus in domum suam. Actorum quoque cap: 10. laudatur Cornelius Centurio, tamquam *vir religiosus, ac timens Deum, cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper,* & istius opera certò placuerunt Deo, quoniam orationes, & eleemosynæ ejus ascenderunt in memoriam, in conspectu Dei. Certè nec Pharisei, aut Saducæi, nec Publicanus, aut Centurio tum justi erant, & tamen jubentur fructus dignos pænitentiae facere, opera illorum Deo placent, non sunt ergo peccata, quia odio est Deo impius, & impietas ejus. Igitur ad bené operandum gratia habitualis non est necessaria, neque omnia peccatorum opera sunt peccata. Et certè perspicuum est, posse ab homine peccatore, gratia Sanctificante destituto, opus undequaque bonum fieri, sive bonum ex ratione objecti, ut cum impius tribuit pauperi eleemosynam, sive etiam bonum ratione finis, nihil enim prohibet quin peccator opera sua bona in Deum referat, ejus aliqualem amorem habet, & á quo gratia præveniri potest. Meritò itaque multæ Bajæ ac Quesnelii propositiones, quæ istiusmodi errorem continebant á Summis Pontificibus, Pio 5to Alexandro 8vo, & Clemente 1mo damnatæ sunt, velati sequentes. *Omne quod agit peccator, aut servus peccati, peccatum est. Omne quod non est ex fide, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.*

Obijciēs 1mo, In multis Scripturæ Sacræ locis opera alioquin in se bona, quia tamen ab impiis procedunt, ut Coinquinata, rejiciuntur. Sic Psal: 49. inquit Deus peccatori. Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum. Prov: cap: 15. Victimæ impi-
orum

orum abominabiles Domino ac demiquē ad Titum cap: 1mo inquit Paulus, - *Omnia munda mundis, coinquinatis verò, & infidelibus, nihil mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens, & conscientia.* 2do: Math: cap: 7mo dicit Christus. *Non potest arbor mala bonos fructus facere.* Sed peccator est arbor mala, erga nihil boni facere potest.

Resp: ad 1mum: Ideo hæc in Scripturis Sacris dicuntur, quia peccatorum opera quamvis in se bona, sæpissime sunt mala, quia ab ipsis malè fiunt, animo scilicet impænitenti, & ad omne scelus comparato, vel ad malum finem diriguntur, vel denique detestabili hypocrisis vitio coinquinantur, unde postquam dixerat Deus peccatori, quare tu enarras justitias meas, statim superadditur. *Tu verò odisti disciplinam, & projecisti sermones meos retrorsum, & Proverbiorum cap: 21. redditur ratio cur victimæ impiorum abominabiles sint Domino, quia nimirum ex scelere offeruntur, unde etiam ore Isaïæ Prophetæ, olim conquerebatur Deus cap: 29. Populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me; cor autem ejus longè est à me.* Paulus autem Apostolus docet errore, conscientia seductis nihil esse mundum de cibis, quos vetitos esse putantes manducabant, & per hoc etiam infirmis fratribus, offendiculum ponebant, unde in Epist: ad Romanos cap: 14to dicit. *Omnia sunt munda, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.* Sed & eorum qui errore conscientia sic coinquinabantur, perversas graphicè describit dispositiones. *Constituentur se nosse Deum, factis autem negant, cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.* Mundis autem, qui ex rectæ conscientia persuasionem agunt, omnia munda esse docet quæcunque manducant, quia ut ibidem adjungit Apostolus ad Romanos scribens. *Beatus, qui non judicat semetipsum in eo, quod probat.*

Ad 2dum: Arbor mala de qua loquitur Christus, seu impius, & peccator, quamdiu agit ex mala & perversa voluntate, non potest benè operari, sed quemadmodum justus, aliquando ex mala voluntate agit, & tunc malè agit, ita quoque aliquando & peccator, ex bona voluntate agit, & tunc benè agit, unde ibidem dicit Christus. *Si vos cum fitis mali, nostis bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in Cælis est, dabit bona porcentibus se.*

ARTICULUS 2dus.

De justificatione impiorum.

Quæres 1mo: Qui circa justificationem impiorum errârunt?

Resp: Circa justificationem impiorum, errârunt maximè Lutherus, & Calvinus eorumquè sectatores. Et quidem 1mo: uni fidei vim justificandi attribuerunt, atque ab ipsa sola justificationem impii procedere asseruerunt. 2do: hanc autem fidem cui justificandi vim attribuunt, docent non illam esse fidem, qua religionis nostræ dogmata credimus, sed esse fidem promissionum, qua credimus remissa nobis esse peccata. 3tio: justificationem impii, nihil aliud esse, quam externam peccatorum non imputationem. 4to: justificationem proinde impii non fieri per interioris gratiæ infusionem, sed per solius justitiæ Christi nobis factam imputationem. 5to: tandem superaddunt quemlibet de sua justificatione ita certum esse, quemadmodum de aliis articulis fidei certus est, unde affirmant justitiam semel adeptam, amitti non posse, non quidem quasi homo justificatus in peccata prolabi non possit, sed quia scelera in quæ prolabitur, licet gravissima, ipsi à Deo non imputantur. Hos omnes errores Concilium Tridentinum Sess: 6ta condemnavit, & Catholicam de justificatione doctrinam admirando, ac Divino prorsus modo declaravit.

Quæres 2do: An soli fidei adscribenda sit justificatio impij.

Resp: Justificatio impij soli fidei non est adscribenda. *Probatur* id ex Sacris Scripturis & 1mo: S. Jacobus Apostolus in sua Epistola penè totus est, ut ostendat non solam fidem justificare, atque inter alia multa oap: 2do sic inquit. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat. Numquid poterit fides salvare eum, & istius ratio hæc est, quia fides si non habeat, opera mortua est in semetipsa*, atque ibidem postquam adductis multis maximè Abrahæ exemplis probavit ex bonis operibus justificari hominem, sic concludit. *Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum, sicut enim corpus sine Spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* 2do. Id ipsum docet & Paulus Apostolus ad Romanos cap: 2do: *Non auditores legis*

gis justificati sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Certè ut idem docet Apostolus 1ma ad Corinth: cap: 13tio: fides ab operibus charitatis seiuncta nihil valet, non potest ergo justificare. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.* Undè Joannes Apostolus 1ma Epist: cap: 3tio inquit: *Qui non diligit, manet in morte.* Præterea Scripturæ Sacræ aliis etiam præter fidem virtutibus vim justificandi tribuunt. Sic timori Eccles: cap: 1mo: *Timor Domini expellit peccatum, nam qui sine timore est, non potest justificari.* Spei Proverb: cap: 28, *Qui sperat in Domino sanabitur,* unde in Evangelio sæpius ad obtinendam remissionem peccatorum fiducia exigitur, veluti Math: cap: 9no. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua:* Maxime autem justificatio charitati adscribitur. 1ma Joan: cap: 3tio: *Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Non ergo sola fides justificare potest. Merito itaque Concil: Trident: Sess: 6ta, cap: 6to. præter fidem, alias quoque ad justificationem dispositiones, videlicet timoris, spei, ac præcipuè charitatis prærequirit.

Obijcies; Nihil frequentius apud S. Paulum, quam justificationem soli fidei esse tribuendam, & id in Epistola ad Romanos probare nititur, unde dicit cap: 3tio. *Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis.* Et ad Ephes cap: 2do inquit: *Gratia estis salvati per fidem, & non ex operibus.* Exclusis ergo operibus sola fides justificat.

Resp: S. Paulus Apostolus justificationem maxime fidei tribuit, non quasi hæc sola justificat, sed quia ipsa est totius justificationis primum fundamentum, & à Deo nobis donatur, non operum intuitu, sed gratuita bonitate. Ita mentem Apostoli explicat Tridentina Synodus Sess. 6ta cap: 8vo dicens. *Cum vero Apostolus dicit, justificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, & expressit, ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis.* Docet ergo Apostolus justificari hominem sine operibus, & per fidem, sed sine operibus legis antiquæ, sive cæremoniis legalibus, quarum observationem jam inutilem esse probat, justificari verò asserit hominem per fidem Jesu Christi, non excludendo opera pietatis ex gratia ipsius facta, unde ad Galatas cap:

cap: 5to: inquit. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides quæ per caritatem operatur.*

Quæres 3tio: Qualis est ista fides, quæ inter cæteras dispositiones, ad justificationem prærequiritur?

Resp: Est fides, quâ firmiter credimus omnia, quæ à Deo revelata sunt. Hanc Concilium Tridentinum Sess: 6ta cap: 6to exponens modum quo peccatores ad justificationem præparantur, sic describit. *Disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati Divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ Divinitus revelata, & promissa sunt, atque illud imprimis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.* Fides itaque, quæ inter cetera ad justificationem requiritur, non est illa, ut volunt Hæretici, fides specialis, quâ homo certò, & sinè ulla hæsitatione credat, sibi dimissa esse peccata, sed est dogmatica, & catholica, quâ firmiter credimus omnia à Deo revelata, atque promissa. Enimverò Scripturæ Sacræ ad justificationem semper illam requirunt fidem, quâ Religionis nostræ Mysteria, ac dogmata credimus, atque profitemur. Sic Joan: cap: 20. *Hæc scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus, & Paulus ad Roman: cap: 10. Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quod Deus eum suscitavit à mortuis, salvus eris.* quare idem Apostolus ad Hebræos cap: 11. describens fidem justificantem, illam videlicet quâ iustus vivit, & sinè qua impossibile est placere Deo, eam definit. *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium,* Fides ergo justificans est assensus firmus iis omnibus præstitus, quæ à Deo sunt revelata, non vero ea fides, quâ quis certò, & sinè ulla hæsitatione credit sibi dimissa esse peccata. Et certè qui justificantur, nec certò sciunt, nec ordinariè possunt scire, peccata sibi esse dimissa, quomodo ergo istud sinè ulla hæsitatione credere possunt?

Obijcies. Scripturæ Sacræ passim ad obtinendam remissionem peccatorum requirunt fiduciam, quemadmodum & paralytico dixit Christus Math: cap: 9no. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Ergo fides justificans, est fides quâ certò credimus remissa nobis esse peccata.

Resp: Scripturæ Sacræ ad obtinendam remissionem peccatorum, requirunt fiduciam, seu spem firmam obtin-

nen-

nendæ veniæ per merita Christi, quam etiam inter alias dispositiones ad justificationem prærequisitas, Concilium Tridentinum reposuit, & quæ ex fide enascitur, ut eadem edocet Synodus Sels: 6ta cap: 6to, ubi modum, quò ad justificationem præparantur adulti describens, sic inquit: *peccatores se esse intelligentes, à Divinæ justitiæ timore, quò utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore*, unde & Paulus ad Ephes: cap: 3tio de Christo inquit: *In quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem ejus*, ubi fiduciam, quæ ad spem pertinet, à fide discernens, ex hac illam oriri docet. Atque hanc spem in fide firmatam, ab istiusmodi paralytico exigebat Christus. *Confide fili remittuntur tibi peccata tua*, Divina siquidem collustratus gratia, quâ in Christum promissum liberatorem credebatur, in spem erigebatur, qua & corporis valetudinem, & peccatorum suorum à Salvatore expectabat remissionem. Fiducia itaque istius Paralytici, quam Christus ab illo exigebat, non erat fides, quâ crederet sibi remissa esse peccata, neque ullibi talem fidem ad justificationem Scripturæ Sacræ prærequirunt, sed est fiducia in fide fundata, quâ sperabat à Christo cùm corporis sanitate, suorum peccatorum obtinere remissionem. Et hæc ad justificationem consequendam omnino prærequiritur, & est necessaria.

Quæres 4to: Quæ igitur sunt dispositiones ad justificationem consequendam omnino necessariae?

Resp: Dispositiones ad justificationem consequendam in Adultis omnino necessariae Concilium Tridentinum Sels: 6ta cap: 6to: 14to. & clarissimè enucleavit, & fortissimè comprobavit. Et quidè *1mo:* ad primam gratiam justificationis, quæ per Baptisma confertur, in adultis requirit fidem, quâ veritates Divinitus revelatas credant, timorem, Divinæ justitiæ, spem, seu fiduciam in misericordia Dei, amorem Dei initialem; illum scilicet amorem, quò Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, odium, atque detestationem peccatorum, ac tandem propositum vitæ melioris. *2do:* in lapsis verò post Baptisma, ut rureum justificentur requirit cessationem à peccatis, & eorum detestationem, eor contritum & humiliatum, peccatorum Sacramentalem Confessionem; saltem in voto, & suo tempore faciendam, Sacerdotalem absolutionem, ac

tan-

tandem satisfactionem pro peccatis per jejunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritalis vitæ exercitia.

Quæres 5to. Utrum in justificatione peccata verè deleantur, ac remittantur?

Resp: In justificatione impii, non teguntur solùm, aut extrinsecè condonantur peccata sed verè remittuntur, ac prorsùs delentur. Id constat apertissimè ex Scripturis Sacris, in quibus peccata nostra dicuntur tolli, & deleri. 2do: Regum cap: 12. Propheta ad pœnitentem David dicit: *Dominus transtulit peccatum tuum*, Joan: cap: 1mo Christus vocatur *Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. Psalmista rogat Deum Psal: 50. *Dele iniquitatem meam*, & Jasaia cap: 44. dicit Deus. *Delevi ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua*. Dicit ulteriùs Scriptura nos à peccatis ablui, & mundari. Sic Psal: 50. David rogat Deum. *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lavabis me, & super nivem dealbabor*, & 1ma Corinth. cap: 6to dicitur. *Abluti estis. Sanctificati estis, justificati estis*. Deniquè dicit Scriptura peccata nostra à nobis quam longissimè amoveri; Psalmo 102. *Quantum distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras*. Sed & nullum excogitari potest vocabulum, ad veram peccatorum significandam remissionem idoneum, quod non in Scripturis reperiatur. Verùm & Sancti Patres unanimi consensu docent, per gratiam justificationis verè peccata nostra remitti, & ab illis nos ablui. S. Joannes Chrisost: libro 2do de compunct: cordis, sic inquit. *Cordis compunctio, sicut ignis omne animæ vitium perurit, & adimit, & quantacumque in ea reperit mala, abstergit universa, & penitus delet*. Certè in justificatione infunditur gratia Sanctificans. Hæc vero peccatum omne, omninò delet, nequè cum illo ullatenùs stare potest, quare Apostolus hæc tria secùm conjunxit. *Abluti estis, Sanctificati estis. Justificati estis*, quia nimirum, qui justificatus est, ille & Sanctificatus, & ablutus est, qui verò ablutus, ac Sanctificatus est, illius omninò intrinsece deleta sunt peccata. Ergo in justificatione impii, non teguntur, sed verè remittuntur, & delentur peccata.

Dices. Psalmo 31. dicitur. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*. Ergo peccata in justificatione teguntur solùm, non verè tolluntur.

Resp: Cum omnia coram Deo nuda sint & aperta, omnemquè Deus abominetur impietatem, peccata nostra
ideò

ideo tegi & non imputari dicuntur, quia verè et intrinsecè, per collationem justitiæ, eorum absterguntur maculæ, quare Apostolus ad Roman: cap: 4to, prædicta Psalmistæ allegat verba, ut iis probet impium à Deo justificari, atque fidem ejus ad justitiam ipsi reputari, secundum propositum gratiæ. *Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine opëribus. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, ubi enim justitia, ibi iniquitas locum habere nequit. Non ergo ita peccata nostra teguntur, & nobis non imputantur, quasi in nobis ipsa remaneant, sed quia verè & intrinsecè abolentur, auferuntur, delentur. Unde S. Augustinus in hunc Psalmum scribens sic loquitur: Cooperta sunt peccata ablata sunt, tecta sunt. Non sic intelligatis, quod dixit peccata cooperta sunt, quasi ibi sint, & vivunt.*

Quæres 6to. Per quid peccatores justificantur?

Resp: Peccatores justificantur non per externam justitiæ Christi imputationem, sed per internam gratiæ infusionem, atque intrinsecam hominis renovationem. Manifestum hoc est ex Scripturis Sacris, Ezech: cap: 36 inquit Deus: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri, & S. Paulus Epist: ad Titum cap: 3tio sic inquit. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem effundit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratiâ ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ, & item ad Ephesios cap: 4to sic ait. Renovamini Spiritu, mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitiâ & sanctitate veritatis. Jam verò si justificatio peccatoris fieret per solam externam justitiæ Christi imputationem, non regeneraremur, neque renovaremur per Jesum Christum Spiritu mentis nostræ, peccator justificatus non fieret novus homo in justitiâ, & Sanctitate, non mundaremur gratiâ justificationis veluti aqua munda ab omnibus inquinamentis nostris. Ergo justificatio peccatoris non sit per solam externam justitiæ Christi imputationem, sed per internam gratiæ infusionem, atque intrinsecam hominis renovationem. Unde S. Augustinus libro de Spir: & Litt: cap: 9no sic inquit: *Justitia Dei, non qua Deus justus est, sed qua induit hominem, cum justificat impium. Et Epist: 8va ait: Quid est aliud justifi-**

tia cum in nobis est, quam interioris hominis pulchritudo.

Dices. S. Apostolus Paulus docet, nos per solam justitiæ Christi externam imputationem justificari, nam im- ad Corinth: cap: xmo de Christo sic inquit. *Qui factus est nobis sapientia à Deo, justitia, & sanctificatio, & redemptio, & ad Romanos cap: 5to. ait. Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per unius obeditionem justii constituentur multi.*

Resp: Christus est causa nostræ justitiæ efficiens, & meritoria, quia scilicet gratia sua nos justificat, per suam obeditionem, quâ obediens factus est usque ad mortem, promeruit nobis ut mortui peccatis, justitiæ vivamus, & idèò factus est nobis justitia, Sanctificatio, & redemptio, atque per illius obeditionem justii constituimur, non verò quod per ipsius justitiæ aut obeditionis externam tantummodo imputationem justificemur. Undè in eadem Epist: ad Romanos cap: 5to sic loquitur Paulus. *Sicut unus delicto mors regnavit per unum, multò magis abundantia, & donationis, & justitiæ accipientes, in vitam regnabunt, per unum Jesum Christum.*

Quæres 7mo: An non in sola remissione peccatorum, consistit nostra justificatio?

Resp: In justificatione, verè quidem peccata remittuntur, sed in sola remissione peccatorum non consistit justificatio, sed in dono quodam supernaturali animæ in- hærente. Enimverò ut docet Apostolus imà Corinth: cap: 6to. in justificatione non solum à peccatis abluimur, sed & Sanctificamur, & ad Ephesios cap: 4to Spiritu mentis nostræ renovamur, atque dum justificamur. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis, ad Roman: cap: 5to.* Quæ omnia evidenter denotant donum aliquod internum, animæ inhærens. Justificatio igitur, non consistit in sola remissione peccatorum. Et certè justificatio ex inimicis Dei facit amicos, filios, domesticos Dei, hæredes regni cælestis. Porro istiusmodi insignes tituli, solam, ac nudam non expriment remissionem peccatorum. Nequè enim amore dignus est aliquis idèò solum, quod ipsi debita, condonata sunt, nec continuo efficitur filius aut hæres, quod pæna ipsi debita, remissa illi fuerit.

Quæres 8vo. Utrum sine speciali Dei revelatione, potest quis de sua justificatione certus esse?

Resp: Sinè speciali Dei revelatione, nemo de sua justificatione certus omnino esse potest. Namquè Eccles: cap:

cap: 9no dicitur: *Sunt justī, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen, nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit: & Paulus Apostolus Epist: 1ma ad Corinth: cap: 4to de se ipso sic pronuntiat. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; qui autem judicat me Dominus est.* Unde S. Augustinus libro de perfect: justitiæ cap: 15. sic inquit. *Quantalibet justitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videat, inveniat esse culpandum.* Merito itaque Concilium Trident: Sess: 6ta cap: 9no definiivit, nullum scire posse certitudine fidei, cui falsum subesse non potest, se gratiam Dei esse consecutum. Certè nihil fide Divina credi potest, nisi quod in Verbo Dei continetur, aut ex illo evidenter deducitur. Porro hunc, vel illum in particulari esse justificatum, neque in verbo Dei continetur, neque ex illo evidenter deducitur. Ergo fide Divina istud credi nequit.

Dices: S. Paulus ad Romanos cap: 8vo ait. *Ipse Spiritus testimonium reddit Spiritui nostro quod sumus Filii Dei.* Testimonium autem Spiritus Sancti certum est & infallibile.

Resp: Hoc testimonium Spiritus Sancti non fit signis evidentibus, aut per revelationem, quæ omnimodam certitudinem pariunt, sed signis nonnullis quibudam moralibus, suavitate scilicet, aut interna pace, quæ moralem quandam parere possunt certitudinem, semper timidam, & suspectam, non verò plenam & absolutam, qualis requiritur, ut firmiter aliquid credatur.

Quæres 9no. Utrum semel adepta justitia amitti possit?

Resp. Justitia, atque gratia sanctificans semel adepta amitti possunt. Id constat ex Scripturis Sacris. Deus namque ore Ezechielis Prophetæ cap: 18. sic comminatur. *Cum averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis.* Potest ergo justus à justitia sua discedere, potest facere iniquitatem, potest in illa mori. Unde Apostolus 1ma Corinth: cap: 10. monet justos. *Qui se existimat stare, videat, ne cadat.* Sed & ipse Christus, Matth: cap: 26. exhortatur. *Vigilate, & orate, ne intretis in temptationem,* quare Paulus 1ma Corinth: cap: 9no de seipso ait. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Sed justum posse labi, à justitia exoidere ipsa Davidis, Patri Apostoli probant exempla, quare Concilium Tri-

Nn)

dent:

dent: Sels: 6ta Can: 23. sic definiuit. *Si quis hominem semel justificatum, dixerit amplius peccare non posse, neque gratiam amittere, anathema sit.*

Dices: S. Joan: Apost: Epist: 1ma cap: 3tio sic inquit. *Omnis qui in eo manet, non peccat. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius manet in eo, & non potest peccare quoniam ex Deo natus est.* Cum ergo justificati, qui manent in Deo, & in quibus semen ipsius, hoc est Divina gratia, permanet, peccare non possint. Justificatio semel habita, amitti, & deperdi nequit.

Respo: Justi, qui constanter permanent in Deo, ipsa adherendo, gratia illius fideliter cooperantur, moraliter loquendo peccare non possunt, quia Deus neminem deserit, nisi prius ab ipso deseratur, & ut dicitur Eccles: cap: 2do: *Quis permausit in mandatis ejus, & derelictus est.* & hoc sensu S. Joannes docet eos qui stabiliter permanent in Deo, & in quibus semper permanet semen illius, afferens fructus suos in tempore suo, non posse, moraliter scilicet loquendo, peccare, sed absolute loquendo, si gratia Divina defuerint, si tepidi ac segnes facti, a fervore Spiritus exciderint, possunt peccare, quod & ipsa nos edocet experientia, tales enim Deus ut idem Apostolus in Apocalipsi cap: 3tio docet, incipit evomere de ore suo, superiores ipsis subtrahendo gratias, quibus destituti, aliquando etiam in gravia proutunt peccata, quare in eadem Epistola sua Joannes Apostolus admonet justos, ut sibi caveant ne forte seducantur, & cadant. *Filii nemo vos seducat:* absolute ergo loquendo justos peccare possunt, & a justitia excidere.

ARTICULUS 3tius

De merito bonorum operum.

Quæres 1mo: Quid, & quoniamplex est opus bonum?

Resp: Opus humanum si legibus, & Divinae voluntati conforme sit, illisque cohereat, bonum est, si vero legibus ac Divinae voluntati adversetur, & contrarium sit, malum est. Cum vero nonnulla sunt, quæ nec jubentur, nec vetantur, hæc si generatim considerentur, ac secundum objectum suum, nec bona erunt, nec mala, unde doceat Theologi dari actus humanos in specie indifferentes.

tes: quod si hæc ipsa opera considerentur secundum omnes operis circumstantias, bona sunt, aut mala, quia sic legibus, ac maxime Divinæ subsunt ordinationi, quare non dantur opera humana in individuo spectata, quæ sint indifferentia. Duo autem in quolibet humano opere maxime attendenda sunt, scilicet objectum, ad quod opus ex se refertur, illudque ex natura sua respicit: & finis, quo homo ad operandum allicitur, ac permovetur. Un itaque opus humanum undequaque bonum censeatur, ex fine, & ex objecto rectum esse debet, legibus, ac Divinæ voluntati conforme.

Porrò opera humana bona duplicis sunt generis: alia moraliter tantummodo bona, alia bona salutariter. *Prima* sunt illa, quæ quamquam in se bona, nihil tamen conferunt ad finem nostrum supernaturalem obtinendum, sunt proinde ordinis pure naturalis. *Secunda* sunt, quæ nos ad finem supernaturalem, seu salutem nostram disponunt, atque deducunt, ideo salutaria dicuntur, suntque ordinis supernaturalis.

Quæres 2do: Quid, & quotuplex est meritum?

Resp: Meritum est exigentia, ac expostulatio retributionis, unde opus meritorium dicitur, quod retributionem exigit, atque expostulat. Sed hoc Philosophicè dictum est. Jam verò sensu Theologico, meritum, seu potius opus meritorium, est illud, quod propter suam præstantiam, ac dignitatem, exigit à Deo præmium, atque retributionem. Sed quia retributio boni operis variis titulis exigi potest, ideoque & meritum multiplex est, præcipue verò aliud est de condigno, aliud verò de congruo. Meritum de condigno est, quando merces debetur, ex aliqua stricta obligatione. Meritum de congruo, quando merces debetur ex aliqua solum decentia, atque convenientia. Quamvis verò hæc duplicis meriti distinctio, omnibus Theologis probatur, magnumque habet tum in Scripturis Sacris, tum in Sanctis Patribus fundamentum, ad fidem tamen minime pertinet, & Concilium Tridentinum licet definiat justos per bona sua opera, quædam mereri, non definit attamen quomodo illa mereantur, de congruo, an de condigno, ex rigore justitiæ, an non, sed solummodo definiit justos, bonis suis operibus varè mereri.

Quæres 3tio: Qui circa bona nostra opera eorumque merita, erraverint?

Resp: Circa bona nostra opera eorumque merita errarunt. *imo.* Lutherani, & Calvinistæ, docent justos etiam

in quolibet bono opere saltem venialiter peccare, omniaque illorum opera sordes esse & inquinamenta, ac proinde omnia opera bona à mediò sustulerunt. 2do. errârunt item Lutherani & Calvinistæ, qui ad consequendam salutem opera bona esse necessaria negârunt. 3tio. tandem Lutherus & Calvinus omne meritum bonis nostris operibus adjudicârunt. Hos errores Concilium Tridentinum damnavit, & anathemate perculsit.

Quæres 4to: Utrum dentur opera humana, quæ verè bona sint?

Resp: Dantur opera humana, quæ reipsa bona sunt. Enimverò opera quæ legibus ac Divinæ voluntati conformia sunt, unde quaque bona sunt. Talia autem opera dari indubitatum est. Id imprimis constat ex facto Mariæ, quæ ad Salvatoris pedes provoluta, lachrymis perfudit, & capillis suis extersit, ac prætioso balsamo inunxit, quod Christus laudavit dicens Math: cap: 26. *Bonum opus operata est.* Paulus etiam Epist: 2da cap: 19. monet Corinthios, *ut abundant in omne opus bonum*, & ipse servidas ad Deum præces fundebat pro Colossensibus ut in opere bono fructificarent, cap: imo: Tito quoque jubet cap: 3tio adhortari suos, *ut curent bonis operibus præfesse*, quia nimirum hæc sunt bona, *Utilia hominibus.* Jacobus verò Apostolus, ipsam etiam fidem sine bonis operibus mortuam esse docet. Quare S. Petrus Epist: 2da. cap. imo omnes fideles sic monet. *Satagite fratres, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Dantur ergo opera humana, quæ reipsa bona sunt.

Falsum igitur ac æquè impium est dicere, etiam justos in omni opere bono peccare, justorumque omnia opera, sordes esse & inquinamenta. Constat namque, justos Divina gratia exornatos, opera ex omni parte bona perficere. Hinc Psalmista dicit Psal: 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini;* & de seipso dicit Psalmo 13. *Retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi;* & de Christo dicit Paulus ad Titum cap: 2do *Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum*, quare in Apocalipsi cap: 19. justificationes Sanctorum comparantur byssino splendenti, & candido.

Quæres 5to Utrum sine fide opus moraliter bonum fieri possit?

Resp: Sine fide, imo & absque ulla veri Dei cognitione,

tione, fieri possunt aliqua opera moraliter bona, unde non omnes infidelium actiones sunt peccata. Id patet ex Scripturis Sacris, in quibus aliqua infidelium opera veluti bona commendantur, ac temporali à Deo mercede donantur. Sic Exodi cap: 17. dicitur. *Benefecit Deus obstetricibus, & quia timuerunt Deum edificavit eis domos.* quod scilicet juxta Pharaonis imperium nascentes Hebræos non interfecerunt, propter hoc edificavit illis Deus domos, prolem copiosam concedendo. Similiter Ezechielis cap: 29. Rex Nabuchodonosor propter bellum adversus Tyrios gestum, quod Deus imperaverat, mercedem temporalem accepit, terram scilicet Aegypti, & manubias ejus. Certè illa opera undequaque, scilicet tum ex obiecto, tum ex fine bona sunt quæ in Scripturis Sacris laudantur, quæque temporali mercede à Deo donantur, opera enim, licetsi ex obiecto bona, sed ex fine prava, supplicium à Deo merentur, non præmium. Porro quædam opera infidelium, sine fide, imò & sine veri Dei cognitione facta, in Scripturis Sacris laudantur, & à Deo temporaliter remunerantur. Ergo sine fide, imò absque ulla veri Dei cognitione, possunt aliqua opera moraliter bona fieri. Hinc Alexander 8vus sequentes damnavit propositiones. *Omnia infidelium opera sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia: & hanc alteram. Neesse est infidelem in omni opere peccare.*

Obijcies: Paulus Apostolus ad Roman: cap: 14to. dicit. *Omne quod non est ex fide, peccatum est,* & ad Hebr: cap: 11. inquit. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Unde S. Augustinus ex professo contra Pelagianos, probat virtutes Infidelium, non esse veras virtutes, sed vera vitia, eorumque opera, quæ videntur bona, vera esse peccata.

Resp: Cum Apostolus dicit, id omne esse peccatum, quod non est ex fide, per fidelem intelligit testimonium, ac perversionem propriæ conscientie, quia scilicet quidquid homo agit sine testimonio, atque perversione propriæ conscientie, illud rectum ac licitum esse nequit, illud omne peccatum est, ibi enim illos redarguit, qui cum non nullos cibos vetitos esse putarent, illos tamen contra conscientiam suam dictamina, manducabant, quare eos ad novum docet, id omne quod non est ex fide, seu quod sit contra dictamen propriæ conscientie peccatum esse.

Sine fide etiam, quæ per caritatem operatur, & quæ in operibus bonis abundat, impossibile est placere Deo, illa

illa enim hominem justificat; sanctificat, ac proinde Deo charum, atque amabilem efficit. Sed opus aliquod sine fide moraliter bonum, atque Deo placitum esse potest.

Jam verò S. Augustinus contra Pelagianos agens, docet 1. Infidelium virtutes ac opera, quæ ratione sui, & ex obiecto bona esse videbantur, sed pravo, ac perverso fine fiebant, non esse bona sed mala. 2. docet infideles veris etiam virtutibus, nec justificari, nec ad salutem sine gratia pervenire posse, quemadmodum erroneæ Pelagiani arbitrabantur. 3. Tandem docet S. Augustinus virtutes ac bona opera infidelium esse vacua, sterilia, quia sine gratia facta, nihil conferunt ad æternam beatitudinem consequendam. Hæc tantummodo contra Pelagianos disputans, docet, atque probat S. Augustinus; semper autem virtutes, ac opera infidelium, quæ undequaque recta sunt, videlicet & ex obiecto, & ex fine, moraliter esse bona, non vitia, non peccata, affirmabat.

Quæres 6to. Potestne homo sine influxu actualis charitatis, rectè, ac laudabiliter operari?

Hæsp: Sine influxu actualis charitatis, qua Deus propter se diligitur, potest homo rectè, laudabiliterque operari, undè dantur opera verè bona, ac Christiana, absque ullo charitatis propriè dictæ motu. Enimverò actus fidei, spei, timoris in sespectati, atque à charitate separati; recti sunt, & à Spiritu Sancto movente, producantur. Undè Concilium Tridentinum Sess: 6ta cap: 6to, per istiusmodi actus, fidei, spei, timoris, prout etiam initialem dilectionem antecedunt, peccatores ad justificationem disponi docet. Evidens ergo est absque ullo charitatis influxu posse hominem rectè laudabiliterque operari. Certè potest homo sine fide, sine gratia, solis viribus naturæ quædam benè, & laudabiliter operari. Ergo à fortiori potest rectè & laudabiliter absque initiali etiam charitate agere.

Et verò ideo sine influxu charitatis dicunt, nihil boni hominem perficere posse, quia arbitrantur ipsi nullum dari medium inter vitiosam cupiditatem, & propriè dictam charitatem, ac proinde hominem, si non agit ex charitate, agere ex illicita cupiditate, ac propterea peccare. Verum hoc falsissimum est, enimverò dantur Christianæ, & laudabiles virtutes, non solum fidei, spei, sed & misericordiæ, benignitatis, humilitatis, modestiæ, patientiæ, quæ & à charitate, propriè dicta secernuntur, & illicita cupiditate minimè vitiantur. Undè Apostolus imo Corinth: cap: 13. inquit. *Nunc manent fides, spes, chari-*

tas, tria hæc, major autem horum est charitas: & ad Colos: cap: 3tio ait. *Induite vos viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. Super omnia autem hæc charitatem habete.* Cum itaque dentur Christianæ & laudabiles virtutes, à charitate omnino distinctæ, ac proinde & actus illarum boni, atque recti sunt, neque ab illicita cupiditate vitiantur, possunt ergo multa bona rectè, ac laudabiliter fieri sine influxu actualis propriè dictæ charitatis.

Dices: Ex S. Augustino Enchyr: cap: 117. *Regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas,* & S. Leo Serin: 5to de jejunio septimi mensis, sic inquit. *Duo amores sunt, ex quibus prodeunt omnes voluntates. Rationabilis enim animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi, in dilectione Dei nulla nimia, in dilectione autem mundi cuncta sunt noxia.* Si ergo homo non agit ex charitate Dei, jam ex vitiosa cupiditate agit, & peccat.

Resp: Hæc intelligenda sunt de statu hominis habituali, ac permanente. Vel enim homo justus est, & regnat in eo Dei Charitas, unde fit, ut plurimum, & ordinariè loquendo, ex charitate agat, homo enim ordinariè agit ex habitu dominante. Vel injustus est, & peccatis deditus, tunc in eo vitiosa cupiditas dominatur ex qua, ut plurimum male & vitiosè agit. Sed præter regnantem aut Dei charitatem, aut vitiosam cupiditatem, dantur in homine affectus, inclinationes, atque habitus recti, ex quibus dum agit homo benè & laudabiliter agit, & quemadmodum justus, non semper agit ex regnante Dei charitate, adeo ut aliquando malam sequendo, cupiditatem peccet saltem venialiter, ita quoque & injusti, ac peccatores non semper agunt ex dominante vitiosa cupiditate, & recte atque laudabiliter agunt. Merito itaque damnata est à Pio 5to. Gregorio 13. & Urbano 8vo hæc Baji. propositio. *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quæ mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa caritas, quæ per Spiritum Sanctum diffusa, Deus amatur.*

Quæres 2mo. *Utrum bona opera ad salutem æternam consequendam sint necessaria?*

Resp: Opera bona ad æternam salutem consequendam sunt omnino necessaria. Enimvero si ad vitam æternam ingredi cupimus, juxta oraculum Christi, necesse est, ut mandata ejus servemus. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Math: cap: 19no, Et cum ipse in gloria Patris judex

venie-

venerit in mundum, tunc reddet unicuique secundum opera ejus, quemadmodum appromisit, cap: 16to, & reipsa tunc temporis, iis qui opera misericordiae exercuerunt, dicet: *venite benedicti Patris mei possidate paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Math: 25to: illos verò qui opera misericordiae exercere neglexerunt, à se abijciet, & in ignem aeternum projiciet. Cum itaque docente veritatis Magistro Christo Jesu, nemo sine bonis operibus salutem consequi possit, certum, & indubitatum inde efficitur, opera pietatis ad salutem omnino necessaria esse. Et hanc veritatem Sanctos Patres semper & tenuisse, & docuisse, inde est quam maximè exploratum, quia continuò Fideles exortabantur, ut in via justitiæ incedant, & progrediantur, bonis operibus incumbant, si patriam caelestem obtinere cupiant.

Quæres 8vo. Bona hominis opera, suntne etiam meritoria?

Resp: Dogma fidei est, justorum bona opera esse meritoria, & per illa hominem justificatum verè mereri, & id definit Concil: Trident: Sess. 6ta Can: 26. & 32. Certè Ecclesia, quæ ex Christi gratia comparamus merita, in tota antiquitate agnovit, ac prædicavit. S. Ignatius Martyr Epist: ad Romanos sic scribit. *Sinite ut bestiarum esca siere, per quam possim Dominum promereri.* Cyprianus de præcept. Eccles: inquit: *Præceptis obtemperandum est, ut accipiant merita nostra mercedem.* S. Ambrosius libro 1mo de officiis. ait. *Meritorum premia remaneant post mortem.* Sed mirum in modum, illustrat firmatque Catholicam veritatem Pelagij factum. Cum enim ipse viribus naturæ nostræ omnia bona opera attribuerit, Ecclesia quidem, superbum hujus Hæretici meritum proseripsit, verum illud meritum quod ex gratia descendit, magis constabilivit. Hinc S. Augustinus Epist: 105. ad Xystum, dicebat. *Quæ sua merita jactatitrus est liberatus, cui si digna meritis redderentur, non esset nisi damnatus. Nullane sunt igitur merita justorum, sunt plane, quia justii sunt, sed ut justii fierent, merita non fuerunt.* Concilium etiam Arausicanum 2dum universæ Ecclesiæ consensu approbatum Can: 18vo decrevit, mercedem deberi bonis operibus, si fiant, sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.

Et verò ipsi Sacri Libri dogma hoc Catholicum disertissime probant. Sic Eccles. cap: 16to legimus. *Omnia misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum*

rum suorum. Math: cap: 5to inquit Christus. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis, & cap: 10. ait: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit justum, in nomine justii, mercedem justii accipiet. Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ tantum, in nomine discipuli, non perdet mercedem suam. Jam verò merces à merendo dicta est, cum itaque bonis nostris operibus merces tribuatur, & appropinqua sit: bona nostra opera meritoria sunt.*

Quæres 9no. In quo fundantur merita nostrorum operum?

Resp: Concilium Tridentinum Sess: 6ta cap: 16to: optimè hanc questionem enucleavit, sic enim inquit. Neque verò illud omittendum est, quod licet bonis operibus, in Sacris Litteris usque adeo tribuatur, ut etiam qui uni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus, eum non esse sua mercede cariturum, & Apostolus testatur, id quod in presenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate eternam gloriæ pondus operari in nobis, absit tamen ut Christianus homo in seipso confidat, vel glorietur; & non in Domino cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et coherentè ad hanc doctrinam statuit. Can. 26. Si quis dixerit, justos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare & sperare eternam retributionem à Deo per ejus misericordiam, & Jesu Christi meritum, anathema sit. Porro ex hac Concilii Tridentini doctrina, liquet merendi virtutem, quæ bonis operibus inest. Imò Dei misericordiæ inniti, quæ nostris bonis operibus mercedem ac retributionem appropinquare dignatus est, cum potuisset illa sine ulla spe retributionis exigere. 2do: inniti meritis Jesu Christi, à quibus nostra bona opera totum suum meritum trahunt. Ex quo consequitur omnia merita nostra esse dona Dei, quæ tota quanta sunt à Dei gratia, promanant, unde S. Augustinus Epist: 194. inquit. Cum Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat, quam munera sua.

Quæres 10mo. Quæ conditiones ad meritum sive de congruo, sive de condigno requirantur?

Resp: Ad meritum quodlibet, sive de condigno, sive de congruo, sequentes requiruntur conditiones. Imò operis rectitudo, ac bonitas. Ipse enim Deus adhuc Caino dixit

xix. Genesio cap: 4to: *Nonne si bene egeris, recipies.* & Paulus ad Gal: cap: 6to. *Quos seminaverit homo, hæc & metet, quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, metet vitam æternam.* 2do: Dbbet istud opus esse supernaturale, scilicet ex gratia præveniente, atque excitante fieri debet, operibus enim purè naturalibus, quantumvis bonis, nihil promereri possumus, unde Concil. Trident: Sess. 6ta cap: 16. docet, sine gratia Christi, bona hominum opera, nullo pacto Deo grata & meritoria esse posse. 3tio: requiritur ut sit liberum, opus scilicet immune ab omni præveniente necessitate. Namque Eccles: cap: 31. exinde homo laudatur, & meretur, *quia potuit transgredi & non est transgressus, facere mala & non fecit*, ideo inquam & collaudatur, siquidem fecit mirabilia in vita sua, & meretur, quia bona illius stabilita sunt in Domino: & Paulus Apostolus 1ma ad Corinth: cap: 7mo docet illum benè facere, & laude esse dignum, *qui non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, judicavit in corde suo servare virginem suam*: quare damnata est ut hæretica 3tia sequens Jansenii propositio. *Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.* 4to: Ad meritum quodcumque requiritur stâtus præsentis vitæ, qui stâtus viæ dicitur. Quia nimirum in hoc tantummodo statu præsentis vitæ, homo apud Deum, mereri potest, unde dicitur Eccles: cap: 9no. *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos.*

Dices: Ad quodlibet meritum requiritur. 1mo. Ut opus bonum sit undequaque perfectum, 2do. Else debet prorsus indebitum, ac minime præceptum, sed supererogatorium.

Resp: Istiusmodi conditiones minime requiruntur ad meritum, & sine illis stare potest. Et quidem 1mo: Ad meritum non est necesse ut opus sit undequaque perfectum, hoc enim non fert præsentis vitæ nostræ stâtus, sed sufficit, ut eam habeat perfectionem, quæ infirmitati nostræ quadrat. Hinc Paulus Apostolus, licetsi ad Philippenses scribenda cap: 3tia se minime perfectum esse, falsus sit, dicens. *Non quod iam acceperim, aut jam perfectus sim, sequor autem si quomodo comprehendam.* nihilominus Epis 2da ad Timoth: cap: 4to coronam justitiæ à Christo judice expectabat. Neque etiam 2do requiritur ut opus sit omnium

omnino indebitum. Nam & servus de Domino, & filius de Patre, cum mandata custodiant, optimè merentur. Unde etiam Math: cap: 25. dicitur. *Euge serve bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui.*

Quæres 1mo: Quæ requiruntur conditiones ad meritum de condigno, & quæ ad meritum de congruo?

Resp: Præter enumeratas conditiones, quæ ad omne meritum prærequiruntur, speciales adhuc conditiones postuluntur, ad meritum de condigno. Et quidem *primo:* est necesse ut homo sit in statu justitiæ, seu gratia sanctificans exornatus. Per hanc enim bona opera justi, illam acquirunt dignitatem, atque excellentiam, ut cum re promissa mercede proportionem habeant, quare gratia sanctificans censetur esse in justis quasi fons, & radix omnium meritorum, unde Christus Joan: cap: 4to ait. *Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Unde etiam damnata fuit Bani propositio, quâ docuit opus bonum citra gratiam adoptionis factum, esse Regni cælestis meritum. *Secundo:* requiritur Divina promissio de danda mercede. Enimvero bonis justorum meritis debetur à Deo merces, & retributio, quæ corona est justitiæ, à Deo justo iudice reddenda, quemadmodum inquit Paulus Apostolus 2da ad Timothe: cap: 4to: *bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex.* Porro ex nulla alia ratione potest bonis justorum operibus merces à Deo censeri esse debita, nisi quia illam dare ipse ex sua liberalissima bonitate promisit. Unde & S. Augustinus Serm: 158. sic inquit. *Debitor factus est Deus non d nobis aliquid accipiendo, sed aliquid, quod ei placuit promittendo.* Divina ergo promissio de danda mercede, ad meritum de condigno necessaria est.

Jam verò ad meritum de congruo. *2mo:* Non requiritur gratia sanctificans, quia etiam Peccatores tali merito mereri apud Deum possunt, quemadmodum manifestum est ex facto Cornelij Centurionis, qui orationibus & eleemosynis suis promeruit, & obtinuit, ut fideret à Petro Apostolo audiret, & Nabuchodonosori Regi, Daniel Propheta cap: 4to: hoc consilium dedit. *Peccata tua eleemosinis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum, forsitan ignoscet delictis tuis, & Ezech: cap: 18vo peccatori penitenti, Deus veniam offert, quam certe peccator,*

ut

utpotè nondum justus, non nisi de congruo bonis suis operibus promereri potuit. Quare S. Augustinus Epist. 194 docet impios mereri remissionem peccatorum. 2b: non requiritur Divina promissio, quia merito de congruo non strictè debetur retributio, quemadmodum merito indigno, sed tantum ex congruitate & decentia, proinde licet ad meritum de condigno requiratur Divina promissio de danda mercede, non tamen illa ad meritum de congruo expetitur.

Ad meritum igitur de congruo sufficit, quod opus sit bonum, liberè ex gratia præveniente factum.

Quæres 22mo: Quid homo apud Deum mereri possit?

Resp: Quæ homines justi apud Deum promereri possint, Concilium Tridentinum Sess. 6ta Can: 32. docuit, ubi sic habetur. *Si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit.* Ex hoc Canone apparet justos mereri. 1. augmentum gratiæ. 2. vitam æternam, ac ipsius consecutionem. 3. gloriæ cælestis augmentum. Communiter autem docent Theologi hæc omnia justum promereri de condigno, quia istiusmodi operibus nulla deest conditio ad meritum de condigno requisita.

Quæres 23. Utrum justi verè merentur vitam æternam?

Resp: Justi piis suis operibus ex gratia factis verè merentur vitam æternam: *Probat*ur ex Scriptura Sacra. In illa namquè, vita æterna appellatur merces, corona: Sic Math: cap: 5to: *Merces vestra copiosa est in Cæli.* rma Corinth: cap: 3tio. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* 2da ad Timoth: cap: 4to dicebat Paulus. *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Iudex, non solum autem mihi, sed & iis, qui diligunt adventum ejus.* Jam verò merces, corona, non redditur nisi veris meritis. Ergo justis piis suis operibus verè merentur vitam æternam. Eandem veritatem unanimi consensu docent SS. Patres. Sic S. Joan: Chrysostomus Homil: de Lazaro. *Si justus est Deus, & his, & illis pro meritis reddet, scilicet & peccantibus supplicia, & bonè viventibus præmia.* S. Leo Papa Serm. 2do de Epiph: sic inquit. *Non dormientibus provenit Regnum Cælorum; sed in mandatis Dei laborantibus*

libus, atque vigilantibus, ut si dona illius non irrita fecerimus, per ea, quæ dedid, mereamur accipere quod promissit.

Obijcies 1mo: In multis Scripturæ Sacre locis vita æternæ dicitur misericordia, gratia. Sic Epist: ad Titum cap: 3to. *Non ex operibus, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit: & ad Roman: cap: 6to. Gratia Dei vita æterna.* 2do: Christus Lucæ cap: 17mo dicit. *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus:* quibus perspicuè significatur nullum in nobis esse meritum, etiamsi totam legem adimpleamus.

Resp: ad 1mum: Ex mente Concilii Tridentini Sess: 6ta. cap: 16. vita æterna est simul & merces, & gratia. Est merces quia non nisi bonis operibus redditur, gratia autem quia gratuita Dei bonitate nobis promissa est, & merita nostra quancunque sint, non nisi ex gratia Dei fiunt.

Ad 2dum: Non dicit Christus. nos, cum fecerimus omnia quæ præcepta nobis sunt, servos esse inutiles, nam potiùs Joan: cap: 15to dicit: *Vos amici mei estis si feceritis, quæ ego præcipio vobis, sed tantum, ut omnem à nobis superbiam, & arrogantiam radicem evellat, præcipit, ut cum fecerimus omnia, quæ nobis præcepta sunt, tamquam servos inutiles nos reputemus, & hoc verum est, quia ex nostris bonis operibus nihil utilitatis in Deum redundat, & opera nostra si in se spectentur nihil sunt, sed totum pondus, & vim merendi habent ex meritis & gratia Christi.*

Quæres 2to. Utrum licitum sit agere intuitu solius mercedis, ac beatitudinis æternæ?

Resp. Agere intuitu solius mercedis, ac beatitudinis æternæ licitum, & virtuosum est. Alioquin vituperandi essent quotquot fuerunt in utroque testamento viri sanctiores, qui intuitu æternæ retributionis, quam à Deo sperabant, operati sunt. Sic Abraham expectabat fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & conditor Deus: Hæbr: cap: 11mo: Moyses aspiciebat in remunerationem, ibidem. David Psal: 128. inquit: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.* Sed & Christus Math: cap: 6to: iussit: *quærere primum regnum Dei, & orando petere adveniat regnum tuum.* Math: cap: 10. Unde merito Concilium Trident: Sess: 6ta Can: 31. statuit. *Si quis dixerit justificatum pec-*
care,

cāre, dum intuitu æternæ mercedis benè operatur, anathema sit. Quare & justis proponenda est vita æterna, veluti incitamentum, ut in omni opere bono abundent, constanterque perseverant, nec enim, ut docet Apostolus Hebræus cap: 6to: labor eorum futurus est inanis incrementum, neque injustus est Deus, ut operis, ac dilectionis, quam in ipsius nomine ostenderunt, obliviscatur, quapropter hortatur fideles, ut non amittant confidentiam, quam magnam habet remunerationem. *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem* Hebr: cap: 10.

Quæres 15to: Quæ non possunt mereri?

Resp: Prima, quæ homini datur gratia, nullatenus nequè de condigno, nequè de congruo, promereri potest. Enimvero ante primam gratiam, quæ à Deo conceditur, nihil est in homine, nisi pura natura, si ergo primam gratiam homo promereretur, istiusmodi meritum esset ex operibus purè naturalibus. Porro per opera purè naturalia, quantumvis bona, homo non potest ullo modo promereri gratiam, quæ donum supernaturale est, ac propriè gratuitum, alias gratia jam non esset gratia. Hinc Concilium Arausicanum ad id. Can: 6to sic statuit. *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, petentibus, impudentibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri Divinitus; resistit Apostolo dicenti, quid habes quod non acceperisti.* Et certè initia etiam operum salutarium, p̄i credulitatis affectus, desideria bona, sanctæ cogitationes, sunt à Deo, à gratia ipsius præveniente, excitante, nihil ergo est in homine boni quo talia promereri possit. Unde & Apostolus Epist: ad Roman: cap: 11: inquit. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula.* Prima ergo gratia, quæ à Deo homini confertur, nullo modo promereri potest.

Quæres 16. Quæ non possunt promereri de condigno?

Resp: De condigno non possunt promereri. 1mo gratia justificans. Gratia siquidem sanctificans, fundamentum est, principium, & radix meriti de condigno. Unde Concilium Trident: Sess: 6ta cap: 8vo inquit. *Nihil eorum quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promerentur, de condigno scilicet. 2do: promereri etiam de condigno nequit perseverantia* fina-

finalis, quia hac est ~~donum speciale~~, ~~quod~~ ~~concessi~~ misericorditer à Deo homini conceditur, & quamquam Concilium Tridentinum Sess. 6ta Cap. 32. statuit, iustum vere, et ut Theologi unanimiter volunt, de condigno mereri vitæ æternæ consecutionem, sed eam adiecit conditionem, clausulamque apposuit, *si in gratia decesserit*, quia satis expresse ab istiusmodi merito, finalem perseverantiam eximit.

Hoc tamen, sive gratia, sanctificans, sive perseverantia finalis, promereri de congruo possunt. Et certè S. Augustinus Epist. 194. docet impios per fidem mereri remissionem peccatorum; sic enim ait. *Nec ipsa remissio peccatorum, sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, quâ fide ille dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori, & descendis justificatus, merito fidelis humiliatus.* Hoc porro meritum aliud non est, nisi de congruo. Potest ergo gratia justificans de congruo promereri. Perseverantiam quoque finalem de congruo promereri posse docet idem S. Pater Augustinus, librò de dono Perseverantiæ cap. 6to dicens. *Hoc donum Dei suppliciter emereri potest.* Id ipsum manifestè constat ex publicis Ecclesiæ præcibus, in quibus oramus Deum. *Fac nos tuis semper inherere mandatis, & a te nunquam separari permittas.*

Quæres 1^a. Quæ præterea possunt promereri de congruo?

Resp. Præter gratiam sanctificantem, atque finalem perseverantiam, multa adhuc promereri si non de condigno saltem de congruo possumus. Et quidem 1mo: gratias actuales, auxiliaque opportuna ad vincendas ingruentes tentationes, ad Divina adimplenda præcepta, & nobis ipsis, & aliis promereri possumus. Quare S. Jacobus in Epist. sua cap. 5to ita fideles hortabatur. *Orate pro invicem ut salvemini. Nilitum enim valet deprecatio justis assidua.* & hujus rei exemplum esse possunt, Sancti Paulus Apostolus, & Augustinus, quorum prior S. Stephani Protomartyris præcibus, alter S. Monicæ lachrymis conversus reputatur. 2do: sed & omnia quæ ad salutem consequendam necessaria, & proficua nobis esse possunt, sive spiritualia, sive temporalia sint, promereri, & impetrare à Deo possumus. Enimvero Christus Lucæ cap. 11mo petentibus, quærentibus, pulsantibus, omnia se præstiturum, ac datum, appromisit, dicens: *Petite, & dabitur vobis, quærite, & invenientis, pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, invenit, & pulsanti aperietur.*

TRAC.

TRACTATUS

DE

ECCLESIA CHRISTI

CAPUT PRIMUM

De Ecclesiae Institutione, ejusque Hierarchia.

Quæres 1mo. Quid sit Ecclesia?

Resp: Ecclesia juxta vim Græci nominis, congregationem, seu cætum hominum, significat, unde Ecclesia generaliter considerata, est societas, seu cætus hominum, certò ac præscripto modo Deum colentium. Si ergo qui certo quodam modo, & præscripta ratione Deum colunt, Ecclesiam constituere consentunt, quare Ecclesia Christiana, est cætus, seu societas hominum, qui modo & ratione à Christo præscriptis, Deum colunt, atque ipsi deserviunt. Cum itaque istiusmodi Christianæ societatis finis alius non sit, quam gloria Divina propaganda, & salus æterna hominibus procuranda, societas ergo hæc, pure spiritualis est. Præterea cum in illa alii sint Rectores, qui ceteris præsunt, eosque gubernant, alij verò inferiores, qui primoribus subsunt, atque ab ipsis reguntur: Ecclesia Christiana non est societas æqualium, sed inæqualium, & recte Respublica Sacra dici ac nominari potest.

Quæres 2do: Quotuplex præcipue est Christi Ecclesia?

Resp: Triplex præcipue est Christi Ecclesia. *Triumphans*, patiens, & militans. *Triumphans* est multitudo Beatorum in Cælis regnantium. *Patiens* est multitudo illorum, qui ex hac vita migrarunt, haud sacis purgati, & quibus adhuc supersunt in altera vita luenda pœnæ temporales. *Militans* est multitudo eorum, qui hoc in terris perpetuum agunt spirituale certamen adversus tenebrarum principes.

AR.

ARTICULUS I. mus

De Ecclesiae Christi institutione, illiusque fundatione.

Quaeres 1mo: Utrum Christus in terris Ecclesiam instituerit, ac fundaverit?

Resp: Veteri abrogatâ Synagoga, Christus novam in terris instituit, ac fundavit Ecclesiam. Enimvero Ecclesia cum sit societas humana, legibus proinde, regimine, ordine, jurisdictionis potestate, unitatis vinculo, atque eadem colendi Deum ratione coalescit, ac persistit. Porro Christus quam plurimis ad se vocatis, atque attractis discipulis, cætum quemdam, à ceteris distinctum instituit, mutuae dilectionis vinculo colligatum. Inter eos, qui ipsum sequebantur, ordinem ac regimen instituit, alios Apostolos, qui ceteros regerent, alios septuaginta duos, qui in Ministeriis ipsis commissis illos adjuvarent, designavit, unum verò omnium Principem, Petrum scilicet, constituit, claves Regni Cælestis, ligandi, atque solvendi Pontificium dedit, quibus & regiminis & jurisdictionis potestatem contulit. Universis autem & omnibus in se credentibus, leges Sanctissimas, quæ Deum, proximum, & nos ipsos spectant, præscripsit, præcepta utilissima tradidit, certum modum prandi Deum, atque illum colendi ordinavit, ac instituit. Indubitatum ergo est Christum abrogatâ veteri Judæorum Synagoga, suam in terris fundasse, & instituisse Ecclesiam, quæ usque ad finem mundi duraturâ est, quapropter Petro, quem Ecclesiæ suæ, quam fundare constituerat, Principem designando, dixit. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalēbunt adversus eam,*

Et verò nihil in oraculis Prophetarum frequentius, quam per Messiam, quem ipsi futurum prædixerant, legem Moysaicam fore abrogandam, & novam constituendam, quam insula, & populi de longè exquirere debebant, fædus novum, non secundum illud, quod cum Hebræorum patribus pepigerat Deus, sanciendum esse, Sacerdotium ab Aaronico diversum, videlicet secundum ordinem Melchisedech, instituendum: abolitis veteribus Sacrificiis, unam mundam, quæ in omni loco Deo offeratur, oblationem subrogandam, Gentes omnes ad Messiam convertendas fore. His porro nova Messias Ecclesia, ex Gentibus maxime constituenda, & adumbrabatur, & prænuntiabatur. Cum autem Christus & verus Messias sit, & hæc

O o

omnia

omnia Prophetarum vaticinia adimpleverit. Abrogatâ ergo veteri Judæorum Synagogâ, novam suam Christus in terra constituit, ac fundavit Ecclesiam, quod & ipse manifestè Judæis prænuntiavit, dicens Math: cap: 21. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.*

Quæres 2do: Utrum Christus constitutæ à se Ecclesiæ potestatem jurisdictionis & auctoritatem regiminis contulerit?

Resp: Christus, constitutæ à se in terris Ecclesiæ ejusquæ Ministris, jurisdictionis potestatem & regiminis auctoritatem reipsa contulit. *Probat:* Math: cap: 18. sic inquit Christus suos alloquens discipulos. *Si peccaverit in te frater tuus vade & corripe eum inter te, & ipsum solum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, aut duos. Quodsi non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Hic apertè Christus, ad corrigendum, atquæ coercendum peccantem, post primam, ac secundam fraternam admonitionem, Ecclesiæ illum denuntiandum esse præcipit, ut ab ipsa competente sibi auctoritate corrigatur, atquæ coerceatur. Ecclesiæ obediendum esse statuit, ipsi inobedientes, ac pertinaciter resistentes, tamquam ethnicos ac publicanos habendos esse declarat. Habet ergo Ecclesia à Christo traditam sibi corrigendi, coercendique potestatem, præcipiendi auctoritatem, ipsique ex Christi mandato ab omnibus obtemperandum, illius Ministris à singulis obediendum est, quare dixit Ipse discipulis suis Lucæ cap: 10. *Qui vos audit me audit & qui vos spernit, me spernit.* Hac verò omnia Ecclesiæ Imperium, regiminis auctoritatem, atquæ jurisdictionis denotant potestatem. Illa ergo Christus Ecclesiæ à se constitutæ reipsa contulit, ac commisit, utquæ illa ordinatè exerceretur, statim ipsam us exercendam demandavit, quos Ecclesiæ suæ Ministros constituere proposuerat, in eodem Mathæi cap: 18vo subiungens discipulis suis. *Amen dico vobis quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligatæ & in Cælo, & quæcunque solveritis super terram, erunt solutæ & in Cælo.* Potestas namquæ ligandi, atquæ solvendi, gubernandi significat auctoritatem, jurisdictionisque potestatem, quemadmodum communis fert sensus. Et certè cum usquæ in finem mundi Ecclesia Christi duratura sit, profectò Christus, ea illi contulit, quæ ad ipsius firmitatem, atquæ perpetuitatem omnino necessaria erant. Porro ad cuiuscunque

quæ etiam humanæ societatis soliditatem, atque permanentiam, ordo, regimen, omnino necessaria sunt, quæ sine auctoritatis præeminentia, sine jurisdictionis potestate, subsistere nequeunt. Ergo Christus stabilitati, ac firmitati suæ Ecclesiæ consulendo, regiminis auctoritatem, atque jurisdictionis potestatem ipsi, ejusque Ministris contulit, ac concessit.

Quæres 3tio: Potestas regiminis, ac jurisdictionis auctoritas, à Christo Ecclesiæ concessa, quibus competit.

Resp: Non competit illa omnibus & singulis fidelibus, sed solis Pastoribus, Rectoribus, ac Ecclesiæ Ministris. Namque Christus ex omnibus qui illum sequebantur discipulis, speciali modo duodecim elegit, quos & Apostolos nominavit. Lucæ cap: 6to atque ipsis omnem & regiminis auctoritatem, & jurisdictionis contulit potestatem. Apostolis namque Christus Matth: cap: 18vo ligandi & solvendi dedit auctoritatem, & consequenter, ac relatè ad illam, ipsis solis Joan: cap: 20. remittendi ac retinendi peccata concessit facultatem. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Præterea solis Apostolis Christus omnimodam ac plenariam contulit potestatem, eandem siquidem ipsis concessit, qua ille præditus fuerat, cum à Patre in mundum mitteretur, dicens: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos* Joan: cap: 4to, quare Matth: cap: 28. mittens Apostolos in mundum universum, cum dixisset: *Data est mihi omnis potestas in Cælo & in terra:* statim ipsam illis communicando subjunxit: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti:* quibus illimitatam ipsis docendi, & Baptisandi concessit facultatem, ac tandem specialem suam præsentiam, atque assistentiam illis appromisit: *Etece ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem sæculi.* Hæc certè omnibus & singulis fidelibus servire, & adaptari nequeunt. Neque enim omnibus, ac singulis qui in ipsum crediderant, ligandi & solvendi dedit potestatem, non in omnes insufflavit dicens: *Accipite, Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt:* non omnibus & singulis eandem tradidit potestatem, qua ipse pollebat, tandem non omnes & singulos misit in mundum universum docere, & Baptisare. Manifestissimum igitur est, Christum Apostolos suos Ecclesiæ à se constitutæ Rectores, ac Primores designasse, ipsiusque omnem auctoritatem, ac juris-

ditionem contulisse. Unde Paulus Apostolus Epist: rma ad Corinth: cap: rmo. & ad Eph: cap: 4to docet, Christum in Ecclesia sua posuisse primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, alios Evangelistas, alios Pastores, in opus Ministerii in aedificationem corporis ipsius, quod est Ecclesia: statimque subjungit, non omnes esse Apostolos, non omnes Prophetas, non omnes Doctores. Non omnibus itaque neque singulis fidelibus Christus contulit in Ecclesia sua regiminis auctoritatem, aut jurisdictionis potestatem, sed solum Pastoribus, Rectoribus ac Ministris ipsam concessit.

Et certe ab ipsa Ecclesiae primordiis, regimen atque Jurisdictio semper fuit penes Apostolos, atque Seniores. Sic praesente atque indicente Petro Apostolorum Principe, Mathias in locum Judae proditoris electus fuit, ut acciperet locum Ministerii, & Apostolatus, de quo praevicatus est Judas. Actor: cap: rmo. Soli Apostoli septem constituerunt Diaconos, quibus munus, & officium praescripserunt, atque manus imposuerunt. Actor: cap: 5to. Cumque exorta esset de legalium observatione controversia, Petrus & Jacobus Apostoli primi sententiam dixerunt, & rem totam cum Senioribus definierunt, mandata, & praecipia fidelibus dederunt, ut tantummodo abstinerent ab iminolis, sanguine, suffocato atque fornicatione. Ac deinceps Apostoli omnibus fere Gentibus Evangelium praedicaverunt, Ecclesias apud illas erexerunt, ac fundaverunt, Episcopos ceterosque Ministros constituerunt, formam regiminis ipsis praescripserunt, quod ex Actis & Epistolis Apostolicis manifestissime apparet, quare S. Paulus Epist: ad Eph: cap: 2do dicit fideles suer aedificatos esse *super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu.* Successu vero temporis cum de hac vita migrarunt Sanctissimi Apostoli, penes eorum Successores, nimirum Episcopos, totam Ecclesiae regimen, jurisdictionisque potestas erat. Ipsi exortas controversias dirimebant, leges praescribebant, quid credendum, quid faciendum sit, constituebant, Ecclesiae Ministros ordinabant, omniaque in Ecclesiis ipsi disponunt, ac decernunt, siquidem ut inquit Paulus Apostolus Actor: cap: 20. *Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, unde illos admonet, attendite vobis, & universo gregi.* Senioribus quoque qui in Ecclesiis erant, tamquam consenior praecipit Petrus Apostolus Epist: rma cap:

cap: 5to. *Pascite, qui in vobis est gregem Dei.* Tota itaque regiminis auctoritas, & jurisdictionis potestas, non omnibus, neque singulis fidelibus, sed solis Pastoribus, Rectoribus, atque Ecclesiæ Ministris à Christo collata fuit.

Dices: Christus omnimodam æqualitatem in Ecclesia sua constituit, majoratum, prioratum exclusit. Cum enim Lucæ cap: 22. facta esset contentio inter Apostolos quis eorum videretur esse major, Christus dixit. *Reges Gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici vocantur, vos autem non sic, sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator:* quibus omnem primatum ac superioritatem exclusit.

Resp: Primatum, & Superioritatem non exclusit; neque in Ecclesia sua vetuit Christus, sed modum exercendæ potestatis, atque jurisdictionis præscripsit, *qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator;* scilicet ut non eodem modo, ac dominatione exerceatur, quemadmodum orbis Principes eam exercere solent: *Reges Gentium dominantur eorum, Vos autem non sic:* sed cum humilitate, atque affabilitate non instar dominationis, atque principatus civilis, sed ad instar ministerii spiritualis, ac servitutis. Hinc Christus ad sui exemplum Apostolos provocat, qui licet summa in Cælis & in terra auctoritate pollebat, nihilominus inter homines quasi aliorum Minister versabatur.

Quæres 4to: *Auctoritas, Ecclesiæ ac Ministris ipsius à Christo concessa, in quo consistit?*

Resp: Consistit ipsa in directiva, & coactiva potestate. Enimvero Christus Ecclesiæ suæ, maxime Ministris ipsius, regiminis, & jurisdictionis contulit auctoritatem, utramque ergo illis & directivam in regendo, & coactivam in iudicando coercendo, concessit potestatem. Ex Christi ergo institutione potest Ecclesia leges ferre, exortas controversias dirimere, lites componere, causas dijudicare, inobedientes pœnis plectere, eaque omnia, quæ ad commune bonum utilitatemque fidelium spectant ordinare, atque statuere, hæc siquidem partes sunt directivæ, et coactivæ potestatis. Quare in ipso Ecclesiæ exordio, Apostoli cum Senioribus, in primo Hierosolymitano Concilio, & de observatione legalium exortam definiunt, questionem, & quid fidelibus agendum sit præscribunt: *Videtur est Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere*

vobis oneris, quam hæc necessaria. ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Actor: cap. 15. Et hæc Apostolorum, atque Seniorum mandata ac præscripta, ut ab omnibus fidelibus servarentur Paulus & Silas commendabant, atque injungebant. En directiva potestas, quam Apostoli exercebant, sed non minus & coactiva usi sunt. Sic Petrus Actor: cap: 5to. fraudulentos Ananiam, & Saphiram dure increpat, atque ad ipsius increpationem, ambo repentina morte corruunt. Baulus quoque Apostolus Epist: ima ad Corinth: cap: 5to. incestuosum hominem tradidit Satanae in interitum carnis, & in eadem ad Corinth: Epist: cap: 10. dicit: *se in promptu habere omnem inobedientiam ulcisci;* ac cap. 13tio scribit iis, qui iterato peccarunt, se nolle amplius parcere; unde Timothæum & Titum instruens, quos ipse in Ecclesiis à se fundatis Episcopos constituerat, mandavit illis ut sibi subiectos, & inobedientes increparent, arguerent, & quidem cum imperio, & potestate quæ pollebant. *Peccantes,* inquit ima ad Timoth: cap: 5to. *coram omnibus argue ut & ceteri timorem habeant.* & ad Titum cap: 2do ait: *Loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio.* Ecclesiæ ergo, ac Ministrorum ipsius, à Christo concessa auctoritas, est directiva, & coactiva potestas.

Quæres 5to: Auctoritas, atque Ecclesiæ potestas, ad quæ se extendit?

Resp: Auctoritas, ac potestas Ecclesiæ, non se extendit ad temporalia, sed sola spectat Spiritualia. Enimvero Christus in mundo conversatus nulla unquam temporali potestate usus est, pro se tributum solvere. Petro iussit, inter fratres de terrenis litigantes arbiter esse noluit, atque expressè coram Pilato professus est Joan: cap: 18vo. potestatem suam non esse hujus mundi: *Regnum meum, non est de hoc mundo:* incredibile ergo est, Christum temporalem Ecclesiæ suæ contulisse potestatem. Et certè omnia quæ Christus concessit Ecclesiæ suæ, atque Ministris ejus, non sunt temporalia, sed Spiritualia, videlicet ligare & solvere, peccata dimittere, ac retinere, omnes gentes docere, ac baptizare. Auctoritas igitur, ac potestas à Christo Ecclesiæ tradita, atque illius Ministris concessa, non se extendit ad temporalia, sed sola spectat Spiritualia.

Quæres 6to: Qui subiecti esse censentur, potestati ac jurisdictioni Ecclesiæ?

Resp: Omnes, & soli Baptisati, potestati ac jurisdictioni

ectioni Ecclesiae sunt, & esse debent subiecti. Enimvero per Baptismum Ecclesiae Christi omnes aggregantur, quare de iis qui sermonem praedicationis receperunt, & baptisati sunt, Actorum cap: 2do dicitur, quia ad Ecclesiam apppositi sunt, *qui receperunt sermonem, baptisati sunt, & appositae sunt animae, circiter tria millia*: unde Apostolus Paulus, 1ma ad Corinth: cap: 5to: eos, qui Baptisati non sunt, foris, extra Ecclesiam esse ait, & ad illam minime ipsos pertinere docet, dicens: *quid mihi de iis, qui foris sunt judicare*. Per Baptismum igitur omnes Ecclesiae Christi aggregantur, atque ipsi subijciuntur. Quapropter omnes Baptisati, etiam Haeretici, Excommunicati, Ecclesiae subiecti sunt, & ipsius legibus tenentur, alias si ipsi ab Ecclesiae legibus immunes forent, impietatis suae emolumentum haberent, quod admitti nequit.

Quaeres 7mo: Utrum ergo fideles omnes, in omnibus Ecclesiae atque Ministris ipsius obtemperare teneantur.

Resp: Lutherus, ac Calvinus, arbitantes hominem per solam fidem salvari, Christianum ab omni lege immunem esse affirmabant, quia & Christum praeter fidem, nihil quidquam praecipisse, docuerunt, neque Ecclesiae suae potestatem legislativam concessisse arbitrari sunt. Hunc errorem Concilium Trident: Sess: 6. Can: 19no damnavit, his verbis. *Si quis dixerit, nihil praecipuum esse in Evangelio praeter fidem, caetera esse indifferentia, neque praeccepta, neque prohibita, sed libera, aut decem Praeccepta nihil pertinere ad Christianos, anathema sit*. Et certe Christus cum esset novi foederis a Prophetis praedictus Legislator, & novam, abrogata veteri, constituit legem, multaque praeccepta moralia, ac caeremonialia dedit, quibus plenum est Evangelium, & Ecclesiae a se constitutae, atque fundatae legislativam contulit potestatem, qua ea omnia constitueret, quae Spirituali bono Fidelium insertire possent. Quapropter omnes fideles, non solum Christi Divina praeccepta observare, sed & Ecclesiae statutas leges adimplere, atque ipsius Ministris in omnibus obtemperare, & obedire tenentur. Enim vero Apostolos mittens Christus in mundum universum praecipit ipsis Math. cap: 28. ut docerent Gentes servare omnia quaecunque ille mandaverat. *Docentes eos servare omnia quaecunque mandavi vobis*: & ipse quoque iusserat, ut qui Ecclesiam non audierit, tamquam ethnicus, ac publicanus habeatur, quare omnes admonet Apostolus Paulus in Epist: ad Hebraeos cap: 13tio: *Obedite praepositis vestris, & subiacebe eis*.

Ipsi

Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Sanè si Christi fideles nullis legibus tenerentur, sed unicuique suo arbitrato vivere, atque spiritu privato omnia metiri permisum esset, nec ordo, nec ullum regimen in Ecclesia conservari possent, unitas, pax, tranquillitas procul exularent, cum tamen Ecclesia dicatur Castrorum acies benè ordinata, pacemque Christus ac unitatem maximè discipulis suis commendavit, consequitur omnino, legibus Ecclesiæ, fideles omnes obstrictos esse, atque ipsius Ministris in omnibus obedire, ac obtemperare debere.

ARTICULUS 2dus.

De Hierarchia Ecclesiastica.

Quæres 1mo: Quid sit Hierarchia Ecclesiastica.

Resp: Hierarchia Ecclesiastica, est potestas Sacra Ministrorum Ecclesiæ, ita ordinata, ut debitam in subditos jurisdictionem retinentes, certa tamen ratione sibi invicem subordinentur. Hierarchia ergo Ecclesiastica, personas tantummodo Sacras complectitur, potestas siquidem Hierarchica unice ordinatur ad Dei cultum propagandum, æternamque hominibus salutem procurandam. Est autem benè ordinata, quia in ipsa ordo, ac harmonia, miro resplendet modo, gradus siquidem varii inter personas Sacras conspiciuntur, atque alii aliis, dignitate, auctoritateque præeminent. Cum verò potestas omnis relationem ad subditos semper dicat, exinde aequitur Personas Sacras, Hierarchiam constituentes, secundum eam, quam obtinent auctoritatis prerogativam, præesse debere, ac alios moderari, ceteros verò eis parere obstrictos esse.

Porro potestas Personarum Ecclesiasticam Hierarchiam constituentium, alia est ordinis, alia jurisdictionis. Ordinis potestas refertur ad elargiendâ, atque distribuendâ fidelibus illa spiritualia bona, quæ Christus Ecclesiæ suæ concredidit, ac proinde complectitur Sacramentorum administrationem, verbi Divini prædicationem, & alia his affinia. Jurisdictionis potestas sita est in dijudicandis controversiis, condendis legibus, atque constituendis iis omnibus, quæ ad Ecclesiæ ordinem, & fidelium utilitatem conferre possunt.

Quæres 2do. Utrum fit in Ecclesia à Christo constituta Hierarchia?

Resp:

Resp: Est in Ecclesia à Christo constituta Hierarchia. Id apertissimè constat ex factis Christi. Primo namque ex omnibus discipulis suis ad se congregatis, Lucæ ap: 6to. *elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit*, quibus non solum *dedit potestatem Spirituum mundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem linguam, & omnem infirmitatem*: sed etiam ligandi, atque solvendi ipsis contulit potestatem. Math: cap: 16. Præter duodecim Apostolos specialiter quoque Christus elegit Septuaginta duos discipulos ut inquit S. Lucas cap: 10mo. *ost hæc designavit Dominus, & alios Septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem Civitatem, & locum, quo ipse erat venturus*: quibus hoc unum commisit munus, ut corda eorum præpararent, quibus ipse Evangelium annuntiare decreverat, unde dixit illis *Myias quidem multa, operarii autem pauci*. Et quemadmodum illos, Apostolis inferiores constituit, ita ceteris discipulis ipsos prætulit. Verum & inter Apostolos Petrum legit, quem primum, omniumque in se credentium Principem constituit. Math: cap: 16to. Claves Regni cælorum illi tradidit, & super ipsum Ecclesiam suam fundavit. Cum aquè Christus in Ecclesia, quam fundaverat, varios constituerit Ministros, potestate atque auctoritate, quæ ceteris fidelibus præesse debebant, inter se discrepantes, si tamen ad invicem subordinatos, inde manifeste patet, Christum in Ecclesia sua Sacram Hierarchiam instituisse.

Quæres 3tio. Nonne Septuaginta duo discipuli Apostolis æquales erant?

Resp: Septuaginta duo discipuli non erant Apostoli æquales, sed omnino inferiores. Enimverò Christus solus Apostolia dixit Joan: cap: 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*: suam, quam à Patre habuit, illis conferendo potestatem, proindeque solis etiam Apostolis Math: ap: 28. amplissimam ac illimitatam, docendi omnes gentes & baptisandi contulit potestatem. Soli Apostoli a S. Paulo Eph: cap: 2do. Ecclesiæ constituta fundamenta diuntur, denique solis Apostolis Christus ad judicandum orbem thronos assignavit Lucæ cap: 22do. Singulares ergo prærogativæ à Christo Apostolis concessæ, ostendunt illas ceteris discipulis ab ipso prælatos fuisse. Quare semper Apostoli ante ceteros omnes primi nominantur, prius omnia in Ecclesia constituunt, indubitatum igitur est, Septuaginta duos discipulos, Apostolis minores fuisse. Sed ceteris omnibus majores fuerunt, quod vel ipsa specialiter

coram

coram à Christo facta comprobatur electio, munusque ipsis commendatum. Neque enim putandum est, tunc etiam quando electi, atque à Christo designati fuerunt, parvum fuisse discipulorum Christi numerum, quia & Pharisei atque ipsius mortem conquerebantur totum mundum post ipsum abire, & statim post Resurrectionem suam, plus quam quingentis simul illi apparuit discipulis, quemadmodum testatur Paulus 1ma ad Corinth cap: 15to. ex omnibus ergo nonnisi Septuaginta duo electi, omnibus prelati sunt.

Quæres 4to. Utrum Christus inter Apostolos, Petro primatum atque præminentiam contulerit?

R. sp: Christus inter Apostolos Petro primatum, & præminentiam contulit, ipsumque caput, atque Principem suæ Ecclesiæ constituit. *Probat:* ex Sacris Scripturis. Primo enim Christus Dominus Math: cap: 16. Petrum sic allocutus est: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hæc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cælorum.* Hic ergo Christus Ecclesiam suam ædificio comparando, Petrum illius fundamentum constituit, cum autem in ædificio fundamentum id sit, quod est caput in societate, manifestum est quod Petrus à Christo Caput, atque Princeps Ecclesiæ constitutus fuerit, quare & nomen Simonis, in nomen Cephæ, seu Petri ipsi commutavit. Joan: cap: 1mo. quemadmodum enim Deus, Abram, eo quod ipsum credentium Patrem constituerebat, Abraham vocari iussit, Genesis cap: 17mo. ita & Christus Simonem, quem Ecclesiæ suæ fundamentum, & caput prægraverat Cephæ, seu Petrum nominari voluit. Si insuper Petro appromisit Christus claves regni cælorum: *tibi dabo claves, regni cælorum:* quod & præstitit ipsum munus pascendi oves, & agnos demandando. Joan: cap: 20. *Pasce agnos meos, pasce oves meas:* specialem ergo præceteris Apostolis Christus Petro contulit prærogativam, jurisdictionisque præminentiam, ipsumque Principem, & caput Ecclesiæ suæ constituit. Enim verò communi & antiquissima consuetudine, claves, sunt rectoriæ potestatis signum, quia imperantibus, ad supremam eorum in Civitate designandam potestatem, claves tradi solent. Idem eruitur ex modo loquendi Sacræ Scripturæ, nam potestas Eliacim, cum ad summum Sacerdotium promoveretur, Isaæ cap: 22. his exprimitur verbis: *Dabo claves domus David super humeros ejus:* in Apocalipsi etiam cap: 2to. se Christus, ad indicandam ejus potestatem clavam

David

David habere dicitur, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Pascere quoque juxta Scripturæ sacræ phrasim idem est, ac cum potestate regere, quæ & Cyrus Rex Isaïæ cap: 44. Pastor nominatur. Quia ergo Christus præ ceteris Apostolis Petro, & claves regni cælorum contulit, & munus agnos, atque oves pascendi ipsi demandavit, inde manifestum efficitur, & supremam illi in Ecclesia à Christo collatam fuisse potestatem, & regiminis commendatum principatum. Verum & prærogativæ quos præceteris Apostolis Petro Sacra tribuit Scriptura, ostendant ipsum, illis antecellere. Nempe, ubi de Apostolis sermo est, Petrus omnium primus recengetur, & Math: cap: 10. diserte primus dicitur, quamvis Andreas frater ejus ante ipsum vocatus fuerat; Tributum Christus pro se ipso, & pro Petro, tantum solvi jussit, Math: cap: 17mo. Petrus tamquam omnium Princeps, loco Judæ proditoris, alium Apostolum eligendum curavit. Actorum cap: 1mo. Evangelium ipse primus indicto silentio, ceteris præsentibus Apostolis, in die Pentecostes annuntiat. Actor: cap: 2do. exorta de legalibus controversia, Petrus primus sententiam dicit, cui Jacobus, & ceteri omnes assensum præbuerunt. Actor: cap: 15to. Quare Sancti Patres tum Græci, tum Latini constanter docuerunt, Petrum reliquis omnibus Apostolis, nec non universæ Ecclesiæ Principem fuisse, ac caput, primatumque tenuisse. Origenes comment: in Epist: ad Romanos sic inquit; *Petro cum summa rerum de pascendis ovibus traderetur, & super ipsum velut supra Petram fundaretur Ecclesia, nullius alterius ab eo virtutis confessio, nisi caritatis exigitur.* Unde Eusebius Cæsariensis, Cyrillus Hierosolimitanus, Basilus Magnus, Epiphanius, Cyrillus Alexandrinus, Petrum vocant inter Apostolos, maximum, reliquorum omnium Principem, Apostolorum excellentissimum; discipulis omnibus prælatum, eorum Principem, ac Caput; & S. Joannes Chrysostomus Homil: 3tia in Acta Apost: de Petro hæc memoratu digna profert: *primus auctoritatem habet in negotio ut cui omnes commissi fuissent.* Eandem veritatem præstantissimi Latini Patres docuerunt. Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus & Augustinus, qui libro 2do de Baptismo contra Donatistas de Petro sic inquit: *in quo primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet.* Ex his ergo conficitur Petrum institutione Christi, ceteris Apostolis, aliisque omnibus prælatum ac superiorem fuisse, proindeque totius Ecclesiæ Principatum obtinuisse.

Obijcies

Obijcies amo: Ubi Christus claves Regni Cælorum Petro se daturum appromisit, ibi illum Satanam appellando, à se repulit. *Vade post me Satana, scādamus mihi.* Ter quoque Petrus Christum negavit, quomodo ergo Primatum totius Ecclesiæ illi conferre potuit? non solus Petrus constitutus est à Christo fundamentum Ecclesiæ, omnes Apostolos, Paulus vocat fundamentum Ecclesiæ; sic enim in Epist. ad Ephesios cap: 2do alloquentur fideles: *Estis Cives Sanctorum, & Domestici Dei Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum.* Potestas quoque ligandi ac solvendi omnibus Apostolis à Christo concessa fuit. 3tin. Tandem id, quod dixerat Christus Petro: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam;* variè Sancti Patres interpretantur, alii namque nomine Petræ ipsum Christum intelligi volunt, alii Confessionem Petri, quæ Divinitatem Jesu Christi professus est, alii Apostolos omnes, statamque Ecclesiam, quibus etiam claves Regni Cælorum collatos fuisse arbitrantur. Nullum ergo argumentum est, quò probari possit Petri primatus.

Resp: ad 1um: Satan in Sacris Scriptoris idem est, ac adversarius, ille nempe qui aliqua in re obstat, ac resistit: quia ergo Petrus à subeunda morte Christum avocare volebat, ejus hac in parte adversarius erat, undè & Satan nuncupatus est. Sed & tunc Ecclesiæ principatus Petro nonnisi appromissus fuit, necdum traditus, nisi cum ei munus pascendi oves & agnos post suam Resurrectionem Christus demandavit, huic ergo muneri lapsus Petri non obfuit, undè S. Joan: Chrysost: Orat: 8va adversus Judæos sic inquit: *Petrus sic abluat illam abnegationem, ut etiam primus Apostolorum fuerit factus, & totus terrarum orbis commissus fuerit.* Verùm & tunc, quando Christus Petro lapsum ejus prædixerat, etiam firmatum ipsius præsignavit, quia speciali modo professione deficeret fides illius, Patrem suum rogavit, & ipsiminter fratres superioritatem prædixit, ac demandavit. *Et tu ab quando conversus confirma fratres tuos* Lucæ capite 22.

Ad 2dum: Non solum Apostolos, sed & Prophetas fundamentum Ecclesiæ vocat Paulus, imo Pastores, & Doctores positos esse dicit in ædificationem Corporis, hoc est Ecclesiæ Christi. Verùm hæc Petri primatus præjudicant. Namque & Christus fundamentum Ecclesiæ suæ est, & quidem fundamentum tale, præter quod, in-

inquit Paulus ima ad Corinth: cap: 3tio: *aliud nemo potest ponere lapis scilicet angularis, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum Sanctum in Domino*: attamen sine derogatione, & absque ullo Christi præjudicio, Apostolos quoque ac Prophetas fundamenta Ecclesiæ ab ipso constitutæ nuncupavit: pari itaque modo libet omnes Apostoli & Prophetæ fundamentum Ecclesiæ sint, Pastores, & Doctores in ædificationem illius constituti, id Petro nihil detrahit, ipsius primatui nihil derogat, quia scilicet & Christus Ecclesiæ suæ fundamentum est, & Petrus, & ceteri Apostoli, atque etiam Doctores & Pastores in Ecclesiæ ædificationem à Deo positi esse dicuntur, sed quisque suo modo, & diversa prorsus ratione. Christus Ecclesiæ est fundamentum primum ac principale, ipse Artifex illius. Petrus fundamentum secundarium, ac Ministeriale, quem in locum sui Christus constituit, Petram esse voluit, supra quam ædificaret Ecclesiam suam, claves Regni Cælorum illi tradidit, atque omnem ligandi, solvendique potestatem contulit. Sed & ceteri omnes Apostoli fundamentum Ecclesiæ sunt, quia à Christo cum amplissima potestate, auctoritatisque plenitudine in universum missi mundum, ubique Ecclesias fundarunt, omniumque Ecclesiarum curam, ac sollicitudinem gerebant. Verum inter illos semper primus Petrus, Christi institutione, illorum Princeps, caput, atque Coriphæus, ut docent Sancti Patres: undè S. Cyprianus Epist: 71. sic inquit: *Petrum primum Dominus elegit, super quem ædificavit Ecclesiam suam, & Eusebius Histor: Eccles: libro 2do: capite 4to de Petro ait: Fortissimus, & maximus inter Apostolos, & virtutis merito reliquorum omnium Princeps*. Tandem Pastores, Doctores in ædificationem Ecclesiæ à Deo positi sunt, quia in opus Ministerii vocati sunt, sed Petrus primus in omnibus ac Principalis, cui ipsi subrogantur, ac subduntur, undè præclare S. Leo Magnus, sermone 3tio de sua assumptione, sic inquit: *De toto mundo unus Petrus eligitur, qui omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Prælati præponatur, ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique Pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus*.

Ad 3tium: Non est insolitum, neque rarum, quod unus idemque Scripturæ Sacræ textus, variè, juxta diversos sensus à Sanctis Patribus explicetur, quemadmodum & præfata verba à Christo Petro dicta. *Tu es Petrus,*

trus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: verum quoniam sensus Scripturæ literalis maxime attendendus est; ita etiam secundum sensum literalem à Patribus data explicatio præprimis considerari debet. Porro omnes Sancti Patres secundum literalem sensum per petram Petrum ipsum intelligunt, super quem Christus Ecclesiam suam fundavit, cui claves Regni Cælorum, potestatemque ligandi ac solvendi tradidit, sic Origenes, Tertullianus, Cyprianus, Epiphanius, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, & ceteri, atque id ipsa Christi verba apertissime denotant. Neque enim per Petram aut Christus, aut Petri Confessio, aut Ecclesia, aut denique omnes Apostoli intelligi possunt. Non Christus, neque Petri confessio quæ Divinitatem ipsius professus est: an enim sibi ipsi Christus, aut Petri confessioni claves Regni Cælorum tradidit, potestatemque ligandi & solvendi concessit? Non Ecclesia: alias verborum Christi hic foret sensus: *Tu es Petrus, & super hanc petram, id est Ecclesiam, ædificabo Ecclesiam meam:* quod planè absonum, ac ridiculum est dicere. Neque etiam per petram omnes Apostoli intelligi possunt. Enim verò Christus remunerare volens Petri confessionem, in singulari ipsum alloquitur, ejus personam indigens. *Beatus es Simon Bar-Jona, quia Caro & Sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in Cælis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Omnia hic personam Petri in singulari, atque in particulari respiciunt, ac denotant, Nomen, Cognomen, Nominis interpretatio, Pronomina *Tibi, tu es*, à Patre facta revelatio, pro Ecclesiæ fundamento designatio, clavium regni cælorum collatio, qui nullibi omnibus Apostolis expressè, & directè à Christo traditi sunt, Petri hæc sunt Privilegia, atque prærogativæ. Solus ergo Petrus per petram, super quam Christus Ecclesiam suam ædificare constituerat, intelligendus est: undè in Syriaca lingua, quæ sanum Evangelium conscripserat S. Mathæus sic legitur. *Tu es Petra, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Quod verò nonnulli ex Sanctis Patribus, claves Regni Cælorum, dum illos Christus Petro contulit, ceteris omnibus Apostolis, ac toti Ecclesiæ datas fuisse dicant, id non officit primatui Petri, imò magis illum confirmat, ac corroborat: ideo namque conferendo Christus claves Regni cælorum Petro, eo ipso illos & ceteris Apostolis, ac toti Ecclesiæ contulit, quia nimirum omnium Apo-

lo-

lorum personam gerebat, omnium Apostolorum nomine, tamquam primus, Christi Divinitatem confessus est. totamque Ecclesiam ipse, tamquam caput illius repræsentabat, undè S. Joannes Chrysost. Homil: 55. in Mathæum de Petro dicit, quod fuerit, *Chori Apostolici Princeps, Os ac vertex Apostolorum*: & S. Augustinus Tractatu 124. in Joannem ait. *Ecclesiæ Petrus propter Apostolatus sui primum gerebat figurata generalitate personam. Quando ei dictum est, Tibi dabo claves Regni Cælorum, universam repræsentabat Ecclesiam.* Tertullianus verò libro Scorpiaci cap: 10. docet nonnisi per Petrum Ecclesiam à Christo claves Regni Cælestis accepisse, dicens: *Memento claves ejus hic Dominum Petro, & per eum Ecclesiæ reliquisse.* Licetsi ergo claves Regni Cælorum, & toti Ecclesiæ, & omnibus Apostolis à Christo collati fuerint, quia scilicet regimen Ecclesiæ suæ, non uni Petro Christus contulit, sed & ceteris Apostolis demandavit, quibus quoque ligandi ac solvendi dedit potestatem, illosque in universum misit mundum prædicare & Baptizare, sed quia Petrus Apostolorum semper & ponitur, & vocatur primus, omnium personam gerebat, Ecclesiæ fundamentum à Christo constitutus est, illi speciali ac singulari modo, & claves Regni Cælorum collati sunt, solvendi ac ligandi concessa potestas, ac tandem munus pascendi oves, & agnos, confirmandique fratres suos ipsi commissum, ideo Princeps est Apostolorum, Caput Ecclesiæ, inter omnes primum tenet.

Quæres 5to: Primatus Petro à Christo concessus, an honoris solum, & directionis fuerit, an etiam potestatis & jurisdictionis?

Resp: Primatus Petro à Christo collatus non solum honoris fuit, ac directionis, sed etiam potestatis & jurisdictionis. Enimverò clavium traditio, pascendi munus, non honoris tantummodo præminentiam, neque solam dirigendi facultatem significant, sed jurisdictionis superioritatem, coactivam ac coercitivam potestatem. Porro Christus inter ceteros Apostolos, speciali modo atque in singulari Petro, suam super eum fundans Ecclesiam, claves regi cælorum tradidit, adjecta ligandi, atque solvendi potestate: *Tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis, & quodcunque solveris super terram, erit salutum & in Cælis.* Math: cap: 16. Ipsi quoque soli munus pascendi & oves, & agnos demandavit. *Pasce agnos meos. Pasce oves*

oves meas. Joan: Cap: 20. Igitur Petri Primatus non honoris tantummodo erat, & directionis, sed potestatis, & jurisdictionis. Certè homines pascere non est illos honoris præeminentia antecedere, non est solum eos dirigere, sed etiam coercere, ubi opus est cogere, quæ jurisdictionis potestatem prærequirunt. Quare S. Joannes Chrysostomus Petrum vocat, *os Apostolorum omnium, caput illius familiae, orbis totius præfectum.* Et verò primatus Petro fuit à Christo collatus, ad conservandam Ecclesiae unitatem, undè S. Hieronymus libro xmo adversus Jovinianum cap: 14. sic inquit: *Unus inter duodecim eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio.* Porro ad unitatem conservandam, non sufficit honoris prærogativa, aut directionis præeminentia, sed necessaria omnino est, jurisdictionis superioritas, coactiva, ac coercitiva potestas, qua in obediētes, pertinaces, ac refragarii, qui pacem perturbant, charitatem lædunt, unitatem dilacerant, in ordinem redigantur.

Objicies 1mo: Paulus Apostolus Petro in omnibus æqualis fuit. Ipse Paulus in Epist: ad Galatas cap: 2do dicit sibi à Christo commissum Evangelium præputii, sicut Petro Evangelium circumcisionis, & Epist: 2da ad Corinth: cap: 12. ait se nihil minus esse ab iis, qui sunt supra modum Apostoli, ac tandem Epist: ad Galatas cap: 2do. scribit se in faciem Petro restitisse, quia erat reprehensibilis. 2do: Sancti Patres maxime verò S. Cyprianus docet omnes Apostolos æquales fuisse. Non ergo Petrus inter illos habuit primatum, aut honoris, aut jurisdictionis.

Resp: ad 1mum: Unus dumtaxat Petrus primus fuit, Princeps, ac Coriphæus Apostolorum à Christo constitutus, non ergo Paulus æqualis Petro, esse poterat, quam nonnisi ut videret, post annos tres suæ conversionis, causa honoris ac reverentiæ illi exhibendæ venit Jerosolymam, ut ipsemet scribit ad Galatas cap: 1mo: Quenadmodum verò operatus est Deus Petro in Apostolatam circumcisionis, ita etiam & Paulo operatus est in Apostolatam præputii, vas electionis factus, ut portaret & annuntiaret nomen Christi coram Gentibus, propterea dicit sibi à Christo commissum Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis, non quod æqualitas auctoritatis, & paritas jurisdictionis inter ipsos constituta fuerit, sed partitio tantummodo laboris facta, divisumquæ Evangelii Ministerium, quare mox ibidem subiungit Paulus, dicens. *Cum cognoviss.*

uissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dexteræ dederunt mihi, & Barnabæ societatis, ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem. Quia verò nonnulli Pauli Apostolatam deprimebant, eò quod, ut cæteri Apostoli cum Christo in carne non fuerit conversatus, hinc coactus est Apostolatam suum commendare, quia scilicet non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum Apostolus fuerit, sicut & cæteri omnes, constitutus, & præ cæteris in Ministerio Evangelii laboraverit, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, ex ratione ergo vocationis suæ ad Apostolatam, ex ratione laborum suorum, dicit se nihil minus esse ab iis, qui supra modum sunt Apostoli, in signis quoque, ut ibidem ipse subiungit, prodigiis, ac virtutibus illis minime celsisse. Non ergo de æqualitate auctoritatis, potestatis, jurisdictionisque Paulus gloriatur, sed de æqualitate vocationis & laborum in Domino exultat. Quod tandem attinet repræhensionem Cephæ factam à Paulo. 1mo: certò non constat, Cepham à Paulo repræhensum, Petrum Apostolum fuisse, quoniam in eadem Epistola ad Galatas cap: 1mo: versu 18. & cap: 2do: versu 7. ac 8. postquam consveto nomine Petrum designaverit, quò semper, & ab omnibus communiter notatur, repente versu 9mo: cujusdam Cephæ meminit, ac versu 11mo: ejus adventum Antiochiam describit, & quomodo ipsum repræhendisset narrat, ex quo maxime probabile est, Cepham à Paulo repræhensum non fuisse Petrum Apostolum, sed alium quemdam insignem Christi discipulum. 2do: si fuerit ipse Petrus à Paulo repræhensus, ex hoc istud nonnisi consequitur, ut docet S. Augustinus Epist: 81. ad S. Hieronymum, cæteris præpositum, ac prælatum, sanctæ libertatis charitate, posse aliquando ab inferiore redargui.

Ad 2dum: Omnes Apostolos æquales fuisse in munere Apostolatûs, hoc est in munere docendi, Evangelium in universo mundo prædicandi, ubique Ecclesias fundandi, gubernandi, Ministros constituendi, undè & Paulus dicit sibi curam ac sollicitudinem esse omnium Ecclesiarum, sed non omnes erant æquales in regiminis auctoritate, aut jurisdictionis potestate, sed semper inter illos primus, ac maximus fuit Petrus, unus à Christo primus constitutus, ut ab uno omnium unitas inciperet. Quare præclare S. Cyprianus libro de unitate Ecclesiæ sic inquit:

Pp

Loqui-

Loquitur Dominus ad Petrum. Tu es Petrus, & dabo tibi claves. Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, tamen ut unitatem cōfestaret, unam Cathedram instituit, & unitatis ejus originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.

Quæres 6to: S. Petrus reliquitne sui Primatus Successores?

Resp: Indubitatum est S. Petrum Primatus sui successores reliquisse. Cum enim Christi Ecclesia usque ad finem mundi durat: ra sit, illa in ipsa perpetuo esse debent, quæ Christus ad ipsius commune bonum, utilitatemque constituit, & sine quibus conservari illa, ac permanere nullo modo potest. Porro primatus Petri ad bonum, utilitatemque Ecclesiæ, ad ipsius scilicet, unitatem, rectumque ordinem conservandum, à Christo fuit institutus, sine recto ordine, sine unitate Ecclesia subsistere, ac permanere non potuit. Primatus itaque Petri in Ecclesia perpetuus sit necesse est. Non est, nec potuit esse perpetuus in persona ipsius Petri: Ergo in ejus Successoribus. Sanè, Christus claves regni Cælorum Petro conferens, ipsum fundamentum Ecclesiæ, quam supra ipsum, tamquam durissimam petram ædificare constituerat, prægnans, statim ipsam usque in finem mundi duraturam prædixit. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Math. cap: 16. Duo ergo Christus conjunxit, & Ecclesiam suam, ac proinde & illius fundamentum, quod est Petrus perpetuo duraturam fore, & claves regni Cælorum Petro collatas, quibus illius præfigurabatur in Ecclesia primatus, semper permanuros esse. Et certè post Apostolorum tempora ad Ecclesiæ unitatem, rectumque ordinem conservandum, maior adhuc Primatus necessitas fuit, quam ab initio nascentis Ecclesiæ, quoniam magis semper diffusa fuit Ecclesia, neque Apostolorum successoribus, quales sunt Episcopi, singulis adest peculiaris illa Spiritus Sancti assistentia, quæ quilibet Apostolorum à Christo decoratus fuit, non etiam tam amplam habent, quam Apostoli auctoritatem. Non ergo Primatus Petri cum morte ipsius cessavit, sed in ejus Successoribus hucusque perdurat.

Quæres 7mo: Qui sunt in primatu Ecclesiæ Petri Successores?

Resp: In primatu Ecclesiæ Petri Successores sunt Romani Pontifices. Certum namque ac indubitatum est, S. Petrum Romæ fuisse, ibi Episcopatum fundasse & dem-

demque suam fixisse, ac ibidem mortuum esse. Neque ulla sunt facta historica, quæ majoribus, ac firmioribus fulciantur documentis, quam hæc enumerata. Porro omnia publica munera, cum juribus suis transeunt ad Successores. Ergo & Primatus Petri, simul cum Episcopatu Romano transiit ad ipsius successores, Romanos scilicet Pontifices. Hinc semper, & ab omnibus, Romani Pontifices, Petri successores appellati sunt, Sedes Romana, Sedes Apostolica, Sedes Petri dicta fuit.

Obiicies amor S. Lucas, qui Acta Apostolorum conscripsit maxime Petri, & Pauli, nullibi meminit Petrum Romæ fuisse, aut ibi Episcopatum fundasse illumque ministrasse. Imo & Paulus ad Romanos scribens neque salutavit Petrum. Certum itaque est Petrum nec Romæ fuisse, neque ibidem Episcopatum tenuisse. *2do*: Non est ratio cur Romanis Pontificibus potius quam Antiochenis tribatur Primatus, cum S. Petrus æque Antiochiæ ac Romæ Episcopatum fundaverit, ac ibidem sederit.

Resp: ad amum. S. Lucas acta, & peregrinationes potissimum Pauli describendas sibi assumpsit, unde à capite recto nullam amplius mentionem Petri facit. Quare non est mirum si de adventu Petri Romam, de ejus Episcopatu ibidem fundato, nullam fecerit mentionem, cum etiam multa, quæ Paulum spectant, omisit, quæ ipse Paulus describit, videlicet pugnam cum bestiis, flagella, naufragia, aliaque multa, quæ in Epist: ad e ad Corinth: cap: primo, & sequentibus enumerantur. Quod vero Paulus Epistolam ad Romanos scripserit, nihil derogat Petri Episcopatu, quoniam pro flagrantia, atque ardore zeli, omnium Ecclesiarum curam, ac sollicitudinem gerebat, *Græcis* inquit cap: into *et Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitor sum.* Unde ardentius desiderabat videre Romanos ut aliquid ipsis impertiret gratiæ Spiritualis ad confirmandos illos, atque sæpius proposuit venire ad eos, ut aliquem fructum haberet & in ipsis, sicut in cæteris Gentibus. Nihil quoque Petro derogavit, quod illum in Epistola non salutaverit, quia nec Jacobum, ad Hebræos scribens, salutavit, qui tunc Jerosolymis erat Episcopus, neque Timotheum Ephesiorum Episcopum, ad ipsos suam dirigens Epistolam.

Ad 2dum Quoniam S. Petrus vivens, & sui Pontificatus possessor, Antiochenam Ecclesiam dimittens, Romanam assumpserat, ab hac ad istam Pontificatum sedem suam transtulit, cumque in ista mortuus fuisset, conse-

Lequitur Dominus ad Petrum. Tu es Petrus, & dabo tibi claves. Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, tamen ut unitatem festaret, unam Cathedram instituit, & unitatis ejus originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.

Quæres 6to: S. Petrus reliquitne sui Primatus Successores?

Resp: Indubitatum est S. Petrum Primatus sui Successores reliquisse. Cum enim Christi Ecclesia usque ad finem mundi duratura sit, illa in ipsa perpetuo esse debet, quæ Christus ad ipsius commune bonum, utilitatemque constituit, & sine quibus conservari illa, ac permanere nullo modo potest. Porro primatus Petri ad bonum, utilitatemque Ecclesiæ, ad ipsius scilicet, unitatem, rectumque ordinem conservandum, à Christo fuit institutus, sine recto ordine, sine unitate Ecclesia subsistere, ac permanere non potuit. Primatus itaque Petri in Ecclesia perpetuus sit necesse est. Non est, nec potuit esse perpetuus in persona ipsius Petri: Ergo in ejus Successoribus. Sanè, Christus claves regni Cælorum Petro conferens, ipsum fundamentum Ecclesiæ, quam supra ipsum, ut quam durissimam petram ædificare constituerat, prægnans, statim ipsam usque in finem mundi duraturam prædixit. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Math: cap: 16. Duo ergo Christus conjunxit, & Ecclesiam suam, ac proinde & illius fundamentum, quod est Petrus perpetuo duraturam fore, & claves regni Cælorum Petro collatis, quibus illius præfigurabatur in Ecclesia primatus, semper permanens esse. Et certè post Apostolorum tempora ad Ecclesiæ unitatem, rectumque ordinem conservandum, maior adhuc Primatus necessitas fuit, quam ab institutionis Ecclesiæ, quoniam magis semper diffusa fuit Ecclesia, neque Apostolorum successoribus, quales sunt Episcopi, singulis adest peculiaris illa Spiritus Sancti assistentia, quæ quilibet Apostolorum à Christo decoratus fuit, non etiam tam amplam habent, quam Apostoli auctoritatem. Non ergo Primatus Petri cum morte ipsius cessavit, sed in ejus Successoribus.

Quæres 7mo: Qui sunt Successores?

Resp: In primatu Romanæ Pontifices. Ceteri S. Petrum Romæ fuisse

quæ suam fixa
la sunt facta
Sciuntur documenta
blica munera,
Ergo & Primatus Petri
transivit ad ipsius
Hinc semper, & ab
successores appellati
lica, Sedes Petri dicta

Obiit anno S. Lucæ

scripsit maxime Petri,
Romæ fuisse, aut ibi
ministrasse. Imo & Paulus
lutavit Petrum. Certum
isse, neque ibidem Episcopo
ratio cur Romanis Pontifici
tribuitur Primatus, cum
Romæ Episcopatum fundere

Resp: ad amum. S. Lucæ

potissimum Pauli describend
pote rōto nullem amplius
non est mirum si de adventu
scopatu ibidem fundato
etiam multa, quæ Paulum
lus describit, videlicet pugna
fragia, aliaque multa, quæ in
rimo, & sequentibus
Epistolam ad Romanos scripserit
scopatu, quoniam pro fragrant
um Ecclesiarum curam, ac sollicitud
gis inquit cap: imo et Barbaria
entibus debitor sum. Unde ordenter
mones ut aliquid ipsis impertiret gra
firmandos illos, atque sæpius propon
aliquem fructum haberet & in ipsis
tibus. Nihil quoque Petro derogavit
stola non salutaverit, quia nec Jacobum
bens, salutavit, qui tunc Jerosolymis
quæ Timotheum Ephesiarum Episcopum

Sanctam
universum
Pontificem
lorum, &
it, & omni
, & ipsi
niversalem
item esse,
nciliorum,

ecis, tum
centrum
ecese est
oro adver
omnibus
viguisse
162. Ro
ris, exer
rbis fide
um esse,
sacerdotis
in Epist
tra Luci

tionis ap
si sunt,
abant, &
idebant,
ciebant.
quo Eri
um fuit,
sis. Ca
locus
cit. &
aliarum
erendæ
ientali
nus mo
univer
sedibus
exandri
ibus de
it, & ab
Joannes
hry.

quens est Episcopum in Cathedra Romana S. Petro succedentem cum Romano Episcopatu obtinuisse primatus dignitatem, ac jurisdictionem.

Quæres 8vo Ergo Romanus Pontifex in tota Christi Ecclesia obtinet primatum honoris, & jurisdictionis?

Resp: Ita est. Romanus Pontifex in tota Christi Ecclesia obtinet primatum honoris, & jurisdictionis. Enimverò Romanum Pontificem, S. Petri esse Successorem, atque primatum honoris & jurisdictionis in universa Christi Ecclesia habere, constans & perpetua fuit Ecclesiæ Catholicæ doctrina, quia manifestissimè apparet ex Conciliis, ac Patribus, qui constanter Romanis Pontificibus primatum & honoris, & jurisdictionis attribuerant, illaque semper Romani Pontifices, approbante Ecclesia usi sunt. Indubiè ergo Romano Pontifici in universa Christi Ecclesia competit primatus honoris & jurisdictionis. Et quidem *amo:* in Romanis Pontificibus primatum honoris, & jurisdictionis agnoverunt Concilia. Nizænum rimum Generale Can: 6to: qualis refertur Acr: 16ta Concilii Chalcedonensis, qui sic habet: *Ecclesia Romana semper habuit primum.* Constantinopolitanum amum. Can: 2do: Episcopo Constantinopolitano nonnisi secundum post Romanum Pontificem honoris locum assignat, primum ipsi Romano Pontifici conservando, illius quoque principem agnovit auctoritatem, dum, ut refert Theodoretus Hist: Eccles: libro 10. petiit à Damaso Romano Pontifice, ut sua decreta confirmaret. Concilia quoque Generalia Ephesinum Act: 2da Chalcedonense Act: 3tia ubi hæc leguntur Patribus dicta. *Ex his quæ gesta sunt, vel ab unoquoque disposita, perpendimus, omnem quidem primatum, & honorem præcipuum, secundum Canones antiquæ Romæ Diamantissimo Episcopo conservari.* Sed & Concilia Aquileiense Sæculo 4to: Milevitanum, atque Carthaginense Sæculo 5to celebrata, primatum Romani Pontificis agnoverunt, Romanam Ecclesiam totius orbis caput esse dixerunt. Septimæ etiam generalis Synodi Patres approbaverunt Epistolam Adriani Summi Pontificis, in qua Sedes Romana dicitur per totum orbem primatum obtinere, omniumque Ecclesiarum Dei caput existere. Tandem Concilia Lugdunense, Constantiense, Basileense, Romanum Pontificem dicunt esse, Vicarium Christi, Successorem Petri, & Rectorem universalis Ecclesiæ. Ultimò denique in Concilio Florentino post agitatam multis in Collationibus Latinos inter & Græcos de Romani Pontificis primatu qua-

tionem, sic tandem sancitum est. *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum. & ipsum Romanum Pontificem Successorem esse Beati Petri, Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, & Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam, à D. N. J. Christo plenam potestatem esse, quemadmodum etiam in gestis Ecumenicorum Conciliorum, & in Sacris Canonibus continetur.*

2do: Idem constat ex Patribus, tum Græcis, tum Latinis. Romanam enim Sedem unitatis vocant centrum ad quam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam; veluti Irenæus libro adversus Hæreses cap: 5to: illam auctoritate cæteris omnibus præminere in ea semper Apostolicæ Cathedræ viguisse Principatum, affirmant, ut Augustinus Epist: 162. Romanum Pontificem, quemadmodum e put membris, exercitui Ducem, gregi Pastorem, omnibus totius orbis fidelibus præfesse, in summitate Arcis à Deo positum esse, Ecclesiarum omnium curam habere, summi Sacerdotis dignitate præditum esse, & cent, veluti Athanasius in Epist: ad Felicem Papam, Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos.

3tio: Tandem Primatum honoris & jurisdictionis approbante Ecclesia, semper Romani Pontifices usi sunt, illumque exercuerunt. Concilia Generalia indicabant, & convocabant, in illis per Legatos suos ipsi præsidebant, statutos ab illis Canones aut approbabant, aut reiciebant. Quemadmodum Pelagius, Concilii 2di Constant: in quo Episcopo Constantinopolitano nomen Ecumenici inditum fuit, Acta rescidit: Leo Magnus Concilii Chalcedonensis Canonem, quò secundus post Romanum Pontificem locus Patriarchæ Constantinopolitano tribuebatur, rejecit, & irritum fecit. Romani Pontifices consuetudines aliarum Ecclesiarum, etiam intentatis excommunicationis ferendæ minis, abrogarunt, veluti Victor consuetudinem Orientalium Pascha cum Judæis celebrantium, & S. Stephanus morem Africanorum rebaptisantium, Episcoporum in universo orbe causas dijudicabant, injuste depositos suis sedibus restituebant. Unde S. Athanasius Patriarcha Alexandrinus cum aliis tribus Episcopis, inique à suis Sedibus dejecti ad Felicem Romanum Pontificem confugerant, & ab illo suis Ecclesiis restituti sunt, pari modo S. Joannes

Chrysost: injustè depositus ad Innocentium immu-
nerat, ab eoquè & innocens deolaratus, & suæ Sacer-
tutis fuit. Cum itaque Romani Pontifices semper Ec-
clesia primatum honoris, & jurisdictionis exercent,
indubiè ipsis & semper competeat, & nunc competi-

Obicies amo: Si Romanus Pontifex primatum ha-
beret honoris & jurisdictionis, esset Episcopus universa-
lis. Porro hunc titulum S. Gregorius Magnus tamquam
profanum, & ipse detrectavit, & è suis Antecessoribus nul-
lum, eum sibi arrogasse affirmat. *2do:* Sancti Patres ma-
ximè Cyprianus docent omnes Episcopos æquales esse.
Petri & aliorum Apostolorum successores, ac Vicarios
Christi, omnium Ecclesiarum curam ad eos pertinere.

Resp: ad 1um: Triplici sensu posse quempiam dici
Episcopum universalem. *amo:* Ut unus ipse sit in orbe
Christiano Episcopus, cæteri autem omnes non nisi ipsius
Vicarii ac delegati. Hoc sensu vocari Episcopus univer-
salis S. Gregorius recusavit, & nullum ex suis Anteces-
soribus Episcopum sic universalem vocitatum fuisse affir-
mat. Cumque eo sensu Episcopum universalem se nomi-
nari Joannes Constantinopolitanus Patriarcha affectaba-
t, ejus factum, atque arrogantiam retundebat S. Gregorius
sic ei Enist: 18va scribens. *Qui indignum te esse fati-
bis, ut Episcopus dici debuisses, ad hoc quandoquè perdu-
ctus es, ut despectis fratribus, Episcopus appetas solus
vocari.* *2do:* Sensu Episcopus universalis dici quis potest,
quia in omnes orbis Ecclesias jurisdictionem habet, & ti-
li sensu titulum Episcopi universalis S. Gregorius mini-
mè recusavit, quoniam & Concilium Chalcedonense hoc
sensu S. Leonem Papam Episcopum universalem nuncu-
pavit, ad declinandum verò fastum, & præ humilitate ma-
quam Romani Pontifices sic se nominarunt, nequè Gre-
gorius Magnus eo nomine se vocari permisit. Nequè et-
iam eo sensu Joannes Patriarcha Constantinopolitanus,
universalis Episcopus vocitari potuit. Unde meritò ejus
arrogantiam deprimens, se potiùs Servum Servorum Dei
nuncupare maluit. *3tio.* Tandem sensu potest quis uni-
versalis Episcopus dici, quia nimirum in maximam Chri-
stiani orbis partem auctoritatem exercet, pars enim præ-
cipuè si maxima sit, pro toto interdum sumitur. Atque
eo sensu nomen universalis Episcopi, nonnulli Constanti-
nopolitani Patriarchæ sibi arrogabant, & quamquam hoc
aliquatenus tolerari possit, sed quia universalem Episco-
pum se appellitare, arrogantiam, fastumque aperte deno-
tebat

tabat, & sensu perverso istiusmodi appellatio usurpari poterat, meritò huic novitati Romani Pontifices strenuè obstiterant.

Ad 2dum: Revera omnes Episcopi sunt in munere Episcopali æquales, Petri, & Apostolorum Successores, sed quemadmodum inter Apostolos primus Petrus, ita nunc inter Episcopos primus Romanus Pontifex. Sunt Vicarii Christi in sua quisque Ecclesia, positi à Spiritu Sancto, ut gregis sibi à Deo crediti, invigilent. Unde illos admonet S. Petrus Epist: rma cap: 5to. *Pascite, qui in vobis est, gregem Domini.* Tandem singuli Episcopi eo sensu curam universæ Ecclesiæ habent, quod singuli suam partem curantes, eo ipso universam curant Ecclesiam, atque in hanc rem optime ait S. Augustinus scribens ad Bonifacium Papam. *Communis est nobis omnibus, qui fungimur Episcopatus officio, quamvis in ea præemineas celsiore fastigio, specula Pastoralis:*

Quæres 9no Quo jure competit Romano Pontifici primatus honoris, & jurisdictionis?

Resp: Competit jure Divino, Christi scilicet institutione. Enimverò S. Petrus principem locum inter Apostolos, & primatum honoris, atque jurisdictionis in universa Ecclesia ex Christi institutione obtinuit. Porro Romani Pontifices, qui sicuti in Cathedra Romana, sic in omnibus juribus, privilegiis, ac prærogativis Petro succedunt, successione post ipsum, primatum in universa obtinent Ecclesia. Ergo illum obtinent jure Divino, & ex Christi institutione. Quare SS. Patres constanter asserunt, Sedem Romanam esse Cathedram Petri: ita Cyprianus, Hieronymus, Optatus Milevitanus, Beatum Petrum adhuc Sedi Romanæ præsidere docent, in ea vivere, judicare, ita S. Petrus Chrysologus. Tandem Petrum per Romanum Pontificem loqui, Patres Concilii Chalcedonensis testati sunt. Quemadmodum ergo Petrus ex Christi institutione primatum in universa Ecclesia habuit, eodem jure post ipsum, ejus veri Successores habent Romani Pontifices.

Dices Primatus Romani Pontificis in eo tantum fundatur, quod Petrus suam sedem Romæ potius, quam alibi fixerit. Porro hoc factum planè humanum fuit.

Resp: Quod Romani Pontifices sint Petri Successores, id ex humano fuit facto. Id enim ideo factum est, quia S. Petrus relicta sede Antiochena, in qua aliquandiu sederat, suam Cathedram Romæ erexit, ibique mortuus

fuerit. Sed quod Romani Pontifices, cum sint veri Petri Successores, primatum post ipsum in universa Ecclesia obtineant, id est ex institutione Divina. Non enim Petrus pro sua tantummodo persona primatum à Christo recepit, sed & pro suis Successoribus, & quemadmodum Ecclesia Christi, ad finem usque mundi duratura est, in & primatus Petri in ejus Successoribus perseverare debet.

Quæres 1mo: Quæ competunt Romano Pontifici ratione ipsius primatus.

Resp: Romano Pontifici ratione primatus competunt ea omnia, sine quibus unitas in Ecclesia, rectusque ordo conservari nequit, namque, ut communiter docent Sancti Patres, primatus in Ecclesia à Christo institutus est, ad conservandam ipsius unitatem, rectumque ordinem stabilendum. Cum itaque Romanus Pontifex primatum in universa teneat Ecclesia, illi ea omnia competere debent, quæ ad ipsius conservandam unitatem, rectumque in ea ordinem conservandum necessaria sunt. Quare Romano Pontifici competit. 1mo: quod sit centrum unitatis, quia, scilicet omnes & Episcopi, & fideles communionis consortio, in fidei doctrina, atque obedientia, ei coadunari debent. Unde S. Iræneus libro 3tio adversus Hæreses, cap: 3tio de Ecclesia Romana sic inquit. *Ad quam propter potiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles.* & S. Hieronymus in Epist: ad Damasum Papam sic scribit. *Ego Beatitudini vestræ, id est Cathedræ Petri communionem consocior, super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comedit, profanus est.* 2do: omnium Ecclesiarum curam gerere, Canonum executioni per totum Christianum mandatum invigilare, rebelles pœnis Canonicis coercere. 3tio: Concilia convocare, illisque præsidere. In controversiis fidei præcipuas habet partes. Decreta ipsius in causa fidei, & morum ad omnes Ecclesias pertinent, ac Christianos omnes in conscientia obligant, quibus ipsi obtemperare tenentur, quamdiu Ecclesia contra illa non reclamaverit. Licetsi enim Romanus Pontifex non esset infallibilis, ipsius tamen Decretis provisorie latæ, omnino obtemperandum est, quandoque Ecclesia aliud non constituerit. 4to: Nihil quidquam in Ecclesia magni momenti definiri potest, quod ad ipsum non referatur. Quamquam enim non sit solus Iudex controversiarum, est tamen inter Indices primus dignitate, & auctoritate. Quare ad ipsum majores, ut dicunt

cunt, causæ referendæ sunt. Majores autem appellantur causæ, vel ex rei, de qua agitur gravitate, quales illæ sunt, quæ fidem, religionem, ac generalem morum spectant disciplinam, vel ex magnitudine subortæ difficultatis, aut dignitate personæ, veluti cum agitur de Episcopis. 5to: tandem ad ipsum pertinet dispensare in legibus etiam à Concilio Generali latis, sed in iis casibus, in quibus ipsum Concilium dispensaret, & juxta regulas à Conciliis præscriptas. Unde tota auctoritas Romani Pontificis Canonibus, & Ecclesiæ statutis moderari debet.

Quæres 11mo: Cæteri præter Petrum Apostoli, qualem habebant à Christo sibi collatam in Ecclesia auctoritatem?

Resp: Cæteri etiam præter Petrum Apostoli, amplissimam à Christo in Ecclesia acceperant auctoritatem, atque potestatem. Et id constat apertissimè ex Sacris Scripturis. Namque omnibus Apostolis Christus Math: cap: 18. ligandi, atque solvendi potestatem dedit, sic illos misit in mundum, sicut ipse à Patre missus fuerat, remittendi, atque retinendi peccata potestatem ipsis contulit: Joan: cap: 20. cum omnimoda potestate munus docendi omnes Gentes illis commisit: Math: cap: 28. Verum duplex fuit in Apostolis, à Christo ipsis concessa auctoritas, atque potestas. Alia fuit muneris eorum Apostolici propria, amplissima, ac nullis limitibus circumscripta, vigore hujus potestatis, atque auctoritatis, poterant Apostoli Christum ubique annuntiare, Ecclesias fundare, Episcopos constituere, & alia omnia ad publicum Ecclesiæ regimen necessaria exercere, omniumque Ecclesiarum curam, omnium fidelium sollicitudinem gerebant, quod vel ipsæ Epistolæ quas nonnulli eorum conscripserant, probant evidenter. Alia fuit illorum potestas ordinis, quo erant à Christo insigniti, Episcopalis scilicet Ministerij, quo ea, quæ ordinis sunt perficiebant. Prima erat propria Apostolatus officij, quod illorum personis annexum, cum eorum morte cessavit: secunda Ordinis fuit, quæ ordinatione ad Successores transiit.

Quæres 12mo: Qui sunt ergo Apostolorum Successores?

Resp: Apostolorum Successores, sunt omnes Episcopi. Rem planè conficiunt verba Christi, quibus suos Apostolos allocutus est. Joan: cap: 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Nempe sicuti Christus in mundum venerat, ut doceret, instrueret, hominesque ad æternam felicitatem dirigeret, atque Evangelij sui præcones, fide-

lum

nam Pastores, Rectoresque instituerat, ita pariter iussit, ut Apostoli eundem in finem Ecclesiæ Ministros Episcopos, eorum præditors auctoritate eligerent, ordinarentque, quorum successio futura esset in Ecclesia perpetua. Hanc esse germanam huius loci interpretationem, ostendit Clemens Romanus, Pauli discipulus, & Petri post Linum, Cletumque in sede Romana Successor, qui Epist. rma ad Corinth: sic sit. *Apostoli acceptis mandatis Episcopos constituerunt. & quid mirum, si quibus in Christo commissum est d Deo hoc munus, prædictos constituerint. Ob eam ergo causam accepta perfecta præcognitione constituerunt prædictos, & deinceps futuræ successionis regulam tradiderunt, ut cum illi decederint, ministerium eorum ac munus alii viri probati exciperent. Et reipsa statim post Christi ascensionem Apostoli in locum Judæ proditoris, Mathiam elegerunt. Joannem Evangelistam, Episcopos constituisse narrat Eusebius libro 3tio Hist: Eccles: cap: 23. Paulus quoque Apostolus indubiè Titum, & Timotheum Episcopos ordinavit, suamque ipsis ad regendas Ecclesias potestatem, auctoritatemque communicavit, modum regiminis præscripsit. Sunt ergo Episcopi omnes Apostolorum Successores. Et certè Episcopi iisdem perfunguntur muneribus, quæ in primordiis Ecclesiæ obibant Apostoli, ipsis ergo in Ecclesiæ muneribus, atque functionibus succedunt. Unde omnes Sancti Patres, maxime, Irenæus, Cyprianus, Hieronymus, Firmilianus, Basilus, Gregorius Magnus, cæterique communi consensu docent Episcopos, Apostolorum esse Successores.*

Quæres 2tio: In quibus posita est auctoritas Episcoporum, quam successionem ab Apostolis accipiunt?

Resp: Tota auctoritas Episcoporum, quam successionem ab Apostolis accipiunt, posita est in docendo, & regendo. Hæc constant ex tota antiquitate, atque Ecclesiastica traditione, ac proinde de his duobus capitibus constitutos à se Episcopos Titum, atque Timotheum instruit Paulus Apostolus. Verùm non eadem est Episcoporum in docendo, & regendo auctoritas, quæ fuit Apostolorum; Apostolorum siquidem auctoritas non fuit restricta ad certos locorum, sive regionum terminos, Episcoporum verò, certis locorum ac regionum terminis coarctata, per hoc tamen jura Episcopalia non sunt immutata, sed tantum illorum exercitium, ad certos limites restrictum est, ne pax Christiana lædatur, & potestas in ædi-

ædificationem data, per discordias Episcoporum, in destructionem cadat corporis Christi.

Quæres 24to: Auctoritatem suam Episcopi an immediate à Deo accipiunt an à Romano Pontifice?

Resp: Episcopi auctoritatem suam non à Romano Pontifice, sed ab ipso Deo immediate accipiunt. Enimvero Episcopi auctoritatem habent successione ab Apostolis in se devolutam. Porro Apostoli, ab ipsomet Christo immediate datam sibi auctoritatem, potestatemque habuerunt. Ergo & Episcopi non à Romano Pontifice sed ab ipsomet Deo, vi institutionis Christi omnem suam habent auctoritatem. Unde S. Paulus actor: cap: 20. disertè docet Episcopos à Spiritu Sancto positos esse regere Ecclesiam Dei. Unde S. Iguatius Epist: ad Ephesios ait. *Episcopos ex Jesu Christi sententia per terræ terminos definitos esse.* Et S. Ambrosius Comment: in Epist: imam ad Corinth: inquit. *Episcopus personam habet Christi, Vicarius Domini est.* à Christo ergo, & ab ipso Domino potestatem, auctoritatemque suam habent Episcopi, non à Romano Pontifice.

Dices: Nullus modò Episcopus jurisdictionem insua Diocesi exercere potest, nisi à Romano Pontifice confirmatus fuerit, quare communiter scribunt se Gratiâ Sedis Apostolicæ Episcopos esse.

Resp: Antiquitus electos fuisse Episcopos à plebe, Clero, Episcopis Provincialibus, ac Metropolitæ, qui electum confirmavit, ordinavitque, pro facultate vero eligendi, ordinandi: aut pro confirmatione ad Romanum Pontificem provocatum tunc non fuit, atque istiusmodi consuetudo, praxisque in universa Ecclesia constanter servabatur usque ad Sæculum 12mum. Electione siquidem cleri, populi, Metropolitæ confirmatione, atque etiam ordinatione satis certo constabat, quis sit hujus, illiusve, Ecclesiæ legitimus Episcopus, quitamen neque ab electis, neque à Metropolitæ confirmante, jurisdictionem accipiebat, sed per suam consecrationem ab ipso Deo. Cum verò istiusmodi Episcoporum electiones cessaverint, et Episcopi ut plurimum à Regibus, Principibusque nominantur, ut certo scilicet, hunc et non alium, istius regendæ Ecclesiæ Episcopum destinatum esse, Romani Pontificis confirmatio est necessaria, sine qua etiam ordinatio, seu consecratio in Episcopum esse nequit. Non tamen Romani Pontificis confirmatione destinatus Episcopus accipit auctoritatem, jurisdictionemque sed vi in-

sti-

stitutionis Christi; ipsa subordinatione eam acquirit. Quod verò Episcopi soleant se nominare, *Sedis Apostolicæ gratia Episcopos*; nihil illud evincit, quia hæc nuncupatio antiqui prorsus fuit incognita et nonnisi Sæculo 12mo cæpit. Tandem aliquâ ratione verum est quempiam gratia Sedis Apostolicæ Episcopum esse, quia scilicet ipsius nominatio, designatioque in Episcopum à Romano Pontifice confirmata fuit, sinè qua Episcopus non fieret. Ergo merito Episcopi, ut suam gratitudinem, atque etiam pietatem, observantiamque erga Romanum Pontificem testentur, Sedis Apostolicæ gratia se Episcopos esse inscribunt.

ARTICULUS 3tius.

De cæteris Hierarchiæ Ecclesiasticæ membris

Quæstio 1ma: Præter Episcopos ex quibus insuper constat atque coalescit Hierarchia Ecclesiastica.

Resp: Hierarchia Ecclesiastica constat Episcopis, Præbyteris, et Diaconis, unde præter Episcopos, Hierarchia Ecclesiastica ex Præbyteris etiam, et Diaconis coalescit. Atque istud Concilium Tridentinum Sess. 23. Can. 6to: definivit, his verbis: *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam Divinæ ordinationis institutam, quæ constat ex Episcopis, Præbyteris, et Ministris, anathema sit.* Et reipsa Sancti Patres statum Ecclesiæ seu Hierarchiam, ordinesque Ecclesiasticos describentes, semper Episcopos, Præbyteros, ac Diaconos memorant. Sic S. Ignatius Martyr, Hieronymus, et alii: quàm plurimi. Clemens Romanus in Epistola 1ma ad Corinthe: hæc habet. *Summo Sacerdoti sua munia tributa sunt, et Sacerdotibus Locus proprius assignatus est, et Levitis sua ministeria incumbunt, unusquisque vestrum in suo ordine gratias Deo agat:* similia habet Optatus Milevitanus libro 1mo: adversus Parmenianum, ubi sic inquit: *Quid commemorem Laicos? quid plurimos. Ministros? quid Diaconos in tertio, quid Præbyteros in secundo Sacerdotio constitutos, ipsi apices, et Principes, omnium Episcopi.* Hic et varij in Ecclesia recensentur ordines, varij ipsis assignantur gradus, diversa ilorum dicuntur esse munia, quibus alij aliis subordinantur. Unde et Clemens Alexandrinus libro 6to: Stromatum in Ecclesia esse affirmat *progreffiones Episcoporum, Præbyterorum, Dia-*

Diaconorum. His porro constituitur Hierarchia Ecclesiastica. Ergo manifestum est, primis Ecclesiæ sæculis eandem fuisse Hierarchiam Ecclesiasticam, qualem Concilium Tridentinum declaravit.

Quæres 2do Quæ sit origo Præbyterorum.

Resp: Notum est ex Sacris Scripturis, Christum Dominum præter duodecim Apostolos, elegisse septuaginta duos Discipulos Lucæ Cap: 10mo: Hierant à fidei plebe distincti, & ad publicum spirituale ministerium destinati. Ji succedunt Præbyteri, quemadmodum Episcopi Apostolis, atque illorum occupant locum. Certè ex ipsa Christi institutione semper fuerunt in Ecclesia secundi ordinis Pastores, quos Præbyteros dicimus, sub Episcoporum cura, & jurisdictione, atque directione, qui fidelibus prærant. Hujus veritatis habemus testem Apostolum Paulum, qui Timotheo Epist: 1ma Cap: 5to jubet, *ut qui bene præsunt Præbyteri duplici honore digni habeantur. maxime qui laborant in verbo, & doctrina:* atque in Epist: ad Titum Cap: 1mo scribit se ideo ipsum reliquisse Cretæ, ut constituat per Civitates Præbyteros. Id etiam ex antiquissima constat traditione. Quare S. Ignatius Martyr vult fideles non solum Episcopis, sed & Præbyteris subditos esse, sic enim Epist: ad Trall. Cap: 2do inquit. *Episcopo subjecti estis ut Jesu Christo, sed & Præbytero subditi sitis.* Quapropter S. Hieronymus Comment: in Cap. 2dum Epist: ad Titum ait. *Non solum Episcopi, Præbyteri, & Diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsident conversatione sermone ac scientiâ præcedant.* Jam verò Præbyteros ita in Ecclesia locum Septuaginta duorum discipulorum occupare, quemadmodum Apostolorum locum tenent Episcopi, antiquorum edocti traditione docent Venerab: Beda, Hincmarus Rhemensis, Theodulphus Episcopus Aurelianensis, & S. Thomas Doctor Angelicus, id expressè affirmat, probatque,

Quæres 3tio: Præbyteri suntne Episcopi æquales.

Resp: Præbyteri non sunt Episcopis æquales, sed ipsis inferiores. Enimverò Joannes Apostolus in Apocalipsi scribens Ecclesijs Ephesi, Smirnæ, Pergami, Thiatyræ, Sardis, Philadelphïæ, Laodicæ, in quibus absque ullo dubio plures erant Præbyteri, in unaquaque unum memorat eminentiorem, quem & Angeli nomine condecorat, Pastorem omnium, cui dirigendi, regendi, emendandi onus impositum erat, & à quo commissarum sibi

sibi ovium; Deus rationem exposcebat. Quare etiam Apostolico, Episcopi præminebant Præsbyteris, in Ecclesiarum gubernatione. Et certè Episcopi non solum Præsbyteros constituiebant, ut ex Epist: Pauli ad Titum notissimum est, sed etiam ipsos judicabant, quare idem Apostolus scribit Timothæo Epist: 1ma cap: 5to *Adversus Præsbyterum noli accusationem recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Si ergo Præsbyteri ab Episcopis ubi opus fuerat, constituiebantur, atque dijudicabantur, non itaque sunt Episcopis æquales, sed ipsis subiecti, & inferiores. Atque id perpetuâ traditione confirmatur. Omnes siquidem ad unum Sancti Patres id docent, qui non solum Præsbyteros semper secundo loco post Episcopos ponunt, veluti Ignatius Martyr, Clemens Alexandrinus, & alij, sed etiam expresse docent, Præsbyteros Episcopis subjectos esse. Origenes Homil 2da in Jeremiam Prophetam sic inquit: *Plus d se exigi quam à Diaconis, ab his vero plus quam à Laicis. plus rursus ab iis, quibus & super Diaconos, & super Præsbyteros commissum est regimen, & principatus Ecclesiasticus:* & Tertulianus librò de Baptismo cap: 17mo ait: *Dandi quidem Baptismi habet jus summus Sacerdos, dehinc Præsbyteri, & Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate:* Optatus quoque Milvitanus librò 1mo adversus Parmenianum, positis Præsbyteris in secundo gradu, Diaconis in tertio, dicit omnium apices, ac Principes esse Episcopos. Quare dum Aerius Sæculo 4to, Episcopatus spe frustratus, cujus desiderio flagrabat, evulgare cepit: inter Episcopum & Præsbyterum nullum esse discrimen, S. Epiphanius ipsius errorem vocat *dogma supra hominis caput furiosum, & immane:* Hæresi 75ta. Et vero ex regula S. Augustini, quod semper & ubique in Ecclesia fuit observatum, nec in ullo Concilio invenitur institutum illud censeri debet institutionis Divinæ. Talis autem est præ eminentia Jurisdictionis, & ordinis Episcopalis supra Præsbyteros. Hinc omnes veteres tam frequenter obedientiam Episcopis veluti ipsi Christo exhibendam commendant. Ita S. Ignatius Martyr in Epistola ad Trallanos. *Reveremini Episcopum vestrum sicut Christum, quemadmodum beati nobis præceperunt Apostoli. Quid enim aliud est Episcopus, quam is qui omnem principatum & potestatem super omnes habet:* & in Epistola ad Magnesianos sic inquit. *Decet vos obedire Episcopo, & in nullo ei refragari. Quemadmodum igitur Dominus sine Patre nihil facit, sic & vos sine Episcopo, nec Præsbyter, nec*

Di

Diaconis, nec Laicis. Merito itaque Concil: Trid: Sess: 23. Can: 7. constituit. *Si quis dixerit Episcopos non esse Præsbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & Ordinandi, vel eam quam habent illis esse cum Præsbyteris communem anathema sit.*

Objicies: Paulus Apostolus à Mileto mittens Ephesum vocavit maiores natu Ecclesiæ, quibus dixit ut attenderent universo gregi in quo Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Præsbyteri igitur & Episcopi idem planè erant, eodem modo positi à Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei. Et ad Philipenses scribens idem Apostolus, Episcopos tantummodo salutat & Diaconos, quod argumento est, Episcoporum nomine, Præsbyteros designare voluisse, ac tandem de vitæ integritate, prudentia, doctrina Episcopis necessaria Timotheum instruens, ad Diaconos statim sermonem convertit, Præsbyteros certe non præterminisset, si ab Episcopis distincti fuissent. Cum igitur Præsbyteri ab Episcopis distincti non sint, non possunt ipsis esse inferiores.

Resp: Ex tota antiquitate manifestissimè apparet, Episcopos, & Præsbyteros, re, gradu muniis, prærogativis, auctoritate, potestate, atque etiam nomine distinctos fuisse. Hujus rei testes sunt omnes Sancti Patres, Scriptoresque Ecclesiastici universi. Quod si Apostolorum ævo, Episcoporum ac Præsbyterorum nomina communia ipsis fuerint, prout vult S. Chrysostomus cum aliquibus Patribus, quod tamen cum aliis negat S. Epiphanius, ex identitate nominis, æqualitatem potestatis inferri minime licet. Namque etiam nomen Ministri commune erat omnibus Ecclesiasticis Ordinibus, Episcopis, Præsbyteris, Diaconis, Paulus quoque seipsum, cæterosque Apostolos, Ministros vocat, imo ipsum Christum Ministrum esse dicit, inde tamen concludi nequit, omnium Ecclesiæ Ordinum Apostolorum, & ipsius Christi æqualem fuisse auctoritatem potestatemque. Sed ad singula in objectione adducta, seorsive respondemus. Et quidem primo: cum S. Irenæo librò 3tio cap: 3tio dicimus S. Paulum non è sola Civitate Ephesina Miletum convocasse majores natu Ecclesiæ, sed ex finitimis etiam Civitatibus, tum Episcopos, tum Præsbyteros coadunasse, sic enim inquit prædictus S. Pater. *In Miletò convocatis Episcopis, & Præsbyteris qui erant ab Epheso, & à reliquis proximis Civitatibus, multa testificans eis, itaque verba Apostoli, attendite vobis & universo gregi* solos spectant Epi-

scopos, non vero Præbyteros. 2do: Quod verò Apostolus in Epist: ad Philippenses, solos salutat Episcopos & Diaconos, nulla facta mentione Præbyterorum, hoc ideo, quia ut docet S. Epiphanius Hæresi 57. quia in exordio Ecclesiæ fidelium numerò nondum auctò, nonnullæ Civitates erant, quibus solus Episcopus cum Diaconis sufficiebat. 3tio: Quod in Epist: ad Timotheum idem Apostolus Episcoporum tantummodo, ac Diaconorum præscribit officia, dotesque illorum enumerat, Præbyteris planè prætermittis, ratio hujus hæc est, quod officia Præbyterorum proxima sint officiis Episcoporum, pleraque utrisque communia, ideoque pari vitæ integritate, doctrinâ, ac prudentiâ quemadmodum ipsi Episcopi præditi esse debent; quæ itaque Apostolus præscripsit Episcopis, hæc etiam Præbyteros spectabant, non ergo necesse erat eadem repetere. Tandem cum Paulus Apostolus, in suis ad Titum, atque Timothæum Epistolis expressis verbis Præbyteros commemorat, & deinceps in tota antiquitate eorum mentio reperiatur, ex eo, quod aliquoties idem Apostolus illorum facere mentionem prætermiserit, nullatenus inferri potest, Præbyteros cum Episcopis unum, idemque esse. Argumentum siquidem purè negativum, contra argumenta positiva, & bene multa, nullius roboris esse nemo ignorat.

At inquires: S. Hieronymus Præbyteros ex primæ institutione, Episcopis omnino pares esse censuit, & non nisi ad evitandum Schisma factum esse, ut Episcopis subderentur.

Hæsp: Imprimis indubitatum est, S. Hieronymum Divinam Episcoporum institutionem, & tenuisse, & docuisse. Ac primo Comment: in Isaïæ cap: 60. verba istius Prophetæ, ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos justitiam. ita legit: Ponam principes tuos in pacem, & Episcopos tuos in justitiam, ac statim subdit. In quo Scripturæ Sanctæ admiranda Majestas, quod Principes futuros Ecclesiæ Episcopos nominavit. In Epistola verò ad Evagrium, Episcopos Superiores esse Præbyteris, probat exemplo Aaronis, qui supra alios Sacerdotes indubie eminebat, sic enim habet: ut sciamus traditiones Apostolicas sumptas de veteri Testamento, quod Aaron & Filii ejus & Levitæ in templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & Præbyteri, & Diaconi vindicant in Ecclesia, Quemadmodum ergo in veteri lege, ita & in nova agnovit S. Doctor Hierarchyam, distinctos varios Ordines, & prout Aaron

summa

summus Sacerdos erat, ab alijs Sacerdotibus, & isti à Levitis secernebantur, eadem ratione Episcopus, quos cum cæteris Patribus, ipse Hieronymus Summos Sacerdotes vocat, à Proesbyteris & isti à Diaconis discriminantur. Quare etiam in caput 3tium Epist: ad Titum scribens, ait Episcopos similes esse Moysi, Presbyteros verò septuaginta Senioribus, quos Moyses sibi adlegerat. Tandem adversus Luciferianos affirmat ad solos Episcopos pertinere jus dandi Baptisatis Spiritum Sanctum, per Sacramentum Confirmationis, & in Epist: ad Evagrium asserit iterum solos Episcopos habere potestatem Sacros Ecclesiae Ministros ordinandi. Semper ergo S. Hieronymus & sensit, & docuit, Episcopos à Præsbyteris gradu & potestate distingvi, majoresque, ac superiores ipsis esse.

Ad objecta itaque ex S. Hieronymo deprompta respondemus. S. Hieronymum existimasse ab initio in multis Civitatibus solos Præsbyteros constitutos fuisse, qui cum plures essent, nec ejusdem semper forent sententiae, enata inde sunt Schismata, ad quae extirpanda unus ubique electus est Episcopus, cui totum committeretur regimen, & cui cæteri omnes parere ac obedire tenebantur. Censet quoque S. Doctor ab initio Ecclesiae communi Præsbyterorum consilio ab Episcopis gubernatas fuisse, unde etiam illos S. Ignatius Martyr Epistola ad Magnesianos cap: 6to. loquum Senatus Apostolici tenere asserit, Episcopo & ipsis obedire jubens: *Episcopo praesidenti loco Dei, & Præsbyteris loco senatus Apostolici.* Verum deinceps à Gubernatione amotos fuisse, ex quo penes solos Episcopos supremum Ecclesiarum regimen remansit, quia quod volenter, ac libenter Præsbyteris Episcopi concesserunt, justis de causis illis postea denegarunt. Istud ergo, quod in cunctis Civitatibus constituti fuerint Episcopi, atque in iis etiam locis, ubi soli Præsbyteri totum Ecclesiae regimen tenebant, ad Episcopum devolutum fuerit, quod penes solos Episcopos regimen Ecclesiarum remanserit, amotis Præsbyteris ex quorum consilio prius omnia in Ecclesia moderabantur, hæc inquam S. Hieronymus dicit non esse primæ institutionis, sed recentioris consuetudinis. Dum itaque S. Doctor asserit Episcopos consuetudine potius, quam dispositionis Dominicæ veritate Præsbyteris præminere, de modo exercendæ exterius jurisdictionis loquitur, non vero de ipsa originaria potestate auctoritateque quam Episcopi vi sui ordinis, & gradus præ omnibus habent Præsbyteris.

Qq

Quæ-

*Quæres: 4to: Præter Episcopos & Præbyteros den-
turne insuper in Ecclesia alii Ministri?*

*Resp: Præter Episcopos & Præbyteros dantur in-
super in Ecclesia alii Ministri, maxime Diaconi, Sacri
quadam potestate præditi. Id patet ex ipsa primæva Dia-
conorum institutione, quæ refertur Actorum cap: 6to.
ubi dicitur electos esse viros septem plenos Spiritu San-
cto, & sapientiâ, iisdemque ab Apostolis inter orandum,
manus fuisse impositas. Hæc autem omnia indignant Di-
aconos non tantum profanos viduarum, ac mensarum fa-
mulus constitutos fuisse, sed etiam ad Ministerium Sacrum
deputatos esse. Namque 1mo: dispositiones quas Apostoli
in eligendis ad Diaconatum exposculabant, ut scilicet es-
sent viri boni testimonii, pleni Spiritu Sancto, & sapien-
tiâ præditi, non ad profanum quodpiam exercendum opus,
sed ad aliquod Sacrum, atque sublimè perficiendum mu-
nus requiri poterant. 2do: Modus eorum institutionis,
videlicet inter orandum Apostoli ipsis manus imposuerunt.
Manuum siquidem impositio orationi adiuncta, nonnisi
in maximis Religionis nostræ Mysteriis, ad Spiritum San-
ctum conferendum adhibebatur, magnumque semper ali-
quid denotabat. Quare etiam mox post suam in Diaconum
institutionem, Stephanus dicitur plenus gratiâ &
fortitudine. 3tio: tandem munia quas iidem Diaconi exer-
cebant, palam faciunt ipsos ad Sacrum Ministerium de-
stinatos fuisse. Siquidem Stephanus mox Christum annun-
tiabat, Christo refragantes convincebat. Philippus ad fi-
dem Samaritanos perduxit, illosque Baptisavit. Quare Pau-
lus Apostolus ad Timothæum, & Philipenses scribens, Dia-
conos Episcopis, & Præbyteris annumerat, ac ferme eis-
dem ab istis, quam ab illis animi dotes requirit. Ex qui-
bus manifestum est, Diaconos ex originaria sua institutio-
ne ad Sacrum Ministerium destinatos fuisse. Unde vetusti
Sancti Patres Diaconos ad Sacram Hierarchiam referunt,
Episcopis, & Præbyteris eos annumerant, atque omni
tempore in Ecclesia sive Græca, sive Latina ad Altaris
Ministerium admoti fuerant.*

*Obijcies 1mo: Actorum cap: 6to. ubi prima refertur
Diaconorum institutio, nulla sit mentio Sacri Ministerij,
sed tantam curæ viduarum, & mensarum, undè S. Hie-
ronymus in Epist: ad Evagrium, Diaconos appellat men-
sarium, & viduarum Ministros. 2do: Patres Synodi Trulla-
næ diarta declararunt, septem primis Diaconis nullum
fuisse concredutum Sacrum Ministerium.*

Resp:

Resp: ad 1mum: Verum est, viduarum competens sustentatio occasio fuit, ut Diaconi eligerentur, sed non hæc unica ac præcipua causa fuit: ad Ministerium Sacrum applicatos fuisse Diaconos, & Sacra Scriptura testatur, quæ refert ab illis Evangelium prædicatum, & multos conversos Baptisatos fuisse, & unanimi consensu veteres Patres docent. S. Ignatius Martyr in Epist: ad Trallianos hæc habet. *Quid sunt Diaconi, nisi imitatores Christi, ministrantes Episcopo, sicut Christus Patri, & operantes illi operationem mundam, & immaculatam.* Quod ergo S. Hieronymus Diaconorum robur profanum & vitiosum nominaverit, ad eorum deprimendam arrogantiam, qua se etiam Præbyteris præferendos esse putabant, officium illorum Sacrum, & nobilius non negavit, in Epist: namque ad Helliodorum in tertio Sacerdotii gradu Diaconos collocat, & in Dialogo adversus Luciferianos docet, jubente Episcopo Diaconum Baptisma conferre posse, atque in eadem Epist: ad Evagrium scribit Diaconos esse in Ecclesia id, quod Levitæ erant in veteri Synagoga.

Ad 2dum: Haud magni ponderis est auctoritas Concilii Trullani, quæ & à plerisque rejecta est, quod tum in aliis, tum hac etiam in re ab antiquorum traditione deflexerit.

Quæres 5to: Diaconi suntne institutionis Divinæ?

Resp: Diaconi sunt institutionis Divinæ. Enimvero Apostoli Diaconos constituerunt nonnisi ex inspiratione Divina, neque ritum eos instituendi per Orationem ac manuum impositionem usurpâssent, nisi illum à Christo accepissent. Ac tandem, quomodo poterant Apostoli demandare Diaconis munus Sacrum & Evangelium prædicandi, & conversos ad Jesum Christum Baptisandi, nisi Christo id ipsis revelante, ac Spiritu Sancto docente. Quare S. Ignatius Martyr vir Apostolicus, qui primæva omnium optime noverat, Epist: ad Philadelphos expressè docet. *Diaconos per Jesu Christi sententiam esse designatos, atque Epist: ad Smyrnam dicit Diaconos venerandos esse ut Dei mandatum.*

Dices: S. Cyprianus in Epist: ad Rogatianum dicit Christum ipsum Apostolos elegisse, Diaconos vero nonnisi ab Apostolis constitutos esse.

Resp: S. Cyprianus hoc unum dicit, quod ad majorem Episcoporum, qui Apostolorum Successores sunt, ostendendam dignitatem, tumidosque compestendos Diaconos inserviebat, scilicet Christum ipsum Apostolos ele-

gisse, non autem Diaconos per se instituisse, collata non nisi Apostolis facultate, ut ad suum Ministerium eos assumerent.

Quæres 6to: Utrum Diaconi sint Episcopis, atque Præbyteris inferiores?

Resp: Diaconi sunt Episcopis ac Præbyteris inferiores. Enimvero omnes Sancti Patres, Diaconos, Episcopis & Præbyteris inferius ponunt, in tertio scilicet Sacerdotii loco illos collocant. Quare cum in antiqua Ecclesia Diaconi ambitiosè sese Præbyteris æquare voluerunt, Patres, & Concilia, maximè Carthagi, 4tum. Arelatense, & Laodicenum, gravissimis decretis sanxerunt, ut Diaconi ita Præbyterorum sicuti Episcoporum se Ministros esse noverint.

Quæres 7mo: Cæteri in Ecclesia usitati Ordines, quemadmodum Subdiaconi, Acolithi, Exorcistæ, & alii, utrum pertineant ad Ecclesiasticam Hierarchiam?

Resp: Episcoporum, Præbyterorum, ac Diaconorum tantummodo Divina est institutio, ac proinde ii soli ad Ecclesiasticam Hierarchiam Divina ordinatione institutam pertinere dignoscuntur, reliqui verò omnes in Ecclesia modo usitati Ordines, quoniam institutionis sunt pure Ecclesiasticæ, ad Divinam Hierarchiam pertinere nequeunt, & id Urbanus 2dus Papa in Concilio Beneventano non ambigè expresse dicens. *Nullus in Episcopum eligatur, nisi in Sacris Ordinibus religiose vivens fuerit inventus, Sacros autem ordines dicimus Diaconatum, & Præbyteratum, hos siquidem solos primitiva legitur habuisse Ecclesia, super his solis præceptum Apostolicum habemus.*

Quæres 8vo: Ex his, quæ de Ecclesiæ institutione, ipsiusque Hierarchia posita atque probata sunt, quæ de promenda sit genuina veræ Christi Ecclesiæ notio?

Resp: Ex iis, quæ de Ecclesiæ institutione, ipsiusque Sacra Hierarchia posita, atque probata sunt, hæc genuina veræ Christi Ecclesiæ depromi debet notio, quod sit: *Cætus hominum, præscripto à Christo modo, Deum colentium, unius, ejusdemque fidei Christianæ professione, ac eorundem Sacramentorum participatione conjunctus, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipuè sub Romani Pontificis obedientia atque subjectione existens.* Enim verò Christus Ecclesiam suam in terris fundavit, cælestem doctrinam hominibus tradidit, modum colendi Deum præscripsit, homines ad æternam beatitudinem præordinavit,

ad

ad illam consequendam media efficacissima, Sacramenta scilicet instituit, quæ sunt omnium Divinarum gratiarum fontes copiosissimi, Pastores ac Rectores fidelium designavit, imprimis Petrum, cæterosque Apostolos, ligandi, ac solvendi, remittendi, vel retinendi peccata potestatem illis dedit, docere, & baptizare omnes Gentes iussit, ipsorum munus, ac officium, prærogativas illis concessas, voluit ut ad eorum Successores transirent, à quibus usque ad finem Mundi Ecclesia ab eo fundata regeretur, atque gubernaretur. Hæc porro omnia strictim complectitur alata Ecclesiæ Christi notio ac definitio. Genuina ergo est, atque legitima.

CAPUT SECUNDUM

De notis, & Characteribus veræ Christi Ecclesiæ.

ARTICULUS I. mus.

De Ecclesiæ notis generatim spectatis,

Quæres 1mo: Quid sit Ecclesiæ nota?

Resp: Ecclesiæ nota, est character, sive proprietas quædam Ecclesiæ veræ specialius competens, quâ illa ab Ecclesiis falsis, ac spuris, quæ nomine Christi gloriantur, secernitur, ac distinguitur. Cum enim extra veræ Ecclesiæ sinum nemo salvari potest, necesse est, veram Christi Ecclesiam, notis ac characteribus splendidis fulgere, ut facile possit à falsis ac spuris æcerni ac distingui.

Quæres 2do: Præter veram Christi Ecclesiam, suntne aliæ spuria, ac falsæ Ecclesiæ?

Resp: Ab ipsomet Christiani nominis exordio, prærant Hæreses, quæ veram Christi Ecclesiam dilacerantes, suas quoque Sectas, Ecclesias Christi vocitari non erubuerunt, & quæ potius, ut scribit S. Joannes in Apocalypsi, erant Synagogæ Sathanæ, non Christi Ecclesiæ. Sed ultimis temporibus, sæculo inquam 16to. Lutherus, Calvinus, Zwinglius, ambitioso prætextu reformandi Christi Ecclesiam, ab illa desciverunt, novas Sectas condiderunt, quas etiam Ecclesias Christi esse falso dixerunt. Lutherani Protestantium nomine, Calviniani, ac cæteri. Reformer

matorum nomine devotantur. Eodem sæculo 16to Henricus 8vus Angliæ Rex, semetipsum Caput Ecclesiæ Anglicanæ constituit, ac deinceps ab Edvardo 6to nova Religionis doctrina inducta fuit, sicque vetus vera Christi Ecclesia, in illis Regionibus depressa est. Quamobrem ut veram Christi Ecclesiam, à spuriis falsisque facile quisque discernere possit, notæ quædam fulgentes, ac illustres sunt omnino necessariae.

Quæres 3tio: Quæ requiruntur, ut aliquid pro nota veram Ecclesiam denotante, assignetur?

Resp: Ut quidpiam pro nota veram Christi Ecclesiam denotante assignetur, tria sunt necessaria 1mo: ut sit proprium veræ Christi Ecclesiæ, ipsique soli conveniat, si non sigillatim spectatum, at saltem cum cæteris collective consideratis, quæ pro notis veram Christi Ecclesiam designantibus assignari consueverunt, alias certo in cognitionem veræ Christi Ecclesiæ deducere non posset. 2do: Ut sit notius, ac magis perspicuum ipsa Ecclesia quam significat, hæc enim est communis cuiuslibet signi conditio, ut sit notius re, quam significat. 3tio: ut sit sensibile, omnibus obvium & cognitu facile non solum domesticis fidei, sed & extraneis, ut omnes ad Ecclesiam fidemque perveniant.

Quæres 4to: Quot, & quæ assignantur notæ veram Christi Ecclesiam demonstrantes?

Resp: Aca hœlici, seu Protestantes, ac Reformati duos tantummodo proponere solent notas, quibus vera Christi Ecclesia facile dignosci, & à quibuslibet spuriis, ac falsis Ecclesiis discerni possit, scilicet puram Evangelii prædicationem, seu veritatem doctrinæ Christianæ, & legitimum Sacramentorum usum. Catholici verò omnes communi consensu quatuor statuunt veræ Christi Ecclesiæ notas, quas etiam Symbolum Concilii Constantinopolitani assignat, scilicet unitatem, Sanctitatem, Catholicitatem, & Apostolicitatem.

Quæres 5to. Veritas doctrinæ Christianæ, & legitimus Sacramentorum usus possuntne statui pro notis veram Christi Ecclesiam designantibus?

Resp: Quamvis veritas doctrinæ Christianæ, & legitimus Sacramentorum usus in vera Christi Ecclesia omnino reperiri debeant, & sine his ipsa esse ac consistere nequeat, hæc tamen pro notis assignari nequeunt, ut per ea vera Christi Ecclesia, à spuriis & falsis seceretur, atque distingvatur. Enimvero veritatem doctrinæ
Christi

Christianæ, atque legitimæ Sacramentorum usum omnes Sectæ, Hæresesque sibi, licet falso appropriarunt, atque nunc etiam appropriant, & nisi constitutum fuerit, quæ sit vera Christi Ecclesia, deest medium, quò discerni possit, quæ sit vera Christi doctrina, quis sit legitimus Sacramentorum usus, deest Index qui hoc ultimè, & infallibiliter definit. Et quidem amo: omnes Sectæ, atque hæreses, & veram Christi Doctrinam, & legitimum Sacramentorum usum se habere gloriabantur, atque propterea se veram Christi Ecclesiam constituere affirmabant. Sic antiquitus Novatiani, Donatistæ prout testantur S. Cyprianus, & S. Augustinus & nunc etiam Calvinistæ, Lutherani, Sociniani, & alii quam plurimi. 2do: Nisi constitutum fuerit, quæ sit vera Christi Ecclesia, nullum adest medium, quo certò determinari possit, quæ sit vera Christi doctrina, quis legitimus Sacramentorum usus, deest Index qui ultimè, & infallibiliter hæc dijudicare possit. Quod enim erit istiusmodi medium? quis Index? An Sacra Scriptura? An Spiritus privatus? Sed minimè. Omnes Sectæ, omnesque hæreses se Sacram Scripturam habere et illam optimè se intelligere arbitrantur, omnes se Spiritu Sancto præditas esse affirmant, unusquisque suo Spiritu privato gloriatur. Nisi ergo prius constet, quæ sit vera Christi Ecclesia, neque de veritate doctrinæ Christianæ, neque de legitimo Sacramentorum usu ullatenus constare potest. Neque enim ista pro notis statui, ut illis vera Christi Ecclesia à spuriis, & falsis secernatur. Et certè solius Ecclesiæ est determinare, ac dijudicare quæ vera sit Christi doctrina, quis legitimus Sacramentorum usus, quia illa est, ut docet Apostolus Paulus columna, & firmamentum veritatis, unde in Epist: ad Ephesios cap: 4to, sic loquitur. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus Ministerii, in ædificationem corporis Christi, ut nos omnes parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Pastores itaque ac Doctores Ecclesiæ determinare debent, quæ sit vera Christi doctrina, qui errores, quis legitimus Sacramentorum usus, qui profanus, ac sacrilegus. Prius ergo agnoscenda est vera Christi Ecclesia, prius ipsa inveniri debet, ut ab illa discamus, & veram Christi doctrinam, & legitimum Sacramentorum usum habeamus. Tandem notæ veræ Christi Ecclesiæ, de-

debent esse quodammodo sensibiles, omnibus obviæ & cognita faciles. Porro non ita est facile discernere quæ sit vera Christi doctrinâ, quis legitimus Sacramentorum usus, id obvium omnibus dici nequit, ad hoc siquidem ampla, & profunda omnino necessaria est scientia atque eruditio divinarum rerum; examen ac diligentissima indagatio, cujus maior hominum pars capax non est. Quare neque veritas doctrinæ Christianæ, neque legitimus Sacramentorum usus possumt esse notæ ad discernendam veram Christi Ecclesiam, à spuris & falsis aptæ, ac idoneæ.

Quæres 6to: Quæ sunt igitur veræ Christi Ecclesiae notæ.

Resp: Veræ Christi Ecclesiae notæ, quibus illa facile et certò à spuris et falsis discerni ac distingui possit, quatuor sunt; scilicet unitas, sanctitas, Catholicitas, et Apostolicitas.

A R T I C U L U S 2dus

De veræ Ecclesiae notis, unitate, scilicet, et sanctitate.

Quæres 1mo. In quo consistat hæc unitas, quæ pro nota veræ Christi Ecclesiae assignatur.

Resp: Unitas, quæ pro nota veræ Christi Ecclesiae meritò assignatur, in tribus vel maximè consistit. 1mo: in professione ejusdem fidei, omnia scilicet dogmata ab Ecclesia definita et ad credendum proposita, profitendo, atque omnes errores, hæresesque ab Ecclesia damnatas execrando 2do: in participatione eorumdem Sacramentorum, iisdem omnibus à Christo institutis utendo Sacramentis, quæ Ecclesia tradit, et docet; 3tio: in subiectione legitimis Pastoribus, maximè uni Ecclesiae capiti, Romano Pontifici, qui centrum est unitatis totius Ecclesiae.

Quæres 2do: Prædicta unitas estne proprius veræ Christi Ecclesiae character, ac nota ipsius.

Resp: Prædicta unitas est proprius veræ Christi Ecclesiae character ipsiusque nota. Hoc ex ipsa Ecclesiae institutione manifestissimum est. Namque Christus Ecclesiam suam supra unam ædificavit petram, unum ovile constituit, cujus unus est Pastor. Quare assimilata est Sagenæ ex omni genere piscium congreganti, Aræ in qua paleæ et grana in unum colliguntur, atque ipsæ

Sat

Salvator diram mortem subire voluit ut *Filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum* ut ipse inquit Christus Joan Cap 11mo: nempe ad eandem Ecclesiam vocando omnes, quotquot ex Judæis, vel ex Gentilibus in ipsum erant credituri, neve bellis intestinis, atque dissidiis scinderetur, rogavit Patrem pro discipulis suis, ut sint unum ita, sicut ipse cum Patre unum est. Joan Cap. 17mo: Unde Apostolus Paulus in Epist: ad Ephes. Cap. 4to: graphice Ecclesiæ unitatem sic describit. *Unum corpus, et unus Spiritus, unus Dominus, una fides, unum Baptisma*: quare fideles ibidem hortatur servare unitatem Spiritus in vinculo pacis, sicut vocati in una spe vocationis. Hanc unitatem antiquissimi Sancti Patres et omnino veræ Christi Ecclesiæ necessariam esse doctuerunt, et ipsi semper competere, atque adhærere affirmarunt. S. Ignatius Martyr in Epistola ad Ephesios, ut in unitate immaculati permanerent, ipsos hortatur. S. Irenæus libro 1mo: adversus Hæreses Cap. 10. dicit Ecclesiam per totum orbem diffusam ob fidei unitatem ita constitutam esse, ac si una Domus foret. Tertullianus libro de præscriptæ asserit dispersas ubique Ecclesias, unam efformare. Clemens Alexandrinus libro 7mo: Stromatum, Ecclesiam Christi unam nuncupat, quam conantur hæreses in multas discindere. Tandem S. Cyprianus, qui et integrum de unitate conscripsit librum sic inquit: *Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur: quomodo Solis multi radij, sed lumen unum, et ramj arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum*: et S. Optatus Milevitanus libro 1mo: sic loquitur. *Christus sponsus est unius Ecclesiæ, sicut in Canticis Canticorum ipse testatur, qui cum illam laudat, cæteras damnat*. Ex his ergo clarissime apparet, unitatem esse veræ Christi Ecclesiæ proprium characterem, ipsiusque notam specialissimam.

Dices Nota veræ Christi Ecclesiæ debet esse illi propria, sensibilis, et ipsa notior. Porro hæc unitati, quam Ecclesiæ tribuimus non competunt, nequit ergo ipsius esse nota.

Resp: Unitas, quam pro nota veræ Christi Ecclesiæ statuimus, est ipsi propria, sensibilis, atque illa notior. Et quidem amo. est ipsi propria, Nulli siquidem Hæresi unitas convenire potest. Omnes namque mox ac exortæ sunt, in varias statim sectas divisæ sunt, unaquæque suum auctorem, ac institutorem habuit, dogmata sua, seip-

potius errores continuo præformabant, doctrinam immutabant; quod et de modernis Hæresibus Reformatum ac Protestantum verum est dicere, quemadmodum unus liber Variationum à celeberrimo Boliveto scriptus, nos adocet. Jam verò vera Christi Ecclesia eadem semper institutere gloriabatur, Jesu Christo, eadem semper profitetur dogmata, eandem fidei, et morum tenebat doctrinam, iisdem semper fideles perfruebantur Sacramentis, suis Pastoribus subiecti quorum non interrupta ab Apostolis usque perdurat successio. Unitas ergo sola veræ Christi competit Ecclesiæ adeo: est sensibilis. Eandem siquidem in vera Christi Ecclesia fidei et morum permanere doctrinam in ipsis Symbolis quæ in manibus, atque in ore omnium sunt, quisque etiam rudis legere potest; quæ fideles Sacramenta frequentant, oculis conspiciunt, quibus Pastoribus subsunt, evidentissimè apparet. Est itaque prædicta unitas sensibilis. 3tio: tandem et ipsa Ecclesia longè notior, et scitu facilior. Cum enim unaquæque Hæresis, ac Secta quælibet dicat se veram esse Christi Ecclesiam, veram habere doctrinam, atque legitimum Sacramentorum usum, hæc non ita est facile dignoscere, ac diiudicare, quia non ita obvia, ac plana omnibus esse possunt, atque Ecclesia constanter unam eandemque profiteatur fidei morumque doctrinam, iisdem semper utatur Sacramentis, ac quibus et qualibus subiaceat Pastoribus, notum apertumque est omnibus. Quare unitas recte et meritò statuitur pro caractere, ac propria veræ Christi Ecclesiæ nota.

Quæres 3tin: Unitas quæ proprius est veræ Christi Ecclesiæ character, ac ipsius nota, excluditne omnes omnino errores, ac hæreses ab Ecclesia damnatas?

Resp: Unitas, quæ proprius est veræ Christi Ecclesiæ character, et nota, omnes prorsus excludit errores, hæresesque ab Ecclesia damnatas. *Probat:* Ad Ephesios Cap: 4to: dicit Apostolus: *Unus Dominus, una fides, unus baptisma:* Porro nisi omnes errores, hæresesque ab Ecclesia damnati, excludantur, atque rejiciantur, eadem ab omnibus fidei dogmata ab Ecclesia definita admittantur, non erit una omnium fides. Facta siquidem, ut volunt Protestantes ac Reformati, distinctione articulorum fidei in fundamentales, et non fundamentales, alius hæc dogmata, alius alia profitebitur, quod uni erit articulus fidei, alteri idem erit error, hæresisque. Cumque hucusque Protestantes, ac Reformati necdum inter se convenerint, qui sint articuli fi-

da

dei fundamentales, fieri facile potest, ut in nullo fidei puncto fideles omnes secum conveniant, nullum fidei subsistet Symbolum, nulla Religionis Christianæ confessio. Deficiet igitur unitas fidei, atq: unusquisque sibi fidem, secundum suum videre, ac velle constituet. Aut ergo nulla fides, aut una eademque sit necesse est. Una autem atque eadem esse nequit nisi et eadem confiteamur dogmata, et omnes jis adversantes condemnemus errores. Sane vel omnia confitenda sunt dogmata, ab Ecclesia definita, erroresque ab ipsa damnati respuendi sunt, vel nulla confitenda dogmata, omnes admitti debent hæreses erroresque quicumque. Nulla siquidem esse, aut cogitari potest ratio, cur hæc dogmata credantur, illa respuantur, hi errores, hæresesque admittantur, illæ damnentur. Par siquidem in omnibus, Dei, et Ecclesiæ intervenit auctoritas, quæ unicum est motivum dogmata credendi, errores respuendi. Porro dici nequit, atque hæcenus nemo dixit, licitum esse omnia pro libitu suo, hæc vel illa respuere fidei dogmata, errores, hæresesque ab Ecclesia damnatas, admittere, vel rejicere, alias tota, atque integra rueret fides. Ergo restat, ad fidei, Ecclesiæque unitatem conservandam, ut omnia prorsus dogmata ab Ecclesia definita, confiteamur, omnesque contrarios errores, hæresesque oppositas condemnemus.

Et verò nihil frequentius apud antiquos Sanctos Patres, quam in vera Christi Ecclesia vigere unitatem, ab eaque omnes excludi hæreses erroresque damnatos. S. Ignatius Martyr. Epist: ad Philadelph sic ait. *Si quis aliena sententia ambulat, hic non est Christi neque passionis particeps*: Clemens Alexand: libro 7mo: Stromatum, inquit. *In unius naturæ sortem coaptatur Ecclesia quæ est una, quam conantur hæreses in multas discindere, eaque, quæ antiqua est, et Catholica, una est propter unitatem fidei*: et Origenes libro 1mo. in Job. hæc habet. *Ad dimicandum adversus Ecclesiam cornua innumera omnes sectæ, atque hæreses faciunt, per quas universas adversus Ecclesiæ unitatem incessanter dimicant*. Itaque omnes antiqui Sancti Patres, omnes semper Hæreses ab Ecclesia excluserunt, Hæreticorum Sectas Antichristi Synagogas esse dixerunt.

Et certè dixit Christus Math: cap: 18. *Si Ecclesiam non audierit sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus*. Christi ergo oraculo extra Ecclesiam fieri debent, ab illa rescindi, tamquam Ethnici & publicani reputandi sunt, qui

qui Ecclesiam non audiunt, ei pertinaciter resistunt, ac refragantur: tales porro sunt omnes Hæretici, eos igitur sinu suo complecti, ac fovere Ecclesia nequit.

Quæres 4to: Ad unitatem veræ Christi Ecclesiæ servandam, est né necessaria subiectio legitimis Pastoribus?

Resp: Omnino necessaria est, atque hac subiectione vera Christi Ecclesia, à spuris & falsis dignoscitur, & secernitur. Enimverò Christus cum unam suam in terris fundasset Ecclesiam, statim, ut inquit Apostolus Paulus ad Ephesios cap: 4to dedit Apostolos, Prophetas, Evangelistas, Pastores, Doctores, ad consummationem Sanctorum, in ædificationem corporis sui, ut eorum ministerio unitas sanctæ doctrinæ ab ipso traditæ perpetuò conservaretur, & non simus tamquam parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum. Unde suis discipulis mandavit ut sibi attenderent à falsis Prophetis, fures & latrones caverent, signa quoque posuit quibus boni, ac legitimi Pastores dignosci, & à Mercenariis etiam discerni debeant. Quare semper in Ecclesia à Christo constituti erant Pastores, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, ut inquit Paulus Apostolus, quorum munus & officium erat, ut ait Apostolus Petrus, pascere commissum sibi gregem, illorum à temporibus Apostolorum successio maximi semper erat apud omnes, quare series ipsorum quam diligentissimè describebatur, & in scriniis Ecclesiarum conservabatur, atque sola non interrupta, ab Apostolis incipiente legitimorum Pastorum successione nonnulli Patres, veluti Irenæus, Tertullianus, veritatem Christi Ecclesiæ, contra Hæreticos evincébant, & S. Cyprianus Epist: 69. non aliter Ecclesiam definivit, quam, quod sit *plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens*, atque in libro de unitate Ecclesiæ docet Christum non alio fine unum Petrum inter Apostolos elegisse, nisi ad conservandam in Ecclesia sua unitatem: *Ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.* Cum itaque in Ecclesia Christi ad ipsius unitatem perpetuo conservandam Pastores instituti fuerint, eorum non interrupta ab Apostolis usque proveniens successio, tesseræ, atque nota veræ Christi Ecclesiæ fuerit, subiectio igitur legitimis Pastoribus, ad conservandam Ecclesiæ unitatem omnino necessaria est, & hac subiectione, veluti proprio caractere, ipsa ab Hæreticorum sectis dignoscitur, atque secernitur.

Quæ-

Quæres 5to: Quod est unitatis Ecclesiasticæ centrum?

Resp: Centrum unitatis Ecclesiasticæ est Romana Ecclesia cui omnes adhærere, atque illi conjungi debent. Et id unanimi consensu docent Sancti Patres. S. Cyprianus Epist: 45. ait: *Romanam Ecclesiam radicem esse, ac matricem Ecclesiæ Catholicæ* & Epist: 55. dicit illam esse *principalem Cathedralam, unde unitas sacerdotalis exorta est.* S. Irenæus libro 3tio adversus hæreses, cap: 3tio sic inquit de Ecclesia Romana: *Ad hanc Ecclesiam propter pottiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles.* Et Optatus Milevitanus libro 2do contra Parmen: de sede Romana hæc habet: *In qua una Cathedra unitas de omnibus servatur, ut jam Schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedralam, alteram collocaret.* Cum itaque Ecclesia Romana radix sit ac mater Ecclesiæ, à qua unitas Sacerdotalis exoritur, & ad quam necesse est omnem Ecclesiam convenire, atque qui contra hanc Cathedralam alteram erigere & extollere præsumperit, jam Schismaticus, & peccator est: Romana ergo Ecclesia in qua ut docet S. Augustinus semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus, unitatis Ecclesiasticæ centrum est, aique omnes adhærere, atque illi conjungi debent. Quare S. Hieronymus Epist: 14ta profanum illum reputat qui Cathedræ Romanæ conjunctus non est.

Quæres 6to: Unitas, quæ pro nota, atque propria veræ Christi Ecclesiæ caractere statuitur, cui reipsa competit Ecclesiæ?

Resp: Soli Ecclesiæ Catholico-Romanæ ipsa competit. Enim verò unitas quæ est veræ Christi Ecclesiæ character in tribus consistit, nempe in identitate doctrinæ fidei, & morum, in participatione eorundem Sacramentorum, ac tandem in subjectione legitimis Pastoribus, ab Apostolis continua successione descendentibus, maxime autem Romanis Pontificibus qui Petri veri sunt successores. Porro hæc omnia soli tantummodo Ecclesiæ Catholico-Romanæ competunt. Et quidem 1mo identitas doctrinæ fidei, & morum. Namque à temporibus Apostolorum usque huc, Ecclesia Catholico-Romana semper eandem fidei & morum profitebatur doctrinam, quod manifestissime apparet ex Symbolis, Catechesibus, fidei professionibus. Eadem constanter confitebatur dogmata, contra quos errores, mox ac exorti sunt semper damnavit, hæreses anathematisavit, Hæreticos à sinu suo eiecit, quod

constat ex Conciliis celebratis, Sanctorum Patrum operibus, atque ex tota Ecclesiastica historia. Unde merito dixit S. Irenæus libro 3tio adversus Hæreses cap: 24. *Ecclesiæ prædicationem esse constantem, ubique & æqualiter perseverantem, & testimonium habentem à Prophetis, & Apostolis.*

2do: Eorundem Sacramentorum participatio. Et id manifestissimum est, è libris Ritualibus, antiquissimis Sacramentariis, in quibus eadem Sacramenta, quæ modò in Ecclesia Catholico-Romana fideles participant, describuntur, ritus, cæremoniæ in illorum administratione usitari solitæ recensentur.

3tio: Subjectio legitimis Pastoribus, ab Apostolis descendentibus, maxime Romano Pontifici, quod plus quam evidens est, totique orbi Christiano notissimum. Quare & nunc verum est, quod olim dixerat S. Irenæus libro 3tio adversus Hæreses cap: 4to. *Habemus eos, qui ab Apostolis instituti sunt in Ecclesiis Episcopi, & successores eorum, usque ad nos,* scilicet ut docet Tertullianus, de Præscriptionibus: *Apostoli Ecclesias apud unamquamque Civitatem condiderunt, à quibus traducem fidei, & semina doctrinæ cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatae sunt, ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum.* Soli ergo Ecclesiæ Catholico-Romanæ illa competit unitas, quæ vera Christi Ecclesia veluti proprio caractere ab aliis spuris, ac falsis discernitur.

Obijcies amo: Ecclesia Catholico-Romana non omni tempore eadem docuit, ac confitebatur, cum novos identidem condiderit fidei articulos. 2do: variis quoque discinditur doctrinis, varia, & inter se diversa hodiè dum docent Theologi, atque in diversas abeunt sententias.

Resp: ad unum. Doctrina Ecclesiæ Romano-Catholicæ in dogmatibus quæ fidem, & mores concernunt, semper eadem est, neque novos unquam fidei articulos Ecclesia condidit, sed tantum dogmata, semper credita, & Hæreticis recentè impugnari capta, ex Scriptura, & Traditione stabilivit, confirmavit, & speciatim credenda proposuit. Sic Divinitas Filij Dei, aut Spiritus Sancti semper credita fuit, sed quia hanc Arius, & Macedonius impugnare cepit, errores spargebant, ad hos conterendos, hæresesque extinguendas Ecclesia speciatim ad credendum istiusmodi proposuit dogmata. Sed & quandoque Ecclesia antiqua dogmata, obscurius cognita, propter exortas hæreses explicatius proposuit, & ad credendum fidelibus

has tradidit, veluti de una in Christo Divina Persona contra errorem Nestorii, de duplici distincta & inconfusa natura contra Eutychetem, de bina voluntate contra Monothelitas. Non nova ergo ab Ecclesia constituta sunt dogmata, sed contra novas Hæreses antiqua dogmata, explicatiùs & speciatim ad credendum proposita sunt. Præclare id declaravit Vincentius Lirinensis in Commonit: cap: 32. dum ait. *Ecclesia quid unquam aliud Conciliorum decretis enixa est, nisi ut quod ante simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur, quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur, quod antea securius colebatur, hoc idem postea sollicitius excoleretur.*

Ad 2dum: Circa dogmata fidei & morum, summus est omnium Catholicorum consensus, nulla sententiarum varietas, jam verò circa res indifferentes, quæ ad dogmata non pertinent, varietas opinionum non tollit unitatem doctrinæ, atque has varias in partes agitari permittit Ecclesia, quia fieri id potest illæsa fide. Unde S. Augustinus libro 2do de peccato origin: cap: 25. sic inquit. *In quibus salvâ fide, qua Christiani sumus, aut ignoratur quid verum sit, aut aliter, quam est, humana, & infirma suspitione coniicitur.*

Quæres 7mo: Hæc unitas, quæ est proprius veræ Christi Ecclesiæ character, potest ne aliquomodo competere Ecclesiis Protestantium, aut Reformatorum?

Resp: Nullo modo potest ipsis convenire. Et quidem 1mo: Quod attinet unitatem doctrinæ, sive apud Protestantibus, sive apud Reformatos, neque uniformis, neque constans nunquam fuit. Lutherus, & Calvinus primi prædictarum Sectarum auctores, sibi ipsis in multis contradicebant, atque adversabantur, brevi illorum sectæ, in varias, ac sibi contrarias factiones divisæ sunt. Sed & ipsa Lutheri, ac Calvini doctrina, ita immutata est, ut ipsi harum sectarum Magistri, ac Doctores candidè fateantur illam vix extare, aut inveniri posse. At qualis sit doctrina Protestantium, ac Reformatorum, maxime elucet ex publicis illorum fidei Confessionibus, Catechesibus, atque libris Symbolicis, qui summam continent eorum doctrinæ. Porro publicæ fidei Confessiones toties apud ipsos immutatae, correctæ, multa in illis addita, detracta, emendata. De illorum genuino sensu innumeræ quæstiones, controversiæ indecisæ, hucusquæ indefinitæ. Catecheses, librique symbolici, varii, diversi, sibi quæ contrarii,

rii, ab ipsis etiam sectariis in multis articulis impugnati, & graviter notati: atque adeo inconstans, ac variabilis est doctrina Protestantium, atque Reformatorum, ut in quolibet natione, in quibus eorum sectæ vigent, prorsus sit atque diversa fidei doctrina, & id manifestissimè apparet ex publicis fidei Confessionibus, Symbolis, atque Catechesibus quæ omnia pro diversitate Regionum ac Nationum, diversa, atque inter se contraria sunt. Tandem non solum apud Protestantes, & Reformatos, non est una, eademque fidei doctrina, sed neque esse potest. Namque hæc una, eademque fidei doctrina complectere debet articulos fidei saltem fundamentales, porro hucusque apud ipsos non est constitutum, quinam sint articuli fidei fundamentales, & qui minimè fundamentales. Quare quod alij tamquam dogma fidei fundamentale profitentur, alij ut indifferens sive credatur, sive non credatur, illud respuunt, ac rejiciunt, unde unus ex Protestantibus scripsit: *Quid ad salutem consequendam necessario credendum sit, quisve error à salute excludat, is solus discernere potest, qui est salutis, & exitij Dominus.* Quare apud Protestantes, ac Reformatos, non solum non est, sed neque esse potest doctrinæ unitas.

2do; Legitimus quoque Sacramentorum usus Protestantium, atque Reformatorum Sectis non competit. Namque ex tota antiquitate constat apertissimè à temporibus Apostolorum fideles septem frequentasse Sacramenta, ut pote à Christo in Ecclesia constituta, semperque in Ecclesia fuisse certos, determinatosque atque speciali consecratione destinatos, ut loquitur Paulus Apostolus in ad Corinth: cap: 4to. *Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Porro apud Protestantes, atque Reformatos, neque septem sunt Sacramenta: neque speciali consecratione determinati Ministri, illa perficiant, sibi libisque administrent. Non est igitur apud Protestantes atque Reformatos legitimus Sacramentorum usus.

3tio; Tandem non est apud Protestantes ac Reformatos subjectio legitimis Pastoribus, quia sese à legitimis Pastoribus, qui in Catholico-Romana reperiuntur Ecclesia separarunt, ipsi legitimos Pastores non habentes, Mercenarios, imo fures, & latrones sibi adscriverunt, à compione & subjectione Romani Pontificis perpetuo alieni, & etiam stolidissima malitia Antichristum dicere non erubescunt. Legitimi certè Pastores, continuam ab ipsis apostolis descendente[m] habere debent successione[m],

his namque ut docet Apostolus Paulus fundata est Ecclesia, hos Christus misit, quemadmodum & ipse à Patre Missus fuerat, ipsis præcepit docere & baptizare, cum iis, eorumque successoribus promittens se permanurum usque ad consummationem sæculi. Porro nunquam Protestantes, ac Reformati ostendere valent Ministrorum, seu Pastorum suorum continuam ab Apostolis successionem, nam ultra Lutherum, ac Calvinum, qui primi harum Sectarum auctores fuerunt ascendere non possunt, non habent ergo legitimos Pastores, non subjacent uni supremo Pastori Romano Pontifici, non sunt ergo ovile Christi, quod unum est, unum supremum habens Pastorem. Merito itaque provocamus Protestantes, ac Reformatos, quemadmodum sui temporis Hæreticos provocabat Tertullianus libro de Præscriptionibus cap: 32. ut suarum Ecclesiarum, Ministrorum, seu Pastorum ostendant, probentque originem, *ita ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus sive Minister, aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem, & antecessorem*, quod cum efficere nullo modo possint, non habent legitimos Pastores, non sunt Ecclesia Christi.

Dices Hæc varietas in doctrina apud Protestantes, et Reformatos, est in privatorum Doctorum diversis opinionibus, quæ unitatem doctrinæ, quam tota proficitur Secta, cætusque universus, non tollit, quemadmodum diversitas opinionum, quas apud Catholicos propugnant Theologi non officit unitati fidei, quam Ecclesia Catholica proficitur.

Resp: Theologi Catholici in rebus indifferentibus, ad fidem, minimè spectantibus, diversas sectantur opiniones, sed in fidei ac morum dogmatibus, concordissimi, ac unanimis sunt. Jam verò Doctores Protestantium ac Reformatorum in punctis eorum doctrinæ capitalibus summè discordes sunt, in statuendis libris Sacris inter se omnino dissident, multi auctoritatem librorum symbolico-rum prorsus reiiciunt, et plura in Confessione Augusta-na recepta damnant. Fieri autem nequit, ut quæ spectatissimi Protestantium ac Reformatorum Doctores, in publicis cathedris, coram magno Auditorum confluxu docent, ac deprædicant, ad plebem usque non perveniant, atque inter rudes etiam non divulgentur: sed prætermis-sis privatorum Doctorum opinionibus, ipsæ publicæ totius Sectæ confessiones, Symbolici libri, Catechese,

Rr

quam

quam varii, diversi, sibi quæ contrarii apud ipsos sunt, Ex his liquido apparet quam inconstans, variabilis, ac pro temporum, locorum, atque circumstantiarum diversitate, alia, atque alia sit Protestantium ac Reformationum doctrina, ut planè aliud ipsi credant in Gallia, Helvetia, Anglia, aliud in Germania, Dania, Hungaria, Polonia, sole igitur clariùs est, non esse unam, neque constantem apud Protestantes ac Reformatos doctrinam.

Quæres 8vo. Sanctitas, quæ pro nota veræ Christi Ecclesiæ assignatur, in quo ipsa consistit?

Resp: Sanctitas. quæ pro nota veræ Christi Ecclesiæ ponitur, in his consistit, quod amo sit à Christo, omnis sanctitatis fonte, instituta, à Sanctis Apostolis propagata, tot Sanctorum Martyrum sanguine uncta & roburata, innumerabilium Sanctorum, Sanctarumque pûssima vita, heroicis virtutibus decorata, tot Episcoporum, Pastorum, ac Sanctissimorum Patrum doctrina, zelo, pietate illustrata, tot miraculorum prodigiis, confirmata. 2do. Quod habeat Apostolos, Prophetas, Evangelistas, Doctores, Pastores, quos Christus semper in Ecclesia statuit ad conuersionem Sanctorum, habet Episcopos, quos Spiritus Sanctus ponit, ac constituit regere Ecclesiam Dei, habet varia Spiritûs Sancti charismata, quæ Paulus Apostolus enumerat 1ma Corinth: cap: 12mo, scilicet gratiam sanitatum, operationem virtutum, prophetiam, discretionem Spirituum. Habet doctrinam morum purissimam & incontaminatam, Sacramenta Sancta, Sacrificium Sanctissimum, oblationem mundam, quæ in omni loco offertur Deo in odorem suavitatis, cultum Dei sanctum ac laudabilem, ritus, cæremonias Sanctas. In his consistit Sanctitas veræ Christi Ecclesiæ, atque propter hæc Apostolus Paulus Epist: 1ma ad Corinth: cap: 2do Ecclesiam Corinthi à se fundatam, vocat Ecclesiam Dei, & fideles illius, sanctificatos in Christo, & sanctos. S. Petrus Apostolus Epist: 1ma cap: 9no omnes fideles appellat gentem sanctam, Joannes quoque in Apocalipsi cap: 21. Ecclesiam Christi, Civitatem sanctam nuncupavit.

Quæres 9no. Istiusmodi Sanctitas cui Ecclesiæ competit?

Resp: Istiusmodi recensita Sanctitas soli Ecclesiæ Romano-Catholicæ competit. Ecclesiis spuriiis sive Protestantium, sive Reformationum competere nullatenus potest. *Probat* hoc inductione. Namque Ecclesia Romano-Catholica fundata est à Christo, ab Apostolis propa-
gata.

gata. Ecclesiæ spuria fundatæ à Lutherò, Calvino, ab eorum præcipuis Sæctoribus, Beza, Melanctone propagatæ, Ecclesia Romano Catholica habet Martyres, innumerales Sanctos, qui miraculis floruerunt, quorum Deus sanctitatem maximis prodigiis contestatus est. Ecclesiæ Protestantium, ac Reformatorum, neq; unum talem è medio sui ostendere valent. Non habent illæ doctissimos, æquæ ac sapientissimos Patres, non Episcopos, non legitimos Pastores, plurima Sacramenta rejecerunt, Sacrificium abrogarunt, ritus, cæremonias sustulerunt, non miracula habent, non prodigia, non Spiritus Sancti charismata, non denique puram morum doctrinam, necessitatem bonorum operum negant, consilia Evangelica spernunt, jejunia, carnis macerationes in Evangelio collaudatas sustulerunt. Igitur spuria Protestantium, ac Reformatorum Ecclesiæ non gaudent nota Sanctitatis, non sunt itaque veræ Christi Ecclesiæ. Sanctitas, quæ veræ Christi Ecclesiæ nota est, ac proprius character soli Ecclesiæ Romano Catholicæ compètit. Sola ipsa vera est Christi Ecclesia.

Dices in Ecclesia Catholica multi sunt mali, & peccatores. In Ecclesiis quoque Protestantium ac Reformatorum plerique inveniuntur viri honesti, & probi.

Resp: Rõpsa in Ecclesia Catholica reperiuntur mali, & peccatores, sed hi idèò sunt mali, & peccatores, quia Ecclesiæ moralem doctrinam non sequuntur, legibus ipsius non obsequuntur, & hos semper Ecclesia redarguit, corripit, atque corrigere, & emendare satagit. Quod si omnes sanctam morum Ecclesiæ doctrinam sequerentur, ejus sanctissimis obtemperarent præceptis, procul dubio omnes Sancti efficerentur. Sed inter malos, & peccatores, Ecclesia Catholica tot peperit Sanctos, quorum sanctitas miraculis, & prodigiis cohonestata est, cum Ecclesiæ Protestantium, ac Reformatorum, ne unum quidem è suis Sanctum ostendere valent. Quod si aliqui inter illos sint, qui morum honestate, ac probitate appareant, hæc certam, ac indubitatam sanctitatem illorum non reddunt, cum & inter Gentiles viri quidam probi, ac honesti esse videbantur. Sed principia moralitatis, quæ Protestantes ac Reformati statuunt, maximè attendi debent, quæ omnem probitatem, honestatem, sanctitatemque longè ablegant. Præterquam enim, quod necessitatem bonorum operum ad consequendam salutem negent, bonis operibus omne coram Deo meritum denegant, o-

omnia bona opera peccata esse dicunt, libertatem hominum adimunt, fatali necessitati eum subjacere docent, ac per hoc omnem moralitatem à medio tollunt, virtutes perimunt, probitatem, sanctitatem suffocant.

A R T I C U L U S. 3^{tius}.

De cæteris veræ Christi Ecclesiæ notis.

Quæres 1mo: Quæ sint præterea veræ Christi Ecclesiæ notæ?

Resp: Duæ adhuc assignantur veræ Christi Ecclesiæ notæ, ac characteres ipsi proprii videlicet: Catholicitas & Apostolicitas. Nimirum vera Christi Ecclesia. 1mo: est & esse debet Catholica, seu universalis, per universum scilicet Mundum propagata, ac diffusa, in unitate ejusdem veræ fidei, & doctrinæ perpetuo perseverans. Unde S. Cyrillus Hierosol: Catech: 13va, quid sit esse Catholicum, ita exponit: *Catholica vocatur Ecclesia, quia per universum sit Orbem terrarum diffusa, à finibus terræ usque ad extrema, & quia docet Catholice, hoc est universaliter, & sine ullo defectu vel differentia omnia dogmata.* 2do: est, & esse debet Apostolica, quia à Christo fundata, per Sanctos Apostolos propagata, huc usque conservatur, doctrinam ab ipsis traditam illibatam retinet, ac denique regitur, & gubernatur à Pastoribus, qui ab Apostolis originem, successionemque non interruptam habent. Quare S. Paulus Epist: ad Ephes: cap: 2do omnes fideles dicit esse super ædificatos super fundamenta Apostolorum. *Non estis hospites, & advenæ, sed estis Cives Sanctorum, & domestici Dei, super ædificati, super fundamentum Apostolorum:* & Tertullianus de præscript: cap: 20. sic inquit: *Omne genus ad originem suam referatur necesse est, itaque tot, ac tantæ Ecclesiæ, una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes.*

Quæres 2do: Utrum Ecclesia Christi reipsa debuerat esse universalis, per totum orbem diffusa?

Resp: Vera Christi Ecclesia debet esse universalis, ac per totum orbem diffusa. Sic enim prædixerunt adhuc in Veteri Testamento Prophetæ, Isaias cap: 2do inquit. *Erit in nobilissimis diebus præparatus mons domus Domini, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi;* & cap. 42. de Messia prædicit, quia ipse gentibus legem da-

ture

turus esset. *Judicium gentibus proferet, legem ejus insulae expectabunt*. Psalmista quoque regius de Christo prænuntiavit, quod ei omnes gentes in hæreditatem dandæ erant, & possessio ipsius usque ad fines terræ extendenda foret, quia ipse dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terræ, tandem quia ad ipsum convertentur universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ipsius universæ familiæ gentium. Unde Christus Apostolos suos in universum misit mundum, illisque præcepit, ut omnes Gentes docerent, ac baptisarent. Atque mox Christi Ecclesiam per orbem universum propagatam fuisse, certum ac indubitatum est. S. Petrus in Epist. Ima cap: imo: plures Asiæ minoris numerat. populos, quibus Christum prædicaverat, S. Paulus à Jerusalem usque ad Illyricum, felici cum eventu Jesum annuntiavit, grati squé Deo agit scribens ad Romanos cap: imo: quod illorum fides in universo orbe jam tunc nota esset. S. Thomam Apostolum usque ad Indos pervenisse, ibique Evangelium Jesu Christi prædicasse, constans traditio nos edocet, qua de causa Paulus scripsit, ad Roman. cap: 10. iam adimpletum fuisse, quod David prædixerat, dicens: *In omne terram exivit solus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Quare manifestum est, Catholicitatem, seu universalitatem esse veræ Christi Ecclesiæ notam, propriumque ipsius characterem. Et certè, illud est propria veræ Ecclesiæ Christi nota, quo tanquam indubitato signo, semper secernebantur fideles ab Hæreticis, vera Christi Ecclesia à Synogis eorum distinguebatur. Porro per Catholicitatem semper ab Hæreticis fideles secernebantur, vera Christi Ecclesia à Synagogis eorum distinguebatur. Ita docet S. Augustinus libro de vera Religione cap: 7mo. S. Pacianus Epist. Ima. Athanasius & alii. Quare S. Cyrillus Hierosol: Catech: 18va sic inquit. *Si veneris in Civitates, non tantum quæras simpliciter, ubi sit Ecclesia, sed ubi Catholica Ecclesia. Hoc enim proprium nomen est. Sanctæ huius, & Matris omnium nostrum, quæ est Sponsa Domini Nostri Jesu Christi. Verà igitur Christi Ecclesia & Catholica, sive universalis omnino esse debet, & hoc est ipsius character proprius, ac nota distinctiva.*

Quæres 3tio: Catholicitas, sive universalitas cui Ecclesiæ convenit?

Resp: Soli Ecclesiæ Romano-Catholicæ convenit. Ecclesiis Protestantium, ac Reformatorum competere nequit. Enimverè Ecclesia Romano-Catholica à Christo su-

pra-

pra Petram fundata est, adversus eam portæ inferi prævalere non possunt, deficere ergo non potuit, hucusque durat, ac persistit. Apostoli eam propagarunt, eorum doctrinam ipsa inviolabiliter conservat, ac retinet, in omnes orbis partes late ipsa diffunditur, et in Oriente apud Indas, Persas, Sinenses, Siamenses, in Occidente apud utriusque Americæ incolas, & in tota Europa, in cujus maiori parte florentissima existit, quamquam in quibusdam aliis partibus persecutionem patiatur. In meridie habuit olim illustrissimas Sedes, & licet nunc à Barbaris occupentur hæ Regiones, in iis tamen numerosissimos habet fideles. Ecclesia ergo Romano-Catholica universalis est.

Et verò Ecclesiæ, quam Sancti Patres dicunt esse Catholicam, ac veram Christi Ecclesiam, per totum orbem diffusam, est Ecclesia Romano-Catholica, Romane Pontifici communione strictissime juncta, ipsi tamquam Supremo Pastori subiecta, ut legere est apud Irenæum, Tertullianum, Cyprianum, Optatum Milevitanum, Augustinum. Hæc porro eadem nunc est Ecclesia Romano-Catholica, quæ tunc fuit, non defecit, non periit. Sedes Romana persistit, omnes totius Orbis Ecclesiæ communionē, & subiectione illi conjunguntur. Est ergo Catholica, ac universalis.

Ecclesiæ verò Protestantium, ac Reformatarum, Catholicæ & universales non sunt. Nec enim semper fuerunt, ante Lutherum, & Calvinum non extiterunt: neque ubique reperiuntur, præter Occidentem, alias Orbis partes, nonnisi leviter infecerunt, vix in Oriente cognoscuntur Lutherani, & Calvinistæ; & ubi cognoscuntur, tristem Hæreticorum notam sustinent.

Dices: Universalitas Ecclesiæ Romano-Catholicæ convenire nequit, non est illa in Anglia, Scotia, Provinciis fæderatis, Dania, Svecia, majori parte Germaniæ, vix occurrit apud Græcos, Armenos, Egyptios, Abissinos.

Resp: In his omnibus enumeratis Regionibus innumeri sunt Catholici, qui fidem Romano-Catholicam profitentur. Præterea ut Ecclesia Romano-Catholica verè universalis esse censeatur, sufficit ut in præcipuis mundi partibus, quantumlibet disitis cultores habeat, & ut quavis Secta seorsim sumptâ, longe numerosior, & diffusior sit. Quæ duo verissima sunt. Certè nulla est, nec cogitari potest, proportio inter Lutheranismum, aut Calvinismum,

& inter Ecclesiam Romano-Catholicam, quæ quantum deperdit per hæreses, tantum lucratur per infidelium conversionem.

Quæres 4to: Apostolicitas estne propria veræ Christi Ecclesiæ nota?

Resp: Vera Christi Ecclesia est Apostolica, & Apostolicitas est proprius illius character, ac nota illius distinctiva. Enimverò Ecclesia Christi constructa est, ut inquit Apostolus Paulus super fundamentum Apostolorum, ipse dedit Apostolos ad consummationem Sanctorum, in opus Ministeri, illis præcepit docere omnes Gentes ac Baptizare, atque sic Apostoli à Christo missi, ubique Evangelium prædicarunt, Ecclesias constituerunt, miraculis confirmarunt, ut inquit Marcus Evangelista cap: xto. *Elli profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Apostolos quoque sui Successores reliquisse, quibus officium ac munus sibi à Christo commissum demandarunt indubitatum est. Ita docet Clemens Romanus, Tertullianus, & alii, ac re ipsa Episcopos, Apostolorum Successores esse, universa docet traditio, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei. Vera ergo Christi Ecclesia Apostolica est, quia supra Apostolorum fundamentum, quorum primus Petrus, velut firmissima totius ædificii Spiritualis Petra, à Christo constructa est, ab Apostolis propagata, per Orbem diffusa, à Successoribus eorum perpetuo regitur, ac gubernatur. Unde Sancti Patres maxime Irenæus, Tertullianus, & alii communi sensu, eam tantummodo Ecclesiam pro vera Christi Ecclesia agnoverunt, quæ & originem ab Apostolis duceret, & ab Apostolorum Successoribus regeretur, atque sui temporis Hæreticos, ex hoc solo capite falsitatis convincunt, quod neque originem suarum Ecclesiarum ab Apostolis descendantem ostendere poterant, neque Apostolicos haberent Successores. Unde S. Optatus Milevitanus libro 2do contra Parmen: sic eos alloquebatur: *Vos, vestræ Cathedræ originem reddite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vindicare.* Proprius itaque veræ Christi Ecclesiæ character, ac nota distinctiva est, quod sit Apostolica.

Quæres 5to: Apostolicitas cui competit Ecclesiæ?

Resp: Apostolicitas soli Ecclesiæ Romano-Catholicæ competit, Ecclesiis Protestantium, aut Reformatorum convenire nequit. Enimverò Ecclesia à Christo constituta, serie non interrupta permanet, atque usque ad consumma-

tio.

tionem sæculi perdurare ipsa debet, quoniam ejus institutor Christus Jesus, se cum ea, usque ad consummationem Sæculorum permansurum spondit. Porro Ecclesia à Christo instituta, ab Apostolis propagata, ab illorum Successoribus gubernata, in sola Ecclesia Romano-Catholica hucusque persistit. Antiquæ omnes hæreses, quæ sibi arrogantissimè nomen Christi Ecclesiarum attribuebant, perierunt, licet florentissimæ fuerunt, extinctæ sunt. Novarum Sectarum hæreses Lutheri, Calvini, recentes sunt, sæculo 16to cæperunt, ultra Lutherum, ac Calvinum suos Pastores ostendere nequeunt, neque ab Apostolis originem suam descendantem ostendere valent, neque Apostolicos Successores habent, imo Hæreses Apostolorum tempore exortas ac condemnatas renovant, ac multi eorum publicis in scriptis resuscitant. Cum è contra Ecclesia Romano-Catholica, doctrinæ Apostolicæ tenacissima, omnes contrarias Hæreses damnaverit. Episcopi, à quibus ipsa gubernatur, Apostolorum veri Successores sunt. Romana Ecclesia ab ipso Apostolorum Principe fundata, ad nostram usque ætatem, ordine continuò suos perpetuò habuit Episcopos, quorum communione universæ orbis Ecclesiæ gaudèbant. Soli ergo Ecclesiæ Romano-Catholicæ Apostolicitas competit, sola verè Apostolica est, Ecclesiæ Protestantium, ac Reformatorum, non sunt Apostolicæ, sed Sectæ Lutheri, Calvini, quemadmodum ab ipso illarum exordio, ita & nunc vocitantur.

Quæres 6to: Quæ ergo vera est Christi Ecclesia?

Resp: Sola Ecclesia Romano-Catholica est vera Christi Ecclesia. Protestantium, ac Reformatorum Ecclesiæ spurix sunt, ac mendaces. *Probat:* Vera Christi Ecclesia est una, Sancta, Catholica, & Apostolica. Porro talis est sola Ecclesia Romano-Catholica, non verò Ecclesiæ Protestantium, ac Reformatorum. Ergo ipsæ spurix ac mendaces sunt, sola Ecclesia Romano-Catholica vera est Christi Ecclesia. Et hanc solam veram esse Christi Ecclesiam agnoverunt omnes Sancti Patres quotquot à temporibus Apostolorum floruerunt, omnia, omnium Nationum Concilia generalia, ac particularia, in ea omnes Martyres sanguinem suum pro Christo effuderunt, omnes Sancti vitæ puritate, doctrinæ sublimitate, miraculorum gloria floruerunt. Sola ergo ipsa vera Christi est Ecclesia. Unde præclare S. Augustinus Libro contra Epistolam fundamenti cap: 4to: de Ecclesia Catholica sic inquit: *Multa sunt, quæ in ejus gremio, me justissimè teneant. Tenet*
Con-

Confessio populorum, atque gentium, tenet auctoritas miraculorum, inchoata, spe nutrita. caritate aucta, vetustate firmata, tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum, tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses, ista Ecclesia sola obtinuit.

Quæres 7ma: Utrum extra veram Christi Ecclesiam, Romano-Catholicam salus æterna obtineri possit?

*Resp: Extra veram Christi Ecclesiam, Romano-Catholicam, salus æterna obtineri nequit. Enimvero mittens Christus Apostolos suos, in mundum universon, ut prædicarent Evangelium omni creaturæ Marci cap: 16to dixit: Qui crediderit, & baptisatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Ad salutem ergo æternam consequendam oportet doctrinam Apostolicam profiteri, qui non credunt ea, quæ Apostoli prædicaverunt, & docuerunt, condemnabuntur. Porro doctrina Apostolorum in sola verâ Christi Ecclesia Romano-Catholica reperitur, extra illam errores, & hæreses sunt. Ergo extra veram Christi Ecclesiam, Romano-Catholicam salus æterna obtineri nequit. Et id unanimiter docent antiqui Patres. Cyprianus libro de Unit: Ecclesiæ sic inquit. *Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ jungitur, à promissis Ecclesiæ separatur, nec perveniet ad Christi præmiū, qui reliquit Ecclesiam Christi. Habere jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem.* Idem repetit S. Augustinus libro 4to de Symbolo ad Catechumenos cap: 13. Quare S. Cyprianus Ecclesiam Christi comparat arcæ Noë, docetque ut quemadmodum quicunque extra Arcam Noë fuerunt aquas diluvii evadere non potuerunt, ita quoque ii, qui extra veram Christi Ecclesiam sunt positi, naufragium salutis evadere nequeunt, nec illud effugere valent. Unde rursus S. Augustinus, Sermone ad Cæsariensis Ecclesiæ plebem sic ait. *Salutem non potest habere homo nisi in Ecclesia Catholica. Extra Ecclesiam Catholicam totum potest, præter salutem, et in Concilio Carthaginensi 4to Canone 2mo inter illa de quibus ante Ordinationem interrogandus est Episcopus, hoc postremum ponitur, utrum credat, quod extra Ecclesiam nullus salvetur.**

Dices Durum est, quod tot Hæretici, Schismatici, qui sunt extra Ecclesiam Romano-Catholicam in æternum pereant.

Resp: Et hoc durum esse videtur, quod tot Gentiles

les, Mahametani. qui Deum verum ignorant, Christum non agnoscunt, baptisati non sunt in æternum pereant, & tamen verissimum est, quia Christus æterna veritas dixit: Joan: cap: 3tio: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei.* Ita quoque licet durum sit Hæreticos, & Schismaticos qui extra Christi Ecclesiam Romano-Catholicam sunt, perire, verissimum tamen est, quia idem Christus dixit Mathei cap: 1mo: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.*

Quæres 8vo: Nonné ad salutem sufficit, in Christum credere, in eo sperare, & quamcunque tandem Christianam sequi religionem, quamcunque tenere Ecclesiam?

Resp: Id ad salutem non sufficit, sed omnino necessarium est, & institutam à Christo sequi religionem, & fundatam ab ipso, tenere Ecclesiam. Enimverò, una est vera à Christo instituta Ecclesia, una vera ab ipso tradita doctrina. Neque enim ullo modo dici potest, tam diversas sectas, quæ Christiano-nomine censentur, sequere doctrinam Christi profiteri gloriantur, à Christo institutas esse, cum enim in substantialibus etiam Religionis punctis, in principalibus doctrinæ Capitibus sibi omnino adversentur, & contradicant, sequeretur Christum contradictoria docuisse, sibi contraria, atque opposita instituisse, quod sine blasphemia cogitari nequit. Hinc evidentiissimè sequitur præter unam veram Christi Ecclesiam, quæ alia non est quam Romano-Catholica, cæteras sectas non esse veras Christi Ecclesias, sed spurias, non habere veram Christi doctrinam, sed ementitam, & deceptricem. Porro & veram Christi Ecclesiam tenere, & veram Christi doctrinam profiteri ad salutem omnino necessarium est. Unde Joannes Apostolus Epistola 2da, scripsit. *Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non offert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis.* Et Paulus Apostolus ad Galatas scribens cap: 1mo sic inquit. *Licet nos, aut Angelus de cælo Evangelizet vobis, præterquam quod Evangelizavimus vobis anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico. Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit.* Igitur sine maximo salutis æternæ dispendio non est liberum quamcunque Christianam sequi sectam, ei adhærere, illius doctrinam profiteri. Sed una vera Christi tenenda est Ecclesia, vera ab ipso tradita confitenda doctrina. Et

Et verò adhuc Apostolorum tempore, multæ, & variæ exortæ sunt sectæ Simonianorum, Nicolaitarum, Ebionitarum, Carpocratianorum, Gnosticorum, & deinceps longè plures, Marcionistarum, Manichæorum, Donatistarum, Montanistarum, aliorumque. Porro relicta vera Christi Catholica Ecclesia, istiusmodi adhærere sectis, crimen immane, ac maximum piaculum semper reputabatur. Unde ab Apostolis istiusmodi sectarum Auctores, & Sequaces Antichristi, & Seductores, Filij Diaboli, inimici Crucis Christi vocitabantur, corrupti mente, circa fidem reprobis dicebantur, illos fugere, devitare fidelibus præcipiebant, quia subversi sunt, proprio iudicio condemnati. Sic Paulus instruit Titum cap: 3to. *Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devita. Sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.* Viri quoque Apostolici, antiqui Sancti Patres cætus Hæreticorum Synagogas Sathanæ, prostitutas Meretrices appellabant, suis scriptis eos exagitabant, Concilia semper eos damnabant, veri fideles universi eos execrabantur. Quodsi Apostolorum ævo, ac posterioribus Sæculis relicta vera Christi Catholica Ecclesia, alicui Hæreticorum Sectæ, Ebionitarum, Marcionistarum, Arianorum, Macedoniorum adhærere, illorum errores profiteri, crimen immane, ac maximum semper piaculum reputabatur, nunc quoque liberum, ac permisum esse nequit, cui placitum fuerit sectæ sese adjungere sive Calvinistarum, sive Lutheranorum, sive Socinianorum, sive Anabaptistarum, maximè cum modernæ Hæreticorum sectæ, præter recentes, quos excogitarunt errores, antiquas jam pridem damnatas Hæreses quam plurimas renovarunt, atque ab inferis revocarunt. Nulla quoque afferri potest ratio cur antiquis Hæreticorum sectis adhærere nefas fuerit, modernis se adjungere liberum sit, cum & antiquæ Hæreticorum Sectæ, quemadmodum & præsentis, veram Christi Ecclesiam defecisse fabulabantur, Christi nomine ipsæ gloriabantur, suam Sectam veram Christi esse Ecclesiam comminiscerentur, se veram Christi doctrinam profiteri arbitrabantur. Attamen mentita est iniquitas sibi, perierunt, & extinctæ sunt. Sinè maximo itaque piaculo, atque sinè evidenti periculo amittendæ æternæ salutis fieri nequit, ut cuicumque quisque Christianorum adhæreat Sectæ, sed quicumque vult salvus esse, veram Christi Ecclesiam, quæ Romano-Catholica est, sequi omnino debet.

CAPUT TERTIUM

*De Capite & Membris veræ Christi Ecclesiæ.*ARTICULUS I^{mus}*De Capite veræ Christi Ecclesiæ.**Quæres 1mo. Quod est Caput Ecclesiæ Christi?*

Resp: Cum Ecclesia Christi corpus sit, habeatque membra sua, Caput quoque, à quo totum corpus, omniaque ipsius membra, & vivificentur, & regantur, habere debet. Porro duplex Caput Ecclesiæ assignatur, aliud supremum, & invisibile, aliud secundarium, ministeriale ac visibile.

Quæres 2do. Quod est caput Ecclesiæ supremum & invisibile?

Resp: Christus est Caput Ecclesiæ supremum, & invisibile. Sic enim inquit Paulus Apostolus Epist: ad Ephesios cap: 1mo. *Omnia subiecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus.* & ad Coloss: cap: 1mo. de Christo ait: *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.* Et quemadmodum vitis in palmites influit, ita Christus influit in omnia membra Corporis sui mystici, quæ sunt fideles in eum credentes, per subministrationem interioris gratiæ. Unde fideles omnes admonet Paulus Apostolus Epist: ad Ephesios cap: 4to dicens: *Crescamus in illo per omnia, qui est Caput Christus.* Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem, in mensuram unius cujusque membri, argumentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

Quæres 3^{tio}. Quod est ergo visibile Caput Ecclesiæ Christi?

Resp: Visibile in terris Caput Christi Ecclesiæ, est Romanus Pontifex. Enimvero Christus Ecclesiæ suæ fundamentum Petrum constituit, oves & agnos pascere, fratres suos confirmare illi commisit, unde Concilia, & Sancti Patres universi eum Principem Apostolorum, primum ac maximum inter omnes, Ecclesiæ Pastorem, ac Caput appellant. Cùmque prærogativæ Petri, quæ ipsi ratione Primatus, quem in tota Christi Ecclesia obtinebat, con-

veni-

niebant, ad ipsius Successores Romanos scilicet Pontif-
transierint, atque ide ipsi Primatum honoris, & ju-
dictionis in universa Christi Ecclesia obtineant, recte
manus Pontifex caput Ecclesiæ dicitur, & est reipsa.
are S. Athanasius in Epistola ad Felicem Papam sic
nt: *Romanos Præsules in summitatis arce a Deo con-*
hutos fuisse, atque ut Ecclesiarum omnium curam habe-
t, iussisse. Et Concilium Aquileiense Sæculo 4to cele-
tum, Romanam Ecclesiam vocat, *totius orbis Romani*
ut, ac tandem in Concilio Florentino unanimi Græco-
n, ac Latinorum Patrum concordia consensu definitum
, Romanum Pontificem esse verum, Christi Vicarium, to-
que Ecclesiæ Caput, & omnium Christianorum Patrem,
Doctorem existere.

Quæres 4to. *Utrum regimen Ecclesiæ penes solum sit*
manum Pontificem?

Resp: In regimine Ecclesiæ, Romanus Pontifex pri-
is sit, primasque habet partes, non tamen penes ipsum
im totum est Ecclesiæ regimen. Et quidem amo Ro-
mum Pontificem in regimine totius Ecclesiæ primum
, primasque habere partes, certum, ac indubitatum
Romano siquidem Pontifici tamquam Petri Successo-
in universa Ecclesia competit Primatus honoris &
isdictionis, ex quo omnino consequens est, illum in re-
nine Ecclesiæ honore, & potestate alios anteire, pri-
isque partes tenere. Unde Sancti Patres, Athanasius,
ugustinus docent, Romanos Pontifices in summitatis ar-
in excelsiore fastigio positos esse, & S. Hieronymus
logo contra Luciferianos sic inquit: *Ecclesiæ salus in*
mi Sacerdotis dignitate pendet, cui si non exors quæ-
n, & ab omnibus eminens detur potestas, tot in Eccle-
efficientur Schismata, quot Sacerdotes. Quemadmo-
n ergo Romanus Pontifex cæteris omnibus in Ecclesia
nitate, potestateque præeminet, ita etiam in regimi-
Ecclesiæ primus inter omnes est, primasque tenet
tes.

2do. Non tamen ad ipsum solum totum pertinet re-
ten. Enimvero electionem S. Mathæ Apostoli in lo-
Judæ proditoris, Petrus quidem primus indixit, sed
ipse solus eam perfecit. Apostoli omnes duodecim,
tionem septem Diaconorum, universæ fidelium mul-
lini proposuerunt, electis manus imposuerunt, super
misum ipsis opus, illos constituerunt. Cùm audissent
stoli, quod Samaria recepisset verbum Dei, miserant
ad

ad eos Petrum, & Joannem ut acciperent Spiritum Sanctum. Denique exorta de observandis Legalibus questione, non solus Petrus rem definivit, sed *convenierunt apostoli, & Seniores videre de verba hoc*. Primus quia sententiam tulit Petrus, sed & Jacobus, & communi omnium suffragio decisio facta est. *Visum est Spiritui Sancto, et nobis*. Statuta quoque hujusce Concilij, ac precepta Fidelibus data, non unius Petri, sed omnium Apostolorum nomine inscribuntur. *Apostoli, et Seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, et Syriæ, et Ciliciæ fratribus, & Gentibus, salutem*. Sic omnia communi Apostolorum consilio, non unius Petri imperio fiunt. Quod vero ipse Petrus non habuit, illud ad suos Successores Romanos Pontifices transmittere non potuit. Unde egregiè ad Eugenium Papam S. Bernardus libro 2do de consideratione sic inquit: *Nec ille hoc est Petrus, tibi dare potuit, quod non habuit, hoc dedit, sollicitudinem supra Ecclesias, non dominationem*.

Et verò Romanorum Pontificum auctoritas Canonibus Ecclesiasticis est circumscripta, quod ipsi Romani Pontifices in genere confessi sunt. Sic Julius primus Epistola ad Orientales inquit: *Id vero ad Synodi & Episcoporum, qui in Synodo Nicæna fuerunt, contumeliam vergeret, si quæ illi tanto studio et cura, veluti Deo præsentem egissent, à nobis ut vana, futiliaque abrogarentur. Nos omnia secundum Canonem facimus*. Zozimus in Epistola ad Episcopos Provinciæ Vienneſis, & Narbonensis sic ait: *Contra statuta Patrum concedere aliquid, vel mutare, ne hujus quidem Sedis potest auctoritas. Apud nos enim inconvulsis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum sanxerè reverentiam*. Cælestinus primus Epistola ad Episcopos Illyrici, hæc habet: *Dominentur nobis regulæ, non regulis dominemur, simus subjecti Canonibus, cum Canonum præcepta servamus*. Et hic fuit sensus, hæc opinio omnium Romanorum Pontificum, qui per octo priora sæcula floruerunt. Quare etiam in solemni jurejurando, quod in die suæ inaugurationis emittunt Romani Pontifices, ipsi obstringunt se ad religiosam Conciliorum, & Canonum observantiam, dum ait consecrandus Pontifex: *Profiteor, sacros Canones, et sacrorum Pontificum constituta custodire*. Quamquam ergo in Ecclesiæ regimine, primas semper partes habeat Romanus Pontifex, non tamen ad ipsum solum totum pertinet regimen.

*Quæres 5to. Præter Romanum Pontificem ad quos
super pertinet Ecclesiæ regimen?*

Resp: Præter Romanum Pontificem regimen Ecclesiæ, etiam ad Episcopos pertinet. Namque Episcopos à Spiritu Sancto positos esse ad regendam Ecclesiam disertis verbis docet Paulus Apostolus Actorum, cap: 20. ubi sic inquit: *Attendite vobis et universo gregi. in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei*, & Epist: 1ma ad Timoth: cap: 3tio dicit, Episcopi munus esse Ecclesiæ Dei diligentem curam habere atque deo eum multis instruit, ut sciat quomodo eum oporteat conversari in Ecclesia Dei, utpote illius Rector, ac Gubernator. S. Petrus etiam Episcopos admonet, Epist: 1ma cap: 5to. *Pascite, qui in vobis est, gregem Domini, non coacte, sed spontanee secundum Deum. Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Mutus ergo Episcoporum, atque officium est pascere gregem Domini, præesse in clero, quæ regiminis partes sunt maximæ. Quare & Paulus Titum à se constitutum Episcopum exhortatur, ut Cretæ ab ipso relictus, ea, quæ deunt, corrigat, & per Civitates constituat Presbyteros. Idem S. Augustinus scribens ad Bonifacium Papam sic inquit: *Communis est nobis omnibus, qui sumus Episcopatus officio, quamvis ipse in ea præemineas celsiore fastigio, specula pastoralis.* Et certe ex tota antiquitate manifestissimum est, Episcopos in Conciliis controversæ fidei definivisse, subortas causas decidisse, leges, canones, pro tota Ecclesia statuivisse, atque in omnibus fidem spectantibus, graviora disciplinæ capita concernentibus, sensus, iudiciumque Episcoporum requirebatur, hinc exortis hæresibus, controversiis enascentibus, Concilia Episcoporum congregabantur, omnia examinabantur, atque decidebantur. Quæ omnia evincunt penes Episcopos etiam esse regimen Ecclesiæ.

Quæres 6to: Quale ergo est Ecclesiæ regimen?

Resp: Ecclesiæ regimen non est purè Monarchicum, sed Aristocratia temperatum. Et quidem 1mo: non est purè Monarchicum. Tale siquidem regimen à Christo fuit reprobatum. Namque Mathæi cap: 20. occasione filiorum Zebedæi, quorum unus à dextris Christi in regno ejus, alter à sinistris ipsius sedere percupiebat, sic Apostolos suos allocutus est Salvator. *Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos, non ita erit inter vos, sed quicumque*

voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, & si voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. nequam regimen purè Monarchicum ab Apostolis, deinceps in Ecclesia Christi usurpatum fuit. Quare Apostolorum Princeps, S. Petrus, sic Seniores Ecclesie, Episcopos videlicet, Epist: ima. cap: 5to admonet, & exhortatur. *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè, neque dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Quæ verba non ad solos particulares Episcopos, sed & ad ipsum etiam Romanum Pontificem pertinere censuit S. Bernardus libro 2do de Consider: cap: 6to: sic Eugenium Papam alloquens. *Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. Ille est tu, & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatam, aut Apostolicus dominatum. Planè ab utroque prohiberis.* Cum itaque neque Romano Pontifici, qui caput totius Ecclesie est, pura, & absoluta Monarchia competere queat, regimen Ecclesie pure Monarchicum esse nequit.

2do: Est ergo Aristocratia temperatum. Enimvero regimen Ecclesie est etiam penes Episcopos, sed quia ii Superiorem agnoscant, Romanum videlicet Pontificem, cui supra ipsos etiam ex Divina institutione, competit jurisdictio, proindeque unus est in Ecclesia primus, & summus. neque ergo regimen Ecclesie est purè Monarchicum, quia non est penes unum Romanum Pontificem, non est quoque purè Aristocraticum, quia non est penes solos Episcopos, sed est Monarchicò Aristocraticum.

A R T I C U L U S, 2dus.

De Membris Ecclesie Christi.

Quæres amo: Quid nomine Membrorum Ecclesie intelligi debeat?

Resp: Generatim membra Ecclesie ii intelliguntur ex quibus Ecclesia constituitur, & coalescit. Cum verò Ecclesia sit cætus hominum ejusdem Christianæ fidei professione, & eorundem Sacramentorum participatione colligatus, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue Romani Pontificis persistens, inde facile inferri potest, illos esse Christi Ecclesie membra, qui & eandem Christianam profiteantur fidem, eadem participant Sacramen-

ta,

ta, ac legitimis Pastoribus, maxime Romano subeunt Pontifici. Hi ergo soli sunt in Ecclesia, ipsi aggregati, ac coniuncti, illi soli Ecclesiam, tamquam memora corpus constituunt. Ex his quoque liquido constat, quinam extra Ecclesiam sint, neque pro illius membris reputari possint. Verum singulariter contrahitur de minimè prædestinatis, de peccatoribus, Hæreticis, Schismaticis, utrum ipsi sint in Ecclesia, an extra Ecclesiam constituantur.

Quæres 2do: An soli prædestinati sint Ecclesiæ membra?

Resp: Wiclefistæ, Lutherani, & alii moderni Hæretici docuerunt solos prædestinatos esse in Ecclesia, & ex ipsis tantummodo illam coalescere. Verum in hoc turpiter errant, neque enim soli prædestinati sunt Ecclesiæ membra, neque ex soli prædestinatis coalecit Ecclesia. Eum verò Ecclesia in Sacris Scripturis comparatur Agro dominico Math: cap: 13to in quo cum tritico, tribuli, sterilesque avenæ nascuntur. Saginæ missæ in mare & ex omni genere piscium tum bonorum, tum malorum congreganti. Decem Virginibus, Math: cap: 26to quarum quinque fatuæ, quinque prudentes erant. Convivio Math: cap: 22do in quo inventus est unus non habens vestem nuptialem. His videlicet Symbolis Christus Ecclesiam suam adumbrare voluit. Porro ipso Christo interpretante triticum, pisces boni, Virgines prudentes, electi significant, iam verò tribuli, pisces mali, Virgines fatuæ, non vestem non habens, nuptialem reprobos designant, unde jubetur ut Zizania in fasciculos ad comparendum colligatur, mali pisces foras mittuntur, coram fatuis Virginibus januæ clauduntur, & illis dicitur *Nescio vos*, non habens vestem nuptialem mittitur in tenebras exteriores. Non ergo ex solis prædestinatis electisque conflatur Christi Ecclesia sed etiam reprobos illa comprehendit, unde toties dixit Christus: *Multi sunt vocati, pauci electi.* Et non solos prædestinatos esse membra Ecclesiæ, communis atque constans fuit doctrina Sanctorum Patrum, Cypriani, Gregorii Nanzianzeni, Chrysostomi, Hieronymi, & aliorum.

Et verò Ecclesia Christi visibilis est. Sed quis sit prædestinatus, cum à nemine mortali in sciri possit, non ex solis igitur prædestinatis constat Ecclesia, alias & ipsa foret invisibilis, neque ab ullo mortalium cognosci posset, quod implicat, & absurdum est. Certè multi prædestinati nunc sunt extra Ecclesiam positi, qui Dei auxiliante

Se

gra-

gratiâ aut ex infidelitate vocabuntur, aut ex hæresi convertentur, undè Christus dixerat Joan: cap: 10. *Alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili & illas oportet me adducere, & vocem meam audient.* Et revera Paulus dum persequeretur Ecclesiam, non erat in illa, & tamen erat prædestinatus, ut ipsemet ait, ex ventre Matris suæ gregatus. Multi quoque reprobi sunt actu in Ecclesia, quemadmodum Judas proditor, qui & Apostolatus officium à Christo sibi collatum gessit. Quare S. Augustinus Tract: 45. in Joannem sic inquit *Secundum præscientiam Dei, & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus.* Non ergo soli prædestinati sunt membra Ecclesiæ, nequè ex ipsis solis illa coalescit.

Dices: Ecclesia comparatur horto concluso, fonti signato, puteo aquarum viventium, quæ omnia propter electos, de Ecclesia dicta fuisse docet S. Augustinus. Præterea Ecclesia est Ovile, & istius Ovilis oves sunt soli prædestinati. Tandem Arca Noe fuit figura Ecclesiæ Christi. In Arca Noë non erant nisi illi qui ex aquis diluvii salvati debuerunt. Soli ergo prædestinati sunt in Ecclesia, reprobi verò quamvis videantur esse in Ecclesia, reipsa tamen in illa non sunt, undè de ipsis S. Joannes Apostolus Epist: 1ma cap: 2do sic inquit: *ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.*

Resp: Ecclesiam Christi considerari posse vel quantum ad præsentem statum dum adhuc in terris militat, vel quantum ad statum futurum, qui finis ejus, & terminus est, dum jam in Cælis triumphat. Si secundum primum statum consideretur, potest Ecclesia militans vocari hortus conclusus, fons signatus, quia alienos, extraneos à fide, non baptisatos excludit, puteus aquarum viventium, omnibus, qui in ea sunt per Sacramentorum participationem aquas gratiarum abundè propinando, sed quemadmodum in horto etiam ocellus vepres simul admixti reperiuntur cum floribus, spinæ cum rosis, ita quoque in Ecclesia militante, Sancti & electi cum reprobis continentur, de eodem puteo & boni, & mali hauriant aquas, & salvificæ aquæ non omnibus ad sanitatem conducunt, ex se optima medicina, non omnibus semper prodest ægrotis. Si verò Ecclesia consideretur secundum statum futurum, dum in Cælis triumphat, & revera in ipsa soli electi continentur, & S. Augustinus dum in Ecclesia solos electos collocat, non de Ecclesia militante, sed de triumphante loquitur, illa.

illamque dicit nullam habere rugam, neque maculam, sic enim inquit Libro Retract: cap: 1870. *Ubiunque commemorari Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, non sic accipiendum est, quasi iam sit, sed quæ præparatur ut sit, quando apparebit etiam gloriosa.*

Ecclesia Christi est Ovile, sed per Oves Christi non semper soli tantummodo intelliguntur electi, ac prædestinati, sed generatim omnes in Christum credentes, unde Salvator dixerat Petro: *Pasce oves meas. Pasce agnos meos.* & quemadmodum in Ovili aliæ sunt oves sanæ, & sine macula, aliæ ægotæ, & maculosæ, sic in Ecclesia Christi sunt Sancti, electi, prædestinati, sed & peccatores, ac reprobī, unde & Ezechielis, cap: 34. ubi oves Dei describuntur, aliæ sanæ, aliæ ægotæ nominantur.

Arca Noe fuit quidem figura Ecclesiæ Christi quo ad aliqua, sed non quo ad omnia. In duobus autem maxime Arca Noe fuit figura Ecclesiæ Christi 1mo. In eo, quod, sicut extra Arcam nemo potuit salvus esse ab aquis diluvii, ita extra Ecclesiam nulli patet ad salutem aditus, atque in hoc potissimum stare comparisonem Arcæ cum Ecclesia docent Sancti Cyprianus, Hieronymus, Augustinus. 2do: In eo quod sicut in Arca includebantur cujuscunque generis animalia munda, & immunda, ita in Ecclesia continentur boni, & mali, prædestinati & reprobī. In aliis verò urgenda non est comparatio Arcæ cum Ecclesia, alias sequeretur omnes malos, immundos, peccatores, salvandos esse, quia immunda animalia pariter ac munda in Arca salvata sunt, & cum S. Petrus Epist: 1ma cap: 3^{tio} Baptismum comparaverit Arcæ, sequeretur omnem Baptisatum esse prædestinatum, atque salvum fieri, quas consecutiones nemo admittet: comparatio ergo Arcæ Noe cum Ecclesia Christi non in omnibus urgenda est.

Jam verò S. Joannes Apostolus, illos qui à fide recesserunt, ac propterea ex Ecclesia exierunt, non dicit non fuisse à numero fidelium, non fuisse in Ecclesia, membraque ipsius, quia de ipsis dicit, *prodierunt ex nobis*, fuerant ergo à corpore Ecclesiæ, à quo per suos errores recesserunt, sed tantummodo affirmat ipsos non fuisse à numero electorum, ac prædestinatorum, si enim ex illo numero fuissent procul dubio in Ecclesia permansissent.

Quæres 3^{tio} Utrum ex solis justis, ac perfectis constet Ecclesia?

Resp. Non ex solis justis, ac perfectis constat Eccle-

clesia Christi, sed etiam admixtos habet peccatores. Et id constat apertissimè ex variis figuris, ac parabolis quibus Christus Ecclesiæ suæ statum delineare voluit, scilicet Zizania & triticum, pisces boni & mali, Virgines prudentes, & fatuæ, demonstrant bonos, & malos in Ecclesia reperiri. Quemadmodum ergo non ex solis electis, ita nequè ex solis perfectis ipsa coalescit. Et certè Math: cap: 18. jubet Christus ad Ecclesiam peccatores deferri, qui privata correptione emendari nolunt, & si eam non audierint, ab ejus sinu removendos, ab Ecclesia autem excludi non potest, nisi qui in ea est. Paulus contentiones quæ in Ecclesiam Corinthiorum irrepserant graviter reprehendit, & coarguit, in Apocalypsi etiam Ecclesiarum Asiæ corripiantur vitia, imò Sardensi Episcopo dicitur. *Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es* cap: 3tio. Atque perpetua hæc fuit Sanctorum Patrum doctrina, Ecclesiam Christi ex bonis, malisque conflata esse, horum instar sit Sanctus Augustinus, qui rem hanc plenè tractavit. Sic ille libro 3tio contra Petilianum cap: 12mo: *Homo sum de Ecclesia Christi, palea si malus, granum si bonus.*

Quæres 4to Hæretici suntnè in Ecclesia?

Resp: Hæretici publici, qui ab Ecclesiæ communione palam ac manifestè recesserunt non sunt in Ecclesia, nequè membra ipsius censeri possunt. Eumvero ipsi adhuc Apostoli omnem fidelibus cum Hæreticis communionem interdixerunt. *Si quis venit ad vos, inquit S. Joannes Epist: 2da: & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis, & Paulus Apostolus ipsum etiam Titum admonet ut Hæreticos fugiat, scribens ei cap: 3tio: Hæreticum hominem, post unam, & secundam correptionem devota, sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus, quia scilicet, ut idem docet Apostolus Epist: ad Timoth: 2da cap: 2do: Sermo eorum ut cancer serpi, qui d veritate exciderunt, & subverterunt quorundam fidem. Cum itaque Hæretici secundum Apostolorum mandatum omnibus modis vitandi, ac fugiendi sint, non solum in comuni à fidelibus, sed & ab ipsè Pastoribus qualis erat Titus, consequens est illos omnino extra Ecclesiam esse, nequè ipsius membra reputari posse. Et hæc fuit vetustissimorum Patrum mens, atque doctrina. S. Ignatius Martyr Epist: ad Smyrnæos niebat de*

Ha

Hæreticis, oportet ab iis recedere, nec seorsim cum ipsis, neque communiter loqui. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphane inquit eos, etsi nomen Jesu Christi præseferant, neque Christianos esse, neque cum iis communicandum. Tertullianus Libro de præscriptis eos ut corpus ab Ecclesia distinctum, segregatumque agnoscit. Clemens Alexandrinus libro 7mo Stromatum, multas suo tempore Hæreticorum Sectas fuisse ingemiscit, quas omnes affirmat, à vera, antiqua, Catholica Ecclesia avulsas. Tandem Ecclesiæ Catholicæ in Synodis congregatæ perpetua consuetudo fuit, in pertinaces Hæreticos fulmen anathematis vibrare, eosque à sua communione separare.

Quæres 5to Ii, qui abiecta interiùs fide, in externa manent Ecclesiæ societate, suntne veræ Ecclesiæ membra?

Resp: Qui abiecta interiùs fide, in externa tamen Ecclesiæ societate permanent, nec ab ea divelluntur, illi ad Ecclesiam pertinent, suntque membra illius licetsi putrida, & emortua. Ii siquidem ita se habent quemadmodum peccatores. Porro peccatores etiam scelestissimi, sunt in Ecclesia, atque illius membra. Ergo pari modo & illi, qui fidem interiùs abiecerunt erroribus ac infidelitate contaminati, in externa saltem Ecclesiæ societate permanent, ipsius membra esse censentur, ad eamque pertinere dignoscuntur.

Quæres 6to Utrum Schismatici sint in Ecclesia?

Resp: Schismatici qui ab Ecclesiæ communione separati, aut etiam propter errores ab illius unitate seiuncti sunt, non sunt in Ecclesia, sed extra illam. Ecclesia namque est unum ovile, unum corpus Christi. Sed hanc unitatem scindunt Schismatici, sunt ergo extra Ovilis Christi, à corpore ipsius separati, non sunt Ecclesiæ membra, neque cum ipsa coniuncti, sed ab ea abscesi. Hinc S. Clemens Romanus Epist: rima ad Corinth: iis, qui seditionis fundamenta ponebant, scribit. *Discite aliis subiici, melius enim est in ovili Christi parvos, & in bona æstimatione reperiiri, quam sibi videri aliis eminentiores, & extra ejus campos foras eiici.* & S. Irenæus libro 4to cap: 33 ait. *Nulla ab eis tanta fieri potest correctio, quanta est Schismaticis perniciēs, judicabit autem Deus omnes eos, qui sunt extra veritatem, id est, qui sunt extra Ecclesiam.* S. Chrysostomus manui à corpore abscessisse Schismaticos comparat. Plura egregie habent, Sancti Optatus, Basilius, Augustinus. Et vero juxta S. Cyprianum.

enum Ecclesia est Plebs Sacerdoti adiuncta, grex Pastori suo adhærens, cum itaque Schismatici ab obedientia, communioneque legitimorum Pastorum se subtrahant, peccatum fit, illos extra Ecclesiam esse.

Quæres 7mo: Excommunicati suntne in Ecclesia?

Resp: Excommunicati non sunt in Ecclesia, sed ab ea præcisi. Enim vero Ecclesia veram habet à Christo sibi datam potestatem, rebelles cogere, eos à cætu suo excludere, hinc Christus Math: cap: 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.* Porro Ethnici, & Publicani non sunt de Ecclesia. Ergo neque præcisi, sive Excommunicati, certè quemadmodum ii, qui ab Imperii civili societate expulsi sunt, ad eam non amplius pertinere existimantur, ita qui ab Ecclesiæ cætu excluduntur, eiusdem membra reputari nequeunt. Unde S. Augustinus libro de unitate Ecclesiæ cap: ultimo ait. *Excommunicari esse visibiliter præcidi à corpore Ecclesiæ:* & libro de Corrept: & gratia cap: 15. inquit: *per Excommunicationem separari ab ovibus sanis ovem morbidam, ne per plures serpant dira contagia.*

CAPUT QUARTUM

De potioribus Ecclesiæ Christi proprietatibus, ac privilegiis.

Quæres Quæ sunt potiores Ecclesiæ Christi proprietates, atque privilegia?

Resp: Potiores Ecclesiæ proprietates atque privilegia ipsi à Christo concessa sunt tria, scilicet visibilitas, indefectibilitas, atque in suis decisionibus infallibilitas.

ARTICULUS I. mus.

De visibilitate, & indefectibilitate Christi Ecclesiæ.

Quæres 1mo: Ecclesia Christi estne visibilis & omnibus conspicua?

Resp: Ecclesia Christi est visibilis, atque omnium oculis semper fuit conspicua. Et id prædixerunt Prophetæ. Isaias cap: 2do Ecclesiam Christi montis nomine prædicit

dicat, qui in vertice montium collocatus ab omnibus conspici possit, ad quam proinde omnes gentes confluere debebant. *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes.* Et Danielis cap: 2do: Lapis qui percussit statuam, dicitur *factus mons magnus, & implevisse universam terram.* Tandem Psalmo 28. Ecclesia Christi comparatur Soli qui omnibus conspicuus est: *In sole posuit tabernaculum suum.* Quæ omnia de Christo & ipsius Ecclesiæ dicta, atque prænuntiata fuisse docent Sancti Hieronymus, & Augustinus. Unde Christus Ecclesiam suam velut grande ædificium super petram fundaverat, quemadmodum igitur ædificium supra petram extractum visibile est, ita quoque Ecclesia Christi omnibus conspicienda est.

Et verò omnia quæ Christi Ecclesiam constituunt, visibilia, sensibilia, atque omnibus conspicua sunt. Doctrina fidei & morum, quæ omni creaturæ, etiam ut præcepit Christus, super tecta prædicatur. Sacramenta quæ instituit Salvator, ab omnibus frequentari cernuntur. Ritus, cæremoniæ quibus Deo debitus præstatur cultus conspiciuntur. Pastores, Doctores, quos ut inquit Apostolus Paulus, posuit Christus in opus ministerii, visibiles, & conspiciui sunt, unde illos Christus comparavit lucernæ supra candelabrum positæ, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Ipse omnium Pastorum Princeps, totius Ecclesiæ visibile caput Romanus Pontifex, quæquæ versum claritatis, ac fulgoris sui radios spargit, totus deniquè Christi fidelium cætus, ubique terrarum diffusus splendet, & clarescit. Cumquæ ex his coalescat Ecclesia, palam fit illam visibilem, ac maximè conspicuam esse. Unde S. Augustinus Tractatu 1mo: in Epist: Joannis sic inquit. *Numquid non sic ostendimus Ecclesiam fratres mei, sicut quis digito ostendit lunam? Nonne aperta est? nonne tenuit omnes gentes? Nonne implatur quod ante tot annos promissum est Abraham, in semine ejus benedici omnes gentes? Ecce mons implens universam faciem terræ. Ecce Civitas de qua dictum est: non potest Civitas abscondi supra montem posita.*

Præterea peccantes Ecclesiæ denuntiandi sunt, qui illam audire noluerit haberi debet tamquam ethnicus & publicanus. Petro præceptum est pascere oves, & agnos. Apostoli jussi sunt prædicare Evangelium omni Creaturæ, potestas ligandi, ac solvendi ipsis tradita est, Spiritus Sanctus

ctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, ipsa constituta est ut columna, ac firmamentum veritatis, ipsa tamen sub periculo amittendæ æternæ salutis omnes adungere, & in illa stabiliter permanere tenentur: hæc autem omnia fieri atque perfici nequeunt, nisi Ecclesia visibilis, ac maxime conspicua omnibus sit.

Quæres 2do: Utrum hæc visibilis conspicuitas maxime competat Ecclesie Romano-Catholicæ?

Resp: Hæc visibilis conspicuitas soli Ecclesie Romano-Catholicæ convenit, nulli alteri competere potest. Sola namq; Ecclesia Romano-Catholica, doctrinæ puritate, atque stabili unitate, Sacramentorum, Rituum ac totius Divini cultûs sanctitate, Pastorum, ac Ministrorum eminenti dignitate, ordine, sacra consecratione, Regimini, legumque præstantia, doctissimorum Patrum admirabili scientia, atque pietate, tot Sanctorum Sanctarumque innumerabili multitudine, miraculorum denique ac prodigiorum gloria, semper, & ubique in toto orbe fulget, splendet, & clarescit. Hæc ab omnibus Hæreticorum Sectis dignoscitur, severnitur, ab infidelibus etiam honoratur. Hæreticarum verò Sectarum doctrina in antiqua Hæreticis prædamnata, cultus Divinus pauper, & ignobilis. Ministri sine Divina vocatione, sine consecratione, in illa Ecclesia Romano-Catholicæ æquiparari possunt, immo in omnibus longe ab ipsa distant, ac inferiores sunt. Hinc Sancti Patres Ecclesiam Romano-Catholicam, splendidam, ac fulgentem esse docent. Sic Origenes Homil: 30. in Mathæum. *Ecclesia plena est fulgore ab oriente usque ad Occidentem.* S. Cyprianus de unitate Ecclesie hæc habet. *Ecclesia Domini luce perfusa est, per totum orbem radios suos porrigit: & S. Chrysostomus Homil: 4ta in Caput 6tum Isaie inquit. Facilius est solem extinguere, quam Ecclesiam deleri.* Et certè in ipsis etiam Ethnicorum, atque Hæreticorum crudelissimis persecutionibus, ferentissima semper fuit Ecclesia Romano-Catholica, persecutiones superavit, hæreses devicit, in conversione tot Gentium splendida, in tot celebratis sive Generalibus, sive Provincialibus Conciliis f. Igentissima, de tot erroribus, adversitatibus, calamitatibusque semper triumphans, cum tot Hæreticorum Sectæ prostratæ, extinctæ perierint, continuo & nunc etiam seindantur, dilabuntur. Claritas ergo, splendor, ac visibilis conspicuitas, soli Romano-Catholicæ competit Ecclesie.

Quæres 3tio: Utrum Ecclesia Christi perpetuo duratura sit?

Resp: Ecclesia Christi perpetuo duratura est, neque unquam usque ad finem mundi deficere potest. Et id patet evidentissimè ex ipsius Christi promissionibus Ecclesiæ suæ factis. Mathæi cap: 16. dicit Christus Petro: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Si portæ inferi adversus eam prævalere non poterunt, non ergo ipsa deficere poterit, sed durabit usque ad consummationem sæculi. Quare iterum Christus mittens Apostolos suos Math: cap: 28. ut docerent omnes gentes, dixit eis: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi:* quibus verbis duo spondet, & Apostolos in suis successoribus usque ad consummationem Sæculi permansuros, ac proinde & Ecclesiam cujus ipsi Rectores, ac Pastores constituti erant duraturam, & se cum ipsis, atque Ecclesia suâ permansurum. Quemadmodum ergo Christus cum Ecclesia sua usque ad consummationem sæculi permanebit, ita pariter Ecclesia ab ipso constituta usque ad finem mundi permanebit, neque deficere poterit. Et id unanimiter docent Sancti Patres, Chrysostomus, Hilarius, Augustinus, cæterique omnes. Quare S. Alexander Alexandrinus Patriarcha in Epist: ad Alexandrum Constantinopolitanum, Ecclesiam dicit *inexpugnabilem, et victicem omnis impie factionis hæreticorum,* & S. Ambrosius libro 2do de Abraham cap: 3tio de Ecclesia sic inquit: *Non subruitur, spectat aliorum naufragia, ipsa immobilis & exors periculi.*

Obijcies amo: Ecclesia Romana ab avita quinque priorum Sæculorum fide defecit, doctrina ipsius moderna, nullatenus convenit cum doctrina illorum temporum. 2do Quo tempore furebat in Catholicos Constantij persecutio, lapsis in errorem Episcopis fere sexcentis, in Conciliis Ariminensi, & Seleuciensi, Ecclesia Romana prope extincta est, unde Hieronymus dixerat: miratus est orbis universus se esse Arianum.

Resp: ad unum: Qualis fuerit fidei & morum doctrina Ecclesiæ Catholicæ prioribus quinque sæculis, aliunde cognosci, & sciri nequit quam ex Symbolis, Conciliis Generalibus, ac particularibus, Sanctorum Patrum, qui tunc floruerunt scriptis, Libris Ritualibus, Sacramentariis, Liturgiis utriusque Ecclesiæ Latinæ, & Græcæ, qui tunc scripti, & illis temporibus usitati fuerunt. Porro hæc de-

etri

ctrina si conferatur cum præsentī Romanæ, Ecclesiæ doctrina omnino eadem est, eadem confitetur dogmata, quæ tunc credebantur, easdem damnat hæreses, quæ tunc anathematizabantur. Falsum igitur est, ac prorsus insulsum asserere Ecclesiam Romanam ab avita quinque priorum Sæculorum doctrina defecisse.

Ad 2dum: Tunc, cum maximè furebat in Catholicos Constantij persecutio, non est extincta Ecclesia, neque à vera defecit fide. Iis siquidem temporibus, non solum Athanasius, sed fidelissimi ejus Collegæ, Gaius, Ammonius, Adelphus, Marcus, Paphnutius, aliique tam Africæ quam Ægypti Episcopi in fide Orthodoxa perstiterant. Gregorius Hispaniarum Episcopus, Philo decus Lybiæ, ut scribit Hieronymus nunquam Arianae impietati admixti sunt. Dracontius, Serapion Tumnensis, Eusebius Samosatenus, Cymatius Celsyriæ Episcopus, & Carterius pro fide exules, Catholica confessione clarissimè eluxerunt. Et præterea quod Episcopi inferioris notæ, quos Arianus furor, dum celebrioribus subvertendis incumberet, intactos in suis Sedibus reliquit. Præterea statim à morte Constantij, integra Catholicorum Episcoporum in Oriente celebrata sunt Concilia, in quibus de lapsorum Antistitum receptione agebatur. In Occidente verò, Ecclesia Catholica non obstante quacunque Constantij immanitate, radios fidei suæ orthodoxæ in Orientem usque diffundebat, nam præter admirandos illos Episcopos Eusebium Vercellensem, Hilarium, Dyonisium Mediolanensem, constantia Episcoporum Germaniæ, Belgij, Aquitaniæ, Britannia mire effulsit, prout testatur S. Hilarius. Ex quibus omnibus manifestum efficitur, furente in Catholicos Constantij persecutione, fidem Orthodoxam immobilem permansisse, Quare dum S. Hieronymus scribit, postquam Patres Ariminenses, & Seleucienses, formulæ fidei ab Arianis sibi obtrusæ subscripserint, mundum admiratum esse, se esse Arianaum, hoc ideo, quia illi numerosi Patres, cum sibi minime perfidiæ Arianae essent consci, de impostura sibi imposita ingemuerunt, inde licet si fidei orthodoxæ tenaces essent, pro hæreticis traducebantur.

A R T I C U L U S 2dus.

De infallibilitate Ecclesiæ Christi.

Quæres 1mo: In quibus Ecclesia Christi est infallibilis?
Rep:

*Resp: Ecclesia Christi, sive in Conciliis Generalibus congregata, sive per orbem dispersa, suo capiti, Romano Pontifici conjuncta, in omnibus fidei & morum definiendis controversiis est infallibilis. Et hanc Ecclesiam prærogativam apertè docent Scripturæ Sacræ. Math: cap: 16to de Ecclesia sua dicit Christus: Portæ inferi non prævalerunt adversus eam: & Math: cap: 28. Ecclesiam Pastoribus Christus assistentiam suam appromisit: Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Unde Apostolus Paulus Epist: ad Ephesios cap: 4to docet, Christum dedisse Pastores, & Doctores, ut non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum: & Epist: 1ma ad Timoth: cap: 3tio Ecclesiam Dei vivi dicit esse columnam & firmamentum veritatis. Jam verò si Ecclesia in suis definitionibus, fidem moresque spectantibus à veritate aberraret, de illa dici non posset, quod perpetuà gaudeat Christi assistentia, quod portæ inferi adversus eam prævalere nequeant, quod sit columna, ac firmamentum veritatis, quod in ea posuerit Christus Pastores ac Doctores, ut non circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum. Est ergo Ecclesia sive in Conciliis Generalibus congregata, sive per orbem dispersa, suo Capiti Romano Pontifici conjuncta, in fidei & morum controversiis definiendis infallibilis. Et id unanimi consensu docent Sancti Patres, & Doctores omnium Sæculorum. S. Irenæus libro 5to contra Hæreses cap: 20. sic inquit: *Ecclesia prædicat veritatem & hæc est lucerna Christi bajulans lumen.* Lactantius libro 4to de vera Sapientia. cap: 30. vocat Ecclesiam *fontem veritatis, & domicilium fidei.* Et Augustinus in 1ma Epistolam ad Timoth: sic inquit de Ecclesia: *Non inclinabitur in sæculum sæculi. Ipsa est prædestinata columna, & firmamentum veritatis.**

Et certè cum semper ab ipso Ecclesie initio variæ, ac novæ ferè continuò exortæ fuerint Hæreses, excitatæ controversiæ, fidem, aut mores spectantes, necessarius omnino fuit, harum controversiarum supremus aliquis iudex, qui irreformabili, ac infallibili decreto suo eas deciderat, ac finiret, cumque & subsequentibus temporibus hæreses, schismata, variæque enascebantur controversiæ, atque in posterum etiam enasci possint, semper istiusmodi supremus controversiarum iudex est, & erit necessarius. Nullus verò alius esse aut cogitari potest, nisi Ecclesia. Ergo in decidendis, definiendisque fidei, & morum con-

tro-

troversis, iudicium Ecclesiæ est & esse debet irremediabile, ac infallibile, alias finis controversiarum nullumquam esset. Unde prima in Ecclesia Christi suborta controversia de Legalium observatione, statim convenit Ecclesia, rem decidit, ac definit, ipsius Spiritus Sancti infallibili iudicio, suam corroborat definitionem. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis.* Actor: cap: 15to.

Quæres 2do Quid sentiendum sit de Romanorum Pontificum in materia fidei, aut morum factis definitionibus?

Resp: Romanorum Pontificum in materia fidei, & morum, ex sensu & mente Ecclesiæ suæ factis dogmaticis definitionibus ex animo debetur obsequium, quamdiu universa non reclamant, nec contradicit Ecclesia. Enim verò certum, ac indubitatum est, Romanos Pontifices in procurandis Ecclesiæ negotiis, in sapiendis ac decidendis fidei, ac morum controversiis, primas, ac præcipuas partes habere, quia scilicet ratione Primatus quem in Ecclesia obtinent, cura, ac sollicitudo omnium Ecclesiarum ad ipsos primario spectat, atque pertinet. Hinc in causa Paschatis Victor est primus, in causa Baptismi ab Hæreticis collati, Stephanus, in causa Mæchorum Zaphirinus, in causa Donatistarum, Melchiades, Romani Pontifices. Pariter indisputabile est, Ecclesiam Romanam à recta fide deficere non posse, neque errori subiacere. Quare Cyprianus Epist: 55. inquit. *Ad Romanos perfidia habere non potest accessum.* Irenæus autem docet in Ecclesia Romana conservatam semper fuisse eam, quæ ab Apostolis est traditionem, & Augustinus, ut veluti ineluctabili iudicio se adversus Pelagianos tueretur, Sedis Apostolicæ, & Romanæ Ecclesiæ definitionem eis opponit, libro 1mo contra Julianum cap: 4to ubi hæc habet: *Quid potuit Innocentius Africanis respondere Conciliis, nisi quod antiquitas, Apostolica Sedes, & Romana cum ceteris tenet Ecclesia:* Unde Concilium Trident: Sess: 6ta de Baptismo. Can: 3tio Ecclesiam Romanam dicit esse *omnium Ecclesiarum matrem, & Magistram:* & Clerus Gallicanus, in Conventu Melodunensi, vocat ipsam *Magistram, columnam, & firmamentum veritatis.* Cum itaque Romani Pontifices, in suis dogmaticis definitionibus, ex mente, & sensu Ecclesiæ suæ latis à recta fide deficere atque errori subiacere nequeant, merito illorum decisionibus ex animo debetur obsequium, quamdiu universa non reclamant Ecclesia, nec ipsi contradicit, alias frustranea illorum foret sollicitudo, ac cura, in vanum majores causæ, fidei scilicet

scilicet & morum recens excitatæ controversiæ, juxta antiquissimum morem ad ipsos referri debent, superfluum quoque est, tam splendidis, Magistræ, Matris, columnæ, firmamenti, cui omnis tuto inhæret veritas, Ecclesiam Romanam decorare titulis, indefectibilitatis, inerrantiæ, cohonestare prærogativis. Merito itaque Summus Pontifex Agatho, non ad Sedis suæ ostentationem, sed ad salutem publicam sic ad Imperatores scripsit: *Petri adniten- te præsidio, hæc Apostolica ejus Ecclesia, nunquam a ve- ritatis via in qualibet erroris parte deflecta est, cujus au- thoritatem, utpote Apostolorum omnium Principis, semper omnis Catholica Christi Ecclesia, & universales Synodi fideliter complectentes in cunctis secutæ sunt, omnesque Ve- nerabiles Patres Apostolicam ejus doctrinam amplexi.*

Et certè cum exortis religionis dissidiis, illico con- stare non possit de sensu totius Ecclesiæ, nequè semper Concilium Generale convocari queat, attamen istiusmodi controversias, quia pacem unitatemque perturbant, quam celerrimè sopire oporteat, necesse omnino est, ut à Ro- mano Pontifice, sua saltem consulta Ecclesia, provisorie dogmatica fiat definitio, cui ex animo omnes parere de- beant.

Quæres 3tio. Quando Romani Pontificis definitio cen- seri debeat esse Dogmatica?

Resp: Romani Pontificis definitio censeri debet do- gmatica. 1mo. quando ad omnes fideles ordinatur, & li- cetsi ad unum aliquem nominatim dirigatur, per totum tamen orbem Christianum diffunditur, ac vim publicæ legis obtinet, 2do. cum in ea omnibus fidelibus quidpi- am, tamquam de fide credendum proponitur. 3tio. dum ex prævio maturo examine, Clero Romano ex more in Concilium advocato, ex ipsius voto, sententiaque, defini- tio profertur. Tales erant dogmaticæ Epistolæ Anastasij, Innocentij, Zosimi, Cælestini, Leonis & aliorum Roma- norum Pontificum. Hæc verò tria si desint, aut si unum saltem eorum defuerit, privata erit Romani Pontificis sen- tentia, particularis opinio, non verò dogmatica definitio. Et hujusmodi privatam opinionem continebat Epistola Ho- norij Romani Pontificis ad Sergium Constantinopolitanum Patriarcham directa. Nec enim ad omnes fideles scri- pta fuerat, diu in Scriniis Ecclesiæ Constantinopolitanæ latuit, post quadraginta annos à morte Honorij inde ex- tracta est, per multos annos tam in Oriente, quam in Occidente ignota fuit, nemini Romanorum nota, præter- quam

quam Joanni Abbati, qui illam nomine Honorii scripserat, nullum in ea dogma ad credendum proponitur, solum exitiosum de duplici in Christo voluntate siletum præcipitur. Privatam ergo nonnisi Honorij opinionem, æconomiamque in se continebat.

Quæres 4to. Quodsi definitioni dogmaticæ Romæ Pontificis, accesserit expressus, vel tacitus Ecclesiæ totius consensus, cujus tunc ipsa auctoritatis erit?

Resp. Erit auctoritatis irreformabilis, judicatum infallibile. Namque Ecclesia etiam per orbem dispersa, sub capiti, Romano Pontifici juncta, infallibilis est. Ergo definitio dogmatica à Romano Pontifice emanata, cui accessit expressus, vel tacitus totius Ecclesiæ consensus, est auctoritatis irreformabilis. Hinc factum est ut multæ Hæreses, solius Romani Pontificis judicio, consentiente, & acceptante Ecclesia, damnatæ, ac proscriptæ fuerint. Sic Jovinianum unus Siricius Papa confoderat, unde ad ipsum sic scribit Ambrosius: *Recognovimus litteris Sanctitatis tuæ boni Pastoris exubias, qui diligenter commissam tibi janua servas, & pia sollicitudine Christi ovile custodias, dignus quem oves Domini audiant, & sequantur.*

Quæres 5to. Utrum Ecclesiæ competat potestas decretoriæ pronunciandi de sensu Librorum, propositionum illasque censurâ notare?

Resp. Ecclesia usu constanti de sensu Librorum, & propositionum decretoriæ pronuntiavit, debitis censuris affecit. Habet ergo ad id concessam sibi à Christo datam potestatem. *Probat* & quidem amo, Ecclesiam usu constanti de sensu, doctrina Librorum, Propositionumque decretoriæ pronuntiâsse, censuris notâsse. Sic libros Origenis judicio irretractabili condemnavit & præeunte Justiniano Epistola ad Mennam, anathemate confixit: Origeni, ejusque doctrinæ, & ei omni qui eam ullo modo, quocunque tempore tueri præsumit, Anathema. Quod Synodus 5ta Generalis, 6ta, & 7ma confirmârunt. Libros quoque & doctrinam Nestorij in Synodo Ephesina damnavit, in qua Actione prima Episcopi clamaverunt: *Omnes Nestorii Epistolam, & dogmata anathematisamus, impiam fidem Nestorij anathematisamus.* Tandem in 5ta Synodo Generali, famosa tria Capitula, hoc est Epistola, & Scripta, Theodori, Theodoret, & Ibæ damnata sunt, & sub pena anathematis omnibus fidelibus à Concilio injectum est, ut statim susciperent censuram. Sed et subsequenter Sæculis, Concilia Lateranense, Constantiense,

Basi-

Basileense, multas propositiones, illarumque Auctores Wiclefsum, Joannem Hus, Hieronymum de Praga, damnantes. Romani quoque Pontifices, annuente, & applaudente universa Ecclesia plurimas propositiones Baij, Jansenij, Quesnellii confixerunt: Constanti ergo usu Ecclesia de sensu propositionum, librorum atque Auctorum decretorie pronuntiavit, censuris perstrinxit. 2do. Habet igitur ad id concessam sibi à Christo potestatem. Certè Ecclesia errare non potest in questione juris. Porro nec in iure si usurparet, & sibi attribueret potestatem de sensu librorum, propositionum, judicandi, quam reipsa à Christo non accepisset. Ergo illam indubitate habet, ac videt.

Quæres 6to. In condemnandis propositionibus quem sensum respicit Ecclesia?

Resp: Propositiones de quibus Ecclesia iudicium suum profert, atque censura sua illas afficit, duobus præsertim modis spectari possunt. 1mo. absolute, & in se ipsis, independenter scilicet à sensu ab Auctore intento. 2do. relative ad sensum libri, unde propositiones extrahuntur, & Auctoris à quo prolatae sunt. Jam verò dum censura afficitur propositio absolute, & in se simpliciter considerata, tunc Ecclesia unice attendit ad obvium, naturalem, & usu communi receptum verborum sensum. Cum verò censura afficitur propositio ad sensum ab Auctore intentum, tunc non interna mens Scriptoris attenditur, de qua Ecclesia non iudicat, sed spectatur sensus qui ex verbis, & tota doctrinae serie, ex libri textura, & conformatione, consilio, institutoque Auctoris elicitur. Porro cum damnantur propositiones nulla facta mentione Auctorum, vel Librorum unde illae extractae fuerunt, censentur simpliciter, absolute & in seipsis consideratae damnari: si verò in censura propositionis Auctor ipsius designetur, liberque unde ipsa desumpta est, indicetur, tunc non spectantur verba propositionis nude in se considerata, sed relative ad mentem, & scopum Libri, aut Auctoris.

Quæres 7mo: Utrum Ecclesia in Censura librorum, propositionumque sit infallibilis?

Resp: Ecclesia in ferendis librorum, propositionumque censuris errare nequit, ac proinde istiusmodi Ecclesiae definitionibus obsequium ex animo debetur, nec sine temeritate ipsis potest resisti. Enimverò in doctrina fidei & morum Ecclesia est infallibilis. Porro quotiescunque

agitur sensu ac doctrina librorum, propositionumque, per agitur de doctrina fidei & morum, & librorum, propositionumque indivulsi coheret fidei, & morum, neque ipsa ullatenus desidi, ac potest, nisi sensus propositionum, quibus illa enuntiatur determinetur, quoniam non alia de causa quasdam Ecclesia damnat propositiones, nisi quia perversam, ac erroneam in se continent doctrinam. Quemadmodum et Ecclesia in dijudicanda doctrina fidei, & morum, neque in ferendis librorum, propositionumque, errare ipsa non poterit.

Certe cum Ecclesia Hæreses, erroresque damnari Ariariorum, Nestorianorum, Eutychianorum, & deinceps Wiclefistarum, cæterorumque, illos ex eorum libris deprompsit, in propositionibus ab ipsis enuntiatis, contentis, confixit, quod facere non poterat, antequam prius certò & indubitate sensum illarum determinasset, quod si in hoc poterat Ecclesia falli, atque errare, fieri etiam poterat, ut tunc ipsa errores, hæresesque damnaasset, quæ nullibi, & à nemine divulgabantur, quod planè ridiculum, & Ecclesie summe injuriosum est. Præterea propter doctrinæ perversitatem, in libris, Epistolis, sermonibus, propositionibus contentam, Ario, Nestorio, Eutycheti, cæterisque Hæreticis, anathema in Conciliis Generalibus dictamentorum scripta, doctrina, sed & personæ damnatae sunt, certò ergo, & infallibiliter Ecclesia illarum recognovit sensum. In his Ecclesiam potuisse errare sine alicuius meritate, parique impietate affirmari nequit. Dum itaque & ultimis temporibus agebatur de condemnandis erroribus qui in libris Baii, Iansenii, Quæsnellii divulgabantur, Ecclesia per Romanos Pontifices, omnibus seriò, & mature discussis, ac ponderatis, extractas ex ipsorum libris propositiones damnavit, anathemate confixit, quis nisi sacrilege affirmare poterit, Ecclesiam in recognoscendo horum librorum doctrinæ sensu, Auctorem scup, intento, deceptam fuisse? Sanè nullus unquam extitit Hæreticus, qui in suis etiam scriptis errores suos variis æquivocationibus, ambiguis, atque perplexie enuntiationibus non obtegeret, omnes illi, Sanctorum Patrum dicta perversè interpretari, & ad suos errores pertranere conati sunt, maxime igitur Ecclesie interest, ut certò cognoscat Hæreticorum fallacias, deceptiones, æquivocationes, ac proinde possit indubitate sine errore, & deceptione illorum, verè ab ipsis intentum, recognoscere sensum illorum.

il quidquam ipsa contra Hæreticos de finire, decidere posset.

Et verò Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis, idèoque ut non simus tanquam pavuli fluctantes, & ut non circumferamur omni vento doctrinæ inæritia hominum, posuit Christus in Ecclesia Pastores, doctores. Itaque Ecclesia ex Christi præceptis, in omnibus constituendis, decidendis, & in necessariis sunt ad conservandam unitatem doctrinæ, & morum, ad stabiliendam pacem, ad evitanda scilicet, contentiones. Porro, notum est, quot excitatæ sunt Ecclesia turbæ, tumultus, contentiones, ratione librorum Origenis, & deinceps ratione trium Capitulorum Synodæ 5tæ generali damnatorum, ac ultimo: ex cau- Librorum Baii, Jansenii, Quesnelii. Quisquæ sanæ mentis, pacis, & charitatis amans, negare non poterit, nus omnino fuisse, ut quam cellerrimè illæ sopirentur, suffocarentur. Nullo vero alio modo sopiri, ac finire poterant, quam irretractabili Ecclesiæ judicio, cui omnes ex animo obsequium exhibere tenebantur. Ergo in talibus controversiis judicium Ecclesiæ debet esse irretractabile.

Dices 1mo: Si in ferendis censuris librorum, propositionumquæ Ecclesia esset infallibilis, tunc fide Divina credere oporteret, hunc librum, hanc propositionem, verum, & non alium habere sensum, illum ab Auctore, scriptore intentum fuisse. Hoc autem cum non sit revelatum, fide Divina credi nequit. 2do. Ecclesia mentem, sensumquæ Auctoris scire nequit, falli ergo in hoc potest.

Resp: Ad 1mum: Sunt nonnullæ quæ quia revelata non sunt fide Divina credi nequeunt, sed fide Ecclesiastica firma, & inconcussa teneri debent, quia illa ab Ecclesia statuta, ac definita sunt, assistente sibi Spiritu sancto, atquæ ita providente, ut nec falli ipsa nec fallere possit. Sicinter, aliâ adfuit Spiritus Sanctus, ne Ecclesia Scripturæ Sacræ versionem adoptaret, pro legitima, quæ reipsa suo autographo conformis non esset, sic quoquæ adest, ac providet Deus ne Ecclesia Sanctorum Canonisatione aberraret, ne scilicet, ut inquit Divus Thomas, damnabili errore scelerum hominem veneretur pro Sancto. Hæc proinde, nostram scilicet Vulgatam Scripturæ Sacræ versionem, suo autographo, esse conformem, hunc illumquæ Canonisatum esse vere Sanctum, quia non sunt revelata, fide Divina credi non possunt, sed fide Ecclesiastica, certò, & indubitanter teneri debent.

sensu ac doctrina librorum, propositionumque
 statim de doctrina fidei & morum, & his li-
 quibus. Et propositionumque indivulsi coheret
 ipsorum, neque ipsa ullatenus deici, acce-
 ra. Pari sensus propositionum, quibus illa enun-
 que; mactetur, quoniam non alia de causa quasdam Ec-
 su, atque it propositiones, nisi quia perversam, acce-
 quoniam continent doctrinam. Quemadmodum ergo
 etiam in iudicanda doctrina fidei, &
 morum, itaque in ferendis librorum, propositionum
 errata ipsa non poterit.

concordia fide Ecclesiastica, quætychianorum, & deinceps hæc tenenda, atque credenda sunt. ex eorum libris de

Ad 2um: Mentem Auctoris, & sensus, contentos, ternam, quæ soli Deo nota esse potest, Ecclesiæ certò nequit, & de hac etiam ipsa non judicat, nihilquæ decernit, sed sensum Auctoris, Scriptoris, externum, qui in libro, Propositionequæ continetur, ac manifestè se prodit, certò noscere potest, non enim hic opus est sensibus, hominum testimoniis, incertis, coniecturis, sed sufficit diligens libri inspectio, doctrinæ, quæ in ipso continetur, cum immotis fidei regulis seria collatio, inde certum & irretractabile de libri Auctorisquæ sensu, doctrinæ formatur iudicium.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

John

See, honor.

Cap. IV. De potioribus Eccl. Chr. prop.

il quidquam ipsa contra Hæreticos de
posset.

Et verò Ecclesia est columna, & firm
atis, idèoque ut non simus tanquam par
, & ut non circumferamur omni vento doc
tia hominum, posuit Christus in Eccle
stores. Itaque Ecclesia ex Christi p
omnibus constituendis, decidendis
elsaria sunt ad conservandam
, & morum, ad stabiliendar
, contentiones. Porro
Ecclesia turb
rum Orig
Synodo

